7/7/1982

S. 1301A

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY.

ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
NATVRAE CVRIOSORVM
J. G. Pintz f.

NOVA ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
LEOPOLDINO-CAROLINAE
NATVRAE CVRIOSORVM

EXHIBENTIA

EPHEMERIDES

SIVE

OBSERVATIONES HISTORIAS

ET EXPERIMENTA

A

CELEBERRIMIS GERMANIAE
ET EXTERARVM REGIONVM

VIRIS

HABITA ET COMMVNICATA SINGVLARI STVDIO

COLLECTA.

TOMVS SEPTIMVS.

ACCEDVNT APPENDIX ET TABB. AEN.

CVM PRIVILEGIO SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS

NORIMBERGAE,

Impenſis IOANNIS ADAMI STEINII.

TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCLXXXIII.

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY

SACRATISSIMO POTENTISSIMO
INVICTISSIMOQVE PRINCIPI
DOMINO DOMINO
IOSEPHO II.
ROMANORVM IMPERATORI
SEMPER AVGVSTO
GERMANIAE HIEROSOLYMORVMQVE HVNGARIAE BOHEMIAE DALMATIAE CROATIAE SCLAVONIAE GALIZIAE ET LODOMIRIAE
REGI

ARCHIDVCI AVSTRIAE
DVCI
BVRGVNDIAE LOTHARINGIAE STIRIAE CARINTHIAE ET CARNIOLAE MAGNO DVCI ETRVRIAE MAGNO DVCI TRANSYLVANIAE
MARCHIONI MORAVIAE DVCI BRABANTIAE LIMBVRGI LVXEMBVRGI ET GELDRIAE WIRTEMBERGAE VTRIVSQVE SILESIAE MEDIOLANI MANTVAE PARMAE PLACENZIAE GVARDISTALLI AVSCHWIZ ET ZATOR CALABRIAE MONTISFERRATI ET TESCHEN PRINCIPI SVEVIAE ET CAROLOPOLIS COMITI PRINCIPALI HABSPVRGI FLANDRIAE TIROLIS HANNONIAE KYBVRGI GOERITIAE ET GRADISCAE MARCHIONI BVRGOVIENSI LVSATIAE SVPERIORIS ET INFERIORIS MVSSIPONTII NOMENII COMITI NAMVRCI PROVINCIAE VALDEMONTII BLANKENBERGAE ZVTPHANIAE SAARWERDEN SALM ET FALKENSTEIN DOMINO MARCHIAE VENEDICAE ET MECHLINIAE
ET QVAE SVNT RELIQVA

DOMINO
ET
ASSERTORI NOSTRO
OMNIVM CLEMENTISSIMO
S.
AETERNVM DEVOTISSIMA
NATVRAE CVRIOSORVM ACADEMIA.

IMPERATOR CAESAR AVGVSTISSIME.

Poſt tot fauſtas gentium acclamationes paulo quidem ſerius, quam exoptabamus, at eo maiori & devotiſſima pietate, ſolio TVO nunc appropinquamus, & lætis ominibus obſequioſiſſime proſequimur ſucceſſionem hæreditariam in regna & principatus, latiſſime longiſſimeque patentes, abſolutam, ſub DIVAE MATRIS TVAE

 ſceptro

ſceptro quondam florentes, quos AVGVSTISSIMIS ſub TVIS AVSPICIIS in dies magis effloreſcere jubes. Quam bene igitur conveniunt, & ab uno fonte rigantur Imperium Romanum, & avitarum regionum gubernatio. Robur & magnitudo animi comites individui TE, AVGVSTISSIME IMPERATOR, Atlantem ſanciunt, & innatæ ſapientiæ dotes firmant. Teſtantur tot itinera, quæ ad exteras direxiſti nationes, quæ excelſas virtutes TVAS ex profunda contemplatione omnium arcanorum ſapientiæ & prudentiæ civilis, & naturæ & artis emicuiſſe, uno ore loquuntur, & TE, humanitatis vin-

di-

dicem, venerantur humillime. MAIESTATIS TVÆ radiis illuſtraſti templa Muſarum, uti ſol, dux & moderator temporum, terrarum orbem, qua late patet, ſplendore ſuo illuminare ſolet. Quidni etiam Academiæ TVÆ tantum beneficium efflagitare licebit, cuius incunabula, progreſſus & augmenta iam SEX IMPERATORIBVS accepta referenda ſunt.

Antiquum proin pietatis cultum tenemus, & manibus TVIS Clementiſſimis libellum offerimus, operarum noſtrarum quoddam teſtimonium, atque non ſine fiducia Benigniſſimæ ſuſceptio-

nis atque propenſionis, illud TIBI ſacramus.

Has officii noſtri partes, pro imbecillitate noſtra, adimplere nos iubet religio, quæ ipſa jure meritoque etiam poſtulat, ut ardentiſſimas fundamus preces, velit Deus Ter Optimus Maximus TIBI felix, pacatum & tranquillum concedere regimen, atque magna ea, quæ jam feciſti, quæque facturus es, propitio ſuo numine fortunare, eorumque fauſtiſſimos ſucceſſus largiri uberrime.

SERENISSIMO

POTENTISSIMOQVE

PRINICPI

AC

DOMINO DOMINO

CAROLO

THEODORO

S. R. I. ELECTORI ET ARCHIDAPIFERO CO-
MITI PALATINO AD RHENUM BAVARIAE
SUPERIORIS ET INFERIORIS

DVCI

IVLIACI CLIVIAE AC MONTIVM

DVCI

LANDGRAFIO LEVCHTENBERGAE PRINCIPI MVRSIAE PERIZOMAE COMITI VELDENTII SPONHEIMII MARCHIAE ET RAVENSPERG DYNASTAE IN RAVENSTEIN ET QVAE SVNT RELIQVA

PRINCIPI

AC DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO

VITAM ET FELICITATEM.

SERENISSIME AC POTENTISSIME PRINCEPS ELECTOR.

Non ſine ſenſu acerbiſſimi luctus piiſſima recolimus memoria Anteceſſoris Tvi, Electoris & Dvcis Bavariæ, præmaturum obitum. In ipſo corporis vigore mundo ereptus, ſed a Creatore redditus æternitati, & primæ origini cœleſti reſtitutus. Si ætatem Ejus non annorum numero, ſed meritorum copia & perennitate metiri velimus, ſatis vixit Protector noſter quondam Gratiosissimvs, ut dubium ſit, utrum major fuerit conceptus ex morte Illius dolor, an ex Tvis auſpiciis communis

lætitia; nec enim diſpar eſſe poteſt occidentis & orientis ſolis æſtimatio.

Annuiſti, SERENISSIME ELECTOR, precibus noſtris humillimis, & in TUTELA TUA BENIGNISSIMA more MAIORUM TUORUM Muſas Academicas eſſe decreviſti. Auguſta omnino Eorum proſtant merita in rempublicam litterariam. Quamprimum bonæ litteræ Alpes transvolarunt, & in Germania ſedem ſtabilem & domicilium habuerunt, anno Chriſti MCCCXLVI a RUPERTO nominis Secundi, Comite Palatino ad Rhenum & Duce Bavariæ, Univerſitas Heidelbergenſis plantata eſt feliciſſime. Ad gloriam ſplendoremque FRIDERICI Primi omnia revocanda ſunt, quæ ad huius Lycei incrementum & amplificationem bibliothecæ ſpectant; ſiquidem FRIDERICUS erat vere Magnus ſago & toga, & in quavis elegantiori eruditione

ne perfecte verſatus. Novum iubar addidit CAROLUS PHILIPPUS, Principum Neſtor, & ibidem ex conſilio *Hauriſii* Societatem hiſtorico litterariam egregiis donavit privilegiis, ſartam tectamque conſervavit. Antiquam TV vero tueris gloriam, POTENTISSIME ELECTOR, neque dignitatis TVAE faſtigio alienum putas, artes liberales atque ſcientias indulgentius alere, inprimis vero Academiam Palatinam NOMINI TVO dicatam, æque ac Bavaricam jure hæreditario receptam, ad inſtar Apollinis utriusque Parnaſſi, benignitatis TUAE radiis colluſtrare.

Quapropter certo confidimus, ſub AUTORITATE CAESAREA, & CLYPEO ELECTORALI, & ſtudia noſtra in perpetuum Salva fore ac illibata, quorum qualiacunque penſa FULGENTISSIMAE SERENITATI TUAE etiam inſcribere demis-

miſſiſſime conamur, ſummam TIBI conſecramus, cum alia thura non habeamus, pietatem. Accipe itaque, MUSAGETES INCOMPARABILIS, vota devota, quibus ſalutem & incolumitatem TUAM Divino Numini eo ardentius commendamus, quanto arctius illam cum regionibus Tuis cumque Imperio copulatam novimus.

SERENISSIMAE
CELSITUDINIS TUAE

humillimo cultu & obſequio addicti
Academiæ Imperial. Nat. Curioſ.
Antiſtites & Collegæ.

PRAEFATIO.

Viget & Academia noſtra, vigentque Collegæ bene animati & ſolertes, qui caſtra noſtra ſequuntur, & ornant. Fautores honorario vinculo nobiſcum iuncti priſcum dignitatis ſplendorem ſervant, & una cum aliis Sodalibus munificam habent occaſionem ſuppellectilis noſtræ librariæ noſtrique Muſei novis rariorum rerum acceſſionibus identidem locupletandi. Prodeſſe & oblectare poſſunt varii argumenti exempla, in hoc Tomo conſignata, quæ ad hiſtoriam naturalem, artem ſalutarem

 &

& phyſicam chemicam ſpectant, quæque alios ad idem præſtandum poſſunt excitare. Pergimus itaque calcare viam regiam, & non obſtante laudabili aliorum aemulatione, ſtrenue progredimur, qua eundum, & referimus nos ad otium minus otioſum & honeſtum, cuius quoque felicitas quædam eſt, nemini invidere, ſed quæ vere bona, & fructuoſa ſunt, ex merito æſtimare, & tribuere ſuum cuique, ſicuti & nos viciſſim exſpectamus idem.

I. Con-

I.

Continuatio
CATALOGI
Dnn. Collegarum Academiæ Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum

ab anno 1778. *usque ad annum* 1781. *in eandem receptorum.*

Ordo receptionis

826. Dn. D. *Ioannes Adamus* POLLICH, Medicus Practicus Cæſareæ Lutræ, Academiæ Electoralis Palatinæ Scientiarum Correſpondens. *Pharnaces.*

827. Dn. D. *Laurentius* CRELLIUS, Sereniſſimo Duci Brunovicenſium & Luneburgenſium a conſiliis in rebus metallicis, in Univerſitate Iulia Carolina Helmſtadienſi Medicinæ theoreticæ & Materiæ medicæ Profeſſor publicus ordinarius, Acad. Elect. Mogunt. Scient. util. Societat. Philoſoph. Edinburg. Amicor. Natur. Scrut. Berolin. Sodalis, Acad. Reg. Scient. Götting. Correſpondens. *Soſtratus* V. *Adjunctus.*

828. Dn. D. *Ioannes Philippus* WOLF, Liberæ S. R. I. Civitatis Suinfurtenſis Phyſicus Adjunctus. *Cleon III.*

Anno 1779.

829. Dn. *Natalis* SALICETIUS, Summi Pontificis Romani Pii VI. Archiater & Cubicularius, Academiæ Regiæ Pariſienſis Scientiarum Sodalis. *Cæſarius III.*

Ordo receptionis.

830. Dn. D. *Maximilianus Iacobus de* MAN, Civitatis Tetrarchiæ Noviomagenſis Archiater, Societatis Harlemenſis Scientiarum & Ultrajectinæ Amicorum Artiſtarum Sodalis. *Epigenes.*

831. Dn. D. *Chriſtophorus Iacobus* MELLIN, Liberæ S. R. I. Civitatis Campodunenſis Phyſicus ordinarius. *Philoponus.*

832. Dn. *Paulus Ioannes* BONZ, Liberæ S. R. I. Civitatis Eſſlingenſis Pharmacopœus, nunc Chimiæ Doctor. *Ariſtophilus* II.

833. Dn. *Ioannes Le Franck* BERCKHEY, Medicinæ Doctor, Hiſtoriæ Naturæ Lector in Univerſitate Lugduno Batava, Societatum Scientiarum Harlemenſis, Seelandicæ, Fliſſingenſis & Ultrajectinæ Sodalis. *Periander II.*

834. Dn. *Petrus Eliſabeth de* FONTANIEU, Eques ordinis ſancti Ludovici, ſplendidiſſimæ Regiæ Supellectilis Regni Franciæ Inſpector, & Regiſtrator generalis, Academiæ Regiæ Scientiarum & Architecturæ Sodalis. *Vegetius IV.*

835. Dn. *Theodorus Thomas* WEICHARD, Philoſophiæ & Medicinæ Doctor, in Aula Illuſtriſſimi Domini Comitis Potoki Satrapæ de Holſzein, Equitis Ordinis Sancti Stanislai Archiater. *Menon II.*

836. Dn. *Chriſtophorus Ericus a* SPRINGER, Iuris utriusque Doctor, plurium celeberrimarum Academiarum Sodalis, Celſiſſimi Comitis regnantis Schaumburgo Lippiaci Cancellarius, & Director Regiminis, Aerarii & reliquorum Moderaminum. *Anaximander III.*

Anno 1780.

837. D. D. *Urbanus Fridericus Benedictus* BRUICKMANN, *Franc. Ern.* Filius, Sereniſſimi Ducis Brunſvico-Luneburgenſis Conſiliarius & Archiater. *Mnemnon* II.

838.

Ordo receptionis.

838. Dn. *Matthæus* MEDERER, Medicinæ & Chirurgiæ Doctor, in Univerſitate Friburgenſi Briſgoviæ Profeſſor publicus ordinarius, Potentiſſimi Regis Poloniæ Conſiliarius aulicus, Academiæ Chirurgicæ Regiæ Pariſienſis Correſpondens, Academiarum Scientiarum Regiæ Suecicæ Holmienſis & Electoralis Palatino-Boicæ Monachienſis, nec non phyſico-botanicæ Toſcanæ & phyſico-medicæ Helveticæ Sodalis. *Antiſtius II.*

839. Dn. *Ioannes Chriſtianus* EHRMANN, Doctor Medicinæ & Practicus Francofurtenſis ad Mœnum, Regiæ Societatis Pariſienſis medicæ Adjunctus. *Antiphanes II.*

840. Dn. D. *Franciſcus Iacobus* ARAND, Reverendiſſimi & Celſiſſimi Electoris & Archiepiſcopi Moguntini Conſiliarius, Eichsfeldiæ ſuperioris & oppidi Heiligenſtadt Phyſicus ordinarius, Academiæ Haſſo-Gieſſenſis Scientiarum Sodalis. *Damianus.*

841. Dn. D. *Carolus Guilielmus* NOSE, Phyſicus Auguſtanus ad ſanctum Martinum, nunc Elbersfeldenſis in Ducatu Bergen. *Artephius III.*

842. Dn. D. *Antonius* SCARPA, in Mutinenſi Archigymnaſio Anatomiæ & Chirurgiæ Profeſſor, Noſocomii militaris & legionum Sereniſſimi Mutinenſis Ducis Chirurgus primarius. *Empedocles.* III.

843. Dn. D. *Ioannes Godofredus* BÜSCHER, Collegii Medici Brunovicenſis Aſſeſſor, Communionis Hercynicæ ſuperioris metallifodinarum Phyſicus. *Philoponus* II.

844. Dn. *Georgius* FORSTER, in illuſtri Collegio Carolino Haſſo-Caſſellano Hiſtoriæ naturalis Profeſſor publicus ordinarius, Societatum Scientiarum Londinenſis, Madritenſis, Gœttingenſis, Naturæ Scrutatorum Berolinenſis Sodalis. *Polybius.*

845. Dn. *Ioannes Fridericus Chriſtianus* SCHERF, Medicinæ Doctor, Phyſicus Ilmenavienſis. *Coſmus.*

Ordo
receptionis

846. Dn. *Ioannes Chriſtianus Gottlieb* ACKERMANN, Medicinæ Doctor, Phyſicus Zeulenrodæ in Voigtlandia. *Panthemus* II.

Anno 1781.

847. Dn. *Ioannes* VEIRAC, Medicinæ Doctor, Societatis Indicæ Orientalis Examinator Medicus, pauperum Reformatorum urbis Rotterodami Archiater, Societat. Zeeland. Fliſſing. Provinc. Ultraiect. Membrum ordinarium, Societatis Poeticæ Rotterod. Membrum. *Linus.*

848. Dn. *Carolus Borchardus* VOET, Medicinæ Doctor & Inſpector vectigalium Hollandiæ, Societatis ſcientiarum Rotterodami, Batavæ Fliſſingæ & Luſatiæ ſuperioris Collega. *Iulius Auſonius.*

849 Dn. *Auguſtus Ferdinandus de* VELTHEIM, Potentiſſimi Magnæ Britanniæ Regis & Electoris Brunſvico Luneburgenſis metallifodinarum Hercyniæ ſuperioris Præfectus ſummus, Dominus Hæreditarius in Harpke, Societatis Haſſo-Caſſellanæ antiquitatum & artis pictoriæ æque ac Statuariæ Membrum honorarium. *Caius Balbillus.*

850. Dn. D. *Ioannes Michael* BERNHOLD, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldino-Culmbacenſis Conſiliarius Aulicus, Præfecturarum Principalium Uffenheim & Creglingen Medicus Phyſicus ordinarius. *Claudius Agaternus.*

851. Dn. D. *Philippus Ludovicus* WITTWER, Reipublicæ Norimbergenſis Phyſicus ordinarius. *Ocellus Lucanus.*

852. Dn. *Michael, Matthæi Filius a* CHERASKOW, Sacræ Cæſareæ Maieſtatis omnium Roſſiarum Conſiliarius actualis Status, Univerſitatis Cæſareæ Moſquenſis Curator, Societatis liberæ excolendis literis Roſſicis Præſes. *Mæcenas* II.

853.

Ordo
receptionis.

853. Dn. D. *Franciſcus* KERESTURI, Hungarus, Anatomiæ & Chirurgiæ Profeſſor Publicus ordinarius in Univerſitate Cæſarea Moſquenſi. *Calliſthenes.*

854. Dn. D. *Ioſephus de* CONRAD, *Andreæ* Filius, Liberæ Regiæ Civitatis Sempronienſis in Hungaria inferiore Phyſicus ordinarius. *Diodorus* IV.

855. Dn. D. *Ioannes* NUSCH Liberæ S. R. I. Reipublicæ Memmingenſis Phyſicus extraordinarius. *Tryphon* II.

856. Dn. *Ioannes* BECK, Magni Ducis Ruſſiæ Chirurgus Primarius, & Conſiliarius Status. *Euelpiſtus.*

857. Dn. *Ioannes Iacobus* FERBER Hiſtoriæ Naturalis Profeſſor in Athenæo Mitavienſi Academiarum Regiæ Suecicæ, Magnæ Ducalis Thuscienſis Scientiarum, Cæſareæ Liberæ Oeconomicæ Societatis Petropolitanæ, Amicorum Naturæ Scrutatorum Berolinenſis & Gedanenſis, Phyſiographicæ Londinenſis Scandinorum, & Publicæ Agriculturæ, Societatum Vicentinæ, Paduanæ & Florentinæ Sodalis. *Mneſtor.*

858. Dn. *Ioannes Carolus Fridericus* MEYER, Potentiſſimi Regis Boruſſiæ Pharmacopœus Aulicus & militum præſidiariorum Stettinenſium, Collegii Medici Provinciæ Pommeraniæ Aſſeſſor, Societatis Amlcorum Naturæ Scrutatorum Berolinenſis, Phyſiographicæ Londinenſis Scandinorum, & Patrioticæ Holmienſis Sodalis. *Apollonius* IV.

859. Dn. *Philippus Iacobus* LEIBLIN, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldini & Culmbacenſis Chirurgus Primarius, Collegii Medici Onoldini Aſſeſſor, Artis Obſtetriciæ Magiſter. *Megas* II.

II.

CATALOGUS

Dominorum Collegarum huius Academiæ hactenus, quoad quidem nobis conſtat, demortuorum.

Ordo receptionis.

674. Dn. D. *Ioannes Fridericus* ZÜCKERT, Medicinæ Practicus Berolinenſis, Academiæ Electoralis Moguntinæ Scientiarum utilium ſodalis, † d. 1. Maii 1778. anno aetatis 48.

681. Dn. *Theophilus Sigismundus* GRUNER, Iuris utriusque Licentiatus, Curiæ Reipublicæ Bernenſis cauſſarum Patronus, Præfecturarum Landshut & Fraubrunnen Secretarius, Societatisque Bernenſis œconomicæ ſodalis, † d. 20. Aprilis 1778. anno aetatis 60.

752. Dn. *Petrus* BURMANNUS in incluto Athenaeo Amſtelodamenſi elegantiorum ſtudiorum Profeſſor & Polyhiſtor, † d. 24. Iunii 1778. anno aetatis 65.

714. Dn. D. *Fridericus Henricus Wilhelmus* MARTINI, Medicinæ Practicus Berolinenſis, Societatis eiusdem amicorum Naturam ſcrutantium Secretarius, † d. 27. Iunii 1778. anno aetatis 49.

791. Dn. D. *Carolus Gottlieb* WAGLER, Sereniſſimi Ducis Brunſvico Luneburgenſis Conſiliarius Aulicus & Archiater, † d. 21. Iulii 1778.

624. Dn. *Wolfgangus Iacobus* MÜLLNER, Sereniſſ. March. Brandenburgo - Culmbacenſis Friderici Chriſtiani Chirurgus primarius, artis obſtetriciae in incluta Norimbergenſium Republica Magiſter, & Regiæ Pariſienſis Academiae Chirurgorum Sodalis, † d. 3. Febr. 1779. anno aetatis 78.

823. Dn. *Chriſtophorus Traugott* DELIUS, Sacrae Caeſareae & Regiae Majeſtatis Apoſtolicae Conſiliarius Aulicus actualis

lis, rei metallariae & monetariae Referendarius, † d. 21. Ianuarii 1779. anno aetatis 52.

617. Dn. D. *Antonius Maria* MATANI, in Piſana Univerſitate Medicinae Profeſſor publicus, Academiae Regiae Scientiarum, Londinenſis, Goettingenſis, Monſpelienſis, Oeconomicae Bernenſis & Botanicae Florentinae Sodalis, † d. 20. Iunii 1779. anno aetatis 49.

736. *Ioachimus Fridericus* HENCKEL, Medicinae & Chirurgiae Doctor, Potentiſſimi Boruſſorum Regis Conſiliarius Aulicus, artis obſtetriciae Profeſſor, & Noſocomii Charitatis Chirurgus primarius, incluti Collegii Medico-Chirurgici Berolinenſis, & Academiae Chirurgicae Pariſienſis Sodalis, † d. 20. Iulii 1779. anno aetatis 68.

580. Dn. D. *Ioannes Petrus* EBERHARD, in Univerſitate Halenſi Profeſſor Medicinae publicus ordinarius, Academiae Imperialis Naturae Curioſorum Adiunctus, Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium Collega, † d. 17. Decemb. 1779. anno aetat. 53.

824. Dn. D. *Ioannes Adamus* POLLICH, Medicus Practicus Caeſareae Lutrae, Academiae Electoralis Palatinae Scientiarum Correſpondens, † d. 24. Februarii 1780.

680. Dn. *Chilianus de* DUIRING, Iuris utriusque Licentiatus, Sereniſſimi Electoris Palatino-Bavarici Conſiliarius eccleſiaſticus actualis & Capituli ruralis Hilpoltſteinenſis Camerarius, † d. 3. Aprilis 1780.

541. Dn. D. *David Samuel de* MADAI, Sereniſſimi Principis Anhaltino-Cothenienſis Conſiliarius aulicus & Archiater, itemque Orphanotrophei Halenſis Practicus, † d. 2. Iulii 1780. anno aetatis 71.

461. Dn. D. *Ioannes Chriſtophorus* POHL, in Univerſitate Lipſienſi Pathologiae Profeſſor Publicus ordinarius, Decemvir, Facultatis Medicae Senior, Magni Collegii Principum & B. V. M. Praepoſitus, Praefecturae Circuli ejus-

dem Phyſicus provincialis, † d. 26 Auguſti 1780. anno aetatis 76.

679. Dn. *Abraham* GEVERS, Reipublicae Rotterodamenſis Senator & Conſul, Praeſes Societatis Belgicae ad Indos Orientales mercaturam exercentis, itemque rei venatoriae in Hollandiae & Weſtfriſiae tractu Director, † d. 15. Octob. 1780. anno aetatis 68.

428. Dn. D. *Ioannes Iacobus* LERCHE, primo Medicinae Practicus in Moſcovia, deinde Medicus caſtrenſis exercitus Roſſici, Legationis Caeſareae in Perſiam ad Schach Nadir Comes Ictricus, Sacrae Maieſtatis Imperatoriae Ruthenicæ Conſiliarius aulicus, & tribunalium imperii. † d. 23. Martii 1780, anno aetatis 77.

737. Dn. D. *Chriſtophorus Andreas* a MELLE, Noſocomii pedeſtris Medicus Petropolitanus, Anatomiae & Chirurgiae Noſocomii tam pedeſtris quam maritimi Demonſtrator. † d. 10. Iunii 1780.

637. Dn. *David Franciſcus* HEZEL, Medicinae Licentiatus & Liberae S. R. I. Civitatis Halae Svevor. Phyſicus ordinarius Senior, † d. 1. Auguſti 1781. anno aetatis. 71.

807. Dn. D. *Ioannes Iacobus* REICHARD, Medicinae Practicus Francofurti ad Moenum, Horti Medici & Noſocomii Senckenbergiani Praefectus, Societatis Principalis Haſſo Gieſſenſis Collega, † d. 21. Ianuarii 1782. anno aetatis 39.

III.
CATALOGVS
ALPHABETICUS

Excellentiſſimorum Virorum, qui pro ſeptimo hoc Tomo obſervationes phyſico medicas communicarunt.

Dn. *Ioannes Chriſtianus Gottlieb* ACKERMANN, Medic. Doctor, Phyſicus Zeulenrodenſis in Voigtlandia. Acad. N. C. *Panthemus* II. pag. 208.

Dn.

Dn. *Petrus* BODDAERT, Medicinae Doctor, urbis Fliſſingenſis Conſiliarius ſenior, Poliater Ultraiectinus, Societatis Inclutorum Statuum Seelandicorum, quae Fliſſingae floret, Sodalis. Academ. N. C. *Attalus* pag. 12.

Dn. D. *Chriſtophorus Gottlieb* BONZ, Liberae S. R. I. Civitatis Eslingenſis Phyſicus ordinar. Academ. N. C. *Diophantus* II. pag. 149. 155.

Dn. *Paulus Ioannes* BONZ, Pharmacopœus Eslingenſis, nunc Chimiae Doctor, Academ. N. C. *Ariſtophilus* II. pag. 100. 190. & Append. 143.

Dn. D. *Wilhelmus Henricus Sebaſtianus* BUCHOLZ, Sereniſſimi Ducis Saxo Vinarienſis Aulae Medicus, Poliater Vinarienſis, Phyſicus praefecturae Berkavienſis, Academiarum Regiae Francofurtenſis ad Viadrum, Electoralis Moguntinae, Bavaricae, & Principalis Haſſo Gieſſenſis, Scientiarum, Sodalis, Academ. N. C. Adiunctus *Solinus* II. pag. 105.

Dn. D. *Ioannes Godofredus* BÜSCHER, Collegii Medici Brunovicenſis Aſſeſſor, Communionis Metallifodinarum Hercyniae ſuperioris metallifodinarum Phyſicus. Academ. N. C. *Philoponus* II. pag. 221.

Dn. D. *Fridericus Wilhelmus* CAPPEL, Sereniſſimi Ducis Brunovicenſis & Luneburgenſis Conſiliarius Aulicus, in Univerſitate Iulia Carolina Helmſtadienſi Medicinae atque Anatomiae Profeſſor publicus ordinarius, Academ. N. C. *Marinus* II. Append. pag 159.

Dn. D. *Ioannes Fridericus* CONSBRUCH, Sereniſſimi Ducis Wurtembergenſis regnantis Archiater, in Univerſitate Carolina Stuttgardienſi Medicinae Profeſſor publicus ordinarius, Academ. N. C. *Olympius Mileſius*. pag. 156.

Dn. D. *Laurentius* CRELLIUS, Sereniſſimi Ducis Brunovicenſium & Luneburgenſium a Conſiliis in rebus metallicis, in Univerſitate Iulia Carolina Helmſtadienſi, Medicinae theoreticae & materiae medicae Profeſſor publicus ordinarius

rius, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium, Societatum Regiae Francofurti ad Viadrum ad incrementum ſcientiarum directæ, Brunovicenſis Medicinam facientium, ut & Teutonicae, Berolinenſis Amicorum naturam ſcrutantium, Philoſophicae Edinburgenſis, Academiae Regiae ſcientiarum Gœttingenſis, ad litterarum commercium, Sodalis. Academ. N. C. *Soſtratus* IV. Append. pag. 175.

Dn. D. *Henricus Fridericus* DELIUS, Sereniſſimi Marchionis Brandenburgici Onoldini & Culmbacenſis Conſiliarius Intimus Aulicus, in Univerſitate Friderico-Alexandrina Erlangenſi Medicinae Profeſſor Primarius, Regiae Societatis Monspelienſis, Academiae Scientiarum & Artium Rhotomagenſis, & Elect. Bavaricae Sodalis. Academ. N. C. Adiunctus *Democedes*. II. pag. 120.

Dn. *Iacobus Franciſcus* DEMACHY Pharmacopœus & Demonſtrator Chemiæ Pariſienſis, Regiæ Academiæ Berolinenſis, & Societatis Rotterodamenſis ſcientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Syneſius* II. pag. 48

Dn. D. *Ioannes Chriſtianus* EHRMANN, Medicinae practicus Francofurti ad Moenum, Regiæ Societatis Medicæ Adiunctus, Academ. N C. *Antiphanes* II. pag. 154.

Dn. D. *Ioannes Fridericus* GLASER, Sereniſſimi Ducis Saxo Gothani Conſiliarius in rebus metallicis, Phyſicus civitatis & Præfecturæ Suhlenſis, Academiarum Electoralis Monguntinæ, & Bavaricae, Scientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Moſchion* III. pag. 232.

Dn. D *Ioannes Fridericus* GMELIN, in Univerſitate Gœttingenſi Philoſophiae Profeſſor publicus ordinarius, & Medicinae extraordinarius, Societatis Tigurinae Sodalis. Academ. N. C. *Caſſius Dionyſius*. pag 162.

Dn. D. *Balthaſar* HACQUET, Anatomiae, Chirurgiae, & Artis obſtetriciae, Profeſſor Caeſareo Regius publicus ordinarius in Academia Labacenſi, Societatis Caeſareo Regiae ag-

agrariae & bonarum Artium in Ducatu Carniolae Secretarius perpetuus, Societatis Berolinenſis Amicorum naturam indagantium Sodalis. Academ. N. C. *Pelops* II. pag. 61.

Dn. D. *Paulus Fridericus* HELMERSHAUSEN, Sereniſſimi Ducis Saxo Vinarienſis Conſiliarius eiusdemque Praeſidii militaris Medicus ordinarius, Praefecturae Rudeſtadienſis Phyſicus. Academ. N. C. *Hygienus* IV. pag. 216

Dn. D. *Petrus* LUCHTMANNS, in Univerſitate Ultraiectina Anatomiae & Chirurgiae Profeſſor publicus ordinarius. Academ. N. C. *Numiſianus*. p. 27.

Dn. D. *Maximilianus Iacobus de* MAN, Tetrarchiae & Civitatis Noviomagenſis Archiater, Societatis Harlemenſis Scientiarum & Ultrajectinae Amicorum Artiſtarum Sodalis. Academ. N. C. *Epigenes*. pag. 142.

Dn. D. *Chriſtophorus Iacobus* MELLIN Liberae S. R. I. Civitatis Campodunenſis Phyſicus ordinarius. Academ. N. C. *Philoponus* pag. 55.

Dn. *Otto Fridericus* MULLER, Potentiſſimi Regis Daniae Conſiliarius Status, Academiarum Regiae Suecicae, Holmienſis, Electoralis Bavaricae & Societatis Helveticae, Scientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Chæreas* pag. 110.

Dn. D. *Ioannes* NUSCH, Liberae S. R. I. Civitatis Memmingenſis Phyſicus extraordinarius. Academ. N. C. *Tryphon* II. pag. 247.

Dn. D. *Sebaſtianus* PAOLI, Sereniſſimae Reipublicae Lucenſis Phyſicus, Academiae Bononienſis Scientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Hermogenes* II. pag. 235.

Dn. D. *Cornelius* PEREBOOM, Poliater Hornanus Weſtfriſiorum. Academ. N. C. *Philoxenus* IV. pag. 32.

Dn. D. *Wilhelmus Godofredus* PLOUQUET, in Univerſitate Tubingenſi Profeſſor Medicinae extraordinarius, Societatis Electoralis Bavaricae Oeconomicae Collega honorarius. Academ. N. C. *Polemccrates*. pag. 127.

Dn. D. *Ioannes Adamus* POLLICH, Medicus Practicus Caeſareae Lutrae, Academiae Electoralis Palatinae ſcientiarum Correſpondens. Academ. N. C. *Pharnaces* pag. 231.

Dn. D. *Ioannes Iacobus* REICHARD, Medicus Practicus Francofurti ad Moenum, Horti & Noſocomii Senkenbergiani Praefectus, Societatis Principalis Haſſo - Gieſſenſis Scientiarum & Berolinenſis Amicorum naturam indagantium, Sodalis. Academ. N. C. *Caius Valgius*. pag. 198.

Dn. D. *Fridericus Chriſtianus* REUSS, in Univerſitate Tubingenſi Medicinae Profeſſor publicus ordinarius, Societatis Berolinenſis naturam indagantium Sodalis. Academ. N. C. *Nonus* II. pag. 3.

Dn. D. *Ioannes Iacobus* RITTER, Medicus Practicus Peylaviae in Sileſia. Academ. N. C. *Mundinus* II. Append. pag. 1. ſeqq.

Dn. D. *Ioannes Fridericus Chriſtianus* SCHERF, Phyſicus Ilmenavienſis. Academ. N. C. *Coſmus*. pag. 224. 255.

Dn. *Franciſcus* ZANETTI, Philoſophiae & Medicinae Doctor, in alto Novarienſium Comitatu Cannobienſium Poliater. Academ. N. C. *Glicon*. pag. 154. 232.

NO-

NOVORVM ACTORVM PHYSICO-MEDICORVM ACADEMIAE CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM

TOMVS SEPTIMVS.

OBSERVATIO I.

Dn. D. CHRISTIANI FRIDERICI REVSS

De

Viribus Caricis Arenariae radicis Sarſaparillae vires fere ſuperantibus, & de uſu plurium indigenarum plantarum virtutibus hactenus abſconditarum ulterius inveſtigandi.

Principem fere in ſcientiarum humanarum choro locum ſibi vindicat, & tum mira, qua nos allicit, ſuavitate, tum ampliſſima, quam late ſpargit, utilitate nemini non ſe commen-

 dat

dat illud laboris genus, quod in largiſſimis, qui in fœcundiſſimo naturæ ſinu reconduntur, theſauris inveſtigandis penitius, & conſiderandis a ſolertioribus naturæ ſacerdotibus impenditur. Infiniti illius laboris methodum ut juvarent, & longiſſimi itineris viam præcipuasque quaſi ſtationes definirent eruditi, immenſam innumerarum rerum copiam ad tres redegerunt Claſſes, *vegetabilem* nimirum, *animalem* & *mineralem*. Animus jam non eſt, in tria hæc, quæ vocant, regna digredi & exſpatiari, ſed ad illam maxime, quam primo loco poſuimus, vegetabilium claſſem, noſtram convertemus attentionem.

Principatum omnino inter tres iſtos ordines is tenet, qui *Vegetabilia* complectitur. Primo enim, cum nulla facile reperiatur terræ portio, quæ plantis deſtituta ſit, longe maiorem, quam reliqui ordines, rerum copiam comprehendit. Deinde id quoque palmam ei præbet, quod a plantis longe plura & maiora, quam a reliquis duobus regnis, in hominum vitam proficiſcuntur commoda. Novimus enim ſolo ex vegetabilibus comparato victu reſtitui ea, quæ per vitam conſumuntur, imo neminem latet, animalia ipſum illud, quo nos nutriunt, alimentum a vegetabilibus accepiſſe. Id quoque, ubi rerum creatarum nexum, tum inter ſe invicem, tum vero cum homine, accuratius obſervamus, animos noſtros non poteſt non in admirationem agere, quod eadem corpora, pro varia ſuarum partium ratione, non ſolum varios, ſed etiam oppoſitos ſæpe & contrarios præſtent uſus aut effectus; id quod ipſum quoque vegetabilium præcipue ordo declarat. Omni attentione & ſumma veneratione ſemper digna ſunt hæc ubique obvia ſapientiſſimæ procurationis divinæ veſtigia, mirifice neminem non ad adorandum benigniſſimum Creatorem excitantia, qui, quo magis neceſſarius eſt ad vitæ noſtræ conſervationem vegetabilium uſus, eo plura plantarum genera inter ſe diverſiſſima conſtituit, imo pro vario variarum regionum ſolo varia eſſe juſſit plantarum genera, quæ & terræ, & aëri, & tempeſtatibus, & hominibus in eiusmodi climate viven-

viventibus convenirent. Tanta cum ſit rerum vegetabilium præſtantia, tam inſignis, quam late diffundunt, utilitas, non miramur, cur inde ab antiquiſſimis jam temporibus in pretio habitum fuerit ſtudium botanicum, licet alia ab aliis ratione, alioque fine tractatum & excultum.

Varia ſemper fuit ratio inveniendi remedia, primis enim medicinae temporibus ſola experientia contenti erant, usque dum illi, qui ad methodicam & rationalem ſe applicabant Medicinam, experientiæ rationem addebant, atque mediante illa medicamenta etiam invenire ſtudebant. Fuerunt enim, qui ſimplici ſtirpium intuitu, earumque iconibus ac denominationibus contenti erant, alii ulterius progreſſi, culturam earum in hortis ſuis proſequebantur; fuerunt etiam, primis præcipue medicinæ excoli cœptæ temporibus, qui, cum figuras plantarum, cum viſceribus & partibus humani corporis convenire cernerent, colligi inde poſſe putarunt, herbas eiusmodi, morbis iſtorum viſcerum, quibus ſimilem quodammodo figuram habent, medelam adferre poſſe. Unde plantam *pulmonariam* contra phthiſin, aliosque pulmonum morbos commendabant; Aſarum inter diuretica referebant, propter figuram ipſi cum renibus communem; herbam *ſagittalem* vulneribus a ſagitta inflictis magna cum fiducia applicabant. Pari modo alii corpora, quæ aliquam cum cauſis morborum ſimilitudinem habebant, easdem quoque removere per bonam conſequentiam, concludi poſſe credebant. Ex hac itaque hypotheſi omnia ſaxoſa corpora, ut lapis lyncis, iudaicus, &c. calculum humanum diffringere credebant, & talia corpora ad lithontriptica referebant. Extiterunt etiam nullo non tempore, qui maiori cum ſolertia uſui plantarum, plus minuſve ſalutari, examinando, explorandove operam navarunt.

Eorum haud pauci, cum inſignem earum diverſitatem obſervarent, in eo deſudarunt maxime, ut illas in certas claſſes, genera, ac ſpecies diſtribuerent, huiusque diviſionis rationes modo ex foliis, modo ex floribus, modo ex fructifi-

 catio-

catione & ſeminibus deducerent. Abſit ut cuiquam de ſua, quam quisque meruit, laude quidquam detraham, & magni, quo ad ulteriores inveſtigationes iter nobis aperuerunt viamque faciliorem pararunt, laboris præmia derogem commerita. Sed ii tamen nobis quidem omnium optime de humano genere meriti eſſe videntur, qui ad publicam utilitatem ſtudium illud ſimul accommodarunt, quique ea propter non ſolum externam qualiumcumque plantarum ſtructuram, faciem, conformationem, magnitudinem, colorem, odorem, ſaporem, quoad omnes eorum partes deſcripſerunt, ſed & ad interiora earundem penetraturi, reſolutiones chemicas & pharmacevticas inſtituerunt, & ſic tandem, quænam qualiſve earum ſit in corpus noſtrum vis atque efficacitas, & quos quocunque modo vitæ humanæ præſtare uſus poſſint, ſummo ſtudio ſcrutati ſunt.

Et perfuncti quidem dudum ſunt graviſſimo iſto munere & labore viri & peritiſſimi & perſpicaciſſimi, neque tamen non ſuperſunt permulta, in quibus inveſtigandis & detegendis multorum adhuc utiliſſime verſari induſtria poſſit. Non reprehendendi certe ſunt Botanices cultores, qui de *exoticis* plantis indefeſſo ſtudio, grandique pretio ſibi comparandis ſolliciti ſunt, modo *indigenas* præcipue plantas attento oculo perſcrutentur, nec eas, quæ cuivis obviæ, viliore pretio conſtare ſolent, vilipendant, pedibusque quaſi conculcent. Borrichius itaque non inconcinne ſentit, ſi dicit: Quot enim ægri in agris, in littoribus, in rupium ſylvarumque aviis infeliciter pereunt, non tam defectu plantarum, quam paſſim tellus, mater benigniſſima, ſuppeditat, Indorum, Afrorumque exoticis ſalubriores, ſed adſtantium ſæpe, amicorumque ignorantia.

Nemo facile negaverit in remotiſſimis terris reperiri multa, quæ rectiſſime in officinas referuntur, ob ſingularem plane, & indigenorum remediorum hucusque exploratorum viribus maiorem omnino vim & efficaciam.

Non

Non omnis fert omnia tellus.

Singulas tamen regiones optimus & providentiſſimus creator illis inſtruxit rebus, quibus ad vitæ ſanitatisque conſervationem opus eſt, modo moleſtum nobis non ſit, quæ noſtri climatis munera ſint, per prata & colles & ſylvas, per rura, per undas perveſtigare, & vires earum perſcrutari. Quodſi nullos unquam præiudicata illa, imo inepta, opinio invaſiſſet, ut, ſicut gemmarum dignitatem, ita & exoticarum plantarum vires utilitatemque, ex pretii magnitudine æſtimarent, imo ſi ipſi etiam botanicæ rei cultores tanto ſtudio, tanta contentione, noſtri ſoli plantas inveſtigaſſent, quanta haud pauci indagarunt transmarinas; dudum puto, extra omnem dubitationem poſitum eſſet, nos in plerisque nobis ſufficere, nobisque in noſtris ruribus præſto eſſe ſalutis auxilia, peregrinis ſi non ſuperiora, certe nec inferiora. Germaniæ certe noſtræ ea eſt prærogativa, ut ob moderatam aëris temperiem, maximam ſaluberrimarum noſtrisque temperamentis maxime congruentium plantarum copiam in foecundiſſimo ſinu ſuo foveat, nobisque ſubminiſtret. Multæ exſtant plantæ, quarum partes varias poſſident facultates. Aliæ enim vires in radicibus, aliæ in caulibus, ſ. trunco, ſ. cortice, aliæ in foliis, floribus, ſemine, fructibus deprehenduntur. Quis enim neſcit Sambuci flores ſudorem provocare, ſemen refrigerare, & corticem inferiorem vomitus ciere.

E plantis Germaniæ indigenis ulteriorem indagationem & attentionem ſemper meretur planta Germaniæ indigena, primo quidem intuitu parum ſpecioſa, in officinis pharmacevticis nondum ſatis vel cognita vel uſitata, at in Sarſaparillæ locum commode & utiliter ſubſtituenda, *Carex* nimirum *arenaria*, (Germanis dicta Riedgras, Sandriedgras, Flugſandried, Sandried, Sandſegge, kriechender Giſerpathen.) Radicem hanc, antequam paulo accuratius, quoad externas & internas partes deſcribimus, viresque eius, quibus pollet, egregias & ſaluberrimum, quem in morbis quibusdam exſerit, uſum

perſequimur, præmittenda ſunt quædam notatu digna & hic neceſſaria de radice *Sarſaparillæ.*

Sarſaparilla, nomen quod in officinis pharmacevticis habet, a Parillo, hiſpanienſi quodam medico accepiſſe dicitur. Ab aliis audit Zorza nobiliſſima, aut & ſarmentum indicum. A Botanicis ad Smilacis ſpecies, a *Bauhino* quidem ad ſmilacis aſperæ peruanæ ſpecies, a *Royeno* ad ſmilacem caule angulato aculeato, foliis ovatis, acutis, inermibus, præditam refertur.

Linnæus poſt caracteres illos diſtinctivos triviali nomine, *Smilax Sarſaparilla*, eam deſignat. Habet enim vir illuſtris alias etiam Smilacis ſpecies, ita ut alia ei ſit Smilax aſpera, excelſa, Zeylonica, rotundifolia, laurifolia, caduca, ut alias taceam. Idem celeberrimus autor ſmilaces omnes in ſyſtemate ſuo botanico claſſi dioeciarum, in qua mares ac feminæ habitant in diverſis thalamis & domiciliis, & flores maſculi in diverſa planta a feminis naſcuntur, ordinique hexandriarum, ob ſex, in eodem coniugio, ſtamina, annumeravit. Stylus plantæ eſt aſper lignoſus, in quo folia inferiora ſunt rotunda, ſuperiora autem acuta, ope ſcirrhorum ſuorum planta hæc ſe circumvolvit aliis plantis, flores eius ſunt uti aliæ ſpecies ſmilacum, eamque ipſam ob cauſam *Linnæus* eam ſmilacum generi inſeruit. Quod ad notas radicis huius, quæ haud exigui ſunt momenti, attinet, optimæ notæ radix illa eſt, quæ longiſſima, ſarmentoſa, plicoſa, compacta, calami ſcriptorii craſſitie, coloris extus fuſci, intus autem albicantis, nec fuſci, uti a vermibus arroſa radix. Eſt porro hæc radix ſciſſilis, ad longitudinem, inodora. Cocta in aqua exhibet colorem rubrum, guſtu eſt mucoſa, farinoſa, & dum recens eſt, amaricans, alias ſubdulcis, lignoſa, cum aliqua adſtrictione coniuncta. Quod reliquum eſt, haud parum affinitatis habet cum radice ſatis nota chinæ, quam ad idem ſmilacum genus in ſuo ſyſtemate refert *Linnæus*. De botanico Sarſaparillæ caractere & externo habitu hæc ſufficiant.

Nunc

Nunc *vim* eius & *effectus*, quos in re medica experimur, paucis ut commemoremus, neceſſe eſt. Sarſaparillæ, inprimis in forma decocti adhibitæ, effectus, a ſale blando, balſamico, in farinacea ſubſtantia contento, præcipue pendet. Sal illud blandum acida humorum noſtrorum pertinaciſſima quævis, remotiſſimis etiam partibus inhærentia, a quibus lues venerea, arthritis, ſcorbutus, aliique morbi oriuntur, infringit, & cum blanda quadam vi anodyna per diaphoreſin & diureſin expellit, colliquat etiam & abſtergit humores mucido ſeroſos & ſalivales. Ad alios praeterea producendos effectus ſalutares, haud parum conferunt partes multæ mucilaginoſæ, ſaponaceæ, farinoſæ, involventes, glutinoſæ, quæ efficiunt etiam, ut plane peculiarem exſerat hæc planta effectum, in adfectibus catarrhalibus, rhevmaticis, ſcabioſis, cancroſis, & ulceribus chronicis. In recenſendis eximiis plantæ huius effectibus ſilentio præterire non poſſumus egregiam vim hæmocatarcticam, quam inſignis Medicus *Fordyce*, experimentis ſatis multis comprobatam dedit. In doloribus nimirum venereis, in ſcabie ac emaciatione venerea, & ea præcipue lue venerea, quæ mercurio, aliisque remediis ſanari non potuiſſet, radice hac opem præſtari, & mala quoque a mercurio relicta auferri obſervavit.

Sunt porro aliæ huius radicis virtutes notatu non indignæ, in quibus eminet vis eius *ſaponacea*, quæ ſtatim apparet in manibus, radicis huius decocto lotis, & mollitiem quandam, ac polituram inde accipientibus. Alia eſt, qua tumores, continuato eius uſu, reſolvi teſtatur Scultetus. Iterum alia, qua coagulatos humores reſolvit, diluit, abſtergit, purgat, & acrimoniam humorum corrigit, variisque morbis chronicis levandis inſervit. Varios hos radicis huius uſus multis eximiorum medicorum teſtimoniis & exemplis comprobare poſſem & illuſtrare, ſi limites tractationis huius id permitterent.

Complures igitur ſunt, eaedemque inſignes *Sarſaparillæ* virtutes, nulla vero earum eſt, qua prædita non ſit, vel aeque, vel

vel aliquanto etiam magis, planta, quam commendare ſuſtinemus, indigena, CAREX ARENARIA.

Planta hæc noſtra eſt ſpecies *caricis*, Spica compoſita, ſpiculis androgynis, inferioribus remotioribus, folio longiori inſtructis, culmo triquetro.

Addunt alii, caricem eſſe maritimam, humilem, radice repente, caule triquetro, ſpica ſpadicea. Scheuchzerus autem caricem hanc arenariam ad gramen refert cyperoides, minus repens, ſpica ſimplici compreſſa, diviſa prædita.

Hæc ſpecies caricis, quam pro varietate vulpinæ habuit Ill. Haller, caulem habet triquetrum, tenuem, lævem, ultra ¾ pedis vix longum, foliis ſeſſilibus, longis, caulem ſæpius ſuperantibus, ſubulatis. Spiculæ vix ultra ſex, terminales, alternæ, inferiores duæ remotiores foliolo inſtructæ ſunt, ſpicula longiore: Androgynæ ſeſſiles, ut plurimum in medio maſculæ. Secundum ſyſtema Linnæanum ad Monœcias triandrias refertur hæc planta.

Natalem ſuum locum habet *carex arenaria*, in locis ſiccis, in arena præſertim mobili Europæ, eamque ob cauſam Linnæus arenariæ nomen huic præcipue ſpeciei indidiſſe videtur. In *Brandenburgicæ* terræ arenoſa parte tanta reperitur radicis huius copia, ſub arena ſerpens, ut vel plauſtris compluribus implendis ſufficiat: uti & in regione circa *Raſtadium*, circa Philipsburgum, circa Manhemium, Darmſtadium, Spiram.

Tempus floreſcentiæ eſt plerumque menſis Maius.

Odorem vernali inprimis tempore effoſſa, edit ſuaviſſimum, balſamicum, qui medium tenet gradum inter oleum therebinthinæ & caieput; ſapor eius eſt dulceſcens, balſamicus.

Tincturæ & extracta eius & aquoſa, & vinoſa, & ſpirituoſa, magnam habent affinitatem cum extractis ligni guaiaci, ita, ut ex eorum odore, ſapore & effectu & modo operandi, ſatis clare innoteſcat, eas illi ineſſe dotes, quibus ſarſaparillæ

parillæ vires adæquet, imo forte etiam ſuperet. Ea quæ hactenus enumeravimus, experimentis etiam chemicis poſſunt probari.

Uncia una radicis *caricis recentis* bene ſiccatæ, exhibebat extracti *aquoſi* drachmam unam & dimidiam cum granis quindecim;

Extracti *ſpirituoſi* drachmam dimidiam cum granis ſeptemdecim, &

Extracti *gummoſi* per aquam frigidam ſimplicem ſine coctione, leni tantum inſpiſſatione acquiſiti grana fere octodecim exhibebat.

Contra vero ex una uncia *Sarſaparillæ* recentis, bonæ notæ, prodibat *extracti aquoſi* uncia dimidia;

Extracti *ſpirituoſi* ſcrupuli duo cum dimidio;

Extracti *gummoſi* ſcrupuli duo, cum granis quindecim.

Gummoſum radicis caricis *extractum* pondere quidem gummoſas radicis Sarſaparillæ partes non æquat, ob multas partes mucilagineo-terreas Sarſaparillæ plane inefficaces, quæ in radice caricis non tam copioſæ ſunt.

Nam extracti aquoſi ſalini, amaricantis $\frac{3}{8}$, ſpirituoſi $\frac{1}{4}$ *Neumann* obtinuit, *Cartheuſer* vero extracti aquoſi $\frac{1}{4}$, ſpirituoſi balſamici, ſubacris $\frac{1}{12}$. acquiſivit.

Convenit vero cum extracto ligni guaiaci, cuius vim medicorum haud pauci admodum prædicant; qualitas hæc ſapore inprimis ſe oſtendit.

Extractum vero *ſpirituoſum*, quod partes reſinoſas, maxime ſalubres & efficaces ſibi vindicat, & in quo terreæ crudæ remanent, quia idem ex caricis noſtræ, quam ex Sarſaparillæ radice, pondus habet, ſequitur, ut non minor ſit caricis noſtræ quam Sarſaparillæ virtus.

Cum vero Extracti aquoſi Sarſaparillæ maior ſit, quam caricis, quantitas, recte colligimus, puto, maiorem in Sarſaparilla, quam in radice caricis noſtræ, terreſtrium prorſus inſalubrium copiam ineſſe, atque eapropter noſtram hanc

 plan-

plantam europæam, iſti exoticæ americanæ, non ſine magnis ſumtibus comparandæ, non æquiparandam modo, ſed etiam præferendam eſſe.

Succus porro radicis huius, maxime ubi recens eſt, coctus & depuratus, quia multum convenit cum melle, ac cum manna liquida permulta habet communia, uſum præſtat haud exiguum in obſtructione & læſione pectoris, ut & in nimio humorum muco.

Tandem vero etiam *decoctum* caricis noſtræ qua eximium hæmocatarcticum ſe præſtitit, & melius atque efficacius hæmocatarcticum ac ipſa Sarſaparilla, in omnibus illis morbis, in quibus remediis ſanguinem purificantibus opus eſt.

Atque has ob cauſas factum eſt, ut Berolinenſes medici, edocti de multiplici & prorſus inſigni caricis noſtræ uſu, experientia ſatis ſuperque, inde a pluribus jam annis non dubitarint, eam in pharmacopoliis, & in exercitu regio loco exoticæ iſtius & pretioſæ plantæ introducere, neque optatus eos deſtituit ſucceſſus.

Enumeratæ hactenus ac experimentis comprobatæ *Vires* radicis caricis arenariæ ſatis ſuperque, ut arbitror, easdem eam, quibus Sarſaparilla ſe commendat, partes eſſentiales & conſtitutivas continere, atque ea propter in omnibus iſtis morbis, quibus Sarſaparilla mederi ſolet, eodem cum ſucceſſu uſurpari, eidemque, quia & faciliori opera, & multo minore cum ſumtu ac pretio comparatur, ſummo jure ſubſtitui poſſe.

Norunt periti, dudum ab experientiſſimis & meritiſſimis viris in ſimili aliqua planta, quæ Sarſaparillæ vicem implere poſſit, inveſtiganda magno ſtudio elaboratum eſſe.

Norunt, commendatam eo conſilio eſſe ab aliis radicem *Saponariæ*, ab aliis radicem *Bardanæ*, hæmocatarcticæ inprimis plantæ; & Saponariæ & Bardanæ radicem duplici doſi exhibitam, eundem effectum exſerere, quem radix Sarſaparillæ, varii experti ſunt medici.

Non

Non ultima caricis noſtræ virtus, ea eſt, quod, ut medicamentum *ſimplex*, ſine multiplici aliarum rerum admixtione pluribus, quos ſupra diſtinctius enumeravimus morbis curandis apprime inſervit. Notum eſt paulo peritioribus, eximia & ſalutaria præ compoſitis ut plurimum eſſe *remedia ſimplicia*, ea inprimis, quæ regnum vegetabile ſubminiſtrat. Conſtat, principem in illis locum tenere, ejusmodi plantas, quæ varias ſimul continent proprietates ac virtutes, ad effectus ſalutares ita producendos, ut multiplici aliarum admixtione opus non ſit. Ill. *Linnæus*, tanto incertiorem eſſe, ait, medicamenti vim atque effectum, quo plures & diverſi generis materiæ id ingrediuntur.

Friedericus Hofmannus, ut alios taceam, pauca ſufficere dixit ſimplicia, quorum virtus longiore uſu probata ſit, & ſe quidem ipſum poſt multorum annorum praxim vix duodecim medicaminibus, quaſi claſſicis, optimo cum ſucceſſu uſum eſſe. Quid ergo optabilius foret, quam ſi per plura alia experimenta, omnes hactenus indicatæ vires & dotes caricis noſtræ arenariae ulterius ita confirmarentur, ut hæc planta inter ſimplicia nobilioris generis omni jure referri poſſit.

Præter *medicam*, quam hactenus vidimus, utilitatem, tribus verbis attingere ſub finem liceat, œconomicum quoque caricem arenariam uſum babere haud contemnendum ob partes eius mucilaginoſas, balſamicas, ſaponaceas, viri certe, quorum auctoritas ea in re haud temere ſpernenda eſt, exiſtimant, in ea ſtraminibus ſectis admixta, ſalubrius pecoribus pabulum eſſe, quam in gramine communi, ſicco, & plerumque nimis macilento: præterea radices ramoſæ & repentes exhibent littoribus munimentum inſigne, & ligandæ ſicciſſimæ arenæ idoneæ ſunt. Haud exiguos uſus hos eſſe œconomicos, in Commentariis Berolinenſibus ad Annum 1768. ſatis prolixe oſtenſum & demonſtratum eſt a Gleditſchio, viro in re botanica & inprimis in botanica œconomica, verſatiſſimo & celeberrimo. At vero mittamus uſum œconomicum omnem, qui de medica

 tan-

tantum utilitate eius verba facere, eaque potiſſimum tractare inſtituimus.

Tubinga Onoldum
miſſa d. 27. *Februarii* 1778.

OBSERVATIO II.

Dn. D. PETRI BODDAERT

Specimen Novæ Methodi diſtinguendi Serpentia.

Quoties ego hodiernorum Syſtematicorum molimina in eruendis animalium generibus & ſpeciebus, attenta mente pervolvo, in admirationem rapior, ob Herculeum atque improbum laborem, quo in tantis plusquam Cimmeriis tenebris facem accendere conati ſunt; atque lucem adtulerunt, cuius ope varia, imo & plurima animalium genera diſtingui poſſunt; aſt quamvis ſumma cum veneratione Principum illorum in arte conamina honorem, non potui tamen, quin dubia aliqua adferrem, atque demonſtrem filum illud Ariadneum eos aliquando in bivio tanti Labyrinthi reliquiſſe, atque aliud Naturam, aliud Sapientiam dixiſſe. An Simia v. g. eſt Simia, quia primores utrumque habet IV. approximatos & laniarios dentes ſolitarios remotos & molares obtuſos? Huic repugnant *Simia Iacchus* & *Simia Capucina*. Quantum differant dentes *Veſpertilionum*, demonſtrarunt Pallas *Spicil. Zool. Faſc.* 2. & Buffonius (*Supplem. d' Hiſt. nat.* Tom. III.) Nota dentium characteriſtica ita in errorem duxit Linnaeum, ut Veſpertilionem leporinum ſub nomine *Noctilionis* longe a congeneribus divulſerit, atque *ſub Glirium* vexillo militare iuſſerit. *Hyænam* ad Canes retulit, *Erinaceum* ab hyſtrice divulſit, *Camelopardalim*, ens proprii generis, cum Cervis, & *Antilopas* Capris commiſcuit. Cavias Gerboasque Mures dixit.

Magis adhuc in Ornithologicis hæret aqua. Sic verbi gratia Lanium forficatum Linnaei ad Apiaſtros retulit Buffo-

nius. Merulam Philippenſem Brissonii Paradiſæam triſtem dixit Linnaeus, quamvis pennis hypochondriorum & rectricibus illis ſingularibus careat. Promeropum proprium genus, ad Upupas reduxit. *Urias* & *Fraterculas* Alcis commiſcet. Phaëthontem demerſum, qui *Sphenisci generis* eſt, Lepturis adiungit; Pyrrhulas & Coccothrauſtes inter Loxias collocavit, et quæ ſunt alia.

Amphibiorum Claſſis, quoad Ordines & Genera facile dividenda, maiori difficultate quoad Species laborat, ſi Methodo ſyſtematica colitur. Genera enim hic tantum non omnia naturalia. Teſta Teſtudinum ab ipſa Natura pro nota characteriſtica data eſt. Hæcce animalium phalanx pinnis natatoriis, vel pedibus, digitatis palmatiſve, in tres ordines dividi poteſt. Ranarum corpus nudum tetrapodum cuique patet, nec facile pro alio animale adſumi poteſt; Bufones tamen a Ranis ab ipſa Natura divelli, docet corpus Bufonum obeſum, femora craſſa, dorſum haud planum: nec ſaltant ut Ranæ. ---

Draco volans mihi Lacerta, nec magis proprium efficit genus, quam Mures, Lemures, & Sciuri, volantes, qui, quamvis Membrana volitante præditi, tamen ad Murium, Lemurum & Sciurorum genera pertinere nemo inficias ibit.

Lacertas Linnaei, in varia Genera diviſerunt Gronovius & Scopolius, quibus ego *Ameivas* adiungere vellem. Tumque phalanx conſtaret 1) *Crocodilo*, cui lingua nulla, cauda anceps, in ſegmenta diviſa. Hunc ſequeretur 2) *Cordylus* lingua carnoſa, cauda conica verticillata, corpus alte ſquamoſum. 3) *Iguana* lingua integra lata, cauda verticillata, corpore ſquamoſo, gula ſæpius ſaccata. 4) *Ameiva* collari duplici, abdomine ſquamis quadratis, cauda verticillata. 4) *Lacerta* corpore ſquamoſo, lingua bifida, cauda verticillata. 5) *Scincus* corpore & cauda ſquamoſis, lingua integra. 6) *Chamæleon*, corpore papilloſo, vertice plano ſcutato, pedibus muticis, cauda non verticillata, lingua vermiformis. 7) *Salamandra*

 cau-

cauda terete, corpore vix ſquamoſo, verrucoſo, lingua lata, pedibus inermibus lobatis.

Serpentium Phalangem, diviſit Gronovius in Alepidotam *Cœciliam*, cauda obtuſa. *Anguem* corpore ſquamoſo, cauda obtuſa. *Scytalen* abdomine ſcutis transverſalibus, cauda craſſa, cylindrica, capite ſquamis maximis, multangulis tecto. *Coluber* eſt cauda elongata, abdomine ſcutis, cauda ſquamis, tectis. *Vipera* ſuperne ſquamoſa, abdomine ſcutis, cauda conica ſquamis ſubtus, tecta. *Cenchris* capite ſquamis, abdomine & cauda ſcutis tecta. *Crotalophorus* abdomen & cauda ſcutis contecta, crepitaculum articulatum corneum ad apicem caudæ habet. His iure meritoque *Chalcidem* adiungit Scopolius.

N*antia* a Linnaeo a piſcibus divulſa; tamen immerito: ad *piſces branchioſtegos* eſſe referenda, docet habitus, mores vivendi methodus. *)

Claſſem Amphibiorum, & præſertim Serpentium, paulo accuratius examinare animus eſt; videamus itaque, quo loco ſecundum methodum naturalem ſit collocanda.

Ut *aves*, amphibia ovipara eſſe, certum eſt; ſed & id piſcibus commune eſt; præterea piſcibus alæ quaſi, quibus per medium aerem denſius volitant: imo & *exocœti* & *trigla* volant, ſeſe ex mari attollunt, atque per aliquid temporis per aera volant; quidam piſces roſtro donantur corneo, ut in *Xiphia*, *Belone*, *Anarrhicha* &c. videre eſt; corpus quibusdam aculeis tectum, rachidibus pennarum æmulis. Jure itaque meritoque piſces avibus connecti poſſunt, atque *Vriis* & *Fraterculis* aſſociari vel potius Spheniscis.

Nuper detecta, *Siren*, *Piſces repentibus* adſociare videtur; lacertæ vero ad ſerpentia tranſeunt per *Chalciden* Scopolii.

Itaque ſic procedit ordo: *Siren*, *Crocodilus*, *Cordylus*, *Iguana*, *Ameiva*, *Lacerta*, *Scincus*, *Chamaeleon*, *Salamandra*, *Anguis* bipes, *Anguis*, *Coluber*, *Scytale*, *Boa*, *Crotalopho-*

lophorus, *Amphisbæna*, *Cæcilia*, *Rana*, *Teſtudo.* SPECIES vero *Crocodilorum* duæ tantum mihi notæ, *Crocodilus* nempe vulgaris, & *Crocodilus* maxillis teretibus ſubcylindraceis. (EDWARDSII poſth. p. 28. tab.) Ad *Cordylos* vero pertinent *Caudiverbera* (SEB. II. t. 103. f. 2.) *Dracæna* (SEB. I. tab. 101. f. 1.) *Cordylus* (SEB. tab. 84. & tab. 62. fig. 5.) Ad *Iguanas* pertinent *Calotes* (EDW. *glean.* tab. 245.) *Superciliosa* (SEB. *Muſ.* tab. 109. f. 2.) *Lacerta Amboinenſis* SCHLOSSER Monogr.

Agama SEB. *Muſ.* 1. tab. 107. f. 1 - 3. Umbra, Marmorata EDW. *glean.* tab. 245. f. 2.

Ad *Ameivas* reduco Ameivam LINN. & omnes illas ſpecies, quas SEBA in *theſ.* 1. tab. 85. fig. 2. 3. 4. tab. 86. fig. 4. 5. tab. 96. fig. 2. 3. & tomo II. tab. 63. f. 4. tab. 103. f. 4. delineavit. Agilem EDW. *glean.* tab. 247. f. 2. SEB. II. tab. 4. f. 4. 5. Teguixin SEB. I. tab. 96. f. 1. 98. f. 3. *Plica* LINN.

Ad *Lacertarum* phalangem reduco, ſexlineatam, quinquelineatam, Niloticam, Lemniſcatam, faſciatam, 4 - lineatam, vulgarem, punctatam.

Sub *Scincorum* agmine militant Scincus Gigas Amboinenſis, quem quamvis in Muſeis Phyſiophilorum aliquando, nec deſcriptum, nec delineatum ullibi invenio; lacerta aurata, Scincus officinalis.

Chamæleontum phalanx continet Chamæleontem pileo plano, ſive albeſcentem, & nigrum, pileo carinato, dein pumilum, corpore lateribus cœruleſcente, lineis 2. flaveſcentibus.

Salamandrarum familia conſtat, *Geckone* SEB. 1. tab. 108. f. 1. aquatica, paluſtri (EDW. *glean.* 259. 1.) *Salamandra* SEB. 2. tab. 15. f. 5. & rariſſima illa Salamandra *Pandang.* VALENT. Ind. tom. III. p. 281. *Turcica* EDW. birds 204.

Hiſce GRONOVII diviſionibus, quibus Ameivas interpolavi, iam *Stelliones*, Cordylis affines, addo, quorum nota characteriſtica, dorſi, caudæ, vel totius corporis, denticulis vel aculeis, conſtat

&

& ad huncce ordinem refero *Stellionem* Seb. II. tab. 8. f. 7. Mauritanicam Seb. I. tab. 108. f. 6. 7. Azuream Seb. II. tab. 62. f. 6. Angulatam *Linn.* Orbicularem Seb. I. tab. 109. f. 6. Baſiliſcum Seb. I. tab. 100. f. 1.

Non ego hic, ut & in Serpentibus, omnes eas notavi, quas in Muſeis vidi, ne nimis tædioſa evaderet longa diſſertatio, aliquas tantum ſpeciminis loco ſufficere credo.

Iam nunc ad Serpentia progredior, quorum difficilior diagnoſis, ſi methodo hucusque recepta peragitur, enumeratione ſcilicet ſcutorum ſquamarumque. Sed quam valde inconſtans, quam difficilis & in multis impoſſibilis ſit ea enumeratio, me ſæpe repetita docuit experientia. Aliam igitur diſtinctionem quærenti viam monſtravit ipſa Natura, quæ iſta animalia variis pinxit lineis, annulis, faſciis &c. quæ formam capitis roſtro vel obtuſo, vel acuto variavit, & quamvis colores pereant, attamen manet delineatio, quæ ſpecierum diagnoſis.

Prima itaque cum Linnaeo erit Familia Crotali.

I. CROTALUS.

Caput *latum, ſquamis magnis tectum.* squamae *carinatæ.* cauda *crepitaculo ornata.* scuta *abdominalia & caudalia,* rostrum *rotundato obtuſum.*

1. C. *horridus* maculis trigonis fuſcis.
   Crotalus horridus Linn. g. 123. 1. Scuta abd. 167. Caud. 23. Seb. *Muſ.* 2. tab. 95. f. 1.
2. C. *Duriſſus* albus, maculis rhombeis.
   C. Duriſſus Linn. 172. 21. Gronov. 174. - 22. mihi 168. 18.
3. C. *exalbidus* maculis flaveſcentibus.
   C. Dryinas Linn. 165. - 30. 164 - 28. Seb. 2. tab. 95. f. 3.

II. BOA.

II. BOA.

CAPUT *latum.* SQUAMAE *carinatæ (ſæpius).* CORPUS *obeſum.* SCUTA *abdominalia & caudalia. Cauda in acumen deſinens absque crepitaculo.*

FAMILIA I.

Caput ſcutis tectum, roſtrum obtuſum.

1. *Boa* albida, faſciis atris.
 Scytale. 250 - 70. LINN.
 Scytale albida, tæniis nigris 250 - 26.
2. *Boa* glauca, maculis nigris rotundatis.
 Boa murina LINN. 254 - 65.
 Cenchris ſcutis abdominalibus 254. caudalibus 69. GRONOV. *Muſ.* 2. p. 70. n. 44.
 KNORR. *del.* tab. 58. an?
 SEB. *Muſ.* II. tab. 29 f. 1.
 HOUTT. *Nat. Hiſt.* viij. p. 323. n. 5.

FAMILIA II.

Caput ſquamis imbricatum.

3. *Boa* viridis maculis albis, annulatim digeſtis.
 Boa canina LINN. 203. 77.
 Cenchris ſcutis abdominalibus 205. caudalibus 79. GRONOV. *Zooph.* p. 25. n. 136.
 Serpens Bojobi Ceilonica. SEB. *Muſ.* 2. tab. 81. p. 36.
 Serpens Bojobi Braſilienſis Tetrauchoatl Tleola, Luſitanis Cobre Verde SEB. *Theſ.* Vol. II. p. 101. tab. 96. f. 2.
 In meo ſpecimine 208 - 77.
4. *Boa* flaveſcens dorſo ocellis albis.
 Boa hypnale LINN. 179 - 120.
 SEB. *Muſ.* 2. tab. 34. f. 2.

5. *Boa* maculis variegatis rhombeis.
Boa conſtrictor Linn. 240-60.
Cenchris ſcutis abdominalibus 248. caudalibus 60. Gronov *Zooph.* p. 26. n. 134.
In meo ſpecimine 242-30.
6. *Boa* corpore dorſato cinereo maculis fuſcis, lateralibus rotundis.
Boa contortrix Linn. 150-40.
7. *Boa* flaveſcens ocellis albidis iride griſea.
Boa Cenchris Linn. 265-57.
8. *Boa* colore griſeo variegata.
Boa Enydris Linn. 270-105.

III. COLUBER.

Scuta abdominalia. Squamæ caudales.

FAMILIA I.

Caput ſuperne ſcutatum, corpore latius. Roſtrum obtuſo rotundatum.

1. *Coluber* niger maculis albis, ſubtus albus maculis nigris.
Coluber pullatus Linn. 217-108.
Coluber ſcutis abdominalibus 216, ſquamarum caudalium paribus 204 Gronov. *Zooph.* p. 19. n. 91.
2. *Coluber* dorſo lævi brunneo, lateribus maculatis
Coluber ſcutis abdominalibus 202. ſquamis caudalibus 96 Gronov. *Zooph.* 1. p 19. n. 93.
Vipera vera Orientalis Seb. 2. p. 9. tab. 8. f. 4.
In meo ſpecimine 202-74.
3. *Coluber* brunneus, maculis albis, abdomine albido.
Coluber ſcutis abdominalibus 191. ſquamarum caudalium paribus 75. Grov. *Zooph.* p. 20. n. 98.
Serpens Cobellas dicta Seba *Muſ.* 2. p. 4. tab. 2. f. 6.
4. *Coluber* coloribus vividis variegatus.

Colu-

Coluber ſcutis abdominalibus 190. ſquamarum caudalium paribus 135.
Serpens Caracaras ſingularis Seb. *theſ.* 2. p. 69. n. 3. tab. 68. f. 3.

5. *Coluber* purpuraſcens, maculis atris.
Coluber ſcutis abdominalibus 189. ſquamarum caudalium paribus 122.

6. *Coluber* albus, annulis nigris.
Coluber Aeſculapii Linn. *Syſt.* XII. 180 - 43. *Muſ. Ad. Frid.* 1. p. 29. tab. 11. f. 2. 174 - 47.
Coluber ſcutis abdominalibus 189. ſquamarum caudalium paribus 44.
Scheuchz. *Phyſ. Sacr.* tab. 654. f. 5.
Houtt. *Nat. Hiſt.* VI. p. 383. tab. 55. f. 5.

7. *Coluber* cœruleſcens, ſquamis marginatis.
Coluber Aeſculapii ex Panama Seb. 2. tab. 66. 10. huic inveni ſcuta abdominalia 164. ſquamarum paria 38.

8. *Coluber* nigro cœruleſcens, lateribus maculis ovatis albis, dorſo carinato.
Carinatus Linnaei 157 - 115?
Houtt. *Nat. Hiſt.* VI..... 156 - 112.
In meo ſpecimine 167 - 125.

9. *Coluber* ater, lineolis albis.
Cobella Linn. 150 - 54.
Coluber ſcutis abdominalibus 151. ſquamarum caudalium paribus 51.
In meo ſpecimine 155 - 58.
Houtt. *Nat. Hiſt.* VIII. p. 368. n. 13. 150 - 54.
In meo ſpecimine ſcuta abdominalia 155. ſquamæ caudales 58.

10. *Coluber* cœruleſcens reticulatus.
Coluber rhombeatus Linn. 157 - 70. *Muſ. Adolph.* tab. 24. f. 2.

Coluber ſcutis abdominalibus 141. ſquamarum caudalium paribus 56. Gronov. *Zooph.* pag. 24. n. 127.

Vipera ex albo cœruleſcens atro reticulata Scheuchzer *Phyſ. Sacr.* tab. 746. f. 2.

In meo ſpecimine 140 - 75.

11. *Coluber* ſubcœruleus, lateribus lineatis.

Coluber myćterizans Linn. *Muſ. Adolph. I.* p. 28. t. 5. f. 1. 192 - 167.

Serpens muvina Seba *Muſ.* 2. tab. 23. f. 2.

Coluber ſcutis abdominalibus 187. ſquamarum caudalium paribus 148. Gronov. *Muſ.* 2. p. 59. n. 19. *Zooph.* p. 21. n. 202.

Anguis viridis Catesb. Carol. 2. tab. 57. an?

12. *Coluber* maculis maioribus brunneis.

Coluber ſcutis abdominalibus 180. Squamarum caudalium paribus 80. Gronov. *Muſ.* n. 20. *Zooph.* n. 105.

Serpens maculata Ceilonica Seb. *Muſ. I.* tab. 100. f. 4.

Serpens Americanus Scheuchz. *Phyſ. Sacr.* t. 748. f. 8.

In meo ſpecimine 177 - 89.

13. *Coluber* canus, maculis magnis albicantibus ſerratim digeſtis, ſub quaque punćtum niveum.

Coluber canus Linn. *Syſt.* 188 - 70. *Muſ. Ad. Frid. I.* p. 31. tab. 11. f. 1.

Coluber ſcutis abdominalibus 200. ſquamarum caudalium paribus 64. Gronov. *Zooph.* p. 20. n. 95.

In meo ſpecimine 194 - 98.

Roſtrum huic rotundo obtuſum, caput ſquamis imbricatum, medius ergo inter Boas & Colubros.

14. *Coluber* ſubalbidus, faſciis 40. brunneis.

Colu-

Coluber ſcutis abdominalibus 165. ſquamarum caudalium paribus 75. Gronov. *Muſ.* n. 25. *Zooph.* n. 111.

Cobra Americana Seba *Muſ.* 2. t. 21. f. 3.

15. *Coluber* cinereo cœruleſcens, lineis longitudinalibus nigris.

Coluber ſcutis abdominalibus 163. ſquamarum caudalium paribus 77. Gronov. *Muſ. Ichthyol.* 2. p. 63. n. 26. *Zooph.* n. 114.

Coluber Iaculatrix Linn. 163 - 77.

Iaculatrix Surinamenſis Scheuchz. *Phyſ. Sacr.* tab. 715. f. 2.

Serpens Americana lemniſcata Xequipiles dicta Seb. *theſ.* 2. p. 3. t. 1. f. 9.

In meo ſpecimine 173 - 78.

16. *Coluber* nigricans, lateribus albis nigriſque variegatis.

Coluber ſcutis abdominalibus 160. Squamarum caudalium paribus 60. Gronov. *Muſ. Ichthyol.* 2. p. 64. 2. 28. *Zooph.* 1. p. 23. n. 116.

17. *Coluber* dorſo albido, lineis longitudinalibus atris.

Coluber ſcutis abdominalibus 155. ſquamarum caudalium paribus 62. Gronov. *Muſ. Ichth.* p. 65. n. 31. *Zooph. I.* p. 23. n. 119.

Coluber vittatus Linn. *Syſt.* 142 - 78. *Muſ. Ad. Frid.* p. 26. tab. 18. f. 2. *Amœnit. Acad. I.* p. 30. n. 27.

Serpens Rotange Ceilonenſis rarior & elegantiſſima Seb. *theſ. I.* p. 56. tab. 35. f. 4.

β. Coluber de Terragona mas & fœmina Seb. *Muſ.* 2. tab. 60. f. 2 - 3.

18. *Coluber* purpuraſcens, maculis nigris.

Coluber ſcutis abdominalibus 144. ſquamarum caudalium paribus 72. Gronov. *Muſ. Ichth.* 2. p. 66. n. 35. *Zooph.* n. 124.

19. *Coluber* cœruleus, cauda craſſa.

Coluber ſcutis abdominalibus 142. ſquamarum caudalium paribus 60. Gronov. *Muſ.* p. 67. n. 36. *Zooph.* 126.

Serpens Africana cœrulea Seb. *theſ. II.* p. 35. tab. 35. f. 4.

20. *Coluber* albus, maculis nigris.

Coluber ſcutis abdominalibus 135. ſquamarum caudalium paribus 48. Gronov. *Muſ.* p. 65. n. 39. *Zooph. I.* p. 21. n. 129.

21. *Coluber* cœruleſcens, nigro maculato nebuloſus, lateribus ſerie punctorum nigrorum.

Serpens Ibiboboca Braſilienſis Seb. *theſ. II.* tab. 20. f. 2.

Coluber ſcutis abdominalibus 138. caudalium paribus 74. Gronov. *Muſ.* 2. n. 37.

Coluber ordinatus Linn. 138-72.

22. *Coluber* albidus, annulis nigris per paria digeſtis.

Coluber doliatus Linn. 164-43.

In meo ſpecimine 166 - 40. quantum numerare potui.

23. *Coluber* capite, collo, dorſique anterioris parte cœruleis, cetero corpore exalbido, iridis coloribus ſuperbiente.

Coluber ſcutis abdominalibus 164. ſquamis caudalibus 150. Sundm. *Surin. Grill.* n. 12. in *Amœnitat. Acad.* I.

Coluber ſcutis abdominalibus 162. caudalibus 150. Hast. *amphib. Gyllemb.*

Acantia Surinamenſis longa prætenuis Scheuchz. *Phyſ. Sacr.* tab. 655. n. 7. a Clariſs. Gronovio huc adlata, huc non videtur pertinere, ſaltem caput flaveſcens acutum, ventris linea rubens, in ipſius Gronovii, in meo, & in omnibus, quas vidi, forſan viginti ſpeciminibus, deſunt.

Ser-

Serpens ornatiſſima Amboinenſis Bonguatrora Seb. *theſ.* II. p. 86. tab. 82. f. 1.
Anguis gracilis cœruleo viridis Catesb *Hiſt.* II. t. 47.
Long green Borneo Snake Petiv. *Gazophyl.* t. 100. f. 5.
Coluber ſcutis abdominalibus 165. ſquamarum caudalium paribus 152. Gronov. *Muſ.* 2. n. 24.
Coluber Ahætulla Linn. *Syſt.* XII. 163 - 150. *Muſ. Adolph. Fridr.* I. p. 35. tab. 9. f. 2.

24. *Coluber* exalbidus, maculis latiſſimis transverſis ex nigro & albo mixtis.
Coluber ſcutis abdominalibus 135. ſquamarum caudalium paribus 42. Gronov. *Muſ.* 2. n. 39. *Zooph.* n. 129.

25. *Coluber* ſubfuſcus, lateribus atro maculatis.
Coluber ſcutis abdominalibus 149. ſquamarum caudalium paribus 43. Gronov. *Zooph.* 123.
Variat hic 154 - 43.
& 149 - 43.
In meo ſpecimine 149 - 55.

FAMILIA II.

Caput ſuperne ſcutatum. Roſtrum acutum.

26. *Coluber* dorſo & lateribus faſciis transverſalibus.
Serpens Africana Pethola dicta Seb. *theſ.* I. p. 819. t. 54. f. 4.
Coluber ſcutis abdominalibus 207. ſquamarum caudalium paribus 103. Gronov. *Muſ. Ichth.* 2. n. 13.
Coluber Pethola Linn. *Syſt.* 209 - 90.
Coluber ſcutis abdominalibus 208. caudalibus 90. Syndm. *Surin. Grill.* n. 13.
Coluber ſcutis abdominalibus 207. caudalibus 85.

27. *Coluber* dorſo unicolore, lateribus ad anum uſque lineatis.
Coluber ſcutis abdominalibus 176. ſquamarum caudalium paribus 66 & ultra. Gronov. *Zooph.* p. 22. n. 107.

28. *Coluber* dorſo unicolore, abdomine nigreſcente.
Aurium regio linea arcuata albida.
Coluber ſcutis abdominalibus 174. ſquamarum caudalium paribus 60. Gronov. *Muſ.* 2. p. 61. n. 22. *Zooph. I.* p. 22. n. 108.
Serpens arabica fuſca Seb. *theſ.* 2. p. 32. f. 1. t. 33.

29. *Coluber* dorſo cœruleo, lateribus linea atra, in albidam deſinente, pictis.
Coluber ſcutis abdominalibus 172. ſquamarum caudalium 142. Gronov. *Zooph.* 2. p. 61. n 23

30. *Coluber* unicolor collari albo flaveſcente, macula triangulari atra.
Coluber ſcutis abdominalibus 144. ſquamarum caudalium paribus 58. Gronov. *Muſ. Ichth.* 2. p. 63. n. 27. *Zooph.* n. 113.
Coluber Natrix Linn. 170-60.

31. *Coluber* unicolor viridis, lineis duabus albis.
Coluber ſcutis abdominalibus 155. ſquamarum caudalium paribus 123. Gronov. *Muſ.* p. 64. n. 30.
Coluber Dipſas Linn. 158-135.
Serpens Surinamenſis cœrulea Seba *theſ.* II. t. 24.

III. ANGUIS.

Corpus ſubcylindricum, undique ſquamis minutis tectum. Caput ſcutis tectum.

Roſtrum rotundato acutum.

1. *Anguis* unicolor ſplendens.

An-

Anguis ſquamis abdominalibus 230. caudalibus 7. GRONOV. *Muſ.* p. 52. n. 3.
Amphisbæna ſubargentea &c. BROWNE *Iam.* p. 460. tab. 44. 1.
Serpens Cœcilia SEB. *theſ.* 1. t. 86. f. 2.
Serpens lumbricalis LINN. 230-7.

2. *Anguis* ex albo nigroque varius.
Anguis ſquamis abdominalibus 227. caudalibus 14. GRONOV. *Muſ.* p. 53. n. 5.
SEB. *Muſ.* 2. t. 30. f. 3.
MERIAN. *Surinam.* t. 69.
Scytale LINN. 240-13.

3. *Anguis* lineis transverſalibus cinctus.
Anguis ſquamis abdominalibus 179. caudalibus 7. GRONOV. *Muſ. Ichth.* n. 6.

4. *Anguis* dorſo trilineato.
Anguis ſquamis abdominalibus 126. caudalibus 136. GRONOV. *Muſ.* 2. p. 55. n. 9.
Serpens Cæcilia SEB. *theſ. II.* p. 23. t. 21. f. 4.

IV. AMPHISBAENA.

Corpus cylindricum alepidotum, annulatum.

1. *Amphisbœna* ex albo nigroque varia.
Amphisbæna annulis abdominalibus 209. & annulis caudalibus 25. GRONOV. *Muſ. Ichth. II.* p. 52. n. 2.
Amphisbæna fuliginoſa LINN. *Syſt.* p. 392. 200-30.

2. *Amphisbœna* alba, antice rufeſcens.
Amphisbæna annulis abdominalibus 234. & annulis caudalibus 18. GRONOV. *Zooph.* n. 79.
Amphisbæna alba LINN. *Syſt.* p. 393. 223-16.
Amphisbæna SCHEUCHZ. *Phyſ. Sacr.* 2. tab. 652. 1.

V. CAECILIA.

Corpus rugoſum; ad latera tentacula duo ad roſtrum.

Cæcilia cœruleo fuſca.

Cæcilia rugis 135. Gronov. *Muſ. Ichth.* p. 52.

Cæcilia tentaculata Linn. *Amœnit. Acad.* 1. p. 198, tab. 17. f. 1.

Serpens Cæcilia Ceilonica Seb. *theſ. II.* pag. 26. tab. 25. f. 2.

Ibiiaram Piso Braſ. p. 282.

Multo plures addere potuiſſem ex *Colubris* & *Anguibus* ſpecies, aſt haſce ſufficere duxi, tanto potius, cum ſolummodo fundamenta, quibus mea Methodus nititur, indigitare volui, delineationes nempe; nam quod ad colores attinet, vernatio ſerpentium non modo eos valde mutat, ſed et ſpiritus, quo conſervantur. Vidi colorem cyaneum, thalaſſium, (ut in *Boa canina*) rubro fuſcum, ut in cauda Boæ conſtrictoris, caſtaneum, nigrum eſſe conſtantes, rubrum vero & flavum evaneſcere, nec ulla arte conſervari poſſe; paucis enim diebus coccineum colorem pulcherrimum Amphisbænæ fuliginoſæ in album abire vidi, ut & flavum, in *Tetrodonte ocellato.* Ad conſervandos colores naturales multa feci pericula, tum in piſcibus, tum in ſerpentibus, lacertisque; at ſemper cum vita periere, ex tot, quot vidi, piſcibus, qui cum ſerpentibus hac in re conveniunt. Solummodo unicum vidi *Cyprinum Auratum* in Muſeo *Societatis Harlemenſis* aureo nitore ſplendentem, quamvis in liquore ſexennem & ultra; & mihi in ſuppellectile naturali Chætodon ocellatus eſt, in quo thalaſſii coloris veſtigia, debilia tamen, ſuperſunt; in ſpiritu tamen ſacchari, in quo huc ex loco natali adferuntur, colores conſtantiores deprehendi, ſed mox ubi in ſpiritu vini transferuntur, in album vel pallido fuſcum mutantur.

Adductas ſpecies ſerpentium omnes ipſe vidi, plurimas ipſe poſſideo, ac numeravi non ſine labore, nam quorundam ſquamæ vix viſibiles ſunt oculo nudo; & quantum, quæ numera-

ri poſſunt, differant, ex ſupra-dictis patet; unde vacillans & inconſtans patet Syſtema numeratorium.

Optandum ſane foret, ut amphibiorum hiſtoria, quæ adhuc in incunabulis, meliorem in lucem protraheretur; paucorum enim ſerpentium fidas habemus hiſtorias, ea tamen facile viva poſſe transferri docent *Crotalus horridus*, cuius tria viva vidi ſpecimina, quorum unum deſcripſit Cl. Vosmaer, director Principis *Arauſicæi*, & *Boa conſtrictor*, quem & vivum aliquamdiu ſervavit.

Hæcce pauca de ſerpentibus tradere conſultum duxi, ne honore, quo me Auguſta condecoravit Academia Cæſarea Leopoldino Carolina, plane indignus videar, quæ ſi haud diſplicent, forſan, Deo volente, rariorum ſerpentium monographias poſtea augere decrevi.

Haga Comitum Onoldum miſſa
d. 10. *Martii* 1778.

*) *Piſces branchioſtegos* ad *Amphibia nantia* potius retulit b. Linnaevs in ed. XII, *Syſtematis naturæ*, ob rationem *ibid. p. 348. in annotatione*, expoſitam.

OBSERVATIO III.

Dn. D. PETRI LUCHTMANS

Maxillæ inferioris a dyſcraſia ſcorbutica mutatæ exemplum.

Quemadmodum innumeri ſunt, quibus molliores corporis noſtri partes mutantur ac alienantur, morbi, ita numero multa oſſibus contrahi vitia, animadvertimus; neque tantum vi externa variis modis oſſa integritate ſolvuntur, ac diverſa ratione ſede ſua naturali expelluntur, ſed plurimos præterea a cauſis internis externisque patiuntur morbos & vitia, quibus multiplices mutationes ſubeunt.

Pro diverſo horum morborum vitiorumque genio, pro variis, quos habent, effectibus, varias recentioribus condi-

tas deprehendimus morborum oſſium claſſes, eosque nonnulli retulerunt ad præternaturalem Oſſium Mollitiem, ad excedentem illorum Fragilitatem, ad Exoſtoſin, ad Cariem, ad Pædarthrocacen ſeu Spinam ventoſam, & ad Anchyloſin, & ſatis apta eſt hæc diviſio, pleraque enim, quæ apud Auctores proſtant, Oſſium morboſorum obſervata commode ſatis ſub hac illave enumeratarum claſſium diſponi poſſunt: attamen, ut in aliis corporis noſtri partibus, ſic etiam in oſſibus nonnunquam, ſingularis prorſus naturæ ſeſe obferunt morbi ac vitia, quæ a reliquis, magis cognitis, valde diſcrepant, nec niſi raro admodum conſpiciuntur.

Dictam veritatem, tot numero Obſervationibus comprobatam, confirmabit Caſus ſequens, qui miro prorſus modo mutatæ Maxillæ inferioris exemplum ſuppeditat.

N. N. Vir mediæ ferme ætatis, temperamenti Phlegmatici, ab aliquot retro annis leviori laboravit Scorbuto, ac nonnulla, quæ Scorbutici frequentius in ore experiuntur, mala, ut dentes denudatos, multaque materie calcaria veſtitos; gingivas tumidas, laxas, dolentes &c. ſæpius fuit perpeſſus, cætera ſatis ſanus: contra adfectus hos ſcorbuticos non tantum variis de tempore in tempus uſus fuit Medicamentis, externis internisque, ſed & exactiori ſeſe adſtrinxit vitæ regimini, nullosque graviores in rebus non naturalibus commiſit errores. A quinquennio autem vel ſexennio in omni menti vicinia moleſtum quendam & ingratum percipere incepit doloris obtuſi ſenſum, qui dum aliis temporibus ingraveſcebat, aliis iterum miteſcebat, ſimulque internam labii inferioris membranam ac gingivam rubore intendi, immo nonnunquam cœruleſcere ac liveſcere, obſervavit: quinque vero abhinc elapſis ſeptimanis, in intervallo labii inferioris ac gingivæ ad medium maxillæ arcum, binæ comparuerunt veſiculæ, ſibi proximæ, quales non ita raro Scorbuticorum os occupare, videmus, quæque primum minores erant, intra paucos admodum dies elatiores evaſerunt & ampliores: his a Chirurgo

lan-

lanceolæ ope, apertis, humor exiit lentus, viſcoſus, mucoſus, inodorus, isque tanta effluxit copia & impetu, ut per totum os diffunderetur, & ad 6. 7ve Unciarum menſuram fuerit collectus: inexſpectato hoc Phænomeno, ut videtur, perculſus æger, in animi deliquium incidit.

Quonam ex fonte ac loco major hæc humoris copia manaverit, in principio non ita facile diſcernere licuit; re autem deinde adcuratius examinata, patuit, ſingulari prorſus modo mutatum fuiſſe os maxillæ inferioris, idque perdita, quæ externis oſſis tabulis interjecta eſſe ſolet, ſubſtantia cavernoſa, vel Diploë, excavatum fuiſſe in ſinum valde amplum, qui, media ſui parte, mento prominenti ac margini alveolato maxillæ interjectus, latitudine ſemipollicari in utrumque pergens latus, ad inſignem producebatur longitudinem, ac ſuperius oſſei proceſſus ſpeciem monſtrabat, qui alveolus eſſe videtur dentis inciſoris medii lateris ſiniſtri: cæterum totus hic ſinus, quousque oculo diſcernere ac ſpecillo explorare licuit, undique veſtitus erat membrana tenui, ſubrubella, ſic ut interna ſinus illius oſſei facies nullibi nuda comparuerit, quæque ubivis ſtricte admodum oſſi adhærebat, membrana ſana erat & integra, ac nullibi exulcerata: ipſumque quod adtinet os maxillæ, id quanquam nulla morbi alicujus monſtrabat veſtigia, miro tamen modo erat extenuatum, ſic ut digito mento omnique ejus viciniæ adpreſſo, os maxillæ non tantum cederet introrſum, ſed & evidentem admodum ederet fragorem; remiſſa preſſione, os mox iterum ſeſe reſtituebat.

Ad eluendum hunc maxillæ ſinum aliquoties de die inmiſſa fuit Infuſio ex herbis detergentibus, depurantibus & leviter adſtringentibus compoſita, cui aliqua adjecta fuit Mellis Roſarum copia; ſimulque maxillæ circumjecta fuit Faſcia vulgaris, in quatuor capita fiſſa, quæ ad verticem & ad nucham, fuit firmata, idque eo factum fuit ſcopo, ut labio aperturæ ſinus adpreſſo aer arceretur, ac immiſſi liquoris effluxus præverteretur, & ut ſimul extenuata pars oſſis maxillaris ſuſtine-

retur leviterque reprimeretur. Et hac ratione palliativam hujus vitii curam, dum radicalem non niſi ab inſueto Naturæ molimine ſperandam, nequaquam ab arte exſpectandam eſſe, prævidebamus, fuimus adgreſſi; bonoque cum ſucceſſu huic methodo inhæſimus; qui enim per aliquot horas intus relictus fuit, liquor, ſemper exiit immutatus, neque vel unquam leviſſima contractæ putredinis aut acrimoniæ edidit indicia: quæ cavi parietibus obducta eſt, membrana neque intumuit, neque ullum unquam ſtillavit ſanguinem, nec alia ulla propullulantis carnis fungoſæ ſigna obtulit: quod priori ſui parte valde extenuatum & quaſi emollitum erat, os maxillæ, majori illa, quam a liquore intus coërcito ſubierat, preſſione liberatum, intra breve trium ſeptimanarum ſpatium ita fuit reſtitutum, & induratum, ut ſola ſuperfuerit pars oſſis prior, quæ circum ſinus orificium eſt, quæ digito prementi aliquantulum obſequitur ac leviorem fragorem edit, priſtina omni reliquæ parti reſtituta conſtantia & duritie: quodque inſtituta iteratis vicibus menſura, in principio bina ad minimum liquoris cochlearia capiebat, ſinus cavum, oſſe ſeſe reſtituente, pedetentim eousque fuit inminutum, ut poſt tres ſeptimanas unicum tantum cochlear comprehenderit.

Ex hoc autem tempore inmutatus ferme perſtitit huius vitii ſtatus; eandem ac ante binas ſeptimanas, capit liquoris inmiſſi menſuram; quod in ſinum ducit, orificium, poſtquam primum a retracta, qua cingitur, membrana parumper fuerit auctum, nunc eandem ſervat amplitudinem, quodque ferme ſemipollicarem habet latitudinem, vix $\frac{1}{4}$ partem pollicis altum eſt: integra etiam ſanaque perſtat, quæ hunc ſinum inveſtit, membrana, nec, niſi ſpecillo tacta ac explorata, dolet unquam, moleſtumque & ingratum, quem aëris, ſinum adintrantis frigus faceret, ſenſum prævertit lamina coriacea, tenuior, ſinus orificio major, quæ eidem ſimpliciter opponitur: hæc ſimul præcavet, quominus ingeſta, ſub manducationis actu in ore circumducta, ad gingivæ labiique inferioris intervallum delap-

ſa,

ſa, ſinum ingrediantur, ac ſenſilem illius membranam contracta acrimonia aut putredine alienent; quæque duplici huic ſcopo ſufficit & egregie ſatisfacit, in eo laminæ argenteæ aureæve videtur anteponenda, quod mollitie ſua & obſequio ne minimam quidem in gingivam ac tenuiſſimam, quæ ſubjacet, maxillæ tabulam vim premendo exſerat; quod etiam, dum nulla, qua prematur, ſpongiola indiget, ipſum ſinus orificium nullo diſtendere valeat modo. Sic, omiſſo tantum ab aliquo tempore faſciæ deſcriptæ uſu, (quæ indurato iterum oſſe ac ſinu lamina coriacea tecto, nullius amplius eſſet utilitatis) quotidie expoſitam antea Lotionem continuat æger & absque ullo cæterum incommodo rebus ſuis vacat. Atque eadem hac via pergendum eſſe, putaverim, neque aliud quid hic agi poſſe, crediderim, niſi ut graviora, quæ ex hoc vitio, ulterius degenerante, oriri poſſent, mala & ſequelas omni opera prævertamus; eoque fine e re eſſe, exiſtimaverim, ut ſtrictius obſervare pergat vitæ regimen, ac inprimis ab omnibus illis religioſe caveat, quæ majorem humoribus inducere valeant acrimoniam, aliove modo internam ſinus membranam inflammare ac alienare poſſint.

Ex deſcripto hoc Caſu videmus, quousque nonnunquam ex cauſa quadam acceſſoria mutetur partium conformatio, nullo cæterum in ipſa illarum ſubſtantia contracto morbo: vel enim hic anguſtior eſt canalis, qui infra alveolos Dentium Caninorum & Inciſorum in oſſe maxillari eſt exſculptus, qui diſtentionem paſſus, vitium hoc peperit; vel forſitan una tantum fuit cellularum, quæ oſſis hujus Diploen faciunt, quæ in tantæ amplitudinis ſinum fuit verſa, ut bina liquoris inmiſſi cochlearia capere potuerit; nullum hic obtinuiſſe oſſis morbum, cunctæ, quæ hic concurrunt, circumſtantiæ abunde docent; integra ſanaque eſt, quæ ſinui ſuperinducta eſt, membrana ac ſtricte admodum oſſi adhæret; nullibi os nudum adparet, ſed omni ex parte tectum; nullæ unquam viſæ fuerunt oſſis carioſi eroſique ſquamulæ; quique immiſſus

fuit,

fuit liquor, ſemper exiit inodorus, nullave alia putredinis aut acrimoniæ ſigna edidit: ac veriſimillimum eſt, ſolam eſſe humoris intus effuſi copiam, quæ premendo, præternaturalem hanc diſtentionem peperit. Quænam vero cauſa fuerit, quæ majorem hanc humorum effuſionem produxerit, obſcura admodum res eſt; nulla parti vitiatæ extus illata fuit vis; primumque mali fomitem in interioribus potius quærendum eſſe, plus quam probabile eſt; quonam autem ex fonte intus manaverit, detegere non licuit; disruptam eroſamve alicubi arteriam humorem hunc fudiſſe, nullo conſtat indicio, ipſaque etiam obloqui videtur humoris extracti natura; ſola forſitan fuit Anaſtomoſis Pathologica vaſorum, ad membranam cellulæ alicujus oſſeæ pertinentium, quæ majorem produxit humorum effuſionem, quæ premendo effecit, ut tenuiſſimi cavernulæ parietes ceſſerint, ac gradatim aucta diſtentione, (vix enim ullus dubito, quin ex longo tempore contractum hoc vitium, lento admodum gradu increverit) fuerint ſoluti; ita cum cellulis proximis confluente, quæ primum erat dilatata, ſenſim ſenſimque auctum fuiſſe ſinum, donec cunctæ, quæ utrique oſſium tabulæ interjectæ erant, cavernulæ fuerint deſtructæ; ita tandem ſinum hunc ipſis externis oſſis maxillaris tabulis fuiſſe circumſcriptum, quique majori copia intus effundi perrexit, humorem premendo, tandem ipſis his tabulis vim intuliſſe, cumque poſterior, fundo oris obverſa, duplo craſſior eſſe ſolet anteriori, priorem illam primum ceſſiſſe, ac continuata preſſione eousque fuiſſe adtenuatam, ut ſolutis aut a ſe mutuo repreſſis fibris oſſeis, humor exierit, ac elevata, quæ labium ac gingivam veſtit, membrana, deſcriptas antea veſiculas efformaverit.

Haga Comitum Onoldum miſſa
d. 20. *Martii* 1778.

OB-

OBSERVATIO IV.

Dn. D. CORNELII PEREBOOM.

De
mirabili virtute Sedi ſive Sempervivi majoris in morbis convulſivis.

Virgo 36. annorum multis abhinc annis valetudinaria, ad hunc usque diem convulſionibus corripitur vehementibus, quæ per aliquot tempus quoties ceſſaverunt, novam ſcenam repetunt, ita paſſim, ut artus ſupremi omnigena contorſione circumagantur & in dorſum trahantur, dum interea pedibus calcitrat, & caput in gyrum torquetur faciemque ſpasmus in vultu deformat. Accedit, quod continuo de ſtomacho queritur, qui ructibus nidoroſis, vomitu, cardialgia, dyſpepſia, brevi Scorbuto, vitiatus eſt. Quare ſemper in curatione convulſivi hujus morbi præ ceteris primarum viarum curam geſſi, purgantibus variis, ſtomachicis, tonicis, balſamicis, ſedativis, prout rei natura in præſenti poſtulare videbatur, dum interea ſic dicta antiſpasmodica varii generis haud negligenter in uſum vocavi. Negari equidem non poteſt, quod nonnunquam malum pro ſat longo tempore ſiluit, nihilominus occubuit nondum. Noviſſime rediit paroxysmus quotidie adeo contumax, ut generoſiora remedia in uſum vocanda mecum tacite ruminatus ſim. Incidit tum in mentem tentare efficaciam ſucci Sempervivi majoris, cujus ideæ rationem in Scholio reddam ingenuo. Scilicet præſcripſi, ut veſperi unica vice ſequentem aſſumeret hauſtum:

R. Succ. Semperviv. maj. rec. expreſſ. Sp. Vin. comm. ā ℥ij. pro doſi.

Mane redeuns obſtupui, vidi convulſiones non tantum abactas, verum confitebatur patiens, ſeſe tanquam a morbo liberatam. Ita absque ullo convulſionum veſtigio per quinde-

cim dies degebat noſtra, quo tempore, eodem fere tenore, me inſcio, per quinque dies convellebantur vires, convulſivo paroxysmo quotidiano integram fere horam ſæviente. Accerſitus eundem hauſtum ut aſſumeret auctor fui, cujus effectus cum præcedente quadrabat. Sequenti enim mane convulſiones plenarie ſilebant, & noſtram animo tranquillo in domeſticis occupatam occurri. Duodecim diebus jam placide transactis de novo convulſionibus corripiebatur, quarum impetum, ſucceſſive tertia, quarta & quinta recidiva, unico hauſtulo retardari huc usque datum eſt.

Scholium.

Haud dubito, quin in poſterum elaboratius proferre potero, quid & quantum præſcriptus hauſtus in morbis convulſivis valeat. Eſt antepilepticum remedium, quod ab Eccleſiaſtico Ultrajectino de Bachiene pro arcano ſat diu diſtributum eſt, & certa ſub cautela nonnunquam cum inſigni fructu adhiberi licet. Cum vero Naturæ Curioso decet, Arcana, quæ in commune commodum cedunt, detegere & publici juris facere, Lectoribus haud ingratum erit, quæ haud levi opera & per varias ambages aſſecutus ſum, ulteriori experientiæ commendare.

Haga Comitum Onoldum
miſſa d. 5. *Maii* 1778.

OBSERVATIO V.

Dn. CHRISTOPHORI FRIDERICI SIGEL.

De

Phalæna, Noctua elingui ejusque larva, in Dianthi hortenſis flore reperta.

Larvam, cujus deſcriptionem hic trado, die xviij menſis Iunii in flore dianthi hortenſis multiplicato inveni, quæ valde

valde vegeta magnam floris jam jam devoraverat partem. Eam, quum antea me vidiſſe, haud meminerim, rarioribus forte annumerandam eſſe exiſtimavi: igitur, quo magis mihi innoteſceret ejusdem & vitæ & metamorphoſeos ratio, captare illam & ſcatulæ aëri perviæ includere, dianthique petalis porro alere volui.

Hæc itaque carceri dicto nunc commiſſa, a xviij die Iunii, usque ad ſecundum Auguſti, altero quovis die, novum atque recentem a me accepit dianthi florem, quorum petalis, quam diu recentia atque ſucculenta erant, veſcebatur, ac per totius temporis ſpatium alacritate haud imminuta fruebatur. Tertio Auguſti die viribus demum eam langueſcere veſcique deſinere obſervavi. Quarto Auguſti larvam pilis ſetisque orbatam, eam vero iisdem rarius contextis circumvallatam operculoque ſcatulæ affixam, deprehendi. Textura hæc, quæ ſenſim ſenſimque multiplicabatur & paucis ſequentibus diebus magis denſa apparebat, die xvj. aperturam ovalem protinus nacta, phalænam hanc fere apteram enixa eſt.

Die xvii Aug. phalænam flori dianthi in ſcatula contento, jam vero marceſcenti inſidere & ovula excludere, eorumque IV horarum ſpatio nr. XXI. in ejusdem petala arida deponere, vidi.

Ovula margaritas albiſſimas nitidas minimas & conglutinatas referebant, excepto, quod puncto minutiſſimo nigro quodvis inſignitum eſſet.

Deſcriptio Larvæ.

Corpus articulatum, articulis decem, 12. lin. longum.
Caput pilis tenuiſſimis albis tectum.
Frons cum ore nigra, nitida.
Cornicula frontis duo, multiſeta, nigra, ſetis inæqualiter longis, tenuiſſimis, ad extremitates globoſis.
Faſciculi piloſi aurantii coloris, quatuor in medio tergo.

Ad tertium articulum cornicula utrinque bina, quorum alterum corniculis frontis ſimile, alterum vero faſciculum tenuiſſimorum alborum pilorum conſtituebat.

Pedes thoracici ſex acuminati.

— abdominales decem truncati.

Cauda erecta multiſeta nigra, ſetis in extremitate globoſis.

Cornicula frontis & thoracis nec non cauda pilis tenuiſſimis fuſcis circumvallata.

Tergum pone faſciculos aurantiacos, ocellis tribus duplicatis, punctum ſcilicet album circulo nigro & kermeſino includentibus, ornatum.

Linea lateralis maculis VIII. kermeſinis oblongis, quadratis diſtincta.

Sub linea laterali, ſex lineæ breviſſimæ albeſcentes, pilis tenuiſſimis raris conſpicuæ.

Vid. Fig. 1. Tab. I.

Deſcriptio Phalænæ.

Corpus ſegmentis VIII conſtans, ovato-oblongum, longitudine IV. lin: ſcrupulosque 6. Pariſ. æquans.

Segmenta in tergo & ad latera cinereo holoſericeo nitente colore gaudentia, ad limbum pilis tenuiſſimis pallide fuſcis, cincta ſunt.

Abdomen ad latera hirſutum pallideque fulvum, regione media glabra cineraſcente.

Caput ſuperne pilis tenuiſſimis pallide fulvis tectum.

Os abſque lingua manifeſte ſpirali.

Oculi nigri.

Antennæ ſetaceæ tenuiſſimæ non ultra lineam longæ.

Alæ, reſpectu corporis, minutiſſimæ, reflexæ, vix lineam latæ neque multo longiores.

Pedes

Pedes ſex nigreſcentes, femoribus hirſutis pallide fulvis. Anus hirſutus, pallide fulvus.
Vid. Fig. 2. Tab. I.

Notæ.

Larva Phalænæ modo deſcriptæ, quam maxime convenit cum larva Phalænæ antiquæ. *Linn.* S. N. Ed. xij. T. 1. pag. 825 cujus icones varias *Rœſel* Hiſtor. Inſect. T. I. Phalæn. Cl. II. T. 39. 40. & T. III. T. 13. Differt tamen:

1. quod hi Viri nunquam invenerint in Diantho hortenſi, ſed in arboribus.
2. quod larvis Rœſelii, deficiant illa cornicula ſetoſa ad latus articuli tertii utrumque poſita.
3. quod in ea icone Rœſelii quæ proxime accedit, color præcipuus ſit niger, faſciis utrinque binis & media ſingulis continuis & aurantiis pictus.
4. quod inter binas exteriores faſcias circelli albi per omnem corporis longitudinem adpareant.
5. quod a faſcia media ad alteram exteriorem lineæ tranſverſæ excurrant, quæ in parva quadrata partem corporis his faſciis interceptum, diſpertiantur.
6. quod in tribus poſtremis & duobus anterioribus horum quadratorum calices albi pilis ciliati conſtituantur.
7. quod univerſum corpus larvæ magis piloſum ſit.
8. quod phalæna fœmina *aptera*, colore ſuo magis ad cinereum accedat.

Vayhinga Onoldum
miſſa d. 16. *Novembris* 1778.

OBSERVATIO VI.

Dn. D. IOANNIS ADAMI POLLICH.

De

Belladonae radicis decocto aquoſo, ſenſorium commune afficiente, hinc ſenſus externos ac internos ſuſpendente, deglutitionem impediente, furores producente &c.

Iohannis *Endters* ex pago *Kirckel* vidua, coram ſenatu ac multis teſtibus in confeſſis fuit, quod a plantæ cujusdam radice a) & quidem ab ejus ſurculis lateralibus potum aquoſum decoxerit b), hujus circiter potus ad mediocris vitri menſuram, aliis hominibus malitioſo fine, ad eos furioſos, intellectus ſenſuumque expertes reddendos, poſteaque ipſis res ſuas furto auferendas, clam cibo immiſcuerit, in eo ipſis etiam contigerit, quod, ſicuti multi in hanc rem auditi teſtes juramento depoſuere, iſti homines, qui potum dictum cum cibis in ventriculum receperunt, & ſicuti hi ipſi quoque juramento confirmarunt, ſtatim, deglutito cum cibis hoc potu, perſenſerint, ciborum acidiuſculum c) quodammodo ſaporem eſſe, ipſis collum anguſtius redditum fuerit, ita ut deglutiendis cibis impotentes facti ſint, d) etiam linguæ quaſi paralyſis ſequeretur, cum modica intumeſcentia, nihilo-minus hoc perſenſerint, quod viſus & auditus ipſis ſenſim ſenſimque, tandemque dimidiæ horæ ſpatio plane evanuerit, atque ita in totalem intel-

a) Hæc planta erat *Belladonna*, cujus radix ad examinandum mihi miſſa eſt, uti in poſterum uberius demonſtrabitur.

b) A radicis infuſo vinoſo maxillæ inferioris muſculi convellebantur pronuntiante MATTHIOLO *in* DIOSCORID. Etiam ſicca radix dementat. ILL. DE HAEN *rat. med. II.*

c) Succus acoris ſigna edit, aſt lac exinde non coagulatur. OETTINGER *de Belladonna.*

d) Deglutitionem impeditam, ſomnolentiam, temulentiam inde obſervavit SICELIUS *de Belladonna p.* 27.

tellectus ac ſenſus expertem ſtatum lapſi ſint, ita ut ex poſt nihil amplius noverint de omnibus his, quæ cum ipſis acta fuerint: etiam tunc primum poſt viginti quatuor aut quadraginta octo horarum decurſum, prouti unus aut alter plus minus hujus periculoſi potus cum cibis deglutiit, ſucceſſive iterum intellectus ac ſenſus redierint, quidam tamen adhuc per quatuor aut octo dies poſt recuperatos ſenſus debilitatem quandam ac impotentiam ad fodendum & laborandum perſenſerint. e)

Secundum teſtium edictum, qui de infelicium illarum perſonarum ſtatu durantibus ſuis intellectus ac ſenſuum expertibus circumſtantiis juramento auditi ſunt, hæ labores, ipſis alias ſolitarios, e. g. feminæ, quæ fila ducebant, acu texebant, nebant, vario perverſo ac murmurante modo peregerunt, ut plurimum humi repſerunt, cumque manibus varias perverſas actiones geſtusque fecerunt, etiam urinam a ſe dimiſerunt, præſentesque trucibus ac rigidis oculis aſpexerunt, absque eos cognoſcendo, multo minus acribus acclamationibus ac conquaſſationibus ullum ſenſuum ſuorum ſignum a ſe reddendo, mares, qui a cibo, cui potus immixtus fuerat, validiorem præ aliis portionem in ventriculum receperunt, ipſi in totalem furorem f) inciderunt, ac vario rudi modo evagabantur, ita ut eorum reſtitutio tenacior quam apud feminas fuerit, ipſi etiam dolores in membris, in pectore præprimis ac in capite diutius, quam ſexus ſequior perſenſerint. Interea cum omnes hi ad acta auditi homines tantum unica vice hunc potum periculoſum ante duos, tres, quatuor menſes guſtaverint, ipſi præſentibus rerum inveſtigationibus de nullis ulterioribus hujus po-

e) Cum inſigni virium decremento cachinnos, ardores internos vidit Carl *Act. Phyſ. med. Vol. IV. p.* 324.

f) A radice delirium & furor Eph. Nat. Curios. *Vol. IV. Obſ.* 8. *&* *Vol. III. Obſ.* 85. Iourn de medec. *ann.* 1757. *m. Auguſt. ann.* 1759. *m. Auguſt. Ann.* 1766. *m. April.* Blair *Miſcell. p.* 81.

potus malis ſequelis conqueſti ſunt. Vulgaris interim fama fertur, quod inquiſita marito ſuo perſæpe hunc potum cibo immiſcuerit; attamen quod ſecundum inquiſitæ confeſſionem trium annorum ſpatio tantum quater factum eſt, ipſe ideo mortuus fuerit, ſaltim, ſicuti etiam conſtitit, ipſe ſubito defunctus, g) & poſt mortem in dextro latere cœruleus ac niger repertus ſit. Inquiſita quidem hæc ſymptomata apoplexiæ, & quod maritus ſuus ſpleneticus fuerit, attribuere vult: alii autem idem frequentiori hujus potus uſui adſcribunt. Cum autem ipſe *Endter* jam ante quatuor annos naturæ tributum ſolverit, ſine quod magiſtratui de omnibus his arduis circumſtantiis aliquod indicium factum fuerit, jam occaſio deficit, cauſam morbi ipſius *Endters* ſufficienter atteſtari poſſe. *Bipontii* die 16. Ianuar. 1771.

Varia in hac hiſtoria conſideranda occurrunt.

Inquiſita ſurculis radicum junioribus uſa eſt.

Radices enim laterales tenellæ, trunco exſucco, viribus eminentiores apparent; cum etiam majori in aqua ſolubilitate gaudeant, plus mucilaginis, pauciorem terræ quantitatem in ſubſtantiam ſuam recipiant, hinc faciliori negotio a primarum viarum chymo-& chylopoieticis ſuccis ſolvuntur. Tenellas enim herbas præ adultis viribus magis divites eſſe non ignoramus, de ſtirpis ideo partibus, cum una alteram teneritate ſuperet, id quoque ſtatuere licet. Ex vegetabilium quoque phyſica conſtat, quod junioribus vegetabilium partibus major teneritas inſit, ideoque majori laxitate ac flexibilitate polleant, plus aquæ, terræ pauculum in ſinu ſuo alant, præ plantæ partibus durioribus, inſuperabili rigiditate donatis, terræ plurimum, aquæ parum poſſidentibus. Cum plantæ noſtræ vires a partibus gummoſis ac reſinoſis pendeant, hinc aqua ſolvet par-

g) Soporem lethalem VALENTINI habet *Act. Phyſ. Med. Vol. II. Obſ.* 119.

particulas in ea ſolubiles, gummoſas, & a partibus gummoſis quoque reſinoſæ ſolutionis vim patiuntur, ac mediantibus his aquæ uniuntur.

Decoctum fecit ex planta noſtra.

In acerrimis tithymalis rodens acrimonia evaneſcit, quando in aqua per coctionem temperatur, ſævientem tunc naturam deponunt, veneni larvam exuunt, vires in febribus intermittentibus reſolventes inſigniores adquirunt, rodente poteſtate privantur. Acerrima acida foſſilia, multa aqua diluta, cicurantur, mitiorem induunt naturam, ut gratam quoque in potionibus aciditatem pariant, morbis inflammatoriis putridis adeo eximiam. Nonne in belladonna noſtra ac in aliis forte ſoporoſis plantis per coctionem principium agens magis mobile redditur, eius acuuntur vires, ut maiori in ſenſorium commune poteſtate agat, quam radix, aut in ſubſtantia data, aut alio modo præparata, infuſa?

Mediocre vitrum plenum a potu hoc pernicioſo cibis immiſcuit.

Planta noſtra ex ſua natura non eſt venenata, ſed maior doſis eam venenatam reddit. Cum ex hodiernorum Practicorum obſervationibus conſtet, eam in variis ac deſperatiſſimis ſæpe morbis ſive per ſe, ſive cum aliis temperantibus mixtam, felici ſub ſidere fuiſſe adhibitam. Hinc perperam Galenus ſtatuit, venena ex ſua natura ſemper nocere, *in Hippocrat. de morb. vulg. Lib. III. Comment. III. n.* 75. cum uſus perverſus ea primum venenata reddat. Doſis radicis, quot ad aquæ libram adhibuerit, hic determinata non eſt, pro hac enim variante, et pro varia cibi quantitate aut qualitate, pro varia denique, qua homo gaudet, ætate, ſexu, temperamento, vitæ genere, varias quoque in corpore humano anomalias excitare poterit. Varium cibi condimentum, aut pinguedinis quantitas, cibis immixta, cibi denique ipſi hic differentiam formare poterunt.

 Ci-

Ciborum, potu hoc impræg natorum, acidiuſculus ſapor erat.

Acidorum alias vegetabilium ſalutaris plerumque ac refrigerans in corpore animali effectus eſt. Acetoſa ob gratam aciditatem in morbis inflammatoriis acutis putridis adeo extollitur, cum non ſolum putredini potenter reſiſtat, aſt quoque ſanguinis æſtum egregie temperet, & citam nimis circulationem ad quietem reducat. Acida foſſilia primas ſtatim vias rodunt ac inflammant. Noſtrum acidum eſt ſui generis proprium, præprimis ventriculi nervis infenſum.

Colli ſtatim major anguſtia oriebatur, ciborum deglutitio impedita erat.

In colli muſculis primum irregularis fluidi nervei motus incipit; muſculi, linguam elevantes, ſtyloglosſi aliique, ipſi laryngis levatores, illi, qui pharyngem dilatant ac conſtringunt, levi ſtatim paralyſi induuntur, hi ideo vi ſua deſtituti, ciborum in faucem receptioni, ac deorſum in œſophagum propulſioni obicem ponunt. Ipſæ denique œſophagi fibræ circulares, cibos deorſum in ventriculum propellentes, quaſi convulſivo motu conſtringuntur, ut colli major anguſtia ſequatur, efficiunt; cum interim earum antagoniſtæ, longitudinales fibræ, cibos in œſophagum recipientes, paralyticæ, robore ſuo careant. Hac enim occaſione muſculoſæ colli partes actionis ſuſpendium experiuntur.

Linguæ etiam paralyſis cum modica intumeſcentia oriebatur.

Cum lingua ſit muſculus, & hæ partes carnoſæ, quæ linguam movent, paralyticæ factæ fuerint, hinc non mirandum, huic organo ab irregulari ſpirituum motu etiam tale quid contigiſſe, quod hujus motui reſiſtentiam peperit. Ad juſtam ſanguinis circulationem regularis ſpirituum motus requiritur, aſt hic in linguæ paralyſi deficit, hinc non mirandum, in hac parte circulationem majori cum difficultate celebratam fuiſſe, & quod in ea ratione, qua arteriæ raninæ ſanguinem copioſius

huic

huic organo advehebant, venæ raninæ ea copia in jugulares ſe exonerare nequiverint, atque ita cordi infundere, hinc neceſſario ſanguis in vaſa globulo rubro minora intravit, eorum diametrum dilatavit, majorem intumeſcentiam excitavit.

Viſus & auditus quoque iſtis hominibus ſenſim ſenſimque evanuit, intellectus ac memoriæ eclipſin paſſi ſunt.

Senſuum itaque externorum ac internorum ſuſpenſio aderat, quæ confeſtim potus in ventriculum receptionem ſequebatur, ut ſenſorium commune ab inordinato ſpirituum motu ſenſim ſenſimque impugnatum fuerit. Ex anatomicis conſtat, quod octavum nervorum par ex corporibus cerebri olivaribus prodeat, linguæ, pharyngis ac laryngis muſculis, pulmonibus, cordi ipſi multos ramos ſuppeditet, plexus in his partibus efformet, juxta œſophagum ac ventriculum decurrat, & in hoc & in illo multos ſurculos diſtribuat, pariter plexuum ſpeciem conſtituat, præterea quoque arctum hujus cum intercoſtali magno vinculum ſit, aliorum nervorum ſurculis mediantibus etiam cum ſenſuum externorum organis conjungatur, hinc non mirandum, quod a dicti potus in ventriculum receptione hujus nervi vagi fines tacti appareant, ſive jam ſpiculæ fuerint, ſive aliæ quæcunque figuræ irregulares, in ſucco latentes, abhinc tumultuans idea ad ejus in encephalo primordium delata fuerit, ut ſenſorium commune inde eximie mutatum ſit, ac ejusmodi triſtes alterationes in ſenſuum externorum & internorum organis produxerit. His accedit, quod cordis vires fortius ſollicitentur, ut ſanguis majori impetu per arterias carotides ad encephalon ruat, hinc plenaria in ſpirituum & in ſanguinis motu anomalia ſurgat. Ipſæ quoque ventriculi membranæ cum encephali membranis magnam affinitatem alunt.

Succeſſive iterum ad intellectum ſenſusque redierunt, apud unum tamen longius, apud alterum tardius duravit.

Cum hujus potus portio non tanta fuerit, ut mortem intulerit, hinc ſenſim a corporis noſtri ſuccis ita involvitur,

ut vi ſua activa deſtituatur, ſenſim iterum ſanguinis ac fluidi nervei æquabilior in corpore evadit circulatio, ſyſtema in encephalo nervoſum liberum fit, quieſcit ſenſorium commune. Varia ætas, ſexus, temperamentum, vitæ genus, varia potus quantitas hic differentiam format. In divite plethorico multo periculoſior erit hujus decocti aſſumptio, quam in paupere, humorum minori quantitate gaudente, & cui cœlum opes denegavit.

Quidam adhuc homines per plures dies poſt recuperatos ſenſus ad laborandum impotentiam perſenſerunt.

Cum ad muſculorum motum juſtus fluidi nervei et ſanguinis in ac refluxus neceſſarius ſit, unde eorum vis pendet, hinc nulli miramur, quod, cum in encephalo adeo inſignis fluidi nervei ac humorum mutatio celebretur, in reliquis a capite diſtantibus partibus quoque motus irregularis producatur, in eas minori copia influent, cum majori ad encephalum quantitate ruant, neceſſario in membris debilitas oritur, & hæc tam diu durabit, donec juſtus denuo in corpore circulus celebretur, debitâ iterum pro toto corpore ſpirituum copia adſit.

Feminæ labores ſuos perverſo modo peregerunt &c. etiam urinam a ſe dimiſerunt.

Ad labores ſuos rite peragendos requiritur ſenſorii communis integritas, neceſſaria præterea eſt in humorum circulatione juſta encephali verſus reliquum corpus proportio: aſt hic ob ſenſorium commune male affectum talis in toto corpore mutatio contingit, ut ubique perverſæ actiones emineant. Quid quod octavi paris nervi cum intercoſtali magno conjunctio in abdomine quoque mutationes inſignes creat.

Præſentes rigidis oculis aſpexerunt.

Muſculi recti ac obliqui, oculi bulbum moventes, paralytici facti ſunt, robore debito, ad movendum oculum neceſ-

ſario

ſario, deſtituuntur, hinc conſequenter oculi immobilitas ac rigiditas ſequitur, cum nervi oculorum motorii male affecti ſint.

Neminem cognoſcebant, audiebant, attactus acrior quoque eos non afficiebat.

Sentiendi ac judicandi facultate deſtituebantur. Cum ſenſorium commune omnium nervorum in encephalo originem vocemus, ſed ſenſuum omnium nervi propagines ſint harum originum, origo autem male affecta ſit, hinc non mirandum, quod, ſicuti in viſus & auditus organo, ita in reliquis quoque inſignes anomaliæ ſurgant.

Viri in totalem furorem inciderunt, inque varias rudes evagationes eruperunt.

Sicuti ſenſorium commune ſanum inſigne imperium ac poteſtatem & in vitales & in animales corporis noſtri motus exercet, ita hoc male affecto a plantæ noſtræ principio agente incitato, ſicuti in encephalo, ita in reliquis corporis humani partibus horrendas mutationes producere poterit. Accedit, quod major ſanguinis ad ſphæram oſſeam curſus levem in cerebri membranis inflammationem accendat, phrenitidis ſpecies oriatur, quæ quoque ad fortiorem furoris gradum aſcendit.

Virorum quam Feminarum reſtitutio tenacior erat, dolores quoque in membris & alibi diutius perſenſerunt.

Cum virorum præ feminis compages magis ſtricta, minus laxa ſit, hinc idea, ſenſorio communi impreſſa, firmior inſculpta erit, quam apud feminas, tenera magis natura gaudentes. Longius quoque tempus requiritur, donec humorum circulus iterum regulari modo celebretur, fluidi nervei ſecretio in encephalo ac pectore regularis contingat.

Omnes evaſerunt, atque in futurum de nullis malis huius potus ſequelis conqueſti ſunt.

Qui nullas ulterius a planta noſtra moleſtias perſentiunt, tunc demum legitima ſanitate fruuntur, quando legitimæ fluidi

 ner-

nervei ſecretionis ope, ſanguinis æquali circulatione, juſta in corpore proportio unius partis contra aliam ſurgit, atque ita ſolidorum debitum robur iterum reſtituitur.

Inquiſitæ maritus ſubito mortuus eſt, atque poſt mortem in latere dextro cœruleus ac niger videbatur.

Absque dubio inquiſita maritum ſuum hoc potu e vivis erepſit, cum ipſum huic ſæpius ſuppeditaverit, atque ultima vice forte tanta doſi, ut animam abhinc efflaverit. Cum enim planta noſtra rodendo, ſeu ſenſorium commune afficiendo agat, ceu rodens primas vias inflammabit, gangrænam, ſphacelum, hinc mortem ipſam producet. Hæc quoque eſt ratio, cur in primordio vomitoria adeo egregie conducant, roſionis præprimis tempore cathartica mitiſſima ore hauſta & ano injecta optima ſint, phantaſia læſa, jam fortiora, in affectubus denique ſoporoſis fortiſſima requiruntur, ut tali modo quantocyus venenum e corpore eliminetur. Inde quoque evidens eſt, cur omnia acida & ex acidis præparata hic primum locum obtineant.

Specificis & antidotis, quæ erronea venenorum theoria excogitavit, prudens non decipitur, ſed ſicuti cholera, inflammatio, phrenitis, delirium, affectus denique ſoporoſi tractantur, morbus, a belladonna ſuſcitatus, quoque tractabitur; omnia calefacientia hic ſunt vitanda. Opiata, quæ alias ſenſorium commune in quietem reducunt, ob viſcera inflammata & ſuppreſſum encephalon hic abeſſe debent.

Plantæ noſtræ radix, qua inquiſita ad malitioſos ſuos fines utebatur, ad examinandum mihi miſſa eſt, determinarem, a me petierunt, quænam planta ſit, & quos ea producat effectus; feci id, aſt a radice ſola difficile eſt aliquid diſcernere, ſtatim quidem cogitationibus meis in belladonnam incidi, attamen cogitavi, poſſet eſſe hyoſcyamus, ſtramonium, actæa ſpicata, cicutarum quædam &c. juſſi de captiva, cui hæc herba longo ſatis uſu perſpecta erat, perſcrutari, qualem radicis ſuæ planta caulem protrudat, ubi creſcat, quali flores co-

lore

lore ſint, & num baccam nigram maturitate adquirat? interrogata votis reſpondebant, ajebat, quod hæc ſtirps caulem altum protrudat, in ſylvis creſcat, flores violacei coloris habeat, ac fructum inſtar cerafi nigri maturet. Ad hoc reſponſum, neque hyoſcyamum, ſtramonium, actæam ſpicatam, cicutam &c. ſed præciſe belladonnam noſtram eſſe, certus pronuntiare potui. In hyoſcyamo enim flores ex albido-flavicantes ſunt, venis purpuraſcentibus reticulatim picti occurrunt, capſula dura eſt ac ſicca, cujus operculum horizontaliter ſecedit. Stramonium flores magnos albos convolvulaceos habet, capſula dura ac ſpinoſa pollet. In actæa ſpicata bacca quidem nigra eſt, ſed flores parvi albi apparent. Cicutæ denique umbellam floſculis exiguis albis onuſtam habent, ſemina duo, maturitate a ſe invicem ſecundum longitudinem ſecedentia, in officinali quoque tranſverſim ſtriata ſunt.

Radicis noſtræ planta eſt Atropa *belladonna* L. qui nomen Deæ imponit, quæ vitæ filum demetit, & Atropos vocatur. Ab Italis Belladonna dicitur, MATTHIOLO teſte, qui primus quoque eam clare deſcripſit in *Dioſcorid. p.* 986.

Corolla campaniformi, quinquefida, regulari gaudet, calice pariter quinquefido ſuſtentata. Filamenta ſummitatem verſus divergentia ſunt, cum antheris nutant. Stylus ad apicem inclinatur. Bacca globoſa, bilocularis, polyſperma.

ATROPA *Belladonna* caule herbaceo, foliis ovatis integris. LINN. *Sp. I. p.* 260. Belladonna caule herbaceo, brachiato, foliis ovato-lanceolatis, integerrimis. HALL. *Hiſt. I. p.* 251, *n.* 579. Belladonna majoribus & minoribus foliis & floribus TOURNEFORT. *I. R. H.* 77. Solanum μελανοκέρασος *C. B. P. p.* 167. Solanum manicum multis ſive Belladonna *I. B.* 111. 611.

In omni Europa, ſeptentrionali excepta, ſatis copioſe creſcit. In Palatinatus ſylvis cæduis ac montibus ſylvoſis.

Radix craſſa, ſucci plena, in plures ramos diviſa.

Cau-

Caulis tres, quatuor, etiam ſex pedes alti, rubelli, teretis, primum trichotomi, rami dichotomi divergunt.

Folia plerumque duo ad ramos, uno majore, altero minore, ſatis magna, ovata, acuminata, integerrima, venoſa, in petiolum brevem decurrentia, læte viridia, tactu quodammodo pinguia ac piloſa.

Flores alares, ſatis magni, violacei, breviter pedunculati, ſubnutantes.

Fructus maturi ſunt ceraſa nigra, rotunda, calice perſiſtente dimidia ex parte incluſa, ſplendentia, quæ intus ſuccum amœniſſimum roſeum includunt.

Semina innumera, parva, reniformia.

Plures a baccis obſervationes deleterias poſſidemus, ſed cum mea a radice ſit obſervatio, hinc illæ a baccis & foliis huc non pertinent.

Cæſarea Lutra Onoldum miſſa
d. 19. *Decembr.* 1778.

OBSERVATIO VII.

Dn. FRANCISCI IACOBI DEMACHY.

Æthiops Mineralis per ſe.

Mercurium per ſe, ut ita dicunt, in pulverem nigerrimum converti poſſe, plurimi nunciarunt autores. Ut plures taceam, Hombergius per quatuor ſeptimanas ad molendinæ alas ſemper vento in gyrum agitatas mercurio plenam phialam adaptaverat, quo tempore elapſo parvam pulveris deſiderati quantitatem invenit. Pulverem hunc dicimus æthiopem per ſe. Huius æthiopis abundantiori & promptiori copia tribuimus pilulis & unguentis quot quot ſunt, in quibus mercurius agitatione perpetua coadunatur. Præſto eſt methodus brevis, ſic dictum æthiopem parandi. Mucaginem cum tragacantha

tha aut arabico gummi tibi præpara ſpiſſam mediocriter, cum hac mucagine hydrargyrum cito contere, non in gyrum, uti moris eſt, ſed in circulos ellipticos inter ſe factos, quæ agitandi methodus promptiorem hydrargyri extinctionem, ut dicunt, producit.

Poſt alterutram horam aqua calente infunde, ut ſolvatur, filtra, & chartulæ adhuc adhærebit æthiops per ſe, pulvis nigerrimus, leni calore exſiccandus & ad uſum ſervandus. Æthiopis huius dotes non reſerare ſolum, ſed reſeratas publici iuris facere menti eſt; pro præſenti ſatis ſit, ſi phyſicis declarem, pulverem hunc ipſo mercurio leviorem eſſe, in calcem albidam, ſi igni continuo exponatur, abire, multo difficilius in hydrargyrum converti, ab acido vero vegetabili facillime diſſolvi, & cum illo ſal amellato originem dari, demum axungiæ mixtum, ſubito in unguentum mercuriale transformari.

Pariſiis Onoldum
miſſa d. XXX. Martii 1779.

OBSERVATIO VIII.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

De

Peſſo, ex vagina uteri in inteſtinum rectum tranſeunte.

E puerperio prodiens prolapſionem uteri patitur femina pagana quadragenaria, cui obſtetrix inepta offert peſſum ligneum ſingularis ſtructuræ, nunquam prius a me viſæ, & infra deſcribendæ. Intruditur in vaginæ cavum poſt repoſitum uterum, ligulisque manubrio ejus appenſis circa abdomen firmatur. Geſtabat peſſum hunc femina interdiu, neque noctu illum ex ſinu muliebri protrahere audebat. Ab eo tempore maritus concubitu abſtinuit. Non multo poſt manubrium peſſi

recidit, nec ei, cum ſua ſponte firmiter hæreret, amplius immiſſum fuit. Sexennio elapſo humor ex vagina ſtillat purulentus, qui, pro fluore albo habitus, variis medicamentis externis quodammodo ceſſit. Tandem una de quatuor columellis per anum excernitur, & feces inſimul ex vagina uterina prodeunt, cum doloribus lumborum atque inteſtini recti. Cum morbus hic pro more gentis agreſtis parvi penderetur, præterfluit ſub gravibus ærumnis denuo ſexennium. Tandem ægra ad chirurgum civitatis hujus nobiliſſimum Dn. Zoller confugit, qui, applicato ſic dicto ſpeculo ani, primo annulum majorem, deinde minorem, cum duabus ipſi adhuc infixis columellis, tandemque tertiam, quum prima, ut ſupra dixi, ſponte ſeceſſerit, partim digitorum, partim forcipum adminiculo, magno cum labore extraxit. Rima, per quam vagina uterina cum inteſtino recto communicabat, tum deprehendebatur tres pollices longa. Inteſtino recto immittebatur canalis plumbeus, quo feces ad anum ducerentur, & inteſtini concretio impediretur, intraque anni circiter ſpatium ægra ſanitati reſtituta fuit. Vagina uteri vero, cicatricibus valde deformata, plane coaluit, ut nunc ne ſpecillo quidem ad uterum penetrari poſſit.

Copiam feminam hanc noſcendi, ac inſpiciendi dedit laudatiſſimus Dn. Zoller, cui propterea hic publice juſtas grates habeo.

Iam vero peſſum quoad ſingulas partes, propria ipſarum magnitudine repræſentatas, deſcribam. Conſtabat ex

1. Annulo majori, Fig. I. A. in circumferentia ſua quatuor foraminibus a. b. c. d. inſtructo.

2. Annulo minori Fig. II. B. ad modum majoris quater in peripheria e. f. g. h. perforato. Uterque annulus lineam unam ſemis craſſus erat.

3. Columellis quatuor, quarum una hic Fig. III. C. ſiſtitur.

4. Manubrio Fig. IV. D. cum ſuis ligulis.

Peſſus

Peſſus integer Fig. V. minori forma, ſpatio parcendi cauſa, delineatus eſt, & ita componitur: Annulus minor Fig. II. B. majori Fig. I. A. ope columellarum hujusmodi quatuor, Fig. III. C. totidem foraminibus utriusque annuli a b c d e f g h. immiſſarum, imponitur, ac manubrium Fig. IV. D. per aperturam annuli majoris Fig. I. E. in orificium annuli minoris Fig. II. F. intruditur. Peſſus hoc modo coagmentatus, & in vaginam uteri introductus ab annulo minori uterum reſpexit.

OBSERVATIO IX.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

De *Rene dextro abſumto.*

Vietor XLV. annorum dolium, vini ſedecim circiter amphoras (Imi) Wirtenbergicas continens, oſtio cellæ vinariæ admovebat, jamque ſeſe ad evacuationem ejus accingebat, cum illud, incautius tractatum, per cellæ gradus lapideos delaberetur, provolvens ſe aliquoties ſuper ipſum virum infeliciſſimum. Lipothymia correptus ad proximas ædes defertur, pauloque poſt eo apportatur pollex abruptus manus dextræ, cum indice dextro inter primam & ſecundam phalangem avulſo. Digitus annularis ejusdem manus in extrema phalange contritus fuit. Alia læſio externa neque in partibus duris, neque mollibus obſervari potuit Optima confeſtim & medica, & chirurgica auxilia ægroto afferebantur. Mentis compos factus, graves dolores in abdomine perſentiſcebat, neque per unum alterumve diem urinam, fecesque reddere poterat. Triduo vero poſt veſicam iterum, alvumque ſolvit, dolores remittebant, & ſanationis ſpes aliqua affulgebat. Verum enim vero convulſionibus accedentibus octavo a quaſſatione die, exſpiravit.

In abdomine aperto reperiebatur ſerum cruentum aliquot librarum, inteſtina potiſſimum craſſa paſſim conſpiciebantur gangræna affecta, ventriculi ſuperficies inferior apparuit inflammata, ren ſiniſter duplæ fere offendebatur molis, alias ſanus; cumque dexter in membrana adipoſa quæreretur, prorſus abſumtus fuit. Ceterum nil præternaturale vidi. Thoracis & cranii apertio, ut non neceſſaria, omittebatur. Compertum poſtea fuit, defunctum olim nephritide calculoſa laboraviſſe.

Exempla renis alterius, variis modis vel penitus, vel ex parte tantum conſumti, referunt Haſeneſt in Actis N. C. Vol. V. obs. 135. p. 448. Lentilius in Iatrom n. p. m. 357. Felix Platerus in Obs. med. Libr. II. p. 436. Io. Schenkius in Obs. med. Libr. III. part. II. obs. 224. p. 419. aliique.

OBSERVATIO X.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

Acarus Ypſilophorus.

Frequens eſt in foſſis ſuburbanis urbis patriæ, Eſslingæ, Mytulus cygneus Cl. Linnaei, teſta ovata antice compreſſiuscula fragiliſſima, cardine laterali, ab eodem in hunc modum deſcriptus in Syſtematis naturæ, Vindobonæ 1767-1770. prodeuntis, Tom. I. Part. II. nro. 258. p. 1150.

Tam autumno elapſi, quam vere huius anni inveni inter labia quorundam horum animalium inſecta, modo plura, modo pauciora, quorum formam habitumque externum jam tradere lubet.

Naturalem eorum magnitudinem exhibet Tab. I. Fig. I. & II. Inſectum fuſco-nigrum eſt, continuum, ovatum, dorſo convexo, notato parte anteriore lineis duabus, pallide flavis, ad latus utrumque exortis, quæ deſcendunt tractu obli-

quo,

quo, paullumque tortuoſo, ac coëunt in medio ejus regionis, qua thorax inſecti terminari videtur. Fig. I. III. Inde per reliquum tergum decurrit linea una, longitudinalis, parum tortuoſa, pallide flava, cum lineis jam deſcriptis literam græcam Y. efformans, terminata ad anum in maculam ejusdem coloris, Fig. III. a. quæ ad abdomen producitur, ibique formam ovatam induit. Fig. II. IV. Ceterum abdomen planius dorſo eſt. Pedes octo, filiformes ſunt, ac poſtici longiſſimi. Animalculum in aqua detentum promte infra illam diſcurrit. Nare haud valet, nec in arido inſiſtere pedibus debiliſſimis.

Microſcopio ſubjectum monſtrat Fig. III. IV. duos oculos, ſitos ad latera capitis, duas antennas pediformes, tribus obſcurioribus articulis inſtructas, os, absque roſtro, inter radices antennarum, pedes numeroſis ſetis ornatos, ſexies articulatos.

Inſectum Acaris adſcribendum eſſe, ex dictis patet. Eundem Acarum, ſed unicum ſaltem, in Mya pictorum Linn. reperi, fruſtra deinde quæſitum in multis hujus ſpeciei individuis: igitur Myæ quoque incolam dicere, nondum audeo.

OBSERVATIO XI.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ.

Gemellus alter fruſtra expectatus.

Gravida mulier XXVI. annorum laborat febri continua, cui ſuperveniunt molimina ad partum, exturbantia ſubinde cruoris aliquid ex uteri vagina. Sex ita labuntur dies, donec aperiri cœpiſſet os uteri internum. Obſtetrix pedes arripiens, primo prodeuntes, reliquum corpus usque ad caput protrahit. At fetum videns putredine corruptum non auſa eſt partum abſolvere, metuens, ne caput avelleretur. Quapropter ego accitus illud leni vacillante tractu eduxi. Partus erat præma-

turus, ſeptimeſtris. Funiculo ligato, placentam uterinam quærens digito uno alterove incidi, pone orificium uteri internum, in ſuperficiem convexam alterius oſſis parietalis. Præterea abdomen maternum parum detumuit. Igitur, quin gemellus reſtaret, non dubitavi. Quum uteri vagina partu prægreſſo non ita ampliata eſſet, ut manum, abſque violentia, ad fetum invertendum matrici inferre poſſem: naturæ ſpontanea molimina exſpectare conſultius duxi. Sed nullus redibat ad partum nixus trihorii ſpatio. Itaque rem diutius differre nolens matrem apte locavi, meque ad fetum verſione extrahendum accinxi. Manu in cavitatem uteri immiſſa, profluebat ingens, cruore tincta liquoris amnii copia. Os parietale adprehendi, eduxi, prætereaque nihil. Poſtea ſeparavi placentam putrem multo labore.

Fetus putridus alterum os parietale in utero reliquit. Idem os ſitu ſuo & reliqui amnii liquoris, & lochiorum effluxum inhibuit, quamobrem nec in puerpera ſolita abdominis detumeſcentia fieri potuit.

Sane & hic errare humanum fuit. Iraſcatur, qui ſe putat ab humano alienum!

Poſt ſex hebdomades ſphacelo ex metaſtaſi febrili orto, tantum non omnem femoris ſiniſtri muſculoſam fabricam devaſtante, mortua eſt.

Viſcera erant bene conſtituta, uterusque ſaniſſimus: id quod Sectio docuit anatomica.

Eſslingæ Onoldum
miſſæ d. 15. *Aprilis* 1779.

OB-

OBSERVATIO XII.

Dn. D. CHRISTOPHORI IACOBI MELLIN.

De
Capitis læſione, ſymptomatibus & medendi ratione.

Anno 1778. die 25. Novembris, miles quidam nomine Rauſchenbach, XXVI. annos habens, in conflictu ab alio viro ebrioſo bombardæ ictu percutitur. Dextra pars oſſis frontis usque ad proceſſum iugalem oſſis temporum contuſa, regio vero oſſis temporum dextra, itemque oculus dexter ſugillatione ſignatæ erant. Mox vomitus & bilis & lumbricorum numero ſeptem, deliquia animi, dolor tandem capitis lancinans cet. oriebantur. Pulſus erat celer, durus: hinc venæſectio adhibita, & potus acidulus præſcriptus ex ſucco citri aqua mixtus, itemque mixtura ex Elixirio Halleri & Spiritu Vitrioli ana Scrupulum unum, aqua communi unciis quatuor & Syrupo Violar. uncia una, concinnata, cochleatim ſumenda data fuit. Eodem die, ſcilicet 26. lintea aquæ ſaturninæ Goulardi intincta pro fomentatione frequenti adhibebantur.

Poſt meridiem hora ſecunda iterum vomitus cum agmine lumbricorum. Hora quarta clyſter adplicatur, ſed ſine fructu. Veſpera ſexta convulſiones accedebant, & his finitis vomitus aliquot enormes, ſed ſine vermibus. Dolores adhuc durant, quamquam minori gradu. Verſus noctem Laudani liquidi Sydenhami guttas XII. in Aq. Menthæ piper. drachma duabus partitis vicibus aſſumit æger. D. 27. Iterum mane clyſter datus eſt, ſine emolumento. Vrinæ ne guttula fluit. Hora ſeptima iterum vomitus repetiti, maxime poſt potum, & convulſiones. Aegrotus mentis iterum compos, adhuc de doloribus perſiſtentibus conqueritur. Continuatur mixtura vitriolica temperans; pro potu ſit ſerum lactis. Ad locum affectum adplicetur veſicatorium emplaſtrum. Poſt meridiem

cly-

clyſter. Vrina fluit; alvus conſtipatur. Ad ſeram tribus vicibus laudani liquidi Sydenhami correcti guttas octo aſſumit.

D. 28. Nox fuit placida: alvus adhuc nullam dimiſit excretionem. Veſicans bene operatur, tamen dolor perſiſtens, mens nonnunquam alienata, per intervalla erectior tamen. Iterum clyſter; & duas horas poſt mixturam ex pulpa tamarindorum ſale Glauberi acuatam, cochleatim ſumendam ordinavi. Hirudines tres iuxta aurem adplicatæ voto reſpondent. Veſpertino tempore ægrotus, quia nulli ſeceſſus venere, clyſterem accipit ſale communi magna copia acuatum. Verſus nonam & undecimam Laudanum.

D. 29. Alvus officio reſpondet: nox inquieta; tamarindorum potio continuatur. Veſpertino tempore dolores augentur; hinc ad guttas Laudani refugium.

D. 30. Noctem quiete transactam excipiunt mane dolores intenſiſſimi. Bis clyſteres adhibentur & omni quadrihorio Laudani guttæ ſex.

Die primo Decembris. Dolores perſiſtunt. Alvus & urina ſponte fluunt. Pro potu infuſio theiformis ex millefolio, arnica, ſambuco & fœniculi ſemine. Hora ſeptima veſpertina delirium & convulſiones per horæ ſpatium durantes redibant.

D. 2. Laudanum quietam noctem produxit. Mane tamarindinata potio largiori doſi aſſumta, urinam quidem, ſed nullam alvinam excretionem procreavit. Verſus quintam horam convulſivi motus cum deliriis coniuncti adeo enormes, ut emproſtothonum & opiſtothonum æmularentur.

D. 3. Noctem inquietam ſequitur dies meliora promittens. Nulla alvi deiectio: æger debilis; clyſtere prægreſſo aſſumitur pulvis ex cremore tartari & ialappæ rad. āā Scrupulum ſemis & Sulphure aurato antimonii ad granum unum, compoſitus. Duæ largæ evacuationes alvinæ. Hora tertia pomeridiana iterum convulſiones per ſeſquihoram durantes. Dolores nec laudano cedentes. Ita

D. 4.

D. 4. Nox inſomnis. Veſicans repetitur. Continuatio decoctionis tamarindorum & ſeri lactis. Vrina fluit, alvus lubrica eſt. Dolores minores, hora tamen ſeptima & undecima convulſivi motus redeunt. Ante decubitum Laudanum.

D. 5. Somnus erat placidus; dolores ſunt minores: continuantur medicamina. Veſpera quarta dolor augetur, & redeunt hora undecima convulſiones.

D. 6. Alvus bene reſpondet. Continuatio medicamentorum; ad veſperam Laudanum. Ceterum ægrotus dolorem & gravitatem capitis, vertiginem & oculorum pungentem dolorem, ſi lucem aſpicit, ſentit.

D. 7. Relatio, ſine convulſivis motibus dolorem ſummum per totam noctem ægrotum excruciaſſe. Alvus clauſa eſt; clyſter bene operatur. Poſt meridiem doloribus iterum auctis omni bihorio laudanum ad guttas ſex datur. Locus affectus tumidus ad tactum digiti cedere videtur, valdeque doloroſus eſt. Idcirco

D. 8. Cataplaſmata ex mica panis cum Aq. vegeto-minerali Goulardi decocta omni bihorio mutanda, tepideque applicanda fronti, iubeo. Medicina nulla.

D. 9. Continuantur per noctem inquietam dolores & cataplaſmata. Aeger de debilitate ſtomachi conqueritur. Elixir acid. Halleri cum Elixirio Vitrioli Mynſichti in anatica proportione ad guttas viginti omni bihorio.

D. 10. refertur. Prima vice ſeptem per horas quieviſſe ægrotum, appetitus redit. In- & externa continuantur.

D. 11. Nox fuit inquieta, forte ab uſu cereviſiæ? In occipite & nucha dolorem urentem ſe ſentire contendit ægrotus. Opponitur huic ſymptomati veſicatorium pone aures & ad nucham usque ſe extendens.

D. 12. Continuatio doloris. Veſicatorium reſpondet votis; oris præterea amarus ſapor & nauſeoſus, rugitus cet. ab ægroto percipiuntur. Pulvere iam dicto purgante utitur & ſex vicibus purgatur.

D. 13. Nox quieta. Cataplaſmata continuantur. Elixiria jam dicta iterum adhibentur.

D. 14. Aeger bene valet. Nulla medicina. Veſpera quum deligatio fieret, in animi incidit deliquium.

D. 15. Caput grave, dolor in fronte pulſativus.

D. 16. Relatio eſt. Heri ſecunda poſt meridiem hora, pus per nares & os fluere incepiſſe & effluxum ad ſeram uſque noctem perduraſſe; noctem transegiſſe bonam, dolorem ceſſare, halitum oris vero male olere. Hodie quoque effluxum perdurare, verumque pus male olens effluere. Medicamenta nulla; pro potu emulſio communis ad vires reſtaurandas. Cataplaſmata omni, qua par eſt, diligentia continuanda, mutanda.

D. 17. Omnia uti heri.

D. 18. Evacuatio puris adhuc durat; dolores magis magisque imminuuntur. Luciditas oculorum eximia, continuatio rationis medendi.

D. 19. Fœtorem oris ut corrigere & forte in ventriculum nocte delapſum pus evacuare poſſimus, pulverem iterum purgantem dedimus ex cremore tartari & rad. Ialappæ pond. ſingulorum grana XV; qui, uti die 20. refert ægrotus, quinque excretiones alvinas & una vice vomitum valde fœtentem produxit. Cetera bona.

D. 21. & 22. non adeo bene ſe habuit.

D. 23. Quo iterum ad illum accedebam de vertigine conqueritur. Pulvis iterum purgans ex granis 12. Ialappæ & grano uno Kermes mineralis datur.

D. 25. narrat, ſe tres vomitus & ſex ſedes habuiſſe, itemque magnam lumbricorum excreviſſe copiam.

D 26. Vertigo & caligo oculorum redeunt. Fugantur emplaſtris veſicantibus ad ſuras adplicatis, quibus opium & camphora addebantur. Ita iterum e lecto ſurgere poterat.

D. 28. Cataplaſmatum uſus ſenſim minuebatur. Cortex iterum Peruvianus in ſubſtantia per aliquot dies continuabatur.

Et

Et tali ratione ſub novi anni auſpiciis aliquoties adhuc illum adii & reſtitutum, quamquam debilitatum, vidi, illique valedixi.

Læſiones capitis ſemper fere ſunt periculoſæ, non raro mortis cauſſæ.

Locus affectus, ſymptomata urgentia, convulſiones ſcilicet & deliria itemque dolores, probabilem internam læſionem factam eſſe, affirmabant.

Quibus ſi addis vermium evacuationem, mirum conſenſum nervos inter & inteſtina deprehendimus. Opii uſum, quem Angli adeo miris extollunt laudibus, etiam hocce in caſu non ſine fructu adhibitum fuiſſe, relatio teſtatur.

Externorum reſolventium & in altum materiam ſtagnantem quaſi evehentium ſummam in tali caſu utilitatem, veſicantia adplicata in locum affectum, declarant.

Maximam vero curationis partem abſolvit Natura benigna a cataplaſmatnm operatione adiuta, quæ pus & materiem ſtagnantem per emunctoria evacuavit & eduxit feliciter.

OBSERVATIO XIII.

Dn. D. CHRISTOPHORI IACOBI MELLIN.

ſiſtens

Sectionem viri apoplexia extincti eiusdemque pedis monſtroſi.

Vir ſatis robuſtus atque obeſus, qui, quamdiu ſanitas eius erat conſtans atque ſat valida, nullum, quod in ſenſus cadebat, morbidi ſtatus teſtimonium dedit, quam quod pes dexter monſtroſus eſſet, ita, ut malabarici hominis pedem elephantinum ſi non ſuperare, ſaltem æquare videretur. Hic vir, inquam, præter hocce malum adeo bona fruebatur valetudine, ut anno ætatis ſuæ LXVIII. iter in Italiam facere poſſet. Anno 1774. in itinere, cum Trieſtæ viveret, diarrhoea

corripiebatur adeo enormi, ut & tormina ſumma, & ſanguinis per alvum evacuatio conſociata eſſent, forte & febris.

Medici dabant Rheum, Corticem & in larga doſi Opium & opiata. Reconvaluit. Reſtaurata ſanitate patriam iterum petiit, & per aliquot hebdomades ſatis bene ſe habuit, cachecticam tamen præ ſe ferens faciem. Tandem præter omnem expectationem, quum ex convictu, cui & mihi intereſſe licuit, domum redux & lecto ſe committens ſuſpiria inter aſſurgere conatur, eodemque momento vita cum morte commutata, proſtratus ſine ſenſu & motu iacet. Accedimus medici. Venæſectio imperatur, acetum & ſalis ammoniaci ſpiritum faciei affrico. Oxymel tandem ſquillæ aqua mixtum infundere iubeo. Sed omnia in caſſum.

Adſtantes narrant, defunctum quartum jam eſſe ex familia ſua, apoplexia extinctum. Altero die ſectioni ſubiicitur corpus, ut petitis amicorum ſatisfiat.

Sequentia notatu digna in medium proferre liceat.

1) In ventriculis cerebri aquæ circiter quatuor unciæ. Cerebrum ſubſtantia fuit naturali, omnes vero ſanguine venæ turgentes. Lobis transverſim diſſectis, & in dextri & ſiniſtri poſteriori regione polypum invenimus. Cerebellum ſanum.

2. Infimus venter multo adipe ſcatens nil præter naturam dedit in conſpectum.

3. Stomachus cibo indigeſto aliquo modo refertus. In cardia macula ſubrubra.

4. In Ileo & Cœco ſparſim ſigna inflammationis & gangrænæ.

5. Epar præternaturaliter magnum, pondere ſex librarum communium; in parte concava gangræna obſeſſum.

6. Veſica fellea lapidem continebat ovalem, drachmam unam & grana XXV ponderantem, bilis paucæ guttæ aderant.

7. Pulmones mucoſa viſcida materia repleti, ad tactum pultiformes erant.

8. Cor

8. Cor naturale. Pericardium aliquid aquæ continuit. Tandem ad crus monſtroſum perventum erat. Defunctus per omnem vitam conſtanter affirmabat, cauſam ejus mali, (Meines Tollfuſſes uti dicebat) phlegmonem fuiſſe, iuniori ætate iam ortam. Faſciis ſemper involutum pedem uti ſiniſtrum exercebat, & per faſcias ita comprimebat, ut ejus augmentum & incrementum impediretur. Mirum quod, cum per longitudinem ſuræ diſſecueremus pedem, nil in conſpectum venerit, quam adeps magna quantitate, & quidem granulata, qua ſeparata, muſculi conſpiciebantur quaſi arte anatomica præparati eſſent.

Epicriſis.

Forte & ex hæreditate relicta prima ſtamina morbi defuncti. Forte etiam methodus medendi per opiata, anſam dedit? Adipem quod concernit in pede inventam, phlegmonis ſingularem exitum illa demonſtrat. Cæterum conſiſtentia illam granulatam maſſam æquabat, quam bis in mammis cancroſis vidi.

Campoduno Onoldum
miſſæ d. 16. *Iunii* 1779.

OBSERVATIO XIV.

Dn. D. BALTHASARIS HACQVET.

Nova Methodus Trepanationem ſuper oſſe cranii depreſſo inſtituendi, duobus caſibus comprobata.

Quamquam in omni medendi arte non occurrat res majoris prope momenti, ac morbi capitis, neque ulla alia cognitio tam neceſſaria eſſe videatur, quam ea, quæ læſiones capitis concernit, quandoquidem hi artem exercenti frequenter ad-

modum ſeſe ſiſtunt, tamen hæc medicæ pathologiæ pars tantis adhuc conſepulta jacet tenebris, ut neque ſigna diagnoſtica, neque phyſiologica certi quid nobis adferant; certo nemo jure conqueri poteſt, pauca hac ſuper re ſcripta jam, declarataque fuiſſe, præprimis de inſolitis illis, ſeu inexſpectatis caſibus, quos externæ ſaepe cauſæ in præcipua parte hominis, nempe in capite, efficiunt; at quo progreſſu? hæ ipſæ lucubrationes, ſi manu imperiti, aut ſemidocti congeſtæ, atque editæ ſunt in lucem, quanta ſæpe attulere incommoda ægro? Hi inſcii dicam magis, an infelices auctores, analogiæ duntaxat inhærentes, multa ſcripſere hac ſuper re, quin ipſi experti fuerint, aut in ejusmodi morborum genere curando ſint verſati.

Ejusmodi lucubrationes, poſtquam in imperitorum atque timidorum manus delapſæ ſunt, iis ſtetere tanquam infallibili regula; præprimis ſi operationes in iis aut in dubium vocatæ, aut plane rejectæ erant. Itaque inprimis neceſſarium fore exiſtimo, ut practicus autores illos, qui hac ſuper re multa memoriæ tradiderunt, recte cognoſcat, quos in duas partes partiri expediet: in perfectos videlicet, imperfectosque.

Primi ii ſunt auctores, qui multa, eaque bona de arte medendi rudimenta ſcripſerunt, qui internam ſimul atque externam juxta morem, qui Hippocratis tempore obtinebat, medicinam perfectiſſime exercuerunt.

Dein ſequitur illud genus auctorum, qui in una duntaxat medicinæ parte operam ac ſtudium ſuum reponunt, id, quod noſtro hoc tempore maxime uſu venit: immo multis in regionibus ingenti cum præjudicio fit, ut quisquis medicorum, qui in omni medendi arte verſatur, parvi habeatur, aut contemnatur.

Ejusmodi ſemimedicus, qui in univerſa medendi arte verſatus non eſt, & præterea ſive interna, ſive externa media in multis caſibus ſingularis virtutis eſſe neget, utiliſſimamque ſæpe curationem corporis periculi eſſe plenam dictitet,

cer-

certisque eandem limitibus circumſcribat, raro auctoritate ſua timidos ac imperitos homines in partem ſuam inducit, & frequenter admodum toti humano generi maxima adfert detrimenta.

Quam libenter non cunctatur ejusmodi ſemimedicus, ſi in illius manus æger, externo correptus morbo, incidat, aut dum illum interno liberare adlaborat morbo externus accedat: quam multa inutilia, non raro etiam vitæ ipſi nocitura, tentamenta capiuntur? præprimis ſi medicus aut chirurgicam artem ignoret, aut media in ejusmodi circumſtantiis profutura adhibere neſciat, aut alteri magis perito illum non libenter committat, aut denique metu inani perterritus operationibus uti non ſibi fidat, licet quidam ſit, qui eas adhibere poſſit. Cujus generis hominibus nullo non tempore ſunt auctores ad tollendam conſcientiam, ſi illis de multorum objiciatur morte hominum, quorum vita adhibitis operationibus conſervari potuiſſet. Verum in promptu illi auctores claſſicos habent, quos tanquam fortiſſimum antemurale objiciunt, qui diverſas operationes infirmo periculoſiſſimas eſſe dictitant; hoc ſeſe tuentur, inde tanquam acerrimos humani generis hoſtes illos proſequuntur, qui in alienas ab illis ſententias in hoc caſu abeunt, mille quoque, ſi illis fides habenda eſt, in uno pede ſtantes ſine omni operatione curatos eſſe in digitis numerant; commemorant præterea auctores, qui multis ſæpiſſime ægris operationes maxima damna, non raro mortem ipſam attuliſſe teſtantur. Ejusmodi enim homines nunquam, quomodo operationes aut inſtitutæ, aut quo tempore adhibitæ ſint, conſideravere; non enim ſolum intermiſſio operationis, ſed illa etiam aut male inſtituta, aut loco non opportuno, aut nimis ſero adhibita mortem adferunt ægro; quæ omnia in conſiderationem adduci debent. Quare pauca quædam exempla, quæ primam ſuperius allatam circumſtantiam concernunt, commemorabo, eaque memoria digna.

Sub

Sub initium belli Hanoverani anno milleſimo, ſeptingenteſimo quinquageſimo ſeptimo duas imperii civitates vidi. Prima erat Metropolis moſellana. Caſus hic accidit. In celeberrima Abbatia erat quidam rhedarius, hic hernia incarcerata, cum inflammatione laborabat, itaque illi omnis generis fomenta admota, non plus, quam una venæ miſſio, plura vero enemata, hæc, cum effectu ſuo carerent, argentum vivum ægro infundebatur; de inproviſo huic interveniens caſui medicum, qui ſecundæ ex ſuperius allatis claſſibus adhærebat, interrogavi; quis ſit, qui hominem tam miſero modo omni morbo defatigatum necaret, cur illi Herniotomiam non præſcribat? Ad quod hoc mihi reſponſum reddidit: conſilium tuum juvenile non valet, te enim latent pericula; quæ hoc loco accidere poſſunt. Ad hæc ſubriſi, illudque, quod *Zimmermannus* in obſervationibus ſuis adnotavit, mihi in mentem venit, etiam aſellum canis conſperſum naſci.

Caſus 2dus Coloniæ Agrippinæ accidit, ubi duo viri e rota, quæ in littore ad eximendas e navi merces ſerviebat, ejiciebantur, uterque capite læſus erat, uniusque eorum, & os femoris fractum, alter depreſſione cranii in dextro oſſe bregmatis, alter ingenti vulnere in oſſe frontis affectus erat cum fractura ſine depreſſione. Uterque ſub initium mentis impos erat.

Diverſi arceſſebantur medici, qui his duobus medicas adhibeant manus. Hi ægris 16. fere uncias ſanguinis emiſerunt, fomentisque capiti admotis cardiaca præbuerunt. Tandem levata aliquantum vi morbi, ægris paulatim redire cœperat animus, at brevi poſt tempore ambo febre correpti, in hoc curationis genere alter quinque, octo alter poſt diebus mortuus eſt. Cum eo tempore in eadem civitate commorarer, atque in vicinia hoſpitio uterer, poſtridie, quam e vita exceſſerunt, in easdem ædes, ægros aſpiciendi accuratiusque conſiderandi cauſa me contuli. Quos cum in tam miſero valetudinis ſtatu viderem, facile intellexi morbo non congrua, ſed

mala

mala media fuiſſe adhibita, quare alia media præſcribi debuiſſe judicabam, inter quæ & operationem Trepani ego applicuiſſem. At Theoreticus quidam perdoctus medicus mihi dicebat, ſeſe hoc haud probare poſſe, exemplo ſe tuens recenti, quemadmodum contenderat, quod ægro facile adhiberi poſſit curatio, ſi etiam fractura cranii fiat, aut ipſum etiam cerebrum violatum ſit quodam modo. Hic, ut arbitror, puerum in animo habuit, cui ala molaris cranium confregit, cujus fruſtum ſuppoſitum remanſit adeo, ut tres uncias cerebri amiſiſſet, cui tamen, ut in actis Harlemenſibus Tomo 1mo anni milleſimi, ſeptingenteſimi, quinquageſimi quinti invenitur, quod dein *Ellerus* hoc veluti maximum facinus, & præmio digniſſimum proclamavit, & calvariam terebro perforare ſæpiſſime non neceſſarium eſſe, oſtendit, medicum quoque non ſatis pro dignitate laudare potuit, quod fracti oſſis fruſtum non abſtulerit. Quemadmodum *Ellerus*, qui ſua ætate maxima pollebat auctoritate, qui lucubrationibus ſuis magnam conſecutus eſt gloriam, eamque tantam, ut homines omnem fiduciam in eo reponerent, ita & ego plures ingenti laude dignos viros in promptu habeo, quos commemorare poſſim, qui periculoſam æque & noxiam morbi curationem ac operationes adhibuerunt, idque propterea, quod ipſi nullo tempore eas exercuerunt, aut malo modo, ut opinor, fieri debuit. Quamquam nonnullis ante annis chirurgicis operationibus, in Germania & Hollandia præſertim factis, nullum erat pretium, nulla exiſtimatio, tamen Galli & Angli ſemper male audierunt, & audaces ducti ſunt propterea, quod illis uſu veniat, frequentiſſime cultro uti. Ego quidem negare non poſſum, ſæpe numero pedes manusve abſciſſas fuiſſe, quod minus neceſſe erat, quod, proh dolor! experientia quotidiana comprobat, immo ipſe meam inſcitiam profitear oportet, qui id ſæpius in Gallorum & Anglorum noſocomio feci. *Bilgerus* erat, cui in acceptis referre debui, ut in ſuperfluis mutilationibus adhibendis cautius incedam.

 Quam-

Quamquam vero ejus adhortationem ſalubrem eſſe ultra cognoſco; eam tamen omnibus in circumſtantiis valere non poſſe judico, ille enim de proprio commodo ſollicitus fuit, vehementior hac in re interpres Helvetiæ erat, ex quo facile intelligebatur, quantum in omni medendi arte profecerit. Videatur *Tom. IV. memoires de chirurgie*, *de l'academie de Paris*, pag. 1. anni milleſimi ſeptingenteſimi ſexageſimi octavi.

Verum non memini Trepanatione damnum alicui factum eſſe, ſed certum perſpectumque habemus, inter centum homines nonaginta mori debere, quorum vita ejusmodi operatione aut nimis ſero adhibita, aut omnino prætermiſſa ſit, ſervari potuiſſet. Itaque valde caveamus oportet, ne lucubrationibus ab ejusmodi medicis ſcriptis, qui non ipſi medicas manus adhibuerunt, quique jure & merito medici perfecti dici non poſſunt, quandoquidem hi partem tantum aliquam, & vel hanc etiam in ſuperficie exercuerunt, hinc faciles illis aures nunquam præbeamus oportet, quamprimum operatione uti timent, ſed ut lucubrationibus ſtemus potius, eſt neceſſe, doctiſſimorum, expertiſſimorumque virorum, quod uſum trepani attinet, ut in *Memoires de l'academie de chirurgie*, item apud *Ledran*, *Warner*, *Kœlpin*, *Acrel*, *Schmuker*, *Petit*, *Pott*, & aliis ejusmodi auctoribus, qui aſſiduo labore & quotidiana experientia occaſionem nacti ſunt, in omni medendi arte ſeſe exercendi, & non ſine fundamento de capitis læſionibus judicandi, easque penitus perſpiciendi, eamque corrigendi & emendandi, quod tres poſtremo loco adducti præ ceteris præſtiterunt. Itaque ii duntaxat medici, qui ægros aut juvare, aut liberare morbo, & præclare ſciunt, & lubenter volunt in clariſſimorum facultatis medicæ virorum numero habeantur, eos vero abhorreamus, qui ſuadere quidem operationem ſolent, at illam adhibere ignorant. Certe nullus eſt medicorum, qui una die quam plurimis morbo correptis conſilio adeſſe non poſſit, idque ſine ullo ſæpe diſcrimine, atque detrimento, quid enim requiritur aliud

præter compendium aliquod cl. *Home* aut ejusmodi opera memoriæ mandata? At operationi præeſſe longe aliud quid eſt, & majoris momenti, cui cognitio ſola librorum claſſicorum, eorumque perſcrutatio non ſufficit, ſed experientia, dexteritas, & præſens animus requiritur, quas in homine uno dotes raro reperies; id, quod potiſſimum eſſe cauſam judico, quare nobiliſſima hæc medicinæ pars, quam chirurgiam dicimus, ab aliis ſejuncta ſit, & illi hominum generi confiſa, qui aut pingues Minervæ filii ſunt, aut quos miſere fortunæ conditio omnibus prope ſcientiarum ſubſidiis ſpoliaverat, quemadmodum in Hollandia & Germania barbitonſoribus uſu venit.

Nam neque omnes doctorum compilationes, ſententiam duntaxat perdocti atque clariſſimi medici *Richteri* comprobo, qui, in præfatione operum ſuorum de hernia, in compendiis ſummam latere ignorantiam, dicit.

Duo tamen clariſſimi & ſapientiſſimi noſtri temporis Monarchæ in Germania præclare intellexerunt, hanc quoque Medicinæ partem non minus eſſe neceſſariam ac alteram, eamque neglectis omnibus impedimentis reſtituere, florentemque facere adniſi ſunt, adeo, ut jam magni ex ea fructus percipiantur. Verum ne leges Cel. Academiæ longiori ſermone violem, caſus quosdam practicos, qui mihi obtigerint, de cranii depreſſione adferam.

Sub initium expeditionis 2dæ anni milleſimi ſeptingenteſimi, quinquageſimi octavi, cum Rhenum cum ſociis copiis trajicerem, a Scoto quodam unus noſtrorum ſclopeti ictu leviter percuſſus eſt, ſupra nares in oſſe frontis, adeo ut mentis impos ex equo præceps ceciderit. Vulnus ejus illico alligatum erat, omnes enim in manus Gallorum præter omnem opinionem incidimus, a quibus in pagum quemdam captivi ducti ſumus, cujus nomen mihi excidit, nam diarium, in quo multa mihi magna cum diligentia, & certe quadraginta amplius caſus de cranii læſione partim in captivitate, partim in ultima expeditione Boruſſorum cum cæſareis copiis, adnotaveram, qua-

tuor abhinc annis, dum noſtra civitas graviſſimo incendio prope devaſtata erat, flammis conſumptum eſt. Vena inciſa animus ægro redire cœperat, quare illi, ut levi vulnere ſaucio medebamur, nec enim fracturam, nec aliam oſſis læſionem deteximus. Verum poſtridie ejus diei, quam Weſaliam in noſocomium erat delatus graviſſimo capitis dolore adeo cruciari cœperat, ut mentis ſuæ impos fuerit.

Iterum ſanguis emiſſus eſt ad Lb. 1. quantum una appenditur libra, quo quamquam vis morbi levabatur, mens tamen illi non rediit, hinc mihi non tantum in cerebro commotionem aliquam factam fuiſſe, ſed alias præterea læſiones adeſſe judicavi, cumque ſemper Aphorismus *Hippocratis* mihi in animo occuriſſet, videlicet nullum vulnus in capite eſſe negligendum, ſuaſi Chirurgo, qui illa die in noſocomio ſerviit, (altero enim die infirmi meæ curæ commiſſi ſunt) ut illi caput raderet, & videret, an non in altero adhuc loco caput læſum eſſet, quandoquidem, quantum vulnus ſub conſpectum venerat, cauſa nulla ſymptomatum detegi poterat. Quamprimum capilli abſciſſi erant, videbatur elevatio quædam in oſſe bregmatis ſiniſtro, quæ mollis aliquantum erat, certum membranæ epicranii a pericranio ſejunctæ ſignum. Vulnere perpendiculariter inciſo, reperiebatur re vera una pars ad ſuturam usque ſagittalem porrecta, ubi cum lambdoidea conjungitur, & non membrana ſolum muſculi capitis, ſed re vera etiam pericranium ab oſſe parietali ſejunctum eſſe; jam verſus centrum cranii dilatatio facta eſt major, ubi detecta erat depreſſio ab angulo poſteriori & ſuperiori ad medium fere pollicem a ſutura ſagittali ad lambdoideam, quæ mediæ parti oſſis adhæſerat, a qua depreſſione fiſſura quædam ad ſuturam ſagittalem, & ad ſuturam altera lambdoideam porrigebatur. Hoc ipſum patrocinabatur veteribus, qui exiſtimabant, ſuturas ideo potiſſimum adeſſe, ut fiſſuras ultro progredi non ſinant! Noſtro autem tempore, quam falſa eorum fuerit opinio, ſatis ſuperque detectum eſt; quandoquidem

ex

ex iis, quæ in partu prolis obſervantur, nos clare docent, cui inſerviant, nempe conjungendis cranii oſſibus, quod fieri in parte inferiore ramicis neceſſe erat, quorum unus magis in ea re laboribus conſumptis detexit oſſis fruſtum, quod ex parte firmiter adhuc adhærebat, Cheſeldenii forcipe eſſe elevatum, illico tantum ſanguinis, quantum unum cochleare capite emanabat, ubi dein ſtilo exploravimus partem incurvatam, quæ ab una ſutura ad aliam longitudinem pollicis habebat, a dura matre ſejunctam eſſe deprehendimus. Itaque tentavimus fruſtum cum elevatorio Cl. D. *Petit* levare, quod vero impoſſibile nobis videbatur, & cum diligentius inquireremus, animadvertimus levem agitationem fruſti non incurvati, totius videlicet anguli oſſis bregmatis, poſterioris, adeo, ut in ſuturis ceſſiſſet.

Hic conſilio ſalutari maxime opus habebamus: conſtituimus itaque ſecundam illi coronam imponere ſuturam verſus ſagittalem, ut hoc modo incurvatum fruſtum levaremus, quoniam morbo hoc laborans pulſum depreſſum indolentem haberet, ſimulque mentis impos eſſet, quod certum encephali preſſi ſignum fuit, & quod influxus ſucci nervei impeditus. Facta ſecunda Terebratione fruſtum levare tentavimus, quod quamvis mobilius eſſet, tamen a ſuſcepto conſilio deſtitimus, quoniam ſanguinis aliquantum perruperat, qui, cum e ſinu longitudinali emanare nobis videbatur, feſtucæ tabulæ vitreæ effectus eſſe putabatur.

Quæ cum ita fuerint, infirmum, maximis calamitatibus depreſſum eſſe intelleximus, isque ſummo in periculo verſari nobis videbatur, ad inſolitum ſtuporem, qui membra ejus occupaverat, tollendum, ante omnia opus erat, poſſeſſionem cerebri levare. Fruſtum totum abſcindere in illa parte, quæ ſuturam verſus ſagittalem ibat, e re non videbatur, propterea, quod corona nullo alio modo applicari poterat, niſi ut ipſi ſuturæ imponeretur. At ſi id feciſſemus, juſta cauſa, ut ab hoc deſiſteremus, fuiſſet oblata, quoniam conjectura læ-

ſionem ſinus adeſſe aſſequebamur. Circa os tantum occipitis locus, in quo corona applicaretur, ſuperfuit, quod dum in aliam diem diſtulimus, id temporis fomentationes debitæ admovebantur, mixtura præterea nitroſa adhibita, ſimulque enemata emollientia, demum poſtridie infirmo cum aliquibus ſociis mihi ſoli relicto, tertiam coronam imponere conſtitui, quo tempore valetudine meliori uti videbatur, amiſſamque adeo recuperavit valetudinem, ut dicere mihi ipſe potuerit, ſe primum poſt vulnus in hunc caſum incidiſſe, quod recordari recte amplius non poſſe dicebat.

At quamquam pulſus ejus liberius meare cœperat, poſt quatriduum tamen ingraveſcebat morbus, pulſus, prioribus ante diebus ordinatim procedens, durior iterum & celerior factus eſt. Quare, ut decem uncias ſanguinis chirurgus emittat, juſſi, quæ vero venæſectio a ſenſuum ſtupore, qui animum ejus defixum tenebat, omnino liberare non potuit ægrotum.

Quinta die iterum tentavi fruſtum levare, quod cum efficere non potueram, quin illico ſanguis proflueret, ſine dilatione temporis coronam imponere decrevi, idque non in parte inferiore cranii, ut conſtitutum erat, (in parte enim incurvata dura mater erat ſeparata) ſed in oſſis ipſius parte incurvata, primo enim ibi maximam reſiſtentiam ſenſi, dein ſanguis nunquam, niſi e ſuperiori parte, emanabat. Simul mecum ipſe cogitavi, fore, ut, ſi illi parti admoverem coronam, ad feſtucam pervenirem, quæ ſinum verſus tendebat, quem, ut experientia quotidiana doctus ſum, ſi a tabula oſſea eſſet ſejuncta, durante operatione violare poſſit.

Quamobrem tertiam hoc modo ſuſcepi Terebrationem, ut corona a me impoſita utrinque finem utriusque ſupra allatæ fiſſuræ tangeret, quam terebrationem cum ſuſciperem, adjutorem advocavi, qui, cum elevatorio incurvatum fruſtum ſuſtineret, ut periculum depreſſionis evitarem. Quum perforatum fruſtum removerem, reperi exiguam feſtucam tabulæ

læ vitreæ duræ matri inhærere, quæ retrorſum ab angulo poſteriori oſſis bregmatis ſinum verſus longitudinalem ibat. Ego id auferre conabar, cum vero res mihi non ſuccederet, eo quod ſpina in transverſum jacens impediret, quæ meningi firmiter adhærebat, ſanguis decolor profluebat, quin tamen continuaſſet. Hæc occaſio fuit non incurvatum ſolum fruſtum levandi, ſed illud etiam forcipe ſine ulla difficultate, ut feci, auferendi. Quo perfecto deprehendi ibi, ubi feſtuca adhæſerat, quantum dura mater violata fuerit, quantumque ſanguinis coagulati fuerit. Illam cum compreſſeram, ex apertura parva aliquantum ſanguinis purulenti proruperat. Itaque vulnus dilatari, ſemunciamque amplius coaguli ſanguinis emiſi, cum exigua feſtuca, quæ menbranæ arachnoideæ adhærebat, & cum decocto hordei & melle roſato, & tinctura chinata, quo ad membranas purgandas exiguam injectionem feci. Aeger, quem hoc modo levaram, in dies meliori utebatur valetudine, ex quo facile intellexi, me cum ceteris vehementer errare, qui putavimus, feſtucam haudquaquam ſinum verſus falcatum majorem tendere, ſed eam commotione vulnus in meninge factum dilataviſſe, & extravaſato viam egreſſus aperuiſſe. Octodecim dies adhuc, poſt ultimam operationem, apud infirmum remanſi, quem incolumem reliqui, dum captivi adverſa valetudine valentes, ſaucii que Coloniam deportarentur, qua occaſione in Gallorum noſocomium vocatus ſum. Nullus dubitavit, quin æger perfecta valetudine gauderet, quandoquidem durante ipſa operatione in dies magis ac magis convaluerat, & octavo jam die dura mater clauſa fuit, quemadmodum peritiſſimus D. *Schmucker* in ſuis chirurgicis obſervationibus ad caſum vigeſimum nonum advertit, qui membranam celerrime concreſcere, & ſanari aſſerit. Eodem modo papillæ carnoſæ accreverunt, ad quarum agmina prohibenda linteum carptum globoſum, ſeu Tampon de Charpie firmiter applicatur, & liquore ſpirituoſo hu-

humectatur, ægro, pro interno ſtatu, mixtura antiphlogiſtica adhibetur, quæ etiam cortice peruviano miſcetur.

Die diſceſſus mei illum bono animo beneque valentem una cum reliquis in noſocomio reliqueram. Vulnus, quo pars inferior frontis ictu ſclopetario affecta erat, tanquam commune & ſimplex tractabatur, quod vigeſima etiam die perfectiſſime cicatrice obductum erat.

Cum duobus poſt menſibus Coloniæ ſociis copiis, magna pugna ad Creveld victis, propinquus acceſſiſſem, diligentiſſime in ſtatum mei ægri, quem melius habentem reliqueram, inquirebam, & en! non ſine magno meo gaudio eum in Gallorum noſocomio, quod in monaſterio erat Ordinis S. Francisci obvium habui, optime, vertiginem ſi demas, quæ illi remanſerat, valebat, nullumque vulneris ſignum, præter cicatricem, aderat.

Rariſſime belli tempore in unius, ejusdemque chirurgi manu iidem infirmi usque ad finem manent, propterea, quod militares copiæ nullas ſtabiles ſedes habeant, ſed pro diverſitate circumſtantiarum hinc inde errant, quo fit, ut in aliorum ſemper, & aliorum medicorum manus incidant, qui, quemadmodum diverſarum ſunt opinionum, ita diverſas etiam adhibent curationes, quibus neceſſario evenit, ut, quantum unus attulit infirmo emolumenti, tantum alter demat, imo adferat etiam damni, accedit ad hæc, raros admodum inveniri medicos, quibus vulnerati tuto committi poſſint.

Quamquam ingens ſauciorum copia per ſeptem, quibus cum variis copiis interfui, expeditiones mihi committebatur, quibus medicas manus adhibebam, vix tamen quinquaginta numero, & quibus trepanum applicui, novem, & ex his vix quibus usque ad finem vel curationis vel vitæ, inſervire potui, & hoc quidem nonniſi in magnis principum noſocomiis.

Ad-

Adnotatio.

Vir hic ictu ſclopetario percuſſus vulnere ſuo ita me, quemadmodum Chirurgum, fefellerat, propterea, quod in fronte acceptum vulnus veluti ſimplex & commune habebatur, quare ſub initium nulla mala ſuſpicio erat, at ſubſecutus dein lapſus de equo, quo caput graviſſime lædebatur, multo majoris momenti credebatur, id quod vel inde accidit, quod ictus ſclopetarius levem cerebri commotionem effecerit, vel quod ab equo, cui non ſatis firmiter inſederat, ſaltu dejectus erat, id erat ægro incognitum; ego judicavi ultimam cauſam plurimum contuliſſe, quandoquidem mala ſymptomata nonniſi ab incurvato fruſto cranii oriri videbantur. Interea ſit, quidcunque velit, tamen complura exſtant exempla, etiam ſi cerebri commotioni lapſus adſcriberetur, quæ probant, ſi in tempore debita remedia evacuantia adferantur, non inde timendas eſſe malas ſequelas, ſi ſanguinei ſint, contra vero ſi ſanguinei non ſint, certum eſt venæ ſectiones plus mali, quam boni adferre, quibus in circumſtantiis fateor, me quoque judice, Cl. *Bromfieldi chirurgical obſervations and caſes*, methodo plurimum deferri oportere, & *Dovvari* pulvere *) utendum eſſe, quin portione unius, aut duorum ſcrupulorum adhiberi poteſt. Terminato bello, ubi compoſitionem pulveris ex cl. *Monro* lucubrationibus jam noveram, hoc non ſine magno commodo uſus ſum. At quamquam tantus ex hoc fructus per-

*) Deſcriptio hujus pulveris exſtat in *Donald Monro* Beſchreibung der Krankheiten in den Brittiſchen Feldlazarethen. Altenb. 1766. p. 244. Rec. Sal. nitri tart. vitriolat. aa. unc. IV. in crucibulum candens injice, agitetur donec deflagratio, & ſcintillatio deſinat, & adde opii conciſi unc. 1. & in pulverem redige, addendo rad. glyzirrhicae, Ipecacuanhae, ſubtiliſſ. pulveriſat. aa. unc. 1. & dein probe miſceantur omnia. Doſis a gran. X. ad ſcrup. ij. vel drachm. unam.

percipiatur, tamen in omnibus ſanguineis temperamentis non eosdem præſtat effectus, imo nocet magis.

Altera, quæ acceſſerat, capitis læſio, effecit, ut deinde ſemper in ejusmodi circumſtantiis ſumma cum cautela procederem, neque apparente vulnere conterritus nihil mali ſuſpicarer, præcipue apud equites, qui præcipites de equo dati non raro occulto etiam vulnere læduntur.

Quod evacuationem ſanguinis attinet, quæ in hoc ægro facta eſt, erat exigua admodum; nam ſtatim ſub initium de cauſis tollendis eram ſoilicitus, quæ preſſione cranii encephalum quoque alterarunt. Interea evacuationes primarum viarum, vaſorumque in omni læſione capitis neceſſarium eſſe exiſtimo. Primo enim, ſi capitis læſio gravior ſit, viſcera abdominalia in ſuis functionibus turbantur, qua de cauſa quidquid de aliquo cibi genere ſupereſt in corpore, mala fit fermentatio, & bilis ipſa acrimoniam contrahit, ſi non per laxantia aut per vomitum exoneretur. Itaque ſi ejusmodi materia ad maſſam ſanguineam recipitur, nihil aliud fieri poteſt, quam ut cruor ipſe ad morbi incrementum plus conferat. Non mediocrem inde ſum adeptus fructum, ubi fieri potuit, ex vulnere ſclopetario, procurando videlicet vomitum ante febrim præcipue, ſi inflammatio quædam timetur, quæ aut per irritationem, aut per preſſionem, ſucci nervei impedito fluxu, conſequitur; hæc tamen obſtacula, ut obſervavi, non ſemper paralyſin procurant. Quo vero magis, aut minus ad medullam oblongatam, vel ejus nervos protendit, ita quoque hæ partes magis aut minus ſtagnare incipiunt: ut v. g. ſi in par vagum fluxus impediatur, neceſſario viſcera inflammantur, & deinde in ſuppurationem tranſeunt. *Morgagni* de ſedibus & cauſis morborum, in epiſtola ſua quinquageſima prima, confirmat, *Valſalvam* complures de capitis vulneribus feciſſe obſervationes, quas, poſt obitum, in ſuis lucubrationibus, reperiſſe narrat, in quibus potiſſimum viſcera pectoris depravata reperire fuit. Cauſa, cur hepar, non vero alia pars in abſceſ-

ſceſſum tranſeat, juxta *Bertrandi*, Memoires de l'academie, de Chirurgie, de Paris, Tom. 3 pag. 485. mala viſceris eſt conſtitutio, ubi minima occaſio locum facere poteſt depravationi ejusdem. Ego ſæpe numero ex capitis vulneribus mortuos aperui, & deprehendi fere ſemper viſcera pectoris depravata fuiſſe plus, quam viſcera abdominis. Quomodo vero fiat, ut in nonnullis modo hæc, modo illa viſcerum depravatio capitis vulnera conſequatur, quæ tamen cauſam ſuam, ſuamque originem a pari vago, & a nervo ſympathetico majori potius, quam ſyſtemate circulationis, quod complures aſſeverant, habent, ac ducunt, ubi tamen hi nervi ab uno viſcere ad aliud tendunt, cognoſcere penitus, res eſt valde difficilis. Quo de caſu doctiſſimi viri duas cauſas in commodum noſtrum adducunt. Quarum prima hæc eſt, quod ſæpenumero pars viſcerum debilior ſit, quam ea eſſe naturali modo conveniat, ex quo facile conjicias licet, primam jam viſcerum depravationis cauſam ante fuiſſe, aut ea ſaltem diſpoſitionem habuiſſe talem, ut id, quidquid ſiniſtri accidat, e ſitu ſuo naturali ea dimovere queat. Itaque optimo jure atque merito perturbatum ſucci nervei influxum, in vulnere capitis, ſecundam eſſe cauſam judicare poſſumus, quod ille in circulatione vaſorum illic occurrentium nervis debitam efficaciam neget. Porro autem exploratum perſpectumque habemus, nervos ex compluribus fibris componi, cujus propria origo in encephalo nobis eſt incognita. Nam D. *Thomæ Kirklandii* ſyſtema mihi nondum abunde probatum eſt, qui auctoritate celeberrimi *Halleri* magis nitor, utpote etiam magis de veritate convictus. Fingamus locum cranii incidere in perturbationem, a quo ejus generis fibræ principia ſua habent, quæ vagum informare juvant, & in vaginam ſuperius allati nervi ad locum ſuum proprium atque deſignatum decurrunt, qua de cauſa facile evenire poteſt, ut alter perturbetur, altero immuni.

Ad has conjecturas mihi occaſionem præbuere frequentes læſiones tendinum, ligamentorum, & nervorum, quæ

ſæpius Spaſmus cynicus, Tetanus, Opiſthotonus, vel Emproſthotonus ſequebatur. Hic media, quæcunque in curationem ægri adhibebantur, effectu ſuo ſæpe carebant, etiamſi partem læſam a corpore disjungerem. Inde colligitur, fibras vaginæ nervorum inæqualiter eſſe tenſas, id quod nullius partis inſectio tollebat, quod interjacens membrana, qua fibræ colligantur ſuperiore ſui parte multum ex elaſticitate ſua remiſerat.

Ut ex tam variis opinionibus veroſimile quid eruamus, accuratiſſimas adnotationes, quæ viſcera, & quæ encephali partes læſæ ſint, apud eos, qui ex capitis vulneribus mortui ſunt, facere nos oporteret. Quæ res in omni arte medica multum nobis lucis impertiretur. Ulterius quæramus, cur modo viſcera abdominalia, modo pectoralia, commotione cerebri dolores ferant, forſitan ſic accidit, ut tum, cum commotio ad medullam ſpinalem facta eſt, abdominalia majorem ferant dolorem, quam reliqua, propterea quod nervus ſympatheticus major potiſſimum nervis ſuis ad ea tendit, cum interea viſcera pectoris ſuos a pari vago habeant. At hæc de conjecturis dixiſſe ſufficiat, nunc ad ea, quæ praxim ſpectant, revertar. Neceſſitate coactus ſum in caſu, de quo ſuperius agebamus, fruſto incurvato trepanum imponere. Duæ coronæ admotæ, quæ impreſſam partem elevare deberent, effectu ſuo carebant. Tertia nobis hoc faciendi ſummum eſſe periculum oſtendit. At, cum ſtupor, qui animum ejus defixum tenebat, non remitteret, fruſtum levare, aut aufferre neceſſarium erat. Plures erant cauſæ, quæ ramicem ſuturas verſus perforare prohibebant, quare putavi id in depreſſione facere, cum jam hæc pars cranii a dura matre eſſet ſejuncta. Hoc modo fruſtum oſſis non elevavi modo, ſed eo etiam perduxi, ut aufferri potuerit. Poſteaquam impreſſum fruſtum, tribus coronis impoſitis, a fracto ſegregabatur, fruſtum fractum, quod nil præter angulum oſſis parietalis conſtituebat, ſemper inſedit, nec dura mater inde ſejuncta, quod mihi eo gratius accidit, quo minus fruſtum fractum avellere cogitavi.

Cum

Cum ſæpe ejusmodi portiones fractæ nullius fere ſint momenti, ut *Gauthier* in Elemens de chirurgie pratique, Paris. 1771. cum pluribus aliis animadvertebat, ſi tantum de cetero nihil ſublateat, in quo vero caſu nihil erat, quod timeamus, quum aliunde apertura ſufficiens ſit. Si poſtica parte oſſis parietalis tertiam coronam adhibuiſſem, ſine aliquo emolumento major cranii apertura fuiſſet, ſi etiam ſerius aut citius oſſis fruſtum ſuſtuliſſem, ſine ſublatione enim totius incurvati fruſti, nunquam veram cauſam, aut originem ſtuporis inveniſſem, nec unde ſanguis profluat. Si, ubi tertia corona applicabatur, ibidem ſecunda admota fuiſſet, facili negotio ſuperſediſſemus hac apertura. Hic non dico, per hanc ægro ſenſibile allatum eſſe damnum, interea tamen ſemper, quantum fieri potuit, ab inutili perforatione abſtinendum eſt, ni grave omiſſione perforātionis periculum ægro emergat.

Quo in ægro ſigna diagnoſtica, de quibus perdoctus *Petit, ſupplement aux traité des maladies chirurgicales & des operations, qui leurs conviennent, par Mr. Lesne* mentionem facit, inter commotionem cerebri, & extravaſatum ſanguinis ſuper, vel inter, meninges ſtricte obſervari potuerunt, qui quamvis vires ſuas poſt primam venæ ſectionem aliquantum recolligeret, tamen rurſus poſt breve tempus in mentis perturbationem incidit, cumque ſublatione incurvati fruſti duram matrem angeremus, atque extravaſatum tolleremus, illico ratione, cujus erat expers, præditus erat, cum oſſis fruſtum elevandi periculum faceremus, quod cum fieret, ſanguis ob preſſionem ſemper minutam proruperat.

Quantum memoria repetere poſſum, memini eum vomitu laboraſſe, quod ſi factum eſt, ab irritatione originem habere debuit, ubi ventriculi cerebri fluido onerati ſunt, quod *Petit* bona fide adnotavit, & idem ipſe ſæpius poſt multorum mortem vidi. Hic forſitan plus lucis affunderetur, ſi plures cognitiones confirmarent, unde nervorum vaſa, quæ ventrem

 verſus

verſus tendunt, aut in vicinia ſunt ventriculi, originem ſuam habent.

Iam rationem reddam oportet, cur in teneris injectionibus chinata tinctura uſus ſim. Primo enim coagulum fœtebat aliquantum; dein membrana arachnoidea decolor apparebat.

Feſtucam quod attinet, non dubitavi illam tollere, eo quod illam tanquam corpus heterogeneum ſpectavi, quod tolli debet ſemper, vix enim aliquod exemplum adduci poteſt, quod evincat, ejusmodi feſtucam ſine malo eventu in tam nobili loco relinqui poſſe, memini me in obſervationibus *Harlemenſibus* in ſimile exemplum incidiſſe; at vehementer errarunt ii omnes, qui inde generatim eruerunt ſemper, & in omni cauſa, ejusmodi feſtucam non eſſe tollendam. Videmus nonnunquam ægros etiamſi debita medicamenta ſint adhibita non convaleſcere, convaluiſſe vero non raro, ſi contrariis uſi erant, jam quis inde inferet, contrariis ſemper mediis ægros eſſe curandos, quibus forte mille necarentur. Inter alios Cl. *Petit* hujus generis exemplum in citato ſupra opere adducit.

Iam ad alium caſum, priori perſimilem, quem ego ab ovo ad finem usque tractaveram.

Obſ. 2da

Ka¹. Sept. anni milleſimi, ſeptingenteſimi ſeptuageſimi tertii, cum in celeberrima Ducatus Carnioliæ Hydrargyri fodina Hydrienſi degerem, vetula quinquaginta annorum, cognomine Catharina Prinzin, per pontem tribus orgyis altum in prominentem rupem prolapſa eſt, quo factum eſt, ut dextra pars in oſſe frontis ingenti vulnere læderetur. Antibrachium dextrum, ad juncturam, fractum erat, etiam in manu ſiniſtra ſubluxatio facta. Mox ſimilis exſpiranti reperta, & ex aquis deportata eſt; interea ſanguis ex ore, naribus, atque auribus incitatius profluere cœpit. Delatæ domum ſuam, quæ meæ adhærebat, illico aderam, & quæ e re videbantur, ordinavi. Primo venæ ſectionem copioſam fieri feci, quo facto mediam

poſt

poſt horam ad ſe rediit, primumque dolores ſentire cœpit. Priusquam ad ſe rediiſſet, luxatas partes ſuis repoſui ſedibus, in præcipua capitis vulnera inquiſivi, quæ ita comperi: orbita dextra erat affecta gravi contuſione, & ſugillatione, ubi oculus exiguum ſpaſmum patiebatur. Nervus Williſius his in circumſtantiis pathemate laborabat. Raſis capillis in parte dextra oſſis frontis reperi vulnus magnum, cum ingenti fractura, & depreſſione cranii. Illico vulnus cultro dilatavi, ut hoc modo non muſculus ſolum epicranii, ſed etiam pericranium ipſum, ab impreſſo oſſe ſejungeretur, & nulla interpoſita mora Trepanatio adhiberi poſſit. Cum depreſſionem detexiſſem, & vulnus portione integumenti communis ſpoliaſſem, reperi fracturæ fruſtum in circumferentia 6 pollices pariſios habuiſſe ita, ut fractura 4. lineas a ſinu falcato majore, ſeu longitudinali principia ſua ſumeret, & ultra medium pollicem a ſutura coronali diſtaret, ſeque orbitam verſus teneret. Hæc omnia ita fiebant, ut illa vehementem dolorem inde non ſentiret, quandoquidem hoc eo tempore accidit, quo ſibi nondum reddita erat. Ubi paullo poſt animum recepiſſet ſuum, atque, ut ſuperius memini, de manuum dolore queſta eſſet, vomitu laborare cœpit, quo cibos ſumptos ejiciebat, ex quibus ſigna incoctionis apparebant, calidam aquam ut biberet, præcepi ad procurandum facilius vomitum; at parum admodum ejecerat, cum quieſcere cœpiſſet, laxans lenius adhibui, ut obtenta ſede relevaretur. Capiti ejus carpto linteo ſicco vulnus obligavi, & debitas fomentationes cum ſpeciebus cephalicis in vino, & aqua, coctis adhibui. Pulſum quod attinet, quemadmodum ab initio, ita ſemper, depreſſum adverti, non tamen celeriorem, ac in eo ſtatu naturali ab initio, dein vero augebatur, ut unius minuti ſpatio nonaginta quinque vicibus celerius pulſaret.

Atque ita ægrotantem hanc mulierem in alterum uſque reliqui diem, ubi illam inquietam aliquantum, & quaſi lethargo quodam oppreſſam inveni.

Qua-

Quare illico Trepanationem in inferiori parte ramicis adhibui, ut depreſſa pars faciliori negotio elevari, & ſi quod extravaſatum adeſſet, effluere poſſit. Perforatione facta elevatorio cochleato partem efforatam tollere conabar, id, quod difficulter admodum fiebat, quoniam dura mater firmius oſſi adhærebat. Ablata hac portione meningem externam non ſolum in ſana corporis parte, ſed etiam in parte depreſſa, firmiter adhæſiſſe, in ramice tantum ſuperiore ſeparatam deprehendi. Deinde elevatorio mobili a cl. *Petit* invento, per cl. *Louis* emendato, incurvatum fruſtum levare cupiebam, at incaſſum omnis labor cecidit, quod cum tentarem de ſuperiore cranii parte ſanguinis aliquantum proruperat. Cum ægrotans ſe deterius non haberet, & pulſus non admodum plenus eſſet, hac die nil aliud ſuſcipiendum eſſe judicavi. Medicamenta duntaxat antiphlogiſtica in illius commodum adhibui, & eodem die 12. uncias ſanguinis detraxi.

3tia die Septembris ægra eodem ſeſe habebat modo, pulſum ſi demas, depreſſum. Quamobrem conſtitui mecum coronam in ſana parte non adhibere, quemadmodum jam ab 18. id inde annis mihi uſuvenit, ſed potius perforationem in læſa parte facere, ita, ut corona ramicem capiat. Poſtquam hanc portionem ſumma cum cautela efforarem, ope elevatorii in prima apertura iterum portionem læſam elevare tentavi, at & hic operam & oleum perdidi. Hic in auferenda portione perforata non multum laboris opus erat, quoniam ex parte a dura matre ſejuncta erat.

Aegrotanti nihil præterea mali acceſſerat, itaque vulneri adhibui unguentum digeſtivum cum tinctura chinata mixtum, ad impediendam copioſam ſuppurationem.

Duram matrem melle roſato tinctura chinata cum aqua hordei mixta obligavi, & ea ſuperiorem partem verſus adſperſi. Interne autem ſingulis binis horis mixturam laxantem ſumere juſſi.

4ta die eam dum inviſerem, in eodem ſtatu reperi, vulnus etiam aliquantulum in optato erat ſtatu, contuſio ſuper orbita fomentationibus admotis non levabatur, itaque cogebar inciſionem facere ad extravaſatum emittendum, quo facto tumor remittebat, ſic duobus poſt diebus palpebras attollere potuit, ſuisque oculis videre, quod antea non potuerat.

5ta die eodem iterum modo ſe habebat, in quo eam tertia fuiſſe commemoravi, quare iisdem mediis uſus ſum.

Eodem modo die 6ta. Sub veſperam tantummodo conquerebatur, ſe angoribus animi agitari, ſomnoque opprimi inquieto. Pulſum pleniorem reperi, & utcunque naturalem. Hinc octo iterum uncias ſanguinis detraxi, quo facto vis morbi remiſerat.

Fomentationes tepidæ capiti admovebantur, quemadmodum interne mixtura antiphlogiſtica.

7ma die denuo tentavi partem depreſſam elevare, quæ vero immota remanſerat. Quamquam nulla mala ſymptomata occurebant, tamen applicationem tertiæ coronæ in portionem depreſſam in media parte oſſis frontis ſurſum vergente non prætermiſi, quoniam priores ſuturam verſus coronalem applicabantur. Cum portionem perforatam, quæ ſejungenda erat, abſtuliſſem, periculumque levando feciſſem, id, ut prima, ac ſecunda vice, nullo modo perficere potui. Tandem ſerrula minima intervallum primam inter ac ſecundam, & tertiam coronam diſſecui, hinc magna admodum apertura facta eſt. In perforatione portionis ultimæ primum cognovi cauſam penitus, quare tanta cum difficultate id elevaverim, propterea nempe, quod in hac portione verſus partem anteriorem oſſis frontis portio tabulæ vitreæ fractura longius progreſſa fuerit, quam ſigna in ramice externo fracto indicaverint. Ablatione intervallorum facta denuo elevationem facere tentavi. Cum vero elevatorium, quantum ſoluta dura mater admiſit, nempe ad tres prope lineas applicui, præter opinionem, rupta elevatorii extremitate, lamella unius pollicis longa ex tabula vitrea

avulſa proſiliit. Interea cum hanc feſtucam, cujus latitudo dimidii erat pollicis, ſepararem, contigit, ut hæc feſtuca non ſolum duram matrem, ſed & membranam arachnoideam, & piam matrem usque ad ſubſtantiam cerebri læſerit. Quamquam ſiniſtros admodum ex improviſo hoc caſu effectus præſagiebam, me tamen non ſine magna voluptate opinio fefellerat, quandoquidem malis omnibus caruit ſequelis: immo fortuito huic caſui in acceptis referre debeo lucem, quæ mihi ſubin affuſa eſt, ubi videlicet cognovi, acumen hujus feſtucæ ſinum verſus longitudinalem tenuiſſe, quod diligenter perquirens e diploe ichorem oleoſum emanare vidi, qui quidem nondum teterrimi erat odoris.

Similem omnino caſum habui anno abhinc elapſo 1778. Erat Eliſabetha uxor Illuſt. Dom. liberi Baronis de Wolkensperg 49. annorum ſtatura mediocri, & obeſa, & temperamenti phlegmatici, poſtquam per aliquot menſes menſtruorum fluxus intermiſiſſet, nauſeam cum vomitu ſentire cepit; id quod inde a menſe Majo usque ad primam Novembris continuabatur. Ordinarius qui illi erat medicus ſuſpicabatur in principio ingravidationem ſubeſſe, verum poſtquam malum nulli ceſſerat remedio, neque alia graviditatis ſigna ſeſe ſiſterent, ſuſpicio iſthæc omnis evanuit: itaque omnia tentata ſunt remedia, quæ & ars medica offerebat, & quæ præſentes circumſtantiæ exigebant. Aliquot hebdomadibus ante mortem Ill. infirma amauroſi corripiebatur, attamen poſt aliquot tempus viſum iterum receperat; ſed paulo poſt in maniam incidit, & viſum ſuum iterum amiſit, & ſic vigeſima quinta Novembris vitam finiit.

Cum origo & radix hujus mali in capite reſidere omnibus videbatur, requiſivit me medicus, ut in caput facta ſectione inquiram: ablato cranio deprehendi cerebrum flaccidum factum ſubſediſſe, membrana arachnoidea ſubtili quodam mucore obducta apparebat, vaſa ſanguine redundabant: cum partem inde cerebri tollerem, ventriculos omnes vacuos, &

exſiccatos deprehendi, plexus choroideus in toto contractus erat: ſupra thalamo nervorum opticorum vaſa ſanguinea multo ſanguine replebantur, qua preſſione ſua abſque dubio amauroſim procuraverunt: cetera omnia ſitum ſuum habuere naturalem, ſi glandulam demas pinealem, quæ duabus prope vicibus major erat, atque natura depoſcit. Cum jam totum inde removerem cerebrum, inveni in tentorio cerebelli aqueum humorem, cui grandiuſculæ guttæ olei innatabant: ubi dein etiam ipſum tentorium auferebam, in quo nihil deprehendi, quod non eſſet naturæ legibus conforme, in fundo ſolum cranii, quo medulla oblongata tendit, nempe verſus foramen magnum oſſis occipitis, detexi tantum humoris, quantum dimidio cochlearis capitur, cui, quemadmodum ſupra memini, oleoſæ quoque guttæ innatabant; hic humor in thecam dorſalem penetravit.

Hæc perſona tertio primum poſt mortem die aperiebatur, frigus tum erat apud nos, ut ſolet, graviſſimum, montesque circumſiti copioſa jam nive tegebantur: quod mihi mirum omnino videbatur, erat, quod oleoſus hic humor nullum coagulum fecerit, neque erat ullum veſtigium deprehendere, unde hic humor, ortus ſit; nam neque ulcera neque ſphacelus aderat.

Commotio cerebri vomitum certo certius conſequebatur; at unde vomitus exſtiterit, certo definiri nihil adhuc potuit, ſed poſtquam abdomen aperui, deprehendi, præter Domini medici, & aliquorum meorum diſcipulorum opinionem, in utero materno embryonem bene efformatum; longitudo ejus pedem prope attigit; hunc mortuum quidem, quin aliquid violarim, excepi.

Atque ita cauſa vomitus detegebatur, nam uterus apud feminas gravioris jam ætatis, non poteſt non ſine gravi irritatione dilatari, quæ eo quoque major ſit eſt neceſſe, quo minus antea hunc dilatationis gradum expertæ ſunt.

Attamen tantum aderat indiciorum, ut, etiamſi ſigna diagnoſtica trepanationem non requiſiviſſent, ex ejusdem omiſſione ſerius, aut citius graviſſimos, eosque admodum ſiniſtros effectus promanaturos timuerim. Hac die ægræ meæ nihil adhibui medicamentorum, altera vero die, cum eandem inviſerem, ubi alligata erat, ſaniem adeſſe deprehendi, quæ non optatæ erat ſpeciei, quare meninges duntaxat melle roſato, & tinctura chinata, ut labia vulneris unguento, de quo ſuperius memini, obligavi, inſuper fomentationes admovebantur. Cum hac die venarum pulſum tenſum deprehendi, ei 6. uncias ſanguinis detraxi conſtituique continuare mixturam eandem.

Sequenti die, nona ſcilicet 7bris, in eodem ſtatu erat, ac prius, quare illi laxantia præbui, hoc modo alternatim venæ ſectionibus, & laxantibus uſus ſum. 10. ejusdem pulſum febriculoſum & tenſum magis, quam alias inveni, qua de cauſa ei iterum 8. uncias ſanguinis detraxi, quo facto ex morbo aliquantum convaluit. Verum cum hac eadem die ſemiſetaceum, quod in locum feſtucæ abruptæ repoſui, auferrem, materia oleoſa obtegebatur, & tetri aliquatenus odoris erat. Hac die balſamum Commendatoris, tinctura chinata mixtum, in curatione adhibebam, febris, quæ per acceſſiones increvit, ſuppurationem in vulnere exteriori impedivit. Sugillatio ſuper orbita optime in reſolutionem & ſuppurationem tendebat, ita etiam fractura, & ſubluxatio extremitatum ſuperiorum levabatur.

At 11ma hujus ſtupore corripiebatur, qui membra ejus defixa tenebat, licet pulſus rarior ac ceteris diebus non fuerit.

Poſtquam alligaturam reſecaſſem e ſuperiori parte, e qua feſtuca ad ſinum vergebat, materia ejusmodi, de qua ſupra memini, erupit, quod eo me perduxit, ut conſtituerim perforationem facere, ſpe ductus, totum hac ratione fruſtum aut levandi, aut auferendi.

Itaque 4tam coronam ſuper tertiam imponebam ſinum verſus, quo depreſſus erat. Cum ſumma cautela perforaſſem usque ad diploem, fruſtum aliquod tabulæ oſſeæ a reliquis, quæ jam perforaveram, ſponte ſejungebatur. Quamquam fruſtum longitudine ſua *Pallaſicum*, idque tenue, elevatorium cochleatum jam jam intortum, non contingebat, tamen id ſtabilitati ejus obeſſe nullo modo potuit. Demum perforatione longius ad tabulam vitream progreſſus eram, at dimidia ſui parte, quantum corona capiebat, ceſſerat. Tentavi ſubin portionem inde vitream tollere, qui conatus, quum irritus ac labor fruſtraneus eſſet, fruſtum firmiſſime adhærens curvata corona perforandum eſſe putavi. Quod fruſtum quum inde tollerem, aliud quoque ſimul jam ſejunctum amovebatur, quod acumen præ ſe ferebat ad ſinum vergens. Quum nullam hæmorrhagiam viderem, quod ſignum erat, feſtucam adhuc nihil læſiſſe, ſubito tentaveram elevare reliquum adhuc fruſtum incurvatum, quod omnium minime incurvatum erat, & vix dimidiam totius curvaturæ partem conſtituerat.

Hæc res optatis meis optime reſpondebat, cum proprio, eoque ad id conſtituto plano, eoque glabro ſtylo diligentiſſime perquirerem, quantum ex dura matre ſupererat, nihil deprehendi, niſi quo prima feſtuca vergebat, qua occaſione detexi, in ſana parte, in qua altera ex perforato fruſto excipiebatur, cavaturamque præ ſe ferebat ad ſinum vergentem remiſiſſe. Alligavi ſubin vulnus, poſtquam cruditatem poſt ultimam terebrationem redundantem cultro lenticulari amandavi, duoque ſemiſetacea tum mixtura ex melle roſato, & tinctura chinata, cum aqua ſerpilli inſuccata, applicabam.

Meningem ab oſſe disjungebat, quo & ad omnia loca, quæcunque a feſtuca læſa fuiſſe arbitrabar. In medendo ceteris alui ſolutionibus, quæ adhuc reſtabant, glomera rotunda ex carpto linteo materia ejusmodi, de qua dictum, inſuccata, uſus eram in loco, quo corona noviſſime applicabatur, paullum ſpiritum therebintinatum adhibebam, cum hoc loco

dura mater decolor eſſet. Vulnera alligabantur, quocumque modo alias fieri ſolebat. Fomentationes porro adhibere non ceſſabam. Hic, quamvis pulſum plenum & tenſum animadverterem, tamen denuo incidere inutile eſſe putavi.

Qua occaſione quum timerem, ne infirma mulier ſpasmis corriperetur, quos jam in ore experiebatur, eam ſpatio 5 dierum pulverem *Dovvari* ſumere juſſi. Hac die res ex ſententia mea ſucceſſit. Altera die duodecima nempe 7bris plaga luculenta, ſeu vulnus exterius ſuppurabat. Meninx in eo itidem loco, in quo fruſtum noviſſime trepano perforabatur, ab omni materia purgata erat, atque in loco lacerationis in pus aliquatenus vertebatur, jamque conſolidari vulnus cœperat. Pulſus hac eadem die in naturali ſatis ſtatu mihi videbatur.

Quæ cauſa fuit, ut pulverem Dowari, de quo mentio facta, non mutarim, & alvum clyſteribus emollientibus, & calores reſtinguentibus, relevarim.

13ma die 7bris nulla mutatio accidit, alligaturam quod attinet eundem modum ſervavi, quemadmodum aliis abhinc diebus intermiſſo oleo terebinthinæ.

14ma omnia in priſtino, eoque bono ſtatu reperi, id unum acceſſit, quod ſcilicet ad ſinum longitudinalem materia plusculum erupiſſet. Quare conſtitui exiguis injectionibus uti, quas ſub ipſum initium adhibui, quamquam brevi tempore easdem iterum intermittebam. Injectio ex aqua hordei, ſerpilli, & melle roſato, conſtabat. In pulſu nihil adeo reperi ſingulare, præterquam quod mollis, & non plenus nimium fuerit.

15ma ad ſinum exigua feſtuca, quæ ſponte ſua ſe disjungere parabat, ſub conſpectum meum venit, quare auferre feſtucam cogitavi, a quo vero conſilio deſiſtere coactus ſum propterea, quod firmiter nimis adhærebat, dura mater violatione affecta ſemiclauſa erat.

16-17ma-

16-17maque nihil quod majoris momenti eſſet, in infirma deprehendi, pulſus ordinatim, & compoſite procedebat, pulverem Dowari intermittebam, hoc loco curæ mihi erat, ut alvum omni tempore retinerem apertam. Cum ei nulla res appetitionem cibi & potionis tollere poſſet, ei facili cibo utendum eſſe arbitrabar. Sæpe enim edoctus ſum, minus tenuem diætam mali plus, quam boni attuliſſe hominibus, qui ruri degunt, quando per circumſtantias licebat tantum cibi adhibere, quantum opus eſſet ad vires reficiendas; docuit enim me longior vita, uſusque rerum maximarum, experientia præterea in Gallorum noſocomiis longe celeberrimis, quæ in orbe vidi, quanto ſæpius auſtero more ac modo ſuſceptæ diætæ attulerint incommoda, quibus ſæpenumero nimis frequenter adhibita venarum ſectio conjungitur. Tali ratione adhibita morbi curatione humores ſpiſſi redduntur & depravati.

18ma convaluiſſe duram matrem cum intuerer, ſumma lætitia perfuſus ſum, papillæ carnoſæ augebantur, quare omne meum ſtudium in feſtuca auferend" conſumendum putavi, quod mihi proſpere ſucceſſit, cum ea latitudine ultra lineam non diffunderetur, longitudine vero ultra tres lineas excurreret. Iterum injectiones intermiſi, atque ad vigeſimam tertiam diem ſemiſetacea ad alligandum mihi ſervierunt, in illis locis, quibus lamella exfoliata erat. Spatio quinque dierum nulla morbi commutatio facta eſt, nec aliæ partes vulneratæ in deterius vertebantur.

Viceſima quarta mixturam, quam meningibus adhibebam, mutare coactus ſum, adeo, ut nullo medicamento præterquam ſpiritu vini cum tinctura chinata mixto, uſus ſim, idque graviſſimis de cauſis, ut ſcilicet primo glomera rotunda inſuccaretur, dein, ut papillæ carnoſæ in augmento ſuo prohiberentur. Cum corpus ejus debile & infirmum viderem, mixturam chinatam adhibebam, intermiſſis omnibus medicamentis præter potum acidum, cum omnibus diebus in-

firmi-

infirmitatis ſuæ ei ſorbitionem darem. Quæ res ex ſententia mea, cum in medendo duræ matri tempus conſumerem, usque ad diem 11mam 8bris ſucceſſit, quin caſum quemdam infelicem expertus fuerim, qua die mulier valetudine adverſa laborans diarrhœa corripiebatur, qua vulnus exſiccabatur; ac certior factus diarrhœam ab uſu ciborum crudorum originem ſuam duxiſſe, ei laxativum ſalinum præſcribebam, quo brevi tempore convaluit. De capitis vulnere, ſi quæritur, hoc dico, atque confirmo, id 13ma die omnino ſanatum, ac in melius verſum fuiſſe. Immo 9na 8bris ſugillatio ad orbitam exigua inciſione ſublata eſt, nihilque jam, præter cicatricem, ſupererat, quod effecit, ut mali etiam nihil eſſe putem, quod de extremitatibus ſuperioribus exſpectem. Cum ſub ipſum initium fomentationes frigidas corpori admoverem, eæ effecerunt, ut ſubluxatio citiſſime ſanaretur, idque adeo, ut jam ſub finem 7bris tumor omnis detumuerit, utraque tamen manus ad finem usque Novembris leviter tantum ligabatur.

18ma Octobris applicui ſiccum duntaxat linteum carptum, & jamjam ceperat hinc inde exfoliatio partium, adeo, ut 30ma ejusdem vulneri externo cicatrix inducta ſit. Cum vero in loco, quo ultima vice trepanatio adhibebatur, exfoliatio nequaquam, ut ſperabam, ſucceſſerat, vulnus nunquam adeo curabatur, ut obducta illi cicatrix ſit, quum 15ma Xbris, qua jam cicatrix coibat, adeoque, ut illa die non vulnus tantum convaleſceret capitis, ſed & oſſifragium, cum ſubluxatione, curaretur, atque, licet in ea fuerit ætate, quæ eſt gravis, & ad labores invalida, convaluerat tamen ita, ut deinde, quemadmodum in aſperis montium jugis fieri ſolet, gravia pondera cervice ſuo ſuſtinere valuerit, illique ad vitam ſuſtentandam opera manualis ſuffecerit. Poſteaquam 7. annorum ſpatio ibi commorabar, diſcedendum mihi erat, quo in diſceſſu eam ſanam reliqui, nec in tota fodina erat reperire quemquam, qui de valetudine adverſa queri potuerit, eaque omnia inſtitutione Magni mei Mæcenatis, defuncti D. van

Svvieten

Swieten, debeo; quo tempore multos, eosque varios, ac raros caſus in medendi arte expertus ſum.

Animadverſio.

Quamquam hæc mulier, de qua ſermo nobis erat, jam quinquageſimum ſuæ ætatis annum attigerat, & licet hoc caſu corpus adeo mutilatum erat, tamen febri exigua corripiebatur, quod abſque dubio bonis humoribus tribuendum eſt, ſimplicique, qua uſa eſt, vivendi rationi, animoque tranquillo: homines enim hujus loci, qui metallum ex venis terræ effodiunt, ut in pertractatione mea de igne ſubterraneo annotatum reperitur, ſanguinis, atque vitæ ſuæ prodigi eſſe ſolent, quoniam eos religio ſua meliora ſperare facit.

Interea cum citiſſime eam ex morbo ſuo multa ſanguinis detractione, & laxantibus, refeciſſem, quæ meo judicio plurimum ad valetudinem atque ad medendum malis ſymptomatibus, nec non ad prohibendam disjunctionem duræ matris a cranio faciebat. Illius effectum etiam naturæ trepanationi tribuo, quæ poſt lapſum decima quarta hora adhibebatur. Facta venarum ſectione primum rationis perturbatione liberabatur, viſque morbi commotione cerebri laxabatur, ad quod depreſſionem multum contuliſſe putes juxta celeberrimum ***Pott***, & præclariſſimos alios rei medicæ peritos, *Obſervations on the natur and conſequences of thoſe Injuries, to vvhich the Head is liable from external violence by P. Pott* London 1768. Nefas nequaquam duxi altera ſtatim die trepanationem ſuſcipere, quamvis nulla neceſſitas me premeret, quoniam in praxi ſæpenumero e matura pertractatione iterataque Trepanatione magnum capiebam emolumentum. Magiſtri hoc in genere perfecte, planeque eruditi, duos teſtantur eſſe caſus, in quibus hac operatione opus eſſe putant: ubi videlicet vel depreſſio per firmum corpus in cranio fit, aut extravaſatio infra cranium contingit, utrumque tollendum eſt. Fractura ſi adſit, quæ calamitoſo & funeſto caſu caret, hac operatione haudquaquam

 opus

opus eſt, at depreſſio conjuncta cum fractura omni tempore hujusmodi operationem poſtulat, præſertim in ſenibus. Licet plura exſtent exempla, quæ teſtantur multos, qui fractura ſimul atque depreſſione affecti erant, valetudinem ſecundam adeptos eſſe, quin trepanatio adhiberetur, quorum magnum numerum, ante alios, *Quesnay* in actis academiæ chirurgicæ in tomo primo commemorat. Hæc tamen juvenes concernebant. Ex quo nihil, quod pro omnibus circumſtantiis valere poſſit, concludas. Memoriales libri maximarum ſocietatum, *Morgagni*, cum pluribus aliis rariſſime contrarium teſtantur. Dies 22. Februarii anni milleſimi, ſeptingenteſimi, ſeptuageſimi quinti, me docuit, his in caſibus naturæ haud fidendum eſſe.

Puer quidam ſartoris hujus loci filius, cognomine Antonius Schloſer, 5ta ejusdem menſis percuſſione capitis, in oſſe parietali dextro affectus erat, quod tantum animo timorem incuſſerat, ut ſui impos humi procumberet, at brevi poſt tempore ei animus redire cœperat. Ad prohibendum tumorem ferrum frigidum in loco percuſſionis admovebatur, qui facile oriri poterat, qua ratione curatus altera quoque die bene ſe res habebat. Die 17mo acerbiſſimis capitis doloribus impeditus ſcholam, quam frequentavit, omittebat, quamque percuſſus haud amplius obiit. Die vigeſimo primum ipſe partem, qua dolorem ſentiebat oſtendit, ubi vero nec tumor, nec aliud quidquam cognoſci potuit, eodemque die ſenſus uſum amiſit. Die vigeſima ſecunda rogatus ad illum acceſſi; in loco, quo percuſſionem accepit, elevationem quamdam videbam, & ego hac die jam pulſum intermittentem adverti, eademque nocte poſt tres horas, ubi eum inviſebam, mortem oppetiit. Altera die partem læſam inquirens depreſſionem quamdam, quam præſentiebam, reperi, quam tumor expleverat. Cranio reſecto duram matrem ſejunctam inveni, in cujus vicinia ſuccum tenaciorem flavum diffuſum vidi, ceterum omnia naturali in ſtatu erant. Etiamſi adhuc inter juventutis annos illius ætas verſaretur, tamen naturæ vis ad valetudinem non ſufficiebat.

Ex

Ex quo conjicias licet, quod ſi etiam minima cranii depreſſio fiat (qualecunque objectum ſit, ſeu materia, de quo diſſeritur, aut de juvene, aut de ſene) id periculoſiſſimum ægro videri debeatur. Ceteroquin, ſi elevatio nulla alia ratione inſtitui poteſt, in ejusmodi circumſtantiis non ſolum perforatio intermitti poteſt, ſed & morbus remediis cedit, ſi etiam alienum corpus cranio inhæreat. Probant enim exempla complura, corpus alienum pluribus hominibus, dum viverent, inhæſiſſe, quin damnum attulerit.

Majault in *Journal de Medecine*, par *Roux* Tom. 41. *Paris* 1774. de caſu quodam memoriæ prodit, quod fruſtum teli cranio inhæſerit, quin de illo dici potuiſſet, quod damnum attulerit, aut obfuerit valetudini, cum tamen poſtremo cranium in pus verteretur. In morbo hujus hominis conſpicua mors erat, quod negligebatur, corpus alienum removere. Sic complures propter defectum providæ curationis pari modo perire coguntur propterea duntaxat, quod cauſa mortis penitus non cognoſcatur, atque adeo, ut in caſu, de quo ſupra meminimus. Ita in noſocomio invalidorum militum prope Pragam anno milleſimo ſeptingenteſimo, ſexageſimo ſecundo mihi traditus eſt, capitis doloribus exanimatus, quibus ut miles gregarius per decem annorum tempus vexabatur. Nunc originem dolorum illius accuratius inſpiciamus. In certamine quodam gravem percuſſionem in oſſe frontis accepit, qua id lædebatur, alligabatur quidem, & herbis curabatur, ex quo tamen non convaluerat, quod in id haud diligenter inquirebatur.

Quamquam vero hic vir tanta morbi acerbitate, tantoque dolorum capitis æſtu vexaretur, ut animam ponere debuerit, quod ante obitum ſuum libere profitebatur, confirmabatque, ſe a chirurgo ſummopere quæſiiſſe, & petiiſſe, ut fruſtum perforaretur, interea tamen miles ſua officia explere non prohibebatur. Cranio reſecto tabulam vitream carioſam reperi, uterque lobus anterioris cerebri ultra medium con-

 ſump-

ſumptus erat, ita etiam lobus dexter & ſiniſter attamen in minore quantitate, nihilominus toto ſuæ vitæ tempore mentis ſuæ compos fuiſſe dicitur. In viſceribus pectoris, atque abdomine nihil reperiebam, quod non poſſe fieri præter naturam videbatur, præterquam quod pulmo utrinque ad pleuram accreverit, cor tantum minus eſſe videbatur, quam in ſitu naturali eſſe debuiſſet.

Iamjam locus eſt, ut quæram, an non ægri, de quo alterum caſum narrari audivimus, cum tempore cranium depravari potuerit, ſi etiam una, eaque ſola, fractura cum ſuis caſibus calamitoſis adfuiſſet, quod ex eo conjicere licet, quod 3tia primum 4taque corona faciebat ut ichor oleoſus fieret palam, cujus acrimonia absque dubio oſſa carie infeciſſet, quo viam ſibi ad encephalum patefaceret, illudque depravaret. Caſum hujus viri dijudicare res valde difficilis erat propterea, quod neque ſigna quædam ſingularia, neque preſſio aderat. Vir quidem recreabatur ab inflicta plaga, omni tamen tempore in loco vulneris acerbiſſimis de doloribus conquerebatur. Nunquam enim, ſi etiam nulli caſus calamitoſi adſint, dici poteſt, nihil eſſe periculoſum, quod ægro impendeat, qui caſus prima fronte quemquam facile erroneas in ſuſpiciones inducunt, multam praxim habentes & ſemper vigilantes medici cautiſſime inceſſerunt, ſi quando ægrotus in ejusmodi circumſtantiis, multos, ut ita dicam, dolores ſentiret, qui pro ſua ſapientia ejusmodi in circumſtantiis nunquam miſerunt trepanationem. Ignavo animo medici atque imperiti in adverſis rebus nulla remedia atque allevamenta adhibere ſolent, etſi ſexies trepanatione adhibita ter labor in caſſum cecidit, nulli adhuc vita ademta eſt, cum contra ſæpenumero trepanationis intermiſſio multorum mortis cauſa eſſe putabatur, & *Celſus* ſapienter monet, in gravibus ejusmodi & periculoſis caſibus melius longe eſt incerta, quam nulla adhibere media; vide Libr. 8. c. 4. Verum remedia licet præſtantiſſima ſint, quæ morbo magni viri, cujus morbus omni-

omnibus remediis cedit, adhibita malum effectum habent, medicum peritiſſimum in univerſa regione ſuſpectum reddere poſſunt, quod expertus eſt ille medicus, qui Ptolomæo Aegyptiorum regi in trepanatione ipſa adhibenda mortuo præſto fuit, de quo *Livii* ſcripta, ut Cl. Morgagnius adnotat, nobis referunt, quod me judice propterea factum eſt, quod nimis ſero acribus remediis morbo occurrebatur. Contra proſper eventus operationis a magno viro adhibitæ magnam parit medico auctoritatem. *Ludovicus decimus quartus* fiſtulam ani accepit, qui operatione adhibita exſpectatione maturius valetudinem recuperavit: vixque medius annus elapſus eſt, jam infinita erat potentium Gallorum multitudo, quæ non inferior rege ſuo videri volebat, in quibus circumſtantiis felix regis chirurgus multum hinc pecuniæ & operæ retulit.

Eo tempore cum ſtrenuum & præſens remedium ægrotæ meæ adhiberem, perattentus eram ad pulſum, nonque eſt inficiandum, me neque certa ſigna diagnoſtica, neque prognoſtica, ad capitis vulnera quod attinet, eruere potuiſſe, ægra enim ſub ipſum initium pulſum ſuppreſſum, celeremque habebat. Vena incisa ſtupor, qui membra ejus defixa tenebat, remittere coepit, nulla tamen adhibita ratione mutato pulſu ſtupore iterum corripiebatur. Itaque juxta *Petit* extravaſatio adeſſe debuiſſet, at nec hæc, nec commotio cerebri cauſarum graviſſima erat, ſed vaſa cerebri lapſu facto tonum elaſticum aliquatenus amiſerunt. Iam ſi evacuarentur, corruere debuiſſet, tantum ſaltem, quantum depreſſio cranii ſuper encephalo facta eſt. Frigidas ſi admoviſſem fomentationes, longe facilius absque dubio elaſticitatem effeciſſent, quam calidæ. Verum ſæpe numero, cum iis in morbo aliorum uterer, effectu, quem de iis ſperabam, carebant. Interea pulſus diverſus fuit ab illo, quem ægra habebat, una enim vice duabus horis mentis ſuæ impos erat, tamen pulſus ſemper naturaliter procedebat. Qua ratione, quo modo hac in re *Kölpin* tanta ſecuritate pronunciet, quod pulſus certam quamdam conſtitu-

tionem de capitis læſionibus denotet, ego certe ipſe in ſimili vulnere varium pulſum deprehendi. Non originale ſolum opus, ſed recenſionem etiam ex celeb. archiatro *Tode* in bibliotheca ſua diligentiſſime perſcrutatus ſum, in qua non ſolum ſubtilitas, elegantia, perſpicuitasque eminet, ſed ſingularis etiam doctrina, nunquam tamen ejusmodi convenientia, de qua ibi tractatur, occurrit. Mihi quidem videtur, id in capitis duntaxat læſionibus evenire, ut ante, poſtque obitum cognoſci poſſit, qua ratione invertatur ordo pulſus; ulterius quæritur, an quædam diſpoſitio morbi in corpore fuerit, eam enim ſæpenumero occurrere veritate ut dicam, verius eſſe judico. Quamprimum plaga gravis accipitur, in inflammationem omnia tranſeunt, & totum corpus putredine corripitur. *Fabricii Hildani* Obſervationum & curationum chirurgicarum Centur. 5. Lugduni 4to 1541. in Cent. 2. obſ. XXV. narratio perſpicua, evidensque commemorat de caſu quodam, qui teſtatur, omnia citiſſime in putredinem transiiſſe. Item *Morgagni* in Litt. 51. Nro. 35. teſtatur. Duobus ante annis quidam homo ſenio jam confectus, qui inopiam ſuam manuum mercede, rotatione intellige, tolerabat, in amphitheatro anatomico in conſpectum venit. Homo enim hic, de quo nunc ſermo, 15ma die Ianuarii caſum funeſtum & calamitoſum paſſus eſt in capite, quo tempore frigus impendebat maximum, ſex per horas nulla pulſus commutatio facta, ſexta vero hora, cum depreſſus, celerque fieret, exanimatus eſt. Cum e numero viventium egreſſus illa nocte eodem in loco corpus remaneret, in curſu myologico occurrebat, cadaveris illius odor tam teter erat, omnesque partes putredine correptæ opinione citius adeo, ut ultra 15. horas in loco hoſpitii ſui conſervari non potuerit, cum toto tempore caleret corpus. Itaque omnes 3. cavitates contemplabar, & perquirebam, qua vero in inveſtigatione nihil ſingulari adnotatione dignum reperi, præter hoc, quod cranium aliquatenus ſubſederit, quod a natura ipſa ita conſtitutum erat, atque comparatum, ut cranii craſſitudo ad quinque

que lineas aſſurgeret, quod demum omnes partes molliores in Gangrænam univerſalem tranſierint.

Ad depravationem vulnerum capitis multum ſæpe conferre ſolet irritabile ſyſtema nervorum, cui ſæpenumero malæ circumſtantiæ adveniunt, ad quas minime attenditur; & hinc non raro accidit, ut infirmus ob aliam prædiſponentem cauſam, quam ob præſentem intereat.

Ego ſane in medicina forenſi ejusmodi caſus magna attentione diſquirendos eſſe exiſtimo. Clariſſimum hujus rei exemplum hoc primum anno habui: Officialis quidam trecentos militiæ tirones, qui recenter collecti erant ex provincia noſtra, in Bohemiam ad exercitum noſtrum perducendos habuit; vix quatuor horarum viam primo die confecerat, jam decem robuſtiſſimorum, & valentiſſimorum hominum mors ſubitanea oppreſſerat. Non vulgi ſolum, ſed ſapientiſſimorum etiam virorum ſententia cauſa mortis itineri accelerato tribuebatur. Omnes enim hi, multum ſanguinei, deſiderio nimio ſuorum, e quorum ultimo complexu avellebantur, preſſi animique ægritudine fracti erant, hinc nimius in pulmonem ſanguinis acceſſus factus eſt, & cum accelerare greſſus his non obſtantibus cogerentur, preſſio ſanguinis in pulmone amiſerat æquilibrium elaſticitatis vaſorum, ſtagnatio ejus cœperat, poſtremum disrumpebantur vaſa adeo, ut copioſum ſanguinem ejicerent. Quum ad ſtationem eadem nocte pervenirem, inveſtigaturus cauſas hujus mali, nihil reperi in toto corpore, quod præter naturam eſſet, quam quod modo magis, modo minus pulmo ad pleuram accreverit, ex quo colligebam, magis id, quod præter naturam factum, mortis fuiſſe cauſam, quam iter acceleratum. Præter hos eodem in manipulo 11. homines deprehendi, qui angore, metuque diuturno, nocturnoque confecti exſpirantibus ſimiles erant, quibus, primos ſi demas, iteratis ſæpenumero iisque exiguis venæ ſectionibus vitam feliciter conſervavi. Reliquum eſt, ut cum cognoverimus, complures in itinere mortuos, quæ dempto itinere ac-

cele-

celerato præcipua cauſa fuerit maturæ illorum mortis, attractio pulmonis ad pleuram, an animi pathemata. Ego ſic exiſtimo, utramque cauſam multum ad mortem contuliſſe, poſteriora tamen plus prioribus.

Iam ad infirmam meam iterum redeo; humores illius erant boni, animus præterea illi tranquillus, & quietus, nulla de re anxius, omnem fiduciam in me reponebat. Quibus parum febriculoſum ejus pulſum tribuo, id, quod etiam, poſteaquam impedimenta amandaſſem, ad valetudinem plurimum confert.

Iam neceſſe eſt, ut defendam, quare ego ſemper multa doctus experientia fieri poſſe arbitrabar, ut cranio non-læſo parcerem, dum læſam illius partem deprimerem.

Primo quamprimum cranii depreſſio facta, illud ſine omni intermiſſione elevetur oportet, quod nullo alio pacto effici poteſt, niſi antea trepanatio in toto cranio prope ramicem applicetur, ut elevatorium ad cranium perduci poſſit, quo facto ſi fruſtum incurvatum elevari non poſſit, trepanatio in fruſto incurvato, non vero toto in cranio adhiberi debet, ſi ſitus membrorum corporis, aut aliæ circumſtantiæ id patiantur v. g. ſi ramex ſinum longitudinalem & ſuturas &c. occuparet, ut ejusmodi caſus ſæpenumero jam ipſe expertus ſum, ubi eam corona attigiſſet, ab hac regula deſiſtendum eſſe exiſtimo, licet multa extent exempla, quæ teſtantur, aperturam exigui eſſe momenti, neque ducendam eſſe ejus rationem, ſimulque portiones a ſuturis auferendas. Præter illa commoda, quæ mea arte mihi comparavi, quod nempe in fruſto confracto trepanatione adhibita cranii immunitas conſervari poſſit, notandum eſt maximopere fruſtum antea etiam elevari poſſe, ſique fruſtum firmiter adhæreat, fulcimento elevatorii facillime trepanatio applicari poteſt. Illud unum ſollicitum me reddebat, qua ratione ſine ullo periculo elevatorium cochleatum applicarem. Applicatio enim *Cheſeldeni* forcipis ſine optato excidere ſolet. D. A. *Pallas* Chirurgie 8vo Berolin. 1764. & clariſſimi *Pallaſii* Tirefond e votis aderat, ut ante trepanatio-

tionem illud adhiberem. At ſub ipſum initium, cum eo uti inciperem, opportunitatem haudquaquam deprehendi, cumque ferrum transverſum applicaturus eſſem, tam parum ſpatii inveniebam, ut id nullo alio modo fieri poſſe viderem, niſi partes vicinas attingerem. Ferrum transverſum, ſi parum eſt retinaculi, ſatis non eſt, ſi longum, non ſemper & minime, ſi oſſis fruſtum alte firmiterque inſedit, ad locum redigi poteſt.

Detectionem cranii quod attinet, a *Potti* judicio abhorret ſententia mea, meusque potius cum Dni *Hill* ſenſu congruit, quare ſemper quam maxime ad immunitatem conſervandam attentus cruciatam inciſionem ovali præfero. Itaque inſtrumentum limare politius conabar, inque parte ſuperiore, ubi juxta *Pallaſium* foramen aderat, cochleam applicui, cui cochleæ ferrum longius in modum clavis factum intorſi, quod vero mihi vehementiſſime diſplicebat, memini accidiſſe ſæpenumero, ut minus recte tornaverim, qui cum labor irritus ac fruſtraneus ſine ullo fructu diutius me detineret, commutationem ſecundam eſſe neceſſariam cenſebam, in clavi videlicet ad pyramidem pertinente elaterem applicabam, ut in trepano uſu venit, qui coronam amplexu ſuo continet, quo facto ſummo commodo fruſtum auferebam.

Quod inſtrumentum ut his in circumſtantiis principatum *Cheſeldeni* forcipis, ceterorumque Tirefond obtineat, hic facillime adverti potuit: omnibus in iis caſibus ex applicatione Cheſeldeni forcipis maximum adeptus ſum commodum, in quibus perforatione facta tabula oſſea in corona permanet, aut in evulſione Tirefondo adhæret, adeo, ut proportionem tabulæ vitreæ forcipe duntaxat capere queamus.

Hic neceſſe eſt, ut objectioni, non admodum levi, reſpondeam, quæ mihi non raro facta eſt, nempe quod maximum damnum neceſſario conſequatur, ſi ego corona trepani avulſa in cranio depreſſo & fracto fruſta extraherem.

Caſes in Surgeri by James Hill. Edinburgh. 1772. 8vo.

Quid, quod *Hill* ipſe in medendi arte doctus *Pottio* exponat, quod ille ſemper in perforatione & fiſſuras contingat, quod faciendum eſſe non judicat, eo, quod ſi quæ fruſta adſint, neceſſario ea deprimat.

At uſu cognitum mihi eſt, illorum impreſſionem integro in cranio ſæpenumero factam eſſe, compertumque habeo, os fractum tabulæ vitreæ ulterius excurrere, quam perforatio integri cranii oſtendit. Interea primam poſt trepanationem, in cranio incurvo atque integro hoc evitari poteſt, ſi omnes vias perſequantur, quibus putant poſſe ad id, quod docui, perveniri, quamprimum videlicet corona aperturam fecit atque ſecundam in vicinia primæ fieri velis, quod plerumque accidit, elevatorium ad inferiorem cranii partem applicetur neceſſe eſt, ubi perforationem facere decreviſti. Elevatorium roſtrum longum habeat, quemadmodum id, quo ego utor, præterea inciſum ſit adeo, ut forcipem eſſe videmus, quæ in lithotomia uſui eſſe conſuevit. Si accidit, ut dura mater ſejuncta non ſit a cranio, id ſumma cum cautione ſtylo plano & lævi ſeparetur, qui in plano extremitatem verſus quidquam, quod emineat, habet, ne, dum illo utimur, quidpiam lædatur, aut evellatur, quod neceſſe non eſt, roſtrum elevatorii a meninge non comprimatur, inſtrumento debite applicato perforatio ſumma cum cautela fieri debet, quam nunquam feſtucæ, ſi quædam ſub corona occurrant, impediunt, illæ enim contraria depreſſione elevatorii in encephalum aſcendere prohibentur. At ſi quidam tam timidus ſit, ut a trepani depreſſione abhorreat, ille, ut ſub ipſum initium monebam, Trephino Anglorum utatur, quod autem inſtrumentum minoris momenti, quam trepanum eſſe duco.

Hac ratione ſemper adverſariis meis reſpondi, dum de perforatione oſſium fractorum, impreſſorumque cum iis agerem; iisque ſatisfeci. At hanc rationem quod attinet, nullum in-

venio

venio auctorem, cujus ſententiam hic adducam, præter *Pottium*, qui in obſervatione ſua trigeſima prima ſic dicit: Die 19na omnem diligentiam ac omne ſtudium in perforanda apertura conſumpſi, quæ in parte oſſis depreſſi, iterumque elevati erat. Item *Schmuker* in obſervatione ſua 28va confirmat, ſe depreſſam partem attigiſſe.

Interea licet alios ſæpenumero hæc feciſſe audiamus, & quidem maxima cum utilitate, ingentique gloria, tamen rogo omnes atque vehementer imploro eos, quicunque ejusmodi occaſionem nanciſcantur, & hanc meam methodum ſequantur, ut me edoceant, aut, quæ inde commoda profluxerint, aut quæ diſcrimina ſuperanda habuerint, ſi vero qui errores committerentur, eorum confeſſio, & propalatio ita mihi, ſicut omnibus bonis viris cordi erit, & ego ſemper iis in acceptis referam, quantum inde meæ cognitioni acceſſerit. In caſu ægrotæ meæ, de qua commemorabam, nihil celabam eorum, quæ a me facta ſunt; confeſſus enim ſum aperte, me, cum partem depreſſam ſummo momento elevare vellem, feſtucæ ordinem invertiſſe, meningesque affeciſſe vulneratione. In elevando cranio ſi cautius proceſſiſſem, ejusque inciſam partem contemplatus fuiſſem accuratius, ſeparationem tabulæ vitreæ ab oſſea vidiſſem, omniaque cautius tractaſſem. Non enim læſiones meningum cerebri magis ex ſententia ſuccedere poſſunt, ac in caſu ægrotæ meæ ſucceſſerunt, quare ſecundum conſuetudinem meam nihil celare cogitabam, qualemcunque exitum res habeat, proſperum, aut adverſum. Hoc in genere partes fideliſſimi ſimul atque celeberrimi medici *Fallopii* ſecutus eram, qui ingenue fatetur, ſe adjunctum quoddam, quod in Trepanatione evitari non poterat, nimis ſero cognoviſſe, qui ſic dicit, atque loquitur - *Animadvertatis quæſo: ego fui in cauſa mortis centum hominum ignorans cauſam hanc* -

Comment. in *Hippocrat.* de vuln. cap. 17.

EXPLICATIO TABULAE. I.

Fig. 1ma. Repræſentat partem ſuperiorem cranii.
Lit. A. Denotat Trepanationem triplicem, cujus memini in Obſerv. 1ma.
Lit. B. Denotat Trepanationem quadruplicem, de qua agitur in obſerv. 2da.
Fig. 2da. Feſtucam unius pollicis longam a tabula vitrea avulſam.
Fig. 3tia Stylum compreſſum curvum pro ſeparatione duræ matris.
Fig. 4ta. Clavim pro elevatorio cochleato.
Fig. 5ta. Elevatorium cochleatum.

Labaco Onoldum
miſſa d. 20. Iulii 1779.

OBSERVATIO XV.

Dn. PAULI IOANNIS BONZ.

De
Mercurio præcipitato rubro.

Loquor de operatione chemica haud tanti fortaſſis momenti apud pleroſque, quanti apud me eſt diverſo reſpectu.

Propoſui mihi, omnia medico-chemica producta methodo tutiſſima, impenſisque, quam fieri poteſt, pauciſſimis elaborare; & fateri cogor, quod hic labor ita chemicas meas ideas turbaverit, ut de felici ejus eventu tandem dubitare cœpiſſem. Candide enarrabo ſub finem mei proceſſus errores, quos commiſi, inpræſentiarum ſaltem indicans, quomodo per Obſervationes chemicas & mineralogicas a Cl. Dno. Dre. Christ.

CHRIST. EHRENFR. WEIGELIO Gœttingæ 1771. editas, & ſpeciatim per Obſervationem 4tam part. ſec. pag. 21 - 43. de Mercurio præcipitato per ſe, in rectam viam ductus, & plane convictus fuerim, quod nil niſi bonæ notæ mercurius, cum non interrupta, & æquali ignis gradu continuata calcinatione ad præparationem mercurii præcipitati per ſe requiratur.

Concludebam igitur, quod hæc agendi ratio etiam in elaboratione mercurii præcipitati rubri ope acidorum inſtituta locum habere poſſit. Rei eventus docuit, me a ſcopo haud aberraſſe: nam unius hebdomadis ſpatio XXX-XL. libræ hujus producti in laboratorio meo chemico confectæ ſunt.

PROCESSUS.

Accipe argentum vivum, quod in vola manus, vel ſuper charta, in horizontalem ſitum poſita, nullos angulos format; ſine cauda decurrit; poſt evaporationem in crucibulo neque cinerem gryſeum relinquit, neque in fine ſub motu & crepitu quodam de illo exſilit.

Hujus mercurii tres libras immitte retortæ vitreæ unius vel duarum menſurarum capaci: ſuperfunde quinque libras aquæ fortis concentratæ, ex bonæ notæ nitro deſtillatæ. Digere per duos dies, menſtruum primo turbidum redditur, ulteriori digeſtione rurſus clarum evadit, & mercurius fere in totum ſolvitur.

Infunde hanc ſolutionem, antequam penitus refrixerit, in retortam ſpatioſam, pone illam in arenam, lutatis probe juncturis, & aquam fortem ad ſiccitatem deſtilla. Durante hoc tempore alias tres libras mercurii vivi & quinque libras aquæ fortis digeſtioni committe, funde hanc ſolutionem ſuper modo memoratum præcipitatum ſiccum, & abſtrahe de illo aquam fortem, ut antea.

Hæc aqua fortis abſtracta ſemper ad novas ſolutiones adhiberi poteſt, ſingulis modo ejusdem libris uncias tres aquæ fortis, nondum uſurpatæ, addendo.

Utor ad has ſolutiones peragendas catino ferreo, ſex retortas capiente, in quibus ſex dierum ſpatio argenti vivi libras triginta ſolvo, quod in tribus retortis, poſitis in totidem furnis, ſibi invicem junctis, calcino.

Mercurio in tanta quantitate ſoluto, quanta placuerit, iterumque ut ſupra monui, exſiccato, furnus qui retortas continet, carbonibus impletur, binæ portæ foci, & cinerarii occluduntur, rimas earundem argilla oblinendo, ut omnis aër ab igne arceatur. Ignis in hoc ſtatu per tres horas relinquitur, intra hoc tempus flores in ſuperiorem partem retortæ aſcendent, ſenſim ſenſimque augeſcentes.

Tribus hiſce horis elapſis porta foci iterum aperitur, furnus carbonibus denuo repletur, & argilla oblinitur ut prius. Conſervatur in hoc ſtatu ignis iterum per trihorium, in quo intervallo flores mercuriales ulterius in anteriorem partem colli retortæ migrabunt, poſteriori ejusdem parte nuda relicta.

Fac, impleas furnum tertia vice carbonibus, porta foci rurſus occluditur, verum non amplius oblinitur. Locus nudatus retortæ paulatim reddetur opacus, & pedetentim in colorem flaveſcentem verget.

Poſt bihorium furnus carbonibus, quantum capere poteſt, obruitur.

Hic ignis gradus ſufficeret ad mercurium reviſicandum, ſi quatuor horas maturius applicitus eſſet, jam vero ad tantam fixitatem redactus eſt, ut hoc calore elevari nequeat. Tranſibit flavus color retortæ ſenſim ſenſimque in aurantium, poſtea in lateritium tandemque in cinnabarinum.

Quando hæc pars retortæ, ex arena prominens, ad palmæ latitudinem in hunc colorem cinnabarinum converſa eſt, portam foci denuo luto oblino, patiorque ignem intermori.

Aqua

Aqua fortis in excipulum deſtillans durante calcinatione colorem cœruleum induit, quem aëri expoſita rurſus amittit. Perſuadeo mihi, colorem hunc partibus arſenicalibus mercurio immixtis tribuendum eſſe, novumne inde argumentum ad demonſtrationem principii arſenicalis peti poteſt?

In retorta poſt refrigerationem diffracta, invenies mercurium præcipitatum rubrum ſumme coruſcantis ignei coloris, qui omnes requiſitas qualitates præ ſe fert.

Ego quidem ad calcinationem recipio retortam decurtatam, ampliſſimi colli, ex qua, manu immiſſa, primum flores ſublimatos, deinde ipſum mercurium præcipitatum rubrum eximo. Hac encheireſi una eademque retorta pluribus calcinationibus inſervire poteſt.

Illorum opinio, qui mercurium ab aqua forti ſub deſtillatione volatilem ex parte reddi dicunt, fundamento caret; nam vapores concentrati floribus mercurialibus, qui collo retortæ adhærent, occurrentes aliquid de illis ſolvunt, atque in excipulum ſecum ducunt, verum in rectificatione aquæ fortis omnes particulæ metallicæ remanent.

Pondera mercurii currentis, & præcipitati rubri ſibi invicem erunt æqualia, & in ſuperpondium ſingulæ libræ mercurii accipies adhuc uncias duas florum mercurialium.

Hi flores ad varios uſus pharmacevticos adhiberi, in arte chemica vero ad præparationem mercurii ſublimati corroſivi, nec non dulcis uſurpari poſſunt, qui poſterior tamen in colorem dilute roſeum inclinat. Porro iidem ad confectionem ipſius præcipitati rubri apti ſunt, ſingulis modo eorumdem libris quadrantem aquæ fortis adjiciendo. Splendor autem hujus præcipitati rubri nunquam ita vividus eſt, ut eſſe ſolet in hoc producto, ex argento vivo parato. Notatu haud indignum eſt, aquam fortem de floribus abſtractam, non amplius colorari.

Initio

Initio hos flores pro ſublimato corroſivo habui, brevi vero mutavi ſententiam, cum calcinationem mediante aqua forti præcipitata (gefælltem Scheidewaſſer) inſtituerem.

En! itaque modum optimum, nunquam fallacem, mercurium præcipitatum rubrum, coloris pulcherrime ſplendeſcentis, quæſtuoſe elaborandi; de quo noſtra chemica, & pharmacevtica compendia obiter mentionem faciunt, & ad quorum normam chemicus minus exercitatus circa hoc objectum nunquam proſpere verſabitur.

Cautelas ulterius addere neceſſe non habeo, ſaltem, ſi liceat, errores notabo, qui tramitem, quo inceſſi, valde tædioſum reddiderunt. Taceo de periculis, quæ cum mercurio adulterino nunquam non male ſucceſſerunt, ſed potius loquor de mercurio puro, quo varia arte chemica tractato, voti tamen mei diu compos fieri non potui. Meliori forte fruebar, cum errores meos gradui calcinationis tribuerem, quamvis mercurius vehementiori calcinatione reviviſceret, mitiori vero alba cruſta obtegeretur. Tandem in labyrinthum delapſus fui, male cedentia experimenta acidis adſcribendo. Primum ſecutus ſum methodum, in *Dictionaire de Chemie* deſcriptam, cum aquam fortem ter vel quater de Mercurio cohobarem & hunc calcinarem, absque felici eventu. Præceptum variorum compendiorum chemiæ, mercurio fulgorem & rubedinem per calcinationem in aperto igne conciliandi, ad quantitatem aliquot librarum applicari nequit; nam primo diſcedentes vapores nitroſi laborem efficiunt difficilem, ſecundo, priusquam pars ſuperior calore ſufficienter penetratur, inferior jam reviviſcit, & in vaporibus gryſeis avolat. Comparabam mihi quoque cryſtallos mercuriales, atque ad præparationem præcipitati rubri adhibebam, absque fructu. Addito ſolutioni mercuriali pauxillo olei vel ſpiritus vitrioli flavo-virides cryſtalli ſe præcipitato interponebant, aqua fortis vero, quamvis ſub finem deſtillationis vapores vitriolicos ſuſcipiat,

tamen

tamen ſub recte inſtituta calcinatione mercurii præcip. rubri ſplendorem atque ruborem non debilitat.

Acidum ſalis aquæ forti, quæ mercurium diſſolutum tenet, adjectum, licet contrarios colores non producat, tamen rutilanti præcipitati nitori aliquatenus obeſt.

Itaque poſt XXVI. infeliciter ſuccedentia experimenta rem eo adduxi, ut mercurium præcipitatum rubrum trihorii ſpatio ad colorem lateritium redigerem, verum tum ſplendor ipſi defuit. Opus aliquantiſper plane ſepoſui, donec libro ſuperius memorato obtento, experimenta novo ardore denuo continuarem.

Denique notari meretur, quod cum eandem aquam fortem de eodem præcipitato ſæpius cohobarem, ſemper æqualem copiam florum mercurialium obtinuerim.

Eſſlinga Onoldum
miſſa d. 15. *Auguſti* 1779.

OBSERVATIO XVI.

Dn. D. GUILIELMI HENRICI SEBASTIANI BUCHOLTZ

ſiſtens

Hiſtoriam morbi nigri cum eventu lethali.

Vir quidam annos quadraginta duos natus, cœlebs, atrabilarius, macer, mirum in modum gibber, ſternum quippe introrſum preſſum habebat, & a tergo verum gibbum, qui mox ſub ſcapulis progrediebatur, tres annos ante obitum, diebus canicularibus & ad finem æſtatis, vehementer ſemper vexabatur cardialgia, conatu vomendi, ſpaſmis, & magno dolore ad utrumque hypochondrion, quibus adhuc dolor tergi, & grauis præcordiorum anxietas accedebant. Hæc ſymptoma-

tomata ſuperueniente frigido, cum angore conjuncto, ſudore interdum cedebant. Annis 1777. & 1778. cum hi inſultus urgerent, reſolventia & laxantia, fructus nimirum tamarindorum, manna, tartarus ſolubilis, ſerum lactis cum tamarindis præparatum & ejusmodi alia, eosdem tollebant, citra vomitum cruentum, quem præſumſeram & prædixeram. Circa initium Septembris 1779. hæc ſymptomata, per medium menſem Auguſti jam paſſus, conqueritur, meque de novo in auxilium vocat.

Ob preſſiones, tenſiones & ſpasmos ad ſcrobiculum cordis, ut loquebatur, intolerandos, præter dicta medicamina interna, fomentationes quoque e ſpeciebus emollientibus & reſoluentibus, aqua calida immergendis, exprimendisque, & quantum ferre poſſit æger, calide ad ſcrobiculum cordis, adplicandis; idque quovis quadrante toties iterandum, donec dolores ceſſent, jubeo. Poſtero die, vomit æger materiam nigram, roob ſambuci diluto ſimilem; vomitum, animi deliquium, ſudor frigidus, pallentia labia, & vera mortis imago, excipiunt. Eodem die ſimilis materia ſexies per alvum dejicitur, ſine ullo morbi levamine. Pulſus celeritas, debilitas ſemper increſcunt, vires proſternuntur. Dantur enemata ex infuſo florum chamæmeli cum tartaro emetico, ut corruptus atque putridus ſanguis in canali inteſtinali hærens, eo citius propellatur; interne vero infuſum tamarindorum una cum oleo bezoardico Wedelii (vide Markards mediciniſche Verſuche 2ter Theil, S. 196.) quovis bihorio alternandum, accipit. Aſt incaſſum omnia. Tandem æger nec emulſionem amygdalarum, nec mucilaginem de hordeo deglubato, nec pultem, quam vocant Panade, nec juſculum de Sagou, nec infuſum chinæ cum radice ſaleb, nec tenuiſſimum carnis juſculum, deglutire valet. Septimo die iterantur clysmata; porrigitur potio antemetica Riverii, quam conſtituunt ſuccus citri cum ſale abſinthii alcalico, ſub actu effervеſcentiæ plus una vice ſumenda; ſimulque adplicatio calidarum fomentationum, ſupra

me-

memoratarum, ad regionem ventriculi continuatur. Potio antemetica Riverii ventriculo ejus vehementem ardoris ſenſum imprimit, hinc uti ea ulterius recuſat, eandemque querimoniam de oleo bezoardico Wedelii ſyrupo emulſivo nupto, habet. Omnia itaque tunicas ventriculi qualicunque modo irritantia, dum hic nullius uſus eſſe videbantur, datur ægro oleum amygdalarum recens expreſſum ad menſuram cochlearis, cum ea parte laudani liquidi Sydenhamii, ut quavis doſi, decem guttas biberet, ſumendum, & pro potu ſecundario, emulſionem amygdalarum. Sed hæc quoque ægrum non levant, quinimo cruciatum augent. Iamque ab omni medicina abhorret, & moritur octavo Septembris, die medio.

Mihi cauſſas & ortum vomitus cruenti, miſeri hujus & intorti hominis ſectione indagare, curæ cordique erat, quam cum non denegarent cognati, die ſequenti, nono Septembris adgredior.

Dabat ſectum cadaver

1) quod media pars ſterni, quæ levata eſſe ſolet, introrſum preſſa, & quidem profundior, quam ejus convexitas eſſe debuiſſet.

2) Extrema coſtarum ſpuriarum ad utrumque latus valde prominebant, & hi proceſſus cutem adeo tendebant, ut nihil, quod ſcrobiculum cordis, in ſenſu ſtricto, referret, videre eſſet, prodibant apices coſtarum uſque ad oſſa femoris, & umbilicus his ad parallelam erat poſitus.

Interroganti, utrum defunctus tam deformis jam natus fuiſſet? reſpondent cognati: fuiſſe eum uſque ad annum ætatis ſuæ 16-17. bene conformatum, ſed collectio herbarum, ad quam eum chirurgus legionarius quidam, dum in Saxonia chirurgiæ incumberet, ſtrenue coëgit, cauſſam poſtea dediſſe vitioſi corporis.

3) Repoſitis tegumentis externis pectoris, coſtæ veræ cum cartilagine enſiformi debite conjunctæ adparebant.

4) Coſta quarta utriusque lateris extra modum lata erat & bifida, ita ut ei duas cartilagines tribuere poſſes. Hæ bipartitæ cartilagines rotundæ erant & apertæ, ut monetam, quatuor groſſos æquantem, caperent.

5) Sterno a cartilaginibus caute ſeparato, & reflexo videre erat, curvaturam ejus tam profunde in cavitatem thoracis deſcendiſſe, ut centrum hujus curvaturæ, pollicis latitudine a ſpina dorſi intra diaphragma, pulmones & cor diſtaret, atque parvum ſinum quaſi hic formaret.

6) Uterque pulmo bonæ indolis & coloris, ſiniſter ſaltem verſus humerum cum pleura concretus erat; diſſecti autem pulmones alium plane colorem a naturali, quem ſuperficies oſtendebat, valde aberrantem, & in cinereum, maculis hinc inde cœruleis, mutatum, habebant.

7) Cor quidem inter pulmonum lobos, ſed ob incurvatum ſternum, ſiniſtrorſum fere ad inferiores partes preſſum, pendebat, nec obliquum ſitum, ut alias ſolet, ubi nempe ejus mucro, coſtas ſiniſtri lateris tangit, tenebat; ſed ad perpendiculum, quem ad modum veteres animalium corda pingere circiter ſolebant. In pericardio humor nullus. In ventriculo anteriori cordis parum ſanguinis grumoſi, poſterior autem plane vacuus erat.

8) Præter ea cavum thoracis dextri lateris libram fere rubicundi humoris, loturæ carnis ad inſtar, continebat.

9) In abdomine aperto, hepar admodum pallebat, cocto ſimile; margines ejus, per quartam pollicis partem undique albeſcebant. Superficies ejus ſuperior æque ac inferior convexæ, & ſinus venæ portæ concretus, ad non naturalem hepatis ſtatum hic quoque pertinebant. Inverſi panis ſpeciem fere referebat. Aberant etiam inciſuræ, lobos hepatis terminantes. E ſpongioſa hujus viſceris ſubſtantia, hinc, inde, ſecta ut & ejus vaſis, loco ſanguinis, ſubrubrum ſerum, inſtar loturæ carnis fluebat.

10)

10) Vaſa gaſtrica, valde turgida, & expanſa, ſanguinem grumoſum vehebant; ipſe autem uentriculus, nec læſus, nec inflammatus erat, nec quidquam nigræ materiæ habebat.

11) Vaſa brevia, ſanguine nigro, ſpiſſo, adeo tumebant, ut craſſitudinem caulis olorini æquarent.

12) Lienis color naturalis ſubruber, eodemque modo

13) Pancreas ſe habebat, vaſa tamen ſanguifera ex hac glandula prodeuntia & ad eandem redeuntia, ſanguine nigro pleno erant & turgida.

14) Inteſtina craſſa ſolitum quidem colorem oſtendebant, ſed expanſa flatulentiis, eorumque vaſa ſanguifera ex ſubrubro nigra, atque ſanguine plus ſolito diſtenſa.

15) Tenuia autem materia nigra, picea, pultis ſpeciem referenti, qualem diebus ſupremis ejecerat defunctus, undique repleta erant.

16) Renes flaccidi, de cætero ſani.

Vomitum cruentum morbumque nigrum, hunc miſerum tamque deformem hominem jugulaſſe, veroſimillimum eſt. Liceat itaque ad ductum vitiorum, quæ cadaveris ſectio obtulit, quaſdam hic addere notiones, pathologicis rationibus reſpondentes.

a) Vidimus vaſa brevia ampliora & ſanguine turgida (n. 11.)

b) notum eſt, vomitum cruentum ab hepate interdum proficiſci; demonſtrat itaque mendoſa hepatis fabrica (n. 9.) ſanguinem quoque ex hepate per ductus biliarios in duodenum, ex hoc in ventriculum & reliqua inteſtina penetrare potuiſſe, dictaque producere ſymptomata.

c) Pathologia imbutis res eſt tam clara, quam quæ clariſſima, ejusmodi ægros, quibus ſupra dicta n. 9. 10. 11. 13. vitia veniunt, diu ante valetudinarium hypochondria-

 cum

cum experiri ſtatum, qui remediis ſaponaceis, aperientibus, reſolventibus &c. per longum ſatis temporis intervallum adhibitis, ſi tolli nequeat, non evitabilem poſt ſe trahit mortem.

Vinaria Onoldum
miſſa d. 14. *Novembris* 1779.

OBSERVATIO XVII.

Dn. OTTONIS FRIDERICI MULLERI.

Molluſcorum marinorum Norvagiæ

Decas II.

ACTINIA PLUMOSA.

Actinia tentaculis parvis, margine penicillis cirrata. Zool. dan. prodr. 2791.
Actinia rugis orbicularibus, proboſcidibus multis tenuibus. Baſt. ſubſec. 1. l. 3. p. 122. t. 13. f. 2-4.
Priapus equinus proboſcidibus tenuibus brevibus. ib. p. 143.
Urtica ſoluta Caryophyllum referens, ſeu podex marinus eſculentus. Planc. conch. minus not. p. 43. t. 4. f. 6.
Anemone de mer de la quatrieme eſpece. Ror. obſ. 1775. avril t. 2. f. 1.
Acta nidroſ. 5. p. 425. t. 7.
Müller überſ. Linn. 6. t. 3. f. 5.
Acta angl. 63. p. 397.

Extenſa ultra 3. unc. long.

Ital. Potta di mare.
Gall. Cul d, ane.
Batav. Klap-konten; Aarr-gaten; Zea-podding.

Grœn-

Grönland. Ketruperak.

Actiniarum pulcherrima: expanſa cirris plumoſis innumeris, vario cirrorum flexu horumque & laciniarum colore, pelluciditateque inimitabili, ſtructuraque corporis maxime flexili, figuraque mutabili animum obſervatoris voluptate perfundit, operamque inveſtigantis amœnitate ſpectaculi compenſat. At in operibus ſummi opificis deſcribendis heu quantum hæſitat mens, quantusque verborum defectus!

Corpus mutabile pro vario animalis ſitu cylindricum, elongatum, conicum, ventricoſum, tortuoſum, in umbraculum ſtipitatum, vel in craterem pedatum productum, vel lagenæ forma collo elongato, ventre craſſo, vel momento vice verſa: læve, vel tranſverſe rugoſum, longitudinaliter ſubtiliſſime & confertim ſtriatum, ſtriis interdum ex parte crenulatis: fuſco-caſtaneum, luteo-fuſcum, luteo-virens, vel album: maxime pellucidum, vel prorſus opacum.

Faux aperta aſpectum jucundum præbet, membrana nempe dilatata, pellucida, pallide cœruleſceus medio, cirris ſeu *tentaculis* parvis conicis, griſeis baſi puncto obſcuriori notatis, ſerie quadruplici alternatim diſpoſitis, margine vero fimbriato plicis contiguis, obtectis *cirris* puſillis faſciculatis fuſco-luteis apice albis, penicillos conſtituentibus. Punctum ſeu foramen tentaculorum difficulter conſpicitur. Infra hoc ſulcus longitudinalis in maxima tentaculorum extenſione in conſpectum ſubit. Tentacula contrahi & in longitudinem contractione decies majorem produci poſſunt. Area centralis laciniis excentricis aurantiis undique obducta; harum una reliquis latior, apice dilatata eſt, ac medio canaliculo, ſeu ſulco notatur. Foramen centri patulum.

Biduum obſervavi, antequam orificii apparatum promſerit, denique nubeculam mucidam *filaque* ſpiralia tenuiſſima candida, inteſtinumque concolor ex filis conglomeratis compoſitum ſenſim evomit.

Inter-

Interna ſtructura melius in pellucidis ſpeciminibus, vivis & integris, quam ope cultelli in mortuis contemplatur; animal enim ſeſe contrahit, contractoque inteſtina lacerantur & confunduntur. Membrana exterior ſecundum longitudinem ſtriata eſt: quælibet ſtria eſſe videtur margo *lamellæ* anguſtæ membranaceæ acutus apice in cirrum unum vel plures terminatæ. Intra has *faſciæ* longitudinales carnoſiores apice in *lacinias* oris, medium vero corporis verſus in quinque vel plures *radios* curvatos, verſus membranam exteriorem porrectos excurrunt, ac cavum faucis & ventris ambiunt. Infra radios *fila* plura ſpiralia ad baſin usque deſcendunt. Interiora hæc in pellucidis integris tranſparent, in transſectis innumera fila ſpiralia convoluta maximam interioris partem occupant.

Sub initium Septembris anni 1775. tres reperi, medio menſis eodem loco viginti coloris diverſi majores & minores uno tractu ſimul expiſcatus ſum, at poſthac nec ibi nec alibi ullam; hinc in ſocietate vivunt, nec a loco nativo longe diſcedunt.

Varietates albæ & luteo-virentes maxime pellucidæ, ac faſciis anguſtis longitudinalibus ornatæ erant; in extenſis quoque ſtriæ ſubtiles corpus cingentes, faſciasque ſecantes cutem exteriorem feneſtratam reddidere. Hæc quoque *guttulis* quaſi lacrymalibus diſtantibus, quarum in reliquis varietatibus ne veſtigium quidem aderat, extus ſeriatim circumdata erat. Laciniæ quoque in fauce variant albæ, rufæ, aurantiæ.

Planci junior eſt, & eadem ac noſtra, quantum e figura haud melioris notæ & ex nomine conjicere liceat, deſcriptio enim vel nulla vel vaga nimis.

Cirris expanſis *Dianthum plumoſam* apprime refert, ex qua ſimilitudine origo nominis apud *Plancum Caryophylli flore pleno* ideam & imaginem honeſtiorem, quam illa *ſenilis, judaicæ*, *equinæ*, *effœtæ* exprimentis.

Ex ſynonymo Baſteri in ſyſtemate naturæ noſtra hæc Actinia *ſenilis* Linnæi eſt, clariſſimi Strœmii vero hoc pacto Act. *felinæ* ſubſtituendum erit; ex ſynonymo Planci etiam Act. *judaica*

ca Linnæi erit, at nomina ſpecifica vaga nimis uni & pluribus ſpeciebus conveniunt. In verſione germanica perperam *effœta*, quæ anguloſo-ſtriata deſcribitur, dicta eſt.

In ſinu maritimo *Moſſenſi* Norvagiæ.

ACTINIA CRASSICORNIS.

Actinia rubra cirris conico-elongatis.

Actinia rubra cirris fuſiformibus. Zool. d. prodr. 2792.

Actinia rugis longitudinalibus, proboſcidibus longis craſſis. Baſt. ſubſec. I. l. 3. t. 13. f. I.

Priapus proboſcidibus craſſis, rotundis. ibid. p. 143.

Priapus totus rubens, glandulis marginalibus albis. Forſk. deſcript. anim. p. 101. t. 27. f. A.

Rondel. poiſſ. p. 381. c. 14. f.

Act. Stockh. 1767. t. 4. f. 4. 5.

Ström Söndm. I. p. 204.

Dan. Söe-kuſe; ſöe-nelde.

Gall. Roſe; Porterol; cul de cheval.

Grön. Ait ſibpa.

Arab. Garindſi el bahr.

Diam. corporis 2½ - 4 unc. longit. radior. major. 3-5 unc.

Animal groſſum, roſeo-rubrum, unicolor, læve, immaculatum. *Tentacula* ſaturatius rubra, conico-elongata, membranacea, intus cava, baſi perforata, extus, uti corpus, ſecundum longitudinem ſtriata, triplici ſerie diſpoſita, exteriora minora. *Glans* ſeu membrana in foramine proſtans, imbricatim rugoſa, admodum inflari poteſt.

Immortalis *Gunneri* fig. 4 & 5. in actis Stockh. absque dubio noſtra *craſſicornis* eſt, minus vero accurate *Senilis* Linnæi dicitur, cum non ſit *tranſverſe rugoſa*, niſi in multa contractione, potius ob ſtrias longitudinales *felina* erit; id quod ſynonymon Baſteri, huic a Linnæo ſubſtitutum, probat; diverſiſſima tamen ab illa, quæ in verſione Syſtematis germanica

t. 3. f. 2. 3. *felina* dicitur, ac ſingularis ſpecies videtur. Fig. 10. 11 & 12. t. 16. & 17. in vol. 63. act. angl. hanc tentaculis referunt, rugis vero & colore diſcrepant; clariſ. *Solander* quidem *ſenilem* Linnæi dicit, at tum ſynonymon, quod Linnæus a Baſtero petiit, haud convenit; fig. 13 & 14. quas *Solander felinam* eſſe vult, minime ex ſynonymo Baſteri *felinam*, ſed aliam ab iſta & a noſtra diverſam indicant.

Tentacula fundo maris argilloſo ſolitarie injacentia funiculis piſcatoriis ſæpe adhærent, ipſaque animalia diſſoluta retia paſſim glutine ſuo inquinant.

In ſinu *Dröbachienſi* profunditate ſeptuaginta orgyiarum.

HYDRA BREVICORNIS.

HYDRA *alba, capite cirris octo corpore duplo brevioribus.* Zool. d. pr. 2787.

long. 1 - 2. lin.

Pedicellus albus pellucidus, apice aliquantum incraſſatus & in acumen productus. Cirri octo filiformes apicem pedicelli cingentes ipſoque pedicello ſeu corpore duplo vel triplo breviores, inæqualiter extenſi vel reflexi; minus extenſi apice incraſſantur.

Magnitudine & cirrorum longitudine a ſequente ſat diſtincta eſt.

In derelictis vermibuſque eroſis teſtis marinis gregarie.

HYDRA MINUTICORNIS.

HYDRA *alba capite truncato cirris decem corpore decuplo brevioribus.* Zool. d. pr. 2789.

long. 2-3. lin.

Pedicellus albus pellucidus, filiformis apice incraſſato, truncato, puncto rubicundo in vivis conſpicuo. Margo apicis

cis inciſuris ſeu cirrulis decem pedicello multoties brevioribus opeque lenticulæ videndis notatur.

Foraminula teſtarum deperditarum puncta aciculæ ſimulantia gregatim inhabitant.

HYDRA CRATERIFORMIS.

HYDRA *albo cœrulea cirris lanceolatis corporis longitudine.*
Zool. d. pr. 2790.

diam. corporis 1. lin. longit. $2\frac{1}{2}$ lin.

Corpus lacteum, pellucidum, læve, vel crateriforme & teres, ſæpe pedicello breviſſimo ſuffultum, vel elongatum & cylindricum rugis annularibus a medio corporis ad orificium uſque ſplendidis. *Cirri* acuti breves (viginti numero) marginem orificii occupant, ac pro lubitu animalis vel verticaliter extenduntur, vel horizontaliter reflectuntur, vel inflexi orificium claudunt, ac figura roſacea ornant. *Inteſtina* paſſim pellucent, moleculæque albæ in orificio cirris reflexis in conſpectum ſubeunt.

Motus cirrorum & corporis lentus & rarus eſt.

Pulli orbiculares ſunt, cirros horizontaliter plerumque extendunt, ac inteſtinum cruciatum habent.

Fucorum paginæ adverſæ gregatim adhærere menſibus Septembri & Octobri ſæpius in ſinu *Dröbachienſi* reperi.

HYDRA CAPITATA.

HYDRA *alba, pedunculo rugoſo longo, cirris capitis longitudine.*
Zool. d. prodr. 2790.

Pedicellus capite ſextuplo longior rugis annuloſis contiguis.

Caput globoſum, læve, apice cirris ſubtiliſſimis capitis longitudine vix ultra duodecim; hi in peripheria aperti apicis pro lubitu animalis vel diſperguntur, vel uniuntur, vel prorſus conduntur.

In Fuco *ſanguineo* rarior.

HYDRA CARNEA.

Hydra *acaulis rubra*, *cirris ſedecim pallidis.*

Corporis diamet. 1. lin.

Corpus gelatinoſum, carneum, craſſum, teres, longitudine & latitudine æquale, apice cirris ſedecim pallide rubris cinctum. Centrum ſeu faucem occupat membranula, quæ interdum in formam globoſam elevatur. Mortua longior & laxior evadit.

Raro binæ conjunctæ deprehenduntur, altera nempe alterius fauci coalita, quaſi ex altera propullata, cirris in matre & filia æque extenſis; generatio ulteriori indagatione digniſſima.

In Fucis membranaceis paſſim.

DORIS LACINULATA.

Doris *oblonga alba lobis dorſi ampullaceis*. Zool. d. prodr. 2779.

Limax tergipes albidus digitis in dorſo circiter duodecim. Forſk. deſcr. anim. p. 99. t. 26. f. E. e. 1. e 2. & f. F.

long. 4. lat. 1. lin.

Corpus album antice utrinque auricula apice rotundata & horizontaliter porrecta inſtructum. *Lobi* in dorſo ſerie duplici quinque in qualibet capſulas ſplachni *ampullacei* referentes. *Tentacula* duo ruguloſa, vel annulis contiguis compoſita.

Animal hoc dorſo & reſupinatum reptare mirum *Forſſkoblio* videbatur, at hoc congeneribus & omnibus limacibus aquatilibus commune, in foſſis & paludoſis ubivis obvium.

In Fucis ſinus *Dröbachienſis* raro.

LOBARIA QUADRILOBA.

Lobaria alba cauda lobulata. Zool. d. prodr. 2741.

Phi-

Philine quadripartita. Aſcan. in act. Holm. 1772. p. 329. t. 10. f. A. B. a. c.

long. 18. lat. 15. lin.

Molluſcum ſingulare gelatino - cartilagineum, lubricum, album in cœruleum vergens, ſupra convexum e *lobis* quatuor *craſſis* compoſitum: binis dorſalibus utrinque ſinuatis, binisque lateralibus elongatis introrſum ſinuatis, ventrique connatis; ſubtus planum, medio dilatatum, altera extremitate acuminato - obtuſum, altera *lobis* tribus *minoribus* varie ſinuatis & plicatis ſibique incumbentibus inſtructum. *Inteſtinum* obſcurum paſſim in pagina infera pellucet.

Nec foramina nec tentacula ulla videre contigit. *Motum* nullum, niſi loborum minorum extremitatisque acuminatæ flexum lentiſſimum oculis percipere potui. Interſtitia loborum minorum ſinuata foveas quidem conſtituunt, *ani* vero & *oris* nullum certum veſtigium deprehendi, nec in raritate exemplarium & in penuria temporis diſſectionem exactam inſtituere potui.

Bullam cum hoſpite candidam, ſubtiliſſimam in ventriculo ſingularis animalis reperi; hinc teſtacea ei nutrimento ſervire nullum dubium. E corpore quoque *machinam* extraxi *oſſeam*, cujus uſum inquirent poſteri; lamellis componitur tribus fuſiformibus oſſeis, medio excavatis, utraque extremitate acuminatis, membranaque molli inter ſe connexis; hæ corpuſculum carneum inteſtino longo terminatum includunt.

Poſtquam hæc in excurſione ſcripſeram, patriæ urbi redditus, clariſſimum *Aſcanium* plura hujus animalis ſpecimina eodem fere Norvagiæ maritimæ tractu inveniſſe, ac nomine *Philinis* deſcripſiſſe, Bullamque candidam pro oſſe conchiformi nativo ſumſiſſe, loco citato lego.

E fundo ſinus maris Norvagici juxta rupes *Griſoienſes* inter oppida *Krageroe* & *Arendal.*

MYXINE GLUTINOSA.

Linn. Faun. ſvec. 2086. ſyſt. p. 1080.
Muſ. Ad. Fr. 1. p. 91. t. 8. f. 4.
Act. nidr. 2. p. 250. t. 3.
Kalms Reiſen, 1. p. 118-120.
Ström Söndm. 1. p. 287.
Berg. Huid-aal.
Nidroſ. Slep-mark.
Arendal. Ingeris-pilt.
Dröback. Pür-aal.
Grönl. Ivik.
Chriſtianſ. Sugare; Inſchuwier.

Corpus rigidiuſculum, teres, anguillæ inſtar lubricum, ſubtus carinatum. *Os* ſubtus infra apicem capitis cirro utrinque inſtructum; ſiniſter cirrus ſimplex eſt, dexter bifidus. Extremitas antica, ſeu apex corporis cirris brevibus acuminatis quatuor armatur; in medio ſuperiorum prominentia triangularis carnoſa uti cirri; hanc Linnæus dentem ſolitarium acutum vocat. *Maxillæ* binæ in ore occultæ, raro viſibiles, quoties nempe protruduntur & quidem momento tantum; ſunt laminæ binæ margine acute dentatæ; præter has nullos in fauce dentes conſpicere potui.

Vermem hunc piſces per anum intrare & devorare, ac quævis obvia glutine ſuo inquinare, dehinc piſcatoribus exoſum eſſe, ſatis notum eſt, aquam vero in gluten vertere vitio ſubreptionis narrari ſuſpicor, vivum enim in capulam aqua plenam miſi, glutinoſamque materiem ex poro antico exſpuere, ſeu larvarum inſtar in fila trahere vidi, quæ copioſe eructata & diducta, quaſi telam arachnoideam in aqua, & ſi extra aquam elapſa eſſet, in ſicco effinxerunt, ablata vero hac tela, aqua æque pura ac antea conſpiciebatur. Hinc phyſicorum quidam, aquam, in quam demiſſa Myxine eſt, intra horæ

horæ ſpatium evadere gelatinoſam, ſeu in gluten verti, minus accurate aſſeverant. Ex poris quoque corporis gelatinam undique exſudat. Hæc totum corpus tegumento hyalino, pellucido cryſtalli inſtar inveſtit, & integra, veſtis inſtar, facile exui poteſt, mox vero novam, & talem quidem ter aut quater paucis momentis exſudare valet.

E catino, in quo detinebatur, pluries ope caudæ exiit; hanc prius extra ſuperficiem aquæ porrexit, & ſic ſenſim totum corpus inſequebatur. Caput æque & collum primum extra aquam tentando protendit, & dein reliquum corporis in ſiccum elabitur.

Fila gelatinoſa corpora organica eſſe, ex quibus alii vermes, forte Myxines enaſcuntur, in verſione germanica Syſtematis Linneani inſcite conjicitur. Miranda naturæ videnda & noſcenda, non in Muſeis fingenda ſunt.

Hujus vermis bonam figuram, exactam & conſummatam deſcriptionem in act. nidr. l. c. dedit præclarus *Gunnerus*, nimis præmature e vivis ereptus.

Licet clariſſimi in hiſtoria naturali viri, *Linné*, *Kalm*, *Gunner*, *Ström* hanc eſſe Lampetram cœcam oculis carentem *Willougby* p. 107. & *Ray* Syn. 36. ac Petromyz corpore annuloſo &c. *Artedi* deſc. p. 90. 3. & gen. p. 64. 3. aſſerant, os tamen edentulum, foramina ſeptem lateralia utrinque, vitaque in aqua fluviatili Lampetram & genere & ſpecie a Myxine diverſiſſimam arguere ſufficiunt.

Vermes inteſtinales in hac fruſtra quæſivi.

In fundo argilloſo ſinus maritimi Dröbachienſis frequens.

Decas I. molluſcorum Norvagiæ in tomo ſexto act. nov. nat. curioſ. pag. 48-53. exſtat. Poſtquam hæc perilluſtri Præſidi 1774. miſiſſem, quædam eorum figuris æneis in primo *Zoologiæ Danicæ iconum* faſciculo exornare occaſionem nactus ſum. *Doris* nempe *clavigera* exhibetur Tab. 17. f. 1. *Doris quadrilineata* ibid. f. 2. *Actinia ſquamata* ſub nomine *Holothuriæ* t. 10. f. 1. In *animalium rariorum hiſtoria*, ſeu iconum

num deſcriptionibus ſynonyma e Decad. I. cum tomus ſextus præſto haud eſſet, afferre minus licuit.

Hafnia Onoldum
miſſa d. 24. *Decembris* 1779.

OBSERVATIO XVIII.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII

De alalia, & aphonia.

Phyſiologiæ corporis humani non ignaros latere quoque non poteſt, qualis, quantaque inter *vocem*, & *loquelam*, intercedat differentia, cum *vocis organon* primarium *Larynx* ſit, ex qua compoſita cartilagine, aër inſpiratus, majore, minore, niſu, *cum ſono*, exſpiratur. Loquela autem fit, *voce, per organa oris* varie *mutata*, vel *modificata.* In variis itaque organis varia oborta læſio, varios quoque effectus, variaque ſymptomata, producet. Minime ergo confundenda eſt *aphonia* cum *alalia*, cum hæc loquelæ, illa vocis, *defectum* deſignet, & utrumque ſymptoma diverſum, & unum absque altero, in ceterum non mutis, exſiſtere queat. Utrumque autem, diverſis temporibus, in eadem ægrota, obſervare mihi licuit, quare ejus rei mentionem facere, operæ pretium eſſe exiſtimo.

Generoſa quædam femina, triginta aliquot annorum, poſt varia, & ex obitu mariti quoque oriunda, animi pathemata, & poſt varia diætæ, & regiminis, vitia, quanquam præter voluntatem commiſſa, vernali tempore, in febrem incidit, primis diebus in acutam proclivem, paulo poſt vero ſchema tertianæ intermittentis præ ſe ferentem. Pro eo, quo erat temperamento, cholerico ſcilicet, paroxyſmi ſatis vehementes apparebant, quamquam debita iis medela opponeretur.

tur. Quintus jam ægrotam concutiebat, maximo cum frigore, paroxyſmus, cum ſubito ad eam vocarer: tum vero adſtantes graviter terrore perculſos invenio, propterea, quod *per horam jam* ægrota *verbum non protulerit.* Imo ipſa, ceterum ſatis eloquens, gratioſaque, torvo vultu me adſpiciebat, nihilque ad quæſita reſpondebat, ſed manum mento admovebat, atque maxillam inferiorem abducere, vel deprimere, conabatur, quod inſolitæ rei exemplum adeo adſtantes commovit, ut apoplexiam timerent, quem timorem iis adimere, magni mihi erat laboris. Confeſtim autem potiunculam digeſtivam, temperantem, cum liquore anodyno remixtam, propinavi, quam quoque, per nunc ingruens æſtus febrilis ſtadium, continuare juſſi, ſub quo nunc non tantum loquela redibat, ſed ad loquacitatem usque, cum levi delirio augebatur. Ego vero mineram febrilem copioſam adhuc præſto eſſe, quæ ſymptomatice produxerit *alaliam*, ratus, finito hoc terrifico paroxyſmo, potionem laxantem, e ſale aperitivo Fridericiano ſ. ſale mirabili Glauberi nativo, *) ſoluto, propinavi, qua multa materia pituitoſa, & bilioſa, evacuata eſt. Sequebantur adhuc, ſtatis temporibus, aliquot paroxyſmi, ſatis quidem graves, verum a dicto ſymptomate immunes. Dato adhuc ſemel evacuante, & poſtea ordinato cortice Peruviano, cum ſyrupo aurantiorum, in electuarii formam redacto, fugata febris eſt, & ægrota cum ſanitate rediit in gratiam.

Ea-

*) Reperti a me 1766. hujus ſalis, vere nativi, hiſtoriam, & uſum, delineavi in ſchediaſmate: *Nachricht von dem ſale aperitivo Fridericiano, oder eröfnenden Friederichs Salz.* Hildburghuſ. 1767. cujus ſcripti editionem aliæ poſtea ſecutæ ſunt, & tertia genuina prodiit Hildburghuſæ 1773. quæ variis additionibus aucta, a Clar. noſtro Meuschenio in linguam Batavam 1777. translata eſt: ſicuti quoque nobile hoc materiale in tantum, & multiplici experientia comprobatum, verſum eſt uſum, ut quotannis plures centenarii, in plures, & diſſitas quoque, regiones, fuerint transmiſſi.

Eadem autem generoſa vidua, poſt decem abhinc annos, in febrem catarrhalem, cum moleſtiſſima tuſſi, & difficili exſcreatione, junctam, ex refrigerio, incidit, ſupra ſeptimum diem ſeſe extendentem. Difficillima erat in hoc ſtadio materiæ catarrhalis coctio, & eliminatio, ut etiam accederet vox rauca atque ſtridula. Accidit autem die morbi nono, ut *vox plane deficeret*, ægrotaque, per unum alterumve diem, clara voce loqui non poſſet, neque ab aliis prolata auditu percipi poſſent, niſi aurem propius ægrotæ ori admoverent, ut quoque ægrotæ, hujus incommodi pertæſæ, neceſſum fuerit, ea, quæ deſiderabat, literis conſignare. In uſum per hoc morbi ſtadium ducta ſunt, infuſa pectoralia, pulveresque & potiones, imo & linctus, ſimiles. Undecimo autem die magna anguſtia, ex prohibita exſcreatione, acceſſit, ut e jectigatione multa in lectulo, ad eam, & inquietudinem ſummam, facile concludi potuit. In hoc rerum ſtatu præcipue oxymel ſquilliticum in auxilium vocavi, illudque aquis appropriatis dilutum, & nitro ſociatum, ſæpius, tepide, propinare iuſſi, atque ut emplaſtrum veſicatorium intra ſcapulas ſtatim applicaretur, ſuaſi. Hora nunc præterlapſa erat, cum iterum, veſpertino tempore, ad ægrotam vocarer, ut, prouti nuncius referebat, de novo quodam certior fierem. Advolantem autem me confeſtim, & cubiculum intrantem clara hac voce ægrota lætabunda me excepit: Salve, Audi, en! rediit vox! Et qua lætitia ipſe fuerim adfectus, facilis eſt conjectura. Retulit autem mihi ægrota, abhorruiſſe eam a veſicatorii applicatione, & frequentius ſorbillaſſe potiunculam, ex qua tanta ſecuta fuerit expectoratio, ut integrum muccinium, oſtenſum, pluribus thrombis mucoſis refertum fuerit. Continuabatur autem nunc, quæ egregie profuerat, potio, & alia quoque appropriata ſumebantur, e quibus, efluxo tertio morbi ſeptenario, de ſan itate reſtituta gaudebat.

Similis quædam ſcena autem fere ludebatur, cum noſtra, tempore præteriti anni vernali, in ſimilem morbum catarrhalem

lem inciderit, hoc tantum diſcrimine, ut *aphoniæ* ſtadium brevioris fuerit periodi, ſiquidem illud verſus veſperam octavæ diei ingruebat, poſt adhibita autem eadem medicamenta, altero mane ita diſparebat, ut iterum clara voce cuncta enunciare potuerit, morbusque altero die critico, ſuccedente interim rite expectoratione, largo ſudore fuerit ſolutus.

Facile jam cum iis convenire poſſum, qui utrumque hunc *alaliæ*, & *aphoniæ* adfectum, a trismo, brancho, & raucedine, maxime diverſum, ad ſpasmodicos, &, ut nunc moris eſt, ad *nervoſos adfectus* referre velint. Intercedit autem inter utrumque hoc diſcrimen, ut primo *alaliam* magis pro *ſymptomatica*, *aphoniam* pro *idiopathica*, reputare malim. Deinde *varii* hic *nervi* in cenſum veniunt, ex quorum alteratione effectum deducere licet. Spasmi autem maxillæ inferioris, nec non linguæ, in febre tertiana, cauſſam materialem procul dubio ipſa materiæ febrilis, in ventriculo, & inteſtinis tenuibus, hoſpitantis, conditio conſtituit, quæ ſympathicos nervos, vagum puta, & intercoſtalem, irritavit, quæ tum irritatio, ad par quintum, ſ. diviſum, nervorum, præcipue tertium ejus ramum, *maxillarem inferiorem*, qui mento, maxillæ inferiori, linguæ, proſpicit, propagata eſt. Ea autem materia febrili, quæ hujus ſymptomatis autor fuit, debite digeſta, & evacuata, ſpasmis moderatis, ceſſavit quoque effectus, tantum terrorem injiciens.

Aphoniæ vero noſtræ cauſſam magis a ſubſiſtente, nec hucusque ſatis evacuata, materia catarrhali, derivarem, quæ, ſi & a *pare nono* receſſerim, *nervos* præcipue *recurrentes*, *a pari vago oriundos*, compreſſerit, unde larynx, cujus ſuperficies externa, & interna, ab hiſce nervis recurrentibus ſuos ramos recipit, ita affectus eſt, ut ex ſuppreſſa ejus elaſticitate, formandæ voci, is minus fuerit idoneus. Promota autem expectoratione, reſolutoque eo muco, qui circa dictas partes ſubſiſtebat, easque comprimebat, nervi liberati ſunt, ideo-

que larynx activitatem ſuam, in formanda voce iterum recuperavit.

Ceterum in aliarum quoque ſpecierum alaliæ, & aphoniæ, hiſtorias, earumque cauſſarum dilucidationem, me jam non immitto, dum tantum ea, quæ in ſubjecto noſtro obſervare licuit, referre decreveram.

OBSERVATIO XIX.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

De

natro, ſalis ammoniaci fixi ſpecie.

Vaga certe, neque ſatis diſtincta, interdum eſt ejus ſalis notio, quod *natrum* appellant. Nunc enim ſub eo ipſum alcali minerale nativum, nunc aphronitrum, nunc ſal medium amarum, quod ſali mirabili Glauberi analogum ſit, intelligunt, quoniam ex alcalino, & acido vitriolico, concretum ſit. Quanquam nunc facile largiar, ſal illud mirabile, quod a *Glaubero* nomen fert, conflatum eſſe, ex acido vitriolico & ſale alcalino minerali, tamen ſal illud medium amarum, v. c. *anglicanum* dictum, vel & illud *Sedlizenſe*, maxime a ſale mirabili differt, cum ibi acidum vitriolicum non cum *ſale* alcalino, ut in Glauberiano, ſed cum *terra* ſingulari alcalina, calcarea, junctum ſit, adeoque ſit ſal medium terreæ indolis: quam aſſertionem facile probat experimentum, dum oleum tartari per deliquium, ſolutioni ſalis talis, terreæ indolis, inſtillatum, ſtatim terram hanc, *magneſiam*, *Bitterſalz-Erde*, dictam, e connubio ſuo priſtino, exturbat, quod autem ſecus ſe habet in ſolutione ſalis veri, & puri, mirabilis. Largior quoque, ex aquis variis ſoteriis educi poſſe, & ſal verum mirabile Glanberi, & ſal tale amarum, terreæ indolis, unumquodque ſuis proprietatibus

bus gaudens. Verum, utrum omne *ſal amarum*, terreæ indolis, quod e reſiduis aquarum mineralium, elutriatione nova, impetramus, pro eo habendum ſit, quod, pro *baſi ſua acida*, *vitriolicam* agnoſcat; de eo maxime *dubito*.

Cur enim non detur quoque in fontibus ſoteriis *acidum ſalis communis*, quod, pro re nata, cum ſale alcalino minerali in ſal commune, & *cum terra calcarea*, in *ſpeciem ſalis ammoniaci fixi*, *ſalis iterum amari*, tranſire poſſit? Haud enim difficilis eſt, præſentiæ hujus acidi, & ad oculum, demonſtratio, ut ſæpiuſcule miratus ſim, a variis autoribus ibi accipi ſal amarum vitriolicæ indolis, quod & autem *aër* ſic dictus *fixus* demonſtraverit, ubi acidum, ſalis communis magis indolis, certe accipiendum erat. Si enim ſedimento, ab evaporatione aquæ cujusdam ſoteriæ reſiduo, inſtillatur acidum vitrioli concentratum, oleum dictum, ſubito vapores acidi ſurgunt, ſimillimi odore, & volatilitate, iis, qui aſcendunt, ſi idem acidum ſali communi additur. Deinde, ſi & tale ſedimentum veros cryſtallos cubicas ſalis communis, nova elutriatione, & evaporatione, non ſemper largiatur, nihilo minus acidum ejus cum terra calcarea unitum eſſe, & ſimillimum, e tali maſſa terrea, ſal, educi poteſt, illi, quod impetramus e capite ſic dicto mortuo, quod remanet, dum ſpiritus ſalis ammoniaci aquoſus, mediante calce viva, ex ammoniaco extruſus eſt, quem, diu notum, ſub nomine *alcali volatil fluor*, plures Gallorum nunc venditant. Hoc autem *natrum*, ſeu ſal amarum terreum, ſi combines cum ſpiritu nitri, probe ab acido ſalis communis, cum quo mixtus eſſe ſolet, per additam antea ſolutionem argenti, liberato, & addas *aurum* purum foliatum, ſeu limatum, brevi orietur auri ſolutio, quæ, cuti illinita, poſt horas nonnullas, in eadem colorem purpureum producit. Genita itaque ex dicto ſale, & ſpiritu nitri, eſt aqua regia, menſtruum auri conſuetum, ideoque ad præſentiam hujus acidi ſalini concludendum eſt, cum acidum vitrioli,

 trioli,

trioli, gratis ſæpe adſumtum, cum ſpiritu nitri in aquam regiam tranſire nequeat.

Minime quoque, in examine aquarum mineralium, ſtatim ad ſal ſolum alcalinum, in iis contentum, concludere licet, ſi talis aqua ſyrupum violarum viridi colore tingit, vel ſi elutriatum, obtentum, e reſiduo evaporatæ aquæ, ſal, brevi in aëre deliqueſcit. Eſt enim ipſa ſalis communis ſoluti, quoque conditio, ut dictum viridem colorem ſyrupo violarum cæruleo conciliet: eſt ſalis ammoniaci fixi conditio, ut, & citius adhuc fere ſale alcalino, in aëre, nec adeo humido, in deliquium abeat, id quod ſæpiuscule mihi adeo accidit, ut, dum guttulam ſoluti hujus, e dicto reſiduo, ſalis, in lamina vitrea, leni calore evaporatam, microſcopio, ad inquirendas, ex ea natas, cryſtallos, luſtrarem, hæ cryſtalli, maxime cum iis, quas largitur ſal ammoniacale, & fixum, convenientes, ſub ipſa luſtratione, deliquescerent.

Atque hocce *natrum*, ſeu ſalis ammoniaci, fixi dicti, ſpecies, illud quoque eſſe videtur, quod in lixivio illo ultimo, *Mutterlauge* dicto, hæret, quodque, niſi, ſub coctione muriæ ſalis communis, *in ſalinis*, debite fuerit ſequeſtratum, verum ſal commune conſpurcet, & deliquescentiam ipſi conciliat. Ut tamen & dictum lixivium ultimum, minime, ut inutile, rejiciendum ſit, cum illud, cum aliis appropriatis, in aliam maſſam tranſire queat, quæ *agris*, præcipue nimis pinguibus, vel & argillaceis, *meliorandis* inſervire poſſit. Conf. *Anzeige von Nuzen und Gebrauch der Salzaſche, zum Düngen der Aecker und Wieſen.* Franckf. u. Leipz. 1773.

Sed deſino nunc plura, hanc rem concernentia, proferre, cum pluribus mentem meam declaraverim in ſcriptis, quibus examina aquarum ſoteriarum *Kiſſingenſium*, *Bokletenſium*, *Geismarienſium*, *Sichersreuthenſium*, *Burghernheimenſium*, aliarum, tradidi, cum quibus conferri quoque, ſi placet, queunt, quæ in diſſertatione *de æthiope vegetabili*, & *analectis de ſalibus*, Erlangæ, 1774. pag. 48. 58. literis mandavi.

Suf-

Sufficiant paucula hæc ſaltem, quæ & hiſce actis quoque inſerere viſum eſt, ut in examine chemico corporum naturalium, eorumque veræ mixtionis declaratione, in genere, omnem ἀκρίβειαν, quæ verum chemicum decet, commendarem.

Erlanga Onoldum
miſſæ d. 11. *Januarii* 1780.

OBSERVATIO XX.

Dn. D. GUILIELMI GODEFRIDI PLOUCQUET.

De

Ophthalmia, e ſingulari cauſſa nata.

Puella quinquennis ophthalmia ſine cauſſa manifeſta afficitur, dextrum maxime oculum occupante, quæ ſenſim exacerbata ſummum periculum minabatur. Medici accerſiti omnem impendere operam, & nunc derivantibus, purgantibus, veſicatoriis, nunc ſanguinem purificantibus, rem aggredi, nec omittebantnr repercutientia, quæ vaſa laxata roborare poſſent. In caſſum omnia. Poſt ſex hebdomades, re fere deſperata, puella vehementi & iterata ſternutatione corripitur, quæ principium ophthalmiæ adeo pertinacis, hucusque abſconditum, in lucem proferebat: Ecce enim piſum, ſternutatione excretum, quod puella petulans, ante ophthalmiam, ut nunc fatebatur, per modum luſus, in nares intruſerat. Piſum hocce, loco humido & calido fotum, germen dimidium pollicem longum emiſerat, quod ſine dubio, perpetua ſua irritatione, in vicinia oculi congeſtionem hanc ſanguinis vehementem eo effecit.

A Rabido cane morſi.

Anno elapſo 1779. plurimi canes rabidi in univerſa Suevia, aliisque regionibus, paſſim vagabantur: Ex his unus, primo die Aprilis ejus anni, ſeptendecim homines aggreditur, quorum undecim, variæ ætatis, maxime infantibus puerisque, vera cruenta vulnera infligebat. Triduo poſt accerſor, & vulnera fere omnia, extremitatibus hinc inde data, jamjam conglutinata reperio, ea namque ſoli naturæ reliquerant, & ritu ejus loci, clave benedicta, pro vulneribus, ad radicem pollicis cutem inuri curaverant.

Ego vero mox vulnera ſcarificari juſſi, unguentum mercuriale, tritis cantharidibus remixtum, ipſis vulneribus inungi, omnemque eorum ambitum unguento mercuriali ſimplici perfricari curavi. Dein largum emplaſtrum veſicatorium, cui multum camphorae immixtum erat, imponebatur. Ita in ulcera, largum pus fundentia, mutavi, nec, niſi poſt tres hebdomades, conſolidari paſſus ſum. Interim quotidie unguentum mercuriale circa ulcera inungebatur, alternisque diebus femora eodem perfricabantur, ita tamen, ut nulla ſalivatio oriretur. Pro medicamento præbui nitrum cum camphora, fere ad præcepta Schmuckeriana, quocum junxi amygdalas amaras, ſeptem & ultra quotidie conſumendas. Iunctis itaque duabus illis methodis, Schmuckeriana, & Deſſaultiana, tantum effectum fuiſſe videtur, ut ſaltem interea temporis, poſt decem menſes, & ultra, nullus morſorum ſiniſtri quid pateretur. Unus tantummodo circa diem nonum anxietatibus, & fixa idea rabiei invadentis, etiam in ſomniis redeunte, laborabat, cui moſchum cum cinnabari, ſolita doſi exhibui, quo aſſumto nil ultra conqueſtus eſt.

Alii ex illis ſeptendecim, dentibus tantum ejusdem canis comprehenſi, vel lingua conſpurcati fuerant, absque vero vulnere. His unguentum mercuriale pariter alternis diebus inungi, eademque medicamenta adminiſtrari juſſi, eventu pari.

Me-

Medio menſe Octobri juvenis ſedecim annorum circa ſuras, genua, manumque quatuor locis a rabido cane mordebatur, vulneribus omnibus ſanguinolentis. Cum ſtatim ad me deferretur, de cauterio actuali vulneribus applicando cogitabam. Cum autem perpenderem, ferrum candens diverſæ figuræ & profunditati vulnerum accommodatum eſſe debere, adeoque pluribus opus eſſe, his autem cudendis tempus deeſſe, præterea ægrum recuſaturum tot inuſtiones viderem, nec non dubium animo hæreret, annon ferrum candens venenum in vulnere haerens volatilius reddere, & præ ſe quaſi propellere, profundiusque impellere poſſit, cauterium potentiale ſubſtitui, & *lapide infernali* integrum ductum vulnerum exuri curavi, dein unguento mercuriali tam illa, quam eorum ambitum largiter fricari, unguento digeſtivo, pulvere cantharidum acuato deligari, emplaſtrumque veſicatorium deſuper imponi juſſi, quibus magnam ſuppurationem excitavi, quæ per menſem fere ſuſtentabatur. Unguentum mercuriale ſimplex pariter alternis diebus femoribus inungebatur.

Interna medicamenta eadem erant, quæ ſupra citavi.

Hucdum tres menſes elapſi, nec quicquam ſiniſtri evenit.

Ab eodem cane illo ipſo die puella ſeptennis & puer duodecennis mordebantur, quibus eadem methodus applicita fuit, hactenusque ſani vivunt.

Cum autem tempus haud ſat longum præterierit, ut illi omnes plane immunes ab omni periculo hydrophobiae æſtimari poſſint, interjectis aliquot annis eorum rurſus mentionem facere, animus eſt.

OBSERVATIO XXI.
EIUSDEM.
Variolæ ſero ſuppurantes.

Vidi infantem, cui variolæ poſt conſueta ſymptomata eruperant. Die poſt eruptionem tertio, quartoque, cum puſtulæ ſat magnæ eſſent, ſuppurationem exſpectabam, ſed omnes illæ limpido humore refertæ manebant, & ſic per quatuor alios dies adhuc in eodem ſtatu perſeverabant, ægro interim haud male habente, nec morbo ullas malignitatis notas exhibente. Poſt undecim demum dies a morbi principio ſingulæ puſtulæ pus laudabile formabant, & infans brevi reſtitutus fuit.

OBSERVATIO XXII.
EIUSDEM.
Haemorrhagia narium enormis.

Fœmina triginta annorum ſpontanea narium hæmorrhagia vehementi afficitur, quam continuam per ſex horas paſſa, ad remedia demum confugit. Referunt mihi, ægram interea ad minimum duas libras ſanguinis ſinceri perdidiſſe: cum autem is linteis exceptus fuiſſet, quantitatem ejus accuratius æſtimare non potui. Pergente vero hæmorrhagia, vaſis ut porro cruor exciperetur, juſſi. Multa interea ad eam compeſcendam tentata ſunt, ſed fruſtra. Turundæ, ſolutioni aluminis intinctæ, naribusque intruſæ impediebant quidem, quo minus cruor e naſo ſtillaret, at nunc idem per foramina narium poſteriora in fauces ruebat, hinc ab illis deſiſtendum erat. Sanguis vero uno prope continuo rivo per quadraginta horas effluere perrexit, ita ut demum ſerum, cruore leviter tinctum prodiret, ægra interim exſangui & fere exanimi. Tandem ope vitrioli martis eo perventum, ut hæmorrhagia ceſſaret. Sangui-

guinem deperditum ſub calculum revocans, ut qui vaſis aſſervatus menſurari poterat, non computato illo, qui linteis inſtillaverat, alioque modo vaſis non adeo juſte condebatur, reperi, ad minimum *centum uncias* effluxiſſe intra horas quadraginta, ſalva tamen muliere, & poſtea plenarie reſtituta.

Tubinga Onoldum
miſſæ d. 16. *Januarii* 1780.

OBSERVATIO XXIII.

Dn. D. IOANNIS ADAMI POLLICH.

De Inſectis,
quæ in CEL. LINNAEI Syſt. Nat. non proſtant.

Inter innumera, quæ in Cel. Linnaei ſcriptis proſtant inſecta, multa tamen adhuc ſupereſſe nova, quæ in largiſſimo naturæ gremio excluduntur, res eſt extra omnem dubitationis aleam poſita, experiuntur, qui gravi huic Zoologiæ parti operam navant.

Entomologia largiſſima animalculorum penus eſt, quam longa poſteritas vix exhauriet, ſuo tamen fine concluſa; ampliſſimus, qui unum poſt alterum ſuis Mæcenatibus præbet individuum, theſaurus, rite per aliquod temporis ſpatium ab Entomologiæ ſtudioſis percuſſus, initio quidem multum negotii ac tædii faceſſit, ad finem tamen largiſſimam diligentiæ meſſem & fructum promittit.

Inſectorum ſpecies ac genera definire non levidenſe opus eſt, novas eruere adhuc multo gravius videtur; requirit enim plurium hujus generis inſectorum exquiſitam cognitionem, accuratam inter ſe collationem, ultimæ, unde novæ oriuntur, ſpeciei claram notionem, hujus exactam definitionem, ut ab ultima, unde oriatur, diſſimile eruatur, hæcque amabilis ſci-

entia continuo, attamen non ultra neceſſitatem, augeatur. Singulis ſuas litteras inſcripſit animalculis ſummum Ens, has legere norunt periti, clam dictant, venerantur, omnipotentis Creatoris ſapientiam.

Papilionem primum huc refero, quem, ob colorem ad *pompadur* accedentem, *pompadurum* voco, cum fimbriam albam habeat, a me *der Weiſſ-ſaum* germ. dicitur.

Ad ea inſectorum animalia pertinet, quæ *alas pulverulentas* habent. Cum die tantum volet, *avis diurna* eſt. Ipſum ad papilionis genus pertinere, non ſolum *antennæ* evincunt, quæ apicem verſus craſſiores evadunt, aſt alæ quoque, quas perpendiculariter erectas gerit. Cum præterea alæ denticulatæ ſint, etiam oculis deſtituantur, ad *Nymphas pertinet denticulatis alis, absque oculis viſibilibus.*

I. PAPILIO POMPADUR.

Der Weiſſ-ſaum.

Longitudo hujus inſecti absque alis ad novem, cum alis ad quindecim lineas aſcendit. Latitudo alæ ſuperioris, ſeparatim ſpectatæ, ultra decem lineas habet.

Caput nigrum ac fuſcum eſt, piloſum. *Setula ſpirilinguis* fuſca ex ore eminet. *Antennæ* nigræ ſunt, clavæ apicibus flavis gaudent. *Palpi* piloſi ac fuſci cernuntur, ſtriis flavis. Oculi bruni & villoſi apparent.

Thorax niger eſt, pilis adpreſſis conſtat.

Abdomen nigrum conſpicitur, ad ventrem magis brunum; pili adpreſſi ſunt.

Pedes fuſci cernuntur, tibiæ ac ultimi articuli magis bruni apparent.

Alæ quatuor, duæ ſuperiores triangulares ſunt, obtuſæ, ad marginem poſticum ſinuato-denticulatæ, unus aut duo præprimis denticuli obtuſi eminent, *ſuperne* ex bruno-ferrugineæ apparent; margo *poſticus* fimbriam latam albam habet, interiore

riore margine ſinuatam, quæ copioſis exiguis maculis fuſcis conſpurcatur; ante hanc fimbriam albam & prope ipſam ſeries macularum novem aut quandoque plurium forte ex violaceo - cœrulearum eſt, in fundo nigro reſidentium, triangularium & ſemiorbicularium; margo exterior præterea ſtriulis exiguis albis, & magis inferiora verſus maculis aliquot majoribus albis decoratur. Pagina *inferiore* hæ alæ nigræ ſunt, ac copioſis ſtriulis transverſis nigrioribus magis eminentibus & interruptis ornantur: marginis poſtici fimbria lata alba conſpicitur, copioſis ſtriulis fuſcis conſpurcata, marginis exterioris ſtriulæ albæ & maculæ aliquot albæ quoque conſpiciuntur; in medio adhuc punctulum exiguum oblongum & album eſt. Maculæ cœruleæ non conſpiciuntur. *Inferiores* alæ quoque obtuſæ ſunt, *ſuperne* ex bruno - ferrugineæ, ad marginem poſticum ſinuáto - denticulatæ, unus præprimis præ cæteris denticulus magis eminet & acutus eſt, ibi quoque fimbriam latam albam habent, ſuperiorum in morem punctis exiguis fuſcis conſpurcatam, interiore latere ſinuatam; ante hanc fimbriam albam ſeries macularum rotundarum cœrulearum eſt, in fundo pariter nigro reſidentium. *Inferne* hæ alæ quoque ſuperiorum ad inſtar nigræ & ſcabriuſculæ ſunt, ſtriulis copioſis elevatis transverſis nigrioribus quoque ornantur, ubi una in medio ad marginem exteriorem magis lata & undulata eſt; in margine poſtico fimbria lata alba quoque conſpicitur, ſtriulis exiguis fuſcis conſpurcata, ſed maculæ cœruleæ inferne non apparent. In alarum medio adhuc punctum exiguum oblongum & album eſt. Margines interiores deorſum flectuntur & connivent.

Papilionem *Antiopam* L. eſſe credidiſſem, ſi alæ ſuperne nigræ eſſent.

In Palatinatus paſcuis volitat, ad pinetorum margines moratur, in pinetis ſiccis ipſis; e. g. circa *Lauteren.* Circa *Weilburg* quoque reperitur. Aprili, Majo & per totam æſtatem apparet.

Inſecta hemiptera ſunt, quæ ſecundo loco memoro, & quidem *Cimices.* Hi roſtrum deflexum habent. *Antennæ* pectus longitudine ſuperant. Alæ quatuor cruciatim ſibi invicem incumbunt, ſuperiores anticē coriaceam naturam poſſident, poſtice magis membranaceæ apparent. Dorſo plano gaudent. Thorax marginatus eſt. Cum figuram ovato-oblongam habeant, pectus quoque ſpinis deſtituatur, ad eorum cimicum ordinem referuntur, qui figura ovata gaudent, & pectore inermi ſunt.

I. CIMEX PUNCTUM ALBUM.

Der Weiſſpunct.

Figuram oblongo-lanceolatam habet. Longitudo vix ad ſemunciam aſcendit, in latitudine duas ac dimidiam fere lineam experitur. Pulcherrimus omnino cimex eſt.

Caput rubrum apparet, circa oculos ad os & ſubtus nigrum. Seta nigra ex ore producitur. *Oculi* duo ad latera eminentes ac nigri ſunt. *Antennæ* filiformes ac nigræ, ex quatuor articulis cylindricis conſtant, quorum primus breviſſimus eſt, cæterum corpore dimidio breviores apparent.

Thorax ruber eſt, antice niger, ibique etiam duo puncta nigra habet, ad marginem poſticum duas maculas integerrimas gerit, nigras, lineari-convexiuſculas, quæ ſpatio anguſto rubro a ſe invicem ſeparantur, ſubtus inter pedes ex nigro-cinereus eſt thorax, ac punctis nigerrimis ornatur. *Scutum pectorale* triangulare & nigrum eſt.

Elytra totum corpus tegunt, pars dura rubra eſt, ad marginem interiorem anteriora verſus punctum nigrum habent, quod in ſtriam nigram terminatur, ad marginem interiorem, quæ cum faſcia transverſa nigra, ad marginem interiorem anguſtiore reddita, cohæret. Pars mollis nigra eſt, marginem anguſtiſſimum albicantem habet, in cujus medio punctum latum orbiculatum albiſſimum eſt, ideo *punctum album* ego vo-

cavi

cavi, & magis antice adhuc aliquot ſtriulæ albæ. *Alæ* nigricantes ſunt.

Abdomen rubrum eſt, ad anum nigrum, lateribus & in margine maculis nigris pingitur.

Pedes nigri ſunt.

A Cimice *ornato L.* differt, quod paulo major ſit, præter marginem anteriorem in thorace nigrum adhuc duo puncta nigra habeat, cum cimex *ornatus* caput prope tantum marginem nigrum rectum poſſideat, punctisque his nigris deſtituatur. *Noſter* ad marginem thoracis poſticum duas maculas nigras lineari-convexiuſculas integerrimas gerit, ſpatio anguſto rubro a ſe invicem diſcretas; Cim. *ornatus* autem in margine elytra prope, poſtico vocato, duas maculas nigras bilobas obtuſas habet, magis quadratas, quæ latiori longe a ſe invicem ſpatio ſeparantur. In *noſtro* thorax inter pedes niger eſt, ac punctis nigerrimis ornatur. Cimici *ornato* inter pedes ſubtus & ad latera pectus quoque rubrum eſt, & maculis nigris gaudet; præterea ſcutum pectorale antice nigrum poſtice rubrum eſt: in noſtro cimice autem hoc ſcutum plane nigrum apparet. Adhuc in cimice *ornato* pars elytrorum mollis poſterior uniformi bruna ac ſtriata ſuperficie gaudet, absque puncto albo; in *noſtro* autem inſecto pars mollis nigra eſt, margine albido, in cujus medio punctum rotundum niveum cernitur. *Elytra* quoque in noſtro cimice ſcutum prope ad marginem interiorem non nigra ſunt, in *ornato* autem cimice hi margines nigri conſpiciuntur. In cimice *ornato* tres ſtriæ macularum nigrarum ad abdomen conſpiciuntur, in *noſtro* autem quatuor ſeries.

Circa *Weilburg* in ſylvis montoſis ad rupes ſupra Aſclepiadem *vincetoxicum* Majo copioſe obſervavi. An forte ejus nutrimentum! cum ſæpe coitum in hac planta celebrare viderim, mare tantum minore, attamen ſignatura ſimili gaudente, femina majore, ubi mas anteriora femina poſteriora verſus vertitur, anubus conjunctis.

2. CI-

II. CIMEX SUPERBUS.

Der Felſenſteiger.

Tam parvus hic cimex, tam pulcher eſt. Figuram oblongam habet. Longitudo ad duas fere lineas aſcendit, latitudo tres lineæ quadrantes æquat.

Caput plane nigrum eſt. *Oculi* nigri ſunt. Seta nigra ex ore deorſum producitur. *Antennæ* breves, filiformes, obtuſæ, nigræ, glabræ, absque articulo fundamentali ex tribus oblongo-cylindricis articulis conſtant.

Thorax ruber eſt, & quousque hæc rubedo pergit, etiam ad latera & ſubtus rubet; ad marginem poſticum ſcutum pectorale prope duas maculas nigras quadratas ſeparatas habet, integerrimas, margine antice cinereo-nigricante inſtructas. *Scutum pectorale* nigrum eſt.

Elytra totum corpus tegunt, rubra ſunt, quoad partem duram, in medio punctum nigrum habent. Pars membranacea nigra eſt, ac binis punctis albis pulchellis ſingula ornatur. *Alæ* albidiuſculæ ſunt.

Abdomen nigrum eſt, ſed faſciam transverſam purpuream habet, quæ in margine duo puncta nigricantia oſtendit.

Pedes nigri ſunt.

A Cimice *ornato L.* differt magnitudine, capite plane nigro, ſcuto pectorali nigro, thorace ad latera tantum eo usque rubente, quousque rubedo in dorſo pergit: præterea quod in margine poſtico thoracis ſcutum prope duas maculas nigras quadratas integerrimas habeat, in *ornato* cimice bilobas; pars elytrorum mollis nigra ſit, ac binis punctis albis pulchellis ornetur; abdomine nigro, quod faſcia transverſa purpurea gaudet.

A Cimice *puncto albo* discrepat quoque, *primo* magnitudine, *ſecundo* capite plane nigro, *tertio* quod thorax ad latera quoque partim ruber ſit, maculis nigris quadratis integerrimis latis ad marginem poſticum inſtruatur, *quarto* punctis binis al-

albis in elytrorum parte molli, *quinto* abdomine nigro & faſcia transverſa purpurea.

In collibus lapidoſis circa *Weilburg* d. 15. Aprilis 1779.

III. CIMEX VILBURGENSIS.

Der Naſſauer.

Figuram oblongam habet. Longitudo ad quatuor ac dimidiam lineam aſcendit, latitudo duas lineas æquat.

Caput nigrum eſt. *Oculi* eminentes ac nigri ſunt. Seta nigra deorſum ex ore producitur. *Antennæ* filiformes obtuſæ ac nigræ apparent, glabræ, ex quatuor articulis cylindricis conſtant, fere dimidii corporis longitudinem habent.

Thorax ruber eſt, duas maculas ſemilunares integerrimas poſſidet, margine pallide nigricante inſtructas, quæ in thoracis medio fere coeunt, & arcum efformant, ut ſtria tantum exigua perpendicularis rubra fines adhuc ſeparet; margo poſticus ad ſcutum pectorale ruber eſt: lateribus oculos prope thorax maculam rubram habet, cæterum inter pedes niger eſt, ac punctis nigerrimis decoratur. *Scutum pectorale* nigrum eſt, nervum perpendicularem eminentem apicem verſus monſtrat.

Elytra totum corpus tegunt, rubra ſunt; margo interior nigricans eſt: in eorum medio punctum nigrum apparet. Pars mollis nigra cernitur, margine tenui albido, in cujus medio fere punctum album conſpicitur, & ad partem duram rubram aliquot incipientes maculæ albidæ. *Alæ* fuſcæ ſunt.

Abdomen antice & poſtice nigrum eſt, cæterum rubrum, ad marginis latera nigrorum punctorum ſeriem habet.

Pedes nigri ſunt.

A Cimice *puncto albo* differt capite nigro, quod dimidio minor ſit, maculæ ſemilunares ad pectus arcus in morem fere coeant, illud præterea ſcutum pectorale prope rubrum ſit, unico tantum puncto nigro in elytrorum parte dura ornetur,

 abdo-

abdomen antice & poſtice nigrum ſit, cæterum rubrum, & nullis maculis nigris niſi in margine decoretur.

A Cimice *ſuperbo* ideo ſeparatur, quod duplo major ſit, tantum unico puncto albo in elytrorum parte molli, & nullo ad apicem amplius, maculis in pectore ſemilunaribus, arcus in morem ſe invicem amplexantibus, poſtice ad ſcutum rubro pectore, thorace inter pedes nigro, maculis nigrioribus picto.

Circa *Weilburg* in ſylvarum dumetis Majo.

Ad Tenthredinis animalculum hymenopterum progredior. His ad os maxillæ quidem apparent, aſt roſtro deſtituuntur. Scutum pectorale duo a ſe invicem ſeparata granula gerit. Aculeus vix eminet, ac duo denticulata foliola habet. Alæ inflatæ ſunt, aſt planæ. Mea tenthredo ad iſtum Linnaeanum ordinem pertinet, ubi antennæ cylindricæ ex ſeptem aut octo articulis conſtant.

I. TENTHREDO ARBUSTORUM.

Der Baumgärtner.

Longitudo cum alis ad quatuor lineas aſcendit, latitudo vix lineam æquat.

Caput nigrum eſt. Tria puncta nigra in occipite conſpiciuntur. Os album apparet. *Oculi* ovati ac nigri ſunt. *Antennæ* filiformes & nigræ cernuntur, obtuſæ, glabræ, ex ſeptem articulis cylindricis conſtant. *Palpi* filiformes quatuor, duo longiores, duo breviores, & albidi ſunt omnes.

Thorax niger eſt. Stria alba, baſi interrupta, in ſingulo thoracis latere oblique ad alas ducitur. *Scutum pectorale* nigrum duo ſub ſe puncta alba habet.

Abdomen nigrum eſt. Primus annulus in dorſo ſtriam tranſverſam albam habet, reliqui annuli ad latera, ubi finis eſt, ſinguli maculam triangularem albam poſſident, ut albis ſtriis transverſis parum obliquis decorentur abdominis latera. Ani apex quoque albidiuſculus eſt.

Pedes

Pedes albi ſunt ac nigri; poſteriores ad articulum fundamentalem nigrum latus circa maculam ovatam albam habent. Femora uno latere alba, altero nigra ſunt. Tibiæ partim albæ, partim nigræ apparent. Ultimi pedum articuli albidi, apicem verſus tamen nigri conſpiciuntur.

Alæ quatuor, albidæ, rugoſiuſculæ, venis nigricantibus reticulatim pinguntur. Margo exterior in alis ſuperioribus bona ex parte nigricans eſt, atque in punctum nigrum terminatur.

A Tenthredine *puncto albo* L. differt, quod femora poſteriora nullo ſanguineo colore ditentur, ſed alba ac nigra appareant. A Tenthr. *Rapæ*, quod abdominis tantum latera ad annulorum finem albida ſint.

In Palatinatus pomariis Majo. Circa *Weilburg* in dumetis Aprili.

Lucanus coleopterus ſequitur, quorum maxillæ longe eminent ac denticulatæ ſunt. Antennarum clavæ compreſſæ apparent, ac lato latere denticulatim fiſſæ.

LUCANUS AENEUS.

Der Kupferſchroeter.

Figuram oblongam habet. Longitudo ad ſemunciam aſcendit, latitudo duas ac dimidiam lineam æquat.

Caput quadratum eſt, antice ſubbilobum, viride ac cupreo ſplendore nitens, punctis innumeris ſparſis, microſcopio viſibilibus, conſtat. *Maxillæ* acutæ & nigricantes ſunt. *Antennæ* clavatæ ac nigræ apparent; uno latere capitulum in tres laminas horizontales finditur, cæterum è capitis lateribus egrediuntur. Primus articulus infra capitulum quaſi tornatus apparet. *Oculi* rotundi ac nigri ſunt.

Thorax quadratus eſt, marginatus, viridis ac cupreo colore ſplendens, punctis innumeris ſparſis, microſcopio viſibilibus, notatur. *Scutum pectorale* viride eſt.

Elytra dura ſunt, marginata, viridia, cupreo ſplendore nitentia, totum corpus tegentia; puncta innumera ſparſa & in ſeries ordinata, microſcopio viſibilia, in ſuperficie apparent. *Alæ* ex bruno - albidæ ſunt.

Abdomen nigricans apparet, ad latera ſubrubiginoſum.

Pedes nigricantes ſunt. *Femora* intus ad primordium eminentiam transverſalem rubellam habent. *Tibiæ* angulatæ ad apicem aliquot aculeis eminentibus ornantur.

A Lucano *Caraboide L.* viridi colore differt.

Circa *Weilburg* in pomariis Majo.

Tandem ad inſectum hymenopterum Ichneumonem nimirum pedem promoveo, qui os maxillis inſtructum poſſident, aſt lingua deſtituuntur. Aculeus eminens in vagina biſeta eſt. In plurimis abdomen collo mediante pectori inſeritur. Antennæ plus quam triginta articulos poſſident. Ad eorum ordinem pertinet, qui antennis flavis gaudent.

I. ICHNEUMON MIXTUS.

Der Miſchling.

Longitudo ad tres ac dimidiam lineam aſcendit, latitudo corporis vix lineam dimidiam æquat.

Caput nigrum eſt. *Oculi* oblongi ac nigri ſunt. Tria puncta elevata nigra in occipite conſpiciuntur. *Antennæ* filiformes ac flavæ, uno latere magis brunæ, ex articulis numeroſis conſtant, ſatis prope juxta ſe invicem è capitis vertice inter oculos egrediuntur. *Palpi* filiformes ac flavi apparent.

Thorax elevatus ac niger eſt, ante alas duo puncta elevata nigra conſpiciuntur. *Scutum pectorale* nigrum eſt.

Abdomen oblongum, inerme, collo tenui pectori inſeritur. Primus & ſecundus annulus niger eſt, tertius ac quartus flavum colorem habent, etiam quintus partim, reliqui usque ad anum nigri ſunt annuli.

Pedes

Pedes quatuor anteriores flavi ſunt, femora tamen bona ex parte fuſca apparent, duo poſteriores pedes fuſco ac uniformi bruno magis colore gaudent.

Alæ quatuor albæ, duæ ſuperiores longiores ſunt, venis brunis reticulatim pictæ apparent; ad marginem exteriorem macula oblonga bruna eſt.

Ab Ichneumone *Deluſore* differt antennis flavis, pedibus poſticis uniformi colore gaudentibus; eo ipſo quoque ab Ich. *Circumflexo L.* diſcrepat, & pariter abdomine antice nigro ab ultimo differentiam patitur.

In Palatinatus vepribus ac pomariis; e. g. circa *Lautern.* Circa *Weilburg* in dumetis Aprili.

Adhuc unicam memorabo inſectorum lepidopterorum ſpeciem, quæ antennis ſetaceis a Papilionibus ac ſphinibus differt, & Phalænam quidem.

I. PHALÆNA BIPUNCTATA.

Der Zvveypunct.

Longitudo cum alis ad ſeptem fere lineas aſcendit, latitudo alæ ſuperioris, ſeorſim ſpectatæ, duas ac dimidiam lineam æquat.

Caput ad os nigrum eſt, in vertice & occipite flavum, pilorum flavorum eminentium faſciculo decoratur. *Oculi* eminentes ac nigri ſunt. *Antennæ* filiformes, glabræ, baſi nigræ apparent, cæterum albæ, annulis nigris conſtant. *Setulam ſpirilinguem* nullam vidi. *Palpi* nigri cernuntur, uno latere ſetis longis nigris ciliati ſunt.

Thorax niger ac piloſus eſt, utrinque puncto flavo piloſo ornatur, hinc *bipunctatæ* nomen, juxta quod punctum exiguum album eſt. Pili eminent. Inter pedes quoque niger eſt.

Abdomen glabrum, attamen pilis adpreſſis conſtat, in dorſo & ad ventrem ubique nigerrimum; ani apex quaſi brevi ſtylo flavicante gaudet.

Pedes nigri ſunt. Tibiæ binis aculeorum paribus ornantur, cum ultimis articulis annulis albis inſtruuntur.

Alæ quatuor, deorſum flexæ, attamen planæ, oblongo-triangulares & obtuſæ, integerrimæ, ſuperne nigræ, maculis rotundis, quadratis & oblongis albis ſparſis ornantur, majoribus, & aliquot quoque valde exiguis, duodecim circiter numeravi. *Margo poſticus* ciliatus, niger & albus eſt. *Inferne* quoque nigræ ſunt, punctis albis ſparſis paucioribus ac minoribus & margine poſtico albo ac nigro ornantur. *Alæ inferiores* quoque ſuperne ac inferne plane nigræ apparent, obtuſæ. *Margo poſticus* albus & niger eſt.

A Phalæna *Villica L.* differt, quod plus quam octo maculæ albæ in alis ſuperioribus conſpiciantur. Alæ inferiores in noſtra neutiquam maculis flavis ac nigris pinguntur, ſed uniformi nigro colore gaudent. Margo poſticus tandem niger & albus eſt. Abdomen quoque in noſtra plane nigrum cernitur, quod in Ph. *villica* rubrum eſt, ad ventrem nigrum, punctis rubris ac nigris.

Circa *Weilburg* in ſylvis montoſis retro *der Papiermühl*, ubi Aſclepias *vincetoxicum* & Turritis *glabra* creſcunt, Majo.

Hæc eſſent, quæ pro nunc memorare conſtitui, continuatio ſequetur.

Lutra Cæſarea
Onoldum miſſa d. 20. *Jan.* 1780.

OBSERVATIO XXIV.

Dn. D. MAXIMILIANI IACOBI de MAN.

Sphacelus ſcroti curatus.

Poſt XXIV. horas, in homine ſexagenario, acutiſſima febris metaſtaſi ſolvitur critica, qua univerſum ſcrotum ſphacelo actutum corripitur.

Quo-

Quotidie interne & externe, larga impigraque manu, *Peruvianus* ut adhibeatur *Cortex*, ſedulus curo.

Pulcrum! quam brevi, per omnem proxime ad penem ambitum, facta crena, corrupti fiat ſeparatio: Ex quo totum quantum, ceu forficibus circumciſum, ſcrotum decidit. — Pendent ſuo e funiculo nudi teſticuli. At hi ſarti tectique. Sub continuato Corticis uſu, renaſcentium vaſorum indies progerminant ſtamina. Novum læte ſcrotum, retexitur; a priori in eo duntaxat diverſum, quod glabrum, absque rugis, arcte cohæreat ipſis cum teſtibus, nullo iisdem motu relicto.

Interea nihil inde incommodi ægro perſanato deinceps remanſit.

OBSERVATIO XXV.

EIUSDEM.

Veſicantis effectus in paralyſi partium inferiorum poſt lapſum ex alto.

Vir ex alto labitur reſupinus. Levi de dolore ſtatim conqueritur; vel potius de moleſto quodam ſenſu, in ima lumborum ac oſſis ſacri regione. Externe nulla detegitur læſio. Nequidem decolor cutis. Aderat & ſtupor in artubus inferioribus. Sequitur horum paralyſis. Succeſſu carent omnia, quæ intus forisve molior. Extravaſatum quid ad origines nervorum, aut in ipſa forte vertebrarum theca, hærere ſuſpicor. Largum præſcribo e *Cantharidibus Emplaſtrum.* Loco dolenti applicatur, & in ſuppuratione retinetur diu. Redit in partibus paralyticis ſenſus. Redit motus. Curatur æger.

Quum de paralyſi hic mihi ſermo, mantiſſæ loco, id unum addiderim, in *Hemiplegia ſenili*, de ſuperato morbo

non

non ſemel me tropæa poſuiſſe poſt ſedulum, huncque conſtantem, uſum ſimplicioris hujus ac volatilis tincturæ:

Rec. Spir. Sal. ammon.
Tinct. Caſtor. ā unc. I.

M. Doſis quarta quavis hora gutt. XL. ex vehiculo convenienti.

OBSERVATIO XXVI.

EIUSDEM.

Cura obſtructionis alvinæ pertinaciſſimæ.

Levi colica cum vomitu bilioſo affligitur ſignifer. Purgans propino. Ceſſant dolores; exulat vomitus; alvus tamen non reſpondet. Continuatur purgantium, ſæpius variatorum, uſus. Applicatur Clyſter; idemque repetitur. Inſtituitur venæſectio. Relaxans plus ſemel adhibetur ac calidum immerſionis balneum. Emolliens cataplasma & largum exin veſicatorium abdomini applicatur. Mutantur & multiplicantur clysmata; ſic ut intra triduum ſeptendecim iniecta numerem: interque ea decantatum illud, quod cum ex infuſo, tum ex fumo *Nicotianæ*, tot præconiis parari ſolet, applicatur. *Kermes* præterea *minerale* cum *oleo amygdalarum* & althææ ſyrupo, auctore Planchon (Journal de Medecine, Tom. XX. p. 520.) & quæ non alia in uſum vocantur: irrita vero & caſſa ſunt omnia.

Ad incitas pene redactus, incido forte cogitando in Clysma *e Muria Salis gemmæ*; cuius ſtimulo, auſpicato recordor, me, aliquot ante annis, lethargicam e crapula mulierem, tentatis inani conatu omnibus, tertio die, alvo ſoluta ſegniori, ad ſe revocaſſe. Paratur actutum medicamen. Fit iniectio. Solvitur jam jam cum fragore rebellior anus, prodeunt copioſiſſimæ fæces; æger in vado videtur.

Poſt-

Poſtridie venter denuo adſtrictus, nec ullis movendus, ore quæ ſumuntur, remediis. Ad heſternum reditur clysma. Idem, iterato applicitum, dum retineri nequeat, operatur nihil. Quæritur & aeger de ingenti moleſtaque mole, inteſtinum qua rectum obturatur, cuique expellendæ non ſuppetunt vires. Suſpicor fæces eſſe induratas, quæ antegreſſam per ſedem facto ſpatio, iam altius deſcenderant.

De lubricanda hinc via ac diluendis fæcibus meditor. Eum in finem iterato enemata ſolo ex oleo iubeo iniici. Meraca redeunt ambo. Curo ſtatim, ut maxima, ſipho quam capiat, aquæ tepidæ copia intromittatur. Demtis tribus quatuorve unciis, omnis retinetur. Poſt mediam horam largiter alvum deponit aeger; & ex eo tempore cum ſanitate in gratiam redit felix.

OBSERVATIO XXVII.

EIUSDEM.

Succeſſus antihelmintici Nouſſeri in lumbricis exturbandis.

A matre ad me portatur puella ruſtica decem annorum, queribunda valde de ſæviſſimis torminibus, quibus quotidie, per repetitos eosque frequentes acceſſus, venter miſere cruciatur; ſic ut, quovis ſub inſultu, ab eiulatu æque minus ac lacrymis ſe temperet.

Dolores (quid cauſæ, explicet Oedipus) ſumme mitigantur, quamprimum ſuper ſedentis matris motitato pede tremulum gremium, prono declivique capite & pectore, corpore inferiori elevato, decumbere detur. Pallida admodum erat ac emaciata. Venter durus, prominens. Oculorum pupillæ oppido dilatatæ & neſciæ fere contrahi.

Duraverat morbus plures iam menſes; & recuperandæ ſalutis ſpe tantum non omni decidiſſe moeſta ſe putat parens.

Cuncta ſerio perpendenti non aliunde, quam a vermibus, tragœdiam derivare licuit.

Forte etiam tæniam latere, opinor; cujus utpote ſigna non æque clara ſemper noveram & manifeſta. Tentandum hinc judico celebratiſſimum illud, quo Galliæ Rex, LUDOVICUS XVI. univerſam ſibi gentem humanam demeruit, NOUFFERI medicamen. Periculum facio. Pervulgatam exhibendi methodum in omnibus ſequor. Moderor tamen pro ætate doſin. Nulla tænia prodit. Prodeunt vero lumbrici teretes novem. Quater repetitur, interpoſitis diebus, remedium.

Adſcendit ad LXVI. exturbatorum lumbricorum numerus; & perfecta dehinc ſanitate aegra lætatur; tam parum moleſtiæ ab hoc remedio paſſa, ut inde ab eo tempore, quoties cum profugandis vermibus res mihi ſeria fuerit, non aliud facile antihelminticum in uſum vocaverim.

OBSERVATIO XXVIII.

EIUSDEM.

Uſus ſpiritus cornu cervi cum oleo olivarum in doloribus catarrhoſis.

Illuſtriſſimus Baro conflictatus fuerat diu ſpaſmodica pectoris & doloroſa oppreſſione, cum tuſſi levi ac ſicca. Cuncta nequicquam tentantur. Advocor ego. Multa molior. Proficio nihil. PRINGLEI ad exemplum (videſis *Tractat. de Morb. Caſtrenſib.* Tom. I. verſ. Gall. pag. 216.) edoctus uſu, quantum valeat in anginis catarrhoſis, quod ex *ſpiritu cornu cervi & oleo* paratur, linimentum, idem impero, & totum oblini facio pectus, ſuperimpoſito panno laneo, eodem quod oleo probe imbutum fuerat, ſatisque pingue. Miror ſucceſſum. Intra paucos dies reſpiratio libera ac facilis. Valetudo mox ſecunda & conſtans. Aeger ovans.

In

In pluribus aliis, ac memet ipſo effectum dein vidi æqualem; ita, ut in catarrhalibus doloribus, perinde quasnam partium externarum afficiant, huic remedio multum pretii ſtatuere didicerim. Singulis autem olei unciis drachmas tantum duas, vel ad ſummum ſpiritus tres, admiſceo.

OBSERVATIO XXIX.

EIUSDEM.

Iliaca paſſio cum vomitu ſtercoreo ſanata ſimplicis immerſionis balneo.

Homini, iliaca paſſione torto miſere, ſtercorea materies iam ore reiicitur. Iterati e *Nicotiana* clyſteres aliaque bene multa efficiunt nihil. Ex emollientium herbarum infuſo calidum immerſionis balneum, me iubente, paratur. Ingreditur æger. Copioſior confeſtim prorumpit ſudor, exoneratur venter, pelluntur dolores, vita ſervatur, ſanitas redit.

Sic parva interdum ac ſimplicia efficiunt, cui præſtando heroica non fuere.

OBSERVATIO XXX.

EIUSDEM.

Epilepſia paucos intra dies ſola primarum viarum evacuatione curata.

Iuvenis viginti circiter annorum in Academia duellum init cum alio. Perterritus initio, mox incandeſcit valide. Brevi exin inſultus ſequuntur epileptici. Secatur vena; & in auxilium vocantur optima quævis, quæ ſopiendis nervorum tumultibus apta nata dicuntur. Redeunt nihilominus, & indies crebreſcunt paroxyſmi; ita, ut fere quotidiani evadant. Hic rerum ſtatus, cum ad me venerit, ſi ætatem, ſi dirioris mor-

bi rebelle ingenium, ſi peſſimam reſpicerem mali ſcaturiginem, cuncta nil niſi triſtia ac atra præſagire videbantur.

Prima adventus veſpera, poſt graviſſimum in itinere paroxyſmum, cubitum ituro paregoricum exhibeo. Dulcis protinus obrepit ſomnus; & ſex ſeptemve per horas feſſos artus molliter demulcet. Poſtridie, quarta pomeridiana, levior ingruit paroxyſmus. Veſperi iteratur anodynum. Nox placida. Die vero ſequenti peius ſe habet; & tam ante, quam poſt meridiem, novo prehenditur, eoque violentiori, convulſionum acceſſu. Vana cum viderem, quæ ad pacandum tumultuantium ſpirituum furorem, cum aliis hactenus tentaveram, alio curſum dirigo, & altero mane, omni quadrante horæ, Radicis Ipecacuanhæ gr. V. ad quartam usque vicem, ſumere facio; ſpe, fore, ut excutiatur, ſi quæ forte in primis viis latitet, vitioſa bilis, prædicti terroris & excandeſcentiæ propago; ſin minus, ut corporis ſaltem in œconomia, iteratis illis ſub vomitu concuſſibus, optata rerum fiat mutatio; dum & ab antiſpasmodica Ipecacuanhæ virtute (quam ſingularem prorſus & egregiam, aliis in morbis non ſemel fueram expertus) multum polliceor boni.

Tres priores doſes operantur; quarta retenta nihil. Materies emeſi egeſta, præter epotam aquam, muco permixtam, mali vix quidquam præ ſe tulit. Interim per totum hunc diem multo ſe ſentit melius, comedit plus ſolito, alacrior longe eſt & a paroxyſmo liber, hilaris admodum atque facetus. Inſequenti nocte oboritur vomitus (dubium an repetendus ab ingeſta majori ciborum copia, utrum vero poſtremæ adhuc doſeos ſero operantis remedii effectus) eoque exundantem eiicit bilem, qua totam tantum non matulam implet. Poſtridie nihil molior, viſurus, qualisnam emetici effectus iam porro futurus eſſet. Undique læta rerum arridet facies. Exulant paroxyſmi; atque per XII. dierum inducias, vivit meus valetque pancratice. Tum vero forte perterritus in novum inopinato paroxyſmum incidit; quem alter ſequitur brevi. Anam-

nesti-

neſtice agendo, & facta ex iuvantibus indicatione, proximo mane ad memoratum modo emeticum redeo. Viridis evomitur ac copioſa bilis. Tranſit ſine paroxyſmo dies.

Die poſtero porrigo, ſecunda quavis hora, unc. II. ſequentis decocti:

Rec. Fol. S. S. S. dr. II.
Mann. pur.
Cort. Peruv. opt. ā unc. I.
Coque cum Aq. unc. XIV. ad unc. VII.
Colat: adde
Aq. Cinnamom. unc. I.

Porrigo, ut, ſi quid in inteſtinis adhuc reſiduum vitioſi, illud blande ac ſine turbis expelleretur. Blandius enim haud ullum novi purgans; atque proinde, penes ditiores, multis in morbis, familiare mihi eſt admodum frequentique in uſu. Bis duntaxat operatur pharmacum. Poſt prandium, per quinque minuta, leviter convellitur. Reliquum tempus lætus tranſigit, ac bene compoſitus.

Sequenti die ſumitur idem purgans. Effectus & crebrior & largior. Paroxyſmus nullus; atque inde ab eo tempore, nullis ulterius acceſſibus obnoxius aeger, & bene & athletice ſemper vixit. Eadem & hac methodo (ut hoc adiiciam) iisdem remediis haud ita pridem æque felix fui in perſanando alio iuvene epileptico, cui absque ulla prophaſi, morbus ſupervenerat, ita, ut cum Unzero (in libro, qui belgice inſcribitur Arzt, Vol. V. Part. I. p. m. 263.) cogitare cœperim, pleraſque inſultuum epilepticorum cauſas primis in viis nidulari, ſolis evacuantibus exturbandas.

OBSERVATIO XXXI.

EIUSDEM.

Variolæ eodem in homine bis obſervatæ.

Veras variolas eundem hominem bis invaſiſſe, quinquies in praxi mea obſervavi. Duo ſequentes caſus præ cæteris memorandi videntur.

Primus caſus.

Puer decennis variolarum modice confertarum quatuor ſtadia felix decurrit. Sanatum relinquo. Poſt XIV. dies vocor iterum. Invenio continua & acuta febri laborantem. Quarto die fit nova eruptio variolarum, ejusdem cum prioribus genii. Octavo cum ſecundaria febre ſubſequitur ſuppuratio. Hæc ſuetum permanet tempus. Siccantur puſtulæ. Eaedem mox decidunt; & recuperata ſalute iterato exultantem ægrum deſero.

Secundus caſus.

Anno MDCCLXIV. cum aliis & filia mea, natu maxima, variolis laborat. Reconvaleſcere vix cœpit, quin ludo animum recreare geſtiat, & fallere tempus. Dantur crepundia. Hæc manibus cruſtoſis tractat multum. Erat inter ea forceps labiis feneſtratis, qua feneſtratas placentulas ex mellito laxæ cohæſionis pane (belg. Waveltjes van loſſe Peperkoex) formando vel maxime delectatur.

Occupatur ſic per biduum. Tædet tandem ludi: ancillæ placentulæ egerendæ traduntur. Exportanti forte in platea occurrit vicina proxima. Rogat hæc easdem pro filio, qui, haud ita pridem a variolis reſtitutus, adverſus novam contagionem cataphractus iudicatur. Mulier fit voti compos. Domum alacris repetit. Placentulas porrigit filio. Hic illas, brevem poſt luſum, avide comedit, & elapſis paucis diebus, eun-

eundem ecce! recidit in morbum, quem tamen per cuncta & ſingula ſua ſtadia, non minus auſpicatus, ac ante eluctatus.

Miretur Lector novam plane & ſingularem inſitionis methodum!

OBSERVATIO XXXII.

EIUSDEM.

Fœtus ac mater variolis diverſo tempore afflicti.

Generoſiſſima matrona, prægnans, variolis prehenditur. Meam pro more expetit opem. Medicor. Redit feliciter, redit cito ſanitas. Invadit brevi de hinc idem morbus tres illius liberorum. Horum curam anxie ipſa gerit. Reconvaleſcunt omnes. Paucos inde poſt dies mater corripitur febre ſcarlatina, eaque graviori. Fit abortus. Prodit fœtus quadrimeſtris, qui (ecquis tacito mecum obtutu mirabundus non ſtetiſſet) ſuppurantibus variolis undelibet erat obſitus.

Exemplum haud diſpar legitur Ephemerid. German. An. I. Decur. III. pag. 539. at ediametro oppoſitum memorat Smellie (ſur les accouchemens, Tom. II. p. 252.) de matre ſcil. varioloſa, abortu edente fœtum, omni variolarum labe omnino immunem.

Concludo exinde, I° varioloſa cum matre non eodem ſemper tempore variolis laborare fœtum; II° venenum varioloſum, quemadmodum & alia venena, citra effectum, aliquamdiu in corpore deliteſcere poſſe, ſuam deinceps tragœdiam luſurum; III° fœtum cum matre non communem, ſed privatam quemque vitam agere, & ſingulis ſingularem ſuum ſanguinis eſſe circuitum: id quod pluribus aliis haud ita pridem nervoſe demonſtravit J. G. Roederer, Opuſc. Med. pag. 105. & ſeqq. quibuscum & hæc noſtra hiſtoria, ceu novum aſſertionis argumentum, poterit iungi.

OB-

OBSERVATIO XXXIII.

EIUSDEM.

Purgantium uſus in variolarum ſtatu deſperatiſſimo. Salivatio in hoc morbo diutiſſime protracta, nec non febris varioloſa intermittens.

Meis ex ancillis una variolis confluentibus decumbit. Suo pro ingenio ſat placide decurrit morbus usque in decimum quartum diem. Tunc vero ſiccatæ in facie cruſtæ derepente ac omnino nigreſcere; turgidæ hactenus ſubſidere manus; in cruribus puſtulæ flacceſcere, palleſcere; ægra angi oppido, & morti videri proxima. In deſperatiſſimo hoc rerum ſtatu, purgantia quid valeant experturus, præſcribo amicum mihi ac familiare decoctum, cuius Obſ. XXX. facta fuit mentio. Propinatis altera quavis hora unc. II, ſucceſſu lætor. Solvitur copioſe, ſolvitur ſæpius alvus. Minuitur anxietas. Aegra ſub veſperam longe valet melius. Alternis diebus, ter quater, iteratur remedium, eodem ſemper cum effectu. Res tandem in vado; & morti præter invidiam reliquum nihil.

Interea in hoc ſubiecto, a ſexto morbi die usque in vigeſimum tertium, raro utique exemplo, invitis etiam purgantibus, aliisque inſuper remediis, ſalivatio, eaque ſatis ebria, ſuperſtes fuit. Ad calcem eorum, quæ in variolis a me obſervata tradidi, & pauca hæc adnectere liceat. Contagioſam variolarum febrim ex intermittentium claſſe vidit Westerhoff, Poliater Haganus, notante A. De Haen, Rat. Med. Part. II. p. 109. & ſeq. Vidi & ipſemet ego; vidi ſæpius in conſtitutione varioloſa Neomagenſi anni MDCCLIX.

OB-

OBSERVATIO XXXIV.

EIUSDEM.

Cogitationes extemporales de tempeſtivo variolas inſerendi tempore.

Variolarum inſitioni nulla maior opponitur difficultas, quam quæ a diſſeminandi contagii periculo deſumitur. Etenim (ne dicam de calculo relativo eorum, qui variolis Londini, ante & poſt inoculationis tempus, naturaliter periiſſe dicuntur) inficiabitur generoſior nemo, variolas inſitas, æque ac naturales, & eadem lue & alios poſſe afficere: præſertim cum ea hodie, penes inoculatores, obtineat conſuetudo, ut refrigerii cauſa, ægros ſuos curru quotidie per plateas vehi, inque campis dein ſuburbanis, ubi non ſemel obviam veniunt aliis, ambulare faciant. Neque, me iudice, huic malo medela fit, eo quod, ex nonnullorum ſententia, inoculatio tantum inſtituatur iis temporibus, quibus variolæ epidemice debacchantur. Fateor equidem, ædes meas periclitari, ſi in vicinia fulmine cæleſti hic illic incendatur domus: novi tamen, longe mihi majus periculum imminere, ſi & inſuper omnem per civitatem de induſtria incendium fiat. Cogitare hinc cœpi, & æquo cuivis rerum cenſori, ea, qua par eſt, obſervantia, diſquirendum trado, anne gentis humanæ ſaluti rectius conſuleretur, ſi publica ſumme imperantium autoritate, non alio, quam hiemali tempore inſitionis concederetur operatio? Virus enim varioloſum, ſeu, ſecundum veteres, fermentationis, uti cauſa, ita ſit opus, ſive cum neotericorum nonnullis, ab inſectis, acarorum ſint familiæ, aut alius generis repetatur. Seu derivandum ſit aliunde; perinde etiam utrum ab aere an ex ipſius terræ gremio, ejusdem origo deducenda: virus (inquam) varioloſum, poſtquam aliquamdiu ſævierit, adveniente bruma, mitigari plerumque videmus ac tandem emori.

Ratio nec admodum obſcura. Etenim, ſi fermentationis ſyſtema, valeat; fermentationem, uti calor promovet, ita retardat frigus. Si pathologiam animatam ſatius quis ducat amplecti; inſectorum quodvis genus, cæteris cum animalibus, hieme torpet, minus eſt alacre: minore proin vivacitate afficit; progenerat minus, & ſegnitie ſua ab uno ad alium ægrius tranſit. Si aeri, ſuos quoad vapores veneni contaminantis dandi natales; vaporibus hoc tempore minus prægnans eſt aer. Si terræ denique viſcera & peſtifera inde effluvia increpanda veniant; brumali tempore congelata tellus parum aut nihil exhalat. Quidquid ſit; & mea & aliorum experientia eorum, quæ veneno circa hiemem accidere dixi, luculente ſatis conſtat veritas. Atque vel ideo, mitius futurum, auguror, quod inſitione hiberna transfertur, contagium; ſic ut & non tantum mitiores mihi pollicear paucioresque variolas; verum & agilitatem veneni minorem, cum diſpoſitione minus apta ad inficiendos alios, & lata contagione undique ſerenda funera. Accedit & hoc, quod, quibus ſub horrido brumæ gelu, variolæ inſerantur, his frigoris ſatis, ſuis in cubiculis, conciliari queat, idemque, accenſo foco, temperari; citra quod in publicum prodire, cum aliorum diſcrimine, neceſſe habeant.

HagaComit. Onoldum
miſſæ d. 24. *Januarii* 1780.

OBSERVATIO XXXV.

Dn. D. IOANNIS CHRISTIANI EHRMANNI.

De

Rhagadibus venereis a gonorrhaea maligna ſuppreſſa.

Iuvenis XXV. annorum, conſtitutionis robuſtæ, poſt celebratum cum impura coitum, gonorrhæam ſibi malignam contraxit. Materia fœtida profluens adminiſtratione aquæ vege-

to-mineralis Goulardii ex ignorantia medicaſtri retropulſa fuit, & rhagades in labiis intra XXX. dierum ſpatium fuerant ad oculos rubicundi. In prandio iuvenis vinum rhenanum de anno 1775. cuius vires cognitæ ſunt, liberaliter bibens, verno tempore, poſt intenſam, exambulatione per acclivia & declivia in ſeram noctem, corporis exæſtuationem, corripiebatur die poſtero horripilatione, ingenti æſtu, languore & inquietudine totius corporis; propterea primo omnium ſanguinem e vena mittere, dein alvo clyſterem paregoricum domeſticum cum nitro iniicere, et interius aquam cum ſpiritu vitrioli, alternatim cum pulvere temperante ex nitro, magneſia & ſaccharo lactis præbere iuſſi.

Inde inſigniter quidem hæc ſymptomata conquieſcere & per noctem remittere viſa, ex rhagadibus vero disruptis ſanguis craſſus & niger eiectus fuit; poſt primam rupturam indurati per 2. dierum ſpatium in forma ſcirrhi manebant; usque adminiſtratione ſanguiſugarum penitus cuti æquales redditi; unguento baſilico cum mercurio rubr. ſubtiliſſ. diſparuerant. Poſt tertiam frictionem cum Vngt. ☿ali & uſum clysmatum ex foliis ſennæ & pulpa caſſiæ gonorrhæa fluens apparuit rutſus, per menſem ſumme pertinax, auxilio candelarum Dni Andreæ compoſitionis adhuc ignotæ & laxantibus ſaponaceis, adjuncto decocto ex rad. pareiræ bravæ, & lapathi acuti feliciter finita medela.

OBSERVATIO XXXVI.

EIUSDEM.

Ulceris venerei ſolutio a variolis.

Lactans infans unius anni cum morbo venereo hereditario incidit in febrem varioloſam. Variolæ ſine vehementia ſymptomatum in conſpectum venerunt ordinate, excepto loco dorſi, ubi ulcus venereum ſitum largum pus concepit, puſtulæ varioloſæ manſerunt ſeſſiles & plurimæ punctulo nigro

 fue-

fuerunt conſpicuæ. Poſt uſum acidorum per tempus & veſicatoriorum febris diminuta fuit. Quarto die ab eruptione numerato ſalivatio copioſa orta per quinque dies duravit. Ulcus in dorſo effuſius accedens totum morbum venereum ſuſtulit. Quæritur an miaſma varioloſum miaſma venereum debellaverit? an a frequente ſalivæ fluxu pax reſtituta, an per veſicatoria & leniter laxantia ex mercurio dulci quam plurimum compoſita morbus venereus diſparuerit? Abſoluta exſiccatione magna quidem cum debilitate ſalvus evaſit infans.

Francofurto Onoldum
miſſæ d. 16. *Februarii* 1780.

OBSERVATIO XXXVII.

Dn. D. IOANNIS FRIDERICI CONSBRUCH

ſiſtens

Aneuriſmata & polypos cordis ac maximarum arteriarum.

Cor ſolum inter viſcera perpetuæ incolumitatis privilegio gaudere, Ariſtotelis *) & Plinii **) effatum eſt, quod tamen magis nunc frequentata anatome falſitatis arguit. Quamvis enim cor ob breve & expeditum ſanguinis per vaſa coronaria iter, minus, quam alia viſcera morbis pateat, ab iis tamen & quidem graviſſimis, haud prorſus eſt immune.

Vir 29 annorum, proceræ ſtaturæ, habitus que corporis intra mediocritatem perſiſtentis, iracundus & multum adverſi perpeſſus, ac minus aſſuetus exactæ vitæ rationi, à puerilibus annis ex capitis artuumque dolore, vertigine, alvi tarditate, ſpiratione difficili, cordisque palpitationibus frequenter

*) Libro III. de partibus animalium.
**) Hiſt. nat. L. II. C. 42.

ter laborabat. Increſcente ſenſim morbo pulſus multis modis erant inordinati, neque raro intermittebant. Cum 19. ætatis annum ageret, ex pedum oedemate & abdominis hydrope laborare cœpit, morbo tamen haud diu perſeverante. Circa 21. ætatis annum triſtior morbi ſtatus exortus eſt, neque ex eo tempore ulla dies ſine omni afflictione transiit. Nonnunquam ſubito vehemens dolor per pectus ſe diffudit, interdum & animi deliquium incidit, maxime tum, quando æger pectus valde antrorſum inclinabat, deſiit autem lipothymia, cum primum hominem erigerent. Ex qualicunque etiam vel leviori corporis niſu, ſanguifera vaſa capitis admodum turgebant, facie multo rubore ſuffuſa & arteriis vehementer pulſantibus. A 28. anno miſerandus æger continue fere ſedebat, ita ſæpe anhelans, ut metu ſubitaneæ ſuffocationis, adſtantibus dorſum, pugnis leniter percutiendum, præberet, qua ex re ſemper aliquid levaminis percepit. Noviſſimis vitæ ſeptimanis pedum oedema apparuit, brevi inflammatum. Denique animi deliquiis, cordis palpitatione, ſpiritusque luctamine inſiſtentibus, noſter magis magiſque a viribus derelictus: jam ſentio, inquit, me vivere deſinere. Pulſus ſub morbi finem ſemper erat exiguus, celer & intermittens. Mors autem, ægroti effatum quam proxime inſequebatur.

Cadaver anatomico cultro ſubmiſſum, multa notatu digniſſima, & a conſueto ſtatu valde aliena exhibuit.

In abdomine quidem præter majuſculum hepar & aliquot libras ſeri in ventris cavitate fluctuantis, nihil inſoliti occurrebat.

Remoto vero a pectore ſterno, mediaſtinum a vaſto corde multum dextrorſum compulſum, & ex parte etiam antrorſum ſterno appreſſum apparuit.

Pericardium cum univerſa cordis ſuperficie tam arcte unitum fuit, ut nequiret undique deglubi. Cor autem adeo vaſtum erat, ut una cum diſtentis magnis vaſis potiorem partem cavitatis

pectoris ſibi vindicaret, exiguis & compreſſis pulmonibus fere tantum ſuperiores utriusque lateris regiones permittens. Sed & eo minus ſpatii pulmonibus relinquebatur, quo anguſtior a natura fuit thorax. Ipſum eor baſi ſua pulmonibus accretum, ſuperiori ſua ſuperficie, plana admodum atque lāta, tum mediaſtino, tum hujus ope ipſi ſterno inhærebat.

Magna ſanguifera vaſa, & craſſas tunicas habebant, & prope cor ampliſſima erant, utraque etiam auricula ſolito firmior, mole ſua conſuetam magnitudinem multum ſuperabat.

Anterioris ventriculi columnæ atque parietes admodum craſſa erant & compacta. Valvulæ tricuſpidales, oſſeis lamellis munitæ, cultelli vi valide reſiſtebant. In hoc ventriculo albidum, denſiſſimum & tendineum quaſi concrementum delituit, quod ex columnis ſulcisque interioris ſuperficiei propullulaſſe videbatur, firmis adeo radicibus ubique ſe continens, ut cum illud evellere niterentur, ipſum ventriculum ſimul diſcerperent. Omnem fere cavitatem ventriculi hujus replebat monſtroſus hic polypus, qui & in auriculam cordis anteriorem, & in pulmonalem arteriam toroſum ac libere fluctuans brachium emiſit. Firmior & quaſi tendinea maſſæ hujus portio, altera die bilanci impoſita, 4. uncias & dimidiam pondere æquabat; laxior & minus firma cruſta enormem maſſam ſiſtebat. Corpus hujus concrementi figuram affectabat anterioris ventriculi, nidi nempe ſui, & in omni ſua ſuperficie læve erat, ac arte quaſi politum.

Cavitas poſterioris ventriculi ampliſſima fuit. Carnes ipſius & interiores eminentiæ præter naturam denſæ erant, quin & auriculam ſiniſtram amplam vidiſſes, & adeo craſſam, ut alias ſiniſtri cordis ventriculus eſſe conſuevit. Valvulæ ſiniſtri cordis magnæ & firmæ, nullibi tamen oſſeæ conſpiciebantur.

Huic ipſi vero cordis ventriculo major, quam anteriori, polypus inhæſit, qui lata baſi cordis diſſepimento accretus, abſque ejus dilaceratione avelli nequibat. Duos appendices

ex-

exporrigebat ingens hic polypus, alterum undique liberum aortæ immittens, alterum auriculæ, quo ubi is venit, in majorem molem diffuſus auriculæ penetralibus ſe immerſit. Firmior & quaſi tendinoſa polypi maſſa minus compacta erat, quapropter haud plus ponderis habebat, quam ea alterius polypi, tametſi major erat. Reliqua ſpongioſa & levior ſubſtantia, corticis ad inſtar nucleo circumfuſa, eam prioris polypi vaſta ſua mole ſuperabat.

Arteriæ coronariæ adeo ample patebant, ut facile majorem calamum ſcriptorium admitterent, ſed & magnæ illius venæ coronariæ in dextram auriculam hians orificium præter naturam diductum erat.

Exigui illi, & a corde ultra modum increſcente, in tantas anguſtias redacti pulmones non erant in conſuetos iſtos minores lobos diviſi, & ubi pleuræ adjacebant, intime cum illa coaluere. Cæterum parenchyma eorum nihil inſoliti exhibuit.

Cum morbi & mortis cauſæ per hæc abunde innotuerint, cranium non eſt apertum.

Quid in hoc morbo præceſſerit, quid ſubſecutum ſit, difficile eſt aſſerere. Quodſi enim ſupponas, primum in aorta obſtaculum hæſiſſe, quod paulatim tantum noxæ cordi intulerit, id ſane non omni dubio exemtum videtur, cum minus compactus cordis ſiniſtri polypus, & valvulæ ibi non oſſeæ inventæ, ſuſpicionem potius facere poſſent, de malo prius in dextro corde ejusque confiniis enato. Si vero primum, aut in pulmone, aut in dextro corde impedimentum quoddam exortum fuerit, nondum apertum eſt, qua ratione tum a pauco ſanguine ſiniſtro cordi ſuppeditato, & cavitates hujus, & aorta in tantam amplitudinem diductæ ſint. Conjectura tamen ſupereſt, a tam exiguis ſanguinis undis per venas pulmonales ſiniſtro cordi allatis, id minus irritatum, non ea vi ſe contraxiſſe, quæ omni ſuo ſanguini in aortam projiciendo ſufficeret, ſic polypoſum concrementum in ſiniſtro cordis thalamo eſſe enatum. Cæterum & magna vaſa prope cor dilatata

tata fuiſſe facile credas; ut enim venæ cavæ & pulmonales ſanguinem haud expedite in cor effundere poterant, ita etiam pulmonalis arteria atque aorta eundem promte recipere nequibant.

Alia nunc quæſtio ſupereſt, quomodo ſcilicet cum dilatatione cordis, parietum ejus non imminuta, ſed aucta potius craſſities conjungi poſſit? Cordis cavitates, cum præter naturam diducuntur, non omnem ſanguinem emittunt, cum interim continue nova venoſi ſanguinis unda ad eas haud penitus vacuas appellat. Major igitur ſanguinis copia, & polypi, has inter turbas enati, vel aucti, magis reſiſtent ſanguini ex ipſis cordis carnibus per plures meatus in cavitates redituro, quamobrem pars hujus ſanguinis intra cordis parietes ſubſiſtens, hos ipſos efficiet craſſiores. Quamvis autem in hoc ægro ampliatum eſſet, majoris venæ coronariæ in dextram auriculam patens orificium, circumfuſi tamen ſanguinis grumi impedire poterant, quo minus expedite ſanguis inde proflueret. Quodſi, ut in noſtro caſu, anevryſma cordis cum anevryſmate aortæ conjungatur, illud inſuper accedit, ut, cum magna arteria ſanguinem a corde immiſſum promte promovere nequeat, multo plus ejuſdem ſanguinis, mox contrahente ſe arteria in orificia utriusque coronariæ reſiliat. Igitur cordis parietes, ut plus ſanguinis accipiunt, ita minus emittunt, quapropter duplici de cauſa increſcent, eoque magis, quo ampliora ſunt orificia, per quæ ſanguinem accipiunt; fuerunt autem noſtro in caſu ampliſſima. Denique & majorum arteriarum craſſiores tunicæ impedito per eas ſanguinis fluxui tribuendæ videntur, quum vaſcula earum & a polypis premerentur, & a ſanguine minus expedite per ipſa magna vaſa moto. Cæterum in hoc cordis & magnorum vaſorum vitio producendo, anguſto thoraci, intemperato vitæ regimini, iræ & tædio, crebrisque animi defectionibus magnas partes fuiſſe, ſuſpicari fas eſt. Id genus morbi autem, neque inauditum, neque ab obſervatoribus neglectum putes, cum magni viri, Morgagni,

ni, Senac, Haller atque Lieutaud, cordis in miram amplitudinem diducti exempla proferant, quæ tamen hic congerere, utique nimium eſſet.

Quod porro ad vaſtos iſtos cordis polypos attinet, hos ſane ſymptomata ſucceſſerunt, quæ manifeſte confirmant, eos non nuper demum, aut in noviſſimis vitæ luctaminibus enatos eſſe, certe eos jam dudum procreari cœpiſſe, firmior iſta, & quaſi tendinoſa interior ſubſtantia, abunde teſtatur. Polypus autem in iis hominibus reperitur, quibus pulſus inordinatus fuit, & cor palpitavit, ob continuas polypi, craſſi nempe corporis, irritationes. Syncope vero cardiaca a polypis in noſtro ſub prona corporis inflexione exoriebatur, quia forſan eorum ſitus tum is erat, qui ſanguinem a majorum arteriarum oſtiis averteret, tametſi alias in aneuryſmatico cordis & majorum arteriarum ſtatu facilior eſt antrorſum inclinati corporis ſitus, ſiquidem eo in caſu inconſueta moles haud premit ſupremos pulmones. Sed ſpiritum difficillime trahi neceſſe fuit, ex animæ conatu, quæ ad expediendum ſanguinis e dextro cordis thalamo in ſiniſtrum iter, dilatando pulmoni illi, adeo exiguo & ſemoto, omnes ſuas vires intendebat. Cordis inſuper cavitates monſtroſam in amplitudinem diſtentas eſſe oportuit, cum præter vaſtos polypos etiam ſanguinem reciperent, in maximas arterias transmittendum. Denique hepatis moles inde aucta videtur, quod vena cava inferior difficulter in dextram cordis auriculam ſe depleret, quocirca & in hepate ſanguinis motus difficilior reddebatur, unde & pedum oedema, & ſerum in abdomine collectum, derivanda exiſtimo.

Sed ex languente toties motu ſanguinis polypos ortum & augmenta cœpiſſe, a veritate nequaquam alienum duco. Quodſi enim perpendas, ſanguinem noviſſime vena miſſum, & virgula conquaſſatum, memorabilem iſtam Ruyſchii membranam præbere, ſi cum Hænio exilientem de vena ſanguinem lagena excipias, & mox clauſo vaſe agites, jamque polypum creatum conſpicias; ſi dein videas, quomodo ſub animi de-

 liquio

liquio & qualicunque alio cordis languore, cruor inter cor tremulum & contremiſcentes valvulas conquaſſetur; nonne facile inde liquet, polypoſam maſſam & naſci ita poſſe, & augeri? Cæterum non poſſumus non mirari, miſerum ægrum in tanta vitalium partium depravatione, vitam diu & per annos trahere potuiſſe.

Stuttgardia Onoldum
miſſa d. 28. Martii 1780.

OBSERVATIO XXXVIII.

Dn. D. IOHANNIS FRIDERICI GMELINI.

De

meliori acidum ſalis dulcificandi ratione.

Acida mineralia, quæ audiunt dulcificata, jam a primis fere Germaniæ noſtræ chemicis, qui ſua nobis reliquere ſcripta, in officinas medicamentarias introducta, noſtris adhuc temporibus a magni nominis medicis magni aeſtimantur, & quamvis recentiores medici, ratione atque experientia duce, in nimiis illis laudibus, quibus veteres chemici medici illa extollebant, multum ab his diſcedant, certis tamen ſub conditionibus tantum abeſt ut negligant & ſpernant, ut potius vel ſeveriſſimi antiquæ medicamentorum farraginis judices ex cenſu bonorum remediorum non excludant a)

Indubitata ſpirituum horum dulcificatorum utilitas non potuit non tum pharmacopolas tum chemicos excitare, ut modo

a) Ipſe Clariſſ. Baldinger, qui tot jam a Medicis priorum temporum in cælum ſublatis medicinas exploſit, his locum ſuum in officinis concedit. Pharmacop. Edinburg. auct. Brem. 1776. p. 224.

do medicorum fini accommodato præpararent; is autem in intimo præſertim atque arctiſſimo optimarum ſpiritus vini particularum cum aliis atque aliis acidis, tum ut tenuitas, volatilitas & vis recreans ſpiritus vini exaltetur, tum ut ejusdem vis calefaciens per intermiſſum refrigerans acidum limitetur, tum ut noxia acidi acrimonia per demulcens ſpiritus vini principium inflammabile involvatur.

Iterata experimenta cito ſatis docebant, pro ſtabiliendo perfecto inter bina fluida ſua natura tantopere diſcrepantia, quantum quidem ſpiritus vini & acida mineralia differunt, utroque opus eſſe tam fortiſſimo, quam puriſſimo, quantum unquam fieri poteſt per chemica artificia. Quod ſi hæc cautela non prætermittebatur, & juſta utriusque partis conſtituentis obſervabatur proportio, exigua ſaltem in ulteriore labore opus erat prudentia, ut ex unione ſpiritus vini cum ſpiritu vitrioli aut nitri fluida impetrarentur, in quibus neque vini, neque acidus ſpiritus vel guſtu, vel in aliis chemicis ſcrutiniis prædominabatur; conjici igitur jure meritoque poterat, intimum utriusque partis conſtituentis connubium in his ſpiritibus contigiſſe.

Aſt in dulcificando eadem ratione ſalis culinaris ſpiritu multo plura occurrebant eaque difficilius longe tollenda obſtacula. Aliis perſuaſum erat, ad finem iſtum obtinendum non opus eſſe niſi majore ſpiritus vini copia, quam quidem ad temperanda prius nominata acida requiritur; impetrabant tamen iſto labore ſpiritum, qui tantum abeſt, ut dulcis ſit, ut potius acore ſuo & linguam evidenter feriat, & eum miſcendo tum cum ſalibus lixivis, tum cum ſyrupo violarum, tum cum ſolutionibus plumbi aut argenti luculenter manifeſtet b). Quæ ſane cauſſa eſſe videtur, quare nonnulli illuſtres chemici, quum

 in

b) Id etiam *Pottius* de acido ſalis vinoſo, obſervatt. & animadverſ. chemic. Collect. I. Berol. 1739. p. 119. obſervavit, id quotidie in pharmacopoliis obſervare datur.

in tot experimentis ſpe ſua exciderint, de ſtabilienda iſta unione plane deſperarunt, eamque fieri unquām poſſe penitus negarunt c); cauſſam iſtius impoſſibilitatis tum in exigua & fere inſenſili, quæ acidum ſalis marini ſpiritum inter & inflammabile principium intercedit, adfinitate, tum in eo, quod ſpiritus ſalis rariſſime habeatur puriſſimus & fortiſſimus, tum denique in eo ponentes, quod ſpiritus ſalis communis vel fortiſſimus, & continuo fumos eructans, in eadem menſura longe minorem ipſius acidi copiam contineat, quam quidem aut vitrioli oleum, aut fumans nitri ſpiritus. Ut primam iſtam cauſſam evincant, tam ad facilem, quam acidus vitrioli ſpiritus in producendo ſulphure cum inflammabili principio ſubit unionem, atque ad effectum, quem fumans nitri ſpiritus, ſi cum inflammabilibus miſceatur, producit, quam ad id adpellant, quod ſalis marini ſpiritus nullibi ſimilia gignat phænomena: Et quod ad alterum ſpectat, magnas illas, in præparando forti ac fumante ſalis marini ſpiritu non evitandas, enarrarunt difficultates, quibus plurimos operarios & pharmacopolas a conficiendo fortiſſimo ſalis ſpiritu deterreri, &, ut in illius vices debiliorem ſubſtituant, ſeduci reputarunt.

Verum enim vero alii non omnem plane dejecerunt ſpem, fore, ut hæc ſuperent impedimenta, & perfectiſſimam inter maxime rectificatum vini & acerrimum ſalis culinaris ſpiritum ſtabiliant unionem.

Alii atque alii alias atque alias calcarunt vias, quarum tamen vix aliquæ aut ſpei, quam autores de iis faciunt, aut ſcopo tum chemici tum medici ex aſſe ſatisfaciunt.

Pluri-

c) *Fr. Hofmann* obſervatt. phyſico-chemicc. L. III. Hal. 1736. Obſ. 17. p. 176. *Vogel* inſtitut. chemiæ. Goetting. 1755. §. 506. p. 245. & *Wallerius* diſſ. de dulcificatione acidorum. Upſ. 1763. §. 6.

Plurimi eorum ſibi perſuadebant, finem ſuum ſe certiſſime aſſecuturos, ſi inſignem ſpiritus vini copiam cum minore longe acidi ſalini copia commiſcerent. Clar. Cartheuſer, Vogel, Auctores pharmacopœæ Wirtembergicæ, & alii ad unam partem fortiſſimi ſalis culinaris ſpiritus octo partes ſummopere rectificati vini ſpiritus ſumi, & quoniam, cetera eodem modo procedendo, quo in conficiendis aliis dulcificatis ſpiritibus, nunquam obtinebant ſpiritum, quin prædominantem acorem præ ſe tuliſſet, eundem ſpiritum altera & tertia vice novæ copiæ ſpiritus vini miſceri & denuo deſtillari jubent. Ita impetrarunt quidem ſpiritum ab omni acore liberum, quia fere non erat, niſi ſubtiliſſima pars ſpiritus vini, cum pauciſſimo tantummodo ſalis ſpiritu combinata: Aſt non erat iſte ſpiritus, quod eſſe debebat, neque poterat unquam eas exſerere in corpus humanum facultates, quas ab iſtiusmodi ſpiritibus jure ſuo exſpectat medicus. Præterea iſta methodus propter repetitam cum ſpiritu vini commiſtionem & repetitam deſtillationem nimis ſumtuoſa fit atque operoſa.

Multi jam ex veteribus chemicis fini ſuo ſatisfacere tentabant, dum miſtum ex ſpiritu ſalis marini & vini fluidum diu ſatis moderato calori v. g. in balneo Mariae aut in fimo exponebant: Ita *Baſilius Valentinus* d) jubet, unam partem ſpiritus vini cum duabus ſpiritus ſalis marini partibus miſceri, donec reſiduum penitus exſiccatum ſit, deſtillari, iſti reſiduo iterum ſpiritum vini adfundi, iterum fortiori igne deſtillari, cum reſiduo denuo ſpiritum vini commiſceri, denuo fortiori igne deſtillatione abſtrahi, & tunc omne fluidum per binas ſeptimanas leni balnei calore foveri: Etiam *Leurſen, le Mort* e), *Morley* f), *Lemery* g) atque alii pro explorato habuiſſe videntur,

 lenem

d) Leztes Teſtament. Strasburg, 1712. II. p. 218. 212.

e) Collectan. chymic. Leidenſ. p. 16.

f) Chymia medico-phyſica, p. 132.

g) Cours de chymie, p. 426.

lenem ſed diu continuatum calorem optime hunc ſcopum promovere; ſunt etiam alii, qui putant, ſufficere ad iſtum attingendum, ut alterum fluidum cum altero confundatur & per aliquod temporis ſpatium in quiete reponatur.

Sunt ſane argumenta non pauca, ſunt, quod magis adhuc eſt, experimenta multa, quæ probant, ne ullam quidem harum methodorum intimum efficere acidi cum ſpiritu vini connubium: Præterea evitari vix poterat, quo minus digeſtione diu continuata, vel maxima adhibita circumſpectione, vel in leniſſimo calore, tum magna pars ſpiritus vini, tum aliquid ejus ſpiritus, qui ex illius cum acido ſalino unione naſcitur, diſſipetur, quum ipſa ſpiritus vini cum forti ſalis ſpiritu commitio & calorem gignat, & vapores extrudat.

Magis adhuc vituperanda eſt, quippe naturæ hujus ſpiritus minus accommodata *Glauberi* methodus: Commiſcebat ille quatuor aut ſex partes ſummopere depurati ſpiritus vini cum una parte ſpiritus ſalis, & accendebat vini ſpiritum; flamma ceſſante reſiduo iterum ſuperadfundebat vini ſpiritum, iterum accendebat, eundemque laborem tertia vice iterabat; ſed fieri non poterat, ut hoc pacto ſalis ſpiritus dulcificetur, eo quod inflammabile ſpiritus vini principium in iſto effectu producendo præprimis efficax, flamma ipſa conſumebatur. Iam ſuo tempore id animadvertit Snellen, ideoque potius vapores a deflagrante ſpiritu adſcendentes colligi ac condenſari juſſit. Iſto conſilio emendabatur utique Glauberi methodus, neque tamen exſpectationi aut chemici aut medici fiebat ſatis: Magna pars ſpiritus vini, & cum ipſo pars quoque ſpiritus ſalis inutiliter peribat; & neque, quod ex condenſatis vaporibus colligebatur fluidum, neque quod a deflagrante vini ſpiritu ſupererat, *dulcificati* ſpiritus indolem præ ſe ferebat: Taceam iſtam methodum ſumtuoſam, & ob neceſſaria ad colligendos & condenſandos vapores inſtrumenta atque artificia operoſiſſimam eſſe.

Quum

Quum omnes iſtæ methodi non ſufficiant ad obtinendum vere *dulcificatum* ſalis ſpiritum, chemici quærebant alias: opinabantur quippe eos, qui operationem iſtam deſcripſerant, præſertim ideo ſpe ſua fuiſſe fruſtratos, quod uterque, in primis autem ſalis ſpiritus non ſat fortis eſſet. Alii itaque fumantem ſalis ſpiritum, absque addita aqua per vitrioli oleum ex ſiccato decrepitando ſale culinari expulſum, cum æquali copia, aut tribus quartis partibus ſummopere rectificati vini ſpiritus commiſcuerunt, per quinque aut octo dies in quiete repoſuerunt, & aliquando, ut primum in fundo vaſis cryſtallos conſpexerunt, leniſſimo calore deſtillarunt. Liquorem obtentum denuo aut ſolum aut adjecto ſale lixivo, deſtillarunt & hoc pacto valde bonum *dulcificatum* nacti ſunt ſpiritum h).

Alii potius loco puriſſimi ſalis culinaris ſpiritus eligebant ſalia & mixtiones metallicas, in quibus ſalis acidum tam forte & tam purum, quam quidem haberi unquam, poterat metallo adhærebat.

Alii fluidum, deſtillando mercurium ſublimatum corroſivum album cum ſtanno obtentum, aut fumantem Libavii ſpiritum, fortiſſimum ſane ſalis communis ſpiritum, qui tamen ſtanni aliquid diſſolutum in ſe continet, cum una aut dimidia parte ſpiritus vini ſummopere rectificati confundebant; dum bina hæc fluida combinantur, aliquis ſubnaſcitur aeſtus, particula diſſoluti ſtanni præcipitatur, & omne illud nunc craſſæ & clarae gelatinæ ſpeciem adſumit; ſi aliquid aquæ adfundas naphtha ſeparatur, & ſi omnem materiam calore principio leni, per gradus aucto, & ſub finem fortiſſimo, deſtilles, vere *dulcificatus*

h) Perſicorum nucleos redolentem *Spielmann* inſtitut. chemiæ. Argent. 1763. p. 171. Exp. LII. *Maats* analecta circa deſtillationem acidi ſalis ejusque naphtham. Argent. 1772. p. 25.

tus ſpiritus in excipulum tranſit i). Recentioribus temporibus *Baron* k) eundem in finem factam florum zinci in acido ſalis marini ſpiritu ſolutionem cum maximopere rectificato vini ſpiritu commiſceri ſuadet. Alii mercurio ſublimato corroſivo albo ſaturatum vini ſpiritum calore leni deſtillari, reſiduæ a priori labore materiæ iterum ſpiritum vini adfundi, & eundem laborem ter vel quater repeti, ea cum cautela jubent, ut in ultima deſtillatione ignis ad ſummum uſque gradum augeatur. l) Alii eundem ſibi præfixum habentes ſcopum, fluidum a mixto cum mercurio ſublimato corroſivo albo deſtillando obtentum m) cum duabus aut pluribus partibus puriſſimi ſpiritus vini deſtillabant; aut reſiduam a ſublimatione florum ſalis ammoniaci martialium materiem magna ſatis ſpiritus vini copia irrorarunt, cum ea per aliquod tempus leni calori expoſuerunt, & tum ſpiritum vini defuderunt. n) Vulgatiſſima tamen omnium iſtarum methodorum ea erat, quæ butyrum antimonii varia proportione puriſſimo vini ſpiritui miſceri jubebat o); hæc mixtio frigore plerumque coit, leni calore facile iterum liquan-

i) Erxleben Anfangsgründe der Chemie. Göttingen, 1775. p. 413 §. 753. *Marq. de Courtenvaux* Iournal des ſavans. 1759. Iuin p. 405. & *Mühlemſtedt* Kaiſerl. privilegirte neue Hamb. Zeitung 1774. No 27.

k) Memoir. de l'acad. des ſciences à Paris, pour 1774. T. VI. *Maats* p. 27. idem etiam a mixto cum mercurio ſublimato albo zinco.

l) *Salomon Triſmoſinus* Veller. aur. p. 26. *Vogel* p. 245.

m) *Pott.* l. c. p. 128.

n) *Le Mort.* p. 132.

o) *Baſilius Valentinus* Triumfwagen des Antimonii, Nürnberg, 1676. p. 155. 156. *Vogel* p. 245. & *Spielmann* non determinant proportionem utriusque. Alii aequalem utriusque copiam recipiunt; *Maats* duce præceptore ſuo, Clariſſ. *Spielmann*, duas partes ſpiritus vini ad unam partem butyri antimonii.

liquanda p), ſi deſtillatur, certiſſime, præſertim ſi auctore Clar. *Wenzel* q) aliquid terræ calcareæ addatur, genuinum præbet ſalis dulcificatum ſpiritum.

Sed omnes iſtæ methodi operoſæ ſunt ac ſumtuoſæ, eo quod plerumque requiſita ad ſpiritum iſtum dulcificandum corpora ad ſui præparationem multis artibus egent r), & vix ulla earum ſ) eſt, quæ tutos nos ſiſtat, fluidum deſtillatione obtentum purum ſatis & omnium peregrinarum partium plane expers eſſe, eſſe nihil niſi acidum ſalis communis ſpiritum, cum ſubtiliſſima ſpiritus vini parte arctiſſime combinatum. Zincum utique & ferrum dulcificati ſpiritus mixtionem ingredi absque noxa exinde metuenda poſſent, licet forſan ſalutares ejus vires paululum alterarent; ſed fac, immiſceri ſtannum, mercurium ſublimatum corroſivum album, arſenicum, antimonii butyrum refrigeranti iſti & reficienti ſpiritui, quoties tunce ſpem medici fallet! Volatilitas, qua hæc corpora aut pro ſua ipſorum natura gaudent, aut quam ab admixto ſibi acido ſalis marini ſpiritu acquirunt, ipſa ea inter & hunc ſpiritum intercedens maxima adfinitas & intima conjunctio non excutiendam excitant ſuſpicionem ingredi ſpiritum poſſe, & repetita ſal-

p) Id jam *Baſilius Valentinus*, & poſt eum *Hellot* obſervavit Hiſtoire de l'acad. des ſciences à Paris, 1761. p. 62. dum olei antimonii ſeptem drachmas & dimidiam cum octo unciis rectificati ſpiritus vini miſcebat.

q) Ille Lehre von den Verwandſchaften der Körper, Dresden, 1777. 8. p. 148. butyri antimonii vel etiam mercurii ſublimati corroſivi uni parti ſex partes optimi vini ſpiritus admiſcet unam etiam partem contuſarum oſtreæ teſtarum ingerit, & poſt octo dierum quietem deſtillat.

r) Si methodum & n excipias.

ſ) Si eaſdem, & Wenzelii methodum exceperis.

ſaltem cum nonnullis eorum tentamina t) oſtendunt, reapſe ingredi.

Licet equidem inficias non eam, recenſitas methodos chemicum multa docere, licet concedam, omne ab immixtis alienis particulis imminens diſcrimen poſſe evitari, ſi quidem cum prudentia & patientia u) inſtituatur labor, hæc tamen quum ubique præſumta haberi nequeat, univerſalem fieri poſſe iſtarum methodorum ullam, vix conjicias: Medicus religioſus, qui tamen tantum otii non habet, ut medicinas ſuas ipſemet præparet, aut ipſarum præparationi præſens interſit, vix liber eſſe a metu poteſt, ne omni, qua par eſt, cura conficiantur; hic igitur haſce methodos in uſum ſuum convertere nequit, quia remediis ſuis niti non poteſt.

Natura compoſita ſua corpora producit, dum ea, quæ combinare inter ſe intendit, primo ſubtiliſſime dividit, & ſubtiliſſimas has utrorumque particulas nunc conjungit. Ars certe feliciori cum ſucceſſu imitari eam vix unquam poterit, quam heic etiam ejus exemplo & inſtituto faciundo, dum ſcilicet corpora, quæ intime inter ſe conjungere vult, in tam ſubtiles, quam fieri unquam poteſt, particulas, id eſt, in vapores reſolvit. Huic fundamento omnes reliquæ methodi a ſagacioribus che-

t) *Pott* l. c. p. 128. 129. comprobat, cum ſpiritum, qui obtinetur a miſto cum auripigmento mercurio ſublimato corroſivo albo; *Sebaſtiani* vidit, *Wiegleb* Ueberſezung von *Vogels* Lehrſäzen der Chemie, Weimar 1775. p. 311. in eo, qui ex antimonii butyro impetratur, peregrinas particulas; quare *Vogel* l. c. §. 505. p. 545. utramque hanc methodum, & adeo uſum ſolius mercurii ſublimati in hoc labore perficiendo, utprimum medicato uſui deſtinatus eſt ſpiritus, rejicit.

u) Credibile eſt leniſſimo v. g. lampadis igne nihil metallicorum partium una cum ſpiritu tranſcendere: Idem fit, ſi in *Wentzelii* methodo ejus conſilia exacte ſequaris.

chemicis, ſupradictas dum ſequebantur methodos, ſpe ſua depulſis, inventæ ac commendatæ.

Alii horum chemicorum putabant ſufficere, ſi altera partium ſpiritum dulcificatum ſuo connubio conſtituentium in vapores reſolvatur, & hoc pacto hac vaporum forma induta cum altera commiſceatur. Eum in finem *Pott* ſequentem agendi modum præſcribit: In tubulata ſcilicet, quam vocant, retorta, quatuor ſalis ammoniaci aut decrepitando exſiccati ſalis communis unciis duas olei vitrioli uncias ſuperadfundi, & eodem tempore excipiens vas ſex aut pluribus adhuc ſpiritus vini puriſſimi & fortiſſimi unciis repleri jubet, eo ſcopo, ut acerrimi & acidiſſimi vapores a ſale culinari adſcendentes in frigidiore vini ſpiritu condenſentur, & cum eo penitius commiſceantur: Fluidum, eo labore acquiſitum, pluries adhuc deſtillari imperavit. x) Sed etiam hic ſalis ſpiritus tantum abeſt, ut prima deſtillatione dulcificatus ſit, ut potius, quemadmodum in vulgatiori methodo, repetita opus ſit deſtillatione, quæ tum operam, tum ſumtus auget.

Poſterius præſertim incommodum magis adhuc premit binos ſequentes agendi modos, quos qui invenerunt, cum præcipue ſcopum ſibi habebant præfixum, ut fluidum utrumque, ad ſpiritum hunc generandum neceſſarium, in vaporis formam redactum alterum cum altero miſcerent: Quum diu ſatis, & quidem incaſſum in modo mixtionis artificium quæſiviſſent, potius in delectu vaſorum id inveniſſe ſibi perſuadebant.

Baumé y) tubulatæ retortæ in furno reverberii poſitæ libram ſalis communis decrepitando depurati immiſit; vas excipiens, quod huic retortæ agglutinavit, tum in fundo, tum

 ad

x) l. c. p. 112. 113.

y) Diſſertation ſur l'aether, dans laquelle on examine les differens produits du melange de l'eſprit de vin avec les acides mineraux. Paris 1757. p. 314. ſqq.

ad latus, foramine erat pertuſum; priori adfixit phialam longi colli & in medio globi iterum foramine perforati, quod ad lubitum claudi, & pro emittendis vaporibus elaſticis aperiri iterum poterat; ſed alteri laterali excipuli foramini parvum adjunxit vitrum, ſpiritu vini repletum, & exiguo furno ſub eo poſito calefactum. Clauſis arctiſſime omnibus vaſorum juncturis per parvum illum retortæ tubulum ſali communi octo olei vitrioli ſuperadfudit uncias, & eodem tempore, quo ſpiſſas vaporum nebulas eructabat ſal, in furno illo ſpiritui vini ſuppoſito, ignem ſtruxit: Poſtquam omne adfuſum erat vitrioli oleum, & ipſum illud foramen, per quod infundebatur, occluſum, ignem etiam in reverberii furno excitavit; hac ratione acidi ſalis culinaris vapores in ſpiſſis nubibus adſcendebant, in vaſe excipiente vaporibus bullientis vini ſpiritus occurrebant, his penitius juncti in guttas cogebantur, & in phialam depluebant. Labore hoc finito & vaſis frigefactis, Clariſſ. Baumé omne fluidum, phiala contentum vitro, firmiſſime clauſo commiſit, per menſis ſpatium in quiete & loco frigido repoſuit, & tunc demum lampadis aut alio leni igne deſtillavit: Hoc pacto utique dulcificatum ſalis ſpiritum, & ejus ſuperficiei innatantem pinguem & citrei coloris impetravit aetherem.

Etiamſi hic agendi modus valde ſit ingenioſus, nimis multa tamen requirit artificia, nimiam etiam poſcit tum operam, tum patientiam, ut univerſalis fieri vix poſſit.

Clariſſ. Woulff ſimilem in eundem finem inivit viam. Secundum deſcriptionem in litteris ad Celeberr. Ellis datis z) exſtantem, tubulatæ retortæ, quam in proprio furno repoſuit, octo puriſſimi ſalis culinaris libras immiſit; in altero furno, huic priori directe oppoſito, alteram retortam ſedecim rectificati vini ſpiritus libris refertam collocavit; collum utriusque re-

z) Philoſoph. Tranſactions Vol. LVII. for the Year 1767. nr. 50. p. 517. ſqq.

retortæ exibat in unum cavum, vitreis parietibus incluſum; hoc cavum foraminibus ad ſingula latera erat pertuſum, quorum bina excipiendo utriusque retortæ collo erant deſtinata; tertium idque quidem infimum in collum producebatur, cui adnectebatur lagena, ad excipiendum defluens liquidum accommodata: Quartum & illud quidem omnium ſupremum orificium pariter in collum prolongabatur; hoc verticali ſitu excipiebat tubum, huic iterum anguſtior tubus erat inſertus, qui principio etiam verticalem ſitum habebat, ſed mox angulo recto flectebatur, aliquantillum horizontali directione pergebat, tunc iterum angulo recto deorſum flectebatur, & demum rotundæ lagenæ inſerebatur, quæ ad condenſandos vapores tribus ſpiritus vini rectificati libris plena & in peculiari baſi poſita erat. Declivi hujus lagenæ collo iterum infixus erat ſubtilior tubus, qui principio rectus, tum angulum rectum formabat, & deorſum flexus ſimili lagenæ, ſimiliter ſpiritu vini refertæ, cujus collo vas excipiens junctum erat, inſerebatur: Omnibus his rite diſpoſitis, omnibus aperturis firmiſſime clauſis, Clariſſ. Woulff alteri illi retortæ, cui ſpiritus vini immiſſus erat, ignem ſubdi juſſit, donec bullire inciperet; tunc non ſemel & ſimul, ſed ita partita doſi, ut ad decem vel duodecim vices infunderet, ſingulis vicibus per ſeptem circiter minuta exſpectando, ſali communi priore retorta contento, ſenſim ſeptem olei vitrioli libras infudit, orificium, per quod infuderat, optime clauſit, & in hoc etiam furno focum accendit: Fluidum, exteriore lagena contentum, copia paulatim augebatur, & omnes illæ lagenæ, altera poſt alteram, ſatis manifeſte incaleſcebant: Finito hoc primo labore omne tribus iſtis lagenis contentum liquidum confudit, leniſſimo igne iterum, denuo ad condenſandos vapores ſpiritum vini vaſi excipienti immittendo deſtillavit; id altera vice adhuc repetiit, calce tamen viva retortæ, & vini iterum ſpiritu excipulo immiſſo. Ita denique ſubtiliſſimum & quam maxime penetrantem acquiſivit ætherem. Nullum eſt

dubium, quin inſtrumentum illud, a Clariſſ. *Weigel* aa) deſcriptum & delineatum, a Celeberr. Auctore in præparandis mineralium ſpiritibus acidis apprime commendatum, huic etiam labori optime conducat.

Sed quum in pharmaceutica præſertim chemiæ parte ea methodus reliquis ſemper palmam præripit, quæ artificia facilia & ſimplicia præſcribit, quæ inſtrumenta minus compoſita poſtulat, illi chemici ſcopum præfixum optime aſſecuti eſſe mihi quidem videntur, qui conſuetis utebantur vaſis, & non expulſo prius ex aliis corporibus per prævium alterum laborem ſalis ſpiritu, neglectis etiam arte factis illis corporibus, in quibus acidus ille ſalis culinaris ſpiritus, isque quidem acerrimus aliis materiis junctus eſt, ea eligebant corpora, in quibus natura ipſa largum illius acidi penum depoſuerat, hæc cum puriſſimo vini ſpiritu nunc addito, nunc absque fortiori ſpiritu acido deſtillabant, & ea ratione eodem labore extortos ſpiritus ſalis marini vapores, & calefacti vini ſpiritus vapores inter ſe jungebant.

Alii, iique quidem haud pauci, fini ſuo perfectiſſime ſe ſatisfacturos eſſe ſibi perſuadebant, dummodo ſalem armoniacum vel culinarem cum ſpiritu vini deſtillarent; bb) arbitrabantur ſcilicet, igne, ad hunc laborem neceſſario, acidum ſalis culinaris ſpiritum liberari, & vini ſpiritui nubi; iſte tamen ſpiritus acidus in utroque ſale adeo infixus eſt baſi ſuæ alcalinæ, ut in eo caloris gradu, quo vini ſpiritus avolare incipit, nondum expellatur; ſin autem violentiore urgeas igne, vini ſpiritus longe prior tranſcendit, & pro magna parte per vaſorum juncturas tranſudat, & ſi quidem unquam ſalis ſequatur ſpiritus (licet nondum extra omnem dubitationis aleam poſi-

aa) Obſervatt. chemicc. & mineralogg. P. II. Gryphisw. 1773. T. I. f. 1.

bb) *Paracelſus* Archidoxorum L. VIII. Strasburg 1574. p. 246.

poſitum ſit, omne, quod abſque addito alio corpore igne ex iſtiusmodi ſalibus extorquetur, acidum eſſe ſalis ſpiritum) nihilominus nimia adhuc abundat aqua; nec ſatis acer, nec ſatis copioſus eſt, ut cum deſtillato vini ſpiritu dulcificatum conſtituere poſſit ſalis marini ſpiritum.

Prorſus igitur videtur neceſſarium, ut mixto illi corpori adjiciatur adhuc aliud, quod acidum ſpiritum celerius ex ſale marino expellit, eumque in primitiva ſua tum acrimonia tum puritate ſiſtit. *Le Mort* cc) duodecim decrepitando depurati ſalis marini unciis quatuor puriſſimi vitrioli olei uncias ſuperadfudit, mixturam iſtam per aliquot dies in quiete & in fimo repoſuit, bis vel ter de die agitando, tunc demum ſex puriſſimi ſpiritus vini uncias admiſcuit, & omne illud fluidum igni lampadis aut leniſſimo in balneo arenæ igni exponendo deſtillavit. Cartheuſer dd) quinque unciis ſicciſſimi ſalis culinaris, phiala contenti, duas uncias puriſſimi ſpiritus vini infudit; huic mixturæ ſenſim ſenſimque duas uncias olei vitrioli inſtillavit, quoties gutta olei illapſa erat, toties phialam alembico contegendo; finito hoc labore quatuordecim adhuc puriſſimi ſpiritus vini uncias addidit, cetera uſitatum in modum operatus.

Revera, dum hæc fluida inter ſe miſcebantur, præſertim quando vitrioli oleum non ſenſim & ſenſim infundebatur, neque tubulata retorta in hunc adhibebatur uſum, violentus naſcebatur æſtus, ſemper, vel maxima adhibita circumſpectione, jactura non exigua particularum volaticarum, quas tamen, ſi dulcificare acidum illum ſpiritum animus eſt, conſervare multum intereſt, comitatus: Etſi labori aliquot dierum ſpatium impendatur, excalefactio illa evitari non penitus poteſt, & quum eo in caſu vaſa tanto frequentius aperire opor-

cc) Chymiæ veræ nobilitas & utilitas. p. 78.

dd) Pharmacologia theoretico-practica. Berol. 1770 p. 144.

oporteat, tanto certius eſt tantoque majus partium volaticarum diſpendium.

Alii, ut hæc mala præcaverent, ſali culinari antea bulliente in aqua diſſoluto vini demum ſpiritum & oleum vitrioli addiderunt; eo autem artificio tum vitrioli oleum, tum expellendum ope illius ſalis ſpiritum adeo debilitarunt ee), ut prius ad expellendum ſatis cito omnem ex ſale communi acidum ſpiritum non ſatis potens, & poſterior ad arctiſſimum cum ſubtiliſſimis ſpiritus vini partibus ineundum connubium, neque ſat purus, neque ſat fortis eſſet: Quapropter mirum non erat, quod, ſaltem in prima deſtillatione ſpiritus vini, & aqua, & ſalis marini ſpiritus fere ſinguli ſeorſim in vas excipiens tranſilirent.

Horum ergo fluidorum, nulla addita aqua, deſtillatio, a quacunque parte eam conſideres, poſteriori agendi modo præferri meretur, cum prudens præterea artifex & æſtum diminuere, & partium volaticarum jacturam levibus artificiis præcavere quodammodo poſſit. Sed de eo ſemper dubitavi, an iſtorum fluidorum invicem mixtorum deſtillatio verum dulcificatum ſalis marini ſpiritum, ſive, quod idem eſt, purum ſalis marini ſpiritum intime ſolummodo ſubtiliſſimis ſpiritus vini particulis combinatum præbeat; metuebam enim ſemper, ne productum hujus laboris aut non ſit, niſi dulcificatus vitrioli ſpiritus, aut ſaltem dulcificatus quidem ſalis marini ſpiritus, ſed intermiſto vitrioli oleo inquinatus. Pars enim vitrioli acida majori, quam quidem ſalis culinaris acidum, affinitate tum puriſſimo vini ſpiritui, tum ſali lixivo juncta eſt, & mihi ſub judice adhuc pendere lis videbatur, an hoc in caſu affinitas, quæ ipſi cum ſale lixivo intercedit, ſuperet alteram, quæ iſtud inter vitrioli acidum & vini ſpiritum viget; ſupererat igitur dubium ff) utrum omnis ille acidus vitrioli ſpiritus ſe in ſalem lixi-

ee) Maets apud Pottium l. c. p. 112.

ff) Is etiam metus erat Pottii l. c. p. 113.

lixivum defigat, & cum eo ſalem neutrum gignat, an vero, certe pars illius, vini ſpiritui combinata in vas excipiens deſtillet.

Hæc dubia eo me adduxerunt, ut ipſe nonnulla experimenta inſtituerem, quæ cum eorum eventu hic enarrabo.

EXPERIMENTUM I.

Hora a meridie prima infudi ſalis fontani Lüneburgici cubici non contuſi albiſſimi unciis duabus cum dimidia alcoholis vini uncias ſex; brevi temporis ſpatio elapſo infudi per guttas olei vitrioli Nordhuſani uncias duas, quas antea aquæ communis uncia dilueram; continuavi infundendo ad quintam uſque veſpertinam; reliqui per aliquot dies in loco temperato in vaſe infuſorio tecto alio inverſo ſimili vaſe; nullam adhuc in cubica ſalis figura animadvertere poteram mutationem, & liquor ipſe liquorem anodinum mineralem Hoffmanni ſpirabat. Omnem liquorem una cum ſale in fundum ſubſidente immiſi tertio die retortæ valde capaci, & appoſita ac per lutum ſimplicisſimum agglutinata cucurbita ſpatioſa, lenem, ut vix ebullire inciperet liquor, ſuppoſui ignem, quem eodem tenore ad ſextam uſque veſpertinam ſuſtinui, mox pingues apparere in collo retortæ ſtriæ, quæ verſus orificium in guttas coactæ, altera alteram ſequente, in excipulum depluebant, odore ſuaviſſimo per lutum tranſudante; altero mane diſſolvi apparatum, maſſa ſalina ſuperſtes mutatam penitus præ ſe ferebat faciem, nullo cubi vel veſtigio relicto, & liquoris parca copia ſupernatante.

Liquor excipulo contentus ſuaviſſime olens, principio opacus & lactescens, poſt noctem ſubſidente magmate albo pellucidiſſimus, nullo ſulphuris ardentis fœtore infeſtus, cineribus clavellatis in pulverem contuſis ſuperadfuſus, & calori commiſſus per aliquot dies ſuper iis ſtetit; poſtea leni vaſis inclinatione defudi; cineres clavellatos non ſolutos ſed quaſi emollitos aqua ſolvi, ſolutionem calore adjuvi, per filtrum

trajeci, & liquorem, terra cinerea in filtro remanente, translucidiſſimum leni calore inſpiſſavi, dum pelliculam ſalinam conſpicerem, & habui prima cryſtalliſatione tum cryſtallos plumoſas opacas, tum octaedras pellucidas, tartarum vitriolatum perfectiſſime æmulantes; defudi lixivium, & denuo inſpiſſavi; habui glebas teſſularum pellucidiſſimarum; inſpiſſavi denuo lixivium, his cryſtallis ſupernatans, & habui iterum cryſtallos ſimiles, quæ binæ poſteriores additæ aquæ forti & calore adiutæ auri bracteolas immiſſas ſolverunt, & eo ipſo acidum ſalis continere evidentiſſime teſtatæ ſunt.

Hæc igitur experimenta me docebant, certe partem acidi ſalis culinaris ſpiritus ſpiritui vini junctam eſſe; aſt diſpulſus nondum erat metus, ne pars quoque acidi vitrioli ſpiritus dulcificato ſe immiſcuerit ſpiritui; & accuratius reſidui examen luculentius adhuc mihi monſtrabat, dilutum acidum vitrioli ſpiritum non ſufficere ad expellendum omne ex ſale culinari, & id quidem adeo forte acidum, quam quidem ad ineundum cum ſpiritu vini connubium requiritur.

Illud autem, quod ab hoc labore in retortæ ventre ſupererat, acidiſſimo linguam feriebat ſapore; defudi fluidum illi ſupernatans, & reliquam materiam leni calore exſiccavi; accepi quinque drachmas ſalis, ad hunc laborem receptas, quamcunque ejus dotem ſpectes, plane non mutatas: Partem liquidi huic innatantis evaporando inſpiſſavi; acidus ſemper emanavit vapor, paullatim integris nitidarum teſſellarum glebis in fundum delabentibus; multum quidem hæ teſſulæ facie ſua referebant ſal culinare, magis tamen erant lamellatæ; pondus earum æquabat drachmas duas: Liquidum, poſteriores has cryſtallos contegens, deteſtato eoque fortiſſimo fumantis ſalis ſpiritus odore aërem infecit, & decreſcente calore ſimiles iterum ſalinas teſſulas in fundum dimiſit, quibus per chartam griſeam ſeparatis, duæ unciæ cum binis drachmis pellucidi flavi liquoris remanſerunt, qui aquam fortem in aquam regiam com-

commutabat, & adfuſo tartari, quod vocant, oleo per deliquium, nitidas quaſi ſelenitæ lamellas in fundum dejiciebat.

Alteram partem ejusdem liquidi, quod ſuperſtiti a priore labore materiæ innatabat, recenti ſali culinari infudi; nullum percipere potui odorem; expoſui leni calori, donec omne ſal diſſolutum mihi videretur; eodem caloris gradu continuavi, donec tenuis pellicula ſalina in ſuperficie appareret; tunc omnia ſimul in frigore repoſui; accepi cryſtallos, aquam claritate æmulantes, quæ in charta griſea exſiccatæ ſalem Sedlizenſem exactiſſime referebant, refrigerantem ſaporem per os diffundebant, & facillime in ore diffluebant: Liquidum his cryſtallis ſupernatans ſimilem in modum inſpiſſatum ſimiles iterum præbuit cryſtallos.

Alteri parti ejusdem liquoris cum reſidua ab iſto priore labore materie commiſti, oleum, quod vocant, tartari per deliquium adfudi; ſubito, omni pelluciditate amiſſa, violenta naſcebatur effervefcentia, qua demum ceſſante oleum adfundere deſii. Liquidum lactea nunc albedine conſpicuum per chartam griſeam trajeci, per quam, remanente in charta nitido & lamellato ſelenite, liquor translucidiſſimus tranſiit, qui evaporando, donec pellicula ſalina adpareret, inſpiſſatas cryſtallos oſtendit ex parte plumoſas, ex parte tartaro vitriolato perfectiſſime ſimiles.

Perſuaſum igitur mihi erat, meum me ſcopum certius & citius aſſecuturum, ſi fortiſſimum, aqua non dilutum, vitrioli adhiberem oleum.

EXPERIMENTUM. II.

Salis Lüneburgici albiſſimi in pollinem contuſi unciae uni cum drachmis duabus infudi alcoholis vini uncias tres; brevi poſt infudi guttatim olei vitrioli Nordhuſani obſcuri fortisſimi unciam: Præter ſibilum, qui ſingulas infuſiones ſequebatur, calor natus eſt adeo inſignis, ut poſtremo manus vix ferre poſſet; reliqui per noctem in vaſe infuſorio charta obtecto;

al-

altero die, ſale vix mutato in fundo ſubſidente, ex parte tamen humente, ex parte conſolideſcente, omne quod miſcueram, commiſi retortæ; adplicui ope luti communis & veſicæ ſuillæ agglutinatam veſicam; ſubſtravi lenem principio ignem, quem poſtea quoque vix auxi, ita tamen, ut ebulliret liquor, & ſub finem adeo, ut omnis liquor in vas excipiens tranſiret: Altero mane ſolvi apparatum, liquor exciptulo contentus pellucidus non adeo ſuaveolens, acidum ſalis non dulcificatum prodens, acidiſſimus, remanente in retortæ fundo ſale fere ſicco, in ſuperficie certe a figura ſalis communis longiſſime recedente.

Partem liquoris hujus vaſe excipiente comprehenſi miſcui cum oleo tartari per deliquium; amiſſa omni claritate nata eſt magna efferveſcentia; adfudi oleum, donec ultimam infuſionem nulla amplius ſequeretur ebullitio; ex liquore in quiete repoſito pulvis niveus decidit, a quo leni vaſis inclinatione defudi liquidum, trajiciendo per chartam griſeam adhuc magis depuratum, & leni calore inſpiſſatum donec pellicula ſalina adpareret, in frigore repoſui; ita habui nitidas cryſtallos cubicas ita aliquando inter ſe junctas, ut prismata hexaedra referrent, & ſalem mirabilem Glauberi primo intuitu mentirentur, ſed, quemadmodum reliquæ, quum prunis imponerentur, decrepitando diſſilientes, aquam fortem in aquam regis convertentes, & ideo naturam ſalis culinaris luculentiſſime manifeſtantes: Fluidum, quod ab his cryſtallis ſupererat, bulliendo & quiete ſimiles iterum ſubminiſtravit cryſtallos.

Albus ille pollen, ex eo ſpiritu ab adfuſo tartari oleo præcipitatus, magna aquæ copia perfectiſſime ſolvebatur; cui ſolutioni quum tartari oleum infunderem, niveæ albedinis nubes mox ſuſcitabantur ſenſim in fundum delabentes; trajiciendo per chartam griſeam pulverem album a liquido ſeparavi, adfuſa multoties aqua elui, & tum quoque cum acidis omnibus efferveſcentem obſervavi.

Poſte-

Poſterioris igitur illius ſpiritus uncias duas & dimidiam cum ſeſqui uncia puriſſimi vini ſpiritus miſcui, & adjecta cinerum clavellatorum ſemiuncia deſtillavi; ita accepi in vaſe excipiente fluidum claritate aquam puriſſimam æmulans, gratiſſimi odoris, & ſaporis nullo modo acidi.

In reſiduam ab hoc labore materiam inquirenti cineres clavellati non mutati adhucdum mihi videbantur; coxi cum acido liquore eos circumluente, pauca addita aqua; fluidum calidum adhuc per linteum trajeci; pellucidiſſimum nunc levi igne coxi, donec pelliculæ ſalinæ miculas in ſuperficie liquoris coruſcantes conſpicerem; in frigore tunc repoſitum integras craſſas pyramidum pellucidiſſimarum in ore diffluentium, & in carbonibus pro parte decrepitantium depoſuit: Acidus ſalis marini ſpiritus ne minimam quidem hisce cryſtallis induxit mutationem; ſed vitrioli oleum violentiſſime cum iis efferbuit, & inſignem teterrime fœtentis illius aëris ſalis marini copiam expulit; violarum ſyrupus ab iis immixtis altero demum die viridi colore tinctus adparuit; ſolutio mercurii ſublimati corroſivi albi in aqua communi facta iis adfuſa, calcem albam in fundum dimittebat; & aqua fortis ab iis adjectis in aquam regiam abibat; ad eas ſolvendas parca tantummodo opus erat aquæ copia: Facta earum in aqua pura ſolutio, quum bulliendo penitus exſiccaretur, cryſtallos exhibuit nivei candoris, quæ altera alteri, quemadmodum ſquamæ in cute piſcis, erant ſuperimpoſitæ; quum eas cum vitrioli oleo digererem, verum impetravi Glauberi ſalem mirabilem, quem etiam altera inſpiſſatione, mixtum tamen cryſtallis plumoſis, obtinui.

Parcam dulcificati a cineribus clavellatis abſtracti ſalis culinaris ſpiritus copiam in ſtanneo cochleari, cui tartari oleum per deliquium prius infuderam, accendi; hujus enim magnetis ope acidam ſpiritus partem attrahere, & a ſpiritu ardente, qui ſolus ignis fomes eſt, ſeparare credidi: Flamma ſuaveolebat, & cæruleo colore fulgebat; ceſſante flamma paucæ guttulæ fluidi turbidi inodori & aliquantum ſalſi ſupererant, quæ

cum paucis aquæ guttis primo leni calori, tum frigori expoſitæ nullas exhibebant cryſtallos, & ad plenam exſiccationem inſpiſſatæ fuſco colore tinctæ apparebant & in aëre humeſcebant.

Reſiduam ab altero experimento in retortæ fundo materiem aqua diſſolvi; ſolutio teterrimum eumque fortiſſimum acidi ſalis marini ſpirabat odorem; leni calore quum coquerem, pulvis albus in fundum decidit, quo per chartam griſeam ſeparato, prior pelluciditas ſolutioni rediit; quo facto denuo coxi, donec ſalina cuticula ſuperficiem tegeret, & in quiete ac frigore repoſui; ita obtinui multas minutarum pro magna parte cubicarum & ſal culinare æmulantium cryſtallorum glebas; fluidum, quod ſupererat, iterum leniſſimo calori expoſui; ita impetravi partim multas exiguarum nitidarum albarum opacarum teſſularum, ſali communi ſimilium glebas; partim integros cumulos exiguarum acicularum, ſal amarum anglicum quodammodo referentium, aquæ ad inſtar pellucidarum, ſeſe decuſſantium; poſteriores ita non raro junctæ erant teſſularum glebis, ut teſſulæ quaſi nucleum referret, cui aciculæ circumponebantur; acidum linguæ inprimebant ſaporem, & facile ſolvebantur aqua; facta earum in aqua pura ſolutio erat, & ab adfuſo etiam tartari oleo manebat pellucidiſſima: Cryſtalli ulteriori lixivii inſpiſſatione acquiſitæ ſimiles erant, ſed ſolidiores atque acidiores.

Alteri parti ejusdem fluidi, quod inſpiſſando ſemper reddebatur fortius, oleum tartari per deliquium admiſcui; efferbuit violentiſſime, & adeo turbabatur, ut lac candore ſuperare videretur: Quum omnia chartæ griſeæ, in conum cavum conformatæ, infudiſſem, in hac albæ maſſæ remanſerunt, quæ ſapore ſal mirabile Glauberi exactiſſime referebant, facillime ſolvebantur in aqua, & quum vitrioli oleum cum iis confunderem, ne veſtigium quidem acidi ſalis culinaris manifeſtabant. Fluidi, quod per chartam tranſierat, & ſuperficies, & fundus vaſis, quo continebatur, mox pellicula ſalina obducebatur,

tur, tartarum vitriolatum æmulante, ab adfuſo vitrioli oleo non fumante, neque aquam fortem in aquam regis convertente.

Pollini albo, ex ſoluta in aqua ſuperſtite ab altero experimento materie delapſo, magnam aquæ puræ copiam ſuperadfudi & calori expoſui; ſenſim ſenſimque diſſolvebatur; ſolutio pellucidiſſima ab adfuſo tartari oleo mox turbabatur, & tenuiſſimum pollinem album in fundum dimittebat, qui liquore leni vaſis inclinatione defuſo, exſiccatus cum adfuſo ſalis culinaris ſpiritu efferbuit, & totus in eo ſolvebatur; cui ſolutioni quum vitrioli oleum inſtillarem, mox lac opacitate & colore ſimulabat; ex quo eventu conjeci, pollinem illum indolem gypſi præ ſe ferre, tanto magis, quum liquor illi pollini præcipitato ſupernatans inſpiſſatione & frigore verum exhiberet tartarum vitriolatum.

Ea igitur pericula in illam me adduxere opinionem, enarrato agendi modo purum & ab omni vitrioli acido liberum dulcificatum ſalis communis ſpiritum obtineri non poſſe; ſed docebant tamen, partem acidi ſalis marini revera ſubtiliſſimis ſpiritus vini particulis uniri, neque aſſeverari poſſe, nullam plane inter acidam ſalis culinaris partem & inter principium inflammabile intercedere affinitatem. gg)

Sed quod ſalutares hujus ſpiritus ſpectat vires, id alieni magni momenti non eſt; certe dulcificatus ſalis culinaris ſpiritus eo inquinatus eadem refrigerante virtute eodem gradu gaudet, quam puriſſimus: Equidem ſaltem, hoc non obſtante, hunc agendi modum eligere mallem, quam, ſi conſueta hactenus ratio ineatur, rariſſime præterea omni, qua par eſt, cura & ſollicitudine ad finem perducta, in periculum adduci, ne loco dulcificati ſpiritus acidum ſuo acore & acrimonia nocens, aut purum alcohol omni refrigerante virtute deſtitutum ſubminiſtretur, quod non poteſt non ſpem medici fruſtrari.

For-

gg) Quemadmodum Clar. *Wentzel* l. c. p. 160. contendit.

Forſan ea etiam alieni cujusdam admixtio evitari poſſet, ſi loco olei vitrioli, ad expellendum ſalis marini acidum, materia addatur, quæ neque vitrioli, neque nitri acidum continet; ſed plurima earum materiarum pars ad eum finem aſſequendum tanto ignis vigore opus habet ut volatilior longe vini ſpiritus, antequam acido ſpiritui nubat, præcedat, aut ſalis ſpiritum adeo debilem expellit, ut huic intimæ unioni ineptus ſit. Forſan etiam ſal ammoniacum fixum, ab excocto ex fontibus ſalinis ſale ſuperſtes (Salzaſche), quod facile & vili pretio in vicinia officinarum ſalinarum haberi poteſt, poſtquam calore exſiccatum eſt, eundem in finem adhiberi poſſet; hæc materia enim facile ſuum amittit acidum ſpiritum, nullo quoque addito alio corpore, ſola ignis violentia; & credibile eſt, illam ſola agitatione & leni igne facta cum ſpiritu vini puriſſimo deſtillatione optimum dulcificatum ſalis culinaris ſpiritum eſſe exhibituram.

Gœttinga Onoldum
miſſa d. 31. *Martii* 1780.

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI.

De

Epilepſia a mercurialibus inducta.

Vir nobilis erat triginta annorum circiter, temperamenti bilioſo-hypochondriaci, ſtrictioris corporis habitus, qui a prima juventute militiæ nomen dederat. Anno 1776. dum erat in caſtris, virulentam incidit gonorrhæam, quæ ſolis injectionibus tractata, & cohibita, quam citius non tantum equitando, verum etiam perverſæ victus rationi indulgendo in fortem phimoſim erupit; hæc tamen duplici venæ ſectione,

pti-

ptiſanis refrigerantibus, emulſionibus nitroſis, fomentis mollibus, emplaſtris reſolventibus, nec non opportune ſumptis, ac interpoſitis pilulis mercurialibus Geofroei, fuit diſcuſſa. Iam ad ſemeſtre generoſus miles nullum perſentiens incommodum illibata videbatur frui valetudine, ſed anno 1777. inter hybernas ſtationes degens cephalalgia continua plus minuſve ſenſibili fuit vexatus. Vere ineunte egreſſus ad caſtra, licet nullam occaſionem dederit, poſt aliquot hebdomades morboſa in eo ſymptomata, quæ impura venus poſt ſe trahit, unum poſt aliud ſemet exſerere cœperunt, nempe ulcus in urethra admodum dolens, nulliſque injectionibus cedens; puſtulæ variæ in fronte, quibus evaneſcentibus ſucceſſerat cutis flavedo; appetitus proſtratio; macies; rurſusque phimoſis. Hiſce moleſtiis varias oppoſuit medicinas, quas inter lignorum decocta, multasque mercuriales pilulas perſeveranter ſumptas, quibus elicita pigra ſalivatione ad aliquot dies, ſed fortiori alvi ſolutione, cicatricatum eſt ulcus, diſparuit flavedo, rediit appetitus, laudabilis color, craſſities, ſanitas. Circa finem Sextilis rurſus gonorrhæam virulentam contraxit patiens, nullis remediis ad ſeptimeſtre uſurpatis obſecundantem; menſe tamen Martio 1778. ope plenioris hydrargyroſis, excitato per tres hebdomades circiter abundante ptyaliſmo expugnatam; licet poſtmodum irregularis exceperit febris levi capitis dolore ſtipata, intra quatuordecim dies, præmiſſis præmittendis, cortice peruviano depulſa, manente interim bono valetudinis aſpectu. Die vigeſima Maii ad exitum prandii, præviis quibusdam mentis confuſionibus, auriumque tinnitu, animi deliquio horæ quadrantem excedente diſtentus eſt noſter convaleſcens, ſimiliter alio, horam mediam explente, die trigeſima ejusdem menſis ſub alvi excretione; quapropter tuſa vena, ſervato vitæ regimine, & bis ſumpto laxante rhabarbarino, nil aliud novi emerſit, quam, habita ad tempus dimiſſione, ſanitatis titulo domum petiit. Hic ad decoctum antivenereum, & ad remedia mercurialia denuo confugit, ſuadente, ac opinante chi-

rurgo, ut aliquid luis celticæ adhuc lateat, ex ſuperventu talium ſymptomatum fore utique. Tempore igitur, quo propoſitis utebatur, adeo invaluit morbus, ut cum antea ſemel duntaxat in hebdomade, & placide potius affligeret, jam bis, ter, & fere quotidie cum ſubitanea rationis amiſſione eruperit, accedente levi corporis ſpaſmo, artuum tenſione, ac oris ſpuma. Hinc conſulti bini haud incelebres medici, qui perpenſis omnibus epilepſiam ex vitio gallico premere patientem unanimiter declararunt, ideo panacea, ſetaceum, aliaque efficaciſſima præſidia in uſum ſunt vocata, neque hæc impedire potuerunt, ne minus malum crebris recideret acceſſionibus, inducta alvi ſtipticitate & corporis macie.

Ita conſtitutus vir illuſtriſſimus meum quoque de morbo tam enormiter in eo ludente judicium deſideravit. Vocatus me contuli. Præterita diligenter inquirens, ac præſentia probe conſiderans, ægrotantem invenio ſine febre; in eo nec vitium hæreditarium deprehendo, nec ea ſymptomata obſervo, quæ luem adhuc latentem advertant, quin imo ab ejus ſpecifico magis exaſperantur, ideo non præter rem ſum ſuſpicatus, peculiarem labem, nervis inditam ab ipſis mercurialibus, malum epilepticum ſuſtentare. Etenim ubi mercurialium tum interno, tum externo uſui ad expellendum virus venereum diu inſiſtitur, ac præcipue in ſubjectis ſumma fibrarum mobilitate præditis, non tantum fluida indebite ſolvuntur, ſed etiam læduntur ſolida, debilitantur nervi, corrugantur, & contrahuntur. a) Quod Cl. Dolæus confirmavit inquiens: Aliquando mercurius poſt ſe relinquit indelebilem characterem, unde oriuntur convulſiones, & epileptica ſymptomata, quæ in Principe Naſſavico obſervavi. b) Poſito hoc fundamento, cum hæ nervorum affectiones diuturnæ, ac veluti in habitum degeneratæ, curatu ſint difficillimæ, ſi quæ alia expectanda eſt ſalus, nullus alius cura-

a) Geofrois mat. med. part. I. artic. 4. de Hydrargyr.

b) Encycloped. cap. 15. de lue vener.

curationis ſcopus ſe mihi offerre videbatur, quam ut ſanguini, fluidiſque omnibus robur ſuum concilietur, ſimulque, ut nervoſo generi, & toti naturæ ſua reſtituatur quies. Quibus obtinendis, præter aeris mutationem & accuratam victus obſervantiam, hæc pauca ſunt commendata: infuſa theiformia ex floribus chamomil. vulgar. tiliæ, primulæ veris, ex herbis betonica, chamædrios, pimpinel. & millefol. concinnata, additis guttis aliquot liquoris cor. cer. ſuccin. mane, ac veſpere epota; quandoque eorum loco ſerum lactis dulce, vel pulli juſculum cum ſcrupulo uno ſucci cichorei condenſati alteratum. Pediluvia tepidiora ex aqua fluviatili, & triticeis furfuribus conficienda, & veſperi in uſum trahenda. Clyſteres domeſtici, vel ſcrupulus unus pilular. Beccher. pro alvi libertate ſervanda; demum aquæ acidulæ cum lacte nuptæ, & ad menſem epotæ. Nondum abſoluto duorum menſium curriculo, quo præſcripta ratione æger his ſimplicibus utebatur præſidiis, alvus quotidie regularis jam ſolvebatur; capitis accenſiones, auriumque tinnitus erant mitigati, & inſultus ſpaſmodici & rariores, & leviores revertebantur. In enarratis per longum tempus pertinaciter inhæſit, ac ſub acidulis cum lacte nuptis feliciſſimum ſanitatis eventum, quo ſex abhinc menſibus jam fruitur, ſortitus eſt.

OBSERVATIO XL.

EIUSDEM.

De

Cremoris tartari efficacia in hydrope.

Fæmina robuſta 50. annorum, quatuor liberorum mater, temperamenti ſanguineo-cholerici, habitus corporis carnoſi, vitam in victu liberam agens, promiſcue ſcilicet eduliis tam euchymis, quam pravis copioſe utens, paulo poſt, cum per

ætatis rationem ei menſtrua ceſſarent, haud mediocri capitis dolore ſingulis diebus periodice recurrente prehendebatur, quem, præſcripto purgante medicamento, ac in pede inſtituta venæ ſectione absque apparente levamine, cortex poſtmodum peruvianus usque ad vigeſimum diem exhibitus, feliciter ſuſtulit. Binis elapſis menſibus, ob inopinatam mariti mortem, moleſtæ viſcerum abdominalium ſtricturæ cum mentis anguſtia, ac melancholia hanc infeſtare cœperunt. Quapropter animi laxandi cauſa rus ſe contulit, ubi paucis diebus exactis febri tertiana duplici, cum horrore ac vomitu acceſſionis tempore invadente, æque ac dolore capitis ſtipata in ejus augmento, & ſtatu, correpta eſt. Hinc nullo exiſtente medico ſe commiſit curationi cuiusdam chirurgi, a quo bis vena inciſa eſt, nec non exhibita fuere diverſa remedia ab ipſo parata, quæ, licet ſedulo adhiberentur, nequidquam profuere, niſi quod febris aliquantulum remiſſa videretur, ſed pedes fiebant oedematoſi. Cum vero de die in diem ſub quotidianis acceſſionibus tumeſcere inciperet etiam corpus, optimum duxit patiens opem medicam implorare, meque protinus accerſere jubebat. Accitus, præter aquoſum univerſi corporis tumorem ægrotam comperi continua laborantem febre, quam comitabantur cibi faſtidium, oris amarities, ſitis nonnulla, lingua mucoſiſſima, alvus ſicca, urinæ pauciſſimæ. Qua de re, perpenſis cunctis morbi momentis, hunc mihi proponens ſcopum, febrim, ut quæ hydropem fecerit, augeretque, primo profligandam eſſe, mox relictum hydropem curandum conſtitui. Propinata eſt igitur radicis ipecacuanhæ drachma, cuius præſidio multa mucoſa flava bile imbuta ſuperius, & inferius egeſta ſunt. Poſt triduum datum eſt infuſum rhabarbarinum mannatum cum terra foliata tartari in aqua graminis, & menthæ, quod bene ceſſit ter alvo ſoluta, unde febris adeo imminuta eſt, ut inſequens paroxyſmus absque moleſtia ab ægra perferri potuerit. Sequentibus diebus doſes aliquot peruviani corticis ingeſtæ ſunt, adiecta rhabarbari, & tartari vitriolati portione; his

pul-

pulveribus alvo quotidie mota, paroxyſmi multo leviores fuerunt, & brevi receſſit febris. Ad hydropem tollendum, pilulæ ſcillinæ ſingulis diebus ter ad ſcrupulum unum datæ, vocatæ ſunt in uſum, ſaſſafras, & baccarum juniperi decoctione ſuperpota ad urinas proliciendas; ideo omnes indicationes abunde ſatis per illas adimpleri poſſe credebatur; etenim cum earum compoſitio a ſapone veneto, ammoniaco, millepedibus, ſcilla recenti, & balſamo copaivæ conſtituatur, hæc omnia efficaciſſima ſunt, viſcera non deſtruunt, imo blande detergendo corroborant. Primis quatuor diebus, quibus pilulæ ſumebantur, quotidie bis alvus, dein paulo citatior expurgabatur, ſed urinæ ſemper paucæ, ac valde ſaturatæ profluebant, taliter ut tumor hydropicus ultro creſcere potius videretur. In hoc rerum ſtatu ego memor factus illorum, quæ a Cl. Menghino habentur circa tartari cremoris efficaciam, quam a pluribus annis quoque Cl. Tissotus fauſte expertus eſt in fœminis præſertim, quæ ex anomalia menſium, decurrente decimo luſtro hydropicæ fiunt; hunc ad drachmam unam ter de die ſumendam multa graminis decoctione ſolutam commendavi. Hoc remedii genere continuato, tanta urinæ copia gradatim profluxit, ut tumor hydropicus manifeſto decreſcens intra decem dies ſublatus ſit. Sic expulſis aquis ſuperfluis, & inſtaurato dein per remedia tonica, ac roborantia fibrarum, vaſorumque elatere, patiens ex integro convaluit.

Cannobio Onoldum-
miſſæ d. 1. *Aprilis* 1780.

OBSERVATIO XLI.

Dn. D. PAULI IOANNIS BONZ.

De

Oleo reſinoſo, ſecedente ex naphtha vitrioli, una cum illuſtratione indolis ætheris, atque alcohol.

Siſto me hoc loco orbi litterario prima vice, Chimiæ Doctorem, oculos defigens in fautorem meum, pie devenerandum, Academiæ Nat. Cur. Præſidem illuſtrem, Dominum Baierum, quippe cui pro ſua in me benevolentia placuit, me ad hunc dignitatis gradum d. XXIV. Sept. 1779. efferre, ut propoſitum meum, chimiam cum commercio conjungendi, validiori fulcro communiret: quapropter haud ſecus, quam par eſt, teneor, Viro magnifico hic publice gratias agere debitas, easque devotiſſimas; hoc tempore, ubi labans pharmacia, juncta multorum opera, conatur a priſtino ſuo torpore recedere, & in meliorem ſphæram aſcendere, unde in ſe ipſam plus honoris, & in reliquas ſcientias major redundabit utilitas.

§. I.

Colligebam ſub ultima periodo deſtillationis Liquoris anodyni. Naphthæ vitrioli ſulphureæ, ſeu olei vitrioli dulcis uncias quatuor, nantis partim ſuper phlegmate acido ſulphureo, partim proprio ſuo pondere fundum petentis.

Depuraturus hancce Naphtham, cohobavi illam de aqua deſtillata paullum alcaliſata. Tum apparuit ſuper aqua in retorta reſidua oleum craſſum, quod hactenus attentione indignum judicabam.

Oleum hoc a phlegmate ſuo ſeparatum ponderis erat drachmarum duarum: Tactu unguinoſum, ſaporis dulcis, non volatile, & ardens cum fuligine.

Ad ulterius rimandam olei hujus naturam omnem operationem repetii.

§. II.

In hunc finem quatuor libras alcohol, tantundemque olei vitrioli invicem commiſcui. Inſtituta deſtillatione obtinui puri ætheris libras duas, phlegma valde acidum, ac naphthæ inſimul flavo-virideſcentis ſulphureæ drachmas ſex. Hanc aſſervavi.

§. III.

Ad majorem naphthæ hujus copiam impetrandam duas libras ætheris §. II. reſiduo concentrato ſuperfudi. Sub deſtillatione accepi ætheris admodum puri volatilis uncias ſedecim, phlegma ſumme ſulphureum, ac naphthæ pariter ſulphureæ uncias tres cum drachmis duabus.

§. IV.

Nunc ſumſi naphtham deſtillationis §. II. & III. quæ junctim ponderis erat unciarum quatuor, ejusque cohobationem leni igne de unciis duabus aquæ deſtillatæ inſtitui. Quum naphtha fere omnis deſtillaſſet, in fundo retortæ ſub phlegmate animadverti oleum, magnitudine thaleri Ludoviciani. Mutato ſtatim excipulo, deſtillationem æquali ignis gradu continuavi. Quo longius deſtillatio proceſſit, eo minor fuit copia olei, aſcenditque paulatim in ſuperficiem aquæ, jam ad unciam unam diminutæ. Tunc deſtillationem omiſi.

In retorta inveni olei §. I. memorati ſeſquidrachmam, quod ab aqua liberavi. Excipulum continuit partem phlegmatis, cum drachmis tribus olei, in aqua pura fontana ſubſidentis, ac cum fuligine ardentis, adeoque a naphtha diverſi. Igitur illud ſepoſui.

Naph-

Naphtham inſigniter pondere decreſcentem, denuo de alcali diluto cohobavi. Comparuit ſub hoc labore iterum pauxillum utriuſque modo dicti olei.

§. V.

Oleum in retorta ſuperſtes

1) ſub digitis pingue eſt, ſaporis dulcis, vini feces olens, abſque odore ſulphureo; colore in flavedinem inclinans; ſuper aqua nans.

2) Aliquot guttæ ejusdem in caliculum vitreum liquoris anodyni plenum delapſæ, poſt crebras agitationes non ſolvebantur. Digeſtione vero alcohol, liquorque anodynus illud ſibi uniunt, ſed tarde.

3.) Contra æther vitrioli oleum hoc promte in ſe recepit, quamvis, occaſionem nactus aliquatenus exhalandi, illud brevi iterum dimitteret, quo facto ſuperficiei ejus innatabat.

4.) Ellychnium, oleo huic immerſum, ac deinde accenſum, ſatis velociter arſit, diſpergens multum floccoſæ, nigræ fuliginis.

5.) Guttula ejus chartæ inſtillata, ac flammæ candelæ admota, non prius evaneſcebat, quam charta ignem concipere cœpiſſet.

6.) Drachma ſemis, cum aqua cocta, in auras abire noluit.

7.) Acida mineralia concentrata oleum hoc paulatim in liquamen fuſco-nigrum convertunt, in alcohol bene ſolubile.

8.) Cum alcali fixo tritum, ſapo evadit, in aqua ſolubilis.

9) Sulphur in illo ſolvebatur coctione.

§. VI.

§. VI.

Alterum oleum, quod in excipulum tranſcendit

1) Quoad colorem pulcre albuit; aqua lotum, aërique per aliquot dies expoſitum, omnem exuit odorem ſulphureum. Natans erat ſuper aqua poſt edulcorationem paucis ſaltim horis, ac deinde fundum petiit. Subſidens hoc oleum linguæ impreſſit ſaporem penetrantem, aromaticum, inſtar menthæ.

2) Alcohol, liquorque anodynus illud lubenter, abſque digeſtione ſolverunt.

3) Acida mineralia concentrata in illud eodem modo agunt, ac in præcedens.

4.) Ellychnium, oleo hoc imbutum, celeriter deflagrat, cum multa fuligine.

5.) Tantillum ejusdem, in calido cochleari evaporatum, maculam non reliquit.

§. VII.

Oleum §. V. ad indolem reſinoſam accedit, quanquam juxta nro. I. III. VI. differre & proprii quid habere videtur.

Iam quæritur, utrum hæc olea partem eſſentialem ætheris, naphthæque conſtituant, ſive an fluida hæc iis carere poſſint?

Lucem affundent ſequentia experimenta.

§. VIII.

Aetheris uncias ſedecim §. III. decies de aquæ puriſſimæ unciis quatuor in Mariæ Balneo cohobabam. Sub prioribus deſtillationibus apparuere ſuper phlegmate reſiduo aliquot guttæ dictorum oleorum; poſteriores non niſi tenues, levesque oberrantes floccos ſtitere, poſtremaque nihil.

Aqua quoque ad deſtillationem adhibita, aliquot ſeptimanis parum olei ad fundum dejecit.

Aether poſt tam crebras cohobationes ex parte reſolvebatur, quippe, omni cum cautela, duntaxat unciæ ſeptem reſtabant.

Iam periculum facere placuit, num aether hic, frequentioribus cohobationibus, particulis ſuis oleoſis orbatus, admiſtione acidi vitriolici, denuo ejusmodi olea proferre poſſit?

Ceterum ille notis virtutibus gaudebat, ſed in majori gradu; penetrantior nempe fuit, frigidior, atque ad ſolutionem promtior.

§. IX.

Unciis quatuor ætheris §. VIII. ſubtiliſſimi inſtillavi uncias duas olei vitrioli. Turbabatur ſtatim æther cum colore lacteo aquulamque ſecernebat. Cum inſtillando perſeverarem, & opacitas evanuit, & aquula ſeparata. Quivis contactus acidi, ætheriſque mutuus, ebullitionem excitabat, perpetuo ætheris aliquid in auras pellentem; mixtura autem demum in fine ſub ultima inſtillatione incaluit.

Sub deſtillatione, prima uncia erat purus non mutatus æther; igne continuato, ſequebatur naphthæ ſubſidentis ſem uncia, cum uncia una phlegmatis ſulphurei.

Ut naturam hujus naphthæ gravioris indagarem; aqua illam lavi. Mergebatur tam ante, quam poſt lotionem ad fundum. Cum illam aqua miſtam deſtillationi ſubjicerem, ne veſtigium quidem olei §. V. & VI. in retorta excipuloque deprehendi.

Naphtha ſaltem ſub hoc labore reddebatur turbida, ac gravitatem retinebat.

Guttula ejus, in argenteo cochleari evaporata, maculam nigram non reliquit.

Ellychnii flammam ægre aluit, ſed absque fuligine.

Elucefcit hoc experimento, ætherem crebrioribus cohobationibus prius dicta olea deponere, quæ nulla ratione in eo

pro-

producі aut augeri poſſunt. Id quod ſequenti proceſſu ulterius confirmabo.

§. X.

Mixturam factam ex alcohol unciis duabus, olei vitrioli uncia, olei olivarum ſemuncia, coloris atro-fuſci, poſt digeſtionem deſtillavi. Prima prodeuntis liquoris ſesquiuncia erat turbida, male olens, flaveſcens, inflammabilis. Poſtea ſequebantur circiter drachmæ tres olei fuſci, phlegmati ſulphureo innatantis.

Adaucto igne reſiduum in fine deſtillationis crepuit, nec intumuit. Caput mortuum reliquit nigrum, fragile, omnis ſaporis & empyrevmatis expers.

Aqua, liquoris hujus ſeſquiunciæ miſta lacteſcebat, deponens paucis horis reſinoſas, flocсoſas, particulas, nec non olei quasdam guttulas. Drachmæ tres olei, jungebantur aquæ ex parte, ſed præcipitabantur rurſus particulæ reſinoſæ grumoſæ.

Oleum terebinthinæ, alcohol adfuſum, ſub deſtillatione eadem phænomena exhibuit; modo producta magis petroleum olebant. De concreto ſulphure nihil in retortæ collo comparuit.

Igitur non datur multiplicatio oleorum in æthere, ut Hellot aſſerit.

§. XI.

Addo aliud experimentum. Calore digeſtionis mitiſſimo, quatriduo deſtillavi duas menſuras liquoris anodyni, rite parati, fere usque ad aliquot uncias. Hæ monſtrabant oleum valde fluidum, flavedinis eximiæ, ponderis drachmæ unius,

 prom-

promte ſolubile, ſub combuſtione multum edens fuliginis, linguæ & palato imprimens ſaporem vinoſum, urentem.

§. XII.

Decem libræ alcohol methodo Weſtendorfiana in M. B. bis cohobatæ, conſpectui præbuere in reſidui unciis octo, per octiduum in patina vitrea quieti traditis, nonnullas ſaltem olei guttas, minus inflammabilis quam præcedens, ſaporisque mitiſſimi, non aromatici.

* * *

Variis hiſce in naphtham vitrioli, ætheremque adornatis experimentis elucet, duplicis generis olea alcohol ineſſe: unum ſubtiliſſimum, ad ætheris exiſtentiam ſumme neceſſarium, ſpecificum; alterum minus ſubtile, maxime in naphtha præſens, ad indolem oleorum deſtillatorum, atque balſamorum accedens.

Aether ipſe numeroſis cohobationibus, oleis hiſce gravioribus liberatus, nihil amplius oleoſi in lucem profert, tam ſub ulteriori cohobatione, quam admiſtione acidi vitriolici, ſed diutius ita tractatus, in perfectam ſui deſtructionem abit.

Aether ad eam puritatem non redactus, ut ille §. VIII. aquæ jungitur ſuccuſſione, quia alcohol ei ſemper adhæret, & proprietatem hanc ſubminiſtrat.

Contra naphtha ſaltem ex parte miſcetur, atque, dum aquam reddit lacteam, purificatur.

Sub finem addo, liquorem ætheremque ſulphure inquinatos, ad uſus medicos, ſuper aquam, non alcali rectificandos eſſe, quia hoc illis indolem gratam atque fragrantem eripit.

OB-

OBSERVATIO XLII.

EIUSDEM.

Vegetatio, pulcre figurata, ſpontanea arcani duplicati, impuri.

Vegetatio hæc ſingularis proprie ad hiſtoriam aquæ fortis pertinet.

Vitriolum anglicum, in ſuperpondio adhibitum, nunquam ſub deſtillatione omnimode disjungitur; hinc arcanum duplicatum ſemper eo inquinatum eſt.

Quando igitur caput mortuum elixatur ad parandum arcanum duplicatum; ad vitriolum non deſtructum ſemper reſpiciendum eſt.

Hujusmodi lixivii cryſtallos prima vice formatas in hypocauſti calefacti loco altiori, planis in patinis ad exſiccationem repoſui. Poſtero die, cum quasdam patinas forte auferrem, non ſatis potui admirari elegantem vegetationem, qua fragmenta cryſtallina duarum patinarum, fornaci proximarum, modo pulcherrimo obtecta erant.

Novi vegetationes arboris lunæ; ſolutionis ſaturatæ mercurii; ſolutionis cupri, cum ſtanno limato; omnibus tamen iſtis regularis hæc arboreſcens vegetatio palmam præripit.

Quum reliquæ per ramos cuſpidatos ſe extendant; hæc in extremitatibus plures habebat nodos; truncum; expanſos ramos regulares, & tota ſuperficies hortulo peramœno ſimilis erat. In margine vaſorum, ubi ſal prius humidum defluxit, ſtabant ſimiles rami paulum humiliores.

Arbuſcula hæc conſtabant, ex ſale granoſo, digitis ægre friabili. Maximum eorum, cum trunculo ramisque ſuis, in altitudinem pollicis excrevit.

Totam maſſam ope cultri a reliqua mole ſalina ſeparavi, vaſculoque provide immiſi, in quo jam multis naturæ ſtudioſis ſpectaculum præbuere gratiſſimum.

Iconem hic adjicio, pro facultate mea qualicunque in arte delineandi. Tab. II. Fig. a.

Ratio phænomeni quærenda eſt in redundante ferri vitriolo.

Alia ſalia media, in quibus acida dominantur, nunquam non, temporis quodam intervallo, ad excreſcendum inclinant.

Eſſlinga Onoldum
miſſæ d. 23. *Octobris* 1780.

OBSERVATIO XLIII.

Dn. D. IOANNIS IACOBI REICHARD.

Additamenta ad Floram Halenſem.

Ne pereant, *Sodales*, hæc qualiacunque additamenta, quibus Flora Halenſis, ab *Ill. Leyſero* 1761. publicata, novis ditatur civibus, mecum conſtitui, eadem in novis noſtris Actis publici facere juris. Debemus autem hæcce additamenta ac adnotationes botanicas Cl. *A. W. Roth*, Med. Doct. nunc Fegeſaci (*Fegeſak*) in Diœceſi Bremenſi ſiti, praxin medicam feliciter facienti, qui ipſas plantas, quarum heic injicitur mentio, circa Halam Saxonum, dum ſtudiis ibidem vacaret, annis 1775. ad 1778. ſumma collegit cura & deſcripſit. Idem iſte Vir, aliis jam ſcriptis clarus, mihi, qua eſt erga me benevolentia, veniam dedit, ut hæc ſua Floræ Halenſis auctaria, ne perpetua obruerentur oblivione, litteris mandarem. Id grati officii genus eo lubentius ipſi præſto, quo certius habeam perſuaſum, fore, ut inde aliquid certe utilitatis in ſcientiam redundet botanicam. Ipſum nunc loquentem audiamus.

Ad

Ad pag. 3.

1) Veronica hybrida *Lin.* Rariſſime obſervavi in monte *der Heide, bey dem ehmaligen Heidehauſſ.* Floret Iunio.

2) Veronica proſtrata *Lin.* cum Var. β. flore albo. Habitat in collibus ſiccioribus undique, præcipue vero in collibus *zvviſchen Belberg und Wermelitz.* Var. β. *In der Heide am Wege bey dem ehemaligen Heidehauſſ.* Floret Majo & Iunio.

3) Veronica Teucrium *Lin.* Habitat in pratis paſſim; *in den Pulvervveiden; im Mittelvverder bey Gimritz.* Floret Iunio & Iulio.

Ad pag. 10.

1) Panicum viride *Lin.* Habitat in cultis, hortis oleraceis ad rupes Gibichenſteinienſes frequens. Floret æſtate.

2) Panicum glaucum *Lin.* Habitat in via Hala Lipſiam ducente. Floret cum præcedente.

Ad pag. 13.

1) Aira præcox *Lin.* Habitat in arenoſis *bey der Heide.* Floret æſtate.

Ad Pag. 16.

1) Bromus mollis *Lin.* Habitat ad vias frequens, præcipue *nach der Cröllvvitzer Papiermühle zu*, ubi etiam legit *Ill Schreberus.*

2) Bromus arvenſis *Lin.* ad margines agrorum obſervavit *Ill. Schreberus.*

Ad Plantaginem maritimam pag. 22.

Obſervatio I. Ad lacum ſalſum prope Rulsdorf (*nahe vor der Schenke*) copioſe obſervatur Planta, a *Plantagine maritima* admodum diverſa. Multo major eſt illa; *Folia* lanceolata, ſpitamea, planiuscula, carnoſa, nuda, obſolete tricoſtata, obtuſiuscula, baſi membranacea, lanata, canaliculata, hinc inde dentata; *dentibus* nunc longioribus, nunc brevioribus, carnoſis. *Scapus* teres, piloſus, ſæpius pedalis & nonnunquam altior, aſcendens, ante infloreſcentiam florum ſuperne incurvus. *Flores* ſpicati & paulo majores, quam in

Plant.

Plant. maritima. *Spicæ* longæ, cylindricæ, glabræ. Reliquæ fructificationis partes cum Plantag. maritima conveniunt. An diverſa ſpecies? Ita planta etiam in regionibus noſtris maritimis copioſiſſime obſervatur cum *Plantagine maritima & coronopifolia.*

Obſervatio II. In collibus ante *Benſtædt* occurrit *Plantaginis* ſpecies, quæ planta eſt exigua, *Foliis* linearibus, carnoſis, integerrimis, baſi villoſis, ſed non plane triquetris (vix margines quidem conſpici poſſunt.) An varietas *Plantaginis ſubulatæ* aut potius *maritimæ*? Cl. *Lightfoot* in *Flora Scotica* Vol. I. pag. 118. afferit, ſe *Plantag. maritimam* non ſolum in locis maritimis, ſed etiam in ſummis montium cacuminibus reperiſſe.

Ad pag. 27.

1.) Potamogeton gramineum *Lin.* Habitat *in der Sale* copioſe. Floret Iunio & Iulio.

2.) Potamogeton marinum *Lin.* Habitat cum præcedente.

Ad pag. 49.

1.) Selinum Carvifolia *Lin.* Habitat in pratis humidioribus, præprimis *in den Pulvervveiden.* Floret Iulio.

Ad pag. 76.

1.) Saxifraga petræa *Lin.* Habitat *am Felſen unter dem alten Schloſſe bey Gibichenſtein nach der Sale zu und auf dem Hügel im Mittelvverder bey Gimritz.* Floret Majo & Iunio.

Ad pag. 89.

1.) Prunus avium *Lin.* Habitat prope *Seben* copioſe. Floret Aprili.

Ad pag. 90.

Obſervatio. Meſpili ſpeciem paſſim legi in dumetis & ſylvula intra Belberg & Wærmelitz & *in der Heide, vvo das ehemalige Heidehauſſ geſtanden,* quæ *Meſp. germanicæ* ſimilis erat, niſi quod *Frutex* cum ramis armatus *ſpinis* acutiſſimis, pungentibus, nitidis; *Fructus* minores, ſed longiores; *Flo-*

res

res & *Folia* minora eſſent. An pro mera *Meſp. germanicæ* Varietate habenda hæc planta? Floret Majo.

Ad pag. 97.

1.) Ciſtus ſerpillifolius *Lin.* Habitat copioſe *am Vogelsberg bey Benſtædt*, unde in hortum botanicum Halenſem transtuli. Floret Iulio & Auguſto.

Ad pag. 110.

1.) Stachys recta *Lin.* Habitat frequens *in der Heide an dem Berge, vvo ehemals das Heidehaus geſtanden hat.* Floret Iulio & Auguſto.

2.) Stachys annua *Lin.* Habitat copioſe inter ſegetes prope Benſtædt *am Vogelsberge.* Floret Auguſto.

Ad pag. 114. Orobanche major.

Circa Halam ſequentes hujus plantæ vidi varietates:

α) Flore albo. Habitat *im Mittelvverder bey Gimritz.*

β) Flore rubente ſ. fuſco. Habitat ibidem.

γ) Flore cœruleo *). Prope Rulſdorf in vinea *hinter der Schenke nach Seeburg zu*, ubi copioſe creſcit & lætiſſimum adſpectum præbet. Hæcce varietas hucusque ignota fuit & *Ill. Leyſero.* Floret Iulio.

Ad pag. 114.

1.) Euphraſia lutera *Lin.* Copioſiſſime invenitur in collibus prope Gibichenſtein *und auf dem Vogelsberg bey Benſtædt.* In locis ab *Ill. a Leyſer* allegatis mihi non occurrit.

Ad pag. 116.

1.) Digitalis ambigua *Lin.* Habitat in ſyluaticis *der Heide* copioſe. Floret Iulio & Auguſto.

Ad pag. 135.

Vicia caſſubica *Lin*? Numerus Foliorum & Florum ſecundum differentiam ſpecificam Linnei non ſemper in hac planta reſpondet. *Planta* pedalis vel bipedalis, erecta, piloſa. *Cau-*

*) Hæc quidem Orobanche lævis *Lin.* eſſe fortaſſis poſſet. *Dr. Reichard.*

Caulis ſimplex, quadrangulus, ſtriatus, ſubflexuoſus. *Folia* pinnata, cirrhoſa: *pinnis* ovalibus in acumen breve terminatis, obtuſis, verſus Folii baſin alternis, verſus apicem plerumque oppoſitis, breviter petiolatis. *Stipulæ* ſemiſagittatæ, integræ. *Flores* violaceo-purpurei, pedunculati. *Calycis* laciniæ ariſtatæ, villoſæ. *Siliquæ* lenti ſimillimæ, glabræ, 2-3 ſpermæ. Habitat copioſiſſime in locis umbroſis *der Heide auf dem ſogenannten Biſchofsberge.* Floret Iulio & Auguſto. Perennis eſt planta.

Obſervatio. Dubius hæreo, utrum ſit Vicia onobrychioides, an potius caſſubica? Ob *ſtipulas* ſemiſagittatas, integras & *Folia* ovalia, latiora quam in Vicia Cracca, nec linearia, anguſtiſſima, & *Pedunculos* folia non ſuperantes (ut in Vicia onobrychioide) potius pro Vicia *caſſubica*, quam Onobrychioide habui. Amicus cariſſimus *Ill. de Voigt* hanc plantam, quam cum illo communicaram, pro *Vicia militari Crantzii* habuit, quam autem nunquam vidi.

Ad pag. 148.

Lactuca Scariola *Lin.* Habitat copioſiſſime in vinea prope Gibichenſtein; *im Feldgarten des Waiſenhauſes; am Damme, vvenn man in die Pulvervveiden gehet.* Floret Iulio & Auguſto.

Obſervatio. Lactuca ſaligna *Lin.* copioſiſſime creſcit ad vias intra Halam & Niethleben, præcipue *vvenn man von der hohen Brücke vor Paſſendorf, den neuen Damme rechter Hand nach Niethleben zugehet, an den Rändern und Fahrvvegen.*

Ad pag. 162.

1.) Aſter acris *Lin.* Habitat frequens in montoſis aſperis, *auf dem Vogelsberge bey Benſtædt.* Floret Iulio & Auguſto.

Ad pag. 165.

1.) Filago germanica *Lin.* Habitat in viis & locis arenoſis prope *Gibichenſtein* & alibi paſſim. Floret Auguſto & Septembri. *Semina* omnino pappo ſimplici ſeſſili inſtructa ſunt.

Ad

Ad pag. 173.

Zanichellia paluſtris *Lin.* Habitat in foſſis & aquis ſtagnantibus prope *Nietbleben.*

Obſervatio. Adnotare adhuc juvat, Caricem capillarem *Lin.* quam circa *Halam* creſcentem citat Ill. *de Leyſer*, eſſe Caricem ſylvaticam *Hudſ.* id quod memorat Ill. *Schreberus* in *Spicilegio Flor. Lipſicæ no.* 661.

Francofurto ad Mœnum Onoldum
miſſa die 24. *Novembris* 1780.

OBSERVATIO XLIV.

Dn. D. IOANNIS CHRISTIANI GOTTLIEB ACKERMANN.

De

Crinonum infantili morbo.

§. I.

Sæpius accidit, ut recens natis infantibus, iisque, qui dimidium ætatis ſuæ anni ſpatium nondum ſupergreſſi ſunt, cutis, inprimis in ſuperioribus humerorum femorumque partibus, necnon in pectore, dorſo, ac ipſo ore innumeris punctis aſpera tactu, amiſſoque naturali ſuo habitu, albida, aut potius tenerior quam in naturali ſtatu euadat, iſque aſper cutis habitus & ab iis, qui in rebus medicis non exercitati ſunt, tactu facile percipi poteſt.

Aſpredinem hancce puncta ſub cuticula latentia, in cute copioſa, quæ tamen in ſuperioribus corporis partibus, ac in natibus copioſiora ſunt, progenerant, dura, tactui ac preſſioni paululum reſiſtentia, ſubfuſca, ſubinde etiam ſubrufa,

quæ ab ipſa cute profundiore ſuo colore facile diſtingui poſſunt. Minima ſunt, nec eorum latitudo ultra illud ſpatium, quod acus cuſpide tegi poſſit, producitur.

Tali modo hæ eminentiæ ſe habent, ubi infantes aeri ſive calido ſive frigido expoſiti fuere, percipi tamen longe melius poſſunt, corpore in calidæ balneum immiſſo. Ubi enim cutis calida fovetur atque relaxatur, prætereaque ſubſtantia quædam fermentans, mel farina, & vini aut cereviſiæ faecibus remixtum illi calide illinitur, ac lenta frictione, ſuſpenſa quaſi manu inſtituta ei immittitur, omnibus iis in locis, aſpredine ſua reliqua cute paulo magis eminentibus, corpuſcula e cute emergunt parva, oblonga, colore ex rubro fuſco, in ſupremis ſuis partibus profundiore & ad nigredinem vergente prædita, craſſitudine acum mediocris magnitudinis referentia, ſubinde & craſſiora, tamque copioſa, ut infantes iis fere obducti eſſe videantur. Difficulter ſecedunt a cute, ac intenſa tantum frictione, quæ laneo panno, cum ſapone fit, decedunt. Hinc & præſtitiſſe medicis quibusdam haud ignobilibus viſum eſt, ea e cute expulſa, novacula reſcindere.

Ubicunque infantem calido balneo immiſeris, tenellumque corpus frictionibus, inprimis cum fermentantibus ſubſtantiis tractaveris, ſemper corpuſcula, de quibus diximus e cute prolabuntur, donec aſperæ illæ eminentiæ, de quibus diximus, diſparuerint, quod repetito frequenter balneorum fermentantiumque unguentorum uſu fieri conſuevit.

In iis corporis partibus, quæ aeri frequenter expoſitæ ſunt, cutis habitus naturalis ac glaber eſt, longeque rarius aſperæ illæ eminentiæ in iis obſervantur, quam in iis, quæ continuo veſtimentorum tegumentorumque uſu relaxari ſolent. In manibus digitisque ego crinones rariſſime, rariſſimosque tantum vidi, eosdem raro & in ore, ac minus frequentes, quam in aliis partibus obſervavi. In frontis tamen poſteriore parte, in iisque locis omnibus, quæ ad eam capitis partem ſita ſunt, quæ capillo tegitur, frequentiores eſſe ſolent.

Infantes in quibus malum hoc ſerius, ubi altas jam radices egit, obſervatum eſt, iique, in quibus ſueta auxilia neglecta fuere, eo vehementer afficiuntur. Quamvis ut plurimum majorem alimenti copiam, quam in ſanis fieri ſolet, deſiderent, nutritio corporis tamen non ſuccedit. Corpora eorum ſucci antea plena extenuantur, perpetuisque clamoribus ac inquietudinibus, a moleſto forſan pruritu a crinonibus in cute producto origines ducentibus, exagitati, dies noctesque vigiles ac moroſi tranſigunt. Abdomen ab alimento non ſatis digeſto intumeſcit, ac nutritionis defectus, τρόφιαν Græci vocant, demum ſubnaſcitur. Secedit & cuticula in infantibus tali modo affectis ſæpius, eaque in iis cum cute laxiori, quam in ſtatu ſano fieri ſolet, vinculo juncta eſſe videtur.

§. II.

Accidit autem id huic morbo, quod vix alii ulli, ut medici modo maxime vario ſuper illius originibus, aut nullis obſervationibus ducti, aut falſis exemplis ſeducti, philoſophati fuerint. Plurimi enim eum a vermibus in cutis lacunis hoſpitantibus, qui deinde calida, ac dulcium ſuavitate allecti prodirent, originem ducere arbitrati ſunt, ex iisque IOANNEM HARTMANNUM *), WOLFGANGUM HOFERUM **), DANIELEM SENNERTUM ***), IOANNEM STEPHANUM STROBELBERGIUM ****), IOANNEM IONSTONUM *****), ac FRIDERICUM HOFMANNUM, patrem ******), nominaſſe ſufficit. Supremam corpuſculorum,

Cc 3

*) *In praxi chymiatrica pag.* 152.

**) *In Hercule medico* VII. 6.

***) *Practicæ medicinæ Libr. II. p. II. cap.* 24. pag. 302.

****) *Manuduct. ad puerilium affectuum curat.* cap. 4.

*****) *In idea medicinæ practicæ* IX. V. 4.

******) *Method. medendi* I. 19. conf. & *IOANNIS WIERI, Arzneybuch von etlich unbekannten Krankheiten* fol. 30. qui tamen non crinones, ſed alium morbum deſcripſit.

rum, quæ cute calida fota prodeunt, partem ſubnigram, aut profundiore ſaltem colore præditam, pro vermis capite, falſa ſimilitudine decepti, habuerunt, motumque adeo horum vermium quidam ſe percepiſſe perhibuerunt †).

Alii fuere, qui hunc morbum a pilorum ſub cute retentione oriri crederent, in iisque Ezechiel a Castro *) & Samuel Hafenrefferus **) eminent. De pilis in alio, noſtro tamen cognato morbo affectis Ioannes Wierus ***) loquitur. Morbum crinonum cum trichiaſi Ioannes Schenk a Grafenberg *****) confudit.

Pauca tantum recentioris aevi medici de crinonibus prodiderunt qui morbum, velut cura ſua indignum, obſtetricibus commiſiſſe videntur. Primus fere eſt Vogelius *****), qui, exploſa veterum de crinonum originibus opinione, novam tradidit, rationi ſanæ & experientiæ magis convenientem. Oriri autem putat crinones a muco in folliculis ſubcutaneis retento, ab aere inſpiſſato ac nigreſcente, qui deinde aut preſſione inter digitos, aut balneis calidis e foveolis ſuis extorqueretur.

§. III.

†) *Lorry von den* Krankheiten *der Haut.* II. II. pag. 349. ſeq.

*) *Tr. de igne lambente.* cap. 6.

**) „*Sunt pilorum intra cutim propter ejusdem ſolito majorem com- „pactionem retentio, ad abſceſſum quaſi vergens.* „ Hafenreffer *de morb. cutan. I, 11. pag. 78.*

***) *Arzneybuch.* loc. cit.

****) *V. Obſ.* 7.

*****) *de cognoſcendis & curandis præcipuis corporis humani affectibus.* §. 728.

§. III.

Noluimus diutius immorari in excitandis auctorum de crinonum originibus ſententiis, quum omnes in eo conveniant, ut crinones aut a vermibus in cutis folliculis latentibus, aut a pilorum quadam degeneratione in abſceſſum vergente, aut denique a muco in cutaneis folliculis retento coactoque oriri putent.

Patet autem utique ex eo, quod auctores in tam diverſas partes, ferentes de crinonum originibus ſuum judicium, abierint, morbi origines, ut in omnibus, ad quæ humana poteſt pervenire cognitio, æquum eſt, nondum diligenter ſatis traditas, neque indubitata exemplorum fide ſatis confirmatas eſſe.

Ad primam autem eamque principem medicorum opinionem, quam & Lorryus, *Vir Illuſtris* nuperrime, ancipiti tamen incertoque animo adſeruit, *) crinones nempe quoad naturam ſuam verminoſos eſſe, quod attinet, priusquam inquiramus, utrum crinones viva inſecta, acaris ſimilia ſint, monendum eſt, plurimos, qui in operibus ſuis de iis ſcripſerunt, eos aut prorſus non vidiſſe, aut ſaltim cum dracunculis Aetii aliorumque veterum (qui venam Medinenſem Arabum referunt) confudiſſe, eosque adeo verba de hoc morbo facientes nullam fidem mereri.

Verum enim vero impoſuit & iis, qui hunc morbum obſervarunt, forma tenuis & oblonga corpuſculorum e cute, medicinis ſupra dictis adhibitis, prodeuntium, in primis profundior ille & ad nigredinem vergens ſuperiorum extremitatum ſive capitulorum color, quæ caput vermis & colore & magnitudine ſua ſatis exacte referre videntur. Et motum quendam in corpuſculis hiſce ſubinde obſervatum eſſe, non eſt, quod negemus, qui vero non talis eſt, ut vermibus, qui e cute prodierunt, proprius dici queat, ſed potius a corrugatione & adſtrictione quadam cutis a calido balneo in frigidum aerem

*) **Lorry** *von den Krankheiten der Haut. II. II. p. 345.*

aerem ſubito translatæ, aut ab ipſis etiam crinonibus, qui e latebris ſuis ſenſim ſenſimque expelluntur, eorumque extenuatione oritur. Frigore inprimis id, quod crinones produxerat, protenderatque, calor videlicet, calidaque aqua, diſſipatur, cutis adſtringitur, corpuſculaque calore & aqueis partibus extenuata frigido ſiccoque aere iterum corrugantur. Hinc & plurimi medici putarunt, crinones frigido aeri expoſitos contracto corpore, retractoque capite in cutaneis ſuis habitaculis iterum ſeſe abſcondere.

Eſt porro utique quod dubitemus, quin morbi cum efflorescentiis cutaneis conjuncti a vermibus oriantur, neque eſt, quod credamus facile, corpus, inprimis cutim, in qua omnes nervi terminantur, eamque ob cauſſam & tenerrimo ſenſu præditam tam infinitam vermium copiam, pondere ſuo, motu, irritatione & alio quovis modo eam exagitantem atque irritantem, humanum corpus (ſi & ad infantilem tenerrimamque ætatem non reſpexeris) ferre poſſe, quum innumeris dracunculorum, acarorum, aliorumque vermium generibus, quæ in cute aliquando delituiſſe conſtitit, exemplis certum ſit, perpetua illa a corpore peregrino, motu ſpontaneo gaudente producta irritatione, pruritum moleſtum, ardorem intolerabilem, inflammationem ac ſuppurationem, ipſamque ſubinde mortem produci.

Quum itaque partim auctorum, qui hunc morbum a vermibus oriri ſtatuerunt, fida teſtimonia deſint, partim etiam rationali judicio facile intelligi queat, plus mali a vermibus ſubcutaneis oriri debere, quam a crinonum morbo obſervari conſuevit, facile inducor ad credendum, morbum hunc, quocunque demum oriatur modo, a vermibus ſaltim non oriri.

Nec ii, qui morbum pro pilorum affectione habuerunt, rem tetigiſſe videntur, nec, ut ex Hafenrefferi loco ſupra excitato, clarum eſt, mentem ſuam tam dilucide expoſuerunt, ut firmum & ſtabile de eorum argumentis judicium ferri queat.

§. IV.

§. IV.

Supereſt, ut Vogelii opinionem examinemus, quam nullis exemplis, nullisque obſervationibus confirmatam, velut in tranſitu, quod ajunt, in libro ſuo propoſuit. Quem in finem obſervationes noſtras, omniaque ea, quæ comedones diligenter, inprimis microſcopii ope examinando didicimus, exponere expediet.

1.

Sæpiſſime ego tenerrima quadam forcipe, qua anatomici ad nervos teneriores firmandos utuntur (Pincette), crinones, balnei ſuetarumque medicinarum ope, e cute expulſos, avulſi, verum cuticula obſtitit, neque, niſi lacerata velut eo in loco, cui crino inſedit, cuticula, de cute ſeceſſerunt.

2.

Corpuſcula hæc, ſoli aut aeri expoſita, ſiccataque, coloris valde obſcuri & fere nigri fuerunt, admodum parva, ſextaque iis circiter de priore ſua magnitudine pars ſuperfuit. Chartæ albidæ impoſita, cultelloque tractata facile in pulverem ſatis tenuem dilapſa ſunt.

3.

Pulvis hic microſcopii ope examinatus fruſta retulit inæqualia, pluribus angulis gaudentia, leviter ſplendentia.

4.

Aquam deſtillatam, in qua guttæ quædam olei tartari per deliquium ſolutæ fuerant, limpidam tamen, pulveri huic adfudi, qui mediocri calore ſolvebatur, ita ut in fundo vaſis præter tenacem quandam materiem, e cuticula forſan, quæ cum crinonibus ſimul ſeceſſerat, natam, nil remaneret.

5.

Et ſola aqua ſolutio ſucceſſit, opus tamen fuit agitatione quadam & calore intenſiori. Aqua hac ſolutione ſubturbida evaſit.

6.

Solutionem in vaſculum purum porcellaneum infudi, aquamque leni igne diſſipavi. Remanſit in fundo aliquid de maſſa quadam ex fuſco profunde rufa, quæ ob veſiculas multas, quæ vero aerem emiſerant, inæqualiter in fundo diſperſa erat.

7.

Et id, quod remanſerat, adfuſa iterum aqua, ſed difficulter ſolui potuit. Solutionis color ſubobſcurus fuit.

Ipſos crinones recentes microſcopii ope examinans, hæc obſervavi.

1.

Avulſi tenuiſſimæ forcipis ope crinonem ſatis magnum de cute infantis ſex hebdomades nati, qui craſſitudine acum mediocrem retulit, longitudine vero ſua duas aut tres lineas haud ſuperavit. Auctus ſua magnitudine, oculoque armato examinatus, mucum ex fuſco ſubrufum retulit, nullis vaſis, nullaque penitus organica textura gaudentem, pellucidum inſtar vitri colore eodem, ex fuſco videlicet ſubrufo infecti. Ejus ſuperficiem circumdedit cuticula quædam levior laxiorque, pellucida pariter & manifeſte ſubſquamoſa, quæ a violentia forſan, qua crino a cute avulſus fuerat, in lacinias quasdam ſciſſa in aere, nexa tamen maximam ad partem cum crinone, fluctuari videbatur. Num ex muco in externa ſuperficie crinonis magis coacto hæ laciniæ? E cuticula ortum duxiſſe videntur, forcipis ope una cum crinone avulſa.

2.

Et capita crinonum, ſive partes eorum ſupremas, profundiore, aut ſubnigro potius colore tinctas, ſæpius examinavi, quæ ob ſimilitudinem, quam cum aliorum vermium capitulis habent, medicis ſæpius pro vermis animati capite impoſuerunt. Perpetuum hoc fuit, ut corpus, ſeu media crinonis pars pellucida eſſet, utque nullum in ea organicæ cujusdam texturæ veſtigium percipi poſſet. Defuit vero in ſuprema crinonis

par-

parte, quam capitis nomine inſigniuere, pellucidum illud, colorque, ut jam dictum eſt, obſcurus & nigreſcens fuit.

§. V.

Patet ex his experimentis.

1.

Organici crinonibus nil ineſſe, adeoque eos peſſime falli, qui eos pro vermibus habent.

2.

Crinones habitu tantum externo vermes referre, eosque nec morſu, nec motu, nec excrementis ſuis corpus humanum poſſe lædere.

3.

Mucoſam eſſe, ex qua conflati ſunt, materiem, aqua cum alcalino ſale mixta ſatis facile, calida ſimplici difficilius, frigida difficillime, vel nullo modo ſolubilem; quod etiam ex eo patet, quod crinonum ſolutio, igne coacta, easdem, quas ſimplex mucus, mutationes patiatur. *)

4.

Capitula crinonum, quæ pro vermium capitulis habita ſunt, muco magis coacto, adeoque & obſcuriore colore prædito, conflata eſſe.

5.

Cuticulam aut illius ſaltim quasdam ſquamas cum crinonibus ſimul ſecedere, eis inprimis violentia quadam avulſis.

6.

Hinc etiam fieri, ut, e lacunis ſuis in cutim prolapſi, ea tam difficulter ab iis purgetur, quum neceſſe ſit, ut & cuticulæ pars cum iis ſecedat.

§. VI.

Ad cauſſas crinonum, expoſitis iis, quæ ad veram eorum eſſentiam pertinent, transgredior, in iisque tenerum a natura

 da-

*) Haller prim. lin. phyſiolog. §. 190. pag. 81.

datum corpus prima eſt, quæ ad eos generandos diſponit. Raro enim accidit, ut toroſi infantes, iique in quorum corpore omnia cum vigore quodam ſuccedunt, hoc morbo corripiantur. Magis vero eo obnoxii ſunt ii, qui aut præmaturo partu in lucem editi fuerant, aut ab ægris parentibus generati, ab ægrave nutrice lactati, debile tenerumque corpus habent.

Occaſionem autem huic morbo copioſiſſimam præbet neglecta in infantum regimine mundities, neglecta inprimis linteorum lectulorumque, quibus involvuntur, mutatio. Quum enim in infantibus omnes vitæ ſanæ functiones, ſanguinis circulatio, egeſtiones, caet. quam celerrime ſuccedant, infantum, præſertim linteis lectulisque calidiſſimis involutorum, perſpiratio quoque intenſa eſt, quæ, ubi aut (quod frequentiſſime fieri ſolet) linteis madidis, aut alio quovis modo ſupprimitur, neceſſe eſt, ut perſpirabilis materia in excretoriis ſuis ductibus ſub cute hæreat, ibique in mucum quendam cogatur, qui deinde congelatus ac profundo iſto, ſibi proprio, colore indutus, infantes ſub crinonum nomine adfligere ſolet.

Accedit & id, quod in infantili corpore, ſuccis non ſatis ſubactis digeſtisque referto, perſpirabilis materia craſſior ea ſit, quæ a corporibus in quavis alia ætate conſtitutis excernitur. Videtur & acidus, quem manifeſte ſpirat, odor, coagulabilem ejus naturam indicare. Augetur affluxus humorum, qui perſpiratione e corpore educi ſolent, perpetua velamentorum lectulorumque, quibus infantile corpus circumdari ſolet, fomentatione, ipſaque vaſa, quæ excretioni humorum in cute inſerviunt, perpetuo hoc fotu relaxantur. Inde & illud facillime explicari poteſt, quod infantes, ætate paululum profectiores, qui linteis non amplius involvi ſolent, crinonum morbo corripi fere nunquam ſoleant.

Obſtructis ductibus excretoriis cutaneis a materia perſpirabili in iis hærente, ipſa perſpiratio minuitur, humores peregrini, iique acres, excrementitii in corpore congeruntur, qui varie irritando, rodendo, tenerrimas corporis partes vellicant

licant, convulſionibus nervorum, omnibusque aliis ſymptomatibus, qui a partibus ſolidis nervisque irritatis proficiſcuntur, anſam præbent.

Notari autem inprimis meretur aucta illa, quæ ſemper in infantibus hoc morbo affectis obſervari ſolet, ciborum, ac alimenti cujuscunque, inprimis ſolidi cupiditas, quæ ab acribus & aceſcentibus utplurimum humoribus, primas vias irritantibus, facile deduci poteſt. Alimento autem copioſe aſſumto, eoque non, ut par eſt, digeſto, neceſſe eſt, ut mali ſucci, malus corporis habitus & obſtructiones glandularum inteſtinalium cæterorumque infimi ventris viſcerum a viſcidis humoribus generentur, ac atrophia denique, cujus origines in infantibus, quorum ſolidæ partes ob minorem eorum vim, ſuccorumque abundantiam, exiguum robur habent, facillimæ ſunt, ſubnaſcatur.

Sedem morbi Vogelius in cutaneis folliculis, qui ſebum quoddam, cuti nitorem & teneritudinem concilians, emittunt, conſtituit. Quæ opinio, quam nullis penitus argumentis firmatam Vogelius protulit, ſi vera eſſet, longe alius, inflammabilis videlicet, ceruminis inſtar, crinones naturæ eſſe deberent, quum in folliculis ſubcutaneis non mucum, ſed ſebaceum inflammabilemque humorem contineri conſtet. Copioſiſſimi præterea folliculi hi ſubcutanei in ore, in aliis autem corporis partibus rariores ſunt, crinones vero in pectore, dorſo, humeris, femoribus, natibus, cæt. iis certe partibus, in quibus folliculorum ſubcutaneorum copia permagna non eſt, naſcuntur, eamque ob cauſſam merito dubitare licet, utrum crinonum ſedes tam anguſtis iſtis folliculorum ſubcutaneorum terminis adſcribenda ſit.

Probat autem inprimis opinionem noſtram de crinonum in extremis vaſorum, quæ tranſpirabili humori educendo inſerviunt, partibus, id, quod cuticulæ pars cum crinonibus ſecedat, ubi eos vi quadam avulſeris, aut frictione cutim ab iis purgaveris. Folliculi enim in ipſa cuticula terminantur,

 foret-

foretque neceſſe, ut, ſede crinonum in iis conſtituta, integra cuticula ſecedere deberent. Quod & in adultis ſæpius accidit, ex quorum ſebaceis folliculis coactum ſebum, exiguum vermem referens, digitis exprimi poteſt, quod vero digitis vel leviter tractatum, inter eos colliqueſcit. Pori vero, qui tranſpirationi & ſudori educendis inſerviunt, maxima ex parte cum ipſa cute terminantur, ac materia, quam demittunt, perſpirabilis ab iis excreta, per lamelloſam ſeu, ut Cl. Klinkoſch maluit, *) celluloſam cuticulæ texturam colata excernitur. Obſtructis vero a craſſiore quadam coactaque materia poris cutaneis, eaque e vaſis emiſſa, cuticula, quæ tam craſſo crudoque humori transmittendo impar eſt, ab eo elevetur, ſimulque cum eo decedat neceſſe eſt.

§. VII.

Cauſſis expoſitis, diſcuſſaque de vera crinonum ſede diſceptatione, ad medendi eis methodum progredior, in quo tamen exponendo ita verſabor, ut omiſſa medicinarum, quas ad hunc morbum profligandum medici commendaverunt, parte maxima, vias tantum indicem dijudicemque, quas medici, crinonum morbum profligaturi, ingreſſi ſunt.

Primum in his locum ea methodus obtinet, qua cutis calida quadam, eaque ſimplici fomentatione relaxatur, ipſique materiæ perſpirabili in mucum coactæ, ac ſub crinonum nomine in tubulis excretoriis hærenti, tanta diluentis humoris copia interponitur, ut eo tumefacta, & ipſa cute frictionibus irritata, a contractis forte ab irritatione vaſis cutaneis in cutim propellatur. Huic methodo maximam merito vim medici tribuerunt, ſæpius inprimis repetitæ, ac debito modo, donec omne id, quod in cute præter naturam fuerat, diſparuerit, con-

*) Hermann diſſ. de vera natura cuticulæ, juxta ſenſum Cl. *Klinkoſch*, in ejusd. diſſ. Pragenſ. Vol. I. p. 316. ſeq.

continuatæ, quum diluendi & diſcutiendi vis calidæ aquæ, præſertim cum vi quadam corpori applicatæ, maxima ſit, ut & facile mihi perſuadeam, non omnes crinones hac medendi methodo expelli, ſed plures, calida in poris cutaneis ſolutos, aut cum perſpirabili materia ſenſim decedere, aut etiam a bibulis vaſis reſorberi.

Eſt tamen in hac methodo id moleſtum, quod, ubi infantes integræ ſanitati ea reſtituere velis, frequenti ejus uſu opus ſit. Quum enim materies, quæ crinones conſtituit, tenax ac difficulter in calida aqua ſolubilis ſit, credibile utique eſt, non omnes crinones unico tantum adhibito balneo poſſe decedere. Videntur adeo, niſi ſtudioſe omnia, ac cum cura quadam peragantur, crinones renaſci, donec omnis eorum materies, ſtagnans nempe in vaſis cutaneis humor, penitus reſolutus fuerit.

Qui a vermibus crinonum morbum derivarunt, novam eorum, prioribus egeſtis, generationem a capitulis eorum non reſciſſis, aut a vermibus, qui latebras ſuas iterum petierant, derivarunt. Hinc & plurimi, qui de crinonibus aliquid litteris prodiderunt, capitula eorum novacula abſcindi juſſerunt.

Longe felicius ſuccedit curatio, longeque citius morbus profligatur, ſi calidæ cutem relaxanti maſſa quædam fermentans e ſaccharo aut melle, cum cereviſiæ aut vini fecibus præparata, aut lixivium ex cineribus ligni inprimis querni paratum, aut oleum tartari per deliquium, aut ſapo admiſcetur, aut cutis iis calide, lenta & æquali frictione illinitur. His medicinis, præſertim alcalinis id, quod in poris cutaneis hæret, celerius & facilius ſolvitur, pori relaxantur, & ad ejiciendum id, quod in iis ſtagnaverat, diſponuntur. Reſtituta liberiore perſpiratione, nova ſtagnantis materiæ generatio optime præcavetur.

Fermentantia autem vehementer corpora, cuti ad provocandos crinones illita, aliter agere videntur, egoque rationem feliciſſimi, quem in crinonibus curandis edunt, effectus, in a-

re

re fixo ſitam inprimis eſſe arbitror, qui in fermentantibus ſubſtantiis maxima copia evolvitur. Videtur evolutus ille, ac fermentatione liberatus aer poris cutaneis ſeſe inſinuare, eos extendere, adeoque exitum peregrino corpori liberiorem parare. Forte & ipſi peregrino corpori ſeſe interponit, ac elatere ſuo, majore inprimis vaſis frictionis ope vi conciliata, exitum ejus promovet.

Hæc medendi methodus tam efficax certaque eſt, ut ego certiorem dari haud putem, inprimis ubi repetitis vicibus ea ac tam diu adhibetur, donec in cute nil peregrini amplius appareat.

Et adſtringentium medicinarum ſolutiones & decoctiones quidam ad hunc morbum profligandum adhiberi juſſerunt, ut adſtrictis cute vaſisque, peregrina corpora ex iis propellerentur. Verum hæc methodus incertior longe ea eſt, quam expoſuimus.

Zeulenroda in Voitlandia Onoldum miſſa d. 10. *Decembris* 1780.

OBSERVATIO XLV.

Dn. D. PAULI IOANNIS FRIDERICI HELMERSHAUSEN

continuata de

Pertinaciſſima obſtructione alvi perfecte ſanata.

Anno milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo nono obſervationem, Tomo quarto novorum Actorum inſertam, Obſervatione L. pagina 245. de obſtructione pertinaciſſima plurium menſium & confluxu ſymptomatum in quadam aegrota, communicavi, cujus finem, ut promiſi, nunc publici juris facio

facio, perfecte ſanata aegrota. Ultimum, cujus in hac obſervatione mentionem feci, ſymptoma erat, aſpectus & proventus macularum cæſiarum, in icterum ſeſe determinantium. Ictero profligato primo motus epileptici repetebant, & nunc vomitus cruentus ad libram usque unam ſanguinis floridi, in vaſe aperto mox evaneſcentis, ſæpius miſeram ad lipothymiam usque exhauriebat, quem aphonia comitabatur. Liceat, hic allegare ſingulare phænomenon, quod ſanguis ſolum per vomitum ejectus, non vero per venaeſectionem emiſſus, ſemper evaporaverit, & aphonia non, niſi peracto vomitu, ceſſaverit. Vomitum cruentum ſub initio menſis Novembris excipiebat leucophlegmatia & tympanites eo gradu, ut ob inſignem corporis molem clyſter, propter obſtructionem octo dierum neceſſarius, adplicari non poſſet, ut taceam anheloſam reſpirationem & anguſtias præcordiorum. Folia ſennæ cum manna & ſale tartari decocta, vix & ſine levamine movebant alvum, pilulæ anticatarrhales Schulzii cum G. guttæ acuatæ fortiter vero eam cum remiſſione anxiæ reſpirationis evacuabant, & nunc ægrota deliriis vexabatur, quæ recidivus vomitus cruentus ſiſtebat. Paulo poſt, ingenti humoris aquoſi quantitate per alvum eliminata, & alvo per quatriduum obſtructa, eadem copia per urinam excreta, corpus tympanite & leucophlegmatia liberabatur, cujus loco atonia per menſem Decembris 1769. continuabat, cum deliriis & proſtratione appetitus. Anno milleſimo ſeptingenteſimo ſeptuageſimo, aphonia & deliriis per ſpiritus nervinos & olea deſtillata ſublatis, vermes per naſum excluſi & obſtructiones alvi, per tres hebdomades continuatæ, ingruebant. Status tympaniticus & metus ſuffocationis, aliis lenioribus evacuantibus fruſtra adhibitis, clyſmata fortiora & continuum uſum mixturæ ſpleneticæ expoſcebant, nihilominus tamen alvus non prius ſolvebatur, ac poſt vomitus cruentos coloris hepatici, inſtar ovorum inciſorum. Menſis Februarii ſub initio tympanites recidebat, quam hæmorrhagia uteri mere ſeroſa cum ſtuppa lino ſimillima ſiſtebat. Per hanc

hæmorrhagiam uteri pilulæ, ante aliquot dies aſſumtæ, per vaginam uteri excludebantur; ergo ſingularis & præternaturalis via ex inteſtinis ad uterum vel vaginam uteri quod adſit, neceſſe erat, & nunc ægrota, per aliquot dies, a ſymptomatibus gravioribus libera erat, niſi quod usque ad finem menſis Februarii jucunde, in ſomno & ſub vigiliis, deliraret. Menſis Martius ſe incipiebat cum repetita excluſione vermium per nares, cum remiſſione cephalalgiæ & anxietatis. Circa finem hujus menſis iterum corpus intumeſcebat, cujus flacciditatem diarhœa & hæmorrhagia uteri ſeroſa, cum fruſtulis ſalinis terreis, per quam iterum pilulæ aſſumtæ excludebantur, proveniebant. Sub initio menſis Aprilis iterum ſic dicti lapides ſalini glutinoſi eliminabantur, & in medio hujus menſis motus epileptici vagi obſervabantur, & circa finem inflatio tympanitica cum aphonia. Hanc excipiebat, menſe Majo & Iunio hujus anni, mox obſtructio pertinaciſſima plurium hebdomadum, mox diarrhœa enormis, quaſi per hydragoga producta, cum intermixtis deliriis, quibus aegrota vigil & in ſomno afficiebatur, quæ deliria, etſi magis jucunda, etiam per Iulium & Auguſtum continuabant. Aegrota cæteroquin ſana relative erat. Sub finem Auguſti iterum lapidem mere ſalinum, ponderis ſeptem drachmarum & figuræ denticulatæ, cum gravi & doloroſo labore excludebat, quia inteſtinum rectum figura lapidis laedebatur, cum hæmorrhagia ſubſequente; qua occaſione ægrota me certiorem reddebat de procidentia uteri, nondum penitus retropulſa, quæ eo magis dolores augebat, quia, aliquot ſaltem diebus præterlapſis, iterum lapis ſalinus, ponderis unius unciæ, & ſub initio Septembris ejusmodi concretiones miraculoſæ, in medio foramen repræſentantes, excludebantur. Circa finem Septembris iterum de lapide querebatur, juxta relationem aegrotæ, jam per tres dies oſſi ſacro infixo, hoc enormi dolore & labore, adeo, ut aegra anxie peteret, abdomen per paracentheſin aperire, tandem expulſo pondere unius unciæ, etiam in medio foramen, & in hoc particulam inteſtini corrupti retinen-

te

te, ægrota nunc per tres menſes a gravioribus ſymptomatibus libera, attamen ſemper in delirio manebat, ſub quibus in plateam, tecta ſaltem induſio ibat, qua ex cauſa a Magiſtratu, ut phrenitica, vel furore uterino laborans, in ergaſtulum mittebatur, ſed etiam incarcerata vomitu cruento & lipothymiis primis menſibus ſæpius afficiebatur, interim tamen terror & aliæ animi commotiones ſpasmos irregulares ſiſtebant, quos alias efficiunt. Diæta ſtricte obſervanda, regimen morbo accommodatum, ſublevabant ita operationem medicamentorum, ut elapſo anno ſana & libera dimitteretur, exceptis hyſtericis paſſionibus, licet levioribus, vitam adhuc degit ſanam; ſed allegare neceſſe eſt, quod in hoc incarcerationis anno, ſimul annos decretorios ratione tributi lunaris abſolverit, quibus peractis tota ſcena con- & occludebatur. Quod cauſa omnium allegatorum, tam graviorum quam variorum, ſymptomatum, ex utero & temperamento ſanguineo-melancholico originem traxerit, extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt. Laſcivæ ex temperamento, ſed per religioſam educationem ſuppreſſæ, cogitationes majorem ad uterum adfluxum efficiebant, & imprægnationes quaſi ſpurias gignebant. Genitalia, ſemper ſingulari orgasmo turgeſcentia, refluxum impediebant, libidines vero non, ut in matrimonio, per coitum extinctæ, ſpasmos & concretiones polypoſas producebant, quæ ex ſingulari corporis diſpoſitione, & ſalſa humorum dyſcraſia, ſal cum oleoſis pinguibus corporis partibus exſudabant, in forma lapidum concretorum, & inde etiam maculæ cæſiæ fundatæ ſunt; acidum enim prædominans ſulphur & phlogiſton præcipitabat, quod ſemper colorem cœruleum repræſentat. Quod præternaturalis conformatio partium hanc miſeram ad enormes & plane inauditas ſpasmodicas conſtrictiones, & ad ſymptomata inconſueta diſpoſuerit, ex effectibus patet. Mercurius enim currens vivus adſumtus per vaginam uteri ex parte excludebatur, pilulæ aſſumtæ, præterlapſis aliquot diebus, iterum per

eandem viam proveniebant. Quid ex his concludendum, quam quod præternaturalis tranſitus, ex inteſtinis ad uterum vel vaginam uteri, adfuerit, vel ruptura inteſtini & vaginæ uteri, ſine diſcrimine vitæ, locum habuerit, utrumque vero eſt notatu digniſſimum. Negotium menſium, per animi pathemata, in ſubjecto irritabili & ſanguine pleno, alteratum, varias congeſtiones, mox compreſſiones, mox irritationes fibrillarum nervearum producentes, effecit, inde lipothymiæ, convulſiones, deliria & aphonia, id quod effectus teſtatur, quia plethora per vomitum cruentum ſublata, omnia allegata phænomena iterum evaneſcebant. Ex effectibus porro probari poteſt aſſertum, quoniam corpus ex illo tempore, quo, ſecundum rationem ætatis, tributo lunari non amplius penſitaret, etiam a cruciatibus, quibus per plures annos obnoxia erat & expoſita, liberabatur; ita, ut excepta atonia & debilitate memoriæ, ceu effectibus nimiæ diſtenſionis & ablatæ elaſticitatis, cæteroquin ſatis ſana vitam degeret. Obſervationes antiquorum Medicorum jamjam varia allegata phænomena in hyſtericis affirmaverunt, ſic Riverius Obſerv. XCIV. ancillæ mentionem facit, ex hæmorrhagia in affectus hyſtericos prolapſæ ita graves, ut aphona & quaſi mortua jaceret, cum tamen apertos haberet oculos, & manu ſe ſtrangulari indicaret, & Obſerv. XXXI. fœminæ, per multos annos variis hyſtericis affectibus vexatæ, qui epilepticos referebant inſultus. Ratione excretionis inſolita communicat hiſtoriam in Obſervatione LXIX. de uxore mercatoris Monſpelienſis, quæ per alvum excrevit materiam quandam pituitoſam, compactam & latam, faſciæ inſtar, palmi magnitudine, & Thomas Bartholinus Cent. III. hiſtoria LXXV. ait, Benedictum Sylvaticum ipſi retuliſſe, matronam, diu colico dolore intenſiſſimo vexatam fuiſſe, qui nullis ceſſit medicamentis, antequam ſingulis vicibus materiam tophaceam & calculoſam, noſtris ſimilem, per alvum reddidiſſet,

&

& ipſum calculum in utero inventum fuiſſe, refert in Obſervatione LXIV. Cent IV.

Vinaria Onoldum
miſſa d. 21. *Ianuarii* 1781.

OBSERVATIO XLVI.

Dn. D. IOANNIS GODOFREDI BÜSCHER.

De

Lue pecudum ex contagio aëris putrido per ignem arcenda.

Ex omnibus illis e terra noſtra ejusque gremio in atmoſphæram noſtram abeuntibus particulis inpurioribus, nullæ dantur, quæ ſanitate viventium magis nocivæ æſtimari poſſint, quam quæ ex corporibus animalium, per putredinem reſolutis, in aërem egrediuntur. Eluceſcit hoc jam ex averſione naturali & nauſea, quas patimur, ſimulac nervis olfactoriis accidentaliter animal mortuum & putredine corruptum ſubjicitur; ut nihil in toto geocoſmo ſit magis averſabile quid, quod averſabiliſſimum. Patet hoc etiam ex effectu horum effluviorum funeſto, ubi ex ſepulchris ad longum tempus clauſis, per factam earundem aperturam, adſtantibus lipothymiæ, motus epileptici, imo mors ipſa multoties cauſata eſt, & quamvis non negandum ſit, effluvia ex regno minerali ſanitati per inſpirationem non minus nociva nominari poſſe, hæc tamen cum illis ratione virulentiæ minime comparanda ſunt. Cum igitur neque in regno minerali, neque minus in regno vegetabili quidquam reperiatur, quod cum fœtore putrido & effectu funeſto effluviorum animalium putridorum comparandum ſit, nullam ſanitati magis inimicam cauſſam, quam illam jam nominatam, peſſimam agnoſco. Exhalantibus igitur hiſce in atmoſphæram noſtram putridis particulis, per fulmina & tonitrua non ple-

nario deſtructis, valde mihi probabile videtur, non alias, niſi putridas illas particulas, morborum putridorum cauſſas eſſe probabiliſſimas. Iam ad rem ipſam me accingam, & de morbo illo, cuivis fere ſat ſuperque noto, diſſeram, morbo videlicet bovino epidemico, qui nihil aliud eſt, quam febris putrida epidemica & ſimul inflammatoria, cujus cauſſa in nulla alia re quærenda mihi videtur, quam in aëre, ſeu potius in particulis illis putridis in aëre contentis, & per reſpirationem attractis, cujus cauſſa primaria nihil aliud eſt, quam vapor ille putridus, ex animalibus in terra defoſſis oriens, & atmoſphæram noſtram inquinans, & per inſpirationem ab aliis ejusdem ſpeciei animalibus receptus. Interim non negandum eſt, propagationem hujus mali etiam alia fieri poſſe ratione, quando particulæ illæ putridæ, ſub forma roris, ex ſuperiori atmoſphæræ parte deſcendunt, & prata & gramina, pabulum hujus generis animalium, corrumpunt (vergiften). Quo plura animalia igitur hac lue in anno moriuntur, & effluvia ſua per poros telluris in atmoſphæram noſtram exhalant, eo major propagatio hujus mali poſſibilis & probabilis erit. Hinc inde ſequitur, quod ſi hæc animalia mortua terris per ſepulturam non demandarentur, ſed in rogo ligneo per vividam flammam cremarentur, & conſumerentur in cineres, ut ſic impediretur, ne ſub terra in putrilaginem, qualitate & quantitate vitioſiorem, tranſire poſſint animalia mortua, propagatio hujus mali omnino reſcindi poſſit, quia ignis corporum principia conſtitutiva, quæ alias in nexu ſub terra manentia in putredinem abeunt, ſic dirimit & ex nexu ſuo ſeparat, ut hac via, ſecundum logicam probabilium, maxima propagatio hujus mali eo ipſo impediatur. Regeri quidem mihi poſſet, remedium præſcriptum nimis ſumtuoſum eſſe; ſed reſpondeo, quod, ratione utilitatis exinde emerſuræ, ſumtus nullam in conſiderationem veniant. Ponamus problematice, quod ſi 1000. pecora, hoc morbo infecta mortua, non in cineres cremarentur, ſed terræ demandarentur, ubi eo ipſo per fermentationem putridam venenoſa vis,

quan-

quantitate & qualitate, ſic major & vitioſior evaderet, uti hoc probabiliter credendum foret, exhalationes tunc majori copia & majori virulentia, ex acquiſita hac ſub terra natura, ſi in atmoſphæram abirent, effluvia alia 10000. pecora inficere poſſent, & hæc 10000. multiplicatione arithmetica, infectionem in 100000. ejusdem ſpeciei animalia traducere & propagare poſſent, quod vero per conſumtionem eorundem per ignem felici ſucceſſu impediretur. Quanti, quæſo, momenti & quantæ utilitatis non foret conſilium hoc a me datum? Ex allegatis his cauſſis & rationibus non minus patet, ſepulturas hominum, propter analogiam horum cum illis corporum, ſanitati æque nocivas eſſe, ut optandum foret, ut mos ille peſſimus jam dudum in toto mundo abrogatus fuiſſet, qui vix ante paucos annos in multis locis tandem abolitus eſt. Reminiſcor, dum hæc ſcribo, ante aliquot annos in templo quodam Pariſienſi tantum fœtorem ex nominata cauſſa productum fuiſſe, ut eccleſiam illam frequentantes nauſea, vomitu, deliquio animi & morbis malignis correpti fuerint, ut templum illud denuo frequentare nemo auſus fuerit, qua occaſione Chymicus quidam, variis antea in vanum adhibitis remediis, per infuſionem olei vitrioli ſuper ſal culinare, quæ miſcela ſpiritum ſalis fumantem producit, vaporem illum putridum præ reliquis optime, ſi non in totum, tamen in tantum correxit, ut frequentatio hujus templi deinde ſine noxa fieri denuo potuerit. Sed turpius eiicitur, quam non admittitur hoſtis, & hoſpes. Hac occaſione in mentem mihi venit Epitaphium Verheyenii, Profeſſoris olim Lovanienſis, hac Inſcriptione dotatum:

Hic jacet Philippus Verheyen, qui ne templum dehoneſtaret, & nocivis halitibus infeſtaret, partem corporis ſui materialem hic in cœmeterio extra urbem poni voluit. Requieſcat in pace.

Onoldum miſſa d. 22. *Februarii*
1781.

OB-

OBSERVATIO XLVII.

Dn. D. IOANNIS FRIDERICI CHRISTIANI SCHERF.

De *Morbo Nigro.*

Primo meæ juvenilis praxeos medicæ anno vix elapſo, morbus mihi creditus, quem cives mei ferme pro inſanabili huc usque putarunt. Mater meæ dilectæ uxoris, illo tempore quidem nondum pietatis cultu a me perſequenda, aſt omni honore digna, ultra ſexaginta annos nata, & duodecim liberorum tenera mater, ſubito animo defecit, & mihi cito accerſito, quod triſte & formidinis plenum ſpectaculum! Aegram invenio morienti ſimilem, facie livida, naſo acuto, oculis clauſis & collapſis, ſudore frigido & tenaci, reſpiratione vix ſenſibili, pulſu minimo inæquali, membris lividis, gelidis & flaccidis, unguibusque cæruleis; liberi adſtantes, ſummo ſub eiulatu & anxietate, vitam ſtudent aceto & multifariis revocare odoramentis, laboribus etiam bene mox dicit Deus, & ægra expergefacta omnium vultum ſerenat. Dicenda vero, quæ hanc præceſſerunt lipothymiam: urens oppreſſio in ventriculo, tormina ventris, dolorque dorſi tenſivus ferme poſt quælibet ingeſta, inprimis poſt cibum duriorem conditum vel acidulum, cum vomitu operoſo pituitoſo, ægram excruciavere noſtram. Præcipue hodierna die atrociſſimos in regione lienis dolores & vomitus ſuſtinuit, ac diarrhœa cum teneſmo laboravit, ſed per diarrhaeam eiecta minime luſtrari potuerunt. Quæ ego perpendens, & Hippocratis Tissotique effatorum memor, vomitum cruentum illico prænuntio, & ſemihora nondum præterita, triſte meum præſagium evaſit verum, evomuit enim ægrota circiter libras duas ſanguinis atri coagulati, grumoſi, maleque olentis, qui vero omnino non acido præditus fuit ſapore,

re, nec in terra efferveſcit. Aegra admodum debilis, levi iterum deliquio adfecta, quo vero mox fugato de anxietatibus querelas habuit maximas; ego potum frigidum cum ſucco citri leniter acidulatum præbui, & enema ex manna calabrina, tamarindis & florum chamomillæ decocto adhibendum curavi, quod magnam ſanguinis nigri & grumoſi evacuavit copiam. Noctu ſequens potio R. Pulp. tamarind. Mann. calabr. āā ℥j ß Sal. mirab. Gravenh. ʒjj Aq. comun. ℥vj coque & cola D. S. omni bihorio cochlearia bina, & duo enemata plures procurarunt dejectiones nigras, levioribus deliquiis. Mane ægra melior ſe habuit, horis poſtmeridianis rurſus duas dejectiones nigras, aſt deliquio vacantes, clyſmate excitavi. Tertia die emulſionem bibere juſſi amygdalinam, & veſci cremore hordei; ſub veſperam enema injectum iterum grumos eduxit, aſt multo cum ſtercore mixtos. Nox placida, ſed ſomnus parcus. Quarta die tranquilliora invenio omnia, enema fæces eduxit naturales & ſine ſanguine. Quinta die ægræ, clyſmata abhorrenti, ſequentem dedi mixturam: R. Anim. rhei, liquor. terræ ſoliat. tartar. āā ℥ß D. S. omni trihorio guttæ centum. Cibus ſolidior, quem clam me ſexta die deguſtavit ægra, quendam abdominis excitavit dolorem; laxans præſcripſi mannatum & lene, quod fæces prima ſede iterum ſanguine mixtas eduxit. Iam ſingula die vires reſtituuntur, & die octavo potum theatum ex R. rad. vincetox. rad. taraxac. rad. graminis āā ℥j Flor. arnicæ ʒvj Flor. ſambuci Flor. malvæ āā Mß. C. C. M. F. ſpecies in quatuor part. æq. dividend. ordinavi, cujus una pars cum ℔j aquæ communis leniter coquenda & per diem vaſculatim ſumenda, & in quolibet vaſculo guttas ſexaginta prioris mixturæ. Non multo poſt frigori matutino expoſitam ægram horripilatio & animi deliquium invaſit, quibus fugatis anxietates, levis cephalalgia, pulſus celer & debilis, dolores vehementiſſimi in regione lienis ægram vexarunt, quibus omnibus intra paucos dies omnia ſymptomata ſupervenerunt febris hecticæ; dolores in regione lienis accreverunt, cum vomitu pitui-

 toſo

toſo, aliquando etiam diarrhœa, ut mihi viſa eſt, purulenta. Urina fuit aurantii coloris & purulento ſedimento, quod ſi interdum non adeſſet, dolores in hypochondrio ſiniſtro fere intolerabiles evaſerant, ita ut coactus ſim opio iis levamen imponere. Conſtitutio & vires corporis indies plus decreverunt, ita ut ægra tandem ſceleto iacuerit ſimilis. Cui febri conſumptivæ, quam ex ulcere lienis promanare exiſtimarem, multifariis remediis, ab autoribus in noſtra arte claſſicis valde laudatis, mederi ſtudui, aſt plane incaſſum, donec tandem aliquando ex libro egregio: Medicus *Sammlungen von Beobachtungen aus der Arzneyvviſſenſchaft* Zurch 1764. pag. 318. febrim hecticam interdum tincturæ ſulphuris Clauderi cum extracto chinchinæ obedire, & maximopere gaudeo de hujus tincturæ efficacia in noſtra ægra, uſus enim hujus tincturæ, cum extracto millefolii combinatæ, intra tres hebdomades aegram omnimode emaciatam optime reſtauravit.

Iuri in præfectura Ilmenavienſi dicendo præpoſitus I. C. Hager ultra ſex & quadraginta annos natus, vitæ ſedentariæ omnino deditus, ſtudiis fractus, atrabilarius, & multifariis mali hypochondriac ſymptomatibus, quorum vero alius medicus curam habuit, afflictus, quatuor ante ultimum diem & me in conſilium vocavit. Ambulantem invenio pallidiore autem facie, levibus ventriculi doloribus, appetitu proſtrato, pulſu bono aſt celeriori, & de laſſitudine per totum corpus, & ſenſu cujusdam debilitatis momentaneæ, poſt quamlibet urinæ miſſionem, querimonias fundentem, mucum valde tenacem evomit, & dejectio alvina nigerrima, ſplendens & ſedimento potus coffee maxime ſimilis & craſſa, magno me adficit timore. Percunctationibus vero cognoſco, quod omnimode memoratu dignum, jam per ſex hebdomades alvum ſpontaneam, tali nigro colore ſaturatam dimiſiſſe ægrum, & ſine omni dolore aut debilitate. Neque ullo gravi oneratus ſymptomate domo exivit & perfecte ſanus, ut ſibi viſus eſt. Cœtus ſalutavit amicorum & muneris officia explevit omnia. Tandem octo dies

ante

ante mortem vomitus pituitoſus, leves ventriculi dolores, & appetitus languidus ſupervenerunt; contra hæc morbi augmenta remedia ſumſit neſcio quæ. Ego accerſitus enemata mollia bis in die repetenda, & potionem leniſſime laxantem ex pulpa tamarindorum & manna calabrina conſului, aquam frigidam cum ſucco citri pro potu, & cremorem hordei vel avenæ cum ſucco eodem acidulatum pro cibo ordinavi. Enemata & uſus potionis magnam copiam hujus picei atri ſplendentis evacuarunt craſſamenti; quæ per tres dies medela continuata ægrum valde reſtauravit, vomitum doloremque ſedavit, appetitumque elevavit, ſed eheu! ſeceſſus nigri perſeverarunt. Quartæ diei nocte illico accerſitus, invenio ægrum, lividum, flaccidum, ſudore viſcoſo madentem, pulſu fere nullo, oculo dextro tenebricoſo, cujus palpebræ & tumidæ erant, ſic & manus dextra tumefacta erat, & magnam copiam ſanguinis atri, male olentis, aſt fluidiſſimi & minime coagulati, per unicum ſolummodo vomitum & ſeceſſum, pauliſper ante meum adventum, ejecit. Efficaciori conſilio impar acida mineralia interne & odoramenta externe ſuaſi, aſt omnia incaſſum, quinque horas poſt vomitum comatoſus exſpirat æger.

OBSERVATIO XLVIII.

EIUSDEM.

De

Diarrhoeæ habitualis cum febre hectica ſtipatæ quadam medela.

Die decima quinta Novembris 1780. quidam lanius quadragenarius, dyſcraſia atrabilaria ſtrictiorique corpore, meæ ſe credidit curæ, qui jam per quatuor ſeptimanas diarrhœa laboravit, fere omnes ipſius profundente vires. Mihi in cauſſam & morbi ſtatum inquirenti, æger, quæ ſequuntur, narravit: ſe per aliquot jam menſes omnium membrorum laſſitudinem

& quandam frigoris percepiſſe ſenſationem, quam ad debellandam, drachmam circiter unam devoraſſe radicis rhei, quæ vero nimium ventris excitaſſet fluxum, quem ad inhibendum multa externa (forſan & calida interna) ſed fruſtra adhibuiſſe. Quod vero anſam huic dederit morbo, nulla potui detegere callida inquiſitione. Diarrhœa fuit aquoſa, ſatis frequens & copioſa, nil vero purulenti monſtrans, pulſus incitatior, calor ad tactum non valde acris, noctu vero increſcens, appetitus languidus, ſitis quodammodo aucta; ingeſta plerumque tuſſiendo rurſus evomuit, tuſſis vero minime fuit purulenta, ſed mucoſa & per intervalla afficiens; lingua fuit arida, & albido obducta muco, ſapor inanis; qualibet fere nocte diffluxit ſudoribus tepidis, inodoris & defatigantibus, ita ut ſæpiſſime per unicam noctem ter mutanda ipſi fuerint induſia; urina fuit parca, badii coloris, & multo pultaceo gaudens & rubello ſedimento, nusquam ullum percepit dolorem aut morboſum ſenſum, reſpiratio fuit bona, oculi vivaces, ſed facies pallida. Multa dedi remedia reſolventia, roborantia, & involventia, ex quibus nominare liceat: extractum myrrhæ aquoſum, decoctum ſalviæ in aqua calcis vivæ, gummi armoniacum & arabicum, corticem peruvianum in ſubſtantia & decoctum, per ſe & in connubio cum camphora, lichene islandico, extracto martis, & multifariis extractis amaris, elixirium acidum Halleri &c. ſed omnia incaſſum. Aeger qualibet die deterior evaſit, ſudores nocturni duplicati, debilitas aucta, ita ut ægrotus aſſidue premeret lectum, & fere neque ullum ſine magno virium diſpendio movere valeret membrum; tuſſis quidem nunc rarior, vomitus nullus, ſed appetitus proſtratus, pulſus celerior & debilior, omnique veſpertino & matutino tempore febris acceſſit ſatis magna. Die tertia Decembris legi in ea ipſa hora accepto anglico ſcripto: *Practical obſervations on the cure of hectic and ſlow ſevers and the pulmonary conſumption &c. By Moſes Griffith M. D. London* 1776. ſplendidam commendationem mixturæ autori familia-

miliaris & ad ſanandas hecticas febres efficaciſſimæ, & non ignorans, ab Archiatro digniſſimo Hufelandio ſaccharum myrrhæ Hoffmannianum, in connubio cum cortice peruviano & martialibus valde laudari, & nuperrime ſexaginta lagenis aquæ ex Tungrorum fonte, myrrhinis ſimul remediis, febrim hecticam ſanatam: illico decrevi cum hacce commendata Griffithiana mixtura periculum facere. Quarta igitur Decembris die dedi ſequentem ad modum Griffithii paratam mixturam:

R. ♃ myrrh. elect. Sal. abſinthii, Nitri depurat. āā ſcrupulos duos, ſolve terendo in mortario vitreo cum ▽ae cerafor. nigr. unciis quinque, Elix. anti hypoch. R. Whyttii uncia una. Deinde adde Vitrioli martis factitii drachmam ſemis, ſacchari albiſſimi drachmas duas. M. D. S. omni trihorio cochlearia duo.

Hac prima exhauſta doſi, febris minor evaſit, diarrhœa remiſit, aſt vires vix auctæ. Die Decembris ſexta eandem dedi mixturam, quæ vires aliquo auxit modo; die octava repetii meam auxiliatricem mixturam eodem cum fructu; die vero undecima uxor imprudens, mundato pavimento hypocauſtum intenſe calefecit, ut repente exſiccetur pavimentum, vapor vero exinde reſudans ægrum in pejus præcipitavit, mixtura vero ſequenti modo mutata, uxoris errorem emendavit:

R. Myrrh. elect. drachmam unam, Sal. abſinthii drachmam dimidiam, ſolve terendo cum Træ aromaticæ drachmis ſex, ▽æ ceraſor. nigr. unciis ſex, Mell. deſpumat. uncia una. Dein adde Vitrioli martis factit. drachmam ſemis. Miſce D. S. in quatuor portiones dividenda, quarum capiat unam hora decima matutina, quinta poſtmeridiana & hora decubitus.

Quæ mixtura & decima quarta die repetita ægrum tandem ſanitati reddidit, ita ut lectum fere perpetuo relinqueret, vires ferme priſtinas recuperaret, & ego medelam ſequenti mixtura, quum nunc priorem reformidaret æger, ad finem perducerem. R. Extr. cort peruv. Extr. rad. gent. rubr. āā drach-

 mas

mas duas. Extr. Myrrh. ▽ſi drachmam unam cum dimidia, Træ martis Ludovici unciam unam ▽æ menthæ piperit. uncias tres, ſpirit. ſalis dulcis drachmas duas. M. D. S. omni quatrihorio cochlear unum. Lætus de hujus mixturæ magno fructu, hancce obſervatiunculam communicare amo, pluraque pericula cum eadem me facturum & redditurum ſpondeo.

Ilmenavia Onoldum
miſſa die 10. *Martii* 1781.

OBSERVATIO XLIX.

Dn. D. IOANNIS FRIDERICI GLASERI.

De

Præternaturali cranii depreſſione absque ſugillationibus & fiſſuris per ſectionem legalem detecta.

Femina cælebs Suhlenſis iuvante obſtetrice fœtum mortuum enixa eſt, qui paulo poſt in Præfecturam Electoralem legaliter inſpiciendi cauſſa deferebatur. Quoniam in capite tortuoſa flexura ſeſe offerebat, depreſſionem cranii indicans; unde hæc res ſuſpicionem habuit, an violentia quædam contigerit? Quapropter me ratione officii, miniſtrante chirurgo oppidano, præſentibus duobus Scabinis ad ſectionem accinxi. Obſtetrix adſeverabat, ſe ſtatim ab initio parturienti usque ad finem manus auxiliatrices admoviſſe, nihil difficile obſervaſſe, & integram functionem vix trihorium impleviſſe. Tantum vero abſit, ut ulla læſio capitis accuſari potuerit, ut potius ipſa vigilanter aſſiſtente, infans recens natus ab omni contactu matris liber evaſerit. Porro aiebat, ſe ante & poſt partum ventrem gravidæ curatius ſpectaſſe; ubi neque ſugillatio neque ſtatus quidam præternaturalis in oculos incurrit, ſecundinis

omnino integris. Femina graviditatem neutiquam celavit, verum iudicio Electorali aliquot ante partum hebdomades denunciavit, indicato ſimul eiusdem termino. Fœtus ordinarii motus continuabant biduo ante puerperium: verum enim vero ſubitus terror, pallor & tremor gravidam invaſerunt, quæ ſtatim necroſin fœtus ſentiit. Cadaver ſectioni deſtinatum conformationem maturam oſtendit, & longitudinem ulnæ Norimbergenſis prope adæquavit; ungues, labia oris & reliqui artus eandem ſignificarunt. Aderat color nativus infantis recens nati absque omni putredine, mox in conſpectum veniebat tortuoſa flexura cranii in diametro digitum unum cum dimidio, in profundo quadrantem menſuræ Rhenanæ conſtituens, occupabat os bregmatis dextri lateris & viciniam oſſis frontis. Integumenta cutanea capitis ceteris concolores ne veſtigium quidem ſugillationis præ ſe ferebant; ſinuoſa ſuperficies tactui reſiſtebat, & ſolidum continuum fiſſuris vacuum oſtendebat. Remota igitur cute una cum panniculo carnoſo & pericranio, calvaria depreſſa a meningibus & cerebro ſeparabatur, nullus ſanguis extravaſatus neque ſecretiones puris aderant, ſingula naturali colore prædita. Quid quod? in cerebro diſſecto naturalis conſtitutio & lamellarum cranii compages prorſus illæſa obſervabantur. Femina inſons aſſerebat, ſe in famulitio tunc temporis fuiſſe apud lanionem, qui boves & vaccas ictu ſecuris interemit, & capita iumentorum percuſſa accurate crebriusque conſideraſſe, & validam concepiſſe imaginationem, unde probabiliter hic nævus originem traxerit. Eſto hic caſus ſupplementum hiſtoriæ nævorum.

Suhla Thuringorum
Onoldum miſſa d. 12. *Martii* 1781.

SCHOLIUM.

Cum unius rei plures poſſunt eſſe cauſſæ, probabili coniecturæ facilis dabitur locus, cranii deſcriptam depreſſionem a vio-

violentia quadam externa utero illata ortam eſſe. Siquidem gravida domeſticis laboribus adſtricta, impreſſione abdominis per ſarcinas ponderoſas, duras, quas feminæ non raro ſpinæ oſſis ilei impoſitas geſtant, vel etiam in illiſu abdominis contra aliquod corpus durum, ex quo oſſa adeo flexilia in fœtu mutari queant, unde ſæpius fieri ſolet, ut alius generis macula reputetur, quæ v. g. inducta fuerit a decubitu, compreſſione aliisve accidentibus, hinc vero remanet, & mora ſua veritatem patefacit, cur unicæ ſoli imaginationi non reponi & reiici debeat cauſſa malæ conformationis.

EUGENIANUS II.

OBSERVATIO L.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI.

De

Cephalæa bilioſa.

Pro ſua feritate & contumacia chartis non inepte concredendus eſt morbus, quem a duodecima die menſis Aprilis uſque ad finem Iulii anno 1780. acriter ſuſtinuit Nobilis Baro M. Helvetus, vir mediæ ætatis, ſanguineo cholerici temperamenti, ſenſibilioris animi, conſtitutionis ſatis firmæ ac ſtaturæ mediocris. Hic proſpera, qua perpetuo fruebatur, valetudine abutens, utpote ſibi non tantum violenta equorum paleſtra, & itinera laborioſa, nullo habito reſpectu ad quaſcumque aëris, temporumque viciſſitudines, verum etiam familiares errores, in perverſo aliarum rerum non naturalium uſu, in deliciis erant, ab hoc improbo vivendi genere ingentem capitis dolorem contraxit, anteriora occupantem ſine febre. Conſultus Medicus, ſubducta primum enemate communi excremen-

mentorum ſaburra, juſſit protinus venam in pede aperiri, bis medicamen ſolutivum alterna die exhiberi, potionibus diluentibus, atque emulſionibus nitroſo-frigidis uti, ſervata convenienti diæta. His methodice peractis, remiſit quidem ultra ſex hebdomadas, at non ſiluit integre, moleſtum ſymptoma; quin imo ſub neglecto victus regimine recruduit, & abhinc magis veſpertino potiſſimum tempore, tum a modica qualibet occaſione tantam quandoque nanciſcebatur acerbitatem, ut illuſtriſſimus patiens, niſi a domeſticis cuſtoditus, non ſemel in ſemetipſum manus injicere tentaſſet. Quocirca ſanitatis impatiens, hanc contra ægritudinem varios conſuluit Medicos celeberrimos, qui varia & egregia per duos menſes præſtiterant medicamenta cephalica nempe, ſuccinata, cinnabarina, corticem peruvianum, decocta lignorum dulcificantia, narcotica; omitto venæ ſectiones, hirudines, cucurbitulas, veſicantia, ſed omnia fere incaſſum Hoc interim tempore cum quadam die ægrotans noſter amicis ſuis, qui ad eum inviſendum venerant, remediorum farraginem hactenus fruſtra ſe tentaſſe ſignificaret, nec non eorum vim pervicacia morbi eluſam eſſe quiritaretur, ex his unus illi reſpondit, ne animum demitteret, neque amplius differret, me vocare atque conſulere.

Hic igitur ad me miſit nuncium cum epiſtola, qua enixe rogabat, ne gravarer, quamprimum ad eum viſitandum ire. Illuc accitus inveni virum generoſum nonnihil emaciatum adhuc conſtantem viribus, inappetentem, capite dolentem; cæterum hæc aderant ſymptomata: color faciei ſubflavus, oris ſiccitas & amarities, lingua bile tincta, pulſus quaſi febrilis. In conſilium exciti mecum medici ordinarii, cuncta ægritudinis, quæ nobilem patientem exercuerant, momenta expoſuerunt, mentione etiam de præſidiis fruſtra adhibitis. Quibus ego intellectis, & diligenter perpenſis, breviter ſubjunxi, Hippocratem, meo judicio, in hoc caſu inter omnes ſcriptores eſſe attendendum, qui aperte declarat: *Morbi oriuntur partim*

tim quidem ex his, quæ in corpore inſunt, pituita & bile, partim vero ex his, quæ extra obveniunt, laboribus & vulneribus, quin & a calido ſupra modum calefaciente, a frigido ſupra modum refrigerante, & ſicco plus æquo ſiccante, & humido plus æquo humectante a); & alio loco repetit: *Bilis & pituita morbos excitant, cum in corpore ſupra modum vel reſiccantur, vel humectantur, vel incaleſcunt, vel refrigerantur. Hæc vero pituitæ, & bili contingunt ex cibis, & potibus, laboribus &c. b)* Ideoque ex his verbis, retento ægrotantis temperamento, ejusque vitæ genere, non abs re colligere licebat moleſtam, qua hic pertinaciter affligebatur, cephalæam, nonniſi a bile viſcida & amurcoſa, in primis viis ſtabulante, natales ſuas mutuari. Hinc, morbi cauſa ſic explorata, curam eo eſſe dirigendam arbitrabar, ut ejusmodi humores prompte educerentur, quod facillime (præmiſſis, ac interpoſitis abundanter potionibus diluentibus, bilem alterantibus, ex herbis cichoreo, fumaria, taraxaco, endivia, acetoſa, borragine, agrimonia, capillo veneris, radice graminis & ruſci concinnatis, ac oxymellite ſimplici alteratis) præſtaret vomitus, alternis duobus vel tribus diebus concitatus, ope competentis doſis ſyrupi emetici Angeli Salæ, donec malum exſtirpetur funditus, ſumpto his diebus veſpere narcotico remedio. Inſuper operæ pretium facerent quoque pediluvia tepentia ex aqua fluviatili, furfuribusque triticeis parata, nec non clyſteres molles quotidie appliciti, ut ſemper alvus conſervetur lubrica, habita præ omnibus convenienti diæta.

His prolatis conſulentes Medici, meam propoſitionem collaudantes, pleno aſſenſerunt ore, eademque indicata remedia in uſum duxerunt. Neque vero ſpem fefellit hæc curatio, ſiquidem relatum mihi eſt, emeticum intra viginti dies per tres

a) L. de morb.

b) L. de affectib.

tres vices interpolatas exhibitum, miram bilis flavæ copiam per vomitum & alvum eduxiſſe, aliisque interim adhibitis ad normam præſidiis, capitis dolorem mitigaſſe, tandem prorſus evanuiſſe, unde nobiliſſimus Baro tam firmam adeptus eſt ſalutem, ut ne amplius jam ab octimeſtri quicquam moleſtiæ perſenſerit.

Cannobio, Onoldum miſſa
d. 22. *April* 1781.

OBSERVATIO LI.

Dn. D. SEBASTIANI PAOLI.

Ex ſtibio ſulphur inauratum in affectione hyſterica proficuum.

Cum hyſterici affectus, monente Sydenhamio, chronicorum morborum media pars ſint; eius certe laudanda eſt opera, qui in eorum cauſſas cognoſcendas, ac remedia iis profligandis aptiſſima, inveſtiganda incumbat. Huius generis morbum graviſſimum, eundemque perrarum, cum deſcribendum ſuſcipimus, remedium, æque novum ac præſentiſſimum, quo ſumma exitus felicitate uſi ſumus, in medium afferre ſtatuimus. Quod quidem remedium etſi maximæ iterum iterumque utilitatis, experientia magis quam ratiocinatione comperimus; id tamen minime agimus, ut nunquam non certum ac ſalutare prædicemus; cum potius perſuaſum habeamus, non modo ineptum aliquoties, verum etiam incommodum eſſe poſſe; niſi ſuis temporibus accommodatum, a difficillimæ artis non imperita manu præbeatur. Quo in perdifficili morbo quotiescumque univerſalem aliquam cauſſam, quæ ad omnes pertineret, ſtatuere placuit, falſæ inde illationes deductæ ſunt, curandique rationes propoſitæ, quibus nulla fuerit laus, niſi novitatis. Si res interdum ita ſe habeant, ut ſcopum attin-

gamus; non continuo ex ſingulari illo rerum ſtatu libere coniectandum eſt, ſed ſimile tantum in ſimilibus decernendum, donec temporis atque experientiæ beneficio, meliora ſuccurrant. Ut enim, ſi quis latiſſime excogitando pervagetur, non bene potiora artis ſubſidia miniſtrandi ratio explicatur; ita ſi quis in arctum ſe contrahat, ſibique ſtatim placeat, en tibi infinita illa remediorum ſeries, quæ cum parum poſſint, tum etiam non ſine riſu excipiuntur. Ultima plerumque ſubſidia, licet ad ægroti ſalutem nihil fortaſſe contulerint, vulgo laudantur. Alia eſt naturæ vis, alia remediorum: ſuum inter utramque diſcrimen intercedit. Quare ſi unam tantum hyſtericam affectionem eo, quod mox proponemus, remedio ſanatam habuiſſemus, nil minus quam de vulgando cogitaremus; ne aut faciles nos, aut temere crediſſe videremur. Diſſertatiunculæ vero fines ne prætergrediamur, ea tantum enarrabimus, quæ ad hocce nos remedium adhibendum permoverunt: eſt autem *ex ſtibio ſulphur inauratum.* Ut vero aliquis ſervetur ordo, nonnulla de hyſtericis illis morbis afferimus, quibus iſtiusmodi remedium convenire poſſit, aut aliqua ſaltem boni exitus ſpe tentari.

Nobiliſſima iuvenis, annos nata quatuor ſupra viginti, bene conſtituta, eleganti apteque compoſito corporis habitu, naturaque ſanguinea, per integrum annum veriſſimæ hyſtericæ affectionis moleſtias atrociſſimas paſſa eſt: dolores pericranium inter craniumque vix tolerabiles, vomitiones enormes, vehementesque cum acerba pectoris anguſtia palpitationes, præcipua erant, quæ obſervavimus ſymptomata, cæteris omiſſis, quæ in huius generis morbis communiora eſſe ſolent. Diligenter, ſuoque ſervato ordine, efficaciora tentata remedia, tum quæ nervos, in quibus, nimiam ob ſenſus irritationem, prima omnium malorum cauſſa inſediſſe credebatur, corroborarent; tum quæ humores corrigerent circumeuntes, qui ex nobilis iuvenis ſedentaria quietaque vivendi ratione vitii forte aliquid concepiſſent, quo vitio nervoſæ vaginæ pungeren-

rentur, quodque eæ continent, mobiliſſimum liquidum perturbaretur. Ac revera, præter eam, quam diximus, & ſpiritus & corporis inertiam, nullam aliam in cauſſam excitantem ſive procatarcticam, culpa conferri poterat. In nihilum tamen hæc omnia conſideraſſe ita recidit, ut ex potioribus remediis, tam ad humores purificandos, quam ad ſanguinem, prognatosque inde etiam ſpiritus reficiendos, adhibitis, nullus omnino extiterit fructus. Quamobrem, cum nobilem iuvenem acerbiſſimis moleſtiis ſaltem aliquatenus relevandi ſtudio teneremur quam maximo, in animum tandem aliquando induximus, remedium adhibere docto ab Chimico propoſitum, cuius præſentiſſima vis, atque adeo miracula prædicabantur. Ejusmodi præſidiis, quæ levitas plerumque aut auri cupiditas in hiſce præſertim morbis obtrudere ſolet, quam minimam fidem habendam eſſe non ignorabamus. Aliquid tamen optima pro iuvene intentatum reliquiſſe ne nos unquam pœniteret, novum aliquid atque inuſitatum tentare ſtatuimus; præſertim quod, aliis omnibus fruſtra tentatis, id maxime nobis licere putaremus. Id autem erat pulveris cujusdam, cinereo colore ad roſeum vergente, granum unum, quod aqua fontana, quantum cochlear capere poſſit, infuſum, mane, atque jejuno omnino ventre ſumeretur; diligenti cibi habita ratione, & alio quovis medicamento prorſus interdicto. Hæc ad amuſſim, atque ad trigeſimum usque diem continenter adhibita eſt curatio. Minimi ponderis remedio multam ineſſe vim ſenſit aegrota, præſertim vero in ſtomacho, ubi faſtidia atque ad vomitum incitamenta, ceteroqui leviſſima, atque adeo ſemel atque iterum vomitum ipſum movit. Caput eodem tempore vehementius concutiebatur, antemeridiana potiſſimum die, quinque nimirum atque etiam ſex horas; ut hoc temporis ſpatio decumbere neceſſe eſſet. Alvus etiam libentius, atque æque ac leni aliquo moveretur purgante, ſolvebatur. Iam remedium hocce iuviſſe res ipſa perſuaſit: nam commoda eademque diuturna ſucceſſit valetudo; atque hyſtericis moleſtiis

omnino libera exinde iuvenis, ne ullo quidem alio infirmitatis genere tentata eſt, ſi, quæ minus gravia interdum patimur, incommoda excipias. Quid vero? Ut hæc vidiſſemus, eadem tamen vi eodemque fructu deſcriptus pulvis quibusdam aliis in hyſtericis affectionibus num agere poſſet, cum dubitaremus, nil minus in animo erat, quam ad omnium omnino ſalutem factum prædicare. Fides ut accreſceret, confirmatione opus erat, qua res multo etiam certius ſtatueretur. Quod quidem nos per ea, quæ mox allaturi ſumus, aſſecutos eſſe putamus. Iam enim de morbo infrequentiori magisque inveterato agitur, immo etiam in inſanabiles relato. En igitur compendiaria nudaque rei narratio.

Puellam quandam, delicato quidem, non tamen infirmo, eodemque carnoſo atque ſanguineam ad indolem prono corporis habitu, vividoque ingenio, anno ætatis decimo & octavo, cum ab hominum convictu per annum remota conſediſſet, febris ex tertianarum genere invaſit: quæ utut potioribus iteratis remediis fuerit oppugnata, ad decem tamen menſes pertinax reſtitit. Vehementiori aliquo remedio tandem aliquando discuſſa, en paulo poſt intermiſſæ ſpiritus oppreſſiones, moleſtæ circa ſtomachum affectiones, & graves ad præcordia palpitationes. Cum pluribus ſignis ſeſe prodidit hyſterica paſſio, accedente etiam crudarum urinarum frequenti ſeparatione; quæ pathognomonicum, ex Sydenhamio, ejusmodi morborum indicium eſt. Convulſiones ſubinde, etiamſi a ſtomacho ſemper proficiſci viderentur, univerſa membra quatere cœperunt, atque ita ſævire, ut ſpiritu oppreſſo, aortaque vehementer exagitata, frequenti ejulatione, graviſſimi doloris indice, ſatis aperte ægrota hyſterica ſe affectione, eoque omnium teterrima, torqueri commonſtraverit. Tranquillus in ea atque hilaris animus, ſuavesque mores prohibebant, quominus ullam tantæ perturbationis remotam in ea cauſſam ineſſe ſuſpicaremur, præter illam, quam diximus, febrilem videlicet illum obſtinatumque habitum, atque interturbatas digeſtiones. Enimvero

vero ab ſtomacho, ſive aliqua alia ab ſede chylo conficiendo deſtinata, moveri convulſio videbatur; nulla ſiquidem uteri culpa, utpote qui menſtrua libens facilisque redderet. Tam acerbo tamque vehementi cum morbo validiſſimis medicinæ armis dimicatum eſt, diuturnæque propterea inſtitutæ atque iteratæ ſunt curationes. Modo enim varii generis amaricantibus, gummoſis, ſaponaceis, chalybeatis remediis id agebatur, ut cibi coctio expeditior meliorque fieret, atque inde felicior chyloſis conſequeretur. Modo ad herbaceas ptiſanas, ad defæcatum ſerum, ad lac, atque adeo ad balnea convertebamur, ut univerſa humorum maſſa dilueretur; atque ita in tam afflicto corpore ſtimulationes minuerentur. Modo ſuccino, ad longum tempus, caſtoreo, cinnabarique, nunc nativa, nunc ex ſtibio, atque etiam moſcho utebamur, ſi minutiſſimis particulis excitatis circumque actis, nervi relevari poſſent; ut vividiores facti, minus ad corrugationem convulſionemque proni eſſent. Poſtremo levi aliqua ſanguinis miſſione, ſive paregorico aliquo convulſionis impetus refrænabatur, ut ſi minus diſſiparentur dolores moleſtiæque, aliquanto ſaltem levarentur. Eadem tamen morbi vis, eademque perſiſtebat atrocitas: qua miſerandum in modum oppreſſa decumbebat ægrota, quatuor aut quinque in dies ſingulos paroxyſmis acerbiſſimis conflictata. Cum igitur ex validioribus artis ſubſidiis nullum omnino fructum quatuor annorum ſpatio cepiſſemus, curationes omnes, quæ ad morbi cauſſas oppugnandas valerent, abjecimus; præſertim quod de leniendis, quæ ſequebantur, gravibus ſymptomatibus cogitandum eſſet; ne ægrotantis vita extremum in diſcrimen veniret. Varia autem ea erant pro variis corporis partibus, in quibus acrius intendebatur convulſionis vis; de qua optime & appoſite SYDENHAMIUS a): *quamcunque etenim corporis partem inſederit, ſymptomata, qualia ei competunt parti, ſtatim producit.* Quaprop-

a) Diſſert. epiſt. ad Guil. Cote.

propter nunc caput a vertiginoſis motibus, lethargique minis defendendum: nunc pectori, quod tuſſis contumacia, ſputo, interdum cruento, ſpiritusque anguſtia angebatur, ſuccurrendum: nunc imo ventri ſubveniendum; ubi atroces tenſiones ſæviebant, ſeparationibus aut interclusis aut inordinatis, ipſisque menſtruis aut valde imminutis aut interturbatis. Palliativis hiſce curationibus dedimus quadriennium, quæ quidem, ſi in corpore quotidianis acerbiſſimisque convulſionibus tanto impetu quaſſato, vitam tuerentur, non aſpernandæ videbantur.

Cum ita res ſe haberent, etſi parum curationibus ad hyſtericum morbum diſſipandum excogitatis confideremus, pulverem tamen illum, quem diximus, in enarrato ſuperius morbo proſpero eventu adhibitum, iterum tentare decrevimus. Eadem igitur methodo & quantitate ſumendum cum præſcripſerimus, accurate ægrota patienterque ad ſexaginta dies uſa eſt. Iidem inde effectus extitere: ad caput impreſſiones, aſſidua ad vomitum incitamenta, atque ipſe interdum vomitus, & quotidianæ ſubtilium excretionum per alvum evacuationes. Quoties in medicina, quod minus ratiocinando probavimus, incomperta cauſſa, ex ſententia ſuccedit? eiusmodi fuit hujusce curationis exitus; in qua tametſi parum admodum ſpei initio haberemus, ea tamen nihil felicius. Enimero quotidie magis convulſionis impetus reſidebat, ut omnino tandem quieverit, poſtque annum atrociſſimæ afflictationis fere octavum deſcripta curatione paulatim convaleſcens, ſatis bene puella ſe habuerit, uti & nunc ſatis bene ſe habet.

Itaque, ſi ejusmodi pulverem ad atrociores pertinacioresque hyſtericos affectus ſanandos plurimum poſſe prædicaſſemus, jam nimia in nobis credulitas reprehendenda minime videbatur. Quod reliquum erat, eo ſtudio atque opera intendebatur, ut pulvis, quem, non ſine myſterio, veluti arcanum impenetrabile datum acceperamus, cuius naturæ eſſet inveſtigaremus; quo poſſet decerni, quibusnam hyſtericis affectionibus conveniret: id ſiquidem nobis, quod cuicunque Medico eſſe debet, perſuaſum eſt, nullum exiſtere omnino re-

remedium, quod in omnibus aeque hyſtericis affectionibus valeat. Quæ quidem duo ut aſſequeremur, multa ac varia opus erat obſervatione, multaque experientia. Duodecim annorum obſervationibus aliquatenus huic nos negotio ſatisfeciſſe credimus, quidquid inde collegimus in medium afferre ſatis cum habeamus, integram aliis relinquimus curam exquiſitiori diligentia remedium examinandi, quod tantæ in medica arte utilitatis eſſe poteſt, ſi ſuo loco ſuoque tempore adhibeatur.

Pulveris color, levitas, tanta in tantula quantitate vis, quosque in ſtomacho excitabat motus, eo ſtatim nos adduxerunt, ut remedium ex ſtibio comparatum eſſe ſuſpicaremur. Id autem ex variis obſervationibus pro certo habuimus. Quandoquidem quidquid ejus pulveris allatum fuerat, ac ſubinde aliis pro ægrotis afferendum curavimus, nihil prorſus aliud eſſe comperimus, quam ſulphur ex ſtibio inauratum. Iam conſtat in eiusmodi ſulphure multam ineſſe vim, multoque certe majorem, quam in kermes, quod majori partium regulinarum copia abundet; quare nil mirum, ſi vel granum unum commoveat ſtomachum, atque interdum cieat vomitum.

Experientia res erat confirmanda. Certam igitur inaurati ex ſtibio confectam ſulphuris quantitatem iterum iterumque variis in hyſtericis morbis cum adhibuiſſemus, en tibi iidem effectus tum ad ſtomachum, tum etiam ad ſeparationes excretorum quod attinet, atque etiam eadem aliquoties commoda. Quæ principio erat opinio, ex fortunata quadam rerum conſpiratione, certam evaſit in ſcientiam. Nam ipſa illa juvenis, de qua mox enarravimus, quæ poſt octo annorum fere continentem decubitum, incogniti pulveris ope convaluerat, aliquot poſt annos, quod aliquid hyſtericæ moleſtiæ iterum pateretur, iterum inaurati ex ſtibio ſulphuris curationem ſubire juſſa, unum eiusdem quotidie granum triginta per dies ſumpſit. Eædem inde in ea rurſus commotiones, eædem ſecretiones, idemque curationis fructus conſecutus eſt.

Iam vero ut ſtatuamus, quibusnam hyſtericis affectionibus eiusmodi remedium convenire poſſit, in varias, unde illæ pro-

ficiſcantur, cauſas facere non poſſumus, quin oculos in anteceſſum iniiciamus: his enim inſpectis, quæ tandem ex illis, ſi minus certa, at probabili ratione, oppugnandæ atque adeo profligandæ ſint, facilius colligetur. Id ſiquidem nobis eſt maxime perſuaſum, *ſulphur ex ſtibio inauratum* modo quidem perutile eſſe poſſe ac ſalutare; modo vero damnoſum potius atque exitiale. Quam multa bona chymicæ præparationes humano generi attulerunt; ſed quam multa etiam mala, cum ab imperita manu fuerint adhibitæ! Non quod eæ nimium violenter egerint, ſed quod intempeſtivus fuerit earum uſus, mala ideo de illis plerumque opinio percrebuit. Sui medicamentorum actioni ſtatuantur fines: en tibi ut commodior eorum uſus, ita & diuturnior.

Hyſtericorum morborum igitur ad cauſas ut veniamus, antiquitatis errores prætermittimus, quæ cum in uterum culpas omnes coniiceret, tot ibi perturbationes, viciſſitudines, ſitusque mutationes fieri perhibebantur: neque multas nobis ea de re excogitatas hypotheſes examinandi locus eſt: quibus ex hypotheſibus aut animalis ſpiritus tantum mobilitati, b) aut uteri atque adiacentium partium dumtaxat vitio, c) aut imi ventris ſolummodo d) viſceribus hyſtericarum, quotquot ſunt, affectionum permanentes proximaeque cauſſæ ſunt tribuendæ. Quæ profecto erudite magis atque acute, quam perſpicue ac vere tractantur; atque ubi de ſymptomatibus, quæ hujusmodi morbis peculiaria ſunt, diſſeritur, ingenii potius quam veritatis lux aliqua affulget. Nos quidem ratione pariter atque experientia docti ſic ſtatuimus: multiplices moleſtiſſimi morbi eſſe poſſe proximas cauſſas, uti & communi ſententia multæ ſunt procatarcticæ. Quam ſæpe fit, ut cum ad

b) Sydenham ut ſupra.

c) I. Aſtruc T. de Malad. des Femm. T. III. Chap. XIII.

d) Boerhaave de morb. nev. p. 175. & van Swieten comment. in Boerh. §. 1075.

ad unam omnia originem referre volumus, in errorem deducamur. Multæ in medicina exercenda occurrunt fœminæ delicato quidem ſed ſano corporis habitu, quæ ſtato menſium ordine cum optime fruantur, certa nobis perfectæ chyloſis naturaliumque excretionum exhibent indicia. Minutiſſima ſi in eis quæque perveſtigemus, nihil omnino deprehendimus, quod optimae non ſit valetudinis argumentum. Quid tamen? Easdem atrociſſimis hyſtericis cruciatibus obnoxias habemus. Sive in animo commotio aliqua, ſive fortuita in ſtomacho cruditas, ſive ſubita in atmoſphæra immutatio, eas afficit, perturbat, omnique ex parte exagitat; ut inde palpitationes, ſpiritusque anguſtiæ, circa uterum faſtidia, quidam ad gulam quaſi nodi, certiſſima tandem ſuffocationis uterinæ indicia manifeſtentur. Hic certe nullam, quæ ad uterum ceteraque imi ventris viſcera pertineat, morbi cauſſam comperimus: ea ſiquidem ſuis ad naturæ leges partibus optime funguntur. Quare quidquid eſt cauſæ, in habitum quendam nimium delicatum, ideoque nimium ad irritabilitatem pronum, potius congerendum videtur: qui profecto habitus quidquid humanæ ſtructuræ ratio poſtulat, diligenter quidem libenterque præſtat; ſed ſtimulatione vel minima, aut levi aliqua, præſertim ſi inuſitata ſit, impreſſione, concutitur, criſpatur, vibraturque, ac violentos in motus atque inordinatos fertur. Itaque vel ab una odoris alicuius actione hyſtericum fieri tumultum novimus, ſolaque ſub pedum plantis titillatione vehementem interdum convulſionem ipſamque epilepſiam excitari. Hiſce in hyſtericis affectionibus, quas cum Italo medico e) hæreditarias appellare liceat, quarum proxima atque integra cauſa nervis inhæret, non modo nullius utilitatis, ſed incommodi potius eſſet ſtibii vis; utpoteque ſuis regulinis partibus nervoſam ſubito ſtomachi membranam tentando irritandoque, univerſalem faceret tumultum, morbique minime, quas diximus, cauſis imminutis, morbum potius ipſum exaſperaret. Iam,

e) Sil. Ponticelli di affet: iſterica p. 64.

conſtat, ſua pro mollitie nervorum augeri ſenſum, quod in pueris quotidie fieri animadvertimus. Quare motus, corporis exercitatio, frigidæ uſus, idque omne, quod fibrarum corporis cohærentiæ momenti aliquid addere poteſt, aptius commodiusque erit medicæ artis ſubſidium.

Multas vero quibusdam in fœminis hyſtericas affectiones medici offendimus, quæ nulla eiusmodi nervoſæ irritabilitatis indicia dedere. Laboris eæ patientes ut ſint, neque ulla omnino ex illis, quæ ceteras maxime perturbant, cauſſa afficiantur; tamen convulſionibus ideo conflictantur, quod variæ adſint phyſicæ cauſſæ, quæ ad nervos pungendos concutiendosque cum valent, tum debilitatem in eis irritabilitatemque illam exinde creant, quæ certe initio nativa non erat, ſed morboſo ab habitu, qui in chronicis acerbisque morbis paulatim ſe prodit, ſuperinduci ſolet. Hæc quotiescunque ita ſint, cauſſam hyſterici morbi proximam, & adæquatam ipſo in utero, partibusve adiacentibus interdum reperiemus. Nam ſanguis abunde in uterum irruens, eiusque lactiferorum vaſorum tenſio, humoris acris, qui ex ipſo profluit, irritamentum, multorumque præterea morborum genera, quibus, ex plurimorum ſcriptorum obſervationibus, ovaria obnoxia ſunt, ea omnia hyſtericam affectionem excitare poſſunt. In hoc autem rerum ſtatu parum admodum juvare poſſe videtur remedium hocce, de quo agitur: nunquam enim eo usque progreſſurum putemus, ut uteri circulationem expediat, eiusque ſecretiones ſuas ad leges revocet; multoque præterea minus ut, quæ in ovariis tubisve, aut aliis uteri partibus creata fuerint, vitia corrigat. Chalybeata potius, gummoſa & ſaponacea proderunt; ſi cum diluentibus ſcienter admiſceantur, quandoque etiam cum ſedativis, inter quæ moſchum large adhibitum præ ceteris utilem credimus.

Quanquam hyſtericas perſæpe fœminas male vexatas videmus; neque tamen, quas diximus, cauſſæ culpari poſſunt: Quoties id accidit, toties quod celeberrimus docuit van Swieten

ten res ipſa luculenter confirmat. Ait enim -- *Uterum pro cauſſa abſoluta & unica paſſionis hyſtericæ haberi non poſſe; ſed omnia ſymptomata docent, in nervis per abdominalia viſcera diſperſis inordinatos motus excitari, qui poſtea totum cerebrum turbant, & peſſimas convulſiones producunt.* f) Sed quanti inde negocii eſt adæquatam ac mechanicam cauſſam ſtatuere, quæ tantum in imo ventre tumultum excitando, omnes exinde ſenſorii communis actiones turbare valeat. Perdifficilem multi ne provinciam attingerent, culpam materiæ, quam dicunt morboſam, aſſignarunt: quod ſane idem ſonat atque *ens phyſicum verum generans morbum*; ens, inquam, illud Helmontii, qui elegantibus quidem verbis rem expedit, ſed ita, ut cum obſcuræ morbi origini nullam afferat lucem, nos in ſumma rei ipſius caligine relinquat. Magnus ipſe Boerhaavius cum conſtanti experientia vidiſſet, *mulieres dum incipiunt angi, & motum ſanguinis penitus perturbatum habere, cum palpitatione, non ita diu poſt ſentire ingentem motum circa hypogaſtrium ſub umbilico* -- ſatis eſſe putavit, ſi ſedem in meſenterio aut in inteſtinis ſtatueret -- *Videtur vero eſſe convulſio nata & propagata circa partes abdominales, forte circa inteſtinum & meſenterium.* g) At vero ſi procatarcticas eiusmodi convulſionum cauſſas inquiramus, aliqua ſternetur via, qua & ad proximam earum cauſſam non ſine aliquo rationis momento ſtatuendam perveniamus. Sedentarium cogitationibusque defixum vivendi genus, ciborum, quibus humoris & glutinis nimium inſit, abuſus, iterataque animi pathemata, cauſſæ plerunque ſunt, quibus ſenſim eiusmodi morbi generantur: quod quotidiana monſtrat experientia. Hiſce enim poſitis, nunquam non poteſt digeſtio retardari; crudus craſſusve chylus, parumque ad naturæ leges elaboratus conficitur; circulationibus in ſanguineis vaſis moræ iniiciuntur; in glandularum regione, quæ in imi ventris viſceribus tam late patent,

f) Van Swieten Comment. in Boerh. §. 1075.

g) Boerhaav. de morbis nerv. §. 175.

minus bene minusque prompte expediuntur ſecretiones: atque ita fit, ut torpori cuidam ac tarditati, quæ eiusdem cavitatis partes omnes exinde occupet, locus præbeatur. Sed cum ex immortalis Ruyschii obſervatione teneamus, minutiſſimis ab arteriis non modo nervoſas ſubſtantias, ſed tenuiſſimas etiam earum fibrillas penetrari, illud nobis erit facile perſuaſum, propagines quasque nervoſas, quarum infinita propemodum copia plurimo contextu atque ambitu circum eas, quas deſcripſimus, partes diffunditur, mollitiem nimiam, viſcidam lentitudinem, atque inuſitatam debilitatem concipere poſſe. Cum autem, uti diximus, partium, quibus nervus componitur, cohærentia eam ad ſenſibilitatem rationem habeat, ut quantum illa imminuitur, tantum iſta augeatur; nil propterea mirum, ſi in eiusmodi rerum ſtatu omnes imi ventris nervos vitioſa quædam invadat mobilitas, qua ad tremorem, corrugationem, convulſionemque fiant maxime proclives. Et ut laudatus Ruyschius, multis adhibitis obſervationibus, *habuit pro lege naturæ, quod vulnera nervorum meſenterii in claſſem morborum lethalium referri debeant, h*) ita eorum nervorum perturbatio iſta præpropera frequentiorque eſſe poteſt morbi, de quo agimus, cauſſa. Ejusmodi porro ab nervorum irritatione & conſequenti vibratione univerſalem oriri tumultum, adeo compertum eſt, ut luculentiori minime opus ſit demonſtratione; præſertim cum *Hippocrates* ipſe rem plane illis verbis declaraverit - *confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia.* i) In hoc igitur univerſalis lentitudinis torporisque habitu, circulationes urgendæ atque accelerandæ ſunt, ſimulque expediendæ ſecretiones atque augendæ: quod tamen continenti quidem ſed moderata exſtimulatione faciendum eſt, ut quod volumus aſſequamur, omnemque evitemus tumultum copioſasque evacuationes, quæ violentiorem & contumaciorem morbum facere ſolent; quemadmodum quotidiana demonſtrat experientia. Enimvero

h) Boerhaav. de morb. nerv. p. 175,

i) Hippocr. lib. de aliment.

ro purgativa hic remedia detrimentum inferre jam novimus, utpote quæ in inteſtina potiſſimum agendo, non ſine aliorum viſcerum damno, morbique incremento, humida exprimunt. At contra hocce, quod modo propoſuimus, remedium moderate in minutiſſimam circumactionem agendo, ſanguinis in imi ventris viſceribus motum ſuapte natura tardum accelerat, criticasque ſeparationes promovet, atque inde univerſalis in toto vaſculorum genere conſequitur energia, majorque inter partes omnes, quibus ſubſtantiæ nervoſæ componuntur, cohærentia, &, quod conſequens eſt, earum minuitur mobilitas: circumeuntia ſiquidem liquida purgantur, quæ propterea commodam acquirunt craſim, atque hinc nimia in illis ſenſibilitas extinguitur, in his autem heterogeneæ atque extimulantes abſumuntur particulæ, ſummo totius animalis œconomiæ bono ac tranquillitate: quæ diuturna erit, ſi amotis procatacticis morbi cauſſis, qua pro tempore opus ſit, ea vitæ ratio inſtituatur.

Lucca Onoldum
miſſa d. 31. *Maii* 1781.

OBSERVATIO LII.

Dn. D. IOANNIS NUSCH.

De

Sarcocele cum epiplocele ſine operatione chirurgica, tantum per medicamenta tum interna tum externa, feliciter curata.

Gregarius hujus urbis civis triginta ſex annos natus dictus, temperamenti phlegmatico-cholerici, laxioris ſpongioſiorisque habitus, ſtatim poſt ſcanſionem in altiorem arborem, jam aliquot menſes diſtenſionem & intumeſcentiam ſcroti, & ipſius ſiniſtri teſticuli tumorem haud ita magnum & pene indolen-

len-

lentem percepit. Ordinarius ejus chirurgus ad ſtagnationem reſolvendam mox herbaceos imponit ſacculos, ſed ſine effectu. Nam ejus non modo non diminuebatur malum, ſed de die in diem e contrario in majorem increſcebat molem. Volumine & pondere varias iam incommoditates, quin & nunc dolores excitans tumor ſcroti potius non teſtis, in cauſſa fuit, quod plures adhuc chirurgi ad medelam faciendam accerſiti fuere. Hi vero diagnoſi & prognoſi diſcrepantes applicant quidem multa, ſed tandem ſine teſtis ablatione curam fieri non poſſe aſſerunt. Et quum & ipſi operationem hanc ſuſcipere non conantur, ſed ad quendam ruſticanum herniotomum empiricum, in chirurgicis minime peritum confugere ſuadent, perterritus tunc vir vehementiſſime, me rogari curavit ad eum viſitandum, &, ſi ars quædam valeat, ſanandum. Futuri metu, anguſtis rebus domeſticis, & dolore cruciatum video ægrum, ſingularem repræſentantem ſarcocelen, cum epiplocele incipiente conjunctam. Omnia ſigna diagnoſtica prognoſticaque indicare, contra ſcopum eſt propoſitum. Satis monſtrabat ſtatim tumorem, infima ſub parte teſticuli ſedentem, ovo gallinaceo maximo multo majorem, nam quatuor in longitudine, tres in latitudine habebat tranſverſos digitos, & totus teſtis fuit intumidus, atque tumor ipſe naturam ſuam carnoſam ope tactus ſatis manifeſtabat, nam præter ſingulare, quod contra Sharpii ſententiam, mente vero Col. de Vellardi & aliorum in fundo ſedebat, durus dolorificusque non quidem initio, ſed nunc demum fuit & ſemper accrevit. Simulque per laxum dilatatumque annulum, omenti fruſtum irruere, & in ſcrotum illabi conabatur. Epiplocele ſic imminens cum ſarcocele & quidem in fundo teſticuli. Singularis, uti ſaltim mihi videtur, omnino caſus, de ſarcocele cum hydrocele, varias iam indicavimus hiſtorias, ſed rariſſimum eſt exemplum, epiplocele nempe cum ſarcocele, cujus inſuper ſedes in fundo teſticuli. Macilentum corpus, facies pallida, anima triſtis & valde afflicta, habitusque totus ægri, inſuper febre lenta quadam iam

du-

dudum laborantis iure valde mihi diſplicent, periculoſum ideo curationis per exſtirpationem eventum vereor, caſtrationem adhuc rejicio, &, minime autem maſculæ chirurgiæ inimicus, ab operatione abſtineo, dum mitiora initio ſaltim tentare melius tutiusque puto, & quidem jure, maximorum virorum exemplo atque auxilio: & quid factum, optatiſſimus finis coronavit opus. Non totum quidem curationis diarium, ſed ejusdem typum modo & præcipuum tractandi modum hic tradere licet. Indicationes ergo curatorias duplicis hujus morbi ſtatim ſequentes mihi præpoſui.

Epiplocelis cauſa remota, laxa conſtitutio ægri; occaſionalis, ſcanſio fuit in arborem & deſultus, ex hac inde proxima, nimis dilatatus annulus; nam factum hic eſt, quod conſtitutione viri prædiſponente per extenſionem & deſcenſum magis iam debilitatus dilatatusque annulus patiebatur, ut omenti pars per eum elaberetur. Ante omnia igitur requirebatur, reponere partem omenti prolapſam per annulum. Annulum dein roborare, & conſtringere, eoque præcavere, ne repoſitum nunc omentum denuo irruat. Ad hæc vero indicata obtinenda, ſtatim digitis meis omni cura ſenſim ſenſimque omenti partem prolapſam reprimo retropulſoque in abdominis cavitatem, & ne factam poſt repoſitionem denuo prolabi aut protrudi poſſit, aptam deligationem chirurgicam applico. Lintea gradatim compoſita firmeque compreſſa, a Gallis *Compreſſes graduées* dicta, vapore fumoque roboranti quodam gummoſo perfumata primo, & dein vino chalybeato inſperſa, madidaque facta impono, eaque faſcia, ſpica inguinalis dicta, optime deligo. Sic annulus priſtinum ſuum robur, ad abdominis & omenti preſſioni reſiſtendum brevi tempore accepit. Nunc quoque ad ſarcocelis medelam me accingo; ejusdem vero indicationes curatoriæ ſequentes mihi fuere. Sarcocelis hujus cauſa remota quoque conſtitutio laxa & ſeroſa præprimis colluvies fuit, occaſionalis vero in arborem ſcanſio, & inde teſticuli & ſcroti facta preſſio: qua enim preſſione atque

contuſione genitalium partium, proxima hujus ſarcocelis cauſa efficiebatur, conſiſtens communiter in majori impulſu, ſtagnatione, induratione, & tandem in carneam ſubſtantiam degeneratione multorum impurorum ſuccorum. Rationes phyſiologicas hujus eventus non explicabo, optime Platnerus deſcripſit. Noſtri mali aliam diverſam paululum originem puto, nam noſtro in ſubjecto, ob nimis preſſum contuſumque teſticulum, non ſolum teſtis inter ipſam ſuam ſubſtantiam atque tunicam intimam, albugineam nempe, intumeſcebat, potius, fere uti in hydrocele interdum accidit, inter dictam tunicam albugineam, atque inter vaginalem magna coacervatio impurorum ſuccorum cauſabatur, adeo ut mox dicta tunica vaginalis valde ſic preſſa dilatataque atque extenſa ſeſe quaſi a propria teſticuli ſubſtantia ſepararet, & infima ejus in parte, in fundo ſingularem formaret ſaccum, mollem, non conſpicuum, non fluctuantem, initio non doloroſum, ſed pene indolentem, durum, inconſpicuum, firmum, ſemper accreſcentem, & manifeſte concremento ſpongioſo, indurato repletum. Ad præcavendum igitur, ne in duriſſimam fere inſolubilem & lapideam ſummi voluminis tranſeat ſubſtantiam, uti multa in ſuperioribus allegatis ſcriptoribus proſtant exempla, ad proſpiciendumque, ne in doloroſiſſimam cancroſam abeat naturam, uti *Heiſterus*, *Wepferus* aliique triſtiſſimos ejusmodi viderunt caſus, in malo hoc non recente quidem, ſed tamen non adeo inveterato, nec valde maligno, propoſui mihi primo, neceſſaria præcautione, omnia poſſibilia tentare, an ſpongioſæ hæ excreſcentiæ pharmaceuticas forte admittant medicationes, ſi non, tunc demum operatione chirurgica malum auferre. Indicatio igitur curatoria poſtulabat, ſarcoceloidem tumorem ſenſim ſenſimque emolleſcere, ut inſorberi, ad totam ſanguineam maſſam transvehi, per univerſum corpus diſtribui, & per ejus emunctoria ejici, ſic totum concrementum ſpongioſum tractu temporis conſumi, & quaſi depaſci queat. Quibus quoque & alia impletur indicatio, illa nempe, quod hoc modo affecta pars a

ma-

majori affluxu impurorum ſuccorum, ſic a majori incremento mali defenditur, omnes ſucci depurantur, eliminantur, & ſic nova impletio prohibetur. Quibus finitis tertia tunc fuit indicatio, corpori non ſolum variis modis debilitato, ſed etiam parti hucusque affectæ, convenientibus roborantibus ſuccurrere. Atque omnes has indicationes optatiſſimo cum ſucceſſu obtinui, nunc dicendis adminiculis adhibitis; bona nempe deligatione chirurgica, variis tonicis, uti emplaſtro de cicuta, mercuriali, diaphoretico, ſalivatione, evacuantibus, ſanguinem depurantibus, cum tonicis & corroborantibus mixtis, uſus ſum. Quibus diligenter adhibitis trium ſpatio menſium, ſine operatione chirurgica, ægrum in integrum adeo reſtitui, ut ne minimum hujus mali ſignum remanſerit, & miſer adhuc, iam fortunatus autem homo, in ſuæ familiæ ſalutem, conſuetum ſuum opificium & omnes graviſſimos labores, optime nunc exercere poſſit, quin ſemper firmiſſima gaudeat ſanitate, quanquam a curatione hac, usque ad tempus quo id ſcribo, plures quam tres elapſi ſunt anni. Reliqua ex typo diarii ſunt perſpicienda.

Typus remediorum hoc in caſu adhibitorum. Anno hujus ſeculi ſeptuageſimo octavo ſub initium Octobris dicti Büchelii incepi ſanationem, & ſequentia adhibui remedia. Ante omnia totum ſcrotum, ad reſolutionem ſtagnantis ſpongioſæque materiæ perficiendam, emplaſtro de ranis cum quadruplo mercurii quaſi involvebatur, & in lecto ſemper ſupinus jacens æger aptiſſimo ligabatur ſuſpenſorio, adeo ut ſcrotum & teſtis horizontalem fere haberent ſitum; tunc celeberrimæ olim b. Lindern panaceæ in pilulis, ex ſubtiliſſimo conſtantis mercurio dulci, per diem ſcrupulus porrigebatur, & ſimul ſpecificum illud a Sculteto, Matthiolo, Aquapendente cæt. ſumme laudatum, ſequenti in mixtura omni trihorio duo cochlearia ſumenda, ordinabatur; v. g. R. aq. Petros. Chamæm. āā ℥ij. Liq. terr. fol. Tart. ʒiij. ǂ rad. Ononid. ʒß Tinct. ♂tis hell. Wed. ʒij Eſſent. Lign. ſaſſafr. ʒiij d. ad vitrum: quocum continua-

batur, usque ad duodecimum diem. Quia vero æger & de alvo obſtructa, & expectoratione diminuta atque difficultate reſpirandi conquerebatur, medicamen in ſequens mutavi: R. Tinct. ♁ii regulin. ʒiß Eſſent. lign. Quai. & Saſſafr. āā ʒiiß Anim. Rhabar. ℈ß Liq. terr. fol. Tart. ʒij. Extr. Chin. ʒß Aq. Veron. vinos. Syr. de Erys. Lobel. āā ℥j Veſperaſcente cœlo tria cochlearia ſumenda. Optimum quod dein evacuationis per alvum & ſputum præſtitit effectum: quippe ſimul ad decimum octavum Octobris cum præſcripta panacæa mercuriali continuabatur, tunc enim neceſſe mihi videbatur, incipientem ſalivationem evacuante aliquo medicamine paululum interrumpere, quem in uſum dicto die præſcripſi: R. Elix. Citr. purg. ʒj Aq. ceraſ. nigr. ℥ß Syr. Cort. aur. ʒß S. una vice vacuo ventriculo ſumenda & infuſum Chamæmeli ſuperbibendum. Huc uſque nulla mali diminutio, quamvis & nulla augmentatio. Continuabatur interdum ſemper cum panacæa Linderni, i. e. pilulis mercurialibus, deligatione, & emplaſtro mercuriali, atque ſalivatio adeo procedebat, ut primo Novembris iterum ſequens evacuans præſcribere deberem: R. Aq. Chamæm. ℥iij Salis ſedlicens. ℥iß Anim. Rhabar. ʒiß Syr. Cort. ☉r. ℥j per diem ſumenda mixtura, & Chamæmeli infuſum ſuperbibendum. Nunc iteratis evacuationibus, ſalivatione, decubitu, doloribus, & diæta valde tenui defatigatus æger corroborari paululum neceſſe habuit: præſcripſi igitur octavo Novembris ſequentem mixturam: R. Aq. Cin. Cydon. Veron. Vinos. Chærefolii āā ℥ij. Extr. Chin. aquos. ʒß Eſſent. lign. Quajaci, Saſſafr. āā ℈j Tinct. ♁ii regul. ʒß terræ Catechu ʒj Syr. Cort. ☉r. ℥j Sal. Tart. ʒij D. ad vitrum, omni trihorio tria danda cochlearia. Nimis tarde quum huc uſque per adhibita medicamina curatio procederet, deſiſto a mercurialibus & ad Cicutam confugio. Interne Extractum Cicutæ, externe emplaſtrum de Cicuta diligentiſſime porrigo, ſimulque & Daphne Mezerei Corticis ope ulcus artificiale in brachio facere ſtudeo, & inſuper ſequentem mixturam præſcribo: R. Aq. Cin. Cyd. Veron. vinos. Chæref.

ref. Cham. āā ℥ij Extr. Cort. peruv. ʒiß Tinct. ♁ii reg. ʒß Gummi amm. in + Squil. ℥ß ſolut. ac dep. ℥i Syr. Cort. ⊙r & Citr. āā ℥j Sal. Tart. ʒij Omni trihorio tria cochlearia ſumenda, ſed proh dolor ſine effectu, ſollicitus & ego ad priſtinam viam depurantium mercurialiumque redeo, & deinde eorum ope hebdomadibus paucis ægrotus ſanitatem recuperavit.

OBSERVATIO LIII.

EIUSDEM.

De

Hydroſarcocele ſectione longitudinali cum exſtirpatione teſtis curata.

Ex honeſta quidem familia oriundus, ſed ob minus ſalutarem corporis conſtitutionem publicis ſumtibus nutritus homo, viginti ſex annorum, aliquot jam per annos præter creberrimam ſuam cephalalgiam conſuetam cum vomitu conjunctam, quam ideo noſtrates vernacula lingua minus apto nomine *das Haupthirn* nominare ſolent, intumeſcentiam ſcroti ſentire cœpit. Quanam de cauſſa dicere non potuit. Satis ſenſim ſenſimque increſcebat tumor in tantam magnitudinem, ut ineunte anno 1771. ſuum officium porro præſtare non poſſet. Ad pervulgatum ideo empiricum herniotomum confugit, qui quidem non decidit, quænam ſpecies ſit herniæ, tamen operationis ſfaciendæ conſilium dedit. Diſplicet autem ægri præpoſitis, qui eum, cuidam ex peregrino in patriam reduci iuveni chirurgo tradunt. Hic pro hydrocele declarat, ope punctionis fere libram aquæ evacuat, & tunc ſanatum dicit. Sed vix quinque diebus elapſis, aqua denuo ſeſe colligit, & cum antea in ſiniſtro tantum latere habuiſſet tumorem, nunc & in dextro latere aqua maxima quantitate ſeſe coacervare incepit. Nam improvidus chirurgus in punctione acu tricuspide ſeptum

ſcroti perforaverat. De die in diem increſcens hydrocele, eum pedibus rite incedere non ſinebat, denuo igitur auxilium quærens, cognatorum ſuorum conſultu ad me nunc fuit miſſus. Inſpicio, inquiro naturam morbi. Monſtrat ſcrotum vehementiſſime intumidum, uno in latere magna aquæ copia impletum, diſtenſumque, ſic & in altero, ubi inſuper & teſticulus induratus atque tumidus fuit, ſimul in fine annuli, ubi proceſſus peritonæi exeunt, duriſſimam & fere lapideam ſentio maſſam, ſicuti & eventus monſtrabat. Sarcohydrocele in uno & hydrocele tantum in altero ſcroti latere. Proprio ſuo exemplo de inſufficientia punctionis convictus, nec ſetaceum nec cauſtica tentare volui, ſed ſectionem longitudinalem & exſtirpationem præfero, atque conſueto modo, uno medico & tribus chirurgis præſentibus, caſtrationem feliciſſime inſtituo, & quidem tam cito, tuto & iucunde, ut poſtea æger ipſe diceret, punctionem alterius chirurgi multo atrociores ſibi feciſſe dolores, quam hæc exciſſio. Mirum aliquod fuit, quod proceſſus peritonæi mere in lapideam ſeſe transmutaverit ſubſtantiam, adeo ut non cultro licet optimo, ſed forfice abſcindere potuerim. Operatione facta, in lecto iacentis ægri herbacei ſacculi vino & ſpiritu roris marini, meliſſæ, lavendulæ inſperſi imponebantur vulneri: & dein ſuper ignem accenſum & in oleo olivarum exſtinctum linteum, tanquam optimum ſpecificum ejusmodi in caſibus a me ſæpius expertum, tali adhibebam fructu, ut æger menſis ſpatio integerrime reſtitutus, & totum per ſequens decennium interrupta gaviſus ſit ſanitate.

Memminga Onoldum
miſſæ d. 19. *Iunii.* 1781.

OB-

OBSERVATIO LIV.

Dn. D. CHRISTIANI GOTTLIEB BONZ.

De

Punctione veſicæ urinariæ per inteſtinum rectum.

Clariſſimus Theden exemplum compunctionis veſicæ, in iſchuria per inteſtinum rectum feliciter factæ, Tomo quinto Actorum horum novorum inſeruit. Siſtit illud obſervatio LXVIII. paginis 282. ſeqq.

Ante illum eandem operationem prospero cum ſucceſſu Cel. Schmucker inſtituit, eamque deſcripſit in libri, chirurgiſche Wahrnehmungen inſcripti, Tomo II. p. 469. ſeqq. Enarrat idem adhuc duos caſus, ubi Cl. Theden veſicam eodem modo, ac eventu compunxit.

Operationis hujus chirurgicæ, utiliſſimæ, præferendæ reliquis veſicam pungendi modis, auctor inventorque eſt Clariſſimus Flurant. Habes eam literis conſignatam in libello Cel. Pouteau, ſub titulo, melanges de chirurgie, Pariſiis 1760. prodeunte. Utor verſione germanica, adornata a Rumpelt, chirurgo aulico Dresdæ, typisque 1764. excuſa. Dedit quoque Cl. Flurant inſtrumenti ſui, ad hanc operationem accommodati, iconem nitidam.

Iam haud ita pridem, quum ad puerperam ægrotantem, ſanguine mihi iunctam, in oppido Wirtenbergico Liebenzell degentem vocarer, contigit mihi convenire virum, in re chirurgica ac obſtetricia verſatiſſimum, Dominum Wagnerum, commorantem Calvæ, urbis haud procul ab oppido Liebenzell ſitæ, commercii frequentia celebris, qui ægrotæ quoque in partus difficultate opem tulit.

Ten-

Tentavit vir dexterrimus paracenteſin veſicæ ſemel in perinæo, ſed cum ſummo dolore, nulloque fructu ægroti. At punctionem per inteſtinum rectum ter adminiſtravit feliciſſime; ſemel cum eventu funeſto, qui, an puncturæ tribuendus ſit, ſane neſcio. Prius, quam FLURANTI ferramentum incurvum ei innoteſceret, recto utebatur, quod & Dn. FLURANT ante inventionem incurvi bis p. m. 480. 483. adhibuit. Inſtrumenta hujusmodi Galli Troicars appellant.

Excitavi poſtea per literas virum laudatiſſimum, ut hiſtorias curationis hujus chirurgicæ mecum communicaret, ſimulque eas evulgandi poteſtatem mihi faceret. Annuit libentiſſime. Exponam igitur ipſius auctoris verbis, latine ſaltem redditis, paullumque abbreviatis, primo puncturam acu recta inſtitutam, additurus eam, ad quam curva Dni FLURANT ſumta fuit, morte ſubſequente. Reliquas binas operationes curvo eodem ferramento annis 1778 & 1779. adornatas, proſpereque ſuccedentes, vir optimus uberiore ſermone proſequi, haud conſultum duxit.

Punctio veſicæ, peracta acu recta.

Agreſtis LXVIII. annorum, bene valens, ingurgitato in corpus exæſtuans vino, non ſatis defecato, ortaque ſimul cum ſodalibus altercatione, in iſchuriam incidit, anno MDCCLXXI. Elapſis octodecim horis me vocari iuſſit, trihorii itinere ab eo remotum. Offendi illum cum pulſu forti & pleno: igitur ſanguinis ſtatim ſubtraxi uncias quatuordecim. Poſt balneum deinde ex aqua tepida adhibitum catheterem veſicæ immittere conatus ſum: verum non potui illum, ſummo licet ſtudio, retro urethræ bulbum transferre: Applicabam regioni pubis epithemata relaxantia, infundebam clyſmos emollientes, ſed omnia incaſſum. Anum inquirens, inveni veſicam urinariam maxime extenſam, valdeque attenuatam. Ea res me induxit, acum

acum, quæ ad manus erat, rectam, fiſtulæ incluſam, in veſicam intrudere. Eum in finem ægrum transverſim ſuper lectum collocavi, clunibus elevatis. Indicem ſiniſtrum, oleo intinctum, per inteſtinum rectum veſicæ tumenti appoſui, ferramentum dextra prehenſum ad indicis ductum ano immittens, veſicamque perforans. Absque doloribus, magno potius ægroti levamine, tres libræ cum dimidia lotii profluebant. Cannulam per adſtantem uſque ad veſicæ evacuationem retineri iuſſi; tunc illam retraxi. Iam ſymptomata omnia conquieſcebant. Ceterum balnea aquæ dulcis, ac epithemata pubi impoſita continuabam, quæ effecerunt, ut æger altero die urinam ſine dolore per urethram redderet. Integre poſtea convaluit, nec ullum ab operatione detrimentum paſſus, usque in hodiernum diem ſuperſtes eſt.

Punctio veſicæ, inſtituta acu curva Domini FLURANT.

Arceſſebar menſe Septembri 1777. ab agricola LXII. annorum, unius horæ intervallo a me habitante, jam aliquandiu mingendi difficultate vexato. Hic, quum ſub meridiem, æſtu ſolis maximo, colendo agrum vehementer incaluiſſet, cauponam intravit, ibique nimium in modum inebriatus fuit. Inde veſperi, hora nona, domum rediit, atque in hypocauſto lapſus, regionem pubis menſæ angulo validiſſime illiſit. Supervenere mox dolores ſummi, cum urinæ ſuppreſſione, quam advocatus chirurgus loci cathetere tollere fruſtra aggreſſus eſt. Poſtero die ego illum adii, eique multum ſanguinis e vena ſecta, ob pulſum plenum, ac vehementem, eduxi. Catheteris injectio, quam moliebar, iterum impoſſibilis fuit. Admovebantur pubi epithemata lenientia, addebatur balneum, poſt illud alvus clyſteribus mollientibus eluebatur, jungebantur congrua medicamenta interna, ſed fruſtra. Balneum repetitur, catheter denuo adhibetur, ſed irritus erat labor omnis. Tandem punctionem veſicæ ad methodum Dni FLURANT, ci-

tato libello delineatam, acu ejus incurva perfeci, quo facto, tres circiter libræ lotii ſanguinolenti proſiliebant. Aeger aſſeverabat, operationem ſibi fere nullum dolorem attuliſſe. Fiſtulæ in veſica relictæ imponebam nonnulla ſplenia oblonga, faſcia duplici T. firmata, ac ægro commodum ſitum in lecto ſuo dedi. In urethram ter, quaterve de die oleum amygdalinum injectum eſt. Exitum fecum alvinarum, brevi operationem ſubſecutum, fiſtula plane non morabatur. Eam epiſtomio clauſi, quo experirer, num æger ſua ſponte mingere poſſit. Verum ob accumulationem lotii, ægroto moleſtam, illud removere coactus fui. Perſeveravi in balneorum uſu, & applicatione fomentorum ad regionem pubis: at urina per urethram prodire noluit. Quarto die tubulus ob negligentiam e veſica excidit. Recurrebant ob urinæ retentionem priſtina ſymptomata, accendebatur febris; quapropter punctio ſecunda vice neceſſaria fuit. Effluxit iterum lotium, ultra duas libras. Nunc majori cura tubulus retinebatur. Denique injectionum oleoſarum in penem, nec non balneorum, ac epithematum continuatione res eo pervenit, ut æger decimo octavo poſt operationem die veſicam per urethram levarit. In ano nec minima ægritudo relicta eſt: æger tamen pedetentim in febrem hecticam incidit, quæ illi triceſimo ſexto a punctione die necem attulit,

Quanam ex cauſa mortuus ſit? non liquet, quia cadaver non diſſectum fuit.

Eſſlinga Onoldum miſſa
d. 22. *Auguſti* 1781.

OB-

OBSERVATIO LV.

Dn. CHRISTOPHORI FRIDERICI SIGEL.

Hiſtoria morbi ſpasmodici ſingularis, Obſervationem XXXVIII. Tom. VI. Act. N. C. forſan illuſtrans.

Morbos diverſiſſimos eosque ſæpe graviſſimos a vermibus excitari, obſervationibus & teſtimoniis celeberrimorum Medicorum abunde quidem jam jam evictum eſt. Quam intricatam vero & ſubdolam, reſpectu diagnoſeos, iſtiusmodi affectus ſubinde agant ſcenam, vix magis dignum annotatione dabitur exemplum, quam quod ſequens morbi hiſtoria exhibet.

Virgo quædam, proſapiæ honoratioris, a nativitate ſua uſque ad annum XIV. præter leve aſthma, quod hæreditarium putabat, & morbos infantiæ ſolennes, haud ullas experta erat corporis afflictiones: eodem anno XIV. quidem prima vice menſtruata, ſed ab aſthmate nón liberata fuit: quovis trimeſtri ergo ſpatio venæſectiones largæ inſtituebantur, quibus aſthma quidem levabatur, ſed ventriculi nervorumque robur minuebatur: accedebat mox frequentiſſimus ad vomitum niſus vomitusque ipſi, ſæpius vix compeſcendi, quorum cauſa cum vermibus adſcriberetur, anthelmintica fortiſſima ſtrenue adhibebantur, effectu vero prorſus irrito. 1767. poſt febrem nervoſam, per duos menſes durantem, bona uſa eſt valetudine usque ad annum 1770. cum virgo febre peculiari ardente atque inteſtina adeo afficiente infeſtaretur, ut fruſtula, pro membranis inteſtinorum habita, excernerentur. Strenuus clyſmatum uſus inteſtinis auxilio fuit, ſed nunc per totius anni ſpatium vomitus liquoris ſeroſo-ſanguinei, ac tandem vomitus ipſe cruentus, ſecutus eſt. Per 18. hebdomades vomitus aquoſi & cruenti nunc ceſſabant, ſed tunc quovis menſtruationis tempore ſputum cruentum, usque dum ulcera pulmo-

nis naſcerentur, quæ ſingula, antequam rupta eſſent, febrem vehementiſſimam excitarunt.

Aquæ Selteranæ cum lacte & per longum tempus perpetuus fere uſus corticis chinæ, cum venæſectione quovis menſe inſtituta, tollebant denique malum, & priorum pathematum fere immunis erat, usque ad annum 1774. cujus periodi hiſtoria in prioris Tomi Act. N. C. Obſervatione XXXVIII. legi meretur.

Ab hoc tempore usque ad annum 1777. uti ipſa teſtatur virgo, nunquam, præſertim vero tempore menſtruationis, ſanitate firma fruebatur. Quivis animi affectus reſuſcitavit ſpasmos, mox graviores, mox leviores, & eo ipſo anno recurrebat febris, illi ſimilis, quam Excell. D. D. Ploucquet triennio ante deſcripſit, quæ demum intervallo 16. ſeptimanarum ſputo cruento finiebatur.

Per biennium dein ſatis bona fruebatur valetudine, uſque dum locum mutaret & vicinum noſtræ urbis pagum incoleret. Adhuc mihi prorſus ignota erat virgo, eamque demum, cum ad finem Novembris 1780. me conveniret, prima vice, & quidem ſatis robuſtam & florentem, vidi. Inopinata igitur die 2. Decembris 1780. transmiſſa mihi relatio erat, virginem, quam paucis ante diebus videram & pro ſana reputaveram, heri ſanguinem evomuiſſe, & adhucdum vomituritionibus & ſpasmis pectoris ita vexari, ut ſummus ſuffocationis metus eſſet: venæſectionem jam inſtitutam eſſe, ſed eam parum vel plane nihil profuiſſe: abſente itaque Medico a me conſilium exſpectari.

Ex prædictis, cauſam tam ferocis ſpasmi in ſtaſi venarum abdominalium vel uteri eſſe quærendam, mihi videbatur. Igitur tam reſolvendi, quam derivandi gratia ſequentia transmiſi. R. Sal. mirab. Gl. ʒiij. anim. rhei ʒvj. Aq. laxat. Vienn. menth. pip. āā ℥ijß. Liq. an. H ℈ij. Oxym. ſquill. ſyr. cort aurant. āā. ℥ß. M. D. S. Alle 2. Stund 3. Löffel voll, biſſ etlichemal Oefnung erfolgt.

R.

R. Spec. pro clyſm. emoll. ℥vj. Sal. ſedliz. ℨij. m. d. ſ. Species zum Clyſtir.

R. Summ. millefol. r. alth. āā ℥ß. fl. arnic. ſem. badian. āā ℨij. C. M. D. S. Species zum Thee.

Effectus voto reſpondebat: poſt aliquot inſecutas alvi dejectiones ſpasmus ceſſabat, & quanquam in pectore dolor quidam tenſivus remanſerit, nox tamen erat tranquilla.

Sub placato hoc intervallo menſes ingruebant, ac, cum rite & largiter fluxerint, multum levaminis & ſpei, de ſpasmis non redituris, afferebant.

Spes vero fefellit: inſequente die bis febre cum horrore corripiebatur ægra, quam conatus vomendi, ſpaſmus, intenſusque totius abdominis ardor excipiebant: cui medendo, me inſcio, fumus tabaci ano immittebatur, ſed absque levamine.

Pathematibus tam valde urgentibus, ad ægram ipſe me contuli. Vidi iſtam mox diriſſime vomiturientem & nil niſi parum muci ejicientem, mox convulſionibus conflictantem, mox ſopore ſepultam, mox de ardore abdominis intenſo atque ſiti inexplebili conquerentem, quam tamen reſtinguere ob metum vomitus non audebat.

Spaſmis tam enormibus in abdomine haud quicquam opportunius eſſe putavi clysmate emolliente: reſpondebant vero adſtantes, clysmata ab ægra valde reformidari, quia quævis ano ingeſta ſemper ore reddantur; ex hac cauſa & primum a me ordinatum clysma non eſſe applicitum.

Aegra, ex alto ſopore nunc evigilans, non ſolum dicta confirmavit, ſed ultro addidit, Cel. Profeſſorem Ploucquet, cujus conſilio in eadem afflictione uſa ſit, id inſoliti ſæpius animadvertiſſe & Actis Nat. Curioſ. inſeruiſſe: attamen ut ſymptomatis præter naturalis quoque avtoptes fierem, conſilium ſequi non repudiaturam eſſe.

Decoctum igitur ex aqua font. & floribus chamomillæ paratum per ſyringam immittebatur, ſed quod vix ſperaverim,

 le-

leviſſimo vomitus niſu, intervallo paucorum horæ minutorum, merum ore redditum erat decoctum.

Quare cum tertio Decembris, medicamentis ſoli ori ingerendis rem agere potuerim, dedi ſequentem mixturam:

R. Decoct. c. chinæ ſaturati ℥vj. Tart. tartariſat. ʒij. Extr. hyoſciami gr. vj. millefol. ʒj. mixt. ſimpl. alb. ʒij. ſyr. alth. F. ʒvj. M. D. S. Alle 2. Stund 3. Löffel voll.

Verum nil boni præſtitit mixtura: febris & ſpasmi alternatim certabant, ardor abdominis intenſior fiebat: menſes interea rite fluebant, & alvus potius erat laxa quam conſtipata.

Quarto Decembris, ad ſpasmos tollendos atque ardoris in abdomine ſenſum minuendum, cataplasma ex flor. chamom. & lacte paratum abdomini imponi juſſi, ac ſequentem potiunculam ordinavi.

R. Aq. ceraſor. ℥iij. cinnamom. cyd ℥ß magneſiæ calcinatæ, g. arabic. ā̄ā ʒj. liq. an. H. ℈ij. ſyr. acet. citr. ʒvj. M. D. S. Alle 2. St. 3. L. v.

Hiſce uſurpatis & ſpasmus & ardor in abdomine magis, quam huc uſque, urgebant, & ſpasmus inteſtina quævis fere ſingulatim dire convellebat.

Mutavi itaque formulam & d. 5. Dec. ſequentem dedi. R. Aq. menth. pip. ℥iß. Decoct. chinæ ſat. ℥iij. Liq. C. C. ſuccinati ʒiß. Laud. liquid. Svd. gt. xv. Sal ſedat. Homb. gr. xv. ſyr. cort. aurant. ℥ß. M. d. ſ. Alle Stund 2. L. v.

Per breve tempus omnia in meliorem redigebantur ſtatum, mox vero evanidum.

Spaſmus nunc etiam renes & veſicam premebat, & inde intenſiſſimus dolor ortus eſt.

Urina, quamvis multum bibiſſet, per duas fere dies noctesque retinebatur. Applicabantur clyſmata ex aqua mera tepida, fomentabatur abdomen, pediluvium adminiſtrabatur; ſed incaſſum omnia.

In

In caſu tam deſperato, nunc etiam ſpecificis quaſi hyſtericis rem tentaturus: die 6. Dec. ſequentia exhibui. R. Aq. meliſſ. ℥iiij. Tart. tartariſat. ʒij. Eſſ. caſtorei, Extr. valerian. ſylv. āā ℈j ſyr. cort. aurant. ℥ß. M. d. ſ. Alle St. 2. L. voll.

Verum nec hæc profuerunt: Inſequebantur vomitus, loquela intercepta, atque ventriculus & potum & cibum reſpuebat; ſphincter ani clauſus erat, ac ſpasmus ad inferiora ita urgebat, ut ne clysma admitteret.

Cum itaque neque clysmatibus, neque medicamentis ore capiendis, locus eſſet, haud quicquam auxilii ſupererat, niſi per cataplasmata id fieret. Iuſſi itaque ſuperius indicatum, ex flor. chamom. & lacte paratum, iterum imponi: Hoc etiam effectum eſt, ut ſpasmus ceſſaret, & tum mixtura d. 5. ordinata, tum & alimenta iterum propinari poſſent, ſomnusque ſequeretur per noctem fere totam durans. Urina hucusque penitus retenta demum ſequenti mane, poſt adplicatum clysma ex ℥j. cort. peruviani & Aq. font. q. ſ. paratum, primum guttatim, poſtea largiter fluxit

Hujus ſub uſu repetito omnia in meliorem ſtatum rediere. Spaſmus, ardor abdominis, febris, diriſſima pathemata, penitus ceſſarunt, ut tantum de laſſitudine membrorum, debilitate & flatulentia conqueſta ſit ægra.

Roborandi gratia demum ſequens elixirium propinavi:

R. Extr. c. peruvian. ℈iß. cascarill. ℈ß Liq. an. H. ℈j. Aq. cinnam. vin. ℥ß. menth. pip. ℥ij. ſyr. C. aurant. ℥ß. M. d. ſ. Morgens und 1. St. nach jeder Mahlzeit 1. L. voll.

Ab hoc tempore hoſtis infenſiſſimus ſilebat, usque dum virgo tot tantasque calamitates paſſa die xxvj. Dec. huc loci ſe contulerat, & d. xxviij. menſtruorum acceſſum percipiebat.

Hæc initium quidem ceperunt blandum, horis vero 24. vix elapſis tota fere ſeries ſymptomatum periodi prioris ſe ſe manifeſtavit. Menſtrua ceſſabant, vomituriționes, ſpasmi pectoris, abdominis, veſicæ, imo convulſiones, ardor inteſtinorum vel totius abdominis cum febre anomala, bis, ter

per

per diem invadente, cum magno æſtu ac plerumque deliriis ſtipata, cruciabant miſeram per 8. dies: Iisdem ergo pathematibus ſecunda vice, ut mederer, rogatus ſum.

Quoniam ex protinus ceſſante menſium fluxu ſpasmos reviviſcere intellexi, e re eſſe putavi, primo leniter aperitivis & reſolventibus agere, præſcripſi ergo mixturam: R. Aq. menth. meliſſ. anim. rhabar. āā ℥j. Tart. tartariſat. ℈iv. MP. balſ. St. gr. xv. Liq an. H. ℈ij. Syr. c. aurant. ℥ß. M.d.ſ. Alle 4. Stund 2. L. voll. Verum hæc boni nil præſtitit: menſtrua non rediere, & licet dejectiones largæ fierent, ſpasmi tamen continuarunt.

Die xxviiij. Dec. ob ſpasmos vere convulſivos potiunculam propinavi ſequentem:

R. Aq. menth matricar. āā ℥j. Liq. c. c. ſucc. ℈iv. Sal. ſedat. H gr. xv, croc. gr. v. ſyr. c. aurant. ʒij. M. d. ſ. Alle Stund 2. L. v.

Sed nec hæc profuit, & potius priores calamitates cum ardore abdominis & febre auctæ videbantur. Adhuc dum ſtaſes in venis uterinis reſolvere primarium eſſe putavi: Igitur iterum præſcripſi:

R. Tart. tartariſat. ʒij. Extr. myrrh. aq. ℈j. abſinth. ℈ij. Liq. an. H ʒß. ſyr. croci. ʒiij. Aq. matricar. ℥iij. M. d. ſ. täglich 3. mal 2-3. L. v.

Die XXX. Dec. ob atoniam inteſtinorum & febrem, 24. horarum intervallo bis, ter infeſtantem, clysma ex ℥j. Cort. chin. paratum applicari juſſi, quod die. XXXI. repetebatur.

1781. 1. Ian. ſpasmus & veſicam infeſtavit, & febris rediit. Clysma emolliens ex flor. chamomillæ & cataplasma ex iisdem floribus abdomini impoſitum, nec non ſequens uſurpata mixtura: R. Aq. ceraſor. n. ℥iv. c. peruvian. opt. & alcoh. ʒiß. nitr. dep. ʒß. gumm. arabic. ʒi. ♌. nitr. dulc. ℈ij. ſyr. alth. ℥ß. M. d. ſ. Alle 2. St. 3. L. v. Tam boni effectus erant, ut ſpasmus ceſſaret, urina flueret, febris largo mox finiretur ſudore, & nox inſequeretur tranquilla.

Die

Die IIdo ardor abdominis auctus, febris bis invadens cum horrore & magno æſtu; repetebatur prior mixtura cum clyſmate; nox placida.

Die III. abdominis nullus ardor, febris vero bis recurrens, dolor tenſivus in hypochondriis, urina copioſa, alvus adſtricta.

Priori ergo mixturæ rhabarbari or. ʒß. admiſcui; dejectiones nunc inſequebantur copioſæ muci viſcidi tenaciſſimi: attamen febris cum horrore & ardore abdominis revertebat, & ſpaſmi convulſivi diriſſime tenebant ægram. Continuari volui uſum mixturæ, quamvis adhuc auxilio non fuerit.

Continuantibus ſic graviſſimis pathematibus, haud incongruum eſſe putavi, etiam ſpecificis anthelminticis rem tentare, cum in muco tam copioſo eoque viſcoſiſſimo lumbricos forte latitare, & convulſionibus cauſam præbere, ſuſpicari fas eſſet; præſertim cum tam multa jam incaſſum adhibita fuerint.

Die IV. Ian. itaque dedi:

R. Helminthochorti ʒij. coq. in ſ. q. Aq. font. ad rem. col. ℥vj. add. Extr. abſinth. ℈j. ſyr. flor. perſic. ʒvj. D. S. Morgens u. N. den 3ten Theil.

Die V. ſpasmorum & febris alterna invaſio, a mixtura nullus effectus in vermes.

D. VI. ſpasmus veſicæ eſu halecis pellebatur, clysmatibus antea duobus fruſtra adhibitis.

D. VII. clysma ex cort. peruv. & fl. chamomillæ paratum multum muci viſcidi & aſcarides exturbavit, febris & ſpasmi ceſſarunt: eodem itaque die id repetendum curavi.

D. VIII. ſcopo reſolvendi, alterandi & mucum tenaciſſimum incidendi præſcripſi pilulas:

R. Extr. rhab. abſinthii āā ʒiß. as. fœtid. ʒß. ♀. r. ſquillæ gr. xij. M. f. pil. nr. 120. delun. D. S. M. u. N. 10. zu nehmen.

Sub uſu harum pilularum virgo bene ſe habuit, & quotidie multum muci unacum aſcaridibus eliminavit cum levamine.

XIV. Ian. dedi ſequentes pilulas.

R. Extr. abſinthii, rhei āā ʒj. Vitrioli martis gr. viij. pulv. rad. ſquill. gr. xij. M. f. pil. nr. LX. D. S. M. u. Nachts 5. zu nehmen.

Binæ priores doſes per vomitum multum bilis mucoſæ coloris praſini, poſteriores vero tantum per alvum mucum viſcidum cum copia lumbricorum teretium & aſcaridum exturbarunt.

XXI. Ian. menſtruorum apparitio, ſpasmis comitata, ut ſæpius.

XXII. eorum inopinata retroceſſio, ob terrorem.

XXIII. Poſt ſumtos Elix. aperitiv. Claud. gt. LX. circa veſperam uno impetu ſanguinis, partim congrumati, partim floridi ad ℔ij. excretio, poſtea vero penitus ceſſante fluxu.

Ab hoc tempore usque ad diem XXX. Ian. ſpasmi cum febre agitabant ægram: quibus levandis quotidie clysmata bis, ter dabantur: cum quovis clysmate redeunte multum muci tenaciſſimi cum aſcaridibus, ac tandem etiam lumbricis teretibus quibusdam, abiit.

XXX. de inſatiabili fere fame conqueſta eſt ægra, quare iterum ſtatui anthelmintica adhibere, præſcripſi ergo: R. Helminthochort. ʒiij. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥vj. add. Sal. polychr. Seig. ℥ij. Mp. balſam. Stahl. ℈j. ſyr. fl. perſic. ʒvj. M. D. S. Täglich 2 - 3. mal 3. L. voll.

Hac mixtura bis ſumpta, manifeſte apparuit lumbricorum copiam adeſſe, eosque exitum impetuoſe quærere. Spasmi præcordiorum recurrebant, & vomituritionibus anxiis plures lumbrici ſimul ex ore vivi extorquebantur, id quod eodem die ſæpius contigit.

Ut

Ut inſenſi hi incolæ ad inteſtina allicerentur, clyſma ex lacte tepido melle remixtum applicari ſuaſi. Sed hoc, ob ſpasmum & motum periſtalticum inteſtinorum inverſum, ore redditum eſt: continuetur igitur mixtura, ut alvus laxetur, monui: quo facto, cum multa glutinoſa materie, ova piſcium referente, prima vice 6. lumbrici teretes vivi excernebantur, ſecunda vice 24. & ſic per vices ultra 100. ictibus & motibus dolorificis ſpasmos diriſſimos excitantes.

Cum itaque intellexerim, lumbricos a remedio tantum turbari, non vero enecari, d. III. Febr. ſequentem exhibui mixturam. R. Sem. cynæ levant. ʒvj. coq. in ſ. q. Aq. font. ad rem. ℥vj. add. anim. rhei. ℥j. MP. balſ. St. ℈ß. vitrioli martis gr. vj. Liq. an. H. ℈ij. ſyr. fl. perſic. ʒvj. M. D. S. Alle 2. Stund 2. Löffel voll.

Effectus voto reſpondebat: eodem die ultra 100, ſequente die ultra 200. deceſſerunt lumbrici, maxima ex parte mortui, reliqui ſemimortui. Nunc febris iterum urgebat, & vires valde debilitatæ deprehendebantur.

D. IV. Febr. præſcripſi. R. Decoct. c. chin. ℥iiij. g. arabic. el. ℈ij. nitr. dep. ℈j. Camphor. gr. iv. Syr. ac. citr. ℥ß. M.S. Alle Stund 3. Löffel voll.

Clysmata ex cort. chinæ & fl. chamomillæ mane & veſperi applicata ſunt.

D. V. Febr. mixtura ſupra dicta anthelmintica iterum ſumebatur, quoniam ægra multitudinem lumbricorum in abdomine adhuc verſantem ſuſpicabatur, nec falſa erat perceptionis opinio: Cum inſecutis enim duabus ſedibus plures LX. lumbrici exturbati ſunt. Priusquam vero hoc fiebat, ægra de ſingulari dolore duos circiter pollices ad ſiniſtrum umbilici latus ſito & vix thaleri peripheriam æquante, conquerebatur & anxie clamitabat, ſe ſentire, quod copia lumbricorum ibi affixa ſit, quod mordeat, ſuctione lædat inteſtinum: denique

que tanquam ominoſe inquit: quod uno impetu avulſæ & mox foras abituræ ſint beſtiæ; quod ut ſupra dixi & ſtatim evenit.

Nunc ardor totius abdominis recurrebat, & dolor acutus, locum ſupra dictum, quem vulneratum putabat, ita affecit, ut ab extus eum tangere non liceret; febris cum horrore invadens urgebat valde. Dolenti loco nunc ſequens unguentum illitum: R. Ungt. alth. ℥j. Camphor. ʒj. M.

VI. Febr. mane mixtura ſequens ordinata.

R. Decoct. c. peruvian. concentr. ℥vj. g. arabici ʒij. ſyr. alth. ʒvj. M. S. Alle Stund 2. L. v. Eodem die dolor loci ſimilis apoſtematis pulſantis percipiebatur, febris recurrebat.

Celeb. D. D. Offterdinger alius ægroti cauſa huc vocatus, atque de conſilio interrogatus, ordinavit pulveres ſequentes. R. ♃ cort. peruvian. ʒß Extr. hyoſciam. gr. j. m. f. pulv. d. in 8plo ad ch. diſt. S. Alle 3 - 4. Stund 1. zu geben. Sequebantur: dolor putati abſceſſus pulſantis intenſior, ſopor, febris cum delirio, tandem vero anxius quaſi furor, ut duo viri vix pares eſſent, ægræ, ne effugiat, tenendæ. Furore aliquantulum ſedato, clyſma ex fl. chamomill. adplicabatur & ſomnus per aliquot horas tranquillus ſequebatur.

D. VII. Febr. mane dolor loci pulſans ita intendebatur, ut epithema ceparum, oleo lini frixarum, ſibi imponi ipſa ægra juſſerit. Dolor primo auctus, poſt aliquot horas penitus fere evanuit. Addi vero debet: ægram apoſtematis rupti ſenſationem habuiſſe. Multum quidem de veritate poſterioris dubitavi, confirmata vero videbatur opinio, cum paulo poſt inſecutis ſedibus aliquid puris ſanguine remixti abierit.

Nec dum vero calamitas deſiit: paulo poſt in parte priori proxima, dolorem apoſtematis pulſantis iterum percepit. Cepas ergo frixas quoque impoſuit, & ſpatio 24. horarum plus puris, quam prima vice, per alvum eliminavit.

Cly-

Clyſteres itaque mane & veſperi quotidie applicabantur, tum ex chamomilla, tum ex crem. hordei. Quoties illi rediere, permulta fruſtula membranæ cujusdam excernebantur. An membrana interior inteſtinorum? Veriſimile hoc videtur, tum ob ardoris inteſtinorum perpetuum ſenſum, tum quod inteſtina admodum fuere ſenſibilia, ut ne minimum ſalis absque dolore perferre potuiſſent. Rectius vero forſan fruſtula exuviarum lumbricorum exiſtimanda?

VIII. IX. & X. ardens abdominis dolor, febris cum delirio & inſecuto ſopore alternatim ſævierunt.

XI. Febr. convulſiones atrociſſimæ, jactitantes.

Hiſce 4. diebus decoct. chin. concentratum cum Oxymelle ſimpl. & clysmata ex cort. chin. opt. & fl. chamomillæ, nec non epithemata ex chamomilla & abſinthio, adminiſtrata ſunt.

XII. XIII. XIV. ardoris ſenſus in abdomine, febris cum delirio & ſopore alternabant.

Quare vulnerarium & detergens ſequens clyſma tentavi: R. Rad. conſolid. maj. acori adult. āā ℥vj. coq. in Aq. ♆v. ℔iß ad rem. col. ℔j. D. ad vitr. S. die Hälfte mit 1/2 Schoppen ſüſſer Milch zu vermiſchen, und gegen Abend zu appliciren: mit der andern Hälfte Morgen früh eben ſo zu verfahren.

Prima doſis per 3. horas in inteſtinis ſervata, primo molimina flatulenta, poſthæc vero multum levaminis in ardore & excretionem alvi copioſam effecit; altera doſis idem præſtitit.

D. XVI. formulam clysmatis mutavi, quoniam diſtenſionem abdominis flatulentam ex admiſto lacte, quod coagulatum rediit, proficiſci exiſtimavi.

R. Rad. conſolid. maj. ℥iij fl. chamomill. ʒvi. coq. in Aq. font. & Aq. Calc. viv āā ℔iß. ad rem. colat. ℔ij. D.S. die eine Hälfte heut, die andre Morgen früh zu appliciren. Ardor abdominis per quoddam tempus ceſſavit, rediit vero cum febre.

Aegra corticis tandem pertæſa, denegabat plane ulteriorem uſum illius, ſequens ideo adhibui decoctum:

R. Ras. L. Quaſſiæ ℥ij. coq. in Aq. font. ℔j. ad rem. colat. ℥viij add. Syr. cap. ♀r. ℥j. ℞. nitr. dulc. ʒj. D. S. Alle 2. Stund 3. Löffel voll.

XVII. & XVIII. continuatus eſt uſus decocti, & ſymptomata moderatiora aliquantisper videbantur.

XIX. cum menſtruorum acceſſione ſpasmi & recurrebant, & ingraveſcebant; dedi mixturam:

R. Aq. matricariæ ℥iij. Sal. polychr. S. ʒj. Liq. c. c. ſuccin. ℈ij. Eſſ. ſedativ. Gm. ℈j. Extr. Hyosciam. gr. vj. ſyr. papav. rh. ℥ß. M. d. ſ. Alle 2. St. 2. L. voll. Ante cubitum menſes fluebant, & nox inſequebatur tranquilla.

XX. repetita mixtura, attamen ceſſatio menſtrui fluxus & reverſio ſpasmi.

XXI. Elix. aperit. Claud. ipſa ægra a me petiit, ejusdem ſumſit bis de die gt. L. LX. & menſium parcus redibat fluxus, qui nec die

XXII. deſiit. Ab hoc tempore usque ad d. XXVI. nec ardor abdominis, neque ſpasmus, ſed febris quovis die poſt prandium usque ad veſperam, intumeſcentia abdominis flatulenta, ſedes mucoſo - glutinoſæ ſpermatis inſtar ranarum.

XXVII. dedi ſequentem potiunculam.

R. Helminthochort. ʒiij. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥ij. cadd. anim. rhei ℥j. MP. balſ. St. gr. XV. M. d. ſ. Tags 2 - 3. mal 3. L. voll.

Mixtura hæc alvum decies duxit. Sequebatur: ardor abdominis, febris per totum diem, dolor acutus punctorius 3. pollices infra umbilicum poſitus, ad tactum intolerabilis. XXVII ante cubitum præſcripſi:

R. Aq. cerafor. n. ℥iij.
Menth. pip. ℥j.
♁ cort. chin. opt. ʒij.

g.

g. arabic. el. ℈ij.
Syr. papav. rh. ℥ß.

M.d.s. Alle 2. St. 2. L. v. & clysma ex chamom. nec non epithema ex cepis frixis, loco dolenti applicandum. Nox erat tota ſoporoſa, ſpasmis intercepta. XXVIII. dolor punctorius & ardor totius abdominis intenſus, febris cum delirio per totum diem: ante cubitum ideo iterum dedi:

R. Decoct. c. chin. concentr. ℥iv. 🜔. ejusd. ℈iv. Mixt. ſimpl. c. camph. ʒj. ſyr. diacod. ℥ß. M.d.s. Alle 4. St. 3. L. voll. Loco dolenti ſequens Ungt. R. Ungt. alth. ℥j. Camphor. ʒj. m. illini, & plantis pedum epithema ex ſem. ſinap. ferment. panis & aceto vini confectum imponi, juſſi. Deliria ceſſabant, & ſomnus reficiens usque ad horam viij. matutinam inſequebatur

I. Mart. circa veſperam anxietatibus, tandemque convulſionibus per 2. horas vexabatur: his finitis, ægra apoſtema dolorificum ruptum eſſe dixit; iterumque effati veritas comprobata ex pure, quod mox cum clysmate redeunte, paulo antea injecto, deceſſerat, apparuit. Mixturæ mox dictæ uſum repetere conſultum duxi.

II. Mart. ardor abdominis, præcipue in loco ulcerato, febris remittens, puris aliqua adhuc excretio.

Ante cubitum dedi:

R. Pulv. c. peruvian. opt. ʒß. ſulph. ♁ii aurat. gr. jß. Camphor. gr. ß gumm. arabic. gr. v. M. f. pulv. d. in 8plo ad ch. diſt. S. Alle 3. St. 1. zu geben. Clysmata, hodie bis applicata, erant ex decocto hordei & melle. Nox primo, ob dolorem abdominis ingraveſcentem & febrem intenſam, valde inquieta, tunc ſoporoſa.

III. Mart primo mane ardor abdominis multum diminutus erat. Clyſma ſuperius repetitum cum pure ſpiſſo flaveſcente atque huic ſupernatante rediit. Quo facto ægra extra lectum per aliquot horas ſe continere valebat, ac neque de dolore, neque de febre conquerebatur.

IV.

IV. ab hora 3tia matutina usque ad 5tam febris lenis: hac finita, ſtatus tolerabilis, præter quod abdomen paulum doluerit; circa veſperam dolor acutiſſimus loci ulcerati, febris, ſpasmus, tandem ſopor: durante ſpasmo, cum ſede ſpontanea pus fusco rubellum eliminatum fuit; nox ſoporoſa.

Dedi R. Decoct. c. chinæ ℥iv. Extr. ejusd. ʒj. nitri dep. ʒß. mixt. ſ. c. C. ℈iv. Syr. papav. alb. ℥ß. M. d. ſ. Alle St. 2. Löffel voll, & clyſma: R. Flor. chamomill. v. ſumm. abſinthii āā ʒiij. c. chinæ ℥ß. c. c. m. d. in duplo ſ. zu 2 Clyſtiren, das eine heut, das andere Morgen früh zu appliciren.

V. tempore matutino dolor tenſivus ad lumbos & vertebras dorſi, poſt prandium febris, quam tranſpiratio & ceſſatio doloris inſecuta. Repetebantur pulveres die 2. Mart. præſcripti cum clyſmate heſterno.

VI. ſub uſu pulverum dictorum ſtatus tolerabilis, febris poſt meridiem lenis, ſedes ſpontaneæ.

D. VII. verſus veſperam ſenſatio duorum apoſtematum in infimo ventre, nondum vero acuta: pulverum priorum uſum continuare ſuaſi.

VIII. febris aucta, apoſtematum ſenſatio dolorifica, tenſiva, ut pedi ſiniſtro inſiſtere non valeret.

IX. febris, dolor ut heri. Ad veſperam ruptio apoſtematis ſuperioris.

X. ſtatus ut heri, præter quod febris auctior & ſpaſmus adfuerit, ac apoſtema inferius quoque ruptum ſit: quo facto & dolor ad umbilicum ceſſavit & facultas ambulandi rediit.

XI. ſtatus placatus.

XII. primo mane, febris, ſpasmus, anxietates præcordiorum, vomituritiones & vomitus cruentus. Cruoris ejecti erant circiter ℔ij. quare venæſectionem in brachio largam inſtituere curavi, & mixturam ſeq. dedi. R. Aq. chærefol. ℥ij. menth. pip. Tr. rhab. aquoſ. āā ℥j. ♌. Mindereri ℥ß ſyr. diacod. ℥ß. m. d. ſ. Alle St. 2. L. v. Circa veſperam vomituritiones

tiones redibant & ipſe vomitus muci tenaciſſimi copioſi, absque vero cruore, inſequebatur.

Verſus noctem clysma ex chamomilla &c. & mixtura ſequens propinata. R Aq. ceraſor. ℥iij. nitr. dep. ʒß. ſpec. diair. ſ. ʒj. mixt. ſ. ʒj. ſyr. papav. rh. ℥ß D. S. Auf. mal zu nehmen.

Nox erat tranqnilla.

XIII. ſtatus tolerabilis, febris lenis, ſenſatio autem iterum duorum apoſtematum nondum quidem acuta. Pulveres duo chinati reſtitantes per diem uſurpati ſunt, in noctem nihil ordinavi.

XIV. Nox quieta, mane pectoris dolor quidam tenſivus, obtuſus. Ante meridiem ruptio binorum apoſtematum, excretio per anum multi puris cocti, cum coagulo ex pure & ſanguine; poſtea ceſſatio omnis doloris.

Ordinavi clyſma ex chamomillæ decocto cum melle, & ſequentia interne uſurpanda:

R. Flor. verbaſci, Cort. Caſcarill āā ℥ß. c. m. d ſ. Species zum Thee. R. ☿r dulc. 🜍. ♁ii aurat. āā ℈j. Extr. rhab. ℈ij. Extr. c. chin. ℈iv. m. f. pil. nr. 120. delun. D. S. Morg. u. Nachts. 8-10. Stück z. n. u. allemal 2. Schaalen Thee nachzutrinken.

XV. Excretio ſanguinis congrumati, pauca quidem quantitate, nox inſomnis.

XVI. Tenſio & preſſio pectoris, verum absque anxietate. Sedes quotidie ſpontaneæ.

XVII. Status placatus. Ambulatio tempeſtate ſerena calida in vineam; ad veſperam apparitio menſtruorum; uſum pilularum nunc interdixi, infuſum vero meliſſæ ſuaſi.

XVIII. Fluxus menſtrui moderati continuatio, dolor premens in pectore.

XIX. Ejusdem fluxus ceſſatio, dolor acutus & pulſans in ſiniſtro latere pectoris.

XX. XXI. omnia ut heri.

XXII. Poſt ambulationem in campum, ex tuſſicula levi rejectio puris cum ſanguine, ſpasmus in pedibus & febris. Ordinavi:

R. Cort. peruvian. ℈j. G. arab, ℈ß. extr. caſcarill. gr. v. m. d. in 8plo. ſ. Täglich 4. Doſes zu nehmen.

XXIII. Ambulatio tempore meridiano, febris, iterumque ejectio puris cum ſanguine remixti, dolor ad pectus, ut ne brachium absque exacerbatione doloris movere potuiſſet.

XXIV. usque ad XXIX. dolor ardens & denique pulſans ad pectus.

XXX. Excretio puris cum ſanguine congrumato per vomitum.

XXXI. Remiſſio doloris urentis, ſtatus tolerabilis.

I. April. dolor tantum obtuſus in pectore.

Ordinavi potiunculam ex Hb. chærefolii rec. Mj. & ſeri lactis ℔j paratam, quovis mane hauriendam, deinde ambulandum, & quotidie ſequentis pulveris tres doſes devorandas: R. Pulv. c. chin. opt. ℈j. Tart. tartariſat. ℈ß. lim. ♂is alcoh. extr. c. cascarill. āā gr. v. M. d. in 12plo.

IV. narravit mihi virgo ad pectus nunc ſe bene habere, quotidie vero a potiuncula ter vel quinquies laxari, poſt ambulationem fame vehementi vexari, & heri multum muci viſcidi, ova piſcium referentis, & poſtea etiam lumbricos 4. craſſitie digiti eliminaviſſe.

V. VI. Status tolerabilis.

VII. Animus moroſus, caput gravatum, abdomen tumidum. Seceſſio lumbricorum teretium, ultra xxx. Dedi: R. ♃ c. peruvian. ſem. cynæ āā gr. xv. vitrioli martis gr. j. M. d. in 8plo ſ. Pulver, davon Nachm. um 4. Uhr u. Nachts vor ſchlafſengehen 1. zu nehmen. R. MP. balſam. Stahl. ℈j. ſalis aperitiv. Frid. ʒij. anim. rhei ℥j. Aq. tanacet. ℥ij. ſyr. alth. ℥ß. M. d. ſ. Morgens um 7. u. nach befinden auch um 10. Uhr 2. Löfelvoll, u. die Körbelbrüh darauf zu trinken.

VIII.

VIII. IX. Seceſſio lumbricorum cum multa materie verminoſa per inferiora, & duorum denique lumbricorum craſſorum per os.

X. Salis mirabilis ℥vj. una vice ſumendas, ac XI. pilulas ſequentes ordinavi.

R. Gumm. ammoniac. galban. as. fœtid. āā ℈ij. Extr. abſinth. rhei āā ℨj, Lim. ♂is alcohol. ℨij. M. f. pil. pond. gr. ij. delun. D S. Morgens und Nachts 10. zu nehmen, und die Körbelbrüh nachzutrinken.

Sub uſu pilularum, quæ alvum quotidie bis vel ter duxerunt, ſtatus benignus.

XIII. Menſes absque moleſtia ingruentes, ceſſabant die XIV. die XV. recurrebant quidem, ſed cum ſpasmo.

Sanguis erat polypoſus, ater, congrumatus. Fluxu d. XVI. ceſſante, dolor circa pectus & anxietates graviſſimæ. Ambulatione in campum moderare conati ſumus anxietates, ſed fruſtra: tempore pomeridiano vomitus ſanguinis ad ℔j menſuram inſecutus eſt, dolor tamen tenſivus circa pectus non deſiit: ante cubitum ergo venæſectionem in pede inſtituendam curavi ad ℥vj. nox erat placida; primo vero mane ex tuſſicula levi ſputum cruentum.

XVII. dedi Iulepum acidum ex Syr. berber. Violar. cum ♎ vitrioli, & pulveres ex nitr. dep. ſpec. diajr. f. āā gr. xv. extr. cascarill. gr. v. m. d. in duplo. Ab hoc tempore usque ad xxviij. diem ſub uſu pilularum ſupra memoratarum permulti deceſſere lumbrici, quorum quidam longitudine 2/3 cubiti æquabant.

Pilularum nunc etiam pertæſa virgo, ut formulam mutarem a me petiit.

Aprilis igitur XXVIII. præſcripſi: R. Extr. rhei ℨi. aloës aquoſi, abſinth. g. galban. el. āā ℈i. m. ſolv. in Aq. meliſſ. ℥iij. add. ſyr. c. aurant. Tr. ♂is cyd. āā ℥ß. M. d. f. M. und Nachm. iedesmal 2. Löffel voll zu nehmen.

XXX. Virgo ipſa mihi mentionem fecit, ſe tantum hodie ultra 60. lumbricos & per ultimos 8. dies ſummatim ad 350.

 eo-

eorundem excreviſſe, ſub uſu elixirii quotidie 3-4. ſedes mucoſas vermibus conglobatis intermixtas habuiſſe, attamen, quod ipſi magno fuiſſet incommodo, verſus noctem anxietatibus & pavoribus ita obnoxiam fuiſſe, ut noctes interea habuerit plurimum inſomnes & inquietas.

D. II. Maji iterumque igitur formulam mutare & martialia, quæ anxietatum fortaſſis cauſa fuere, omittere, ac ſequentem mixturam exhibere conſultum duxi: R. Sem. Cynæ levant ʒvj. r. rhei el. ʒij. coq. in ſ. q. Aq. font. ad rem. col. ℥vj add. Tart. tartariſat. ℥ß. extr. abſinth. ʒj. ſyr. fl. perſic. ℥j. M. d. ſ. Morgens, Nachm. und Nachts 2. Löffel voll, & hæc mixtura permultum muci verminoſi, & tridui ſpatio ultra 130. lumbricos teretes exturbavit. Verſus noctem quidem anxietates quotidie recurrerunt, ſed multo mitiores.

D. VIII. Maij ſequentia dedi:

R. Sem. Cynæ lev. ʒvj. coq. in Aq. font. ad rem. col. ℥v. add. Tart. tartariſat. ℥ß. MP. balſ. St. ʒß. ſyr. cort. aurant. ʒvj. M. d. ſ. Morgens und Nachts 3. Löffel voll.

R. Aq. menth. pip. ℥iiiß. Tr. ♂is cyd Eſſ. c. chin. āā ʒiij. Liq. an. H. ʒß. ſyr. cort. aurant. ℥ß. M. d. ſ. Stärkende Mixtur, Vormittags um 10. und Abends um 4. Uhr 2. Löffel voll. Effectus in lumbricos ſicut a priori mixtura, &, poſt deceſſus plurium lumbricorum, ſtatus melior per aliquot dies. Ex his concludi vermium ſobolem tandem nunc exſtirpatam & tempus opportunum eſſe inteſtina roborandi.

XV. itaque dedi: R. 🝣 cort. peruvian. ℥ß. rhab. or. cinnamom. ac. āā ʒj. Tart. vitriolat. T. Lim martis alcoh. āā. ʒij. ſacch. alb. ℥j. Ol. menth. pip. gt. vj. M. S. Morgens, Nachm. und Nachts jedesmal 3. Meſſer Spitzen zu nehmen.

Verum enim vero longe alia dies poſtera indicavit; anxietates maximæ, ſpaſmus pectoris, febris cum delirio inopinato ſubveniebant. Clyſma igitur ac potiunculam ſequentem præcepi uſurpanda: R. Aq. ceraſor. n. ℥iij. ſpec. diair. ſ. ℈ij.

nitr.

nitr. dep. ℈j. extr. caſcarill. gr. vj. Liq. anod H. ℨß. Syr. ac. citr. ℨiij. M d. ſ. Auf 2. mal.

XVII. Omnia iterum meliora, præter dolorem gravativum in ventriculo.

XVIII. Lumbricorum 5. per vomitum ejectio.

XIX. Balneum in fluvio, tempeſtate ſerena calida, & eruptio 38. lumbricorum per inferiora.

XX. Repetitio balnei, iterumque emigratio plurium lumbricorum.

XXI. XXII. ad veſperam febris lenis cum anxietate,

XXIII. Spasmus convulſivus.

XXIV. denuo præſcripſi: R. Pulv. ſ. cynæ lev. ℨij. rad. ialapp. ℈ij. gentian. r. gr. viij. ſquill. ppt. vitrioli mart. āā gr. iv. Conſerv. roſar. p. ℨij. ſyr. fl. perſic. q. ſ. m. f. bol. nr. iv. conſp. ſacch. a. ſ. Morgens u. Nachts u. nach Befinden auch um Veſper-Zeit 1. Biſſen zu nehmen.

XXV. Poſt ſumptos tres bolos nulla ſedes, anxietates vero maximæ & febris cum delirio. Suaſi, ut clysma applicaretur, ſed idem ſymptoma, quod jam ſupra indicavi, iterum evenit. Syringa enim aqua tepida, cui ſal culinare immixtum erat, repleta, absque embolo cito citius evacuabatur, ex quo vomituritione levi ſalſus liquor omnis per os rediit. Nox erat placida.

XXVI. Mane dedi: R. Aq. tanacet. ℥iß. Sal. mirab. Gl. ℨiß. MP. balſ. St. ℈ß. Eſſ. ſedat. Gm. Liq. an. Hoffm. āā gt. x. ſyr. cort. aurant. ℨij. M. Per hoc effectum eſt, ut tempore antemeridiano 34. per os, & ultra 50. per anum deceſſerint lumbrici. Ante cubitum bolum laxantem atque anthelminticum, qui reſtitit, devorare & inſequenti mane potiunculam ultimam iterum ſumere ſuaſi, atque iterum 60. circiter eruperunt lumbrici.

XXVIII. Repetebantur boli. Lumbricorum vero nulla excretio.

XXIX. Sub eodem uſu 10. lumbrici per os prodierunt. Ante deceſſum eorum multum de niſu ad vomitum, dolore in ventriculo, frequenti oſcitatione conqueſta eſt ægra. Ante noctem præſcripſi denuo: R. Sem. Cynæ ʒiij. g. as. fœtid. extr. panchym. Croll. abſinth. āā ℈ij. M. f. c. ſyr. fl. perſic. q. ſ. bol. nr. vj. d. ſ. Morgens u. Nachts 1. Biſſen zu nehmen.

XXX. duobus bolis deglutitis cum ſedibus vii. plus quam 30 eliminati ſunt vermes.

XXXI. Emigratio 50. lumbricorum in balneo fluviatili.

I. Iun. verſus noctem ſpasmus lenis.

II. Iun. Acceſſus menſium & continuatio eorundem usque ad VI. ejusd. hiſce 5. diebus abſtinere a medicamentis ſuaſi.

VII. Dies tolerabilis.

VIII. Interdiu ſtatus ut heri, verſus noctem, ſpasmus immanis præcordiorum & convulſiones atrociſſimæ corpus horſum vorſum ac in altum jactitantes, in abdomine mox cavum, mox protuberantiam pugnæ magnitudinis mira vi elaſtica cauſantes, ac per 2. fere horas continuantes. His finitis, ſitis intenſa, ſed impotentia, ob ſpasmum pharyngis, per totam noctem ne guttulam aquæ deglutiendi.

Convulſionibus ceſſantibus, ſequens Clysma applicandum ſuaſi. R. Flor. Chamomill. Hb. abſinthii āā ℥ß. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. ℔j. add. g. as. fœtid. c. q. ſ. vitell. ov. ſol. ℈ij. D. S. zum Clyſtir.

IX. Hora 5. matutina ſequentem ſumſit potiunculam: R. Aq. tanacet. ℥iß. MP. balſ. St. gr. xij. g. aſ. fœt. gr. vj. Sal. mirab. Gl. ʒj. Eſſ. ſedat. Gm. gt. x ſyr. cort. aurant. ʒij M. d. ſ. Auf 1. mal. Nec vero ſedes, neque lumbrici ſequebantur. Ante cubitum ordinavi:

R. Pulv. ſem. Cynæ ʒv. g. as. fœt. extr. abſinthii āā ʒj. extr. panchymag. Cr. gr. L. Vitriol. martis gr. x. M. f. c. ſyr. fl. perſic. bol. nr. 8. conſp. pulv. ſacchar. ſ. Morg. und Nachts 1 Biſſen zu nehmen. R. Aq. tanacet. menth. pip. conc. laxat. Vienn. āā ℥ij. Oxymell. ſquill. ℥j. Eſſ. ſedat. Liq. m. H.

āā ℥ß. Sal. mirab. Gl. ℥iij. M. d. ſ. Eröfnend und Krampfwehren-de Mixtur, Morgens 1. Stund nach dem Biſſen und nach Befinden auch des Nachmittags 2 - 3. Löffel voll zu nehmen.

Bolo primo ante cubitum vix deglutito, 8. majores per os prodiere lumbrici.

X. Eadem via ac magno cum cruciatu 35. & per alvum cum magna copia muci viſcoſiſſimi ultra 250. deceſſerunt.

XI. Nauſea, anxietates, vertigo usque ad meridiem, vermium vero nulla ſeceſſio, quamvis alvus octies ducta ſit. Poſt meridiem vomituritiones cruciantes, ac, hauſtis 3bus cochlearibus ſuperioris mixturæ, largiſſimus ipſe vomitus muci viſcoſiſſimi pond. ℔iij. circiter æquantis.

XII. XIII. XIV. Dejectiones largæ muci viſcidi verminoſi.

XV. Febris cum delirio, ſpasmis comitata.

XVI. Eadem ſymptomata; præſcripſi ergo:

R. Cort. peruvian. opt. alcoh. ℈ij. vitrioli ♂lis gr. j. M. d. in 6plo. ad ch. diſt. ſ. Heute noch 2. und Morgen die übrige 4. Doſes zu nehmen.

Ab hoc tempore usque ad 27. Iun. hiſce pulveribus & bis balneo in fluvio uſurpatis, & animi & corporis vires augeri videbantur, febre, ſi levem ex panico terrore ortam exceperis, & ſpasmo, per xij dies penitus ceſſantibus.

XXVII. Hora undecima nocturna ſpasmus convulſivus.

XXVIII. Appetitus proſtratus, laſſitudo membrorum, moroſis.

XXIX. Idem ſtatus. Quoniam ergo ex ſymptomatibus novam forſan progeniem lumbricorum adeſſe ſuſpicabar, ſequentem exhibui potiunculam.

R. Helminthochort. ℥iij coq. c Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥iv. add. MP. balſ. St. gr. xij. Tart. Tartariſat. ℥iß Oxymell. ſquill. ſyr. fl. perſic. āā ℥ß. M. d. ad vitr. ſ. Morgens und Abends den 3ten Theil.

XXX. Potiuncula ante meridiem alvum ter duxit, & lumbricum digiti craſſitie per vomitum eliminavit. Poſt prandium moro-

moroſis, vertigo & tandem ſpasmus convulſivus atrociſſimus, dolorque tenſivus circa pectus. Ne igitur hæmoptyſis vel vomitus recurreret cruentus, id quod, ob menſes proxime inſtantes, reformidare fas erat, quamprimum ſpasmus remiſit, venæſectionem inſtituere curavi. Aegra nunc iterum mentis compos facta, narravit, ſe ante & durante ſpasmo perſenſiſſe, animalculum quoddam ex ventriculo in fauces aſcendiſſe, ibique dolorem intolerabilem morſu & ictibus excitaſſe; nox erat placida.

I. Iul. Menſtrua absque ſpasmo ingruebant. Poſt eſum cancrorum fluviatilium ejectio lumbricorum 8. per vomitum, & plurium per ſedes.

II. III Menſium parcus fluxus & IV. ceſſatio ejusdem.

V. VI. Appetitus proſtratus, moroſis, ante cubitum febris & dolor ardens in regione ſcrobiculi cordis.

Ordinavi: R. Pulv. ſ. Cynæ ℥v. g. as. fœtid. extract. valerianæ 🜍 rhabarb. āā ʒiß m. f. c. ſyr. fl. perſic. q. ſ. bol. nr. IX D. ſ. Morgens, Nachm. und Nachts 1. Biſſen zu nehmen.

Prima jam doſis lumbricos ita turbavit, ut dolorem punctorium in ventriculo & pharynge, nec non ſpasmum convulſivum excitarent. Cum præter hæc niſum ad vomitum animadvertiſſem, lumbricos in ventriculo moraturos per vomitum exturbare animus fuit. Dedi itaque Tart. emetici gr. ij. in Aq. fl. acaciar. ℥iij. ſol. per vices. Verum effectus conſilio non reſpondebat: vix enim 2. cochlearia ſumpta fuere, cum ægra beſtias illico inteſtina repetiiſſe aſſeveraret, quo facto & ſpasmus convulſivus & niſus ad vomitum protinus ceſſabant, ac quod mirabar, nec unus vomitus, potiunculam penitus ſumptam, ſequebatur.

VII. Plures lumbrici, omnes mortui per alvum ſeceſſerunt, pari modo inſequente die eorundem ultra 30. in balneo fluviatili.

IX. X. XI. Quotidie 15. ad 25. excernebantur.

XII. Cum curru iter feciſſet virgo, tempore antemeridiano 3. glomi ex lumbricis meris contortuplicatis conſtantes per alvum excreti ſunt, quos pomeridiano tempore ultra 50. & cum domi iterum adveniſſet permulti non numerati ſecuti ſunt.

XIII. Exhibui pil. R. Extr. catholic. g. arabic. trit. gr. viij. ☿r. dulc. gr. iij. Tart. emet. gr. i. m. f. pil. nr. x. D. S. Auf 1. mal.

Effectus erat enormis; inſequebantur plures vomitus & 22. ſedes vermibus mixtæ.

XIV. præſcripſi: R. Sem. Cynæ ʒiij. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥iij. add. extr. valerian. liq. anod. Hoffm. āā ʒß. ſyr. fl. perſic. ʒiii. m. d. ſ. Auf 2. mal.

XV. Dimidiam partem pilularum ſuperius deſcriptarum deglutivit; atque & hæc refracta doſis multos vomitus & ſedes cum diriſſimis ſpasmis excitavit.

XVI. XVII. alvus obſtructa, febris & ſpasmus lenis. Dedi itaque: R. Aq. tanacet. ℥iv. MP. balſ. St. ℈j. extr. valerian. ℈ij. Sal. mirab. Gl. ʒiij. Eſſ. ſedat. Gm. ʒß. ſyr. fl. perſic. ℥ß. M. d. ſ. Täglich 2-3. mal 3. L. v. Eodem & ſequenti die uſum mixturæ alvus iterum laxa & eruptio multorum lumbricorum ſequebatur.

XIX. iter 3. milliarium curru faciens, bene ſe habuit, quamvis plures quam 50. lumbrici ſeceſſiſſent.

XX. XXI. XXII. quotidie eruptio ſatis numeroſa lumbricorum, verſus noctem febris lenis, absque ſpasmo.

XXIII. iterum dedi: R. Sem. Cynæ ℥ß. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥iv. add. Extr. valerian. ℈ij. MP. balſ. St. ℈j. Oxym. ſquill. ſyr. fl. perſic. āā ℥ß. M. S. die eine Hælfte Morgen, die andere Uebermorgen zu nehmen.

R. Pulv. cort. chin. ʒß. vitrioli martis gr. iß m. f. p. d. in 4plo ad ch. diſt. S. Nachm. um 3. und Nachts um 9. Uhr 1. zu nehmen.

XXIV. XXV. ſtatus tolerabilis, lumbricorum cum ſedibus multus ſeceſſus,

XXVI. palpitatio cordis, anxietates, ſpasmus & ſputum ſanguinis floridi ad ℥iv. Dedi:

R. Aq. matricariæ ℥iv. Sal. polychreſt. S. Elix. balſ. t. H. āā ʒij. Elix. acid. Hall. ℈j. extr. Hyoſciam. gr. iiij. ſyr. cort. aurant. ℥ß. M. ſ. Alle Stund 2. L. v.

Mixturæ ceſſerunt omnia dicta ſymptomata.

XXVII. ordinavi: R. Pulv. Sem. Cynæ ℥j. muſc. corall. ʒiij. æthiop. min. ʒj. ſyr. liquirit. ℥iij. Aq. Cinnam. vin. q. ſ. m. d. ſ. Morgens um 7. Nachm. um 3. und Nachts vor ſchlaffengehen, jedesmal 1. Caſtanien groſs zu nehmen.

XXVIII. XXIX. alvus adſtricta, ſpasmi, lumbricorum nullus ſeceſſus. Bis itaque clysmata applicarentur, & potiuncula laxativa exhiberetur, neceſſe fuit.

XXX. Menſtruorum acceſſus absque ſpasmo, & continuatio eorum usque d. II. Auguſti, ſepoſitis per 4duum omnibus medicamentis.

III. IV. Electuarium reſtitans per vices ſumſit.

V. Potiunculam ſequentem dedi: R. Extr. panchym. Croll. g. arab. trit. gr. vij. Sal. mirab. Gl. ʒiß. Aq. laxat. V. menth. pip. āā ʒvj. M. S. Eröfnendes Tränklein auf einmal. Potiuncula decies alvum duxit, & multum muci cum vermibus eliminavit.

VI. VII. VIII. Status interdiu tolerabilis, ante cubitum vero ſpasmus lenis.

IX. Pilulas ſequentes exhibui:

R. Sulph. ♁ii aurat. Mercur dulc. āā gr. xv. extr. valerian. ʒiß. M. f. pil. pond. gr. ij. D. S. Morgens und Nachts 5. zu nehmen. Priores doſes ſtatum corporis tolerabilem ne minimum mutabant: poſteriores vero ſpasmos immanes excitabant; quos cum a vermium infeſtatione oriundos exiſtimaverim, exhibui die XIVto bolos ſequentes:

R. Pulv. ſem. Cynæ ʒvj. reſin. Ialapp. cum āā nucl. pin. opt. trit. gr. xij. rad. ſquill. ppt. gr. vj. Tart. vitriolat. æthiop. min. āā ʒj. Conſerv. roſ. ʒiij. Syr. fl. perſic. q. ſ. m. f. bol. nr. vj. conſp. ℥ ſacch. D. S. Morgens und Nachts 1. zu nehmen.

Binæ

Binæ priores doſes multum muci viſcidi per vomitum exturbarunt, & alvum ſæpius moverunt. Reliquæ paucas quidem ſedes excitarunt, verum tantam vim in vermes exſeruerunt, ut eorum plures quam 200. triduo ſint exturbati.

XX. Bolos repetendos curavi, & quoniam animadverteram, dum curru veheretur virgo, lumbricorum deceſſum multo largiorem eſſe; vectionem poſt ſumptos bolos per aliquot dies inſtituendam ſuaſi. Contigit etiam, ut quotidie magna & vix credibilis copia deceſſerit.

XXVI. Menſtruorum invaſio, dolor premens in pectore, ſpasmus, abdomen inflatum. Ordinavi:

R. Tart. tartariſat. ʒiß. borac. ven. ʒß. extr. caſcarill. ℈ß. Liq. an. H. ℈ij. ſyr. croci ℥ß. anim. rhab. ℥j. Aq. matricar. ℥iij. M. S. täglich 2-3 mal 3. L. voll.

XXVIII. Menſtruorum ceſſatio & vomitus cruentus pond. circiter libræ unius, dolor pectoris auctior, anxietas, moroſis, febris.

XXIX. XXX. XXXI. Eadem ſymptomata. Iterum dedi: R. Sem. Cynæ ʒvj. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. col. ℥vj. add. 🜈 Sem. Cynæ alcohol. ʒij. Tart. tartariſat. ʒiß. MP. balſ. Stahl. ʒß. Liq. an. H. ʒj. ſyr. fl. perſic. ℥j. M. S. täglich 2 - 3 mal 3. Löffel voll.

I. II. Sept. eadem ſymptomata & vermium nulla excretio.

III. denuo præſcripſi: R. 🜍. ♁ii aurat. ☿rii dulc. r. p āā ℈j. Camphor. gr. vj. extr. rhab. centaur. min. āā ℈ij. m. f. pil. nr. 60. conſp. ſem. lycop. S. Morgens und Nachts 6. Stück zu nehmen.

Pilularum uſum, ni quid obſtet, per quoddam tempus continuare animus eſt. Quoad enim opinionem & ſenſum ipſius ægræ vel pauci, vel nulli ſuperſunt in corpore lumbrici. Atque veriſimile id videtur, cum ultima, alias tam efficax, mixtura anthelmintica nec unum exturbaverit lumbricum. Reſtitabit vero ſine dubio vermium feminium, mox iterum proliferum, & mucus viſcidus, novæ generationi admodum opportunus, qui venas quascunque, præprimis abdominales obſtrue-

 re

re, doloris pectoris, anxietatum & variorum ſymptomatum cauſſa eſſe poteſt.

Quid effecturæ ſint pilulæ, & an conſilium voto ſit reſponſurum, in poſterum indicabo. Malui enim hiſtoriam morbi adeo ſingularis huc usque obſervati, ſeptimo huic Acad. Nat. Cur. Tomo inſerere, quam illam utcunque abſolutam ſequenti reſervare.

Eruditorum orbis ex obſervatione, ſumma fide tradita, forſan varia hauriet, quæ Helminthologiæ lucem afferre poſſunt. Eidem & indolem & cauſam morbi ulterius inveſtigandam & penetrandam obſequioſe relinquo. Pauca tamen ſunt, quæ addam:

Virginis diuturnam corporis aflictionem, Hyſteriam eſſe, variorum & magni nominis Medicorum conſenſus fuit. Quidam illorum vermibus quidem præcipuam tribuit culpam, quamvis Hyſteriam ſimul indicaverat: verum fortiſſimis anthelminticis, per longum tempus adhibitis, nec unum fugavit lumbricum.

Mihi ipſi ſymptomata primum obſervanti ea pariter non niſi hyſterica videbantur, usque dum memoratis medicamentis incidentibus fortiterque reſolventibus, quibus infarctus venarum abdominalium tollere animus fuit, mucus vere glutinoſus, quo forſan obducta fuit vermium ſoboles, in inteſtinis ſenſim ſenſimque ſolutus, & anthelminticis liber aditus ad vermes factus fuerit; quo facto, vermium demum tam enormis excretio! Convulſiones atque ſpasmos potiſſimum a vermium infeſtatione ortos eſſe, ex ſymptomatibus luculentiſſime apparuit.

Neque vero non atrociſſima illa ſymptomata fieri potuiſſe, cum tanta copia vermium corpus incoleret, univerſum canalem inteſtinorum perpetuo perreperet; mordendo, ſugendo, vellicando tunicas & nervos quoscunque obvios afficeret, vel quisquam dubitabit.

Cauſam illius phænomeni, cum clysmata ore ſint reddita, prout perſpicue Excell: D. D. Ploucquet animadvertit, itidem

dem ſpasmo & quidem partiali, inteſtina modo convellenti, rarius tamen a me obſervato, & ego non poſſum non quoque adſcribere. Quam immortalis de SAUVAGES in Noſologiæ methodicæ Tom. I. pag. 587. & Clariſſimus SAGAR in Syſtem. morborum ſymptom. pag. 346. Hyſteriæ verminoſæ ex unius Celeberrimi atque Colendiſſimi Ac. N. C. Adjuncti D. D. DELII obſervatione *) deſumptam dedere deſcriptionem, ea ex potiori parte cum morbo virginis a me obſervato convenire videtur.

Differt quidem variis ſymptomatibus, forſan vero maxime, gradu majore nervorum ſenſibilitatis, ferociæ ſpasmorum & inveterationis ab illo: attamen forſan & eodem, ſcilicet Hyſteriæ verminoſæ, nomine ſummo jure morbus erit compellandus.

Utinam curatio tam diuturni morbi, primum Medico ordinario abſente a me ſuscepta, poſtea vero illo conſentiente continuata, fine tandem exoptato coronaretur, & ægra integræ ſanitati reſtitueretur.

Vaihinga Onoldum
miſſa d. 29. *Septembris* 1781.

*) D. D. DELII Amoenit. Med. pag. 341. caſus 3us, vermes malum hyſtericum mentientes.

OBSERVATIO LVI.

Dn. D. IOANNIS CHRISTIANI FRIDERICI SCHERF.

Diſſectio melancholici.

Animus mihi non eſt enarrandæ hiſtoriæ morbi & methodi morbo medendi; ſolummodo quæ in cadavere vidi lecturis communicare volo. Vir quidam hujus oppidi incola & fere quadragenarius, ſtaturæ minoris & gracilioris, victum ſuum

merces vectitando mercatorias quærens, multos in diæta committens errores, vino aduſto & maximopere veneri indulgens, ita ut gonorrhoea pluries laborarit (quam ultimo medicaſter quidam e balneatorum numero, per avaritiam vel negligentiam facultatis cujusdam medicæ in Doctorandum creatus, quibusdam guttulis cohibuit, unde glandularum intumeſcentia inguinalium exorta, quæ adhuc duravit). Hic vir lapſum bonorum ſuorum præſentiens, qui cum aliis impedimentis ipſi matrimonium cum puella dudum amata omnino prohibuit, nonnullas per ſeptimanas de ſtupidiori mente & maxima circa præcordia queſtus eſt anxietate. Dein mente abalienari incepit, vix dormivit, non rite & ſemper tardiſſime ad ea, quæ quæſita ſunt, reſpondit. Neque eſcam neque potum popoſcit, alimenta vero præbita avare devoravit; omni fere tempore maſticavit, etſi nil comederit; uno die temulentus, taciturnus per hypocauſtum & totam domum meavit, altero die vero loco ſe non movit, monita nil curavit, interrogatus obmutuit. Paucis ut lectori verbis morbi imaginem ante oculos ponam, in memoriam rogo ut revocet Sauwageſii ſpecies: uno enim die ſymptomata mei ægroti cum deſcriptione melancholiæ attonitæ, altero errabundæ quadrarunt. Vehementiſſimis vomitoriis ex ipecacaonha, ſquilla, gratiola, antimonio, vitrioloque albo, ventriculus minime obtemperavit, inteſtina autem multum brunei & foetidiſſimi ſtercoris dejecerunt, ſed ſine lucis in mente ortu, quid quod? quotidie ſtupidior & inſanior, tandem per laqueum vitam exſtinguere voluit ſuam; inſanaque ſua decreta exſequutus eſſet, niſi ego medicus ægrum viſitaturus, fortuna optima, aſt mihi terroris divite, in momento conſtrictionis laquei adveniens, alta voce & minis deteruiſſem ab autochiria ægrum miſerrimum. Sanationem tentare, ſimul vero inopiæ ægri & cognatorum conſulere debui; acetum igitur dedi concentratum cum floribus hyperici & herba anagallidis, ſanguinis ordinavi miſſiones, pro potu ordinario potionem præbui Muzelianam, &, quum penem cernerem retractum, mixturam tentavi camphoratam Avenbruggeri; poſtea dedi ob glan-

glandularum inguinalium duritiem pilulas Hoffmanni majores & alia remedia, ſed omnia plane incaſſum. Quinque per ſeptimanas ſolummodo meæ curæ permiſſum ægrum poſtea cognati agyrtæ cuidam, medelam ſympatheticam promittenti, tradiderunt. Aeger autem quotidie pejor, tandem per tres ſeptimanas fere nihil comedendo, aquam, aſt rariſſime, bibendo, per inediam & morbum emaciatus, placidiſſime & fere inſciis obdormivit cognatis. Rumor de accepto philtro, judicem veneficium pertimeſcentem commovit, ut cadaver rite ſecandum patri meo pie colendo, præfecturæ phyſico, traditum fuerit, ſectionem vero ego perfeci & ſequentia adnotavi.

Totum corpus extrema conſumtum erat macie, abdomen collapſum & muſculi intercoſtales livebant. Aperiens abdomen, neque ullum veſtigium videbam panniculi adipoſi, peritoneum livebat & putridum erat; omentum usque ad exactiſſimam cum tela aranearum ſimilitudinem conſumtum erat. Ventriculus arctior quam ordinario, omnis autem inflammationis & eroſionis expers, & continebat uncias circiter tres ſpiſſioris & flavi impuri humoris. Pancreas flaccidum & tenue. Inteſtina tenuia inania & inflammata, ſic & craſſa multa monſtrabant inflammationis veſtigia & parcam quantitatem ejusdem humoris, ut ventriculus continebat. Meſenterium flaccidum, ſine omni adipe, aſt etiam ſine ſcirrhis. Hepar erat magnum & valde nigreſcebat, ſine alio autem corruptionis ſigno, anterior ipſius margo felleis tinctus erat maculis. Veſica fellea erat longa, ampla & felle flavo turgidiſſima. Lien admodum parvum, magnitudine ovi gallinacei, & corrugatum. Veſica urinaria ampla, ſana & urina tenui repleta. Septum transverſum ita gangrænoſam, vel putredine conſumptum, ut minima vi in pultem potuerit conteri.

Recluſo thorace, mediaſtinum obſervabamus flaccidum & emaciatum. Pulmones erant collapſi, ſed abſceſſibus & ſcirrhis non corrupti, lobi ſiniſtri autem margo inferior intime cum pleura cohærebat. Pericardium tenue tantummodo un-

ciam

ciam ſemiſſem flavi liquoris continebat. Cor erat minimum, ſiccum, corrugatum, & ipſius auriculæ & ventriculi pallidi, ſine concretionibus vel polypis quidem, ſed etiam fere ſine omni ſanguine. Adnotare etiam me oportet, omnes arterias & venas totius corporis ferme exſangues fuiſſe, ita ut manus ſectoris vix rubeſcerent.

Remota cranii olla, quæ valde cum dura matre cohærebat, oculis ſe offerebant glandulæ prope ſinum falciformem, quæ congeriem quandam magnitudine nummi majoris formabant, duræque & fere ſcirrhoſae erant. Tres cerebri membranæ & ſinus falciformis ſine vitio erant; ſinus longitudinalis, venæ & arteriæ meningis duræ ſanguine atro turgeſcebant. Subſtantia omnis cerebri erat ſana, aſt naturali mollior & non collapſa. Ventriculus quilibet repletus erat rubicundo humore. Plexus choroideus ſanguine turgeſcebat, ipſiusque glandulæ duræ & ſcirrhoſae erant, obſesſus etiam erat quibusdam hydatidibus aſt minoribus. Glandulam pinealem non invenire potui, non ignoro etiam Kerckringum ne veſtigium quidem ejusdem glandulæ tetigiſſe. Cerebellum & ſpinalis medulla ſana & naturalis. Omnes nervi erant ſicciores & tenuiores, quam eſſe debebant.

Invenimus igitur hocce in cadavere multa, quæ a ſagacioribus & experientioribus anatomicis in ſectionibus hominum melancholicorum reperta ſunt: omentum nimirum vitiatum, ſiccum parvum & exſangue cor, flaccidum & parvum lien, hepatis nigredinem, atro ſanguine injectas quaſi venas & arterias duræ matris, duritiem & congeriem glandularum Pachioniarum, plexum choroideum tumidum hydatidibus obſeſſum, ipſiusque glandularum ſcirrhoſitatem. Symptomatam & inventorum explicationem eruditioribus & ſagacioribus trado.

Ilmenavia Onoldum
miſſa d. 28. *Decembris* 1781.

SUP-

SUPPLEMENTUM

Hiſtoriæ morbi ſpasmodici ſingularis Menſe Sept. 1781 *Vayhinga Onoldum miſſae.*

a

Dn. CHRISTOPHORO FRIDERICO SIGEL.

Virgo per tam longum temporis ſpatium convulſionibus & omni fere ſpasmorum genere exagitata, ab inaudito vermium numero, ut dicam, trium forſan millium liberata, ſub uſu pilularum die tertio Sept. 1781. ordinatarum, per 3 ferme hebdomadas ab illis haud amplius vexata eſt: pectoris vero dolor, premens, ardens, punctorius, quotidie in illa ingraveſcebat: pilularum uſum ideo omittere, & venæſectionem inſtituere, neceſſarium duxi. Cum ex larga ſanguinis miſſione auxilium non viderem, propinavi mixturam antiphlogiſticam & aperientem, in irritum vero effectum.

Menſes nunc proxime inſtantes, redeuntibus inprimis ſpasmis, haud levem incuſſere mihi metum: an, præmiſſis balneo & clysmate emolliente, ſequentia ad promovenda menſtrua boni quid præſtarent, periclitari volui, ideo dedi:

R. Gumm. galban. as. fœtid. extr. myrrh. aquoſi āā ℈iv. Extr. valerian. abſinth. āā ʒij. m. f. pil. pond. gr. ij. ſ. M. u. Ab. 10. Stuck zu nehmen.

R. Flor. millefolii ℥ß. arnicæ, caſſiæ lign. āā ʒij. Tart. tartariſat. ʒvj.

ppt. m. d. ſ. Species zum Thee.

Quibus vix biduo adhibitis, menſes quidem ingruebant, verum parciſſime & mox penitus ceſſantes, cum febre & ſpasmis ſtipati.

Pilularum uſum ideo interdicere, infuſi vero continuare conſultum duxi.

1781. Die 3. 8bris inopinato, & uno quaſi impetu circa ℔iij. cruoris floridi per os excrevit ægra: inſequebantur lipothymia, convulſiones.

D. 5. Iterum ſanguinis ejectio ad ℔j. continuantibus prioribus ſymptomatibus: aquam ideo cardiacam, ex Aq. ceraſ. n. cordial. frig. Liquor. min. an. Hoffm. Liq. vulner. veget. Dipp. & ſyr. acet. citri compoſitam, & pulveres ſequentes uſurpandos dedi. R. Pulv. c. peruvian. opt. ℥ß Rhei elect. ℈ß. Nitr. dep. gr. v. Extr. c. caſcarill. gr. iij. m. d. in 9plo. ad ch. diſt. ſ. Täglich 3-4. zu nehmen. Hiſce pulveribus uſa eſt ægra usque ad diem 13. 8bris, quo ipſo die inopinato eadem iterum ad ℔ij. ſanguinis muco viſcoſiſſimo mixti excrevit. Cum venas adhuc turgere animadverterem, illico venam in brachio tundendam curavi, & largam ſanguinis copiam eduxi; ſequenti die repetita eſt ſanguinis miſſio ad ℔ß, & pulſus plenus durusque iteratam & nunc in pede inſtitutam venæ ſectionem poſtulare videbatur.

Virgo nunc quidem debilitata, pulſusque ejus mollior per totum diem obſervabatur: attamen verſus noctem febris recurrit, & die 16. primo mane hæmoptyſis enormis, librarum circiter quatuor, primo lipothymia gravi, tum vero ſpasmo diriſſimo pectoris ſtipata, inſequebatur.

Remedia, quibus primo ſpasmis convulſivis atque graviſſimæ lipothymiæ iſtos ſecutæ, mederi conatus ſum, erant ſequentia:

1) Clysmata, ex infuſ. chamomillæ & ſale mirab. Gl.

2) Pulveres ex Nitro. dep. Spec. diajr. ſ. āā gr. xv. Camph. gr. ij. m. d. in 2plo ad ch. diſt. S. Das eine ſo gleich, das andere eine Stund hernach zu geben.

3) Aq. cardiaca, ex Aq. ceraſor. n. Liq. vuln. veg. Dipp. Eſſ. cinnamom. Liq. an. H. Syr. papav. rh. M. d. S. Während der Schwäche öfters 1. paar Löffel voll.

In

In miſerrimo illo ſtatu & maximo vitæ diſcrimine ægra verſata eſt usque ad 1. d. Novembris; quare varia inſuper, præſertim Decoctum cort. chinæ, mox cum extracto ejusdem, mox cum Rhabarbaro & ſale polychreſto Seign. junctum, mox ſequentes pulveres exhibui: R. Pulv. c. peruviani el. ℈ß. rhei el. gr. viij. Vitrioli martis, rad. ſquill. ppt. āā gr. iß.

Quibus, lipothymia nunc quidem ceſſante, continuantibus vero febre, ſpasmis & dolore pectoris ardente, unice uſa eſt usque ad 10. Novembris: quo ipſo die, ſpasmo præcordiorum diriſſimo antecedente, ægra protinus apoſtematis, ad ſiniſtram pectoris ſiti, ruptionem, atque manifeſtum horroris per omnem regionem dorſalem ſenſum percepiſſe, contendebat.

Ex improviſo graviſſima ſymptomata nunc mutata: ſpaſmi ceſſabant, febris cum ardente dolore fere penitus extincta obſervabatur; nauſea vero conatusque vomendi adveniebant, ſine dubio a pure in ventriculum defluente, quæ brevi poſt quoque ſublata ſunt, cum ægra mixturam ſequentem, per biduum uſurpaſſet: R. Decoct. c. chinæ concentr. ℥iv. Extr. Rhab. ℈j. Oxym. ſimpl. ℥j. M. d. S. Alle 2. St. 2. L. voll.

Omnia nunc in meliorem ſtatum vergere videbantur; febris ac ſpasmi leviſſimum modo indicium, poſt 4. ſeptimanas penitus quoque evaneſcens, ſupererat: Appetitus unacum corporis & animæ vigore rediit, ut nil morboſi tandem in virgine appareret, niſi meticuloſa quædam phantaſia, de plurimis præſentibus, & varie geſticulantibus, parvis diabolis, quæ quotidie proxime ante cubitum, ab hora ſcilicet X. usque ad XI. ægram, interdiu ſanæ mentis & acuti ingenii, miſere cruciavit. Brevi poſt phantaſia diabolos mutavit in ſimias, oculis ægræ, etiam dum cœnæ vel plurium amicorum ſocietati intererat, æque moleſte obverſantes.

Cum hujus præternaturalis atque periodici ſymptomatis cauſam ex vermibus repetendam eſſe exiſtimaverim; per VIII. dies anthelminticis ſolitis uti ſuadebam, id quod etiam cum eo

effectu factum eſt, ut non ſolum plures iterum vermes excreti, ſed etiam neque diaboli, neque ſimiæ iterum reverſi ſint. Ab hoc inde tempore menſtruorum fluxus per 3. ſtadia, ſc. Menſ. Ian. Febr. Mart. moderatus & placatus erat, & virgo per hoc trimeſtre de ſanitate ſatis bona gloriabatur.

Menſe Aprili vero ſpasmorum levis recurſus & fluxus menſium mox ceſſans. Staſes ideo uterinas ſolvere iterum tentaturus, pilulas ſequentes dedi:

R. Gumm. ammoniaci puriſſ. galbani puriſſ. āā ℨiß. Extr. abſinthii, parchym. Cr. āā ℨj. ſapon. venet. ℥iij. m. f. pil. pond. gr. iij. D. S. Morg. und Nachts 10. St. zu nehmen.

Pilularum uſus, per 3. ſeptimanas continuatus, magnæ utilitatis ſpem afferebat, cum menſtrua per 2. ſtadia parce quidem, ſed absque ſpasmo fluerent, & vires animæ ac corporis haud diminutæ obſervarentur.

Menſe Iunio, & quidem extra ſtadium menſtruationis, ſpasmorum demum levis recurſus: quare propter ſuſpicionem vermium iterum mixturam anthelminticam ſæpius præſcriptam repetendam curavi, & quidem cum effectu, ut plures vermium glomeres excernerentur.

Quoniam vero ex ſpasmis irregulariter continuantibus, plures adhuc in corpore reſtitantes vermes ſuſpicarer: ſequentes pilulas anthelminticas propinavi, & frequentiorem vectionem, vel curru, vel equo ſuaſi:

Pilularum formula hæc fuit: R. Extr. catholic. ℨj. abſinthii ℨij. g. as. fœtidæ el. ℨiß. Vitrioli martis f. ℨß. ♃. r. ſquill. ppt. gr. xv. ſem. cynæ lev. ℨv. m. f. pil pond. gr. iij. S. Morgens und Abends 10-12. Stuck zu nehmen, und 1. Glas kalt Waſſer darauf.

Pilulæ iam dictæ miri erant effectus, non ſolum in vermes incredibili numero jam conſpicuos, ſed etiam in incolam huc usque ignotum, tæniam ſcilicet cucurbitinam, cujus ultra XX. ulnas

ulnas una cum lumbricorum teretium permultis glomeribus, muco viſcoſiſſimo involutis, exturbavere.

Anxie nunc ſolicita virgo ob tæniam ipſi immorantem, remedium, quod infeſtum animal brevi tempore & certe & penitus exturbaret, ſeverius a me petiit.

Dubius primum, an pilulæ mox deſcriptæ pares ſint tæniæ penitus exſtirpandæ, deinde, an viſcera virginis ejusque debilitati nervi remedia ſpecifica *Noufferiana* vel *Herrenſchvvandiana* perferre valeant, ægrotam etiam atque etiam rogavi, ut Medicum ſibi eligeret, qui ipſi in difficillima hac re conſuleret.

Annuit votis optima virgo, & celeberrimum Phyſicum Cantſtadienſium D. *Offterdinger* in auxilium vocavit. Hic eadem dubia fovens, quæ ego ſupra indicavi, ægram primo corroboraturus antequam ſpecifica contra tæniam adhiberet, die 17. Iul. 20. pulveres ſequentes & decoctum præſcripſit:

R. Pulv. c. chin. ℨß. vitriol. mart. gr. iij. m. d. in 20plo. ſ. Täglich 4. Doſes zu nehmen.

R. Rad. caryophyllat. ℥j. D. S. Wurzeln zum Trank.

Horum pulverum 4. hebdomadum ſpatio 120. doſes deglutivit, in effectum, ut quotidie anxietates præcordiorum auctæ, furor ferme maniacus, ſpasmique leves exorti, & per intervalla fruſtula tæniæ longitudinis variæ eliminata ſint.

Ad initium Septembris, ſpasmo diriſſimo convulſivo antecedente, tandem tæniæ in corpore reliqua pars, in globum coacta, per anum deceſſit.

Totius tæniæ longitudo circa XXIV. ulnas æquavit. Dejectionem tæniæ ſequebantur iterum ſpasmi pectoris enormes anxietatesque, usque dum hæmoptyſis horrenda recurreret, quam grave deliquium dolorque pectoris intenſus excipiebant.

In caſu tanti vitæ periculi nil dedi, niſi aquam cardiacam ſupra deſcriptam & decoct. c. chinæ cum gumm. arabico & ſyr.

ſyr. ac. citri junctum, usque dum conſilium abſentis medici, jam petitum d. 7. Septembris, adveniret, quod ſequens erat:

R. Pulv. cort. chinæ, crem. tartar. āā ℥ß. M. d. in xplo ad ch. diſt. ſ. Täglich 5. Doſes zu nehmen.

Dum eorundem pulverum nro. LX. devoraverat ægra, ſpasmis inſuper ceſſantibus, vires ejusdem ſenſim ſenſimque rediere, ita ut virgo de recuperata valetudine firma vix amplius dubitaret. Proh dolor! vero dubia quædam adhuc ſubeſſe, non potui ego non confiteri.

Ex longo enim morbo edoctus, tantundem ſymptomatum tribuendum eſſe hyſteriæ, quantum vermibus, & certior factus, quod menſium fluxus nondum ordinatus, pectorisque dolor reviviſcere inchoaret, optimæ virginis certiſſimam ſpem ipſe alere nondum potui. Atque utinam opinio præſagiens me fefelliſſet! Dolor pectoris mox indies auctus, hæmoptyſin gravem denuo minitabatur, quæ tamen moderata ob majorem, quam huc usque experta erat, ſpasmum pectoris, & tantum ad libræ unius pondus, evenit. Inſequebantur vero febris per biduum continuans, cum horrore & æſtu alternante, poſtea ſopor profundus, ex quo vix evigilans ægra ſequentia notatu digna narravit: „ad pectus nunc ſe bene habere, omnem extravaſatum ſanguinem ad inteſtina defluxiſſe, „ibidem tormina ac dolorem lancinantem excitaſſe: eadem „jam olim ſibi eveniſſe, mixturam ex corticis peruviani extracto, nitro, camphora, ſpiritu vitrioli &c. tunc temporis „utilem fuiſſe, omnemque ſanguinem coagulatum ex inteſtinis exturbaſſe; ut eandem ideo mixturam adhiberem, ſe „velle. —

Cum primarium in curatione ſemper habuerim roborare, & laxantia adhibere non niſi caſu urgente conſueverim, etiam dictam modo mixturam propinare nullus dubitavi.

Formula hæc fuit. R. Decoct. c. chin. concentr. ℥vj. Extract. ejusd. ℨij. nitr. dep. ℨj. ſpirit. vitriol. ℈ß camphoræ gr. vj. ſyr. alth. F. ℨvj. M. d. ſ. Alle 2. Stund 3. Löffel voll.

Ve-

Verum, adeo utilis olim mixtura boni nunc nil præſtitit. Spasmi, lipothymia cum gravibus inteſtinorum doloribus alternatim perſeverabant: quare neceſſe duxi, vel clysmata iterato applicanda, vel laxans quoddam antiphlogiſticum vel eccoproticum, adhibere.

Transmittere vero laxantem mixturam ſatius habui, quoniam omnino ejusmodi ſpasmi recurrebant, qui, quoties clysmata applicabantur, toties ea per os redierunt: quæ cum toties ægra jam experta eſſet, & multum incommodi, nil vero utilitatis ex illis redundare agnoverit, ea ipſa repudiavit.

Formula mixturæ laxantis ſequens fuit: R. Rhabarb. ver. el. ʒij. coq. in Aq. font. q. ſ. ad rem. colat. ℥iij. in quibus diſſolv. Mann. cann. puriſſ. ℥j. pulp. tamarind. ℥ß. add. Aq. menth pip. ℥j, Spir. nitr. dulc. ʒß. M. d. ſ. Alle 2. Stund 1/2. Theeſchaale voll, bis etlichemal Oefnung erfolgt.

Contigit autem, ut nihilominus ob dolores ingraveſcentes æſtumque auctum, & quod mixtura nimis ſero transportata erat, bis clysmata applicata ſint, quæ minime per os rediere, & multum ſanguinis coagulati per anum ſeduxerunt.

Sequenti die mixtura ſumpta magnam ſanguinis coagulati quantitatem exturbavit.

Ex graviſſimo ſtatu redux virgo, pectoris regionem ab omni incommodo liberam nunc perſentiſcit; facies antea pallida, genis rubentibus iterum floret, habitus corporis, quanquam non obeſus, minime tamen macilentus, viresque ejus jam jam ita reſtauratæ, ut, absque notabili membrorum laſſitudine, milliare per acclivia potiſſimum proficiſci quiverit.

Utitur nunc pulveribus a Cl. D. D. Offterdinger ordinatis, ex Cort. chinæ ʒß & Extr. hyoſciami gr. iß ter in die, dulciſſima & ipſius medici arbitrio corroborata ſpe freta, omnem morbi curationem nunc abſolutam, & firma valetudine ipſam in poſterum eſſe gaviſuram: quibus Deus Ter Optimus, benigniſſime annuere velit.

Scho-

Scholion.

In præcedente morbi hiſtoria varia occurrunt phænomena, quorum in explicanda ratione hæreo.

Rariſſimum ſymptoma, quod clysmata per os rediere, a ſpasmis quidem effectum eſt. Cur autem ſub ejusmodi ſpasmis, quibus ægra alias certiſſime poterat præſagire, clysmata ſurſum eſſe reditura, jam idem non evenit?

Annon cauſa in profligatis nunc tænia & lumbricis teretibus quærenda?

Ulcera pectoris, hæmoptyſes ſæpius ſecuta, febre, doloribus ardentibus & pulſantibus, nec non pure ejecto prodeuntia, cur non phthiſeos ſpeciem excitarunt?

Hæcce, ſicut varia morbi ſingularia phænomena, indagine orbis eruditi digna mihi videntur.

Vaihinga Onoldum
miſſa d. 31. *Decembris* 1782.

APPENDIX
AD
TOMUM SEPTIMUM
NOVORUM
ACTORVM
PHYSICO MEDICORUM
ACADEMIAE CAESAREO LEOPOLDI-NO CAROLINAE
NATVRAE CVRIOSORVM IN GERMANIA.

CONTENTA APPENDICIS.

I. D. Ioannis Iacobi Ritteri Infuſa Plantarum, & Obſervationes Oeconomicae Pars prima & ſecunda. pag. 1. 59.

II. Eiusdem Meletemata ad Hiſtoriam Naturalem Svidnicenſium. pag. 103.

III. Dn. Pauli Ioannis Bonz Sylloge Obſervationum quarundam, quomodo varia producta medico-chemica, majore copia, minore ſumtu præparanda ſint. pag. 143.

IV. D. Friderici Wilhelmi Cappel Decas Obſervationum Anatomicarum. pag. 159.

V. Laurentii Crellii Periculorum Chemicorum de acidi pinguedinis concentratione, eiusque in corpora metallica efficacia Sectio prima & altera. pag. 189.

VI. Memoria D. Georgii Chriſtiani Materni de Cilano. pag. 205.

VII. Memoria Dn. Chriſtophori Traugott Delii. pag. 211.

VIII. Memoria D. Antonii Mariae Matani. pag. 219.

Prae-

IOANNIS IACOBI RITTER M. D.
ACADEMICI CURIOSI
INFUSA PLANTARUM
ET
OBSERVATIONES
OECONOMICAE
PARS PRIMA.

PRAEFATIO.

Multi ab omni tempore variis modis ſimplicium indagandis deſudare virtutibus, liceat & mihi ſcrutatorum augere numerum, utpote cui per totam vitam plantarum noſcere vires curæ cordique fuit.

Tantorum Virorum querelas: de materiæ medicæ incremento oneroſo, & incertitudine virium cum eo pari paſſu ambulante; de nimiis laudibus non ſatis probatarum plantarum: vera medicinæ obſtacula; de notitia virium ſpecificarum parciſſima; de inſcitia: num plantæ veterum & modernorum ejusdem nominis ſint eædem; pluresque alias &c. quas quoque meas facio, heic renovare nolo.

Perſuaſus licet hucusque: datæ plantæ virtutem ſpecificam a priori eſſe indeterminabilem & unice praxi eruendam clinica; attamen vires plantarum æſtimare medicatas infuſoria ad modum Thee electa methodus: an ex Infuſorum quoad colorem, ſaporem, odorem vel cum datæ cognitarum virium plantæ, aut plantarum inter ſe analogia quid probabilius,

ne dicam certius quam analyſi chemica fere uniformi hariolari liceat. Claſſificatione futura forte ianua ad reductionem materiæ medicæ pandetur?

Experimenta hæc infuſoria proprio Marte, nemine, quem noveram, præeunte *); ab aliis, quod tamen me fugit, forte jam dudum centies facta, jam ante annos inſtituta: nunc demum in hunc ordinem otio valetudinario digeſta.

*) Alstonus experimenta cum multis plantis infuſione cum fervida inſtituit, hac tamen differentia, quod eas non modo per unum immo quatuor macerarit dies, quae deſcripſit in libro cui Titulus: *Lectures on the Materia Medica &c.* quod per nova litteraria Göttingenſia: *Götting. Gelehrte Anzeigen* No. 58. 1771. p. 499. demum menſe Novembre 1772. innotuit. Infuſarum producta variant pro ratione moræ.

Repetitiones experimentorum ingenioſioribus anſam, aut hæc confirmandi, corrigendi, aut certiora, aut nova producendi &c. præbebunt. Nullum dubium quin admixtione liquorum; ſalium alcalium, acidorum diverſorum alia emergant phænomena.

Magni momenti inveſtigatio in indolem plantarum ſi fieret de novo, ac ſi plane rudes eſſemus?

Plantarum ſiccarum vulgarium, & prout ſeſe fortuito in officina propria obtulere, numerus modicus infuſioni expoſitus. Rem herbariam (farraginem potius), in materiam medicam abundanti conſilio, receptam ſub trutinam infuſoriam revocare, ultra vires: ſpecimen ſufficiat.

Nomina officinalia, vulgaria plantarum, licet non ſemper adæquata, ſervata. Quædam eorum Tournefortii ex *Inſtitutionibus Rei herbariæ;* Ruppii ex *floræ Ienenſis* editione ſecunda; & ex eo Bauhinorum fratrum munita auctoritate.

Syno-

Synonyma, ſed parca manu ambiguitatis cauſa addita.

Locus natalis in ſubſidium hiſtoriæ montoſi ac borealis pagi hujus naturalis, futuriſque Botanophilis adjunctus. Plurimæ heic in hortis ob cœli rigorem colendæ plantæ, quæ aliis immo vicinis Sileſiæ provinciis ſpontaneæ campeſtres.

Recens planta infuſa in gratiam repetitoris adnotata; quibus differentia inter plantæ recentis & ſiccatæ phænomena non ignota eſſe debet.

Folia plantarum ſed paucarum, cum foliis mixta prout in officina extabant, adhibita experimentis. Plantæ mixtæ aſteriſco *) in margine notatæ, quo deficiente ſingulae ſubintelligendæ earum partes.

*) Florum a foliis ſeparatorum infuſio dabit alia phænomena. Suſpicio: recenſita floribus potius quam foliis deberi.

Nomina vernacula quibusdam adpoſita *); quæ vero incolis cum Germanorum denominationibus a Ruppio citatis communia, omiſſa ſtudio.

*) Forte in auctarium ad Menzelii nomenclatorem.

Mensis experimenti repetundorum cauſa notatus. Forte alius menſis, aliud cœlum, aëris alia gravitas ea mutatura?

Vires plantarum experientia clinica tam in aliorum, quam proprio corpore declaratæ.

Observationes practicæ criticæ, oeconomicæ: deſideria, quæſtiones, laudes ſimplicium ſobriæ; cautelæ circa eorum exhibitiones &c. in variegationem adſperſæ.

Experimenta circa ſuccedanea Coffee, occaſione nuperi *Cichoracei*, ſcil. ex radice cichorei hortenſis (cum epicriſi); hiſtoria progredientis Solani tuberoſi, Coffee exotici in Sileſia &c. narrata.

Mari veri Botanicis curioſis ſatis, ſed vulgo minus noti hiſtoria, in ſupplementum hiſtoriæ plantarum adumbrata neſcienti an, & a quo, tradita extet?

Scholiorvm ſcopus; Sileſiorum Principatus hujus agri (Circuli) œconomia ruralis, domeſtica; modus vivendi; homines, pecoraque vaccas præcipue &c. cibandi; lacticiniorum, butyri præparatio; frugum indoles, denominationes quædam peregrinæ; luxus tarda corruptela gentis piæ, candidæ, manſuetæ, ſobriæ, docilis, laborioſæ, (cujus prolem 10, 8, 6. annorum deſidioſam non ſinunt parentes) variis licet terræ opibus carentis tamen ſorte ſua contentæ, bene veſtitæ, bene nutritæ, hilaris; & ſimilia qualiacunque, (ἀλλοτρία ut verum fatear) ob genium ſeculi œconomicum ut publico, a ſcriptore opportuniorem locum, quo hæc enarrare queat, incaſſum quærente, fierent. Oeconomi judicent, ad quodnam hæc gens ob mores antiquos ſimplices, agriculturam, œconomiam domeſticam, architecturam antiquam, vicinis cultioribus nondum æquiparandam &c. ſit locanda aerum?

Observandi Methodus:

1. Vaſculo porcellano infuſo coffee deſtinato unciarum quatuor pars plantæ ſiccatæ immittebatur; v. gr. Florum ſcrupulus: Foliorum drachma: Radicum drachmæ duæ. Adfuſa fervida ad digiti ſupereminentiam.

Obſervationes de colore, ſapore, odore, ex calente adhuc infuſo captæ. Exceptiones cum frigefacto, ſuo indicatæ loco.

2. Infuſum tinctum, refrigeratum, in duo vaſcula ſimilia ad partes decantabatur æquales. Uni alcali; alteri acidum addebatur, agitabantur paulum, charta impoſita poſt horulam demum inſpiciebantur quieta. Vaſculum unum mutationes cum alcali; alterum cum acido ſiſtebat phænomena.

CON-

CONSPECTUS.

PARS PRIMA

F L O R E S.

INFUSA PLANTARUM

No. 1. ACACIARUM.

2. AURANTIORUM.
   Obſ. de Cortice aurantiorum.
   *) Carminativa: quæ poſitiva, quæ negativa?
3. CENTAUREI minoris.
   Obs. Aqua ſtillatitia emetica.
4. CHAMAEMELI romani.
   Obs. Infuſum antihyſtericum.
5. CHAMAEMELI vulgaris.
   Obs. Virtus antifebrilis dubia.
6. COTULAE fœtidæ.
   Obs. Priorum 4. & 5. vicaria.
7. HYPERICI.
   Obs. Semen oleoſum.
8. LAVENDULAE.
   Obs. Aceti indoles.
   Capparides aceto conditæ, quomodo ſervandæ?
9. LILIORUM alborum.
10. MALVAE ROSEAE, flore pleno puniceo.
    Obs. Infuſum acidi, uti ſyrupus violarum, index.
    An vis anodyna?
11. MALVAE ROSEAE, flore pleno incarnato.
    Obs. Infuſum utriusque Nr. 10. & 11. quomodo agit?
    *) Injectio ſyphone anginæ nociva.
12. NAPELLI COERULEI.
    *) Quis, qualis NAPELLUS?
    Obs. num ſit venenatus nec ne?
    *) An Aconitum cœruleum pratenſe in hortos transplantatum?
13. PAPAVERIS rhoeados.
    Obs. Ingrati pluribus.
    Seminis nigri uſus culinaris qualis?
    Syrupi flor. papav. rh. e ſucco præparatio.
14. PRIMULAE VERIS.

Obs.

Obs. Infuſum Vinoſum.
15. RORISMARINI.
16. ROSARUM rubellarum hortens. fl. pleno.
Obs. Roſæ centifoliæ Infuſum urinoſum, cujus coloris?
17. ROSARUM albarum hortens. fl. pleno.
Obs. Qualis differentia inter aquam ex roſis, cum vel ſine ſale, conditis, ſtillatitiam?
18. SAMBUCI.
Obs. Infuſum theiforme contra eryſipelas.
Pultis e baccis maturis vires?
Semen hydragogum.
An, & quomodo ſanandus hydrops?
19. SCABIOSAE.
20. TILIAE.
Obs. Folia ovibus pabulum.
Proventus e lana ovili annuus qualis?
21. TUNICAE.
Obs. Syrupus acidorum index.

PARS SECUNDA

F O L I A.

1. ABSINTHII vulg.
An vere indigena?
Obſ. Sequelae ex diuturno uſu.
Mixtura febrifuga.
2. ADIANTHI nigri.
3. ALTHAEAE.
4. ARNICAE Schroederi.
Obs. Cujus virtutis Infuſum?
*) Ubi copioſæ Arnica viſa?
5. ARTEMISIAE.
6. BELLIDIS.
7. BETONICAE.
8. CAPILLORUM VENERIS.
9. CARDUI BENEDICTI.
10. HYSSOPI.
11. MAIORANAE.
Obs. Infuſi vis: qualis?
12. MALVAE vulg.
13. MARRUBII albi.
(a) An cuique linguæ parti propria guſtus ſenſatio?
14. MARRUBII nigri.
*) An in materiam medicam recipiendum?

15. MA-

15 MARI VERI.
Hiſtoria ſuccincta.
Scholion ad No. 4. & 15.
Nomenclaturæ plebeiæ exempla egenæ:
A *Exoticæ*: Pyrus, No. 4.
Obſ I. *Beurè verd* fertilitas.
Obſ. II. Caſtanea an cœli mitioris index?
Obſ. III. Pyrorum indoles?
Obſ. IV. Tempus ea legendi?
B. -- a) impropriæ: Uvæ.
Obſ. V. Rara earum maturatio.
Pruinæ æſtivæ.
Quibus ex Uvis alvi obſtructio?
(א) Morborum quædam?
C -- b) inverſæ: Prunus.
Quæ Hungarica, quæ indigena incolis?
Obſ VI Sexus an iis?
Obſ. VII. Quæ ſpecies colitur copioſius? quo legitur tempore præmaturo? Cur?
Quibus alvus inde ſegnis?
Dulcedinis carnis a cortice differentia: quæ?
Obſ. VIII. Arborum alternis fertilitas annis, quiesque.
16. MATRICARIAE.
17. MELILOTI.
Obſ. Quale amat ſolum?
An Adonis arvenſis fl. phœn. calidioris ſoli nuncius?
(a) An differentia inter oleum ex amygdalis dulcibus & amaris?
Cujus ſaporis aqua ex amygdalis amaris ſtillatitia?
18. MELISSAE.
Obſ. Utrum ſerpillum vel meliſſa gratior apibus?
Quo die & modo mel iis adimitur?
Quomodo apum, veſparumve puncturæ arcendæ?
19. MENTHAE criſpæ.
Obſ. Infuſa No. 18. & 19. Theiformia qualem leniunt colicam?
Unio præparatorum ex 18. aut 19, nimis activa hujus ævi ægris.
Quo modo porrigenda iis?
Vermes quo fugandi remedio.
An neoterici eosdem a remediis obſervarint effectus ac veteres?

*) Qualis ſeculo noſtro materia medica?

20. PIMPINELLAE ſanguiſorbæ.

21. PULEGII.
22. PULMONARIAE maculoſæ.
23. RUTAE.
24. SALVIAE.
25. SANICULAE.
26. SATUREIAE.
Obſ. Condimentum infrequens: cujus leguminis?
27. SCORDII.
*) An fama ejus perennis?
28. SCROPHULARIAE.
29. SENNAE.
Obs. Quæ proportio foliorum ad fervidam?
Cui infuſo ſapor minus nauſeoſus?
(a) quomodo vis laxans Infuſo ſervanda?
Modus tenellis laxare alvum, decipiendo.
Mercurii dulcis eidem ſcopo adhibendi modus.
Qui fiat anthelminticus? aut reſolvens?
(b) Infantibus laxantium quæ doſis?
Memoria ſaporis tenaciſſima ſennæ infuſi.
30. { SENNAE Scrupulus. SCROPHULARIÆ ſcruſemis.
Obs. an vera horum proportio?
(a) An ſaporis purgantium, illæſis viribus, corrector, aut purgantia minus ingrata inveniri queant?
31. SERPILLI citrati.
32. TANACETI.
33. TRIFOLII FIBRINI.
34. VERONICAE.
Obs. Cui palma: an Thee Sinenſium genuino; an veronicæ indigenæ?
Quodnam aliquale Thee ſuccedaneum exotici?

PARS TERTIA.

R A D I C E S.

No. 1. ALTHÆAE.
Obs. Infuſi dulcedo a certa acidi quantitate non mutatur.
2. ANGELICÆ.
3. ARI.
Obs. an acore ejus infuſum inprægnetur?
4. ARISTOLOCHIÆ rot.
5. CALAMI aromatici.
Obs. 1.

Obs. 1. Infuſi refrigerati indoles.
2. Saccharo condita ſpasmodica, flatulenta radix.
6. CICHORII ſylv.
Obs. quo morbo ægris cardialgiam excitat, ventriculo gravis radix?
Scholion de nupero Coffee cichoraceo ex radice cichorii hortenſis toſta &c.
Experimenta circa:
1. Hordeum mundum;
2. Amygdalas dulces;
3. Mayz;
4. Triticum hybernum;
5. Secale æſtivum;
*) Secale hybernum, quanti apud Sileſios pretii? quæ ejus fertilitas?
6. Scorzoneræ hort. Rad.
7. Cichorii ſylv. Rad.
8. Cichorii hortens. Radix.
An Coffee cichoraceum ſit Coffee ſuccedaneum exotici; eoque ſalubrius?
7. GALANGÆ.
8. GENTIANÆ.
9. HELENII.
Obſ. quis ſapor vino enulato?
10. HELLEBORI nigri.
11. IALAPPAE.
Obſ. Quæ doſis cereviſiæ; quæ vino adſuetis?
Ialappam corrigens quale?
Quomodo tenellis gratum parandum infuſum?
12. LIQUIRITIAE.
Unde recens adportatur?
Decocti virtus?
Quo potus ordinarius: quibus? refragantibus.
13. NAPELLI.
Obſ. quæ poſt decocti deglutitionem ſequela?
14. NINSING.
Obſ. Unde?
Cujusnam plantæ radix?
Differentia a Sinica.
Quo extat ejus deſcriptio cum icone?
15. PIMPINELLAE albæ.
Obſ. Qualis acor radici?
An fiducia in eſſentiam conſtans? cui morbo?
Radix nigra an ſpontanea? cui uſui Eſſentia?
16. POLYPODII mur.
17. RHEI el.
Obſ. Mulcta ex animæ intempeſtivo uſu.
Quibus caute purgantia, laxantiaque danda?
Dehortationis ab improvido eorum uſu ſoſtrum: quale?
An adeo ſalubre, ut vulgo creditur, Rheum?

 Quo

Quo uſus ejus limitandus morbo?
Vis laxans qua ratione?
Saporis correctores?
18. SISARI.
Obſ. Qualis mutatio a ſoli mutatione?

SCHOLION.

Olera, legumina &c. incolis
A. ignota:
a) ex Radi- (Scorzonera;
cibus: (Napus luteus.
Obſ. I. *Welcke-rüben*, ferculum incolis quale?
b) ex Cerealibus: Zea.
*) Qua Sileſiæ parte aliquomodo colitur: an molendinæ aptæ.
B. Innotescentia:
a) ex capitatis: Braſſica Sabauda.
*) a quibus annis noteſcere cœpit?
b) ex ſiliquoſis: Phaſeolus.
Obſ. II. Modus olim hos coquendi.
Panis qualis plebi cariſſimus?
Fercula optima: quae?
Tenellis unde rhachitides? *)
Artis piſtoriæ rudis plebs. **)
Famulitio libræ panis quovis die: quot? ***)
Libræ civilis Wratislaviæ, Bernæ, Trajecti ad M. ratio inter ſe? a).
Paupertas opprobrio.
Signum (⁑).
c). Ex tuberoſis: Solanum.
(a) Denominatio germanica Doctoribus plebique diverſa.
Obſ. I. quot varietates edibiles?
- - - 2. Sol altiſſimus.
Incolis nomen ab eruditis uti prioris diſcrepans.
Obſ. II. No. 1. & 2. nomen vulgo commune.
Utri copioſior cultus?
An juxta plebem panis reliquis cibis ſit ſalubrior; & niger præ albo magis nutriens? (a).
Saporis utriusque ſpeciei brevis integritas.
Modus eas ſervandi.
Plantationis hiſtoria quibusdam Sileſiæ pagis chronologica.
d) Ex plantis pabularibus:
* Iumentorum.
1. Medica.
Quando Peilaviæ innotuit?
Quoties ſecari patitur æſtate?

Quan-

Quando vaccis minus accepta?
Strages a rigida hyeme.
An Medica veterum ſit noſtra?
2. Trifolium purpureum pratenſe.
*) Quæ planta juxta HALLERUM, quæ juxta RUPPIUM? cui Trifolium maj. s. albo fl. CLUS. planta pabularis 1717. jam nota.
Obſ. I Quando & quibus in agris ſeri cœpit?
Quot vivit annos?
Quoties quavis ſecanda aeſtate?
An grata vaccis?
An coloni lubenter illud colunt? cur non?
Utrum præſtantius: Trifolium an Medica?
Satio alterna quibus? cujus emolumenti?
Agrorum ad paſcua ratio quæ?
Obs. II. Vaccas, antiquus mos cibandi: *das Einbrennen*, quid? noxa qualis?
Carota lutea an adeo copioſum vaccis ac in Anglia pabulum? *)
An butyri inde copia major?
Qualis lacti ab hoc infuſo ſapor? an ei adſueta plebs?
Cur Sileſiis pauca fœni copia ſufficiat?
An cremor uberior lactis? an butyrum pinguius? cujus ſaporis? hac methodo.
*) Modus parandi BUTIRUM? ciborum primarius: PANI ILLINITUM.
β. Bombycum:
Mori hiſtoria Peylaviæ.
Difficultates, obſtacula plantationi: quæ? quibus?
(e) e Nucleis.
Quando Coffee Surinamenſe, Martinicenſe. Levanticum innotuerit? & ubi?
*) An inde molimina hæmorrhoidalia frequentiora?
(C) Nota ſed neglecta:
1. Beta cur ſalua incolis?
2. Cichorium criſpum.
Obs. III. Qualis a jusculo urinæ odor?
3. Lactuca ſativa.
Obs IV. Quale ferculum ex caule? quis ſapor?
19. TORMENTILLÆ.
20. YPECACUANNÆ.
21. ZEDOARIÆ.
22. ZINGIBERIS.
Obs. Vis ejus, ſeminisque; ſinapi quo vana caſu? an pulſui ictus crebriores? an ſanguini calor auctus?

INFUSA PLANTARUM.

PARS PRIMA.

F L O R E S.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
1.	Acaciarum.	ſubflavus.	amariuſculus. Linguæ adhærens.	Florum ſiccorum digitis tritorum.	a Sale Tartari color flavus; ab aceto vini pallidus.

Ianuario Experimentum.

2.	Aurantiorum.	ſubflavus.	amariusculus. *Cortice* *) mitior.	Florum recentium.	adfuſis iisdem eadem ac No. 1.

Ianuario.

Obſervatio. *) Cortex aurantiorum recens æque ac ſaccharo conditus multum aeris continet: Flatulentus ventriculo ob tenacitatem digeſtionis difficilis, ructus gignit. *) Pulveriſatus præſtat, ceterorum carminativorum par ratio ſic dictorum v. gr. a ſemine fœniculi ſaccharato ventriculo inflatio, ructus.

*) Carminativum poſitivum; Calida flatus abſorbens: negativum.

3.	Centaurei min.	ſubflavus rubicundus	Amarus. Linguæ tenaciter adhærens.	Nauſeoſo-herbaceus.	adfuſis iisdem eadem ac No. 1. & 2.

tncolis *Schmekeblümel.*

Peilaviæ *auf dem Quæſtenberg* ad ſemitam gramineam, varians ſolum infrequens.

Obſ. Aqua ſtillatitia centaurei minoris ad viginti uncias affatim hauſta Emeticum.

Cha-

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
4.	CHAMAEMELI romani, flore pleno.	ſtramineus.	amarus radici; nauſeoſus apici linguae.	fragrans florum recentium. *Ex recordatione aeſtiva.*	a ſale tartari color flaveſcens; ab aceto pallidus.

Ex Horto *zu Mittel Peylau.*

Februario.

Obſ. Infuſum Theiforme hujatibus antihyſtericum, antiſpasmodicum; flatus reſorbendo fit carminativum, ſeminibus quatuor carminativis præſtantius.

Nullum dubium, quin hæc a vulgari diverſa ſit.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
5.	CHAMAEMELI vulgaris.	ſtramineus.	multo mitior, gratior priori; dulciuſculus nauſeoſus.	florum digitis tritorum.	adfuſis iisdem eadem ac No. 4.

Peylaviæ ad vias ſabuloſas ſolo variabili c. n. 3. non quovis anno æque frequens.

Incolis; *Roemerey.*

Februario.

Obſ. Virtus antifebrilis medentem fefellit, ſalvis viribus priori no 4. ſubſtitui poſſet vulgare hoc.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
6.	COTULAE foetidae	ſubflavus.	amaricans, oleoſus, minus nauſeoſus prioris no. 5.	ad CHAMAEMELI vulgaris adcedens.	a ſale tartari color ſtramineus; ab aceto pallidus.

Peyla iæ.

Incolis: *Hunds-Chamillen.*

Februario.

Obſ. Loco No. 4 & 5. adhibere haud abs re foret gratiorem hanc, cum quotannis copioſius proveniat, quam no. 4. & 5.

Hype-

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
7.	Hyperici.	turbidus rubellus.	amarus. oleoſus.	aromaticus.	a ſale tartari color ex rubello in flavum, paulo poſt in priorem; ab aceto in puniceum.

Peylaviæ infrequens.

Incolis *Iohanns-Kraut-Blumen.*

Februario.

Obſ. Semen maturum, oleum album lene, preſſum digitis, fundit.

8.	Lavendulae.	miniatus, uti infuſum Thee Boey *) ſaturatum.	aromaticus, amariuſculus.	florum digitis tritorum.	a ſale tartari color ſature flavus; ab aceto flavus.

Ex Horto.
Februario.

*) Ob infinitos infuſi *Thee Boey* tincti gradus, fit color flaveſcens, norma interim. Licet infuſi *Thee Boey* genuini (quod præſertim in Sileſia ſatis rarum), tenuis color variegatus ex viridi - flaveſcens; ſaturati, unicolor flaveſcens.

Obſ. Acetum Lavendulæ puniceum anni intervallo vappidum fit, pellicula griſea obducitur, tandem nigreſcit. Aceto novo priori diverſo citius muceſcit. Ratio florum *Capparidum* Monſpelienſium aceto conditarum eadem; priori evaporato novo adfuſo diverſo; ſervantur eodem.

9.	Liliorum alborum.	ſubflavus.	fatuus.	nullus.	a ſale tartari Color in flavo - virideſcentem, uti Infuſum *Thee verd* dilutum, ab aceto color pallidior.

Ex horto.

Februario.

Mal-

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
10.	MALVAE ROSEAE, folio ſubrotundo, flore pleno C. B. *puniceo* RUPP. p. 15. Ed. IIda.	puniceus.	herbaceus. amariuſculus. adſtringens	nauſeoſo-dulcis; florum.	a ſale tartari color in viridem; ab aceto puniceus immutatus.

Ex Horto cum ſequente 11.
Incolis: *Pappel-Roſen* cum ſequente.
Februario.

Obſ. Infuſum ad dignoſcendum acidum & alcali uti ſyrupus violarum aeque idoneum. Flos tinctorius, forte vis ei anodyna uti floribus Papaveris rhœados?

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
11.	MALVAE ROSEÆ, folio ſubrotundo, flore pleno incarnato RUPP: l. c.	carneus	prioris No. 10.	prioris No. 10.	a ſale tartari color in viridem; ab aceto in rubellum.

Februario.

*) Infuſum utriusque Malvæ No. 10. & 11. mucilaginoſum mechanice agit adhærendo; oblinit v. gr. in angina ſeroſa partes tenſas; ſerum exſudans, gargariſatione intempeſtiva, aut ſiphone nimis officioſo abluendum, rigidas alias demulſurum membranas ſuperficiei glandularum conſervat.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
12.	NAPELLI flore cœruleo.	calido: viridis; frigefacto: violaceus.	herbaceus.	nauſeoſo-dulcis florum.	a ſpiritu ſalis armoniaci color viridis; a ſucco acetoſellæ nulla mutatio.

SYNONYM: An *aconitum cœruleum* ſeu NAPELLUS I.*) C. B. P. 183? In hortis floret aeſtate. RUP. Flor. Ienenſ. Ed. 2da p. 290.
Incolis: *Wolfs-Kappe.*

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Ex horto Patroni *von Oberpeylau*, recens. *Auguſto.*

*) Napellus noſter hortenſis nec pratenſis major, nec minor Rivino, aliisque. Deſcriptionem ejus iconemque a Tournefortii I. R. H. Tab. 239. 240. diverſam dediſſem, niſi centies (ſed, a quo?) datas, licet non viſas, opinarer.

Obſ. Idem Napellus hortis, epulis, placentis &c. ornamentum hiſce quoque regionibus. Infantes eum carpunt, cum eo ludunt ſocordes impune; virulentiæ nec notæ, nec ſuſpectæ.

Infuſi florum aquoſi mitis mane poſt jentaculum horas guttæ decem innoxie ſcribenti deglutitæ. Florum recentium odor naribus absque ſequela exceptus. Caulis maſticati ſapor oleraceus ſine acore: metu non deglutitus ſuccus. A planta (uti olim a Cicuta) nudis udisque manibus nulla ſenſatio ingrata noxaque geſtanti.

An Aconiti *cœrulei pratenſis* I. R. H. Tab. 240. in hortos transplantati formoſior virulentiam deponens varietas; an ſpecies benignior hortenſis noſter Napellus?

13.	Papaveris rhoeados.	Spadiceus.	dulcis, nauſeoſus.	nauſeoſus.	a ſale tartari color in viridem; ab aceto rubellus.

Peylaviæ in agris, rari.

Incolis: *Wilder-Mohn. Feuer-Blumen.*

Februario.

Obſ. Infuſum mucilaginoſum. Flores per ſe, aut cum aliis, infuſi omnibus fere aegris adverſantur.

Semen papaveris albi contuſum, cum lacte, ſaccharo, in pulpam agitatum, placentis paganis, condunt, paſtillos, globulos inde formant; vulgo *Mohn-Klœſel*, avide has deglutiunt delicias; ſanis, laſſis, & quibus animo tranquillitas ſomnus exinde placidus. Valetudinariis, & quibus ani-

No.	FLORES	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

animo mobilitas, inquietudo, vis paregorica: quemadmodum opii narcotica ſuſpenditur.

Syrupus papav. rhoead. quibusdam e ſucco præparatur.

No.	FLORES	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
14.	PRIMULÆ VERIS.	flavus uti florum.	herbaceus.	nullus.	a ſale tartari color flavus ſaturatior; ab aceto ſtramineus.

Peylaviæ infrequens.

Incolis *Keulbaken.*

Februario.

Obſ. Flores vino rhenano adfuſo impertiunt gratum ſaporem, coloremque. Rheni accolis in uſu ſub nomine; *Schlüſſelblumen - Wein.*

No.	FLORES	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
15.	RORISMARINI.	virideſcens uti *Thee Verd* *)	adſtringens dulciuſculus nauſeoſus.	uti flores digitis triti.	a ſale tartari color flavus; ab aceto pallidior.

Ex Horto.

Februario.

*) Infuſum *Thee-Verd* genuinum tenue variegatum, flavo-virideſcens; ſaturatum unicolor virideſcens.

No.	FLORES	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
16.	ROSARUM rubellarum hortenſium fl. pleno.	flavus.	adſtringens amarus.	uti flores digitis triti.	a ſale tartari color in virideſcentem, ab aceto deſtructus.

Februario.

Obſ. ROSA centifolia, *maxima*, *multiplex* C. B. RUPP. l. c. p. 138. Urinæ per noctem infuſa colore thalaſſino tincta.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
17.	ROSARUM albarum hortenſium fl. pleno.	flavus.	idem priori No. 16.	floribus analogus mitior.	a ſale tartari & aceto colori eadem priori n. 16.

Februario.

Obſ. perinde eſt, utra adhibeatur? Aquam florum roſarum cum vel ſine ſale ſtillatitiam oculi æque bene ferunt inflammati: ſal culinare in fundo remanet alembici.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
18.	SAMBUCI vulgaris. I. B.	virideſcens uti *Thee-Verd.*	mitis, nauſeoſus.	florum recentium.	a ſale tartari color flaveſcens; ab aceto pallidior.

Incolis *Holunder.*
Februario.

Obſ. Infuſum Theiforme copioſum, calidum mulieribus eryſipelate laborantibus antiphlogiſticum; quo calidius, eo minus nauſeoſum.

*) Gratiſſima vinetorum defectu planta villis frequens; baccas maturitatem plenariam nondum nactas, acidas circa initium Septembris avidi decerpunt inpatientes coloni.

Incolæ autumno e baccis maturis, cum farina, lacte pultem coquunt, ob gratiſſimam aciditatem avide (frigidam vel calidam) deglutiunt. Sudorem de nocte copioſum, urinam alvumque de die una movet.

Semen baccarum (oleoſum) ad drachmam & ultra arcanum hydragogum potens.

Nec opus nec labor hydropicas tollere aquas,
hic opus hic labor obturare fontes.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
19.	SCABIOSÆ.	ſubflavus.	amariuſculus, adſtringens.	herbaceus.	a ſale tartari color virideſcens; ab aceto pallidus.

Peylaviæ ad agros.
Februario.

Tiliæ.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
20.	TILIAE.	virideſcens. uti *Thee-Verd.*	grate amaricans.	florum recentium.	a ſale tartari color in flaveſcentem; ab aceto pallidior.

Februario.

Obſ. Folia verna juniorum frondium ovibus *) pabulum Tiliæ rami annoſiores reſecantur; novi repullulant, hinc cylindri folioſi coronati ſpeciem præ ſe ferunt trunci mutilati.

*) Ovis unius ex lana annuus plurium compenſatione duodecim groſſos (45. *Kreuzer*) proventus in quibusdam pagi hujus vicis.

No.	FLORES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
21.	TUNICAE.	rubellus. floribus dilutior.	dulcis, nauſeoſus.	dulciusculus.	a ſale tartari color in viridem; ab aceto in puniceum.

Peylaviæ ad vias rari.

Incolis: *Feld-Nelken.*

Ianuario.

Obſ. Syrupus iſte ſuccorum acidorum aut alcaleſcentium, uti ſyrupus violarum, index?

INFUSA PLANTARUM.

PARS SECUNDA.

F O L I A.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
1.	ABSINTHII vulgaris.	citreus.	amarus. linguae radici adhærens.	fragrans.	nec a ſucco acetoſellæ, nec a ſpiritu ſalis armoniaci mutatio ulla colori.

Peylaviae ad aprica rara,

*) Flores & folia promiscue infuſa, quemadmodum hicce ſervandi mos plantæ obtinet in officinis.

Novembri experimentum.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Dubius ſemper, num regionibus Germaniæ frigidioribus vere indigena; nonne ex hortis in prata evaſerit ſpecie ſpontaneae plantæ?

Obſ. Ex infuſi uſu aliquot dies protracto temulentia.

Mixtura ex abſinthio ad mentem BOERHAAVE, irrito cortice febri fugum certum, lege artis adhibita: Expertus.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
2.	ADIANTHI nigri (noſtratis) offic. I. B.	virideſcens uti *Thee-verd.*	amariuſculus gratus.	herbaceus.	a ſale tartari color ex viridi flavus; ab aceto pallidior.

Syn. Filicula quæ *Adianthum nigrum* officin. &c. RUPP. l. c. p. 348.

Iulio.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
3.	ALTHAEAE.	ex flavo viridis.	dulciusculus.	herbaceus.	a ſpiritu ſalis armoniaci color flavus; a ſucco acetoſellæ deſtructus.

Novembri.

Obſ. Spontanea alibi, in hortis colenda huic regioni.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
4.	ARNICAE Schrœderi.	miniatus.	amariuſculus, nauſeoſus.	ſubdulcis nauſeoſus, fere fol. ſennæ.	a ſpiritu ſalis armoniaci color ſpadiceus; a ſucco acetoſellae deſtructus: ſapor diminutus.

*) Folia cum floribus cf. 1. *) ad no. 1. Ad acidulas veteraquenſes.

Incolis: *Arnica. Arnic-Blumen.* cf. Scholion ad No. 15. Mari veri hiſtoriam.

Novembri.

Rumor virtutibus major.

Obſ. Princeps quidam Haſſiacus in bellis ſeculi hujus initio equitando fiſtulam ani ſibi contraxerat, quæ inteſtinum rectum & cutem in commiſſura natium ſupra ani orificium ad canalem uſque conſolidata ſiccum perforabat. Medicus hæmorrhoides hujus morbi cauſam autumans ARNICAE patro-

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

tronus, metu, ne ſanguinis tractu temporis in inteſtino recto coagulatione aut hæmorrhoides aut fiſtula recrudeſcerent, arnicæ foliorum infuſum theiforme mane tota vita ſorbillandum ad uncias duodecim ſerio inculcabat. Morem geſſit obediens ſtaturæ proceræ, toroſus, colli brevis, diarrhœa levi ultra quinquaginta annos adfectus Princeps. Anno aetatis 75. ſubito inter prandendum extinctus.

M. Auguſto.

*) Arnica copioſe viſa in paſcuis lætis villulæ *Klein-Krauſche* haud procul a Bunzlavia.

5.	ARTEMISIAE.	viridiuſculus.	ſubdulcis.	fragrans.	a ſpiritu ſalis armoniaci aeque ac a ſucco acetoſellæ nulla colori mutatio.

Peylaviæ ad ſepes non infrequens: an indigena?
Novembre.

6.	BELLIDIS ſylv. min. C. B.	viridiuſculus.	herbaceus, mitis.	dulciuſculus.	nec a ſpiritu ſalis armon. aniſato; nec aceto ulla colori mutatio.

*) Folia cum floribus &c.

Peylaviæ frequentiſſima, ſub nive floret.
Decembre.

7.	BETONICAE of. C. B.	miniatus.	herbaceus.	nauſeoſo-dulcis.	nec a ſpiritu ſalis armon. aniſato; nec aceto ulla mutatio colori.

Am Queſtenberg.
*) Folia cum floribus.
Decembre.

8.	CAPILLORUM VENERIS Monſpelienſium I. R. H. 543.	ſubflavus.	fatuus.	herbaceus, nauſeoſus.	a ſpiritu ſalis armoniaci ſimpl. color aurantiorum; a ſucco acetoſellae nulla colori mutatio.

Incolis: *Frauenhaar.*
Septembre.

Car-

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
9.	CARDUI BENEDICTI.	virideſcens.	abſinthio minus amarus.	nullus.	a ſale tartari color virideſcens vividior, ſapor diminutus; ab aceto ſtillatitio color ſaporque deſtructus.

Ex Hortis.
Decembre.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
10.	HYSSOPI.	ex flavo virideſcens.	dulciuſculus.	fragrans.	a ſale tartari color in viridem; ab aceto ſimplici immutatus.

Ex Hortis.
Ianuario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
11.	MAJORANÆ.	flavo viridiuſculus.	primo adſtringens amariuſcuſus; dein ſubdulcis.	fervido Majoranæ, frigido nullus.	a ſale tartari color in flavum; ab aceto ſtillatitio immutatus.

*) Folia cum Floribus.
Decembre.
Obſ. Infuſum theiforme mulierculis antihyſtericum.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
12.	MALVAE vulg. flore ſimplici C. B.	ex flavo virideſcens.	herbaceus, mitis, uti infuſi.	nullus.	a ſale tartari color in flavum; ab aceto ſtillatitio nulla mutatio. *Nota.* Priori mixturæ aceto ſtillatitio adfuſo color penitus deſtructus in limpidumque mutatus.

Peylaviæ ad ſepes paſſim.
Incolis: *Kaeſe-Pappeln.*
Decembre.

Mar-

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
13.	MARRUBII albi vulg. C. B.	miniatus.	linguae radici amarus adſtringens; apici minor a).	ferventi citreus: frigefacto nullus.	a ſpiritu ſalis armoniaci color immutatus, a ſale tartari ſaturate flaveſcens; ab aceto pallidior.

Ad muros apricos cœmeterii templi cathol. *in Nieder-Peylau.* Spontanea tandem annorum decurſu.
Auguſto.

a) Cuique Linguae, oris palati, parti ſapor ejusdem objecti gradu diſtinctus.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
14.	MARRUBII nigri C. B.	ex flavo viridiuſculus.	amaricans, adſtringens acris. fere piperis.	aromaticus nauſeoſus, penetrans.	a ſpiritu ſalis armoniaci color plane flaveſcens; a ſucco acetoſellae color deſtructus, ſaporque diminutus.

*) Folia cum floribus.
Ex Horto ad muros apricos lectum, ſed ibi non cultum.
Octobri recentis infuſum.

*) Præſtaret hanc ſpeciem in officinas loco prioris, aut ſaltem in materiam medicam recipere.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
15.	MARI VERI.	viridiuſculus.	amaro nauſeoſus Roriſmarini P. I. no. 15.	amaro-dulcis, nauſeoſus.	a ſale tartari color ex viridi in flaveſcentem; ab aceto pallidior.

Syn. Thymbra hiſpanica Majoranae folio I. R. H. p. 197.
Marum RIVINI. „ In hortis curioſorum floret æſtate „ RUPP. p. 234.
Domi ex vaſis.
Incolis *Marum verum* *) vide Scholion ad hiſtoriæ ſequentis calcem.
Februario.

Mari veri HISTORIA ſuccincta.

Marum verum. Frutex exoticus perennis. Foliola alterna viridia nonniſi forti frictione manibus, aut hypocauſti mutatione, aut morbo plana expanſa, decidunt.

Frutici languido caſus foliorum ab imis frondibus incipit, ſenſim ad ſuperiores migrans: Aridorum decidentium color ex viridi incanus, dein flaveſcens, leviter rubiginoſus. Folia poſt binas ſeptimanas demum nova ex nodulis ad priorum alas propullulant.

Felibus ob odorem acido-volatilem, *) urinoſum (forte earum urinæ analogum **)? jocando decerpitur, maſticando deſtruitur, dum inſecta, muſcæ eum intactum relinquunt. Sapor acris ut ſaturejæ.

*) Spiritus Mari acidus ſuccos cœruleos in rubros quidem non mutat, nec cum alcali efferveſcit; ſed cum eo in ſal abit medium juxta Bucqueti *Introduction a l'étude des corps naturels tirés du regne vegetable. Paris,* 12. 1773. *Götting. gel. Anz.* No. 4. d. 8. Januar. 1774. p. 52. Analyſi chemicæ ſubjicere Marum, non ſivit penuria plantæ.

**) Mari noſtri odor *Valerianæ majoris radice odorata* I. B. analogus. Catis quoque, juxta Auctores, inſigne delectamentum, Rupp. l. c. p. 214. An ex analogia odoris, Maro ſimilis ac Valerianæ decantatæ, ſed ancipites, antepilepticæ vires?

Altitudo ad usque tres pedes. Trunci craſſities maxima ad pollicem. Rami flexiles ſe in figuras varias formari patiuntur.

Propagatio: ſurculus anni prioris, quovis tempore abſciſſus, humo e ſcobibus ligneis infigitur, loco umbroſo parca irroratione reponitur.

Transplantationem, humi mutationem, radicum copioſiſſimarum, teretium, flexilium inde læſionem ægre fert; impune radices cum humi gleba adhærente ex uno vaſe in aliud translocando, ſuſcipitur transplantatio quovis tempore.

Locum temperatum, aerem clauſum, ſed purum, ſolem modo per feneſtram omni amat tempore, frigoris, an conſuetudine? impatiens. Admiſſo ſubito aere frigidiuſculo folio-

foliola ilico rigent, ſe contrahunt, tepido brevi in priſtinum expanduntur.

M. Novembre 1771. frutex hypocauſti nimii caloris hyberni vitandi gratia, in cellam amplam variis e re cibaria vaporibus inquinatam locatus, foliolis vix intranti arefactis deciduis, tertia Martii 1772. adportabatur ſpecie emortui; ibidem majorana, rore marino aliisque plantis hortenſibus ibidem ſervatis, illæſis, priſtino loco verſus feneſtram repoſitus revireſcebat, ut vigeſima Aprilis frutici forma, foliola, ejusdem cum priſtinis copiæ ac magnitudinis eſſent redintegrata.

Apices ramulorum aeſtate ſolem verſus, hyeme ad fornacem, vel locum unde calor, ſe inclinant, vas vertendo in oppoſitum rectificantur.

Hyeme aeque ac aeſtate odorem late ſpargens, tempus pluvioſum indicat: Thermometrum raro fallax.

Halitus manuum attritu prolectus, naribus attractus, ſternutatorius; oculis admotus lacrymas movet.

Cœlo ſereno, flante inprimis Euro, odor nonniſi frictione manuum repetita proliciendus; Favonio leniter frictus emittit odorem. Aegre, parce aut nihil ſpirans, cœli conſtantiam indicat.

Manibus quibusdam folia tacta, ſenſitivæ ad inſtar, ſed lentius, ſe contrahunt, tardius ſe erigunt, remotis.

Hyeme veſperi quadam nive pugni mole, trunco contigua impoſita humo. Mane ſequente totus frutex aridus, folia nigra, flaccida, decidua omnia. Ilico rami ad truncum uſque reſecti; frutex loco temperato repoſitus, adhibita cura ſemianni ſpatio ramulis novis priorem ambitum, vitam, ruborem elegantiamque nactus: Analogia cum Polypis?

Sitim ſeu irrigationis neceſſitatem, ramulorum extremitates flaccidæ, recurvæ, folia languida contracta indicant. Aqua egelida (a frigida enim foliorum criſpatura) adfuſa ramulis ſemihora vix elapſa facies læta, vivida; refecta omnia.

Nimius hypocauſti calor, verno præſertim tempore, paucis horis ramulos ſupremos præcoces, luxuriantes, teretes, pellucidos, nudos, brevis vitæ, quorum apici bina foliola conjugata ad duos pollices uſque urget, quos ſol æſtivus producere non valet, languentibus reliquis. Remedium: temperatio caloris, reſectio præcocium.

Quindecim annorum intervallo bis floruit; prima vice Iulio, ſecunda, elapſis octo annis, Auguſto, urente Sirio.

Flores rubelli (florum perſicorum) labiati (ringentes) in ſpicas collecti breves, inodori. Calix ventricoſus, hirſutus, quinquefidus &c. Icon florum Rorismarini I. R. H. Tab. 94. ſatis bene reſpondet. Floreſcentia trium hebdomadum fruticem adeo debilitat, ut ſequente hyeme interiret, niſi reſecares maximam ramorum partem. Semini ejusdem plantæ finita floreſcentia ſato germinatio nulla.

Frutici, non obſtante crebra mutilatione, vita ad viginti & ultra annos. Senectute ſpinulæ in alis ramorum. Trunco ſquamulæ rhomboideae deciduæ recreſcentes.

In languore a cauſa occulta, reſectio aut ſummitatum, aut quatuor vel quinque ramorum lateralium auxilio.

Plebeiis adeo familiaris frutex, ut vix ulla domus ſine eo. Feminis odor contra cephalalgiam hyſtericam. In materia medica utique civitate donatus majoranæ, rorismarini, valerianæ, ſatureiæ ſimul ſuccedaneus, frutex.

Scholion.

Ad nomina: Arnica no. 4. *) Marum verum no. 15. *) Plebis vernacula, non modo dictas plantas, ſed fructus quosdam denominandi egeſtas.

Exempla.

*) Numerus eorum ex regno vegetabili, animali, morborum catalogo facile cumulari poſſet, ſed non hujus loci. Sufficiant adpoſitæ:

A)

(*A*) Denominationes exoticæ: (*Gallicæ*):

PYRUS.

1.) Pyrus ſativa, fructu aeſtivo, oblongo, ruffeſcente, ſaccharato. *Rouſſelet hatif.* I. R. H. p. 629. *) parciores fert fructus. Incolis: *Mon Dieu.*

*) Sapor quidem analogus, ſed caro dura, exſucca.

2.) Pyrus ſativa, fructu æſtivo, oblongo, magno (turbinato) odorato, ex flavo nonnihil rubente, carne dura ſaccharata *), quandoque maculis latis ferrugineis asperſus cortex. *Bon Chretien d'Eté* I. R. H. l. c. Incolis: *Bon-Chretien.* Vix ternis annis frugifera arbor:

*) Succo dulci expreſſo ad mellaginem inſpiſſato, ſemen ſinapi contuſum infuſum gratiſſimum cibis condimentum in Wetteravia.

**) Denominatio itidem (& cur?) Gallica; cum ultra ſex innotuerint vicinis Germanicæ,

3.) Pyrus ſativa. Fructu autumnali, turbinato (viridi) ſuaviſſimo (ſubacido) in ore liqueſcente. *Beuré verd* I. R. H. l. c. Incolis *Birne-gris*, Beurè gris vero *Iſembart.*

Obſ. I. Fructus hic ob corticem viridem &c. ingenuus *Beuré verd* I. R. H. in hortulo Paſtoris trihorio ad occaſum diſtantis vici *Petersvvaldau* a) ad radices montis auſtralis *die Eule* (qui Sudetorum pars) tres horas extenſi quatuor circiter millia hominum alentis, ſiti. Arbore pumila quotannis fertiliſſima cum pluribus ad ſedecim & ultra unciarum pondus, ſub fine Septembris, vel initio Octobris demum maturus, ſapidiſſimus éditur copioſe.

a) An vicus ſubalpinus ob Astrantiam *Rivini* Rupp. l. c. p. 280. quam ibi ad rivulum in planitie Iulio 1752. florentem vidi, cum inde per dorſum ſeptentrionale dicti montis plantarum ſpe rariorum, ſed vana, ejus conſcenderem jugum.

Obſ. II. Ibidem: Castanea ſativa C. B. „In hortis„ Rupp. p. 328. a Nobili Sileſio *b. ab Engelhard*, cujus Majores e Bernatibus, in horto plantata, fructus moravicis quidem minores, ſed aeque boni ſaporis quotannis profert: Cœli mitioris index?

4) Pyrus ſativa, fructu autumnali, turbinato, ſeſſili, flaveſcente, & in ore liqueſcente. *Beuré blanc d'Automne* I. R. H. p. 630. Incolis: *Blanſche Birnen.*

*) Nec quovis anno fructus fert, nec quidem maturos, arbor.

Obſ. III. Horum omnium ſapor nec adeo ſuavis, nec caro æque ac meridionalibus fructibus mollis; ſed circa capſulam ſeminalem lapidoſa. Saporis incolumitas vix trium dierum.

*) Venditores pomarii poma, pyraque ſpecifice haud appellare valentes magno vendunt pretio avidis.

Obſ. IV. Pyra pomaque ex obſervantia ſtato tempore (ſcil. Feſto Michaelis) ſint matura nec ne, cuſtodiæ laſſi, agitatis pertica arboribus terram delapſa colligunt.

(B.) DENOMINATIONES inquilinæ; (a) *impropriæ.* VITIS VINIFERA.

1. Uvae. Acinis dulcibus albidis, & nigricantibus I. R. H. p. 613. Incolis: *Wein.*

Obſ. V. In vineto aprico recens ad radicem montis vicini *Fiſcherberg* plantato, ob æſtatis brevitatem ventoſque auſtrales licet, frigidos tamen, rarius; ad muros albos vero calore ſolis demum matureſcunt intenſo.

Hortulani, culturæ rudes (nulli enim vinitores), vindemias jam circa Septembris finem, ægre Octobris initio, metu pruinarum &c.; quæ quandoque medio Iulii cadunt, vix transparentibus inſtituunt acinis. Talium uſu modico & medico, per plures ſucceſſivos dies hora ſtata matutina hypochondriacis ſine materia, alvus ſolito durior; ſepoſitis, conſueta iterum.

Plures ex regno vegetabili, quædam ex animali, immo morborum (ℵ) denominationes (A. B.) notari ulterius, niſi a ſcopo alienæ, poſſent.

(ℵ) v. gr. Pleuritis: *hizig Bruſtfieber.* Colica flatulenta flexuræ coli hyſtericis: *Seitenſtechen.* Hydrops: *Geſchwulſt.* Podagra: *gichtige Roſe etc.*

(C.)

(C.) DENOMINATIONES germanicæ quidem, ſed juxta alias regiones (b) inverſæ :

PRUNUS.

1. Prunus fructu (magno *), ovali) cœruleo, (nucleo ſeparabili) I. R. H. p. 622. alibi v. gr. meridionalibus: *Quetſchgen.*

Incolis: *Pflaumen, Land-Pflaumen.* **)

Pruna hujus ſpeciei cum nucleis clibano ſiccata acida, auſtera, ex Moravia advecta pro Pannonicis rapide venduntur.

*) Fructus reliqui *majores* cujusvis coloris itidem *Pflaumen* audiunt; quos cognominibus a ſe invicem diſtinguunt.

**) Pruna cœrulea oblonga, (ovalia) nucleo non ſeparabili dulciora: Incolis *Hungarica.*

Obſ. VI. Fructui hujates (no. 1.) tribuunt ſexus: Maſculinus; cui cauda parvula ad nuclei apicem, pediculum verſus, adpendet: *Pfläumling*; Femininus; cui hæc particula deeſt: *Pflaume* audit: hic frequentior illo.

2. Prunus fructu parvo *) dulci, atro-cæruleo, (fere globoſo, nucleo ſeparabili); *Pruna Damaſcena* noſtratia. I. R. H. l. c. aliis: *Damaſcener-Pflaumen.* Incolis: *Zvvetſchgen.*

*) Valent de reliquis *minoribus*, etiam ſupra ad no. 1. *) dicta.

Obſ. VII. Species prima, viz. fructu magno cœruleo &c. *) præcocis frigoris autumnalis patiens, meliorum defectu, unica fere, ubique copioſa colitur; & quamvis ob inclementem Iovem vix terno quaternove anno plenariam nanciſcatur maturitatem, vix cœruleſcens, conſueto termino, ſub Septembris ſcil. initio carpitur, aviditas eam non ſinit eſſe maturam.

*) Specie dicta ob inperfectam maturitatem cruda vel cocta, uti acetariis, hypochondriacis prædictis alvus ſegnis; bene maturæ carni dulcedo mellita, cortici acor. Species ſecunda rarior immatura decerpitur quoque.

Obſ.

Obſ. VIII. Climate huic vico rigidiore arbores alternis annis copioſos aut parciores, aut nullos (tum quieſcentes) ferunt fructus.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
16.	MATRICARIÆ ſativæ C. B. RUPP. p. 173.	ſubflavus.	amarus, aromaticus, adſtringens.	plantæ digitis tritæ.	a ſale tartari color in flavum; ab aceto ſtillatitio nulla mutatio.

*) Folia cum Floribus.

Ex hortis.

Ruricolis. *Maegde-Hülle*, alias: Mätter.

Decembre.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
17.	MELILOTI flore luteo.	e flavo virideſcens.	ſubdulcis, nauſeoſus, uti olei amygdalarum a).	ſubdulcis nauſeoſus.	a ſale tartari color in viridem ſaturatiorem, ab aceto ſimplici color saporque deſtructus.

*) Folia cum floribus.

Decembre.

Obſ. Solum aut cœlo aut cultura tepidius petit hæc planta, quam dato loco ſedecim annis nunquam videre contigit; an. 1766. menſe Iulio prima vice in via publica flore luteo legi inquilinam.

ADONIS arvenſis, flore phœniceo C. B. RUPP. p. 159. quem hanc regionem ob aſperius cœlum attingere timens, bina abhinc milliaria Iunii fine in via publica Wratislavienſi pingui lutoſa nigra pededentim hanc regionem petiturum offendi.

a) Oleum ex amygdalis dulcibus & amaris æque dulce; aqua ex amygdalis amaris ſtillatitia amara.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
18.	MELISSÆ. hortenſis.	virideſcens.	corticis citri recentis.	hircinus.	a ſale tartari color in ſaturatum viridem; ab aceto ſimplici nulla colori mutatio.

Incolis: *Immenkraut*: & jure quidem.

Decembre.

Obſ.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obſ. Grata, immo ſerpillo gratiora apibus folia, copioſum, æque ac tiliæ, mel ſuppeditantia, quod toto anno collectum die *Mercurii Cinerum* fumi ope adimunt.

Qui faciem manusque recentibus fricant foliis, ab apum veſparumque odore manſuefactarum (vel quaſi temulentarum) punctura intacti manent, uti ferunt. Experimentum periculoſum.

Dux apum cujus generis ſub judice lis eſt?

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
19.	MENTHAE rotundifoliæ criſpæ. C.B. RUPP. p. 229.	ſubflavus.	leniter aromaticus.	fragrans plantæ. hircinus.	a ſale tartari color ſature flaveſcens; ab aceto ſimplici immutatus.

Ex hortis.

Ianuario.

Obſ. Meliſſæ & Menthæ infuſa theiformia antihyſterica & anticolica certa ex cauſa frigida, mulierculis ob ſaporem, odoremque penetrantem raro accepta; Menthæ partes ad mentem *Boerhaave* in unum (v. gr. in mixturam) concentratæ a) ventriculo, ſed pro more frigide ingeſtæ, cum ejus inflatione, ructibus auctis toti generi nervoſo irritationi, activæ *) nimis: calida ſalubrior. Mentha & adultis anthelminticum fidum.

a) Idem valet de Meliſſa, ejusque præparatis.

*) Clinico annoſo non licuit eſſe adeo felici, a remediis activis tantos ſalutares ac veteribus obſervare effectus.

Seculo noſtro debiliori ac ſenſibiliori materia nova medica, fatua ac iners, (ad otium fallendum, vel ut dixit olim FONTENELLE: *pour amuſer les malades*) condenda foret?

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
20.	PIMPINELLÆ ſanguiſorbæ C. B.	flaveſcens; uti *Thée Boey* dilutum.	amarus adſtringens.	herbaceus.	a ſale tartari color in ſature flavum, uti infuſum *Thee Boey* ſaturatum, ab aceto deſtructus.

Peylaviæ in pratis uliginoſis *an der Frankenſteiner Straſſe.*
Incolis: *Welſche Bibernell.*
Februario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
21.	PULEGII latifol. C. B.	flaveſcens uti *Thee-Boey* dilutum.	aromaticus.	fragrans, acer.	a ſale tartari æque ac a ſpiritu ſalis armoniaci ſature flavus; nec ab aceto, nec a ſucco acetoſellæ ulla mutatio.

Ex hortis.
Januario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
22.	PULMONARIAE maculoſæ off:	flavus uti *Thee-Boey* ſaturatum.	dulciuſculus.	herbaceus.	a ſale tartari color in obſcure flavum; ab aceto pallidior.

Peylaviæ *hinter dem Rogen-Teich im Buſch.*
Februario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
23.	RUTAE hortenſis latifoliæ C. B.	virideſcens.	amariuſculus; nauſeoſus.	dulciuſculus; nauſeoſus, *foliorum ſennæ.*	a ſale tartari æque ac a ſpiritu ſalis armoniaci color ſature viridis; ab aceto & ſucco acetoſellæ nulla mutatio.

Januario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
24.	SALVIAE latifol. RIVINI.	fulvus.	dulcis, aromaticus adſtringens.	dulciuſculus.	a ſale tartari color in flavum; ab aceto ſimplici nulla mutatio.

Ex hortis.
Januario.

SA-

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
25.	SANICULAE officin. C. B.	flaveſcens uti *Thée-Boey* dilutum.	herbaceus paullulum adſtringens.	herbaceus.	a ſale tartari color in fulvum; ab aceto nulla mutatio.

Peylaviæ in nemoribus *am Rogen-Teich.*

Januario.

6.	SATUREIAE ſativæ I. B.	virideſcens uti *Thée-verd.*	aromaticus dulciuſculus.	plantæ digitis tritæ.	a ſale tartari color flaveſcens; ab aceto deſtructus.

Ex hortis.

Quibusdam *Pfefferkraut.*

Martio.

Obſ. Hortulanis coquisque plurimis notæ plantæ incognitus uſus. Wetteraviæ condimentum ad phaſeolos gratum, aromaticum. *Bohnen-Kräutgen* audit.

27.	SCORDII. C. B. (*)	flaveſcens uti infuſum *Thee-Boey* dilutum.	*Allii.* amariusculus nauſeoſus.	mitior planta hircinus.	a ſale tartari color in flavum; ab aceto nulla mutatio.

Sileſiæ non indigena, quantum hucusque innotuit inquirenti.

Januario.

*) Quantus olim (an hodie?) de viribus rumor! an perennis?

28.	SCROPHULARIAE nodoſæ.	viridiuſculus.	herbaceus apici, amareſcens radici linguæ.	herbaceus.	a ſale tartari color in flaveſcentem; ab aceto deſtructus.

In *der Ober-Peyle* ad ſæpes rivosque.

Incolis: *Kropf-Wurz.*

Iulio.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
29.	Sennae f. ſ.	fulvus uti *Thee Boey*, intenſius ſaturatum.	dulciuſculus nauſeoſus *)	nauſeoſus dulcis.	a ſale tartari ſpadiceus; ab aceto vini flavus color.

Incolis *Seems-Blætter.*

Iulio.

Obſ. 1. Infuſum ex foliorum ſcrupulo; fervidæ unciis duabus ſemis factum.

2. Infuſum frigidum ſaporis minus nauſeoſi a) calido, viribus integris.

a) In halitu nauſeoſo vis laxans, infuſione ſervatur; ebullitione avolat.

3. Foliolum unicum cum infuſo Thee, lacte, ſaccharo edulcoratis, tenellis per plures dies, augendo quovis die foliorum numerum, ſic ſenſim adſueſcentibus deceptisque Thee ſpecie alvum facile ſine torminibus laxat. Idem obtinetur: Mercurii dulcis ſcrupulum ſemis nodulo ferventis unciis viginti infundendo; frigefacta pro potu ordinario; calida *Thee Boey* infuſum paratum, cum lacte, & ſaccharo pro guſtu, bis de die vaſcula quædam propinando: prius anthelminticum haud fallax; poſterius laxans b) mite, deobſtruens ſecurum &c.

b) Laxantium doſis pro infantibus in ratione annorum inverſa; pro ſenibus directa.

*) Sapor odorque foliorum Sennæ ingratus alta mente ultra ſemiſeculum, obedientia quovis ſemeſtre infuſum ſorbillare coacto, recolitur.

30.	Sennae f. ſ. una cum Foliis Scrophulariae nodoſæ.	pallidior priore (no. 29.) miniatus.	fol. ſennæ *nullus*. apici linguæ amaricans Scrophulariae. no. 28.	herbaceus *non* nauſeoſus. Scrophulariæ prædominabat,	a ſale tartari color miniatus; ab aceto flavus; infuſo foliorum ſennae (n. 29.) c. aceto obſcurior.

Julio.

Obſ. I. Infuſum ex fol. ſenn. ſcrupulo & fol. ſcrophulariæ ſcrupulo ſemis. Fervidæ prior (no. 29. 1.) quantitas.

2. An

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

2. An vera proportio ſcrophulariæ emendando foliorum ſennæ nauſeoſo ſapori intemeratis viribus?

a) In ſaporis correctorem purgantium, aut in purgantia minus ingrata, aeque efficacia ulterius inquirere haud vanus labor.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
31.	Serpylli citrati Rivin.	flavo virideſcens, uti infuſum *Thee Verd.*	infuſi corticum Citri citra acrimoniam.	fragrans, plantæ digitis tritæ.	a ſale tartari color in flavum; ab aceto rubellus; a ſucco acetoſellæ coccineus.

Am *Queſtenberg* copioſe in umbroſis, ad ſylvulæ marginem.
Januario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
32.	Tanaceti.	ſubflavus.	amariuſculus adſtringens.	fragrans; plantæ tritæ debilior.	a ſale tartari color flavus; ab aceto ſimplici nulla mutatio.

Ex hortis.
Januario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
33.	Trifolii fibrini *Tab.* folio longiore.	virideſcens infuſi *Thee Verd* diluti.	auſterus, amarus, linguæ radici tenax, adſtringens nauſeoſus.	herbaceus.	a ſale tartari color flaveſcens; ab aceto ſimplici nulla mutatio.

In Pratis udis *hinterm Fiſcherberg.*
Incolis. *Fieber-Klee. Waſſer-Klee.*
Januario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
34.	Veronicae offic. Rupp. p. 244.	virideſcens infuſi *Thee verd* diluti.	herbaceus, adſtringens amariuſculus, nauſeoſus.	herbaceus.	a ſale tartari color in viridi-flaveſcentem; ab aceto ſimplici deſtructus.

In via *am Habendorfer Buſch.*
Januario.

No.	FOLIA.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obſ. Brevis ævi olim *Veronica* Theezans, cui merito palmam *Thee* Sinenſium rapuit genuinum, rapietque ſemper. *Melampyri* lutei anguſtifolii: Incolis *Eberizen.* C. B. Rupp. p. 239. *auf dem Quæſtenberg* copioſi, infuſum theiforme inſtillato lacte, cum vel ſine ſaccharo, infantibus in pædagogiis ientaculum per annos minime nauſeoſum: Thee ſuccedaneum.

* * *

Plantæ hujus partis II, quarum binæ partes, ſc. flores cum foliis infuſa ſimul & quæ aſteriſco (*) in margine notatæ ſc. No. 1; 4; 6; 7; 11; 14; 16; 17; ſuo relictæ loco. Claſſem peculiarem conſtituere non ſivit earum paucitas.

INFUSA PLANTARUM.

PARS TERTIA.

RADICES.

(Fervida infuſæ: leniter decoctæ.)

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
1.	Althææ.	ſubflavus.	dulciuſculus.	nullus.	a ſale tartari flaveſcens; ab aceto & ſucco acetoſellæ rubellus.

Ex horto.

Obſ. Decoctum mucoſum demulcens pellucidum; dulcedo a quarta parte acidi adfuſa non mutata.

Martio.

An-

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
2.	ANGELICAE.	fuſcus.	amarus, acris, adhærens linguæ.	radicis.	a ſale tartari color ſpadiceus; ab aceto obſcure flavus.

Ex montibus Sudetis.
Martio.

3.	ARI.	ſubflavus uti *Althææ* n. 1.	fatuus.	nullus.	nec a ſale tartari; nec ab aceto color mutatas.

Ex horto.
Martio.

Obſ. Recens acerrima radix inodora ſiccata, fervidæ nil impertit acrimoniæ, recentis ante annos maſticatæ memor ſiccatam deguſtare denuo non audebat terrefactus ſcriptor.

4.	ARISTOLOCHIAE rotundæ RIVINI.	viridis.	amarus *abſinthii* n. 1. P. II.	herbaceus.	a ſyrupo papaveris rhœados color fuſcus; a ſale tartari nulla quidem mutatio; ſed pellicula ſupernatans, ſedimentum album; ab aceto itidem immutatus color.

Ex M. Sudetis.
Incolis: *Hohlwurz.*
Martio.

5.	CALAMI AROMATICI. C. B.	ſubflavus.	aromaticus radice mitior.	ingratus calido: frigido nullus.	nec a ſale tartari; nec ab aceto ulla colori mutatio.

In piſcina Peylavienſi prope *Gnadenfrey* copioſiſſime.
Martio.
Obſ. 1. Infuſum frigefactum brevi fit gelatinoſum.

Obſ.

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obſ. 2. Calamus ſaccharo conditus ventriculo ſpasmos, ructus flatusque ciet, tandem ab eo rejicitur vomitu; cf. *Obſ.* ad No. 2. P. 1.

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
6.	Cichorii ſylveſtris C. B.	ſubflavus.	amarus.	nullus.	a ſale tartari color obſcurior (ſc. flavus); ab aceto pallidus (fere limpidus)

Peylaviæ paſſim ad vias publicas fl. cœruleo.
Incolis: *Cichorien.*
Martio.
Obſ. Uncia ſemis inciſa ſpecierum pectoralium off. unciæ uni c. ſemiſſe mixta, infuſo pectorali theiformi pleuriticis cardialgias excitavit; remota ceſſantes. Aliorum ventriculo gravis radix.

Scholion.

Cichorii hortenſis radix inciſa, certa encheireſi toſta, pulveriſata &c. in Sileſia inde ab Anno 1770. *Succedaneum* Coffee exotici *perfectum*, eoque ſalubrius jactari cœpit. Dubitant multi imprimis, quod a crudæ radicis ſalubritate ad toſtam non valeat conſequentia &c. Mitiſſima planta, frigidæ indolis, empyrevmatica, acris, calida, ſanguinem exæſtuans toſtione fit leviſſima. Immo remediorum facile princeps cortex peruvianus alias temperatus toſtione fit calidus, & extractum ejus aquoſum licet, pulſum, caloremque inducit hecticum.

Cui Coffee martinicenſis, ſurinamenſis pro more valde toſti decoctum valde ſaturatum amarum in deliciis; providaque linguæ acumen Coffee levantici characteriſtici deguſtandi ab aliisque varietatibus diſtinguendi ſuo bono denegavit natura, illi decoctum haud diſplicebit nuperum, immo æque ac Coffee exotici adridebit.

Ex-

Experimenta jam ante notum Coffee cichoraceum quædam circa:

1.) Hordeum mundum, ſphæricum, meridionalibus: *Ulmer-Gerſte, Perlen-Gerſte*; Sileſiis: *Perlen-Graupe.*

Decoctum ex toſto, trito aquoſum *) ſaturatum, mucilaginoſum jam Basileae Septembre 1737. cum lacte, ſaccharatum ad modum Coffee, ad vaſcula quædam (*Taſſen, Schalen*) ſorbillatum; ſed ſatietas cito.

Sapor haud ingratus, mitis, dulcamarus, oleoſus; odor amareſcens ab empyreumate tecto.

*) Medicis tum temporis tanquam ſanguinem incraſſans, pituitam producens, augens, vaſa emolliens ſuſpectum hoc decoctum, quod jam anno 1740. in Wetteravia modice ſaccharatum ſine lacte, per annos quotidianum jentaculum feminis agiliſſimis, cholericis, ex rigiditate vaſorum hyſtericis, absque ullo phlegmatis, aquoſitatis, lentoris indicio, demulcendi ſcopo ſorbillatum: nullum inde lenimen malorum.

2.) Amygdalae dulces, excorticatæ, inciſæ, toſtæ, tritæ. Pulvis ſupernatans ægre cum fervente miſcibilis, ſpumans. Decocto empyreuma tolerabile*), amaror modicus dulcedine mixtus, linguam praeterlabens; odor dulciuſculus, haud ingratus.

*) Variat empyreuma amarorque pro toſtionis gradu.

3.) Mayz (Mays I. R. H. pag. 531.) Incolis: *Welſch-Korn.* In hortis raro maturans, granis contuſis toſtisque &c. empyreuma modicum decoctum ceterum blandum, dulcedo amygdalino major, odor prioris 2.)

4.) Triticum hybernum I. R. H. p. 512. Vulgo: *Winter-Waizen.* Rupp. p. 302.

5.) Secale æſtivum. Incolis: *Sommer-Korn.* An vernum I. R.H. p. 513?

*) Secale hybernum majus C. B. Sileſiis (*Korn*) aliis *Roggen*, primarium frugum. Reliqua terræ producta, æqualis immo majoris pretii, negligentius coluntur, aut huic poſtponuntur. Ejus fertilitas octo granorum.

Utriusque 4) & 5) loti toſti, triti vapor ingratus. Decoctum empyreumaticum, amarum, auſterum, linguæ adhærens;

rens, fervidam minori quam 1. 2. 3.) quantitate ſaturans, pulvis ponderoſus fundum petens.

Sapor, addita licet Coffee exotici cujuscunque parte anatica conſtanter ingratus, incorrigibilis.

6.) Scorzonerae hortenſis radix. Inciſæ, toſtæ &c. decoctum empyreumaticum tecte amarum.

Sapor peculiaris (medicamentoſus) facile nauſeoſus. Odor 5.) & 6.) nares minus feriens prioribus 4. & 5.)

7.) Cichorii ſylveſtris C. B. (ſ. offic.) radix. Minutim ſectæ, toſtæ &c. decocto ægre ſaturando amaror *Scorzoneræ* manifeſtior. Empyreuma 6) ingratius, linguæ perceptibilius. Sapor medicamenti, non diu ferendus, & cui palatus non facile adſueſcendus. Odor. 6.)

8.) Cichorii hortenſis radix. Decoctum ex certo modo toſta tritaque radice, ſeu *Coffee Cichoraceum* nuperæ præparationis; empyreumaticum amarum quidem, linguam tamen ſupradictis (no. 1 - 7. incluſ.) blandius adficiens.

Odor aduſtæ R. Cichorii, nec non dictorum vegetabilium tolerabilis licet, a Coffee ingenui toſti maxime diſtans odore: plantam prodit inquilinam.

Sapor Coffee Martinicenſi ac Surinamenſi quidem analogus, ſed ſtimuli expers, brevi faſtidioſus, vappidusque; eminentior licet citatis. Veri coffee credulitate ſuffulciendus ſapor.

Dicta hæc de decoctis aquoſis ſimplicibus No. 1 - 8.) valent. Amaror eorum empyreumaticus ſaccharo & lacte, aut qui præſtantior, cremore ejus, addito corrigitur quidem, ſed non tollitur penitus indeſtructibilis, ingratus linguæ ſenſibiliori.

Decocta ex granis Mayz 3) & radice modo dicta cichorii hortenſis 8), cum raſuræ cornu cervi pugillo, pro palato edulcorata, cremore lactis inſtillato, quo calidius eo melius, hauſta, ad binas modo dicti Coffee exotici varietates quam proxime adcedebant: ſorbillantibus fuco.

Ponatur cum fautoribus: Decoctum ex radice cichorii hortenſis, mitius, anxietates, palpitationes, hæmorrhoides

cœ-

cœcas &c. non eo gradu, ac illud ex binis fabis exoticis, excitare; an vero ſenſibilioribus plane innoxium, dubitandum? præſertim, quum, ut circa Coffee exotici fabas moris, ex radicis ad nigredinem toſtæ, doſis copioſæ prolongata ebullitione ſaturatius præparatur decoctum.

Quicquid ſit, dictis vegetabilibus no. 1-8.) ne quidem fabis exoticis e *Martinica* & *Surinamia* exceptis, deficit inter torrendum fragrantiſſimus longe lateque ſe ſpargens refocillansque vapor odorque. Deficit omnibus & in infuſo & decocto aromaticus innominabilis *Coffee levantici* aut DE MOCCA, linguis perceptibilis ſolis acuatis ſapor.

Num ergo Coffee cichoraceum ſit ſuccedaneum *perfectum* Coffee exotici & quidem *omni modo ſalubre*: Iudicium ſtet penes lectores?

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
7.	GALANGÆ (minoris.)	rubellus.	acris, urens.	radicis; ſed debilior.	a ſale tartari color fuſcus; ab aceto carneus.
	Martio.				
8.	GENTIANAE rubræ.	flavus.	amarus, penetrans.	nullus.	a ſale tartari color ſaturatior; ab aceto pallidior.
	Martio. Ex M. Sudetis.				
9.	HELENII.	ſubflavus.	dulciuſculus.	radicis; ſed debilior.	a ſale tartari color ſaturatior; ab aceto pallidior: uti prioris 8.
	Martio. Ex horto *aufm Rothenhof.* *Obſ.* Vinum enulatum ſaporis urinoſi ingrati.				

Hel-

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
10.	HELLEBORI nigri.	flaveſcens	amariuſculus, nauſeoſus.	nauſeoſus.	a ſale tartari color flavus; ab aceto pallidior.

Martio.

Ex M. Sudetis.

11.	IALAPPAE.	fuſcus.	nauſeoſus notiſſimus; forte inde nomen (*)	nauſeoſus.	a ſale tartari color ſpadiceus; ab aceto pellucidior, ſc. obſcure flavus, luteus.

Martio.

Incolis: (*) *Schmeckenicht.*

Obſ. Hæc radix cum præcedente vini potatoribus minori doſi, quam cereviſiæ adſuetis, porrigenda.

Ialappa cum vino albo infuſa, vel leniter decocta, acredine virulenta orbatur nauſeoſa. Tormina inde nulla. Manna ſoluta calido grate edulcorat acorem infuſo, ut quoque infantibus adrideat.

12.	LIQUIRITIAE.	ex flavo viridiuſculus.	dulcis.	dulciuſculus.	a ſale tartari color flavus; ab aceto flaveſcens.

Martio.

Ex vinetis Moraviæ advehitur recens.

Obſ. Decoctum pro potu acrimoniam involvit ſcorbuticam; alvoque lubricitatem conciliat: expertus.

In quibuſdam noſocomiis potus ordinarius. *) Radix ſit ſelecta, ſana, munda: ſecus ſapor peregrinus ptiſanæ.

*) Mulierculis non ſemper tolerabilis: tamen bibendus.

13.	NAPELLI.	fuſcus.	nauſeoſus: *Hellebori* no. 10. fere.	nauſeoſus.	a ſale tartari nulla colori mutatio; ab aceto color dilute flavus.

Novembri.

Ex horto. Ejuſdem cum floribus P. I. no. 12. Plantæ.

Obſ.

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obſ. Decocti ſaturati guttæ ducentæ ſtatim poſt prandium deglutitæ: nauſea aliqualis, præterea que nihil. Reliqua de napello vide l. c.

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
14.	NINSING.	citreus.	ſucceſſive: fatuus; amarus; dulciusculus *Liquiritiae* no. 12.	dulciusculus.	nec a ſale tartari; nec ab aceto ulla colori mutatio.

Siſari Americanum.

Novembri.

In Penſylvania culta Radix.

*　　*
　*

Obſ. 1754. M. Auguſto ab amico *) ex Penſylvania, quo per annos commoratus, reduci hanc radicem adcepi. Craſſities ultra pollicem, ſubſtantia alba, lignoſa, dura, ſectæ transverſim ſtrata eccentrica, nivea.

*) Cujusnam plantae radix? non addebat donator: quam quoque ſcriptor ignorat.

Magna copia inde in Angliam transvehi, ibique ſub nomine NINSING magno vendi pretio narrabat. Infuſo vinoſo aut gelatinæ vires tribuuntur analepticæ Anglis.

Ob figuræ, ſtructuræ, coloris, ſaporis, odoris cum Siſari germanorum (vid. infra no. 18.) adfinitatem forte una eademque ex antiquo orbe in novum, aut reciproce tranſplantata radix? ut nunc nomine *Siſari Penſylvanici* eam inſignire liceret.

Nomen NINSING licet Penſylvaniæ, Iaponiæ, Sinæ audiat idem; hæ tamen radices a ſe invicem toto differunt cœlo: Radix Sinenſium teres, craſſities vix ultra duas lineas, flava, curvata, transparens, elaſtica, flexibilis,

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

liqueſcens ore glutinoſa, ſaporis ſubdulcis nauſeoſi, uti gummi ceraſorum.

Talis genuina M. Iunio 1743. Caſſellis Haſſorum apud pharmacopœum adſpecta & deguſtata; cujus deſcriptionem Rumphius (forte primus?) c. Icone, non ſatis ſimili dedit. Burmannus *Horti Amſtelodamenſis* parte tertia bonam olim iconem promiſit, quam videre nondum contigit. Deſcriptione ulteriori indiget radix hæc nondum ſatis nota.

15.	Pimpinellae albæ.	ſubflavus.	paullulum acris. Radici linguæ adſtringens.	nullus.	a ſale tartari color ſature flavus; ab aceto pallidior.

Peylaviæ „in apricis & aſperis tenui gramine veſtitis frequens.„

Martio.

Obſ. Radix infuſo aquoſo acrior, contra anginam viget in eſſentiam fiducia vana.

Species *nigra* a curioſis in hortis colitur:

Spiritui infuſa frumenti eſſentia antifebrilis vulgo cœrulea.

16.	Polypodii offic. ſ. vulgaris C. B. ſeu murorum.	ſature flavus (luteus)	dulcis, nauſeoſus.	dulciuſculus.	a ſale tartari color miniatus; ab aceto flaveſcens.

Im *Rothenhof-Garten an der Mauer zvviſchen den Steinen.*

Incolis: *Stein-Wurzel.*

17.	Rhei electi.	ſature flavus.	nauſeoſus.	nauſeoſus.	a ſale tartari color ſpadiceus; a ſucco acetoſellæ croceus.
			vix deſcribendus, deguſtantibus notiſſimus.		

Martio.

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.

Obſ. Semel in vita, & quidem Lauterbaci d. ſexta Ianuar. 1745. rigido gelu, non ægrotanti, ſcopo, ex præjudicio, laxandi prophylactico, hauſtu matutino animæ rhabarbari frigidæ uncia, ſub debito regimine, adpetitus prandio deficiens, circa veſperam, ſpasmi univerſales, tormina enormia ſicca, ad lipothymiam uſque; lectus viribus fracto petendus, iusculis calidis, ſomnoque ægre ſopita, die ſequenti virium proſtratio: nullae ſedes.

Propriis didici doloribus intempeſtivam ſanis purgantium laxantiumque, mitiorum licet, hypochondriacis ſine materia inprimis adhibitionem nocivam. Philantropia in poſterum petentibus disſuaſi haud neceſſaria. Deflexionis a recto tramite accuſatio: fiduciæ in ſanitatis cuſtodem detrimentum: ſoſtrum.

*) Morbonæ §. 55. p. 69. in morbis decennii quarti minoribus lapſu memoriæ omiſſa experientia hæc propria.

Rhei ſtimulantis, ſpasmos cientis, ſanguinem exagitantis, inquinantis, hæmorrhoides cœcas prolicientis &c. uſus inprimis dyſenteriæ principio, jure limitandus.

Vim egregiam laxandi quantitas minor præ majore exſerit. Rheum, ſi quater de die grana quinque cum ſtibii diaphoretici grano uno vel altero & ſalis Seignette ſcrupulo dimidio in aqua deglutitur, vis laxans in ratione inverſa quantitatis, ſ. ponderis.

Rhei ſapor juſculo farinoſo aut infuſo coffee aquoſo corrigitur: expertus ipſe toties olim.

18.	Sisari europæum.	citreus.	dulciuſculus radice debilior.	infuſo calido ſubdulcis; frigido nullus.	a ſale tartari æque ac ab aceto nulla colori mutatio.

Ex hortis.

Decembri.

Sy-

Sy-no-ny-ma. } *Siſarum Rivini.*
Siſarum Germanorum C. B. *Zucker - Wurzel.* Rupp. l. c. p. 283.

Obſ. Semen horto area ſabuloſa per annos ſatum, tertio quovis autumno radices craſſas molles, longas, boni produxit ſaporis; copia ob eximiam dulcedinem nauſeoſa. Mutata ejusdem horti area, ſoli a priori diverſi, lutoſi frigidi &c. cultura priſtina radices degeneres, ligneæ, duræ, teretes, inſipidæ, non amplius edibiles effoſſæ. Invito deſerendum hoc ferculum.

Scholion.

Incolis hæc radix plane peregrina anonyma non modo unica; ſed alia quoque olera legumina &c. vicinis inquilina ante hos viginti annos plus minus ignota; tempore ab extraneis parce coli incepta, deguſtata, palato nec adſueto, nec adſuefaciendo ſemper ingrata; Ecce quædam:

(A) IGNOTA:

(a) ex Radicibus (α) longis, teretibus:

1. Scorzonera latifolia altera C. B. *Hafer- (Haber-) Wurzel.* Rupp. l. c. p. 207.

(β) rotundis:

1. Napus ſativa radice lutea. „ Apud Batavos frequens eſt: *Soete Knollen.* " Rupp. l. c. p. 83. toto fere anno egregii ſaporis.

Obſ. I. Rapas ſativas radice oblonga, candida Rupp. l. c. poſt demeſſas fœnaria falce ſegetes, ſatas ſibi relinquunt, paſtinare negligunt; nimis cito effoſſas filo adpenſas aere aperto imperfecte ſiccant. Semiputridæ cum carne ſuilla coctæ hyeme ferculum præſtantius omnibus. *Welke Rüben.*

b) Ex

(b) Ex Cerealibus:

1. Zea, Spelta ſecunda Tragi. *Spelz. Dinkel* meridionali Germaniæ.

Zea biglumis?

*) In Sileſia ſuperiore, & calidiore, parce ſub nomine *Spelz* colitur, nomen: *Dinkel* plane incognitum. Molendinæ exteriore folliculo integre deterendo (*Rönnlen*) deficiunt.

(B.) INNOTESCENTIA.

(a) Ex capitatis.

1. Brassica ſabauda rugoſa I. B. *Savoyen-Kohl* hortulanis exteris;

Braſſica, alba vel *viridis, criſpa* C. B. *Wirſching* Rupp. l. c. p. 74.

*) Varietates non capitatæ, nec non hybridæ: Incolis per advenas inde a quindecim annis ſub nomine *Welſchkraut* demum innotuere.

(b) Ex ſiliquoſis:

1. Phaseolus. Rivini. *Bohnen.* Rupp. l. c. p. 263.

Phaſeolus ſcandens, ſiliquis longis, latis incurvis, fructu albo I. R. H. Incolis: *Phaſolen*; paucis: *Schvverdtbohnen.*

Obſ. II. Fructus autumno ſiliquis exemtus aridis unice hucusque in uſu. Inde a decennio ex imitatione advenarum ſiliquæ integræ, recentes, juniores jam circa Iulii initium, iuſculo carnis elixæ transverſim minutimque ſectæ cum ſaturejæ (P. II. No. 26.) foliolis aliquot honoratiorum menſis inponi cœpit. Plebi cum aliis oleribus tenerioribus aut fama, aut horto, notis parvi tamen momenti; utpote cui panis gravis ex farina ſecalina non ſatis volatiliſata *) nec bene fermentatus **), nec ſalitus, nec apte depſitus, clibano non debite calefacto, nec ſatis diu eo relictus, hinc inſufficienter coctus, acidulus, ventriculo onus, attamen tranſitorie ſatiens, incomplete nutriens, ***) ſodam excitans, alvum non adſuetis obſtruens &c. butyro ſemirancido ſale licet condito illinitus ****); caro ſuilla, paſtilli molles farinacei (globuli, offulæ) vulgo *Kloeſe*, immerſione bullienti indurati, butyro liquefacto em-

pyrevmatico (condimento ſummo) perfuſi cibus primarius, quotidianus nunquam faſtiditus: immo ejus creſcit eſu cupido.

*) A pulte craſſa, globuloſa ex hac farina puſionibus jam a tertio nativitatis die intruſa, atrophiæ, rachitides.

**) Farinam ſecalinam, fermento vulgari ex farina aceſcente quidem inficiunt; triticeam cum fæcibus cereviſiæ fermentare unice norunt, nec aliter volunt. Operæ piſtoriæ rudes antiqui moris tenaces nova recuſant.

***) Famulus quotidie præter alios pinguedine natantes cibos largiter ingeſtos panis ſupra dicti libras civiles (a) 2 1/2 – 3 1/2; famula 1 1/2 – 2 – 2 1/2. comedit.

(a) Libra civilis wratislavienſis ad eam quæ Bernæ :: 3: 2. ad eam quæ Trajecti ad Mœnum :: 5: 4.

****) Cui res adeo anguſta domi, panem absque butyro comedendi, levis notæ macula notatur.

* * *

Dicta Obſ. I. & II. Circulum (Præfecturam) montoſum, frigidiorem Reichenbach Principatus Swidnicenſis unice ſpectant.

(c) Ex tuberoſis:

1. Solanum Tuberoſum eſculentum C. B. „germ. *Tartuffeln oder Erd-Aepfel.* In *hortis* a) variis totius Germaniæ floret Iulio & Auguſto" Rupp. l. c. p. 49.

a) Ruppii tempore agris nondum abunde cultum videtur exoticum. Incolis: *Erd-Birnen*, nomen Doctorum *Erd-Aepfel* ridentibus.

Obſ. I. Varietates ruricolis comeſtibiles *quatuor* ſequentes:

a) albæ		1.	rotundæ, innominatæ.
b) rubræ.	præcoces	2.	craſſæ incurvæ: *Poſthörnel; Säumagen.*
	ſerotinæ	3.	longæ transverſim ſulcatæ: *Zapfen.*
		4.	rotundæ gibboſæ cuneiformes: die *Käuligen.* *)

*) Nomina 2. 3. 4. a figuræ dictis analogia rebus. Color tuberum, uti florum.

Folia teneriora inter olera quibusdam recepta.

2. Sol

2. Sol altiſſimus, radice tuberoſa, eſculenta „ *Helianthemum indicum tuberoſum* C. B. P. *Erd Aepfel.* In hortis & agris a) frequens" Rupp. l. c. p. 168.

a) Secus in Sileſia.

Incolis: *Erdæpfel* ſtricte; doctioribus: *Erdbirnen.*

Obſ. II. Ambæ hæ ſpecies nomine hujatibus communi *Cartoffeln* audiunt. Licet prior hoc proprie inſigniatur œconomis.

Prima copioſiſſime in agris ad varios uſus domeſticos colitur. Divitum menſis ob ſaporem farinoſum, pani analogum quoque ſiſtitur.

Qui cum plebe panis a) *nigri* (b. Obſ. II.) copioſum eſum ad ſanitatem maxime proficuum non modo familiaribus ſuis, immo convivis ſollicite commendant. Plurimi liberis ſuis parce edentibus abundanter eum obtrudunt minaces parentes.

a) Panis *niger* ſeu ſecalinus minus quam *albus* ex Zea vel Tritico nutrit.

Secunda raro in hortis, nunquam in agris plantatur vilipenſa.

Utraque ſpecies effoſſa cellisque adſervata quatuor ſeptimanarum ſpatio amareſcit. Prioris tubera hyeme ſolo relicta, modo gelu ad eas non penetret, incolumia, bonique ſaporis ad ver usque conſervantur: de ſecunda nil conſtat.

Solanum tuberoſum (L.) Sileſiis primo rumore contemtui famam quidem ſed tardam acquiſivit. Refragantibus tandem ordine ſequente chronologico in agris plantari cœpit copioſum v. gr. anno:

1730. In Principatu Wratislavienſi.
1742. - - - Bregenſi.
1745. - - - Swidnicenſi.
1748. - - - Opolienſi.
1760. - - - Troppavienſi.

De reliquis nil certi.

(d) Ex plantis pabularibus.

α Iumentorum.*

1. Medica major, erectior floribus violaceis. (*Luſerne*) I. R. H. p. 410. Incolis: *Serne* ex corrupto nomine gallico, vernaculi defectu, licet aliis *Schnekenklee* audiat.

Planta Peylaviæ per extraneum demum 1766. innotuit ſub frigido cœlo perennis. Aeſtate eadem quater ſecari patitur. Annoſiori caules duriores palatum vaccis lædentes minus iis adcepta. Fama non adeo ſecunda. Coloni ei invitam impendunt operam. Strages annua a rigida nimisque protracta hyeme.

An hæc Medica ſit vera Medorum, veterumque?

2. Trifolium pratenſe purpureum C. B. P. *Wieſen-Klee* Rupp. l. c. p. 254. Incolis *rother geſæter Klee.*

*) Iuxta Hallerum apud Ruppium l. c. p. 255. (Quod ſeritur eſt potius varietas pratenſis ſ. primæ hujus ſpeciei),, (folio maculato). juxta Ruppium. l. c. Trifolio folio longo, flore purpureo Rivin. fere ſimile ſeritur in agris ad jumentorum pabulum,, cf. Rupp. p. 264. (Falcata). Qui de ſibi nupero trifolio majore I. ſive albo flore Clus. *eodem* deſtinato uſui cum onobrychide turcica jam 1717. nota mentionem facit p. 254.

Obſ. I. A. 1748. in agris Swidnicenſibus trifolium n. 2. in uſum vaccarum ſeri cœpit. Secale intactum floret Auguſto. Martio ſeritur agro bene præparato pingui &c. quod nimiæ operæ ruricolis; ideo ob ſoli quaternis annis iterandum laborem moleſtum negligitur. Triennium vivit. Quater quavis æſtate ſecari poteſt. Ob caules molliores vaccis gratius, magisque lactiferum, præſtantius trifolium oeconomis Medica (1). Quidam agros alterne trifolio & ſecali magno emolumento conſerunt.

Paſcua rara; quod agrorum cupidi tenacesque plurimos campos in eos mutent. Agrorum ad paſcua ratio :: 10: 1.

Obſ. II. Nuperis plantis pabularibus laudatis licet, obtinet tamen vaccas cibandi mos antiquus *das Einbrennen* vulgo ſequens: Infuſum furfurum tenue cui pro re nata; Hyeme: ſtramen avenaceum, aut ſecalinum (hordeaceum enim equorum toto anno pabulum *); Aeſtate: gramen, tritici luxuriantis folia reſecta; Autumno: braſſicæ capitatæ folia exteriora decidua, marcida, erucis obſeſſa, eroſa cauleſque conciſos; ſolanum tuberoſum (B. c. 1.); raparum folia, corticesque; daucum ſativum radice lutea aurantii coloris I. R. H. p. 307.

„*Staphylinus ſativus* Rivini &c.

Paſtinaca ſativa ſive *Carota lutea* I. B. *gelbe Möhrrüben Möhren.*„ Rupp. l. c. p. 278. incolis, (qui has non adeo abundanter ac in Anglia porrigunt) conciſa addunt, incoquunt, mane & veſperi calide ſorbillandum porrigunt ægre adſueſcentibus eoque ſubinde hydropicis vaccis.

Hac methodo perantiqua majorem pinguioris lactis copiam, quam prædictis plantis nacturos ſe, ſaporem ejus mixtum ſæpius nauſeoſum cum plebe parum curantes opinantur œconomi.

*) Igitur non tanta foeni copia alendis jumentis neceſſaria uti aliis Provinciis: Cur Sileſiis tam pauca paſcua (B. d. α. Obſ. I.)? patet.

Quicquid ſit: Cremor lactis uberior, butyrum*) pinguius abundantius vicinis ex dictis infuſis quam gramine, fœnoque, ſed vix M. Majo boni ſaporis eliciuntur.

*) Butyrum ex cremore lactis patellis excepto argillaceis apertis plnres hebdomadas loco calido repoſitis aceſcente, fermentante, ſpumante, copioſius pro mora obtinetur.

Valent heic quoque jam ſupra ad B. b. Obſ. I. & II. dicta.

β. Bombycum.

Morus fructu albo (B; I. R. H. 589) „ in hortis aeſtate „ Rupp. l. c. p. 92.

Peylaviæ circa annum 1754. ex ſemine in apricis arbores progerminatæ aſpero tandem aſſuefactæ cœlo ad hunc uſque diem languidi virent. Mori ob ver breve ſæpiusque nullum, æſtivasque pruinas (initio Iunii) folia ſerotina, parca. Bombycum defectus; methodi ignoratio; otii inopia, quod frugum culturæ omne impendendum; reditus cerealibus incertiores, minores ſemper, a mororum cultura deterret agricolas fruges conſerere natos.

(e) E Nucleis:

Coffee Martinicenſe cum Surinamenſi demum circa annum 1739. in principatu Wratislavienſi, magno pretio notum. Decoctum ſaturatum nimis, ex fabis in carbones toſtis, cum cremore lactis ſorbillant nobiles bis, *) plebeji ſemel de die. Amarore ejus adeo capti, ut *Levanticum* multo præſtantius, vix decennio notum, extremis modo labiis delibatum, ob ſuavem lenitatem &c. non adrideat fatuumque ſapiat.

*) Inde ab hoc tempore molimina hæmorrhoidalia, hæmorrhoides coecæ (Idolum tantis) crebrius invadere.

(C) NOTA SED NEGLECTA.

1. Beta ſpinoſa (ſeu cretica) ſemine aculeato C. B. *Mangold.*

Beta caule albo, ſucco miti.

an *Beta pallide virens major* C. B?

Rupp. l. c. p. 341. Fatua incolis: quibus nil ſapidum, niſi ſalſum, acidum, acre.

2. Cichorium criſpum I. R. H. p. 479.

En-

Endivia criſpa Tabern. *Krauſe Endivgen.* Rupp. l. c. p. 209. *Endivi, Sonnen-vvirbel.*

Obſ. III. a juſculo carnis cui endivia addita, urinæ odor violaceus.

3. Lactuca ſativa vulgaris non capitata I. B. Rupp. l. c. p. 206. Folia oblonga ſuperne ovata, ad caulem anguſtiora, pendula matura ob adligationem cauli hortulanis hujatibus: *Bundſalat*, aliis: *Lattich.*

Obſ. IV. Caulis cylindricus decorticatus albus in orbiculos tranſverſim ſectus cum juſculo carnis, aut lacte debite digeſtus, ſaporis uti braſſicæ cauliflorae C. B. Rupp. p. 75. ferculum, forte ob eam, quæ circa Betam (no. 1.) valet, rationem plane inuſitatum.

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
19.	Tormentillæ ſylveſtr. C. B.	miniatus radice obſcurior.	amariuſculus adſtringens.	herbaceus.	a ſale tartari color immutatus, a ſolutione cremoris tartari deſtructus.
	Auguſto. Incolis: *Hühner-Wurzel.*				
20.	Ipecacuanhae.	ſubflavus.	amariuſculus.	nullus.	a ſale tartari color flavus; ab aceto pallidior.
	Martio.				
21.	Zedoariae.	ſubflavus.	radicis; ſed minori gradu, aromaticus.	radicis pulveriſatæ.	nec a ſale tartari, nec a ſolutione cremoris tartari ulla colori mutatio.
	Auguſto.				

Zin-

No.	RADICES.	COLOR.	SAPOR.	ODOR.	PHAENOMENA.
22.	ZINGIBERIS. *Auguſto.*	ſtramineus.	acris, urens radicis.	radicis pulveriſatæ.	a ſale tartari color flaveſcens; a ſolutione cremoris tartari deſtructus.

Obſ. Senſus frigoris ultra annum ſcrobiculo cordis, quem nec pulvinaria calida nec inſolatio ardente ſirio quotidie per ſemihoram lenire non valebat, ex ventriculo (an bene) derivatus; ad zingiberis pulveriſati drachmam quovis prandio cibis adſperſam per annum, poſtea ad ſemen ſinapi contuſum, diuturnitate, quantitate modoque iisdem deglutitum, refugium: nec ventriculo nec ſanguini calor; nec pulſui celeritas aucta.

TANTUM.

IOANNIS IACOBI RITTER M. D.

ACADEMICI CURIOSI

INFUSA PLANTARUM

PARS SECUNDA.

PRAEFATIO.

Pharmacopoea Helvetica, præfatus eſt ALBERTIUS de HALLER. Baſil. 1771. *folio.*

„In fine Præfationis celeberrimus de Haller plura ad-
„fert dubia ſollicitasque curas, quæ neminem practicorum me-
„dicinam facientium latent. Quot quantaque in officinis phar-
„maceuticis exſtant medicamina! Vix paucorum indubitatus
„& infallibilis conſtat effectus. Voluminibus amplis veterum
„refertæ ſunt pharmacopoeæ, quorum aſſerta agnoſcere haud
„hæſitamus, abſque eo, ut inquiramus diligentius cauſas &
„circumſtantias, ſub quibus medicamentis uſi ſunt. Imo lau-
„damus & extollimus eorum uſitata medicamenta, incerti,
„num etiam cum denominatione eadem plantarum, idem ha-
„beamus medicamentum. Certe omne, quod eorum libris
„debemus, iterum & denuo per experimenta aut ſtabilien-
„dum, aut relegandum foret. Et primo quidem ſimplicia
„ſine miſtione in decocto, infuſione, extracto, deſtillato ſa-

„nis potiſſimum corporibus applicanda, ac effectus perſcrutan-
„di eſſent, deinde certæ eorum vires, aut veritati quam ma-
„xime analogæ inquirendæ in morbis, quibus videntur poſſe
„opponi, & hoc præſertim in noſocomiis, ubi fallaciis cau-
„ſæ facilius obviam ire poſſumus, hæcque omnia dexteritate
„& ſinceritate quadam, remoto præjudicio, hypotheſi, vana-
„que theoria in commodum futuræ ætatis litteris mandandæ
„eſſent. Ac non ſemel, ſed centies repetita exiguntur &
„juvabunt experimenta. Imo tædioſus foret labor, ſed operæ
„pretium tamen haberetur, inire eundem“.

Tentamen hæc pars ſecunda: num ſervatis viribus integris plantarum ſiccatarum farrago officinis diminui poſſet?

CLASSIFICATIO.

Flores

Sectio Prima

Secundum COLORES

I. VIRIDIS.

Gradationes.

No. 1. *Virideſcens*	2.) *Viridis*	3.) *Violaceus*
Roriſmarini,	Napelli	Napelli
Sambuci	recentis	recentis
Tiliæ.	calido infuſo.	refrigerato infnſo.

Adnotationes.

1. An ob coloris analogiam Sambuci & Tiliæ floribus hiſce poſita analogia?
2. Analogia vires? qualis alteri ſubſtituenda planta?
3. Utra e materia medica releganda?
4. Ratio gradationum coloris: 1: 2: 3:: 3: 1: 1. ex quatuor duo reſiduæ.

II. FLAVUS.

Gradationes.

1. *Subflavus.*	2. *Stramineus.*	3. *Flaveſcens.*	4. *Miniatus.*
Acaciar.	Chamomill. rom.	Primul. ver.	Lavendul.
Aurantior.	Chamomill. vulg.	Roſar. alb.	vid. n. 8.
Centaur min.		Roſar. rubell.	
Cotulæ foet.			
Lilior. alb.			
Scabioſæ.			

Adnotationes.

1. Valent dicta ſupra ad no. 1, 2, 3.
2. Ex hypotheſi ad I, no. 1: & 3; ex duodecim remanerent quatuor: tertia pars.

III. RUBER.

Gradationes.

No. 1. Carneus.	2. Rubellus.	3. Puniceus.	4. Spadiceus.
Malvæ fl. plen. incarn.	Hyperic. Tunicæ.	Malvæ fl. plen. purpur.	Papaver. rhœad.

Infuſor. Summa = 5.

Adnotationes.

1. Ex quinque reſidui quatuor. Ex hypotheſi cit.
2. Gradationum ratio no. 1 : 2 : 3 : 4 : : 1. 2. 1. 1.
3. Summa remanentium florum juxta colores = 21 -- 10 = 10 fere dimidia pars.
4. Florum pallidorum ad obſcuros (miſſis intermediis) ratio;
   (I. 3) : 1, (II. 6) : 1, (III. 1) : 1 :: 10 : 3. fere 3 : 1. An lex naturæ conſtans.
5. Colorum ordo pro infuſorum copia :: 12 : 5 : 4 :: flavus : ruber : viridis : flavus primatum obtinet; an quoque in ſyſtemate naturæ?
6. Color infuſorum non ſemper reſpondet florum colori.
7. An color infuſorum virium characteriſticarum index?

Secundum SAPORES.

Quibusdam communes.

Gradationes.

No. 1. *Fatuus*	2. *Dulciusculus*	3. *Dulcis*	4. *Herbaceus.*	5. *Amariusculus.*	6. *Amarus.*
Lilior. alb.	Chamæm. vulg.	Papav. rh.	Napelli	Aurantior.	Centaur. min.
	Roriſmar.	Tunicæ	Primul. ver.	Acaciar.	Chamæm. rom.
				Cotulæ.	Hyperic.
				Lavendul.	Roſar. rubell.
				Malv. fl. pl. inc.	Roſar. alb.
				Sambuc.	
				Scabioſ.	
				Tiliæ.	

Infuſor. Sum. = 21.

In-

Infuſa (A) viridia: Florum:

Napelli: Rorismarini Sambuci Tiliae	vires	nocivæ quibusdam; hortenſi nondum declaratae.			
		roborantes.			
		attenuautes diaphoreticæ	ſi mavis	a. calidæ / b. frigidæ	vires diſcrepantes.
		lenientes antiſpasmodicæ			

1) Iuxta materiæ medicæ hypotheſes quales plantæ, tales aquis earum ſtillatitiis, infuſis adſignatæ (precario) vires.

2.) Napelli poſita vi nociva; viridis color ſalubres aeque ac nocivas in ratione 3: 1. indicaret vires: demto napello (dubio) vires calidæ ad frigidas a: b. :: 1: 2. viridi colori indicatæ.

(B) Flava. Florum.

— Acaciarum — Chamæm. vulg. — Primul. ver.	Vires a. antiſpasmodicæ v. lenientes (temperantes.)	Vires diſcrepantes.
— Aurantiorum — Centaurei min. — Cotulae foetid.	— b diaphoreticæ v. excitantes (calidæ)	
— Cilior. alb.		
— Roſar. alb. / rubell	— c refrigerantes v. ſedantes.	
— Chamaemel. rom. — Lavendul. — Scabioſae	— d. roborantes: α calidae / β frigidae	

Frigidarum virium ad calidas
ex recepta hypotheſi ratio
b + (d α) :: 7: 5. colori indicata flavo.

Plantae quædam { virium diſſimilium: coloris ejusdem.
coloris diſſimilis: virium analogarum. }

(C.) Rubra: Florum.

— Hyperici — Tunicæ — Malv. utr. — Papav. rh.	vires	— travmaticæ, roborantes demulcentes, relaxantes, ſedativae, paregoricæ.

Vires roborantes & relaxantes :: 2: 3.
Infuſorum color ad florum rubrum :: 5: 4.

Flo-

Florum colori rubro virium analogia conſtans præ viridi flavoque, quædam in ratione coloris obſcurati a lenimine, ſedatione ad ſaporem uſque vires paucæ, cum viridi & flavo florum communes.

Infuſorum coloribus rubro, flavo, viridis, index virium diſcrepans :: 4: 6: 2 :: 2. 3. 1. communis :: 1 3. 1. vires diſcrepantes ad communes 2. 1. cuique horum colorum vires characteriſticæ incertæ adprobabiles :: 2: 1.

Iuxta maximum probabile indicaret.

Infuſi color	viridis	vires	antiſpasmodicas
	flavus	chara-	temperantes
	ruber	cteriſticæ	ſedantes ; paregoricæ

An infuſis foliorum, radicum coloris dati vires characteriſticæ? (ſpecificæ)

An iisdem infuſis communis cum florum coloris eaedem ac florum vires communes?

Florum color	a	albus	— —	antiſpasmodicae :	2.	Virtus
				diaphoreticae :	2.	eminens
				ſedantes — :	2.	lenitiva inter
				roborantes — :	1.	diſcrepantes.
				(1) Lenientium ad excitantes ratio :: 4: 3.		
	b	viridis	— —	(roborantes : 1.)		roborans.
	c	flavus	vires implicitae.	antiſpasmodicæ :	2.	
				diaphoreticæ :	1.	
				roborantes — :	1.	
				(2) Lenientium ad excitantes ratio 2: 2:: 1: 1. ſic nulla prævalet virtus.		
	d	cœruleus.		ſuſpectus nocivus :	1.	
				roborantes — :	2.	roborans.
	e	ruber.		ſedantes — :	2.	ſedativa.
				antiſpaſmodicæ :	1.	
				diaphoreticæ :	1.	
				roborantes — :	1.	
				(3) Lenientium ad excitantes ratio :: 3. 2.		

Iuxta probabilitatem maximam denotaret

Floris color recentis.	a	albus	Vires explicitæ.	Lenientes
	b	viridis-		Roborantes
	c	flavus		Antiſpasmodicas
	d	cœruleus		Roborantes
	e	ruber.		Sedantes.

(4) Coloribus analogis b. & d vires roborantes analogæ.

Cum

Cum color florum æque ac figura parteſque ſexuales conſtantes ſint; jam ante hos triginta annos condere ſyſtema ex coloribus animus fuit; ſed deterruit moles imparem operi.

Icones inde ab hoc tempore colorati ad tale ſyſtema januam pandere, aut id præſagire videntur nepotibus?

Calido infuſo quibusdam plantis, v. gr. napello, diverſus ex frigefacto color: an diverſæ infuſo calido frigidoque vires inde inferendae v. g. data veluti napelli infuſi calidi nociva; forte frigido ſalutaris, aut vice verſa.

Infuſa calida frigidis præſtantiora, forte calore partes conſtitutivæ plantarum acuatæ majorem activitatis adipiſcuntur ſphæram.

Ex coloris calidi, dein refrigerati infuſi diverſitate ulterius obſervanda alia & quidem nova obſervationum ſeries.

Adnotationes.

1. An flores, quibus infuſa fatua, ſine viribus? an ex materia medica proſcribendæ? Aqua, ſaliva mercurius &c. contrarium ſuadet.

2. Fatui ad ſapidos :: 1: 20.

3. Gradatio ſaporum 1. 2. 3. 4. 5. 6:: 1: 2. 2. 2. 9. 5.

4. Saporum ordo & ratio inter ſe:	no. 5 + 6.	no 2 + 3.	no 4.
	amarus	dulcis	herbaceus. 2:
	6 + 9 = 15.	2 + 2 = 4.	

Fatuus 1. amarus ad dulcem :: 15: 4, :: (4: fere) inſipidi cum herbaceo (nulli florum analogo) ad ſapidos: 3: 18 :: 1: 6. an lex univerſalis?

5. Infuſa inſipida vel ſapida, ut flores ipſi.

6. Demtis ex hypotheſi tribus inertibus (4) remanerent 18. viribus donati.

7. Quibusdam ſapor primo amariuſculus, poſtea dulcis, & vice verſa. Subdiviſio infuſorum in amarodulcia & dulcamara repetitione experimentorum eget; num ſapor ille ſucceſſivus objective adſit determinante.

 Po-

Ponamus ſaporem infuſi homogeneum (ſ. ſimplicem floris dati) unicam modo continere virtutem medicam.

8. Si ex ſaporis infuſi ſimilitudine cum reliquis virium ſimilitudo; demtis no. 1. & 2 (1 + 2 = 3.) v. gr. ex no. 2. chamomilla vulgaris; ex no. 3. flor. papav. rh. ex no. 5. flor. acaciar. ex no. 6. flor. centaur. min. reliquorum vices gererent; mittendi 14. retinendi forent 4. flores, per ſapores jnquiſitio ſeverior reliquis.

Secundum ODORES.

Gradationes.

Floribus.

1. Nullus.	2. Herbaceus.	3. Dulcis.	4. non analog.	5. analogus.	6. aromaticus
Lilior alb.	Centaur. m.	a) nudus.	Cotul.	Acaciar.	Hyperici.
Primul v.	Scabioſæ	Tunicæ	foetid.	Aurant.	
		b) nauſeoſus		Chamom. r.	
				Chamom. v.	
		Malv. fl. pun.		Lavendul.	
				Rorismarin.	
		Malv. fl. inc.		Roſar rubell.	
				Roſar alb.	
		Napelli		Sambuci	
		Papav. rh.		Tiliae.	

Adnotationes.

1. Herbaceus ſapor odorve ut ex graminis, abſque flore, recentis maſticatione aut infuſo.

2. Sapor & odor infuſorum in ratione coloris. Quo fervidius eo magis radici linguæ adhærens infuſum.

3. An ex infuſis inodoris ad defectum floris virium valet conſequentia? cf. no. 1. (b.)

4. Infuſa inodora ad odora :: 2 : 19. vel 1 : 9. fere.

5. Odoratorum proprie ordo & ratio (no. 3 (no. 4. (no. 5. (no 6.
(5. (1. (10. (1.

6. Aromatici hypericum odoris unicum.

7. Ex 21. infuſis decem modo florum odori analoga vix dimidia pars. An vires plantarum uti odores? Infuſa odorifera florum analoga ad non talia 10: 1.

8. An ſapores odoresque nauſeoſi (curatius repetenti notandi) vim nocivam, ſalubrem aut vitandam plantam indicant.

9. Si floribus odoratis dati odoris datæ vires; erunt inodoris nullæ vel ignotæ, herbaceis indeterminatæ, activæ innoteſcunt.

Itaque floribus inodoris (no. 1.) & herbaceis (no. 2.) demtis, ex odoratis no. 4. cotula fœtida, ex no. 5. poſito plantas ejusdem claſſis ſibi eſſe ſuccedanea reciproca fl. Rorismarini & Tiliæ, ex no. 6. fl. Hyperici ſervanda; demendi ex odoratis = 13. ex 21. ſummatim relegandi 17.

10. Ex diverſiſſimis juxta materias medicas plantarum viribus, colores, ſapores, odores ſimiles, quemadmodum ex earum analyſi chemica producta ſimilia.

11. Infuſis quibusdam ex floribus diſſimilibus colores, ſapores, odores communes, ſenſus eodem modo ferientes, partes conſtitutivas ſupponunt ſimiles, immo eodem modo agentes. Inde natæ ex analogis ſeu æqualibus infuſorum adfectionibus, ad vires communes analogas hypotheſes.

12. Ex florum liliorum alborum infuſo ſubflavo, id eſt pellucido fere, ad ſaporis odoris defectum, particularum agentium paupertatem (defectum) unica valet concluſio; cæteris lex univerſa uti v. gr. floribus aurantiorum, centaurii minoris &c. aut directa, uti flor. lavendulæ &c. Infuſis quandoque ſapidioribus parcusque odor ut flor. cent. min. aut vice verſa ut flor. rorismarini, quandoque ſapor odorque pari ambulant paſſu, ut v. gr. chamæmeli romani, & flor. roſar. rubell. ſeu fl. primulæ ver.

13. An ex ſaturato colore, ſapore acri, odore penetrante ejusdem floris (plantæ) vires activæ certo eruendæ? inter hos flores chamæmel. rom. lavendul. roſar. rubell: eminet &c.

14. Quo obſcurior ſaturatior color, eo magis partium activarum copia; & vice verſa. Plantis ſapores & odores communes certior, quam colores, virium index. Color quantitatem, molem, figuram, ſapor odorque vires indicant.

Secundum PHAENOMENA.

Ab Alcali.			
fixo.	viridefcens	flavus.	Rorismarini, Sambuci, Tiliæ.
	ſubflavus	viridefcens	Lilior. alb., Roſar. (rubell (albid., Scabioſæ.
I. ſale tartari ſcrupulo.	ſubflavus	flavus	Acaciarum, Aurantiorum, Centaur. min., Chamæm. (rom., Cotul fœtid.(vulg., Primul ver.
	miniatus, ſature flavus.		(Lavendul.
	carneus / rubellus	viridis	Malv. fl. incarn., Tunicæ.
volatili II. ſpiritu ſalis armon. ſimpl. aquoſ. gtt. X XII.	rubellus	rubellus	Hyperic.
	puniceus	viridis	Malv. fl. punic.
	ſpadiceus	viridis	Papav. rhoead.
	violaceus	viridis	Napelli.

Adnotationes.

1. Color infuſorum ſimilis ex additione alcali emergens, analogas plantarum vires ſi indicaret, ex no. 21 remanerent novem in materia medica retinendæ, cf. dicta, ad I. 1. 2. 3. III. 3. (demendi 12 = 21 -- 9.)
2. Quomodo ſelectus (cum florum vires analogorum implicitæ aut mixtæ) inter plures inſtituendus? (v. gr. an in (a) flores rorismarini aut ſambuci ſervandi) aliis experimentis; inter quæ experientia in proprio corpore, primaria, dein in noſocomiis eruendum foret.
3. Colorum ratio inter ſe a + c + d: b + e + g + h + i: f:: 11: 9: 1. flavus ſpecierum uberrimus uti infuſis puris.

Co-

Corollaria.

I. Coloris mutatio ab adfuſis gummoſas a reſinoſis ſeparationem particulas infuſorum mutatas indicare videtur, hinc quænam coloris a ſale tartari mutatio indolis alcalinæ aut acidæ &c. index?

II. Coloris reſolutio in alios a primitivo diſcrepantes ratio reſolubilitatis 3 : 2 1. 1. 1 :: 5. 3. 3. 1.

1.	viridescens in a. flavum	3
2.	ſubflavus b. virideſcentem	3
3.	rubens e. f. g. h. viridem	5
4.	violaceus i. viridem	1
		12.

Color viridis juxta pictores ex flavo & cœruleo componitur, cœruleus in rorismarino, ſambuco, fl. tiliæ; ſubflavus in fl. lilior. alb. roſæ utriusque & ſcabioſæ deſtruitur. An ex analogia infuſorum tam primitivi, quam deſtructi, reſiduique coloris valeat conſequentia ad analogiam virium eorum?

III. Mutatio { ex pellucido in obſcuriorem in ſaturatos. { 1 ſubflavus / 2 miniatus } in { c. flavum 7 / d. ſature flavum, 8 }

Condenſatio particularum obſcuros reddit colores.

{ ex obſcuro in pellucidiorem } violaceus in viridem.

IV. { Ad plane mutandos aut eosdem obſcurandos :: 12 : 8. :: 3 : 2.
Vis ſalis tartari reſolvens ad condenſantem :: 12 : 8. :: 3 : 2. }

V. Conſtantia. Hyperico vis ſalis tartari iners 1.

VI. Infuſi Hyperici mutatio coloris reditusque in priſtinum, rubellus vel a conſtantia partium (an virium quoque) vel ab inſufficiente ſalis tartari quantitate?

VII. Vires ſalis tartari coloris mutantis deſtruendi infuſa reddendi, limpida, nullæ, infuſa florum tenacia. Salis tartari vires coloribus mutandis ſcil. reſolventes, condenſan-

ſantes, inertes inter ſe : : 12. 8. 1. Subjecta mutationum catalogus A. ſiſtit.

VIII. An liquoribus ventriculi mox primis viis, ſalis tartari ſolutioni alcalinæ analogis, eædem in infuſa plantarum datarum vires?

IX. An, & quomodo alcalina infuſis admixta indolis plantarum index alcalinæ, ammoniacalis, acidæ &c?

B. Ab Acido.

	COLOR INFUSI.		
	1. flavus.	(a) deſtructus	Roſar. (rubell. (albar.
	2. virideſcens.	(b) pallidior	Roriſmarin. Sambuci Tiliae
fermentato.	3. ſubflavus.	(c) pallidior	Acaciarum Aurantior. Centaur. min. Lilior. alb. Chamæm. (rom. (vulg. Cotulæ. Scabioſæ.
I. *Aceto vini ſimplici* gtt. xij.	4. flavus.	(d) ſtramineus	Primul. veris
	5. miniatus	(e) flavus.	Lavendulæ.
non fermentato.	6. carneus	(f) rubellus	Malv. fl. incarn. Papaver. rhoaed.
	7. ſpadiceus. 8. rubellus	(g) puniceus.	Hyperici Tunicae
II. a *ſucco acetoſellae.*	9. purpureus.	(h) puniceus	Malv. fl. puniceo
	10. violaceus.	(i) violaceus.	Napelli.

Adnotationes.

Color deſtructus infuſi primarius aſpector, aquæ meræ limpidæ.

Color pallidior infuſo adeo tranſparens tam parce tincto, quin parum abſit, quod itidem deſtructus adpareat inſpicienti; qui acetum pro baſi atramenti ſcriptorii adhibent, nunquam obſcure nigrum obtinebunt atramentum. Succo acetoſellæ non major mutandis florum coloribus vis præ aceto.

1. Ab

I. Ab aceto color roſis = 2. deſtructus, particulæ tinctoriæ non tam præcipitatæ, quam deſtructæ (abſorptæ) volatiles.

II. Colores in analogos ſ. cognatos mutati ſecus ab alcali & quidem

ex { obſcuris / ſaturatis } in { pellucidiores / pallidiores. } { b + c + d + e + f 2 : 3 + 8 + 1 + 1 + 1 = 14.

ſeu vice verſa ex { pellucidioribus in obſcuros / pallidioribus in ſaturatos } f + g : 1 + 2 = 3.

III. Color immutatus ſ. conſtans itidem analogus: puniceus ac violaceus h + i: 1 + 1 = 2. Carneus, ſpadiceus ac rubellus f + g ſcil. malv. fl. incarn. papav. rh. ac hyperici exaltatus: tinctoribus notum.

IV. Acidum Colores {
- vires {
  - deſtruendo — — — — — 2
  - mutando ex {
    - α ſaturato in pallidiorem 14 } 17
    - β pallidiore in ſaturatum 3 }
    - α : β :: 14 : 3 :: 5 : 1. fere
- Inertia ſ. impotentia — — — — 2
- Vires ad inertiam :: 19 : 2 :: 10 : 1. fere

V. Infuſorum colores deſtructi a, mutati b - g conſtantes. h + i :: 2 : 17 : 2 :: 1. 8. 1.

VI. Acidi ſcil. aceti vires reſolventes ad condenſantes ſeu particulas tinctorias diluentes ad exaltantes.

VII. Et florum coloris indoles a, d, (: 16 : 3 :: 5 : 1. mutationisque ſuſceptibilitas 2 - 8. incluſive patent aliquomodo, quinam deſtructi; mutati, conſtantes.

VIII. Acrimonia acida ventriculo aceti aut ſucco acetoſellæ analoga vires plantarum deſtructrices ad conſervatrices :: 19 : 2 :: 10 : 1. fere.

IX. An & quomodo acida infuſis admixta plantarum indolis index?

X. Comparanti vires alcali vel acidi infuſis mixti diſcrepantia aut concordia earum obviæ.

Demta Claſſe (a) cui colores deſtructi acido acaciar. forte quoque vires ex Claſſ. (b) fl. Sambuci; ex (c) fl. chamomill. rom, (d) primul. ver. expoſita analogia virium Claſ-

ſis

ſis datæ ſpecierum, ex 21, uſui interno ſervandæ quatuor; omittendæ 17.

Flores hyperici retineri poſſent, niſi ſapor ejus oleoſo-ingratus, infuſa aut decocta ingrata ægris.

INFUSORUM CLASSIFICATIO.

Sectio Secunda

Folia

Secundum COLORES.

I. VIRIDIS.

Gradationes.

1. *Virideſcens.*
   Adianthi nigr.
   Artemiſiæ
   Bellidis c. florib.
   Cardui bened.
   Mari ver.
   Meliſſæ
   Rutæ
   Satureiæ
   Scrophulariæ
   Trifolii fibrin.
   Veronicæ

2. ex *Flavo virideſcens.*
   Althææ
   Hyſſopi
   Majoranæ c. floribus
   Malv. vulg. flore ſimplici
   Marrubii nigri c. floribus
   Meliloti fl. luteo c. flor.
   Serpilli citrati.

Folia coloris ſimplic. ad duplicem :: 11. 7. an his duplices vires?

Adnotationes.

Quæ ſectione prima de floribus dicta, de foliis quoque valent.

Ex infuſis foliorum 34. colores (1) homogenei pallidi ad (2) variegatos :: 34: 11 : 7 :: 11 : 4 : 2: fere
Gradationum ratio ex colore foliorum
juxta hypotheſin ex 18. plantis viridi No. 1. 2 : : 11. 7. conſtanti analogarum virium demendæ forent 16: 2 remanerent duo. Sed eligendæ quales?

II.

II. FLAVUS.

Gradationes.

No. 1. *Subflavus.*	2. *Flaveſcens.*	3. *Flavus.*	4. *Fulvus.*	5. *Miniatus.*
Matricar. c.fl.	Capillor. Ven.	Abſinth. c.	Salviæ.	Arnicæ c. fl.
Menthæ	Pimpin.ſangu.	fl.	Sennæ.	Betonic. c fl.
Tanaceti	Pulegii	Pulmonar.		Marrub. alb.
	Saniculæ	macul.		Scrophular. c.
	Scordii.			Senna mixt.

Adnotationes.

Valent huc quoque ſupradicta.

Gradationum ratio. 1. 2. 3. 4. 5 :: 3 : 5 : 2 : 2 : 4.

Infuſa flava pallida ad obſcura :: 10 : 6 :: 5. 3.

Materia foliorum viridis copioſior flava ad infuſa tranſit.

Color viridis foliorum ad infuſa viridia : flava :: 34 : 18. poſita analogia virium, exemta cujusvis gradationis unica planta, reliquarum ſuccedanea pro lubitu ex 16. remanerent 5; tollerentur 11.

Utriusque coloris plantæ retinendæ (2 + 5 = 7) ex 34; vix quinta pars.

Sit juxta hypotheſin ex infuſis florum colore, ad foliorum adplicationem color viridis roborantis, flavus antiſpasmodicæ virtutis index. Qualis conſenſus inter eam & experientiam clinicam? An vires ſalviæ & fol. ſennae analogæ, color miniatus ex flavo & rubro conflatus, inter hos intermedius, vires antiſpasmodicas ſimul & ſedantes ex fol. ſennæ & ſcrophulariæ indicaret?

An fl. lavendulæ, arnicæ & miſcelæ poſitivæ hæ vires?

Colori { viridi variationes ſimplices ad compoſitos :: 11 : 7.
Colori { flavo 12. 4.

Variationes colorum ſimplices ad compoſitos :: 23 : 11 :: 2 : 1. fere.

An colores compoſiti foliorum plures pro ratione variegationis indigitent vires conjunctas?

Virium ſimplicium duplo major foliorum numerus.

Secundum SAPORES.

Gradationes.

1. *Fatuus.*	2. *Herbaceus*		3. *Dulcis*	4. *Aromaticus.*
	a mitis	b adſtringens.	Althææ	Meliſſ. citr.
Capillor. ven.	Bellid. c. fl.	Betonic. c. fl.	Artemiſiæ	Menth. rot.
	Malv. fl. rub.	Saniculæ.	Hyſſopi	Pulegii
			Meliloti c. fl.	Salviæ
			Pulmonar.	Saturejæ
			Sennæ	Serpilli citr.

5. Amarus

a Nudus vel ſimplex	b. Adſtringens.	c. Nauſeoſus.	d. Auſterus
Abſinthii c. fl.	Majoran. c. fl.	Arnicæ. c. fl.	
Adianthi	Marrub. alb.	Mari ver.	Trifol. fibrin.
Cardui bened.	Matricar.	Rutæ	
Marrub. n. c. fl.	Pimpinell. ſangv.	Scordii	
Scrophular. nod.	Tanaceti.	Veronic.	
{ Sennæ cum Scrophular. fol. }			

Adnotationes.

1. An infuſis plantisque fatuis nullæ vires?
2. Infuſa fatua ad ſapida 1 : 33.
3. Saporum ordo & ratio inter ſe no. 1. 2. 3. 4. 5 :: 1 : 4 : 6 : 6 : 17. Amarorum maxima copia uti floribus. Dulcis ad amarum : 6 : 17 :: 1. 3. fere &c. Infuſorum ſapor uti foliorum.
4. Inſipidi cum herbaceis 1 + 4. ad ſapidos :: 5 : 29 :: 1. 6. fere.
5. Illis utpote inertibus plantis efficaces ex 34. reſiduæ 29.
   Sapor ex herbaceo ſimplici ad compoſit :: 2 : 2 :: 1 : 1.
   amaro - - - :: 6 : 11 :: 1 : 2.
6. Infuſum amaro-dulce, majoranæ.
7. Sapor homogeneus ſimplex unicæ virtutis medicæ index?
8. Sapor infuſi ex pluribus compoſitus, uti vires diſcretæ juxta ſe poſitæ?
9. Sapores ſimplices ad compoſitos : 16 : 8 :: 8 : 9.

10. Sapores ſimplices: bini, terni, quaterni. 16 : 4 : 2 :: 8 : 6 : 2 : 1.

Sapores terni: marrubio nigro, matricariæ, ſalviæ, ſcordio; quaterni: trifolio fibrino, veronicæ, quantæ hiſce plantis vires explicitæ?

Analogia virtutum ex analogia ſaporum.

Demtis no. 1 & 2. ſequentes ex no. 3., melilotus inter demulcentes & ſennæ folia inter irritantes no. 4. meliſſa, no. 5. a abſinthium vulgare; no. 5 b. marrubium album, no. 5. c. ſcordium, no. 5. d. trifolium fibrinum, æqualium cum relictis virium, reliquorum vices ſupplerent, mittendæ 22. retinendæ 7. plantæ, hucusque parum certi æque ex colore ac ſapore erutum.

Qualis inter has analogia ſimilis ſaporis plantas? an ex foliorum ſennæ dulcedine, nauſeoſa licet, vis eorum laxans, & in ſimilis ſaporis meliloto ejus defectus imo contraria divinanda (ſuſpicanda)?

Quis pro norma foliorum ſennæ cæteris claſſis tertiæ plantis eorum vires tribuet laxantes; aut juxta althæam aut melilotum laxantem foliis ſennæ vim denegabit?

Data clinice plantæ ſingulæ vi medica explorata, poſtea ſaporis indoles norma foret comparandorum.

Secundum ODORES.

Gradationes.

1. Nullus	2. Herbaceus a Nudus	2. Herbaceus b. Nauſeoſus.	3. Dulcis c. Nudus
Fl. Card. ben.	Adianth. n.	Capilli	Bellidis
Malv. c. fl. ſimpl.	Althææ	Veneris	Salviæ
	Pimpinell ſ.		
	Pulmonar. m.		
	Saniculæ		
	Scrophular. n.		
	Scrophular. c.		
	Senn. mixt.		
	Trifol. fibr.		
	Veronicæ.		

Foliorum Odor.

4. Dulcis.		5. non analogus.	6. analogus
b. nauſeoſus.	nauſeoſo-amarus.		
Arnicæ	Mari veri	Abſinth. c. fl.	Majoran c. fl.
Betonic c. fl.		Artemiſiæ	Matricar.
Melilot c. fl.		Hyſſopi.	Meliſſ. citr.
Rutæ		Marrub. a. c. fl.	Menthæ
Sennæ.		Marrub. n.	Pulegii
			Saturejæ
			Scordii
			Serpilli
			Tanaceti

Adnotationes.

An ex infuſis inodoris inertia aut defectus virium? Carduus bened. non confirmat.

Foliorum infuſa odore herbaceo nudo, ſeu indeterminato in cenſum inodororum vocata, erunt inodora ad odora: 11. 23 :: 1. 2. nauſeoſa ad non nauſeoſa (inodoris & herbaceis demtis) :: 7: 23 :: 1. 3.

Odoratorum ordo & ratio no. 2: b. 3: 4: 5: 6 :: 1: 7: 1: 5: 9.

Infuſa foliorum odore ſimilia ad diſſimilia :: 9. 5. & horum ad omnia : 9: 34 :: 1 : $\frac{4}{5}$. fere, vix quarta pars, quæ in materia medica reformatio herbarum juxta hanc normam?

Ex quavis Claſſe viribus ſcil. reliquarum æqualibus herba ſervata unica (demtis no. 1 & 2.) v. gr. ex no. 3. arnica; ex no. 4. marum ver. ex no. 5. marrubium a b. ex no. 6. meliſſa citr. eligi queunt: ex 22. remanerent modo 4. quinta pars omittendæ 18.

Ex plantarum crudarum vel non analogo odore, uti ex no. 5. infuſa odorata fragrantia. Spiritus rector foliis inhærens infuſo calidæ vinculis ſolvitur odoratui, quam guſtui ſenſibilior.

Iis copioſior quandoque, quam oleis inde ſtillatitiis; itaque infuſum fragrans plantam fragrantem non ſemper indicat.

Odores infuſorum ſimplices: bini, terni, inter ſe :: 25 : 8: 1. no. 2. a + 3 a + 4 + 5.

Odo-

Odores ſimplices ad compoſitos : 25 : 9 :: 3 : 1. fere.

Si vires in ratione odorum in una eademque planta, marum verum parum notis palmam præriperet cæteris.

Odores ferventi infuſo quibusdam herbis uti v. gr. majoranæ, marrub. alb. citreus, frigefacto nullus, ſeorſim obſervare haud abs re.

Inter herbas odoris dulcis nauſeoſi ſunt quædam foliorum ſennæ, quam adproximantes uti celebris arnica, ruta, ſaporis nauſeoſi, poſthabita amareſcentia, per ſe itidem foliorum ſennæ, an ideo pecoribus acutioris odoris ſaporisque intactæ rationalibus tanti herbæ momenti?

Infuſæ inodoræ non ſemper inſipidæ v. gr. Hb. card. bened. malv. & tota claſſis no. 2. odoris herbacei nudi, inter quas trifolium fibrinum eminet, citra errorem inodoris adſcriptum.

Inodoræ & ſimul inſipidæ nullæ; niſi forte capillus veneris excipiatur.

Infuſum herbarum odores ſaporesque analogos herbæ indigitant, mari veri, meliloti, ſcordii, fol. ſennæ, ſerpilli, haud dubie viribus integris, duobus ſenſibus æquabiliter percipiendis abundantes, activæ.

Odor quibusdam ſapori diſſimilis: ille ſubdulcis, hic amariuſculus, v. gr. herbæ ſingularis, rutæ, odor hircinus, meliſſæ, menthæ, ſcordii, analogiæ ſpecialis forte index?

Odoris fragrantia quandoque ſaporis gratiæ reſpondet, uti Hb. artemiſiæ, hyſſopi, majoranæ, marrub. alb. & nigr. matricar. menthæ, pulegii, ſerpilli, tanaceti, haud multo diverſarum virium plantæ.

Reficientes, ſalubres a priori, ſed an vires ſpecificæ quoque a priori ſine experientiæ adjumento clinicæ eruendæ? cum ex alterutro nil certi, id quod dubitandum.

Secundum PHÆNOMENA.

	COLOR INFUSI		
A. ab Alcali.	2. flavo virideſcens	(a) viridis	Hyſſopi Melilot c. fl.
	1. virideſcens		Cardui ben. Meliſſæ Rutæ
	1. virideſcens	(b) viridi-flaveſcens.	Adianth nigr. Mari veri Veronicæ
	1. virideſcens	flavus	Saturejæ Trifol. fibr.
	2. flavo virideſcens	(c) flavus	Majoran. c. fl. Malvæ c. fl. Serpilli.
	3. ſubflavus	flavus	Matricar. Scordii Tanaceti c. fl.
Sale Fixo	4. miniatus	– – – – – –	Marrub. alb.
	5. fulvus	flavus	Salviæ
I. Sale Tartari.	6. viridiuſculus		Scrophulariæ
	7. ſubflavus		Menthæ.
	8. virideſcens.	(d) obſcure flavus	Pimpinellæ. Pulegii. Pulmonariæ.
	9. flaveſcens.	(e) fulvus	Saniculæ
		(f) miniatus	Sennæ c. Scrophular mixt.
	10. fulvus.	(g) ſpadiceus	Sennae fol.
volatili urinoſo	11. viridiuſculus	(h) flavus	Marrubii nigr.
	12. flavo viridis	flavus	Althææ
II. Spiritu Salis Armoniaci ſimplici aquoſ. guttæ xij.	13. ſubflavus	(i) flavo-aurant.	Capillor. Ven.
	14. miniatus	(k) ſpadiceus	Arnicæ. c. fl.

A floribus arnicæ potiſſimum color. Foliorum infuſum theiforme colorem flaveſcentem ſiſtit apud ſorbillantes, recordatio a multis retro annis, antequam ne minimum de harum obſervationum cogitaretur inſtitutione, recentis pellucidiore ſiccati.

Ad-

Adnotationes.

Similitudo infuſorum, addito alcali, virium earundem plantarum index ſelectus unicæ a) ex ſeptem, meliſſa; b) ex tribus, veronica; ex c) decem marrubium, ex d) quatuor pimpinella alba, ex e) ſanicula, ex f) & g) duabus ſenna cum foliis ſcrophulariæ aut anatica aut dimidia parte; ex h) duabus, marrub. nigr. ex i) capillus vener. ex k) arnica c. floribus. Ex 29. retinendæ novem, relegandæ viginti (e + f + i): (g + k) Colorum ratio: (a + b) (c + d + h): (5 + 3.) = 8 (10 + 5) = 15. (1 + 1 + 1) = 3. (1 + 1) = 2.

Color flavus uti ubique uberrimus, hic quoque.

Sal Tartari nullius infuſo coloris deſtructor, colorem ex infuſis viridibus producere amat flavum.

Infuſi productio flavi ad viridem; utrique conſervatio colorum, virium conſtantiam; variegatorum mutatio in unum, diverſarum adunationem; unius ſeparationem in duo, virium duplicationem; unius transmutationem in plane diverſum, novarum productionem; pellucidioris in ſaturatius, virium concentrationem, acumen majus; ſaturatioris in pellucidius tenuiusque, debilitationem virium &c. indicant.

Alcali fixi potentia infuſorum mutandi colores

A.	α.	in penitus diſcrepantes	ut virideſcens in flavum	1 in (c) : 2. 4 in (d) : . = 3
	β.	ex ſimplici in variegatum	virideſcens in (viridi flaveſcentem (flavum	1 in (b): 3 2 in (c). 3 = 6
	γ.	Ex variegato in ſimplicem	flavo virideſcens in viridem:	2 in (a): 2 = 2
B.	ε	primarius ſimplex in ad finem	tenuiore in ſaturatiorem	3 in (c) : 3 : 5. 6 in (d) 4 : 7 in (e) : 1 : = 9 8 in (g) : 1 :
	δ	ex	ſaturato in tenuiorem	3 a in (c) : 1. 3 b - - 2 8 in (f) 1 3 = 3.
				26.

pri-

ζ primarius immutatus ſ. potius exaltatus idem.

Carduo benedicto, meliſſæ, rutæ vires exaltatæ conſtantes.

Potentia has producendi colorum mutationes α. vertendi in alios, β. disjungendi; γ. conjungendi, δ. attenuandi, ε. condenſandi, ζ inertes vires. : : 36: 2: 9: 3: 3. Plantæ reſiſtentes ad mutabiles 3: 23: : 1. 7. vis reſolvens ad condenſantem: δ: ε: : 9: : 1: 3. Vis ſaturandi colores ad attenuandos : : 9: 3: : 3: 1.

Mutati colores, mutatæ vires.

Acrimonia ventriculo alcalina huic ſolutioni analoga abundans v. gr. vertuntur in diſcrepantes trifolii fibrini, vires disjunguntur in veronica, conjunguntur in hyſſopo; attenuantur in marrubio alb. c. fl. ſalvia, &c. condenſatæ rutæ. Probabilitas virium non modo condenſatarum, ſed intemeratarum imo acuatarum, ad mutabilitatem ſ. variationem : : 1: 2 3: : 1: 7. hæc incertitudo forte formularum ſesquipedalium, quibus vis ſpecifica ſimplicium (quod jam dudum viri adgnovere graves) nunquam cognita erit. Mercurialium purgantium indoles inde innotuit, quod a plurimis ſola præſcripta fuerint.

Cicutæ haud vilipendæ tandem vera determinabitur ſpecifica infallibilis virtus; modo ſine connubio cum aliis, ſed per ſe ſola præſcribi pergatur. Materiæ medicæ circa rem herbariam incrementi oneroſi mater?

*) Juxta pharmaciam infuſorum extractorum vires quandoque in ratione inverſa inſpiſſationis.

Ab alcali urinoſo mutatio coloris fixo non præſtantior ſimilis, α; β; ε: ratio horum : 1: 1: 2; virtutis obſcurandi colores, ſeu condenſandi particulas : : 1: 2. ſuperabundantis.

Hinc indoles plantarum infuſarum.

An datur alcali volatile ventriculo?

Qualis alcali fixo ac volatili ſelectis plantis in arte tinctoria uſus?

B.

B. ab Acido.

Acidum		Color			Folia
I. Aceto vini ſimplici guttis XII. uni infuſo admixto: Fermentato	1.	Virideſcens	mutabiles	deſtructus	Cardui. bened.; Melilot. *
	2.	flavo virideſcens		deſtructus	
	3.	flaveſcens		deſtructus	Pimpinell. ſanguiſ.
	4.	virideſcens		pallidior	Adianth. nigr.; Mari ver.
	5.	flaveſcens		pallidior	Pulmonar. mac.
	6.	miniatus		flavus	Marrub. alb. c. fl.; Sennæ c. Scrophul.
	7.	fulvus		flavus	Sennæ
	8.	virideſcens	immutatus		Meliſſæ citr.; Trifol. fibrin.
	9.	flavo virideſcens	immutatus		Hyſſopi
	10.	ſubflavus	immutatus		Menthæ; Tanaceti
	11.	flaveſcens	immutatus		Scordii
	12.	fulvus	immutatus		Salviæ.

* his duobus non modo color, ſed ſapor deſtructus ſimul, vires deſtructæ. Forte pluribus hoc accidit, modo attentus fuit obſervator aut olim foret.

Acidum		Color		Folia
2 ſtillatitio guttis XII.	13.	flavo viridiuſculus	non mutatus	Majoran. c. fl.; Malv. c. fl. ſimpl.
	14.	ſubflavus	non mutatus	Matricar. c. fl.; Saniculæ
II. Succo Acetosellae guttis XII. non Fermentato.	15.	flavo viridiuſculus	deſtructus.	Marrub. n. c. fl.
	16.	flavo viridis	deſtructus.	Althææ
	17.	miniatus	deſtructus.	Arnicæ c. fl.
	18.	ſubflavus	non mutatus.	Capillor. vener.

Deſideranda. Nova experimentorum ſeries ex adfuſo v. gr. alcali v. acido priori mixturæ, cui jam alterutrum infuſum formanda foret: v. gr. quando infuſo priori alcali ad aci-

acidum inſtillatum colorem penitus deſtruxit, inque limpidum reduxit, quo pertinet. Sect. II. no. 12. foliorum malvæ infuſum, cujus uni parti acetum inſtillatum ſtillatitium, quo concitatus color manſit, ſed alteri ei parti ſale tartari acuatæ idem acetum colorem deſtruxit penitus, cujus indolis? an acidæ? ſic methodo inverſa ſc. experimenta cum infuſo acido mixto dein additione alcali inſtituenda.

An juxta phænomenon datum l. c. per analogiam deſtructio ſalubris vis medicatæ in ventriculo cum alcali ſeu deleteriæ per acidum potentior obtuſio, quam ſine eo autumanda?

Sapor diminutus: vires imminutæ non deſtructæ.

Obſervationum conſpectus circa hanc diminutionem neglectus.

β Ex Inſtillatione mutatus

		1)	
aceti ſimplic.)	Flavo-)	rubellus (	
ſucci acetoſellae.)	videſcens)	4) (	Serpilli c. fl.
)	)	coccineus. (	
ejusdem plantae	videſcens	(conſtans	Rutæ.
ſeorſim binis infuſis	flaveſcens	(flaveſcens	Pulegii.

Succus acetoſellæ acidum potentius aceto ſimplici quoad infuſa foliorum, v. gr. aceto miniatus mutatus, ſucco acetoſellæ deſtructus.

$6 + 3 \qquad 5 + 1 + 1 \qquad 7 + 4 + 1 + 2 = 14$

$9 + 9 \qquad 2 + 1 + 1 \qquad e + f + h + l.$

$b + c + d + i + k$

Acidi ope colores deſtructæ mutabiles, conſtantes $6 + 3 = 9$. $5 + 2. : 12 + 2 = 14 :: 3 : 2 : 5$ fere.

Colores infuſorum primariorum inter ſe ſatis analogi; illi ventriculo delebiles, altera mutabiles debilitatas; hæc tenaces plantarum ſiſtit vires, colorum analogia non ſemper analogiam materiæ ſuſpicari, quod variationes ex inſtillatis indicant.

Qua-

Quale infuſum ſecundarium, tales plantæ vires? virium mutatarum exaltatio in præſtantiores ſerpillum; conſtantiam, integritatem, acido ventriculi abundante pulegium, & ruta (ſingularis planta) exhibet.

Acidi indoles: quod colores ſaturati in pellucidiores vertantur, diluantur, nulli in obſcuriores condenſentur.

Acidum itaque infuſum vires (herbas) ſimul debilitat, niſi ſerpillum excipias, quorum tentamina ad artem tinctoriam inſtitui poſſent.

Vires acidorum activæ ad inertes: 17 : 13 :: 4 : 3 ::

Acidi in ventriculo horum acidorum analogi copiam vires herbarum infuſis aut deſtruere, aut convertere, aut intactas relinquere probabile in ratione : 3 : 2. 5. Herbas paſſivas catalogus oſtendit, indoles ſcrutanti patebit.

Ex his triginta herbis removendæ, quibus colores viresque deſtructæ: a + g 6 + 3 = 9. Mutabilibus incertis retinendæ, certum aliquomodo marrubium alb. c. fl. ex alterantibus fol. ſennæ cum pulegio, ſerpillo, ruta.

Folia ſennæ ad claſſem quidem evacuantium juxta diſpenſatoria pertinet, clinica experientia tamen docet, ab acido ventriculi copioſo (infantibus familiari) laxantem ejus vim multum cicurari, quod aliis purgantibus &c. quoque accidit, & folia ſennæ in alterantium claſſem translocari perſuadet.

Color idem (fulvus) mox mutabilis, mox conſtans. Herbæ conſtantes virium integrae ſubpoſita virium eidem claſſi æqualitate reciproca, meliſſam, mentham, ſcordium, matricariam, ſelegendæ novem, relegandæ 21.

Indoli infuſorum explorandæ ſyrupus violarum adhibitus fuiſſet, niſi paucorum intervallo dierum colorem ob indolem aquarum, rubellum violaceumve indueret.

Ex conſtantia, mutabilitate, deſtructione, ſublatione colorum alcali aut acidi ope juxta infuſorum normam, præ-

 cepta

cepta, maculis, data eorum indole (oleoſis, pinguibus, piceis &c. exceptis) e chartis, veſtimentis, linteis &c. tollendis, formanda forent.

Maculæ induſiis linteisque atramentariæ, ſolutione ſalis eſſentialis acetoſellæ & ſucco citri deletio nititur hiſce experimentis, lucemque iis affundit, ab iis recipit iterum, exſuguntur, ſed operoſius, perfecte ſaliva madefactæ.

An color infuſi virideſcens alcalinam; flavi ſpecies, ex utroque variegatus, mediam; rubellus acidam vel florum vel herbæ denotet naturam?

An, ſi ab acido admiſto color infuſi deſtructus, flores, herbæ alcalinæ alcali ſublatio coloris infuſo: acidæ hujus deſtructionis, ſeu ortæ limpiditatis aqueæ hucuſque nec in floribus nec herbis occurrit: aut ab alcali vel acido mutatus, mediæ; an ab alcali immutatus ſeu conſtans, alcalinæ; acido vere reſiſtens, acidæ indolis index?

An omnia alcalinæ naturæ tot aceſcentium plantarum?

Hoc modo carduus ben. planta alcalina; flores acaciarum & herba adianthi nigr. mediæ, flores hyperici, herba meliſſæ citr. alcalinæ; flores malvæ flore purpureo, herba capillor. ven. acidæ indolis, & ſic porro.

Cum ulterius progredi non ſinant anguſti ingenii *cancelli*, chymiæ ſublimioris me major cultor, obpoſitas aſſertiones in ratione & experimentis in magnum plantarum diagnoſeos emolumentum proferat.

Mutationes infuſis florum foliorumque admixto alcali vel acido quæcunque absque turbatione, præcipitatione, ſedimento factæ.

Ex herbarum numero mutationes ſubiere triginta colorum, ſed quatuor manſere immutata,
acida aut alcalia ſeorſim addita.

Infuſi color (Abſinthii vulgaris folia & flores a ſale tartari &
citreus (aceto ſimplici;

Viri-

Viridiuſculus (Artemiſiæ folia (Bellidis folia & flores) a ſpiritu ſalis ammoniaci & ſucco acetoſellæ.

Miniatus (Betonicæ folia & flores a ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato & aceto ſimplici

Herbarum vires ad conſtantes ratio :: 30 : 4 :: 7 : 1.

Alias mutabiles (An ob phænomenorum aequalitatem claſſis peculiaris conſtituenda?

Coloris conſervatio, reſiſtentia admixtis immutabilitas horum, harum plantarum præparata viribus integris inconcuſſis, acrimonia quacunque primarum viarum non. Virium æqualitas ſubponenda mutatis, nec moratis ſuccis C. H. inquilinis immiſceri ſperare ſinit.

An huic virium integritati mixturæ e toto abſinthio ad mentem Boerhaavii virtus febrifuga, cortice irrito, præſtantior tribuenda?

Data abſinthii vulgaris virtute, infuſum aquoſum temulentum, an ex conſtantia infuſorum poſthabito colore analogia cæteris virium? Experimenta probatura.

Miſſa inodora inſipida Bellide; ex quatuor conſtantium retinendæ tres.

SECTIO TERTIA

Radices.

Secundum COLORES.

I. VIRIDIS.

Gradationes.

No. 1. Viridis
Ariſtolochiæ rot.

2) Flavo-viridiuſculus.
Liquiritiæ.

II. FLA-

II. FLAVUS.

Gradationes.

No. 1 Subflavus.	2. Stramineus.	3. Citreus.	4. Flavus.	5. Miniatus
Althææ	Zingiberis	Ninſing	Gentian r.	Tormentillæ.
Acri	Hellebor. nigri.	Siſari.	Polypod.	
Calam. arom.			Rhei.	
Cichorei				
Helenii				
Pimpin. a.				
Ipecacuan.				
Zedoar.				

III. RUBER.

Gradationes.

No. 1. Rubellus	2. Fuſcus
Galangæ	Angelicae
	Ialappae.
	Napelli.

Adnotationes.

Dicta ſupra de analogia colorum cum viribus eo tum virtutibus præſumtivis &c. heic quoque valent adplicata.

Coloris viridis : flavi. rubri ratio : 2. 16 : 4 :: 1. 8. 2. Flavus primatum iterum obtinet.

Emeticæ, draſticæ, purgantes laxanteſque alterantibus mixta; an ex analogia infuſorum juxta harum normam alterantes forent evacuantes? &c aut vice verſa.

Varii coloris ex evacuantium claſſe quatuor, cæteræ alterantes: ſeu aromaticæ manifeſto ſapore & non tales vel aromate expertes.

Radices aromaticæ notæ infuſi flavi. Calamus arom. zingiber, zedoaria, rubri: galanga, reliquæ non aromaticæ coloris prioris II. poſterioris? ex colore viridi duo; demtis evacuantibus ex flavo ſibi invicem ſuccedaneis ex aromaticis una, ex non aromaticis quoque una; coloris rubri una

una ſecluſo ſuſpecto napello itaque ex 22. ſervandæ radices 5. mittendæ 17.

Ex coloris no. 2. fuſci analogia ialappa æque deleteria ac napelli radix, aut hæc tam purgans quam illa utraque aeque virulenta: ſed quale conſortium cum angelica benefica?

An fuſcus color virium (ſint ſalubres vel noxiæ) in volumen anguſtius condenſatarum (indicat?) (auctarum?)

Non modo color infuſorum ex radicibus ſæpe diſſimilis radicis; ex. gr. althææ & cichorei albeſcentis flavum infuſum; napelli flaveſcentis fuſcum; ſed quoque reliquarum partium plantæ e. gr. florum flavorum hyperici, rubellum; herbarum virideſcentium ſalviæ; fulvum; marrubii album miniatum diſſimilis. Dato itaque partis cujuslibet colore concluſio ad infuſum concolor ſæpe fallax: tinctoribus nota.

Partes plantarum recentes dati coloris, ſiccando eum retinentes vel mutantes; color infuſi primarii, qui ſæpius ſiccatæ adpropinquat, & ſecundarii in conſpectum redacti ſeriem mutationum ſiſteret, nova forte circa colorum indolem plantarum ſubpeditaret momenta.

Secundum SAPORES.

Gradationes.

No. 1. Fatuus	2. Dulcis: a Nudus vel ſimpl.	b. nauſeoſus	c amarus
Ari	Althææ	Polypodii	Ninſing.
	Helenii		
	Liquiritiæ		
	Siſari.		

No. 2. Amarus: a nudus	b nauſeoſus	c adſtringens	d acris	No. 3 Aromaticus: a nudus	b acris.
Ariſtoloch rot.	Hellebor. nigr.	Tormentill.	Angelicae.	Calami ar.	Galang.
Cichorei	Ialapp.			Zedoar.	Pimp. alb.
Gentian. r.	Napelli.				Zingiber.
Ipecacuanh.	Rhei.				

Ad-

Adnotationes.

An Plantarum maſticatio certior infuſi ſapore?

An ex ſapidiſſimis radicum infuſis ad virium præ ceteris plantæ partibus præſtantium valet conſequentia? majus robur ex uberiore ejusdem plantæ partibus omnibus experimentis acciperet ſaltem quorundam ſapor v. gr. galangæ, zingiberis æque ac radices urentes angelicæ, pimpinellæ, cujus eſſentia in angina (notha) a quibusdam extollitur parti tumidæ adplicata acris, ea tranſit fere integra radicis.

Sapores fatuus: dulcis: amarus: aromaticus :: 1 : 6 : 10. 5.

An ſapor infuſi fatuus inſipidam radicem viriumque expertem indicet? Teſtis in contrarium radix ari.

Fatuæ ad ſapidos :: 1 : 21.

Sapores demto fatuo, ſimplices ad compoſitos 10 : 11. ſcil.

(dulcibus: 4: 2 :: 2: 1.
ex (amaris: 4. 6: 2. 3.
(aromaticis.: 2 : 3 :

Sapores determinati ſimplices ad compoſitos ex binis: pluribus indeterminabilibus.

An vires ſimplices ad compoſitos in eadem ratione? nauſeoſi dulcibus? : 1. 5 : ex amaris :: 4 : 6.
nauſeoſi ad omnes. 5 : 16 :: 1. 3.

Nauſeoſum purgans forte a polypodii dulcedine cicuratus cum amaro no. 26. juncto acuatus? analogia virium eadem locatis ſede plantis; ſed ad reliquas minime extendendum.

Rheo conſortium æquum ex plurimis implicitis ſaporibus.

Rheo ex plurimis implicitis ſaporibus terni præcipue, amarus, nauſeoſus, adſtringens eminent; quod de helleboro nigro & ialappa quoque verum eſt. Si in rheo amarum eſt reſolvens; adſtringens roborans; nauſeoſum laxans? quod univerſaliter verum non eſt. Vires ejus a priori determinatæ forent: nonne circulus? an

tanti

tanti dictorum motus ex combinatione qualitatum contrariarum?

Fatuo nauſeoſis amaris deleteriis helleboro, napelloque demtis, neglecta horrida jalappa, ex dulcibus analogis 6. in materia medica althææ, liquiritiæ; ex amaris, ariſtolochiæ, rhei ipecacuanhæ; ex aromaticis, zingiberis ſumma 9. retinendæ, reformandæ ſ. relegandæ 16.

An ſapor plantarum amarus ſimplex, nauſeoſo junctus, nec ne, ſit dehortatio naturæ de non utendis?

Quod ſupereſt, dicta hucusque de foliorum, florum ſapore amaro heic quoque valent; an cauſæ morborum, quibus amara omnium frequentiſſimæ?

Cauſarum multæ morborum gratæ, remedia ingrata, naturæ repugnantia, an præceptum ejus tacitum de curatius tuenda valetudine, aut disſuaſio a materia pharmacevtico-medica nauſeoſa, evacuantibus exceptis, aut admonitio gratioris ſeligendi fontis diætetici?

Sal tartari, ſpiritus ſalis ammoniaci ſaporem infuſionis acuunt, acida aut minuunt, aut penitus deſtruunt.

Secundum ODORES.

Gradationes.

1. Nullus	2. Herbaceus	3. Dulcis	4. Nauſeoſus	5. Aromaticus a. analogus	Radicum b. non analogus
Althææ		Liquirit.	innominabilis		
Ari	Ariſtoloch. rot.	Ninling		Angelic.	
Cichorei		Polypod.	Hellebor. n.	Galang.	Calam. arom.
Gentian. r.	Tormentill.	Siſari.	Ialapp.	Helenii	
Pimpin. alb.			Napell.	Zedoar.	
Ipecacuanh.			Rhei.	Zingib.	

Adnotationes.

An plantarum odor naribus exceptus præſtantior virium index infuſo odore?

Odor radicum infuſarum vividior, penetrantior, quam florum foliorumque, majores prodit vires celatas.

Infuſa calami arom. & ſiſari germanorum odores ſpirabant calida; frigida nullos, & cum pluribus non modo radicibus, immo herbis foliisque idem accidat, frigida minus ſapida ingrataque evadant.

Infuſa, apozemata tepida vel frigida ægrotis concedere, ut parum ſapida, inodora lubentius, calida alias averſantes, ſorbillent. Catalogus plantarum, mutationem ſaporis odorisve, odoris aucti aut diminuti, per calidum aut frigidum.

An odor nauſeoſus radices uſu interno diſſuadeat mortalibus jure?

ſubeuntium novas obſervationes ſubpeditaret.

Inodori, herbacei, dulces, nauſeoſi &c. aromatici :: 6 : 2 : 4 : 4 : 6 : : 3 : 1. 2. 2. 3. Inſipidi cum herbaceis ad inodoros :: 8 : 14 :: 4 : 6. demtis inodoris, erunt odores determinati ſimplices ad compoſitos ex pluribus indeterminabilibus :: 12 : 4 :: 3 : 1.

Odor index draſticorum purgantium (no. 4.) fidus; conſortio quatuor has radices junxit non incongruo.

Hoc duce demtis inodoris (no. 1.) 6, & herbaceis (no. 2) 2. ex quatuor dulcibus virium ſimilium liquiritia; ex nauſeoſis receptis rheum; ex ſex aromaticis zingiber, itaque ex 22. ſervandæ tres, tollendæ 19.

Infuſorum quatuor odores (no. 4.) nauſeoſi, innominabiles, dictione deſtituto ſcribenti, an quod ex pluribus implicitis contrariis forte reagentibus compoſiti, non modo ad nauſeam ſed ad vomitum usque (inter quæ helleborus niger eminet) nares ferient quam ingratiſſime?

Non omnibus inodoris infuſis vires inertes; imo radices quædam, uti pimpinella alba & ipecacuanha, activæ ſatis. Odoris præſentia vires indicat; abſentia non excludit.

Analogia inter odores infuſorum & radices nec ne, ſeu dato infuſi odore, ad eundem radicis, vel non; ratio illorum ad hos :: 13 : 9 :: 4 : 3. opinatio quandoque fallax. Infuſa aromatica, radici analoga, ad non talia :: 5 : 1.

In-

Inodora ſimul inſipida unica ari radix. Nec eo neceſſario ſapore deſtitui teſtantur radices althææ, cichorei, gentianæ &c. no. 1. an vires ex infuſis odori ſapori æque ſenſibilibus duplicato, validiores?

Quandoque odores incongrui juncti in Ninſing: an virium in eo diſcrepantium connubium ibi?

Infuſa radicum ſapore odoreque dulci analoga denotant dulcedine abundantes radices liquiritiae, polypodii, quibus alia intercedit, ceteris analogis videtur copia virium major? Cur ſacchari inde ut & ex roob juniperi, quod anni ſpatio parietibus vaſis adhærens reperitur, hoc ſæculo induſtrioſa confectio non tentetur?

Ex infuſis conferent ſaporum odorumque gradus, inter flores, folia, radices liquent, quis oculatior vires ſpecificas a priori indicabit?

Hoc opus; hic labor; cui impar ſcribens.

Odores omnium infuſorum ab alcali, urinoſo, aut acido additis, non mutati.

Secundum PHAENOMENA.

A ab Alcali

	1. Fuſcus	(a)	Napelli
	2. miniatus	immutatus	Tormentill.
	3. ſubflavus	(b)	Althææ
	4. ſtramineus.	flaveſcens.	Zingiberis
	5. ſubflavus.	(c)	Cichorei
	6. flaveſcens	flavus	Hellebori nigr.
	7. flavo-viridiuſculus.		Liquiritiae
a fixo	8. flavus.	(d)	Gentian rubr.
Sale Tartari.	9. ſubflavus.	(ſature	Helenii
	ſubflavus.	(flavus	Pimpin. alb.
ſcrupulo.	ſubflavus.	(luteus)	Ipecacuanh.
	10. ſature flavus	(e)	
	(luteus)	miniatus.	Polypod. v.
		(f)	
	11. rubellus	fuſcus.	Galangæ
	12. fuſcus		Angelicæ
	fuſcus	(g)	Ialapp.
	13. ſature flavus.	ſpadiceus.	Rhei.

Adnotationes.

Infuſa conſtantia ad mutabilia :: 2 : 14 :: 1 : 7.

An radix napelli & tormentillæ ob immutabilitatem coloris præcipue alcalinæ indolis; qua reliquæ omnes gaudere videntur?

Colcrum ratio : b : c. d. e. f. g. :: 2. 3 .4 : 1. 1. 3.

Flavi ad reliquos :: b + c + d : e + f + g :: 2 + 3 + 4 = 9. 1 + 1 + 3 = 5.

Salis tartari potentia colores pellucidiores in obſcuriores mutandi, non modo in floribus, foliis, ſed quoque in 14 radicibus conſpicua maxime; vi radicum ab alcali condenſantur, acuantur.

An mutatio in colores cognatos radicum conſtantiæ virium index?

Polypodium vulgare videtur ambiguæ indolis vel mediæ, ab alcali factæ. An infuſum galangæ rubellum virium ſimilitudo, adparens ex ſimilitudine infuſi alcalini v. gr. pimpinellæ alb. cum ipecacuanhæ; rheum & ialapp. & angel. ab experimentis refutata. Iuxta hanc normam napellus ob conſtantiam coloris fuſci cum ialappa & rheo antiquum occuparet locum, rhei cum his connubium ſuſpectum napello faciens.

Ab alcali ventriculo hoſpitante analogo napelli (ſi quæ?) vis deleteria immutata; reliquorum draſticorum, purgantium &c. aucta; ſpadiceus id opinari ſinit color (g).

Infuſa conſtantia ad mutabilia 2 : 14 :: 1 : 7. Ex 16. ob analogiam virium ex infuſorum cognatione in materia medica adſervari poſſent, radice tormentillæ ad coriarios & tinctores ablegata, ex b) zingiber, ex c) liquiritia, ex d) pimpinella alba & ipecacuanha ex g) angelica & rheum; ſumma 6. mittenda decem.

Plurima dictorum ad phænomena infuſorum cum floribus & foliis cum alcali mixtorum heic adplicabilia extant.

An infuſi radicum color obſcurior, præ cæteris plantæ partibus, alcalinam indolem probet?

B. Ab Acido.

fixo	1. miniatus	(a)	⌈Tormentill
I. ſolution. cre-	2. ſubflavus	deſtructus	⌊Zedoar.
moris tartari	3. ſubflavus	(b)	⌈Cichorei
drachmam.	ſubflavus	ſubflavus	⎨Helenii
II. fermentato	3. flaveſcens		⎨Hellebor. n.
aceti vini ſim-	ſubflavus		⌊Ipecacuanhæ
plici gutt. xij.	4. flavus	(c)	⌈Gentian r.
	5. flavo-viridiuſcu-	flaveſcens	⎨Liquiritiæ
	lus.		⎨Pimpinell. a.
	2. ſubflavus		⌊Polypod. v.
	6. ſature flavus.	(d)	
	7. fuſcus	flavus.	Napelli
		(e)	⌈Angelicæ
	7. fuſcus	obſcure flavus	⌊Ialappae
		(f)	
		carneus	Galangae
non fermentato		(g)	
III. ſucco aceto-	6. ſature flavus	croceus	Rhei
ſellae guttis xij.	ſubflavus	(h)	
		rubellus	Althææ

Adnotationes.

Acido manet in radicibus 13 colores diluendi, pellucidioris reddendi poteſtas. Vis deſtruens ad attenuantem :: 2 : 13 :: 1 : 7. fere.

Acidorum vires in radicum infuſa omnes activæ: nullæ.

Colorum ratio b + c + d + e = 4 + 4 + 2 + 2 + 11 = 12. f + g + h = 1 + 1 + 1 = 3 :: 4 : 1. fere. Flavo iterum maxima, quemadmodum acido colores florum, foliorum (de potiori fit enim ſermo) diluti, idem quoque radicibus infuſis accidit.

Radicum ex claſſe (b) infuſa addito acido adeo palleſcebant, ut colorem pene uti prioris a) deſtructum citra errorem crederes; ejusdem inde cum iis indolis.

An ſolutio cremoris tartari potentior aceto vini ſimplici, denuo experiundum.

Colores infuſorum deſtructi, priorum palleſcentes, mutati in diſcrepantes; : 2 : 13 : 1.

Vires medicæ a) ab acido deſtructæ; in b) c) d) e) f) debilitatæ, rheo peregrini (acidi?) quid acceſſiſſe; althææ in alias plane diverſas transformatæ videntur.

An coloris pellucidi in obſcurum alcali ope mutatio reſinoſum, & obſcuri in pellucidum (& vice verſa) per acidum gummoſum indicat?

Analyſis chemica certior clavis januam ad nova reſerabit.

Unico coloris variegati infuſo acido coalitus in unum flaveſcentem; forte vires ejus diverſas junxit in unam: ſed nulli unicolori infuſo radicum accidit diviſio ſeu variegatio colorum.

Ob coloris deſtructionem infuſi tormentillæ ac zedoariae, anne radices hæ alcalinæ eminentes præ ceteris b. c. d. e. h. indolis? an galangæ & althææ indoles acideſcens aucta?

Ipecacuanhæ infuſum gradatione unica, ialappæ binis, napelli tribus; ab acidis palleſcebant. Si vires earum acidis in eadem ratione frangantur; an in ventriculo ab acido ibi ſtabulante eandem patiuntur diminutionem virium activarum? Hinc ipecacuanha & ialappa quosvis movet ventriculos, napelli vis deleteria ab acido ventriculi frangitur; abundante ialappæ multum temperatur vis purgans: napelli deſtruitur noxa virulenta, ſi quæ ei ineſt.

Virium hiſce tribus tenacitas in ratione gradationum inverſa; napellus cæteris domabilior.

Demtis radicibus ex a), quibus ab acido deſtruitur color, binis.

Ex cujuscunque claſſis omnibus ſibi ſuccedaneis, una alteraque radix, v. gr. ex b) cichorei & ipecacuanhæ, quæ certo methodo data alterans, diaphoreticum huic claſſi dignum; hellebori nigri vero mitium conſortium eludit, nonniſi acidis fortioribus aut mitioribus copioſis coërcetur; ex c) li-

liquiritia & pimpinella alba, ex d) angelica ex, g) rheum, ſic pharmacopoliis relinquendæ, mittendæ decem.

Colori ceterarum plantarum partium ſaturatiori infuſorum alcali & acidi inſtillatio nullum præcipitavit ſedimentum hiſce ſedecim citatis radicibus, fundo vaſculi ſemper conſpicuo.

Ex radicum 22. infuſis, ſex reſidua, alcali aut acido adjectis ſeorſim immutabilia; conſtantia; ratio :: 22 : 6 :: 11 : 3 :: 4 : 1. fere.

I. a ſale tartari
ſolutione cremoris tartari. } zedoariæ color ſubflavus.

{
Ari color ſubflavus fere limpidus, cujus indòlis & infuſum, cum a ſyrupo papaver. rh. gtt x. induerat fuſcum colorem, an ad claſſem abſinthii vulg. aut galangæ ordinanda? alii determinabunt; non valde mirandum; cum acerrima radix infuſis nil impertierit (cf. Obſerv. ad no. 3.) forte meræ reſinoſæ aqua irreſolubilis ſubſtantiæ? Vires fæculæ tenues.
Ariſtolochiae rotundae: color viridis (c. f.) Phaenom.
Calami aromatici color ſubflavus
Ninſing penſylvanici (color) citreus
Siſari Germanorum (color) citreus
}

Color viridis, ſubflavus, citreus :: 1 : 3 : 2. viridis ad flavum 1 : 4.

Uterque non modo juxta foliorum florumque immo radicum phænomena alias mutationes per infuſa quævis ſubire coactus fuit non mutabiles.

Partium textura, cohæſio peculiaris, tenacitas viribus, miſtio cum ſuccis ad fines vaſorum uſque incorrupta ſperanda. Si ari, calamo aromatico & zedoariæ ob coloris ſimilitudi-

dinem aromaticis adſociaretur, virium earundem; tum inter ninſing & ſiſari major indolis virium conſpiratio; & ſiſari germanorum jure ſuccedaneum ninſing penſylv. (quidni ſinenſis?) foret.

Radix Ariſtolochia rotunda amara impar proprie, ſed ob ſaporem analogum ex eadem claſſe in gentianæ rubræ antipodagrica, quæ toties podagricorum ſpem fefellit.

Ex hiſce ſex radicibus retineantur ariſtolochia rot. ſiſarum germanorum & zedoaria, mittantur totidem.

Quænam harum ſex indoles an alcalina an acida? an plantis conſtantibus partes reſinoſæ & gummoſæ anaticæ? Sedula quatuor herbarum exploratio clinica operæ ſane pretium foret.

Infuſorum colores, ſapores, odores, phænomena, plantas raro uniformiter ordinant; unus jungit ab altero ſeparata & vice verſa.

Quantum ex datis phænomenis conjiciendo adſequi licet: Floribus debiliſſimæ minimæ, herbis majores, radicibus validiſſimæ, inſunt virtutes.

* * *

Florum æque ac *foliorum* infuſa quædam colorem aut *Thee verd* aut Thèe Boey æmulantur, ſapor quorundam analogus, quidam herbaceus, aromate theizante tamen deſtituitur, nec odori gratia Thèe, ſelectus alterutrius in ſuccedaneum Thee verd aut Thee boey ægre aut ſaltem ad tempus, uti veronicæ aliiſque accidit, locum habebit. Fiat inter flores cum no. 11. malva roſea flore pleno & incarnato, & no. 16 roſa flore pleno albo, inter folia cum no. 8. herba capillorum veneris monſpelienſium no. 12. malva vulg. No. 20. ſanguiſorba tentamen.

Color viridiuſculi infuſi, *Thee verd*; ſubflavus, Thee boey ſpeciem quidem præ ſe fert, ſaporque quorundam adſtringens odorque herbaceus ad *Thee boey* vappidum quo-

quodammodo accedit, ſed ſuccedaneum *Thee boey* inde eligere ullum offertur. An dulcis liquiritiæ? an adſtringens miniata tormentilla?

Tabulae Harmonicae

Specimen.

1. Ex infuſis: quoad

A. Colores v. gr. Flavum ex Plurimis Pauci.

	FLORES.	FOLIA.	RADICES.
No. 1.	Primul. ver.	Abſinth. c. fl.	Gentianæ rubr.
2.	Roſar. alb.	Pulmonar. mac.	Polypodii vulg.
	S. I. no. 3.	S. II. § – no. 3.	S. III. § no. 4.

B. Sapores v. gr. Amarum.

FLORES	FOLIA	RADICES,
Centaur. min.	Abſinth. vulg. c. fl.	Ariſtoloch. r.
Chamæmel. v.	Adianth. n.	Cichorei

C. Odores v. gr. Herbaceum.

FLORES.	FOLIA	RADICES.
Centaur. min.	Adianth. n.	Ariſtolochia
Scabioſæ	Tormentill.	Althææ.

Adnotationes.

An inter partium plantarum diverſarum infuſa, quibus colorem, ſaporem, odoremque uniformes, plantis integris ex quibus deſumtæ partes eſſe vires æquales? v. gr. ex coloribus A. æqualibus, an vires eædem primulæ veris c. abſinthio; ex ſaporibus B. chamæmeli C. adianthi ex odoribus.

Syſtemata materiæ medicæ, diſpenſatoria &c. tam diu refragabuntur, nec unam ex ſex combinationibus, ex claſſe ſaporum modo ob ejus analogiam, qua analogia virium inter centaur. m. abſinth. & ariſtoloch. r. patet, morantia; donec experientia clinica lites compoſuerit.

 Cum

Cum plantarum diverſarum partes infuſis adhibitæ, unius ejuſdemque plantæ non modo flores, folia, radices, ſed cortices, ligna, ſemina &c. naturæ curioſo experimentorum & veritatum latum aperient campum.

II. Ex Phænomenis:

Infuſorum (a) per alcali.

A. Colores (α) mutati v. gr. in flavum.

a ex plurimis pauci.

	FLORES	FOLIA	RADICES
1.	Roriſmarini	Saturejæ	Cichorei
2.	Sambuci	Trifolii fibr.	Liquiritiæ

Colores mutati per (b) acidum v. gr. in flavum.

FLORES	FOLIA	RADICES.
Primul. ver.	Marrub. alb.	Napelli
Lavendul.	Sennæ	Angelicæ

Colores β) conſtantes varii ex a) alcali adjecto.

FLORES	FOLIA	RADICES.
Hyperici	Cardui ben.	Napelli

Colores conſtantes varii ex b) acido adfuſo.

FLORES	FOLIA	RADICES
Malv. fl. punic.	Pulegii	Galangæ

Colores conſtantes varii ex utroque a) & b) admiſto.

Color Infuſi No.		FLORES.	a FOLIA.	b omnes RADICES.
1.	viridiuſculus		1. Artemiſiae	
2.			2. Bellid. c. fl.	
3.	viridis	—	— —	3. Ariſtoloch. rot.
4.				4. Ari
5.	ſubflavus	—	— —	5. Calami arom.
6.				6. Zedoariæ.
7.	citreus	— — —	7. Abſinth. c. fl.	8. Ninſing Pens.
8.				9. Siſari Germ.
9.	miniatus		10. Betonic. c. fl.	

Ru-

Rubellus (Hyperici) nulli proprie, niſi forte excipias conſtantis diverſæ gradationis unici.

Adnotationes.

Combinationes inter folia & radices nullæ, ſenſus manifeſte contradicunt no. 8. abſinth. c. radicibus ninſing & ſiſari, poſita licet coloris utrorum conſtantis harmonia citrei, quis earum vires deprædicaturus easdem? Tabula huic proſequendæ ulterius perficiendæ & disharmonicæ facile condendæ, ſuperſedit ſcribens, relinquit lubenti.

Colorum cardinalium ſc. viridis, flavi, rubri ratio : 3 : 7 : 1) Flavi ſubjecta, uti ubique uberrima, ſed ad flavi conſtantiam præ ceteris eminentem valet reconcluſio; tum ea eſſet ad viridis :: 1 : 2. Sed coloris infuſorum conſtantia non a colore per ſe, ſed a partibus plantae eſſentialibus dependere videtur.

Notatu dignum, quod in plantarum partibus (ſi mavis plantis) diverſis LXXVII. decem modo (vix pars octava, nam 77: 10 :: 8 : 1. fere) virium conſtantium.

Si haec lex per totam materiam medico-herbaceam obtineret; qualis officinis pharmaceuticis reformatio; qualis plantis ſervatis medicatarum virium certitudo, receptae & in dies noxie auctae farragine clinice unice, ac nonniſi in noſocomiis aeſtimanda *ſpecifice*.

INDICES

alphabetici Infuſorum.

Ex plantis diverſis.

No.	I. FLORUM.	No.	II. FOLIORUM.	No.	III. RADICUM.
1.	Acaciar.	1.	Abſinth. vulg. c. flor.	1.	Althææ
2.	Aurantior.	2.	Adianth nigr.	2.	Angelicæ
3.	Centaur. min.	3.	Althææ	3.	Ari
4.	Chamæmel. vulg. Chamæmel. roman.	4.	Arnicæ c. flor.	4.	Ariſtoloch. rot.
5.	Cotul. fœtid.	5.	Artemiſiæ	5.	Calam. arom.
6.	Hyperici	6.	Bellid. c. flor.	6.	Cichor. ſylv.
7.	Lavendulæ	7.	Betonic. c. flor.	7.	Galangæ.
8.	Lilior albor.	8.	Capillor. vener.	8.	Gentian. rubr.
9.	(Malvæ) fl. plen. pu-	9.	Cardui bened.	9.	Helenii
10.	(roſcæ) nic. hortens.	10.	Hyſſopi.	10.	Hellebor. nigr.
11.	(Malv. fl. plen. incar- (nat hort.	11.	Majoran. c. flor.	11.	Ialappæ.
12.	(Napelli hortens cœ- (rul.	12.	Malv. vulg.	12.	Liquiritiæ
13.	Papaver. rh.	13.	Marrub. alb.	13.	Napelli hortens
14.	Primul ver.	14.	Marrub. nigr. c. fl.	14.	Ninſing Penſylv.
15.	Rorismarin.	15.	Mari veri.	15.	Pimpinell. alb.
16.	Roſar. rubell.	16.	Matricar. c. flor.	16.	Polypod. vulg.
17.	Roſar. alb.	17.	Melilot. c. fl. lut.	17.	Rhei
18.	Sambuci	18.	Meliſſ. citr.	18.	Siſari germ.
19.	Scabioſæ	19.	Menthæ criſp.	19.	Tormentillæ
20.	Tiliæ	20.	Pimpin. ſanguiſ.	20.	Ypecacuanhæ.
21.	Tunicæ.	21.	Pulegii	21.	Zedoariae
		22	Pulmonar. macul.	22.	Zingiberis.
		23.	Rutæ	23.	
		24.	Salviæ	24.	
		25.	Saniculæ		
		26	Saturejæ		
		27.	Scordii		
		28.	Scrophular. nodos.		
		29.	Sennæ ſ. ſt.		
		30.	Sennæ c. fol. ſcroph.		
		31.	Serpilli citrat.		
		32.	Tanaceti		
		33.	Trifol. fibrin.		
		34.	Veronic. officin.		

Ex plantis 76. diverſis partes 77. infuſæ.

IV:

IV. INDEX.

β) compoſitus.

B. Ex Planta eadem unica modo.

No. FLORES	No. FOLIA.	No. RADICES.
12 Napelli	— — —	13 Napelli.

V. Index reductor.

Ex XXI. FLORIBUS	Ex XXXIV. FOLIIS	Ex XXII. RADICIBUS.
Ad FLORES.	FOLIA.	RADICES.

Penes Lectores erit.

VI. Infuſis Infuſa.

I. Liquida.

1. Acetoſellæ ſuccus
2.) Acetum vini (ſimplex
3.) (ſtillatitium.
4. Cremoris tartari ſolutio fervida
5. Papaveris rhoead.
6. (Salis Armoniaci (aniſat.
7. (ſpiritus (aquoſus (ſimplex.

II. Sicca.

1. Sal tartari, cineres clavellati.

Syrupus florum aquilegiæ cœrulei altioris coloris inſervit melius inquiſitioni notæ, qua alcali detegitur, quam ſyrupus violarum cujus color vix non ſemper purpureo accedit. Nam ſi ferrum eidem immittitur, viridis elegans ſeſe manifeſtat color, ſine addito ſale alcali.

Terra martialis vel ochra tincturæ cœruleæ vel laccæ muſicæ admiſta, cum iſtud ſemper impurum ſit, non oſtendit lætum viride.

Plures in Gallia acidulas etiam in fonte gignere vel deponere ochram.

Ferrum purum ſyrupo violarum efficit viridem colorem, ſine quodam additamento.

Plantas forſan per miſcelam ejusmodi principiorum virideſcere.

„ Annotavimus, flores flavos complurimum plantarum, ex
„ genere ſiliquoſo, quarum folia ad cœruleum tendunt
„ colorem, in exſiccatione libenter ad viridem accede-
„ re, & quidem tales plantæ continent principia tin-
„ cturæ cœruleæ, uti videre eſt in *Indigofera tinctoria*
„ Linn. Videtur itaque flavum illud, quod percipimus
„ in flore recenti, volatile eſſe, quod evaporatum aut
„ putrefactione deſtructum, latenti cœruleo innato non
„ amplius reſiſtit, quo minus evolvatur, uti id præſer-
„ tim in Coronilla Linn. videmus.„

-- -- -- -- Tantum.
Accipe; ſed ſi quid noviſti rectius iſtis, candidus imperti. -- --

F I N I S.

ME-

MELETEMATA
AD
HISTORIAM NATURALEM
SUIDNICENSEM.

COLLEGIT

IOANNES IACOBUS RITTER M. D.
ACADEMICUS CURIOSUS
EMERITUS.

Pey-

Peylavia in angulo orientali Ducatus Suidnicenſis circuli Reichenbachenſis, ad confinia Principatus Münſterbergenſis & Bregenſis ſita, ob coloniam fratrum Evangelicorum in contigua Gnadenfrey famoſa, æque montoſa, arida, ſterilis & ob ſimilitudinem cœli, rigorem hyemalem, brevitatem æſtatis, & feram maturitatem fructuum parciorum, regioni avimontanæ ſimilis.

Solum in Peylavia ſuperiore nigrum, in media arenoſum lapidoſum, inferiore fertile aliquo modo pingue; abundantius triticum fert.

Lapides arenarii & calcarei ex vicino comitatu *Glacenſi* petuntur, priores rubelli. Lapides fiſſiles ex lamellis, uti Schiſtus gryſeus male cohærens, fragilis compoſitus, ſeparabilibus cum micis mixtus, humidum reſpuentes, nec calce ligari patiuntur, licet defectu meliorum ædificia conſtruantur.

Silices globoſi rariſſimi ad altitudinem viginti & ultra pedum effodiuntur.

Paſſim Achates, Topaſii, in ſuperficie terræ conſpicui, ab incolis vilipenduntur; quibus frumenta loco lapidum pretioſorum.

Licet pagus ultra milliaris longitudinem, rariſſimi tamen fontes ſalientes, putei frequentiores, parum habiti priores, quemadmodum raritatem eorum in Sileſiæ locis aliis itidem obſervavi.

Peylavia rivulo, ejusdem nominis, irrigatur, ſirio urente ſæpius exſiccatur, qui rivulus longitudine pagi ultra viginti piscinas alit.

Humus ad ſex imo ad quatuor pollices profundus.

In quibusdam agris poſt meſſem trifolium vulgare copioſe repullulat ſponte.

Stratum humi excipit arenæ: rariſſime argillæ, quandoque glareæ profundius: nec marga nec torfa.

Paludes facile exſiccabiles, qui fœniſecio aſpero unice relinquuntur.

PRÆ-

PRAEFATIO.

Parvum catalogum collectarum plantarum in finibus pagi Peylaviæ quadrati unius milliaris, quæ mihi in arimontana, cujus clima & ſitus cum hac regione montoſa mediocriter convenit, hucusque viſæ ordine alphabetico collocabo.

Faſciculum plantarum in ſyſtema redigere non operæ pretium, ordo alphabeticus indicis ſimul vice fungens delectus fuit.

Amicus Botanophilus in agro Peylavienſi ultra quadringentas plantas ſponte naſcentes legit, agro Riedeſelio paucis exceptis communes, quas ſolum temperatius alit, easque conſulto omiſi.

Botanicorum eſt, uti ab aliis centies monitum præſertim medicorum, ut non modo plantarum recentium, ſed præcipue ſiccatas partes ſingulas in uſus pharmaceuticos dignoſcant, alias in errores incidunt graves, uti radix *polygalae amaræ noſtratis* (ſeu *vulgaris*) 1776. noviter inter ſpecifica ad ulcera pulmonum recepta copioſe ad tempus conſumitur, quæ gnaro radix dulcamaræ & nulla alia eſt. Si fides experimentis; Errore radix *ſolani dulcamara* virtutes has acquirit hucusque ignotas.

„Quam ob cauſam multi optant talem Floram, ubi ſolum nomen generis, differentia ſpecifica, deſcriptio omnium partium etiam de plantis notis.

„Tales optat ipſe Linnaeus de europaeis, uti de exoticis dedit.

„Ex his medicus, pharmacopœus &c. diſceret, quomodo veras ſpecies diſcernat.

„Sin autem vellemus uſum ſpecierum allegare, ſit tantummodo de ſpecificis ignotis, ſed certis caſibus, non, methodo obſoleta, multa lectione & copioſis allegationibus exornata, e. gr. Conio maculato linn. fere quatuor paginas implet.„

Conducibile foret, ſed multis difficultatibus preſſum, & quandoque impoſſibile, determinare, quæ requiruntur ad veram ſpeciem, aut notas caracteriſticas indicare, quomodo ſpecies a varietatibus certo diſtingui poſſent.

In Bibliotheca Imperiali Vindobonenſi adſunt duo manuſcripta Dioscoridis, cum iconibus, notum Conſtantinopolitanum & aliud Neapolitanum in Quarto.

Icones utriusque manuſcripti ſimiles, niſi quod hujus vetuſtiores ſint, cum in illo pictor quædam ornamenta ſuperflua addiderit. Icones ſæpius plantas bene exprimunt, quandoque vero ab iis maximopere diſtant & deflectunt.

Ita eſt Periclymenum evidenter ſalix magna albo flore.

Telephium, eſt cerinthe minor noſtras,

Satyrium, orchis fucum referens.

Lichen, hypnum.

Myagros, aſparagus compunctorius foliis linearibus.

Melilotus, ille, ſiliquis oblongis curvis.

Lychnis, convolvulus.

Lycopsis, echium.

Lithospermum, planta ſiliquoſa foliis haſtatis.

Lathyrus, planta ignota, foliis trifidis.

Cnicus, aculeata planta, quinquifido flore.

Clematites, tamnus vel ſmilax.

Polygonatum, nihil polygoati ſimile. Itaque

Polemonium, quod pene ſpeciem argemone fert.

Onosma ſimilat ſymphyto echii foliis.

Utraque Sysimbria ſunt menthæ.

Serapias, orchis morio mas.

Polygonum femina, limnopeuce.

Sonchus uterque noſtras.

Chrysanthemum noſtras.

Lonchitis vero, tota, erronee, capitibus draconum, forte iris?

Hiſce iconibus inſtructus peregrinator in Aſia, haud dubie maximam partem plantarum determinabit, quorum cognitio hucusque dubiis & incertitudine obvolvitur, quæ tanta fiducia hodie in materia medica adhibentur, & plantis hodiernis, toto coelo diverſis, a modernis eaedem virtutes ac a veteribus adſcribuntur.

Cum in Flora Riedeſelia parcior fuerim in agaricis fungisque, uberior fui in hoc ſpecimine.

Ad plantas coniferas, quæ tanta variatione, incertitudine & indeterminatione obvolutæ, notulæ quædam criticæ paſſim adſperſæ.

Campus plantarum limites Peylaviae ipſi.

Spe-

SPECIMEN FLORAE PEYLAVIENSIS.

PLANTAE APETALAE

Ordine alphabetico.

AGARICUS.

1. *Agaricus terreſtris oris reflexis, ſubſtantia rubra.* C. B. Rupp. 368. Incolis *Reiſſgen.*

In cortice Abietis rubræ.

In deliciis habetur, butyro frixus, ubi coriaceus fit absque perniciei ſuſpicione avide comeditur. it. En. Helv. p. 49. n. 73. &c. Ipſe eum ſæpius ſine noxa timidus licet comedi.

2. *Agaricus polyporus adgregatus* Herren od. Eich - Pilz. Hæmiſphærico capitulo, fulva pellicula obducto, pediculo pyramidali, albo ſolido, itidem edulis. Color, baſis, albus, aetate virideſcens, Auguſto in pratis udis umbroſis.

Nota. Sapor piperaceus hujus Agarici butyro adſcribendus eſt.

3. *Agaricus polyporus pileo cervino caſtanei coloris* ſemigloboſo lævi, (cui in centro quandoque fovea) carnoſus durus, amygdalinus, poris inferne tenuiſſimis albis vix conſpicuis, petiolo conico itidem ſolido, unciam aut duas longo, aggregatim naſcens. Incolis *Stein oder Eichpilz.*

An agarico - polyporus pediculatus cervinus poris tenuiſſimis albis? Rupp. 361. En. Helvet. p. 26. n. 2.

Obſervatio. Hic Agaricus creſcit in annis pluvioſis majori copia quam in aridis.

Ablutus, forma cubica perſciſſus, butyro ferventi immiſſus, molleſcit, mucilaginoſus, guſtoſus, remanente acrimonia quadam.

4. *Aga-*

4. *Agaricus polyporus hæmiſphæricus elaſticus mucoſus mollis rubellus.* Durior ætate pallidiorque; diſciſſo pars ſuperior ad medietatem alba elaſtica uniformis, inferior tubuloſa, fibroſa rubella, fibræ perpendiculares. Pediculus craſſus, ſolidior pileo, elaſticus, rubellus intus, albus extus, fibroſus aſperque aetate. Incolis *Rothkappe.* In gramine viget Auguſto. Edulis.

5. *Agaricus polyporus hæmiſphæricus mollis fulvus* ſuperne, albus inferne, ſubſtantia diſciſſa ſuperior alba ad dimidium, tubuloſa perpendicularis, inferior cinerea. Pediculus albus conicus, ætate planus. Incolis *Graſe-Pilz.* Edulis; viget Auguſto.

Obſervatio. Agarici polypori eſculenti mucoſi Auguſto demum fiunt. Copia eorum uti totius fungorum gentis in ratione pluvioſæ tempeſtatis.

6. *Agaricus ſemicircularis, fuſcus adgregatus,* pollicis diametro, ſuperne glaber, inferne aſper, rugoſus, radiatus, fere oris albidis, ætate nigricans. Vita tres ſeptimanas, in columna abietina vetuſta, viget Auguſto.

7. *Agaricus pileo convexo*, levi molliori caſtanei coloris, lamellis flaveſcentibus, petiolo albo poroſo, incolis *Herren-Pilze.*

8. *Agaricus ſemigloboſus* ſuperne cinereus, inferne fuſco-flavus, craſſus, durus, lanuginoſus.

In prunis copioſus, mox ſemicircularis, cuneiformis, ungulæ pedis equini ſimilis, ad baſin latiores, leves quandoque ſtriati, quandoque ſtriis binis vel ternis excentricis margini parallelis. Subſtantia homogenea dura, elaſtica, paululum juniori, lignea provectiori. Viget Iulio.

9. *Agaricus ſolitarius ſemicircularis*, pollicis diametro, ſuperne & inferne glaber fuſcus, juniori margo albus, latus, adultiori evanidus Color brunus in nigrum. Vita tres hebdomades. Legi emarcidum, fragilem.

10.

10. *Agaricus albus repens* variæ figuræ, albus junior, ſenior carneus, aetate putreſcens nigricans.

Incolis. *Schvvamm*, *Holz-Schvvamm.*

Ex rimis aſſerum, trabium abietinorum humidorum, recens adhibitorum naſcens, repens, ſerpens, ligna exedit, debilitat, exoſus aedificiis, quercubus &c. minus frequens, liber figuram rotundam adſumit, in circulum ſe expandit, gelatinoſus initio, tractu temporis colorem cinereum, duritiem maiorem elaſticam acquirit.

Obſervationes. Agaricus albus repens, qui lignum exedit, eſt fortaſſe *Agaricus ſebaceus* Rupp.

Agarici albi repentes exoſi in aedificiis nominantur Murray, ſecundum ſyſtema Linnaei, *mucor ſepticus.* Med. Bibl. 2.B. 4. St. 77. p. 595.

(Linnei *Diſſ. de Ledo paluſtr.* Upſal. 1775.)

(ſecundum *Linnaeum* Agaricum album impedit.)

11. *Agaricus pedis equini facie*, in trunco veſtuto querno. Septembr. *Feuer-Zunder.*

12. *Agaricus* (delicioſus) *ſtipitatus*, *pileo teſtaceo*, *ſucco luteſcente*, *Reiſſke Herbſtling*, Scholler Flor. Barb. no. 959.

13. *Agaricus quercinus ſemiorbicularis craſſus*, *Zunder-Schvvamm*, *gelblichter. Im Buſch am Rogenteich.*

Obſervatio. Excoriatus malleo reſiſtit. Agaricus quercinus ſtypticus eſt, ſanguinemque vulnerum ſiſtit. *Act. Soc. Angl. Hamb. Correſp. No.* 92. 1754.

14. *Lichen-Agaricus* (an Agaricus?) fimbriatus, luteus, in altum repens pyramidis ad inſtar. Fimbriæ undoſæ transverſæ parallelæ uti *Manchettes*) ad terram craſſiores, altius tenuiores, breviores. Septembr. ad columnam quercinam, *auf dem Gunſtenberg*

An *Lichen rugoſus luteus* &c?

15. An *Agaricus coccineus planus coriaceus?* ex rima lata trabis abietinae, glacie liquefacta inundatæ, per dies craſſitie lineae, paucis poſt diebus fuſcus, tandem niger, exſiccatus corrugatis, deciduis lamellis, abſque odore, Martio 1767. obſervatus in cubiculo. An *Lichen*?

Obſervationes ad Agaricos.

Agarici	quoad figuram duae quoad coloris qualitatem		mutationes
Agarici	quoad ſocietatem	ſolitarii adgregati.	
Agarici	quoad ſubſtantiam	poroſi ſolidi.	coriacei fungoſi lignei.
Agarici	quoad figuram	orbiculares ſemiorbiculares.	
Agarici	quoad adhæſionem	cum vêl ſine pediculo.	

Agarici-polypori, fungique juniores, elevati, hemiſphærico conici, ætate plani, ſenectute cavi, marceſcunt. Mutant gradatim colores ætate in obſcuriores.

Agarici ex arborum truncis, lichenes ex aſſeribus, agarico-polypori ex terra, fungi modo ex arena, modo ex rimis pavimenti lapidei, fruſtis ligneis progerminant.

ARUNDO.

1. *Arundo vulgaris*, Rupp. p. 318. Arundo paluſtris I. B. 2. 485. *Im Rogenteich. Schilf, Rohr.*

Obſerv. Nobilium æque ac plebeiorum ædes arundine teguntur.

ALNUS.

1. *Alnus rotundifolia, glutinoſa, viridis* C. *B.* P. 428. Rupp. p. 329.

Obſervationes. Alni rotundifoliæ radix tenuiter diſſecta polita ſcriniariis ligna exotica æmulans grata marmorea exhibet.

Alnus cum betula, corylo, populo, ſalice &c. rhamno catharctico &c. quovis decennio cæditur.

E radice ad priſtinam magnitudinem repullulat, ramenta in faſciculos collecta ſub nomine (*Reiſig*) carius quam li-

gnum

gnum abietinum venduntur, hypocauſtis calefaciendis, ob citam combuſtionem, adprime utilia.

BOLETUS.

1. *Boletus eſculentus* pileolo nigreſcente reticulato conico naturali, ſed petiolo craſſiore ſolito, craſſo, poroſo, craſſitie ultra pollicem, quatuor pollices extenſo niveo.

Iunio ad radices alni.

2. *Boletus phallus* capite fuſco, mucoſo, reticulato conico, olente, pediculo non bulboſo, ſed radiculis fibroſis brevibus; viget Auguſto rarus. Fœtor prodit plantam.

BYSSUS.

1. *Byſſus niger* ad terram *im Höfel*, M. Octobr. 1771.

2. *Byſſus albus ramoſiſſimus* (ſubaſſerinus?) horizontalis, filamentoſus, arboreſcens, in ſuperficie inferiore aſſeris abietini corrupti fundo hypocauſti, ſublati. Fig. 1. Longitudo plantæ trium pedum, latitudo maxima quatuor pollicum, minima duorum. In ſummitate quinque corpora plana, compreſſa, lentis mole ac figura, cirroſa, cum fibra longiore in margine, ſemicirculariter poſita. Ramuli in formam rhombi per rete quandoque communicantes: foliola nudo oculo vix viſibilia, compreſſi ramuli. Planta aſſeri arcte adnexa fibrillis ex ramis in lignum demiſſis uti v. gr. radici graminis. Tota planta dura, fragilis, truncus craſſitie æquabilis ex minoribus conflatus filis, imo trunci plures fere paralleli æquales, habitus, aſpectus, ac ſi fila alba texta aſſeri ſtudio adfixa, biennium injuriis aëris reſiſtit immutato colore, radices ſparſæ vagæ, per fibrillas intermedias communicantes, in ſuperficie aſſeris pavimenti fruſtum byſſi bienniis injuriis ereptum 1773.

Obſervatio Ruſpatores talium aſſerum plures detecturi byſſos ejusmodi.

3. *Byſſus paludoſus*, pannoſus, filamentoſus, ex aquis exſiccatis ſtagnantibus: *Gunſtenberg*.

Obſervatio. Natura byſſi filis conſtare fertur.

CAR-

CARPINUS

Carpinus Dodonaei Pempt. 841. *Weis-Buche*, *Stein-Buche*, *Hage-Buche*, in ſepibus. *Carpinus ſexu diſtincta planta.* Scholler Fl. Barb. p. 216. no. 330.

Obſervatio. In cortice carpini excreſcentia, fortaſſe *Scabies arborum.* An lichenes nigri in cortice carpini emortui?

Etiam ſcabies arborum, quæ gelatinoſa, cum granis rugoſis.

FAGUS.

Fagus ſexu diſtincta planta. Scholler. Fl. Barb. p. 216. no. 377.

Fagi unicam ſpeciem novit Tournefort. I. R. H. p. 584.

Obſervationes. Sylvæ faginæ nullæ.

Fagus rubra fert nuces, (Sileſiis *Bufecken*) alba non fructum viſibilem fert.

Eſtne illa mas? hæc femina? Lixivium de cinere fagi rubræ dealbat lintea, albæ maculat, quod cortex efficit.

Obſ. Incolæ hujus regionis diſtinguunt fagum in duas ſpecies, in albam & rubram, non ſemper conſentientibus Botanicis.

FUNGUS.

1. *Fungus orbicularis planus*, pileo plano, cervino, lamellis albis, pediculas albus, ſine annulo: *an einem kiefernen Stok im Gartenhæuſel.*

Obſervat. Albæ lamellæ ætate ejusdem cum pileo coloris *An En.* p. 37. n. 16? Rupp. p. 365.

2. *Fungus conicus pileo globoſo*, colore albo, paucis poſt diebus, dein conico, lamellæ albæ adultiori roſeæ, ſenio nigricantes. Vigor trium hebdomadum. Auguſto. In acervo ſordium coriariorum. *Champignons.* Fungi conici ad ſenectutem tales quidam.

3 *Fungus conicus pileo lamellis albis*, pediculo brevi. (*Champignons*): juxta viam.

Iu-

Iunior abſque pediculo, ætate pediculus brevis, capitulum ætate ſquamas ſeparabiles, margini parallelas cinereas, nigricantes, ſeparare ſinit, lamellæ utplurimum albæ, roſei coloris rarioris, odor violaceus.

4. *Fungus conicus pileo lamellis pediculo fuſcis*, adgregatim naſcens. Vita quatuordecim dierum. Fine Iulii *im Garten-hæuſel.*

5. *Fungus campeſtris albus*, ſuperne pileo albo, (ætate) inferne rubens, lamellis roſeis (Rupp. 369.) Michel n. 8. p. 174. *Champignon* vulgo & princeps inter edules. Enum. helv. p. 50. no. 81.

6. *Fungus minor violaceus mollis* pileolo conico, cui apex tuberculum mammillare, pileolo color ſaturatior lamellis, cauliſque unicus, ad umbroſa, rarus, *auf dem Queſtenberg.*

7. *Fungus pileolo glabro concavo*, oris reflexis lateritii coloris membrana ſubtili albida, tranſparente, imbricatim in ſtellæ formam tecto, lamellis utplurimum albis, maculis rubellis, pediculo albo extus, intus fere ſanguineo, medulla alba, acaulos. Ad terram inter muſcos ad radicem abietis rubræ viget Octobr. Incolis *Reiſſgen* edulis.

8. *Fungus adgregatus.*

a) *Fungus adgregatus minor* pileolo conico albo glabro, lamellis cinereis. Pediculus albus cylindricus ſolidus, haud cavus (quantum oculorum acie obtuſa obſervare licuit). Fungus mollis, elaſticus, tener, ex ligno putrido, in hortulo.

b.) *Fungus adgregatus major* adultus planus laciniatus, lamellæ nigricantes. In culina in fiſſuris aſſerum abietinorum. Fine Auguſti.

Obſervatio. Reſciſſis aut evulſis fungis hiſce (hujus ſpeciei) lamellæ horæ ſpatio nigreſcunt.

Fungi adgregati plures pediculi in terra adunati, ex una quaſi radice progerminantes.

9. *Fungus hemiſphæricus* (junior) pileo plano, colore rufo ſeu ex rubro flaveſcente, medulla capitata, alba, lamellis cinereis, caule ex albo flaveſcente, pediculo cavo.

Obſervatio. Color rufus ſeu ex rubro flaveſcens, ſpeciem habet coloris iisdem fungis monſtroſis in SCHAEFFERO.

10. *Fungus conicus mollis* pileolo violaceo, lamellis albis, ætate planus, pediculo albo cylindrico. Incolis *blauen Tæublich*, fungus columbinus. *Queſtenberg.*

11. *Fungus pileo plano cervino* lamellis flavis, pediculo albo cylindrico, edulis. *Kiefer-Schvvamm.* In radice abietis rubræ, viget Auguſto.

12. *Fungus conicus mollis albus* (totus ſcil.) pileolo lamellisque albis, pediculo albo cylindrico. Amariuſculi ſaporis. Edulis. Incolis *Bitter-Schvvamm.*

13. *Fungus luteus planus villoſus* ſtriis violaceis, lamellis bifidis, pulverulentis. Ad prunos RUPP. 371. EN. HELV. p. 58. No. 4. Auguſto.

14. *Fungus convexus, ſolitarius* elaſticus, coloris totus aurantii diluti, oris fimbriatis, albis, petiolo cavo medulla concolore pleno. Ad fruſtum abietinum, ſolo humido loco umbroſo. Viget Octobri.

15. *Fungus conico-planus* glaber, centro margineque pileo flavis interſtitio ochroleuco, lamellæ albescentes (ochroleucæ) pediculus glaber, cylindricus, meditullio albo, odor merulii. In trunco tiliæ *Stock-Schvvæmmel.* Edulis.

16. *Fungus mollis conicus glaber* ſucculentus, adgregatus minor, pileolo & lamellis murinis, petiolo albo glabro cavo.

Obſervatio. Brevi adolevit perfecte eodem loco, biduo poſt pileolo color obſcurior, lamellæ nigricantes.

17. *Fungus adgregatus major* ſociatus conicus, pileo ex albo & murino variegato (ſcil. centro albo, reliquo margine murino) lamellis murinis, petiolo albo, glabro, radice fibroſa, ſubſtantia pilei durior tenax, odor gratus. Triduo adolevit in vireto ad fruſta lignea in loco umbroſo.

Ob-

Obſervatio. Biduo poſt pileus ex flavo & violaceo variegatus, laciniatus, lamellæ nigricantes.

18. *Fungus glaber excavatus* medio coloris obſcure lateritii, ad marginem dilutior, lamellis albeſcentibus, pediculo fere ochroleuco, cylindrico, glabro. Crudus edulis. Incolis *Suesling*. Ad radices arborum.

Obſervatio. Fractus, læſus lac dulce fundit glutinoſum ex parte pilei medulloſi.

19. *Fungus adgregatus, pileo conico* ad marginem ochroleuco, centro flaveſcente, lamellæ ochroleucæ, ad viridem adcedentes colorem virides potius. Odor haud ingratus, pediculo colore ochroleuco glaber, cavus anguloſus compreſſus, pediculi ad terram contigui quaſi faſciculati. Ad trabem quernam terræ impoſitam.

20. *Fungus pileolo cavo coloris lateritii*, oris reflexis, ſuperficie aſpera reticulata filamentoſa (*vvie Seidenvvatte*) ſeparabili, cutis ad inſtar, lamellæ albæ, pediculus glaber, cylindricus carnei coloris. Incolis *Buſch Birk-Reisgen*. Edulis, viget Octobri.

21. *Fungus ſuillus pileo plano magno* coccineo verrucoſo, verrucis lamellisque albis, annulo fugaci, albo bulboſo pediculo. En. Helv. p. 39. n. 26. Rupp. 362. v. p. 365. 59. Incolis *Fliegen Pilz*, viget Auguſto.

Obſervationes. Digiti attactu pileus vi deleteria ex opinione vulgi orbatur.

Collectores attactum pilei caveant.

Bernhard *in chemiſchen Verſuchen* pulvere pediculi extremitate inferiore ſiccato, ſine annulo, ulcera ſanaſſe perhibet. Scribenti non licuit eſſe adeo felici. Caules torrefacti cum annulo in ulceribus ſine euphoria, teſtante Bernhardo.

Fungi torrefacti ſubterreſtres, adſperſi nihil in ulcere cutis præſtitere, & apud ægrum nonnullas ſeptimanas ſuperſtratus incaſſum fuit.

Obſervationes ad Fungos. An fungus pileo convexo caſtaneo, lamellis luteis, Rupp. 368. Haller En. Helv. p. 48. n. 73.? quos incolæ Auguſto copioſe colligere ſolent, transverſim ſcindunt, in ſole torrent, hyeme cum prunis arefactis vel cum jusculo acido comedunt, tunc autem tenaces ſunt. (fortaſſe *Gras-Pilz*)

Fungi recentes conici adulti oris plani, ſenescentes cavi, oræ laceræ fiunt

In hoſpitis vireto, in pruni trunco putrido vulgo *Kröten-Pilz* ſub patulis fungis hoſpitantes vidi bufones recubantes, ſenescenti capitulum planum fiſſum laciniatum, margo albus, centrum fuscum, interſtitium dilute flavum

Fungi esculenti *Pilzen* comeſti noctu movent urinam.

Fungorum obſervatio proventus major, æſtate pluvioſa calida, quam frigida.

Fungus ruber *Reisgen* eſt fungus ſeſſilis, non acaulos, poteſt *rother Champignon* nominari.

Fungus albus *Champignon* eſt etiam ſeſſilis, non acaulos.

Fungi molles, ætate fiunt mucilaginoſi, color dilutus in obſcuriores mutatur.

G.

1. *Gramen loliaceum radice repente*, ſive gramen officinarum Tournefort I. R. H. 516. Rupp. 304.

Im *Herrſchafts-Garten* unterm Mayz.

2. *Gramen caninum arvenſe* (ſubterraneum) ſive Dioscoridis C. B. P. flor. Iulio. *Quecken.* Haller En. Helv. no. 2. p. 207.

Obſervatio. Radix alba hortis agrisque fere indelebilis.

3. *Gramen loliaceum anguſtiori folio & ſpica.* C. B. P. Rupp. 305. En. Helv. p. 206. n. 5. ad margines viarum. *Ray-Graſſ Götting. Anzeigen* 1765. p. 1213?

Obſervationes. Cum hac regione oves optimum plurimumque, vaccæ pauciſſimum & deterrimum pabulum veſci coguntur, & neque cultura pratorum, neque electio ſpecierum gra-

graminum approbatur, præterea hoc gramen durum nullius eſt pretii.

Nomen *Ray - Graſſ*, ab Anglis etiam hordeo murino L. uti Gallis Avenæ elatiori L. datum eſt. *Götting. Anzeigen.* ibid.

Ray-Gras nominatur lolium perenne (in H. v. HALLER *Abhandlung über die Futterkræuter*) 8. 1771. BERN.

TRESPE *eſt minime Ray-gras* Anglorum ib.

Lolium temulentum, Sileſiis *Treſpe.*

4. *Gramen dactylon folio latiore* eſculentum C. B. RUPP. 308. *Manna Schvvaden.* In ſtagnante aqua *beym rothen Hoff.*

Obſervatio. Gramen mannæ nominatur etiam feſtuca fluitans. BRUZ *Diſſertat. de Gramin. Mann.* non autem eſt quod vidi.

Vaccæ appetunt hoc gramen.

5. *Melica nutans L.* hangendes *Schœngras.*

6. *Gramen typhoides* caule triquetro, capitulis plurimis; am *Schaafteich* flor. Majo.

Obſervatio. Poſt gramina addere enumerationem frumentorum, quæ in agro Peylavienſi ſeruntur, niſi eſſent exotica & pauciora.

IUNCUS.

1. *Iuncus levis panicula ſparſa minor* C. B. HALLER EN. HELV p 253. RUPP. 145.

Obſervationes. Medulla conciſa, contuſa carnem luxuriantem abſumit.

Plenilunio, uti fertur, medulla ineſt plantæ, ſaltem unice eo tempore colligitur.

Medulla vulgo eadem tempore plenilunii pro ellychniis colligenda, juxta opinionem vulgi.

Ellychnia inde bona cum Ol Olivar.

Iunci medulla (vulgo *Senten-Mark*).

LICHEN.

1. *Lichen niveus tumidus* inæqualis, pulverulentus, verrucoſus oculo armato. In trunco abietis putridæ. Auguſto. An *Situs albus*?

2. *Lichen coriaceus fuſcus* ſcutellatus, pediculo breviſſimo, ſuperne radiatus, diametri ſemunciæ, margine nigro lævi, inferne niger, æquabilis. Circuli duo eccentrici, quorum centra pediculus craſſitie lineæ. Ex fiſſura columnæ excorticatæ rubræ (des *Gartenhæuſels.*)

Obſervatio. Plures contigui, lichenem radiatum & reticularem quaſi ſiſtebant.

LYCOPERDON.

1. *Lycoperdon ſolitarium* clauſum aſperum ſeſſile, capitulo, nucis juglandis mole & colore, pediculo albo, radiculis humo ad ſuperficiem. (*im Herrſchafts-Garten*)

2. *Lycoperdon vulgare* Rupp. p. 356. viget Septembr.

3. *Lycoperdon capitatum aſperum*, (cinereum gregatim naſcens) Rupp. 356. En. helv. n. 5. p. 12. *Queſtenberg*.

4. *Lycoperdon capitulo globoſo* compreſſo ſeſſile, ore cylindraceo. Varietas. Rupp. ibid.

5. *Lycoperdon pyriforme cineraceum* (ſolitarium) I. R. H. 563. *Icon.* 331. An varietas prioris?

6. *Lycoperdon pyriforme album* I. R. H. cit. varietas prioris? in pratis *beym Rogenteich*.

7. *Lycoperdon petiolo longiſſimo*, capitulo globoſo, ore cylindraceo, integerrimo Linn. Cliff. Rupp. ibid. En. Helv. n. 7. ibid.

8. *Lycoperdon leve ſeſſile* Rupp. ibid. creſcit cum præcedente am *Queſtenberg*.

MUCOR.

1. *Mucor* (Lichen?) *albus* aſſeri quercino udo (ſinuato) alterne, ceruſſæ inductæ ſimilis.

Ex

Ex ſolo, quo ex rimulis paſſim lycoperda minima cinerea.

2. *Mucor ſphærocephalus* ſtipiti filiformi n. 1083. p. 149. Fl. Isenac. T. IV.

MERULIUS.

1. *Merulius flavus oris contortis & laceris* En. Helv. p. 33. n. 1. Rupp. 363. Incolis *Geel - Schvvämmel*, ad margines viarum.

Obſerv. Avide quæruntur ſicut alii congeneres.

2. *Merulius flavus pileolo flavo* plano integro, caule flavo, lamellis flavis citrinis, odore violaceo. Incolis *Geel Schvvämmel, Geel Männel*, edulis. Fortaſſe *Chanterelle* Gallorum? Pileus ætate cavus, ſcutellatus ad oras fiſſus, color fuſcus, viget Auguſto.

Obſerv. Merulium *Chanterelle* ad exemplum Halleri recentem ex ſylva domi portatum, cum pullis elixum ſine noxa comedi avidus juvenis.

Odor violaceus ſalubritatem indicat.

QUERCUS.

1. *Quercus latifolia mas*, quæ brevi pediculo eſt C. B.

Synon. Quercus vulgaris, brevibus pediculis I. B.

2. *Quercus cum longo pediculo* C. B.

Synon. Quercus vulgaris longo pediculo I. B.

Obſervationes. Sylva quercina, am *Reygerbuſch* conſtat.

Linnee nominat *Steineiche* Ilex.

Gallae nucis cupreſſi forma in quercu juniore *am Rogenteich.* Auguſto.

Gallæ ſunt veſparum opus.

In Sileſia nominatur Quercus. *Kraut-Stein Eiche.*

die Stein (oder harte) *Eiche*
die Gras (oder weiche)

Quercus ſexu diſtincta planta Scholler. Fl. Barbyens. p. 215. no. 328. quoque mea ſententia.

RU-

RUMEX.

1. *Rumex maritimus* L. *Ober Peylau.*

Obſerv. Lapatha in agro Riedeſelio lecta hic repetere nolui.

SALIX.

Quæ de lapathis ſupra monita, hic quoque valent.

Obſervatio. Salicis cujusvis flores (*Palmen*) incolæ nominant,

SITUS.

1. *Situs, vveiſer Schimmel?* concrementum album planum expanſum niveum, in arenoſo ſolo floccorum nivis ad inſtar ſparſum, variæ latitudinis, ad tactum duriusculum non glutinoſum, nitens. Lineæ vix altitudinis, unciæ latitudinis; digito delebile fere, ſiccum inodorum, oculo armato ſtriæ ſubtiliſſimæ niveæ longitudinales, parallelæ, uti mercurius dulcis in phiala, floſculi ex parvis figuris nivis ad marginem rari. Subſtantia exſiccata duriuſcula, ſiccatæ color niveus immutatus. Vita in aprico duodecim, in udo viginti dierum, *am Queſtenberg.*

2. *Situs* (Lichen) *albus tenuis niveus minus pulverulentus* æquabilis, uti prior, atomis ad ſolem (uti cryſtalluli) ſplendentibus, in ramo excorticato abietino marcido.

Obſerv. Terram contiguam obducunt ſquamæ ſiccæ, (uti ſal tartari aceto ſaturatum).

3. *Situs lateritii coloris*, in trabe vetuſta abietina, humido marcida (*Fenſter-Simſen.*) Primo obſervatus 5. Mart. 1773. meridie. Color lateritius, durus, longitudinis unc. unam pollicis unam latitudinis.

Color obſoletus, ſitus marcidus collapſus.

Color fuſcus, color ad rubro-nigrum friabilis digito.

Sphærocephalus ſ. Lycoperdum minimum.

Funguli minimi nigri pulverulenti, cf. Haller *fig.* 3. *Tab. I.* capitulis ſphæricis, vix ſemen is papaveris nigri mole, petiolo pili craſſitie tenuiſſimo, plurimi lineæ vix dimidiæ altitudinis.

nis. Sylvulam in ſolo albo ſiſtentes tacti acu immobiles. Digito contriti pulvere nigro conſpergebant; oculo armato iidem pulvis (an *Semen?*) niger uti *Lycoperdi*: an *Sphærocephalus niger* HALLERI?

Mucorem ſimilem in columna abietina Menſ. Iul. in *hortulo* offendi. Tab. III. Fig. 2.

Obſervationes de Lycoperdis minimis. An SPHÆROBASIUS?

Die 14. Auguſt. 1770. in eodem ejusdem aſſeris querni loco tecto, vaſe remoto ex rimis obſervata corpuſcula nigra ſphærica, ſemine papaveris nigri minora, quorum medio trunculus ſtiliformis perpendicularis itidem pili vix craſſitie lineæ altitudinis erectus, ſine nilo alio faſtigio ſurgebat: an caulis plantæ capitulo deciduo? corpuscula oculo nudo nigra, viridia armato, digito reſiſtentia, non pulverulenta, trunculus conſtanter niger forte aridus. Tab. III. Fig. 3.

TYPHA.

1. *Typha paluſtris major* C. B. RUPP. 321. *im Rogenteich, Waſſerkolben*, copioſe.

Obſerv. Incolæ tegunt cum trunco domos & horrea. Flores ſunt in uſum lectorum.

PLANTAE PETALOIDES.

ANEMONE.

1. *Anemone nemoroſa flore luteo unico* RUPP. 164.

Syn. Anemone ranunculoides LINN. am *Pluderbrunnen*. Flores initio Aprilis legit Sam. KRAMSCH pharmacopæus.

2. *Anemone ſylveſtris flore gemello albo pentaphyllo, Thalictri folio.* Confer. HALLER. EN. p. 310. legit S. KRAMSCH.

Syn. Iſopyron thalictroides L. am *Pluderbrunnen* fl. init. April.

ADONIS.

Adonis æſtivalis L. inter ſegetes.

ACER.

1. *Acer tenuifolium* Rupp. *ſ. Acer femina Theophraſt.* Sileſiacis *Spiz- oder Leinbaum.*

Acer mas ſ. montanum, Sileſiacis *Orle,*

Obſerv. Vermis non perforat.

ALISMA.

1. *Alisma Rivini, Saulöffel.*

Obſervationes. Uſus (latere averſo) ad tumores œdematoſos.

Subjecta cholerica generis feminini eryſipelate in facie; maſculini tibiis corripiuntur.

ALLIUM.

1. *Allium campeſtre purpuraſcens* C. B. P. 74. Rupp. p. 153. *Feld Knoblauch*; in agris von *Oberpeyle* legit S. Kramsch.

ASTER.

1. *Aſter luteus femina.* Aſter montanus hirſutus, *Mägdebüll*, am *Rogenteich.*

ASTRAGALUS.

1. *Aſtragalus luteus procumbens* ſive ſylveſtris. *Moriſon.* Glyzirrhiza ſylveſtris, floribus luteo palleſcentibns C. B. Rupp. 269. Auguſto, *vvild Süsholz. am Queſtenberg.*

1. *Arantia Rivini*, am *Pluderbrunn.*

BETULA.

1. *Betula vulgaris Dodon.* Pempt. 839. *I. B.* 1. 148. Rupp. p. 265.

Obſervatio. Betulæ cortex coriariis groſſo modo pulveriſatus quercino æquivalet.

Lignum excorticatum ad bonitatem pretiumque fagini rubri, tam quoad ignis calorisque conſtantiam, quam carbonum reſiſtentiam, quam proxime accedit.

BLAT-

BLATTARIA.

1. *Blattaria lutea folio oblongo laciniato* C. B. Rupp. 247. *im Erlich am Bach in M. Peile. Auguſto.*

BUGLOSSUM.

1. *Buglosſum anguſtifolium minus* C. B. Rupp. 17. p. *auf den Brachaekern von Mittelpeyle.*

BUGULA.

1. *Bugula a) foliis ovatis, inter flores ſtipatis flagellis* repens *flore cœruleo* H. E. H. n. 2. p. 634.
- - b) *flore carneo*, fl. Iulio *am Queſtenberg.*

CHAMAENERION.

1. *Chamænerion glabrum latifolium minus* Rupp. 38. Folia ima majora ad caulem latiora, non lanceolata, acuminata obtuſe, ſuperiora alterna anguſtiora, unifloro ſcapo. *Gartenhaustreppe.*

CHAMAEMELUM.

1. *Chamæmelum nobile* C. B. Rupp. 173. fl. Iun. ad vias publicas.

2. *Chamæmelum inodorum* C. B. Rupp. 173. Iul. *Queſtenberg.*

3. *Chamæmelum fœtidum* C. B. Pin. 135. Cotula alba Dodon. Pempt. p. 258. Rupp. p 139. Amat variabile folum.

CHRYSOCOMA.

1. *Chryſocoma foliis linearibus petiolo ſub flore intumeſcente*, H. En. S. n. 1. 703. fl. Auguſto *an der Mauer beym Teich.*

CHAMAEPYTIS.

1. *Chamæpytis lutea. Schlagröslein.* Rupp. p. 220. ad muros templi.

COLCHICUM.

1. *Colchicum autumnale* L. flor. Septembr. Octobr. in pratis *hintern Rogenteich.*

CONVOLVOLUS.

1. *Convolvolus minor arvenſis* flore variegato C. B. Rupp. p. 28.

Obſervatio Ab incolis contra tormina infantum infuſo theiformi uſus frequens.

Odor florum veſperi gratus.

CONYZA.

1. *Conyza lutea autumnalis*, fl. Octobr. in aridis.

2. *Conyza vulgaris* fl Octobr in arenoſis.

3. *Conyza linariæ folio* T. Rupp. 192. ad foſſas. fl. Auguſto.

4. *Conyza media Mathiol.* Aſter pratenſis autumnalis conyzæ folio Rupp. 187 fl. Auguſto ad foſſas frequens.

CUSCUTA.

1. *Cuſcuta major* C. B. Pin. 219. variis plantis adnaſcitur in aridis, fl. Auguſto.

CRISTA GALLI.

1. *Criſta galli* (*Alectorolophus* Hall. En. p. 624. no. 2.) calycibus glabris, foliis inter flores latioribus, flores lutei ſpicati, adpendices galeæ bini ariſtati cœrulei, folia conjugata anguſtiora evidentius ſerrata &c. calix clauſus inferne pediculo adfixus, auf dem *Queſtenberg*.

CONSOLIDA.

1. *Conſolida Rivini* flore purpureo Rupp. p. 8.

Varietas, *in den Binſen von Oberpeylau.*

CYNAPIUM.

1. *Cynapium Rivini & Tabernæmontan.* Rupp. 284. Iun. floret in hortis & inter olera. *Gneiſs. Gleis.*

DIANTHUS.

1. *Dianthus ſuperbus* L. im *Rogenbuſch.* floret Auguſto.

Tunica montana, altiſſima, flore tenuiſſime laciniato Rupp. p. 94.

DI-

DIGITALIS.

1. *Digitalis purpurea, auf der Nordſeite des Fiſcherberges.*

2. *Digitalis Rivini folio aſpero* C. B. Rupp. 243. *hinter einer Mauer* floret, Iulio.

3. *Digitalis magno flore luteo* C. B. Rupp. 243. fl. Octobr. ibid.

ECHIOIDES.

1. *Echioides flore albo Rivin.* frequens ad margines agrorum Majo.

ERIGERON.

1. *Erigeron acre* L. ad aprica am Teich v. Oberpeylau.

FRANGULA.

1. *Frangula Dod. Pempt.* 787. Alnus nigra baccifera C. B. P. p. 428. Rupp. 44. *Faulbaum.* Incolis *Scheisbeeren*, in hortulo ad ſepes ſponte. Majo.

FRAGARIA.

1. *Fragaria vulgaris flabellis reptantibus* H. E. p. 343. ex corticis roboris rimis progerminans. Octobr. paraſitica planta.

Obſerv. Si æſtate fragis veſpera ante cubitum, membra frigore læſa, per octo dies fricant ægri, & per noctem ſiccare ſinunt, frigus hyeme futuro nihil nocet.

FICARIA.

1. *Ficaria vulgaris flore hexapetalo*, an fetten Auen fl. Majo.

GENTIANA.

1. *Gentiana cœrulea ſcapo unifloro.* Octobr. in pratis beym Rogenteich.

GLADIOLUS.

1. *Gladiolus germanicus, floribus uno verſu diſpoſitis* C. B. in den Oberpeyliſchen Gebüſchen legit Sam. Kramsch. fl Iun.

GALLIUM.

1. *Gallium boreale* L. in pratis infrequens. cf. Rupp. Haller.

HEPATICA.

1. *Hepatica flore ſimplici cœruleo* Rupp. p. 159. fl. Mart. am Queſtenberg.

HYPOCHAERIS.

1. *Hypochæris maculata.* MPeil. am Fusſteig, Auguſto. Syn. *Hieracium latifolium glabrum*, Blatkraut.

HELLEBORINE.

1. *Helleborine flore albo* vel Damaſonium montanum latifolium C. B. Rupp. 293. frequens floret Majo.

Obſervatio. Veſperi odor gratus, uti caprifolii Italici ſed gravis.

Ex manipulo, cubiculo anguſto incluſo, homini quinquagenario majori toroſo apoplexia orta, tandem ſanata, relicta cœcitate unius oculi.

HYPOPYTHIS.

1. *Hypopythis lutea, am Rogenteich.* floret Iulio.

HIERACIUM.

1. *Hieracium* (alpinum) *latifolium maculoſum*, hirſutum incanum, flore magno, foliis dentatis Rupp. p. 287. *An Hypochæris* Haller. ? p. 360.

LEVCOIUM.

1. *Leucoium vernum album nutans &c.* quandoque petalis octonis totidem variat ſtaminibus. Duæ plantæ vagina comprehenſæ quoque occurrunt cinctæ: major expanſa petalis octo &c. tribus foliis minor expandi, negans unico folio gaudebat, caules, foliaque, contigui non concreti vagina diſciſſa demum ſeparabiles. Bulbi haud dubie duplices connati. Lectoris incuria terra relicti. Piſtillum unicum ſimplex.

Ludit leucojum vernum album quandoque petalis ſeptenis, totidem ſtaminibus. Bulbus caulis ad diſtantiam trium unciarum prolifer ſeu bulbo cum cauli continuo alio, radicu-

culis in baſi. Folia conſtanter quaterna caulem cingentia vagina incluſa.

LINUM.

1. *Linum ſativum* C. B. Rupp. p. 133. fl. Julio.

Obſerv. Exoticum. Flos & capſula ſeminalis irritabilis. Linum, cannabi ſata, ad arcendos paſſeres cingitur.

LITHOSPERMUM

1. *Lithospermum arvenſe flore albo*, ad margines agrorum floret Majo.

2. *Lithospermum minus repens*, *latifolium* (linguiforme longifolium) C. B. Rupp. 11. a) flore cœruleo infrequens. b) flore carneo varietas, fl. Majo, an der Mauer des Oberhofs.

LIGUSTRUM.

1. *Liguſtrum* I. B. Rupp. p. 36. in ſepibus fl. Iunio.

Obſerv. Cantharides libenter & in quibusdam annis copioſe plantam occupant.

LINARIA.

1. *Linaria triphylla cœrulea* C. B. Rupp. 242. auf den Brachækern am Queſtenberg. fl. Iulio.

MALUS.

1. *Malus ſylveſtris* Rupp. p. 113. in campis. fl. Majo.

Obſerv. Malus ſylveſtris ad condimenta adhibetur, ſiccatus aut recens fructus.

MELILOTUS.

1. *Melilotus flore cœruleo*, in aprico an der Straſe jenſeits des Teiches. fl. Iulio.

2. *Melilotus flore flavo*. rarius.

Obſervatio. Index ſoli cultura temperatioris, inde a ſedecim annis nunc primum ibi lectus.

MELISSOPHYLLUM.

1. *Meliſſophyllum Rivini.* Rupp. 232. am Rogenteich fl. Iulio.

MAR-

MARRUBIUM.

1. *Marrubium album vulgare* C. B. Rupp. 231. ad vias publicas beym Niederpeyl. Schlöſſel, Auguſto. non rarum.

MELAMPYRUM.

1. *Melampyrum coma cœrulea* C. B. P. Rupp. 193.

MYOSURUS.

1. *Myoſurus* I. B. Rupp. 105. auf der Mauer beym Oberhof, ſub initio Aprilis. c. Alyſſo, burſ. paſtoris &c.

MURARIA.

1. *Muraria Rivin.* Rupp 347. Ruta muraria Tournef. an der Mauer des catholiſchen Kirchhofs.

NARCISSUS.

1. *Narciſſus racemoſus*, (vel ramoſus) *cœruleus*, ad margines agrorum von Oberpeyle, floret Auguſto.

OROBANCHE.

1. *Orobanche lutea ramoſa, ſpica florum nutante* Rupp. 237. im Reygerbuſch.

ORCHIS.

1. *Orchis ſylvatica præcox barba luteola* Rupp. p. 339. edit. alter. im Rogenbuſch. flor. Majo.

2. *Orchis ſpiralis alba odorata*, Rupp. 298. Iun. in pratis humidis.

3. *Triorchis flore purpureo* (ſpica conglobata) folio maculato: floret Majo am Queſtenberg, reliquas orchidis ſpecies in flora Riedeſelia jam recenſitas mitto.

ONAGRA.

1. *Onagra latifolia.* I. R. H. Rupp. 37. im herrſchaftl. Garten. Iulio.

Obſervatio. Copioſe, quandoque deinde evaneſcens ſine cauſa.

ONONIS.

1. *Ononis arvenſis*, bey Ober Peylau, fl. Iulio.

2. *Ononis ſpinis carens purpurea* Rupp. p. 266. eod. loc.

OE-

OENOTHERA.

1. *Oenothera biennis* L. In horto patroni, ſponte.

PRIMULA.

1. *Primula veris inodora flore & calice florali herbaceis, ſcapo trifloro hirſuto.* floret Aprili.

An varietas primulæ ſylvaticæ flore pallido & inodoro Rupp. 17. ?

PULMONARIA.

1. *Pulmonaria pauciflora montana anguſtifolia folio* longiore, Rupp. p. 9. in montoſis aridis v. OPeile; floret Aprili.

2. *Pulmonaria officinalis folio latiore & breviore.* in ſylvis humidis copioſe floret initio Aprilis.

PERSICARIA.

1. *Perſicaria urens*, Rupp. p. 97. auf Pfüzen an Wegen.

2. *Perſicaria urens*, (anguſtifolia) *Hydropiper*? Rupp. 97. non rara, floret Sept. in OPeil, ad ſtagna.

PIMPINELLA.

1. *Pimpinella ſanguiſorba radice nigra.* Schwarze Bibernell. Rupp. 50.

Obſerv. Qua in diſtricto Strehlienſi, cum ſpiritu frumenti abſtracta, qua remedio domeſtico contra febrem utitur.

PLANTAGO.

1. *Plantago anguſtifolia glabra ſpica longa*, C. B.

Folia glabra longa acuminata non lanceolata. Caulis itidem uti folia glaber, hexangulus; floret Auguſto.

PYRUS.

1. *Pyrus ſylveſtris* C. B. P. 439. an Straſſen. fl. Majo.

Obſerv. Pyra fracida cruda comeduntur.

PYROLA.

1. *Pyrola umbellata* L. am Rogenteich.

2. *Pyrola uniflora* L. in ſylv. arid. v. OPeil. floret Iulio.

3. An Pyrola fruteſcens arbuti folio C. B. Rupp. 293. petiolo multifloro ? im Reygerbuſch legit Heinzius Pharmacopœus.

RANUNCULUS.

1. *Ranunculus longifolius paluſtris minor* C. B. (procumbens) flammula Iovis. Rupp. 105.

Obſerv. Nonnulli medici angli eum præſcribunt in decocto contra epilepſiam

Valet de ranunculis, quod de orchidibus.

RHAMNUS.

1. *Rhamnus catharcticus* L. auf dem Queſtenberg.

Obſerv Rhamnus cum corylis, ſalicibus, betulis, ſpatio decennii abſcinditur, progerminat e radicibus in terra petræa.

RAPISTRUM ſ. NAPUS.

1. *Rapiſtrum arvenſe* Tournef. Napus ſylveſtris C. B. & I. B. Rupp. 65. Rübs-Rübenkraut.

Obſerv Ex ſemine parant incolæ oleum.

Folia recentia ulcera tibiæ ſanant, ſed urunt.

ROSA.

1. *Roſa ſylveſtris vulgaris pomifera* (fructu (oblongo
major C. B. Rupp. 139. flore incarnato, (lævi (rotundo
aut ex carneo & albo ((oblongo
variegato odorato. (ſpinoſo (rotundo
Am Rogenteich-Damm.

Obſerv. Roſæ germinant e radicibus.

Ultima ſpecies in hortis plantata fert fructus dulces, ſicut juglans parvus, qui etiam ſæpe matureſcunt, quales vidi auf dem rothen Hof.

SERAPIAS.

1. *Serapias longifolia* L. in montoſis von Ober Peile. floret Iunio.

SHERARDIA.

1. *Sherardia arvenſis* L. in apricis cultis frequens.

SCABIOSA.

1. *Scabioſa multifido folio, flore flaveſcente* C. B. Rupp. 216. an Straſſen und bergigten Orten. fl. Iulio.

TE-

TETRAHIT.

1. *Tetrahit* Dill. *Galeopſis* foliis & caule fulcrato hiſpido, flore duplo calice longiore. Haller. En. Helv. 644.

THALICTRUM.

1. *Thalictrum anguſtiſſimo folio* C. B. Rupp. 69. am Rogenteich fl. Iul. odor ſuavis fere ulmariæ officin.

2. *Thalictrum anguſtifolium* C. B. Rupp. p. 69. am Rogendamm.

3. *Thalictrum alpinum, aquilegiæ foliis Tournefort* Rupp. ib. auf Wieſen in OPeile legit Kramsch.

THYMUS.

1. *Thymus acinos* Linn. ad ſaxa von MPeile.

TURRITIS.

1. *Turritis glabra*, am Queſtenberg und in Mittel Peile floret Iulio.

TUSSILAGO.

1. *Tuſſilago vulgaris* C. B. Pin. 131. 192, in pratis humidis von Nieder Peile. Martio.

Obſerv. Tuſſilaginis folia in eryſipelate & ulceribus tibiæ adhibentur cum euphoria.

(THYA.)

(1. *Thya Theophraſti* C. B. P. Rupp. p. 336. in horto auf dem rothen Hof viget in aëre aperto absque cura, aëris inclementias ſine noxa ferens.)

TILIA.

α.) *Tilia femina folio majore* C. B. Rupp. p. 100. weiche Linde, Graslinde, Frühlinde.

β.) *Tilia femina folio minore* Rupp. p. 100. harte Linde, Stein Linde, ſpæte Linde.

Obſervationes. Folia & flores hujus ſpeciei germinant tardius quatuordecim diebus æque ac tribus hebdomadibus, priore ſpecie, etſi radices aqua tanguntur. Folia autumno eadem proportione ſerius priore ſpecie marceſcunt.

Folia ſature viridia tertia parte minora, quam tiliæ mollis α). Lignum durius opificibus acceptius illo α). Species, non varietates duæ. MATTUSCHKA *Flor. Sileſ.* T. 1. p. 481.

Licet butyrum duritiem, colorem ſaporemque ſebi, ex baccis, (fructibus) tiliæ foliis recentibus contrahat, Sileſii tamen ſaporem butyri puri parum curantes, ſpecie contenti butyri, illud pani illinitum avide deglutiunt, puſionibus in ſanitatem obtrudunt.

Folia juniora tiliæ, ſcil. recentia, pabulum ovibus uſitatum & frequens, lanam teneram levem producit. Tonſores obſervant, oves tonſura læſos ſemeſtri poſt elapſo recognoſcere, timere tremendo, tonſores priſtinos. Illæſis ſecurus animus ex ore tonſorum.

Tilia mas ſunt tales arbores, quæ demum ſeptimo vel octavo anno fructum ferunt.

Tilia mas veteribus autoribus eſt potius ſpecies Ulmi cum magnis foliis.

Lixivium ex cinere tiliæ mollis aptum ad inſolandum, dealbat: Cinis tiliæ duræ eſt ruber. Lixivium rubellum, filum & linteum cum illo aſperſum, in loco ubi lintea ſoli expoſita, rubicundum & maculatum facit.

Ex opinione maximam partem aquarum deſtillatarum fatuam ratus, ſolummodo aquis tiliæ, acaciarum, ſambuci, per ſe ſatis inertibus cohobatione vires augere animus fuit. Easque ſpirituoſas ægre ferebant, imo plane reſpuebant ægri. Imo aqua meliſſæ decies cohobata, fere ſpirituoſa, ventriculo oneri ructus crebros ciebat, ægre digerenda. Ultra quinquennium ſpirituoſitatem aſſervabat.

PLAN-

PLANTAE MONSTROSAE.

1. ROSA *centifolia monſtroſa hortenſis, fere prolifera.*

Litterarum explicatio. Fig. 4.

Roſa integra A. B.

aa) petala ſature rubra calicem cingentia. A.
b) calix roſæ uti videtur, & ſc. pentaphyllus.
c) petala roſæ majoris B. matris.
d) calix roſæ B. quadriphyllus, alias pentaphyllus.

Fig. 5. *Roſa dilacerata* vel *explicata.*

A. Roſa minor A.
a) petala ſature rubra calicem cingentia.
b) calix roſæ pentaphyllos.
c) petala roſæ majoris B.
d) petiolus ſ. caulis roſæ.

Roſæ A. caulis d) ex diſco roſæ B. ortus videtur. A. lanuginoſus albus, angulum acutum cum petiolo roſæ B. efficiens.

e. e) ſtamina cum antheris caulem d) cingentia, inordinatim difformia.

Roſæ reliquæ fruticis nihil monſtroſi ſiſtebant.

2. PYRUM *monſtroſum geminum.*

Litterarum explicatio. Fig. 6.

A latere, naturali magnitudine.

a) Pyri excreſcentia coloris flavi obſcurioris ſubſtantiæ continuæ, in ſummitate coniformis.
b) Pyrum non excorticatum.
c) Pediculus.
d) Calicis petalorum reliquiæ difformium ad latera pyri.

Fig. 7. *a vertice.*

a) Summitatis pars coniformis (cf. Fig. 6. a)
b) Apex protuberantiæ coniformis a), quo petiolus folioli aridi deciduí ſuperſtes.

c) Pyri ſuperficies externa.

Fig. 8. *Diſciſſum medio pyrum.*

a) protuberantia.

b) pyrum, ſubſtantia cujus cum protuberantia continua (eadem).

cc) ramus ſubſtantiam ejus perforans.

d) calicis petalorum reliquiæ.

eee) folia pyri ex ambitu calicis nata, lacera.

f) foliolum apici.

Obſervationes ad pyra monſtroſa.

Fig. 6. & 7. a) Excreſcentia Pyri &c.

5) pyrum alterum inverſum calici prioris inſidens &c.

Nec loculamenta, nec ſemina ullibi conſpicua.

Fig. 8. pediculus ccc) recte per medium fere pyri utriusque progrediens; ramus cc) verſus medium pyri b) ad ſedem loculamentorum in fibras terminatus ligneas teretes.

Poma duo inaequalia ad latera concreta. Fig. 9.

aa) Calicis utriusque pomi reliquiæ.

b) Commiſſura inter utrumque pomum circularis.

c) pediculus pomi majoris A. & minoris B. ad angulum acutum conjunctus.

d) Commiſſura a) pomi majoris A. calice ad pomi minoris B. calicem protenſa, cum circulari angulum formans obtuſum.

Segmentum inter calices aa) minus, quam inter pomi majoris A. (a.)

Pomi majoris A diameter (a.) ad minoris B inclinatus.

Poma medio diſciſſa. Fig. 10.

aa) Calicis utriusque pomi reliquiæ.

bb) Loculamenta utrique pomo bina viſibilia. Nucleis æque majori A ac minori B. binis nigris maturis deciduis, huic

duplo

duplo minoribus, pro ratione pomi B. pomo majori nuclei bini viſui ſe ſiſtentes; alii bini in ſubſtantia profundius deliteſcebant more ſolito. Pomo minori B. nuclei modo bini maturi nigri perfecti viſibiles, reliqui bini nigri quidem, ſed imperfecti compreſſi &c.

c) pediculi filamenta ad capſulam pomorum ſeminalem, & fere ad calicem uſque protenſa, marginem loculorum formantia.

†††) Subſtantia utrique pomo eadem continua.

ee) filamenta cordiformia fundo capſulæ utrinque irregularia, arcuatim calici juncta: forte veſtigia ſtratorum, e quibus poma conſtant, omnibus communia pomis; peripheria pro axis directione rotunda circularis vel elliptica.

Pediculo ſimplici e) duo orti, unicuique flos perfectus ab invicem ſeparatus, ſub incremento bini calices fructusque molles ſe tangendo, cortices molliores deſtruxerunt comprimendo, pulpa utrinque coalita usque in unum continuum adunata videtur.

Plura hujus formæ poma occurrere, eadem ratione inæqualia, nulla æqualis molis, pediculus bifurcatus conſtans. Structura interna ſimilis omnibus, niſi quod ſeminum pomi majorum, perfectorum numerus ad 4, 6, 8, minorum ad 4, imperfectorum, compreſſorum eſſet.

Ortus horum, ſimiliumque ex coalitione duorum in unum?

PLANTAE CONIFERAE.

ABIES.

1. *Abies Taxi folio, fructu ſurſum ſpectante Tournefort. Rupp.* p. 335. *vveiſe Tanne*, Sileſiis *Tanne*, in Sylvis *von Oberpeyle* rarius.

Ob-

Obſervatio. In pago veteraquenſi eſt porticus (ſc. *Allee*) abietinus. Creditur alias illos extendi non poſſe.

2. *Abies tenuiore folio, fructu deorſum inflexo Tournefort. Rupp.* 335 *rothe Tanne, Fichte* Sileſiis. In ſylvis von O *Peile. Tanne od. rothe Tanne* Tigurinis: Gallis *Sapin.*

Obſervationes. Hoc lignum attrahit humiditatem modo notabili. Conflagrat ſubito, & crepitat forte. Reſina liqueſcit exinde.

Folia exſiccata abietis (*vveiſſe Tanne*) decidua, reliquorum uti abietis] (*rothe Tanne.*) pini] adhærent ſiccata ramis folia.

Abietes, & fagi putridæ dant copioſiorem & meliorem cinerem, ad lixivium, quam recentes.

Abietes, quercus, pini dant immundum lixivium, hinc filum non albeſcit.

PINUS.

1. *Pinus ſylveſtris vulgaris,* Genevenſis I. B. 1. 253. *Fichte, Fichtenbaum, Kihnbaum. Rupp.* 335. *Kiefer* Sileſiis & Saxonibus.

Furn & *Tall* Svecis, *Dæle* Bernenſibus & *Daille* Galli-Helveticis: *Zirnenbaum* Denzleri, Tigurini.

Obſervationes Föhren und *Kiefernholz* iſt einerley nach *Büſching Geograph. III.* Theil 1. *Band. p* 7. *Einleitung.* 1757. 8. Dicitur *Föhren* od. *Kiefern.* Pinus ſylveſtris nominatur Norimbergæ *Föhre nabc Oelhafens Abbildung der vvilden Bäume* G. G. A. no. 150. 1768. p. 1277.

Verbum *Kiefer* eſt apud illum ignotum.

A verbo Svecico *Tall, Dæle* Bernenſium, & a *Furu, Föhre* Tigurinorum, & *Fuhre* Germanorum inferiorum derivare poteſt.

MA-

MANIPULUS PLANTARUM *SABOTHICARUM.*

Reſiduum trihorii, quod percurrendo, errando, aſcenſu per ambages feſſo, erat, plantis inpendebam legendis; ſequentes ſponte ſe curſorie mihi obtulere:

Anagallis lutea. Rupp. *p.* 19.

Aſarum Dioſcoridis Rupp. 6. 2. *Burghard It. Saboth.*

Aparine vulgaris C. P. Rupp. 5. *Burgh. It. Saboth.* p. 131. n. 30.

Aſperula alpina quadrifolia Rupp. p. 6. *Gallium foliis quaternis ex ovato lanceolatis, ſeminibus hirſutis longe petiolatis, Haller En. Helv.* p. 459. n. 1. (IV.)

Aſperula lævior acuto quaterno folio Rupp. p. 6.

Aſperula quadrifolia paluſtris Rupp. p. 6.

Gallium altiſſimum foliis quaternis obtuſis Haller En. Helv. p. 461. n. 6.

Aſperula ſylvatica Rupp. p. ibid. *Matriſylva Trag.*

Aſtrantia Rivin. Rupp. 280.

Balſamina lutea, ſeu impatiens *Riv.* Rupp. 269. *Burgh. It. Saboth.* p. 135. n. 63.

Chriſtophoriana vulgaris noſtras Rupp. 94.

Circæa Lutetiorum Rupp. 55.

Digitalis purpurea I. B. Rupp. 243. *Burgh. Iter Saboth.* p. 132. n. 40.

Filipendula foliis longis anguſtis extremo trilobato, minimis pinnulis intermiſtis Hall. En. H. n. 3. p. 307. *am Fuſſe des Berges bey Klein Silſtervviz.*

Fraxinus excelſior C. B. Rupp. 334. *Burgh.* I. Tab. p. 127. n. 6.

Helleborine latifolia flore albo Tabernaem. C. B. P. 187. Rupp. p. 293.

Hypericum elegantiſſimum, non ramoſum, folio lato Rupp. 124. *Burgh. It. Sabotb.* p. 133. no. 54?

Lamium purpureum foetidum Rupp. 224.

Licben petraeus latifolius. Hepatica fontana. *Flor. Iſenac.* no. 1061. p. 131. T. IV. ad madidos rupes montis.

Lupulinum Rivini Rupp. p. 256. *Burgh. It. Sab.* p. 136. p. 82.

Mercurialis ſpicata ſ. femina Dioſcor. Rupp. p. 327.

Nidus avis Rupp. p. 295.

Phalangium parvo flore ramoſum Rupp. p. 150.

Piloſella officin. Rupp. p. 203.

Polygonatum anguſtifolium non ramoſum Rupp. p. 51.

Pyrola rotundifolia major C. B. P. 191.

Pyrola Rivin. fructum ferens Rupp. p. 292.

Rubeola Tournefort. Rupp. p. 7. *Rubia cynanchica* I. B.

Sedum minimum luteum, non acre Rupp. p. 128.

Sambucus racemoſa rubra flore rubro ſpicato. Rupp. 45. *Burgh. It. Sabotb.* p. 130. n. 21.

Solanum furioſum ſ. Belladonna Rupp. p. 252.

Thymelaea lauri folio deciduo Rupp. p. 40.

Valeriana officin. ſ. ſylv. major Rupp. 214. *Burgh. It. Sab.* p. 192. n. 86. *)

Veronica officinalis ſ. mas ſupina & vulgatiſſima Riv.

*) Burghardus ſemper iter fecit Septembr. in montem Sabothum, non fieri poterat, quin multas plantas ſine menſis Iunii florentes, Septembri deflorefcentes offenderit, & vice verſa.

OBSERVATIONES AD HISTORIAM NATURALEM MONTIS SABATHI.

Videntur collapſi rupes & lapides monte dejecti, itaque non eſt maſſa homogenea, uti plures volunt. Pauca aqua irrigatur. Strata juxta gravitatem ſpecificam non jacent, nec pondus itaque determinari poteſt.

De Altitudine Montis Sabothi. Oekonomiſche Nachrichten der Patriotiſchen Geſellſchaft in Schleſien VII. Stück d. 20. Febr. 1773. p. 49. No. VII. p. 52. Autori harum paginarum eſt altitudo mon-

montis Sabothi ſuper horizontem urbis Sabothi 256 1/4 *Toiſen*: altitudo ſuper horizontem Wratislavienſem 279. *Toiſen*, *ſeu* 674. *Pariſer Fus.*

Annotante BURGHARDO, cujus calculus quisquis ſit, altitudo montis a radice 2109. *Rheinländ. Fus*, per conſequens 2038. *Pariſer Fus.*

An error Burghardi?

Apex (incolis *Schnee-Koppe*) montis Sudeti, ab horizonte Wratislavienſi, eſt duplo altior bis ſemiſſe monte Sabotho. Sic altitudo media Barometri ſuper littus maris viginti octo digitorum. Eſt demum 1) altitudo Wratislaviæ littore maris 78 *Toiſen*, 2) montis Sabothi 357. *Toiſen*, & tandem apicis Sudeti 768 *Toiſen.*

Plantæ ſiccæ montis Sabothi ſunt transmiſſæ & donatæ ad Bibliothecam N. C. Erfordiam.

Menſe Iunio 1772. mittebatur quidam Botanophilus ad montem Sabothum propriis ſumtibus, qui autem loco plantarum in natura, Catalogum Linnæarum viſarum, tabula exceptarum, modo afferebat: nullius uſus.

FASCICULUS PLANTARUM

VETERAQUENSIUM.

Arenaria arvenſis Rupp. p. 112. Aug. 1758.

Arnica foliis ovatis integris conjugatis Rupp. 175. caule unifloro ſimplici *En. Helv.* no. 2. p. 373. *Ed.* 2. Jul. 1759.

Aſperula quadrifolia foliis latis Rupp. p. 6. Auguſt. 1758.

Aſperula ſylvatica ſ. Matriſyiva Rupp. ibid. Aug. ditt.

Chamaenerion paluſtre folio ſaligno molli & anguſto 1758. Aug. Rupp. 37.

Cicuta Rivini Rupp. p. 284. Aug. 1764.

Sequentes Plantæ lectæ in *Ann.* 1758.

Chondrilla coerulea Rupp. p. 205. *Im Buſch nach den blauen Ranzen.*

Chondrilla ſonchi folio flore luteo palleſcente Rupp. 206.

Equiſetum arvenſe longioribus ſetis Rupp. 348.

Geranium columbinum, diſſectis foliis, pediculis florum longiſſimis Raj. Rupp. p. 131.

Gramen cyperoides nigro-luteum vernum majus I. R. H. Rupp. 320.

Gramen cyperoides minus Rupp. ibid.

Iuncus lævis panicula ſparſa arundinacea C. B. P. Rupp. p. 145. *am Teich.* Incolis *Senten Mark.*

Obſervatio. Scriniarius, qui multo uſu pulveris Tabaci, polypum naſo, & ſtertentem aliis moleſtum ſomnum contraxit; ſimulac Tabaco abdicato, hanc medullam naſo applicavit, & hoc remedio polypus abſumtus fuit, reſpirationem, & ſomnum tranquillum nactus eſt.

(*Iacobæa viſcoſa & hirſuta* Rupp. 177. *auf dem Thurm des Schloſſes Fürſtenſtein.* d. 30. Iul)

Heſperis ſylveſtris inodora I. R. H. C. B. ad Rupp. p. 78. Tab. I. Icon. 1. not a. c. Ic. T. 1. in prato ad viam ſaxoſam prope ſylvam. Veſperi licet lectæ nullus odor.

Lamium vulgare album Rupp. p. 225.

Lycopodium officinale Rupp. p. 385.

Lyſimachia Dioſcorid. folio duplici monſtroſo concreto Rupp. p. 18.

Mentha paluſtris folio oblongo Rupp. p. 229.

Orobus Rivin. Rupp. p. 258.

Plantago aquatica latifolia Rupp. p. 60.

Podagraria Riv. Rupp. p. 279.

Ptarmica vulgaris flore albo Rupp p. 174.

Sparganium ramoſum Rupp. p. 325.

Syſimbrium erucæ folio glabro flore luteo Rupp p. 80.

Tragopagon pratenſe luteum majus C. B. Rupp. p. 208.

Vaccinium foliis buxi pervirens, baccis rubris Rupp. p. 52. copioſiſſime.

Veronica foliis chamaedrios Riv. Rupp. p. 245.

Vicia minima Rupp. p. 261.

Anno

Anno ſequente 1759. *circa finem Iunii lecta* in pratis.

Arnica foliis alternis ſerratis, dichotomis brachiis *Hall. En. Helv.* No. I. p. 737. circa fodinas carbonarias.

Inter plantas quasdam tempeſtate pluvioſa curſorie, botanicis autoribus deſtitutus, lectas prope fontem ſuperiorem ad ſemitam, qua itur verſus *Waldenburg*, occurrit in umbroſis.

Boletus phallus cylindricus e bulbo cepiformi, extus carnei intus albi coloris, ſurgit; pileus mucore tenaci flavo, odoris cadaveroſi, late ſparſi; cujus cauſa eum nequidem tetigi, cui inſidebant muſcæ flaveſcentes avidæ; mephiti nares feriens Botanico ſe prodit, alios *ſine radice bulboſa vidi*: non legi.

Phallus Haller. Enum. p. 24.

Boletus Phalloides I. R. H. p. 562.

Boletus phallum referens. Fungus phalloides vulgo Rupp. 2d. Edit. p. 360.

Fungus foetidus, penis imaginem referens C. B. Pin. 374.

Obſervatio. Aquæ Veteraquenses nunquam congelant.

Adſunt duo tubuli ferrei in eadem crypta; primus, qui ab oriente per lithanthraces manat, eſt copioſior, fortior, clarior & ſpirituoſior ſapore & odore lithanthracum infectus; contra ſecundus a meridie profluit, multo minorum virium, in uſum non trahitur.

QUAEDAM AD HISTORIAM NATURALEM SPECTANTIA.

Carbonum foſſilium abundantium bituminoſorum genere cf. NEIFELD l. c. §. 8. p. 9. & HOFFMANNI obſervation. §. 82. p. 51. ſtrata ad horizontem inclinata ad centum & ultra pedes profunda, exhauſta, intervallo quinquaginta annorum resarciuntur. Quando ſchiſtum cum piſcibus ſæpius reperiri mihi certo relatum fuit, ſed, licet data opera, nullos comparare contigit.

Schiſtus cinereus copioſe ſuper ſtratis lithanthracum effoditur, plantas pictas nigro colore v. gr. equiſeti, adianthi nigri, filicum ſpecies &c. aut ſeorſim pictas, aut acervatim con-

 geſtas

geſtas inextricabiles ſiſtit. Alibi eodem ſchiſto uti adparet violenter compreſſo v. gr. Arundines ſtriatæ, typha paluſtris major C. B. p. 20. Rupp. p. 324. *Ed ſecund.* &c. cum aliis ignotis, materie nigra picea carbonum æmula obductæ, effodiuntur, copioſæ, quorum varia ſpecimina tam ad *Bibliothecam Academ. Natur. Curioſ. Erfordiam*, quam *Geſnerum* Tigurum & *Grunerum* Bernam transmiſi, iisque me penitus orbavi.

Pyritis, pyromachi, ochræ, terræ bolaris ſpecies varias legi præterea circa fodinas carbonarias. Rivuli ochram deponunt e montibus deſcendentes largam.

In *monte vulturino*, vulgo *Geyersberg*, qui tangit montem Sabothum, *Burgh. It. Saboth.* p. 19. invenit comes amiciſſimus lapides figuratos; conchites terebratulos, ſtriatos.

1754. menſ. Novemb. *Panthenaviæ* colle arenoſo fruſtum ſuccini ad magnitudinem pugni repertum eſt, quod ipſe vidi.

Ibidem duo erecta & effoſſa ſceleta armata inventa ſunt, quæ ſine dubio tempore *Templariorum*, qui ibi coenobium habuerunt, (cujus rudera 1757. ipſe adivi,) ut mihi poſſeſſor tunc temporis narravit.

T A N T U M.

Dn.

Dn PAULI IOANNIS BONZ

PHARMACOPAEI ESLINGENSIS ACADEMICI CURIOSI.

SYLLOGE OBSERVATIONUM

QUARUNDAM, QUOMODO VARIA PRODUCTA MEDICO-CHEMICA, MAIORE COPIA, MINORE SUMTU PRAEPARANDA SINT.

OBSERVATIO I.

De Phoſphoro ac Urinæ ſale eſſentiali.

I. Experimentum. Urinæ hyeme collectæ ſitulas quatuor, quas in terris Wirtembergicis *Ihmi* vocant, & quarum ſingulæ libras XL. pondere æquant, recepi; hanc ad cuticulam in lebete ferreo evaporandam curavi, ferreo inquam, ob crebriorem vaſorum terreorum perforationem; lotium ad duas circiter menſuras Wirtembergicas cum dimidia redactum fuit. Evaporatione hyeme facta, lotium ad cuticulam ſemper redigere poteram, æſtate vero ad mellis conſiſtentiam inſpiſſabam.

Lixivium per pannum laneum percolatum infudi ſemirefrigeratum in ollas lapideas colonienſes, eique ſpatium octo dierum ad cryſtalliſandum dedi. Quo tempore elapſo ſatis modica urinæ cryſtallorum quantitas in ollis reperta eſt, quas a magmate ope lignei anguſti cribri ſecernebam. Cryſtallos aqua frigida abluebam, ut ab adhærente magmate repurgarentur, ubi etiam nonnihil ſubſtantiæ earum ſolutum eſt, id quod ex imminutione cryſtallorum obſervare poteram: nihilo minus vero inde multo puriores factæ ſunt, colore pallide flavæ ac pellucidæ.

Has in charta bibula multiplici modo complicata ſiccabam in umbra, eæque pondere uncias XVI. æquabant. Charta bibula multipliciter complicata in eo utilitatem exſerit, quod adhuc nonnihil partium oleoſarum imbibit, ſiccare in umbra quam maxime neceſſarium eſt, quia ſi urinæ cryſtalli nimium caloris recipiunt, natura ſua diffluunt, quam jacturam ipſe feci.

Hac ſalis urinæ copia inſtructus ad deſtillandum urinæ phoſphorum progreſſus ſum. Quem in finem ſex hujus ſalis

urinæ uncias in mortario ex ophite parato in pulverem comminutas, tribus unciis fuliginis tædæ in olla luto clauſa exuſtæ immiſcui; hanc miſturam in retortam loricatam haſſiacam dimidiæ menſuræ capacem inferebam, quam in furno reverberatorio repoſui, adhibito excipulo, quod Ballon vocant, aqua repleto, adeo ut extremitas roſtri retortæ proxime ad aquam accederet, ſicque præeunte Cel. *Marggrafio* (Chemiſche Schriften 1. Thl. pag 62.) deſtillationem exorſus ſum.

Furno aucto per gradus igne fere repleto, emicuit phoſphorus ad retortæ roſtrum ſub forma flamme lividæ ſenſim augeſcentis. Inſtabam operi validiſſimum ignem per duas cum dimidia horas alens, quamvis nullus phoſphorus ſub guttarum forma appareret, aquæ tamen ſuperficies turbida facta, atque in recipientis fundo notabile ſedimentum paulatim contractum eſt, id quod in loco phoſphori ab initio minime numerabam.

Vaſis refrigeratis recipientem removi, in cujus fundo fuſco-flava quædam materies viſa eſt, quam poſt aquæ decurſum chartæ beneficio expromere poteram. Hæc partim grumoſa erat, partim pulverulenta, omnis autem tenera, tactuque mollis erat, alia illius pars digito excepta in obſcuro lucebat, alia ſuper charta bibula deſiccata ac inter chartam ſcriptoriam attrita ignem concepit. Pulvis hic genuini phoſphori indolem præ ſe ferebat, quem in vitro cylindraceo aqua repleto aſſervabam.

Priusquam hanc phoſphori materiem curatius explorabam, ad alteram phoſphori urinæ deſtillationem proceſſi, quam ut priorem ex vj. unciis ſalis urinæ & III. unciis fuliginis tædæ inſtituebam, & in qua nil mutabam. Similis phoſphori pulverulenti ſpecies apparuit, quam, ut prius, ope chartæ expromebam & cum priore jungebam.

Nunc aliquam hujus materiæ partem in aqua ſubſidentem recepi, in novam retortam haſſiacam intuli, recipientem aqua repletum appoſui, ac per gradus deſtillavi. Phoſphorus, igne retor-

retortæ fundum attingente, in vaporibus transmittebatur, qui nubecularum inſtar ſuper aqua fluctuabant, ac tandem ab ea abſorbebantur.

Pulvis phoſphoreſcens poſt recipientis remotionem adhuc magis diviſus reperiebatur, quin nonnihil ejus in aqua ſuſpenſum hærebat, quod nunquam ſeparare potui.

Phoſphori pulverulenti reliquum in vitro cylindraceo aqua calida retinebam, id quod autem liqueſcere nolebat; calida inſuper aqua huic phoſphoro affuſa, ad argillæ elutriatæ inſtar in partes diſſipatus eſt, ac ægerrime ſubſedit, ſic pariter largior phoſphori quaſi ſoluti copia in aqua relinquebatur.

Quicquid hujus materiæ adhuc colligere poteram, commiſcui cum arena abluta usque dum globulos inde formare poſſem, quas in retortam ingeſſi, atque excipulo appoſito deſtillavi: modico ignis gradu phosphorus guttatim eluxit. Singulis minutis ſecundis gutta cum ſibilo in aquam delapſa eſt, quæ ſub ea coruſcabat, ac tandem ſubſidebat. Solidas phosphori guttas excepi, quæ in infundibulo vitreo, his rebus apto, facillime colliqueſcebant. Pondus æquabat drachmas duas.

II. Experimentum. Aequalis urinæ quantitas, congelatione ac evaporatione concentrata, poſt ablutionem rurſus uncias xviij ſalis urinæ exhibuit; id quod mihi phosphorum modo, quem ſupra tradidi obtenturo largiorem pulveris phoſphoreſcentis copiam ſuppeditabat. Hunc cum arena mixtum deſtillabam concretum impetraturus phoſphorum, ac tribus deſtillationibus ex unciis xviij ſalis urinæ drachmas quinque & dimidiam nactus ſum phosphori glacialis, qui flavidus erat, ſed beneficio aquæ in vitrea retorta rectificatus albeſcebat.

Poſtea novem ſalis urinæ uncias una cum IV. unciis & dimidia inflammabilis immiſi eidem retortæ, ac ſubinde pulverulentum phoſphorum obtinui, qui arenæ ope in formam concretam redigebatur. Uncia una ſalis urinæ abluti non depurati circiter grana quindecim, uſque ad ſcrupulum unum, ſuppeditabat.

In depuratione ſalis urinæ, quantumvis maxima huic negotio accommodetur cura, majoris momenti mihi videbatur decrementum, quam ut labore ſuperſedere poſſem, certa ſalis urinæ non repurgati experimenta capiendi, cum ex urina inſpiſſata phoſphorus obtineri poſſit, conf. Cel. *Marggraf.* l. c. p. 61. & *Maquer* (Anfangsgründe der practiſchen Chemie 2. Thl. 3. C. 2. Proceſſ p. 75. præeunte *Hellot.*)

Cum ex quatuor inſpiſſatæ urinæ ſitulis, non niſi IV. uncias ſalis urinæ eſſentialis bene repurgati impetrare poſſem, nec amplius inde obtineri poſſit, cumque fere una ſalis urinæ depurati uncia dimidiam drachmam phoſphori, vel grana xxxv. præbeat, utilitas patet ex opere abluendi ſalis proficiſcens, nec eſt quod Chemiæ ſtudioſi detrimentoſâ ſalis urinæ depuratione ſe abſterreri ſinant a ſuſcipienda operatione chemica, quæ tanti ſit momenti.

Utinam major in officinis pharmacevticis Chemiæ ratio haberetur, & quævis operatio chemica, inprimis illa, quæ medicinam ſpectat, in illis perficeretur.

Coronidis loco cautionem adjicio, quæ adhibenda eſt, ne urina nimis celeriter evaporet. Id enim aliquando me invito factum erat, cum tempore cryſtalliſationis ingens gelu exoriretur, mihi loco ſalis urinæ copia minutarum acutarum albicantium cryſtallorum viſa eſt, quæ poſt depurationem revera ſal mirabile Gl. erant. Ex reſiduo, addita recenti urina, additoque tandem alcali volatili, cryſtallos urinæ nanciſci haud poteram, ſed confuſam tantum ſalium congeriem, nigrum colorem ac granorum ſpeciem præbentium.

Eadem retorta haſſiaca ſex phoſphori deſtillationes ſuſtinuit, eique lutum inſtar vitreæ loricæ adhæſit, itidem furnus ſcoriis intus obductus erat.

At obiici mihi poterat, cur non ſtatim ab initio arenam admiſcuerim, ut rectificatione ſuperſedere poſſem; ſed reſpondeo primo, quia non ignorabam principium inflammabile & acidum phoſphoricum ad exiſtentiam phoſphori ſufficere, deinde,

quia

quia, cum aliquando deſtillationem cum arena junctam ſuſciperem, in medio labore excipulum rimas agebat, ab hoc propoſito interea deſiſtebam, eodemque tempore experimenta phoſphori deproperabam, ad alia chemica negotia vocatus.

OBSERVATIO. II.

De Aqua forti, methodo maximam ejusdem copiam obtinendi, atque caput mortuum ad varios uſus adhibendi.

Satis conſtat, operationem hanc in laboratoriis pharmacevticis raro ſuſcipi, quæ ob præconceptam opinionem, vapores ſanitati corporis noxios eſſe, deſtillatoribus aquæ fortis relinquitur, qui magnum ex ea lucrum capiunt, majus capturi, ſi ars manum regeret.

Hunc in finem iter ingreſſus ſum ad duas tabernas, ubi aqua fortis conficitur, in Wirtembergia ſitas, alteram Laureaci, qui vicus eſt prope Schorndorfium, Ebingæ alteram. Rem præſentem intuenti mihi perſuaſum erat, commoda in utraque taberna haud percipi, quæ inde percipienda erant. Iam proportione partium inter ſe diſcrepant, dum in altera duas vitrioli non calcinati partes cum una parte nitri commiſcent, in altera vero eandem vitrioli non calcinati ac nitri menſuram recipiunt: hi minorem quidem aquæ fortis copiam adipiſcuntur, ſed egregium arcanum duplicatum conficiunt; illi majore aquæ fortis copia potiuntur, ſed arcanum duplicatum nunquam albeſcit. Utroque in loco deſtillant in vitreis retortis, quæ ſubinde vel liquefiunt, vel rumpuntur.

His rebus permotus animum induxi ad explorandum, qua via hæc res, quæ communi uſui eſſet, conficienda ſit, ut plurimum inde capiatur emolumenti.

I. Experimentum. Nitri ac vitrioli non calcinati binæ libræ, in vitrea retorta deſtillatæ, non plane decomponebant nitrum, elixivatum arcanum duplicatum vero præmiſſa calcinatione albeſcebat, aqua fortis pondere ſesquilibram æquabat.

Poſt plura experimenta illud mihi denique optimum viſum eſt, ubi vitriolum quidem omne nitrum decomponebat, neque tamen ipſius exceſſu peccabam.

Undecim vitrioli partes quinque nitri partibus admiſcebantur: poſt calcinationem ad albedinem ratio vitrioli ad nitrum erat ut 6 ad 5.

Nunc mea intererat, cogitare de machina quadam, quæ in vicem vitrearum retortarum ſuccederet, quibus ruptis majores ſubinde ſumtus in hunc laborem erogandi erant. In Cl. *Levvis* nexu artium (Zuſammenhang der Künſte von Ziegler überſezt) legiſſe memini, qua ratione in Anglia aquam fortem ex ferreis ollis deſtillare conſueverint.

Hunc in finem ferream ollam, cujus figuram Tab. IV heic adjungo, conficiendam curavi, cui vaſculum itidem ex ferro paratum ſuperimpoſui, cui poſtea alembicus vitreus imponebatur, illud vero vaſculum ollæ haud nimis arcte adhærebat, ut inter utrumque loro lineo, quod luto oblinendum erat, ſpatium relinqueretur.

Furnus tali modo exſtructus erat, ut ignis totam ollam ambiret atque lamberet, cui rei inſerviebat latus ollæ circulus, qui ſpatium inde relictum clauderet, ac ſuperne repleret.

Inſuper furnus tribus amplis ſpiraculis inſtructus erat, ſesquipollicem latis, ut immiſſis per ea carbonibus, ſub finem deſtillationis, ſummus ignis gradus commode excitaretur, iisque durante deſtillatione epiſtomia ad regendum ignem immitti atque removeri poſſent.

Idem furnus in aliis laboribus vices furni reverberatorii, levi quadam mutatione facta, præſtabat.

II. Experimentum. Vitrioli XXII. libras ingeſſi, quod ad albedinem calcinatum XII. libras reliquit, ac nitri ſiccati X. libras. Vitriolum qualibet vice in ipſa ferrea olla calcinabatur, quæ e furno eximi eidemque immitti poterat. Hæc ingeſtorum portio æque ſufficiens erat ollæ ad circulum usque implendæ. Primo vaſculum illud luto communiebatur, cui deinde

inde amplus vitreus alembicus cum amplo ac longo roſtro infra furni oram deſcendente, adaptabatur. Huic roſtro recipiens, quatuor aquæ libras complexum, apponebatur ac luto muniebatur.

Prioribus ſex vel octo horis leniſſimus ſuſcitabatur ignis, qui ſenſim ſenſimque augebatur; incaleſcentem alembici tubum amanuenſibus tanquam normam præfixi; quo facto ignis minui debebat. Quod ſi ad eum gradum ignis redactus fuerat, ut quatuor carbonum manipuli tuto adderentur, porta foci verſatilis occludebatur, inque majori ignis incremento alimentum per ſpiracula præbebatur. Ultimus gradus ignis poſt ſpatium XXIV. horarum exſtitit, ubi rubri vapores in alembico evanuerunt.

In ventre recipientis ſub finem deſtillationis conſpicui adhærebant flores, venarum ultro citroque diſperſarum ſpeciem præ ſe ferentes, ante apertionem recipientis vero evaneſcebant: ſive Bernhardi ſpiritus nitri glacie-formis fuerit.

Aqua fortis flavo-fumans erat, cujus pondus undecim libris cum dimidia æquale erat. Gravitas ipſius ſpecifica erat ad puram aquam, ut ſeſqui uncia ad unam unciam cum ſeptem drachmis, adeo ut vitrum, quod ſeſqui unciam aquæ continebat, unam unciam aquæ fortis cum ſeptem drachmis recipere poſſet. Quod ſi illis undecim libris cum dimidia tantum aquæ adfundebatur, donec XVIII. libras æquaret, optimum præbuit aquam fortem vendibilem.

Caput mortuum non niſi per vim ab ollæ ferreæ parietibus eximi poterat, quæ moleſtia vero hac re depellebatur, ut ollæ interiora cocto gypſo obducerentur.

Nunc id mihi negotii datum erat, ut uberrimos fructus perciperem ex capite mortuo aquæ fortis. Aſt antecedentium experimentorum ope jam experientia edoctus fueram, vitrioli rationem ad nitrum multo minorem eſſe debere, ad purum & album arcanum duplicatum inde obtinendum: Phlogiſton enim, quod calci ferri adhuc adhæſit, (quia vitrioli, cum immitteretur,

co-

copia ſufficiens erat) ſubinde arcanum duplicatum contaminabat, & quamvis id tertia vice calcinarem, color arcani duplicati adhuc e rubro pallebat, ochramque ferrugineam in eo ſolutam præferebat.

Hanc ob rem caput mortuum hujus ultimæ deſtillationis elixivavi, & ſal ad ſiccitatem inſpiſſavi eo conſilio, ut illud in furnum aquæ fortis, ſub finem cujusdam deſtillationis, in validiſſimum ignem paulatim immitterem.

Quod cum per ſpiracula in centrum ignis reverberantis immittere cœpiſſem, ſtatim perſentiſcebam ſtrepitum, quem odor ſulphureus ſecutus eſt, qui ad modulum immiſſionis augeſcebat, ac lividam cœruleam flammam ex omnibus tribus ſpiraculis edebat.

Quantumlibet his ſignis decompoſitio arcani duplicati pateſceret, in eventum tamen rei intentus eram: materies ingeſta adhuc per tres circiter horas arſit inter carbones, levi cum ſtridore crepitans.

Furno frigefacto ſal tanquam nigras moles, parietibus ac craticulæ furni adhæreſcentes, exemi: acrem alcalinum habebant ſaporem, quas in pulverem comminutas elixivabam.

In filtro reſedit pulvis niger, qui ſiccatus ferrugineum induit colorem. Pulvis hic niger cum fluxu nigro in igne fuſorio per duarum horarum ſpatium retentus, in grana converſus eſt, quæ granula diffracta metalli ſpeciem præ ſe ferebant, atque a magnete attrahebantur.

Lixivium nullo modo cum acidis efferbuit. Solutio anglici vitrioli inſtillata, ſqualido - cœruleum effecit præcipitatum, qui vero poſt unius horæ ſpatium in fuſco - viridem mutabatur. Itaque ſal alcalinum durante calcinatione principium inflammabile recepit, ac ſpeciem lixivii ſanguinis formavit.

Lixivium hoc alcalinum, cum pari acidi vitriolici portione commixtum, quidem non efferveſcebat, poſt tres vel quatuor horas autem ſubflavus præcipitatus ſubſidebat, qui ſiccatus inſtar ſulphuris arſit. Itaque nonnihil artificialis cujus-

juſdam ſulphuris in alcali ſolvebatur, (hepar ſulphuris) quod deflagratione interrupta penitus deſtrui non poterat.

His experimentis præmiſſis lixivium, quod colore ſubviridi erat, ad cuticulam evaporandum curabam, quod parvas foliatas, ſed valde compactas cryſtallos exhibuit, amari ſaporis, colore autem virides: hæ ſpeciem illarum cryſtallorum referebant, quæ ex colcothare deſtillationis olei vitrioli elixivato obtinentur.

Inter depurandum harum figura mutabatur in figuram cryſtallorum arcani duplicati. Cum cryſtalli non amplius formarentur, lixivium cum acidis effervefcebat. Hoc lixivium ad ſiccitatem evaporabam, atque in crucibulo calcinatum rurſus elixivabam, tum poſt omnes explorationes chemicas purum remanebat ſal alcalinum, quod circiter octavam impuri, quod recepi, arcani duplicali partem referebat.

Hæc maſſa ſalina calcinatione mutata, cui lixivium ſanguinis, hepar ſulphuris atque arcanum duplicatum non decompoſitum immixta erant, occaſionem mihi præbuit cogitandi, an non in laboratoriis amplioribus ex capite mortuo aquæ fortis major utilitas percipi poſſet, quam id vulgo, ut in Saxonia fieri ſolet, in ſcrobes proiicere, idque poſt nonnullorum annorum decurſum, addito denuo vitriolo, rurſus ad deſtillandam aquam fortem adhibere?

Quodſi enim arcanum duplicatum diutius calcinaretur, facultas daretur, arcanum duplicatum integrum decomponendi, partemque alcalinam colligendi.

Ego vero in id intentus fui, ut arcanum duplicatum album, quodque eſſet uſui, redderem: hinc unam arcani duplicati prius obtenti libram cum duabus unciis nitri commiſcui, eamque crucibulo commiſi calcinandam. Frigefactam hanc materiem elixivabam, filtrabam ac evaporabam: hæc vero nunquam turbulenta, ac pallide rubra reddita eſt, ſed clara permanſit, atque perfecte regulares, puras ac pellucidas cryſtallos exhibuit.

Hoc experimentum pluries repetii, etiam minore nitri copia, arcanum duplicatum ſubinde albeſcebat: Proinde minor nitri copia requiritur, ad phlogiſton, quod ferri calx continet, quodque eam in ſalibus mediis tam ſolubilem reddit, deſtruendum.

Poſtea arcano duplicato hac ratione excolendo immorabar: quem ob finem caput mortuum unius vel duarum deſtillationum elixivatum ſimpliciter inſpiſſavi, atque rurſus in pulverem comminui; hujus libræ uni unam duntaxat unciam nitri depurati immiſcui, ignique, ut candeſceret, per unius horæ ſpatium commiſi; ſal meum inde extractum filtrabam ac evaporabam, arcanum duplicatum ad priſtinum candorem redibat.

Itaque hac operatione acquievi, cum maximam aquæ fortis copiam, quoad ejus fieri poterat, obtinerem, atque ex arcano meo duplicato eam utilitatem perciperem, quæ refundendis ſumtibus in carbones impenſis ſubinde ſufficeret.

Proinde ſecundum hanc methodum aqua fortis in officinis faciliore opera, minori periculo ac majori utilitate elaborari poterit.

Caput mortuum elixivatum in regione noſtra creberrime ad polienda ſpecula adhibetur, alias loco terræ anglicæ operi tectorio inſervit.

OBSERVATIO III.

De

ſpiritu ſalis, quatenus juxta methodum aquæ fortis deſtillari nequeat.

Experimentum hujus rei. Volatiliſatio terrarum per acidum ſalis.

Cum in ſimili ferreo vaſe ſpiritum ſalis, ope vitrioli ad albedinem calcinati, deſtillare vellem, rem ſuſcepi, quæ labori inſumto parum reſpondebat.

Con-

Conſtat inter omnes auctores chemicos, tam veteres quam recentiores, ſpiritum ſalis itidem ut nitri ſpiritum ope vitrioli, auctiore tamen igne, deſtillari poſſe.

I. Experimentum. Fidenti itaque animo xij. libras vitrioli ad albedinem calcinati recepi, totidemque ſalis culinaris, utrumque in pulverem comminutum ac bene mixtum vaſi meo commiſi, IV. libras aquæ infudi excipulo, ac per gradus xxiv. horas deſtillavi.

Sub initium multum phlegmatis aſcendebat, atque in alembico hinc inde ſalinæ ſtellulæ formabantur. Cum vaporibus ſalinis concentratis immorarer, validum ignem denuo per xxiv. horas alebam, adeo ut vaſis fundus vi ignis, per xlviij. horas excitati, bacillis ferreis liquando adhæreſceret. Verum enim vero hic gradus ignis nil effecit, niſi ut alembicus albida quadam materie penitus obduceretur, ac tenues nubeculæ in excipulo circumagerentur, quæ tamen in guttas non denſabantur.

Excipulo poſt refrigerationem remoto cohorrui, cum loco vaporum ſalinorum ſuffocatorius vapor ſulphureus in nares illaberetur, qui tam velociter in laboratorio ſe diffudit, ut omnes, qui aderant, a loco digredi cogerentur.

Acidi phlegmatici octo libras in excipulo reperi, quas abſtractione per retortam concentrabam, adeo, ut duæ tantum libræ remanerent. At etiamnum carebat illis viribus, quæ vulgari ſpiritui ſalis vendibili inſunt.

Duas hujus ſpiritus ſalis uncias ſale tartari ſaturabam, id quod unam duntaxat drachmam requirebat.

Ferreo vaſe aperto, materiem ſalinam in profundum ſubmerſam reperi, ac in duram maſſam colliquefactam, ſuperne incanum referebat colorem, quæ cum malleo contunderetur, pars quædam diffracta eſt, ac ſubtus cavam cameram monſtravit, cujus in fundo maſſa rubebat, ac neque a parietibus, neque inferne eximi, neque emolliendo neque coquendo vinci poterat, ſed vas illud denique, variis hiſce moliminibus, adhæ-

reſcentem ac liquefactam maſſam ſalinam liberandi, diſruptum eſt.

Ut de veritate rei melius convincerer, ſequentia adhuc experimenta inſtitui.

II. Experimentum. Denuo dimidiam libram vitrioli ad albedinem calcinati, eandemque ſalis culinaris portionem vitreæ retortæ immiſi, quam in furno docimaſtico nudo exponebam igni, ac per ſex integras horas aucto igne deſtillavi adeo, ut retorta in fundo liqueſceret. Sub initium phlegma aſcendit, ac quidam acidi ſalis vapor, roſtroque retortæ nonnihil flavi ſublimati ſe inſinuavit.

Fortiſſimo gradu autem, neque vapor, neque guttæ amplius viſæ ſunt. In recipiente aliquot tantum unciæ debilioris ſpiritus ſalis ſine colore repertæ ſunt, ſulphureum ſpargentis odorem. Parvum illud flavum ſublimatum in roſtro retortæ exemi, ac nonnullas flavas guttas, roſtro inhærentes, collegi, has per alcali fixum explorabam, alcali volatile apparuit cum nebulis albicantibus. Inde conjicio, hoc ſublimatum eſſe ſal armoniacale, quod in ſale culinari latebat, flavumque colorem a calce ferri exoriri, quod cum illa ſalis armoniaci parte volatiliſabatur. Eadem capitis mortui ratio fuit, ac illius in olla ferrea. Spiritui vitrioli junctum denſos vapores ſalinos emiſit.

Ex his duobus experimentis itaque facile colligitur, ſpiritum ſalis ope vitrioli e ſale culinari non ita obtineri, ut multum inde capias emolumenti.

III. Experiment. Colcothar & ſal culinare, in globulos efformata ac deſtillata, vix acidum phlegma quoddam exhibuerunt.

IV. Experiment. Sal culinare alcali fixo ſaturabam, ex quo magneſiæ portio quædam præcipitabatur. Hoc autem vitriolo junctum, debilius acidum ſalis quam cætera præbuit.

V.

V. Experiment. Vitriolum ad rubedinem calcinatum, ac decrepitatum ſal culinare paucos tantum vapores ſalinos exhibuit, iidemque retorta igneſcente ac materia liqueſcente, rariores apparuere, neque ullum ſal armoniacale adhæſit, quod forſan decrepitatione evaſit.

Hinc colligebam exiguum ſpiritum ſalis, qui his antecedentibus deſtillationibus obtinebatur, ſali culinari tantummodo tribuendum eſſe, quod cum baſi terrea junctum erat.

Atque revera ſali Bavarico, quod meis tentaminibus adhibui, magneſiæ pars immixta eſt, quæ acido ſalis juncta, ſpiritus per ſe emittit. Conf. Cl. Weber (Neuentdeckte Natur und Eigenſchaft des Kalchs, nebſt einer oeconomiſch chemiſchen Unterſuchung des Kochſalzes und deſſen Mutterlauge. Berlin 1778.)

Sive liquatio ſalis culinaris forſan impedit, quo minus ſpiritus ſalis ſeparetur. Recordor cum animo meo deſtillationes ſpiritus ſalis ope olei vitrioli diluti: ſi reſiduum ſalis libum ſolvo, idque ſoda ſoluta ſaturo, cujus ſatis modica portio requiritur, reperio tamen, ſale mirabili inde cryſtalliſato, e ſex ſalis culinaris libris, adhuc unam vel ſesquilibram ſalis culinaris, quod ſuperfluum acidum vitriolicum decomponere non poterat.

Poſt hæc atque alia plura, quæ ſucceſſu carebant, tentamina, ſpiritum ſalis viliori pretio elaborandi, atque illius ope aquam regis conficiendi, quæ in fabricis opificum ad ſolutionem ſtanni, colorem coccineum exaltantem adhibetur, illud adhuc mentem ſubiit, num aqua regis e ſalibus, quæ huc referuntur, deſtillari queat?

VI. Experiment. Quare commiſcebam uncias ſex vitrioli, ad albedinem calcinati, uncias quatuor nitri depurati, ac uncias duas ſalis culinaris. Materia inſtar ferri colliquefacta parum acidi ſuppeditavit.

Illud quoque obſervandum eſt, ſal culinare ac vitriolum, in crucibulo tractata, omne acidum libero aere emittere, ac caput mortuum relinquere, quod ſal mirabile Glauberi continet. Itidem poſt elutionem hujus ſalis metallica apparuere ferri partes ſplendentes, quas juxta Cel. *Spielmanni* aſſerta, Inſtit. Chem. pag 156. in capite mortuo deſtillationis obſervare non poteram. Itaque fieri poteſt, ut in nudo igne acidum ſalis libero aere accedente ſeparetur, quod in vaſis clauſis plurimum habet difficultatis.

Cum denique nemo ſit, qui neſciat, ſpiritum ſalis volatiliſare metalla, etiam ipſius volatiliſatio cum terris calcareis in propatulo eſt. Spiritus ſalis, ope acidi vitriolici a vulgari ſale culinari abſtractus, per ſaturationem ope *puri* alcali præcipitatum ſuppeditat, nullum vero ope ſalis culinaris ſaturati, e contra longe majorem copiam ope acidi ſalis, quod e terrea baſi deſtillando impetrabatur.

Eſſlinga Onoldum miſſæ
d. 7. Martii 1779.

DE-

DECAS

OBSERVATIONUM ANATOMICARUM

INDAGATIONE

D. FRIDERICI WILHELMI CAPPEL

SERENISSIMI DUCIS BRUNOVICENSIS ET LUNEBURGENSIS CONSILIARII AULICI IN UNIVERSITATE IULIA CAROLINA HELMSTADIENSI ANATOMES ET CHIRURGIAE PROFESSORIS ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE CURIOSORUM COLLEGAE MARINUS II. DICTI.

OBSERVATIO I.

Frigoris phænomena in cadavere, eiusque inteſtinum ileum a lumbrico perforatum.

Anno 1770. ante portam Helmſtadienſem, verſus meridiem ſitam, cum prima luce inveniebatur cadaver femininum, a frigore adeo rigidum, ut nullum membrum flecti poſſet. Veſpera antecedente exivit femina, ad ſtipem colligendum, ſana, ſequente die vero mane mortua inveniebatur, forſitan ſomno torpida ei ſe dedit, ac a frigore eſt exſtincta. In corpore, ad theatrum anatomicum allato, obſervabatur externe fractura oſſis humeri ſiniſtri, in ejus diaphyſi os penitus ſeparatum, neſcio quo caſu; forſitan temporis rigor ſuum huc contribuit, ut fractura facilius evenire potuerit, reliquum nulla violentiæ ſigna conſpici poterant. Apertæ cavitates tam abdominis, quam thoracis, glacie multa erant refertæ, frigore enim, vaſis externis conſtrictis, omnia fluida ad partes internas propulſa erant, major itaque exhalatio interna fluida ibi accumulaverat, a frigore adeo condenſata. Cum fluida tempore hiberno ad interiora magis propellantur, quam æſtate, & frigus majorem conciliet in partibus ſolidis tonum, ex eo deduci poteſt, cur appetitus hieme melior, æſtate, nutritio partium inde uberior, ex qua corporis vigor atque vivacitas: huic etiam accedit, quod per calorem relaxantem tempore æſtivo multa diſſipentur fluida, etiam utilia, quæ alias ad reſolutionem ciborum tantum contribuunt, cum contra hieme in partibus internis magis accumulentur. Nam etſi tempore hiberno per vias urinarias fluida majori copia, quam æſtivo, corpore eliminantur, fluidorum tamen diſſipatio in genere non tanta hieme eſt, quam æſtate obſervatur. Inteſtinum ileum fere perforaverat lumbricus, qui ad ejusdem tunicas tam firmiter adhærebat, ut vi di-

divelli deberet, a) unicus ſolum aderat, nec plures inveniebantur. Uterus ſanus, ſitum ac figuram habebat naturalem, ovarium ſiniſtrum multis hydatidibus erat refertum. In thoracis cavitate pulmones punctis conſpiciebantur nigris, reliqua ſecundum naturam. In cerebro nihil obſervabatur, quod a naturali deviabat ſtatu.

a) Exempla plenariae perforationis inteſtinorum, a vermibus productae, recenſet *Heiſter* in dem zweyten Band ſeiner mediciniſchen, chirurgiſchen, und anatomiſchen, von mir herausgegebenen Wahrnehmungen, Roſtock, 1770. in der 82. Warnehmung, Seite 135. *Morgagni* de ſedibus & cauſis morbor. Epiſt. 34. Artic. 36. Pag. 50. Quod talia vulnera non ſemper lethalia, ſed conſolidata, ſint, recenſet *Schmucker* im erſten Band ſeiner vermiſchten chirurgiſchen Schriften in der 4ten Beobacht. Seite 202. Berlin und Stettin 1776.

OBSERVATIO II.

Verminoſa pullities, hepar prægrande.

Anno 1771. cadaver pueri octo circiter annorum accepimus, & uti relatum eſt, puer morbo obierat catarrhali. Altero poſt mortem die, quo ſectio inſtituebatur, abdomen viride erat, quod vero in nulla alia corporis parte obſervabatur, nulla vero aderat putredo, nam cuticula firmiter adhuc adhærebat. Muſculi erant ſolidi ac rubri, ut optime præparari poſſent. In abdomine fluidum inveniebatur rubellum, phænomenon in cadaveribus inflammatione interna defunctis obveniens, contentorumque abdominis ſitus ac ſtatus erat naturalis; in inteſtinorum tenuium canali lumbricorum b) numerus ad 49. aſcendebat. Hepar permagnum non ſolum regionem hypochondriacam dextram, ſed & ſiniſtram ſimul occupabat, ita, ut ventriculus penitus eo eſſet abſconditus. In hepate tam vena umbilicalis nondum penitus in ligamentum mutata, quam canalis venoſus coalitus erat. In thorace ac cerebro præternaturalia non obſervabantur.

b) Quod in morbis infantum, quorum cauſſa non ſatis patet, ſemper vermes ſpectandi ſint, ſatis notum eſt, quoniam partim ex viſcerum debilitate in infantibus, partim ex eorum diæta incongrua, facilius major muci copia in primis viis quam in adultis colligitur, in quo vermium ovula foveri, ac evolvi, poſſunt, hoc potius hic Helmſtadii obſervandum eſt, ubi plures infantum morbi a vermibus, & quidem lumbricis teretibus, dependent, qui dirorum cruciatuum, convulſionum, intus ſusceptionum, volvuli, corporis intorſionum, aliorumque horrendorum ſymptomatum cauſſam præbent c), ut pro incantatis a credulis infantes habeantur. Hic vero non ſolum ratio allegata, ſed præcipue aqua cauſam praebet, quæ tanta ovulorum copia impraegnata eſt, ut nemo infantum, nec adulti, ſe iis liberos eſſe, declarare poſſint, & ii, qui diaeta vinoſa quotidie utuntur, interdum vermibus vexantur, quos tamen his liberos eſſe medici quidam pronunciant.

c) *Morgagni* de ſed. & cauſſ. morb. Epiſt. 34. Art. 32. *Roſenſtein* Anweiſung zur Kenntniſſ und Cur der Kinderkrankh. überſezt und mit Anmerkungen erläutert von Murray, Göttingen und Gotha 1768. Seite 325. Talium ovulorum vero deſtructio facile eo acquiritur, ſi aqua coquitur & refrigerata aſſumitur.

OBSERVATIO III.

Omenti & inteſtinorum mala conformatio, cholelithus cryſtalliformis.

Menſe Martio anni 1774. theatro anatomico inferebatur infanticida decollata. Integumentis communibus & muſculis abdominalibus demonſtratis, aperiebatur abdomen. Omentum obveniens vix tegebat inteſtina in ſuperiore abdominis parte ſita, & ſurſum erat protruſum; jejuni pars, cum magna ilei portione in pelvi aderat, reliquaque ilei pars occupabat abdominis latera ita, ut meſenterium viſui ſe ſtatim offerret. Colon transverſum præternaturaliter ad lienem aſcendebat, ibique magnam formabat curvaturam, & latere ſiniſtro ſupra renem deſcendens valde anguſtabatur, ac inteſtini hujus anguſtia remanebat, usque cum inteſtino recto conjungebatur, reliquum vero valde dilatatum erat colon. Hepar naturalem quidem habebat ſitum, ſed valde erat molle, & in veſicula fellea calculus inveniebatur cryſtalliformis d), uti

uti etiam in rene ſiniſtro calculus aderat. e) In thoracis cavitate lobus pulmonum dexter valde adhærebat pleuræ, ſiniſter vero erat liber. Nonne omenti ſitus aliquid loci inteſtinorum alterationi conferre potuit, de quo antea dictum eſt? In examine muſculorum deficiebat peroneus parvus, reliqui aderant & naturales. Reliqua rite ſe in corpore habebant.

d) *Salzmanni* Decas obſervation. illuſtr. anatomic. Argentor. 1724. Pag. 8.

e) Cur in rene ſiniſtro præ dextro calculi oriantur, partim ex vaſorum renalium diverſa longitudine & ſitu, quo ren ſiniſter plus ſanguinis ab aorta viciniore quam dexter accipit, ſanguinem vero minori facilitate & celeritate per venam renalem dextra longiorem, quæ cum ante aortam decurrit, ab illa in diaſtole alterne nonnihil comprimitur, venæ cavæ remiſit, partim quod calore non adeo foveatur, ac ren dexter, cui lobus hepatis dexter incumbit, nam calor relaxans impedit, ne ſtagnationes tam facile oriri poſſint, explicari poteſt. Conf. b. *Schulzii diſſ.* de Lithioſi ſiniſtro magis, quam dextro reni infeſta. *Hal.* 1738.

OBSERVATIO IV.

Anatome puerperæ, cuius cordi pericardium arcte accretum erat.

Eodem menſe anni 1774. ſectioni tradebatur corpus meretricis, quæ tres ſeptimanas poſt partum erat mortua. Omnia viſcera abdominis erant inflammata, uterus adhuc valde extenſus, magnitudo ejus aliquo modo conveniebat cum illa, quam Ruyschius invenit f) vaſaque ejus adeo dilatata, ut ſpecillum modicæ craſſitiei iis facile poſſet immitti. Mammæ turgeſcebant, ductus lactiferi glandularum mammarum lac continebant, & ex tubulorum lactiferorum extremitatibus in venas via, lac revehens, erat conſpicua g). In thoracis cavitate pericardium h) cordi adeo arcte accretum, ut digitis non niſi ægre ab illo ſeparari poſſet, & vix ullum fluidum in eo obſervaretur, quod forſitan cauſſa fuerit motuum epilepticorum i), quibus durante vita ſæpius vexata erat, nam cum cor, ut muſculus, ob continuum ſuum motum lubricatione egeat, natura fluidum ibi depoſuit, quo ceſſante rigiditas tam in fibris muſcula-

lari-

laribus, quam nervis oritur, & actione eo impedita, motuum epilepticorum anſa præbetur, qui etiam cauſſa inopinati mortis fuerunt.

f) Obſervat. anat. chir. obſerv. 43. fig. 39. pag. 57, 58.

g) B. *Meckelii* nova experim. & obſervat. de finibus venar. & vaſor. lymphatic. Berolin. 1772. pag. 24. ſeqq.

h) *Freind* hiſtory of phyſick part. 2. pag. 89. *Ruyſch* Theſaur. anat. VI. No. 36.

i) *Heiſters* mediciniſche chirurg. und anat. Warnem. 2ter Band Roſtok 1770. die 83. Beobacht. Seite 136. *Columbus* de re anatom. lib. 15. pag. 265.

OBSERVATIO V.

Uteri orificium præternaturale, polypoſæ concretiones in pectore & cerebro.

Anno 1775. menſe Januario Esberro nobis apportabatur cadaver femininum. In abdominis cavitate omentum atque inteſtina in ſtatu erant naturali. Ventriculus valde anguſtus ac contractus, uterus ſitum habebat naturalem ac figuram, orificium ejus internum vero erat planum ac penitus rotundum, nec in lateribus tumidum, mucilagine alba clauſum & adeo anguſtum, ut vix acus nodulus penetrare poſſet; diu fuerat maritata, nunquam vero conceptionem eſt paſſa, nonne hoc præternaturali orificii uterini figuræ, quod alias formam oris tincæ habet, ſeu uti *Hallerus* dicit, quod transverſa eſt rima, tumidis labiis comprehenſa, adſcribi poteſt? parietes uteri erant craſſi, interior uteri ſuperficies leviſſime humida. k) Vena ſpermatica ſiniſtra, ex ovario aſcendens, flectebatur verſus latus corporis dextrum, ibique per anaſtomoſin cavæ venæ inſinuabatur, ex eodem orificio prodibat, curvaturis variis ac flexuris ab illa poſtea formatis venæ rurſus communicabatur emulgenti ſiniſtræ. In thorace inveniebantur ventriculi, ſacci & auriculæ cordis, aorta, vena cava, penitus po-

lypis referta, in ramis horum vaſorum continuabatur polypus, in unum erat continuus ac penitus membranaceus l). Fruſtum hujus polypi, aquæ tepidæ immiſſum, per noctem ibi relictum, nullo modo reſolvebatur, nec digitis conquaſſatus cedebat, ſed fibræ denſæ in eo valde erant conſpicuæ. In cerebro & ſinus quatuor præcipui polypis erant referti, cerebrum ipſum ſanum obſervabatur. Mirandum eſt, & quidem valde, quomodo homo vitam bene protrahere potuerit, in quo tot & præcipua vaſa, uti in hoc ſubjecto, polypis erant adimpleta, & circulus ſanguinis continuari potuerit, nam quod ſæpius horrenda polypus producat mala, teſtantur Autores m). Quod hicce polypus non ſtatim poſt mortem, ſed per longum tempus jam jam in corpore hæſerit, ex ejus ſtructura ſufficienter dilucidari poſſe credo n).

k) Malpighius de polypo cordis in operib. ſuis Lugd. Batav. 1687. pag. 311. ſeqq.

l) Boehmer. Diſſertat. de praecavenda polypor. generat. Hal. 1738.

m) Act. phys. med. Vol. 2. pag. 5.

n) Quod polypi non ſolum ſanguinei, ſed & adipoſi ac firmioris ſubſtantiæ, ex abuſu ſpiritus vini, animi affectibus, anxietate febrili &c. oriri poſſint, in Friderici Hoffmanni Med. ration. ſyſtem. Tom. 4. Part. 4. Cap. IX. §. 19. v. Swieten Commentar. in Boerhav. aphor. de cognoscendis & curandis morbis Lugd. Batav. 1745. Tom. 2. pag. 194. Sanctorii Med. Static. p. 315. ut & ab aliis annotatum eſt, interim in hoc ſubjecto prius fuiſſe rationem non eſt veriſimile, ſed aliam eſſe arbitror, cum feminæ præ viris longe ſint plethoricæ, humorum ſpiſſitudo ob partium debilitatem ſolidarum, quæ pleruınque in iis obſervatur, facilius oriatur, ac ex nervorum debilitate ad pathemata animi inclinent.

OBSERVATIO VI.

Meſenterii & pancreatis obſtructio cum inflammatione coli. Pulmonum vomicæ.

Menſe Aprili anni 1775. permittebatur ſectio privata viri triginta circiter annorum, de cujus morbi cauſſa inter ſe diſſentiebant medici. Corporis ſui macies extraordinaria, quam

quam per multos annos in corpore ſuo experiebatur, viſceris obſtructionem quandam fere ſupponebat, ſed nulla morbi aderant ſigna, nam ſe & excretiones, reſpiratio, appetitus, ſomnus, corporis agilitas, omnia rite ſe habebant, per annum vero ante obitum tuſſi vexabatur cum crebriori ſalivæ excretione absque omni materia ſpiſſa, ſanguine aut pure, ſed per totum annum ſemel ſputum ſtriis erat coloratum ſanguineis. Cum neque de anxietate præcordiorum, neque de reſpiratione difficili conquereretur, pulmonem ſuum ſaniſſimum pronunciabat, ſomnus naturalis & appetitus uſque ad ſeptimanas quasdam ante vitæ ſuæ finem continuabat, & agile conſervabat corpus. Per quasdam ſeptimanas ante obitum ſuum febre corripiebatur, quam non ſentire dicebat, interim adeo ea conſumebatur, ut ſceleti formam aſſumeret. Cum credebat ægrotus, de morte ejus non magis eſſe ſermonem, & veris, ac inſtantis æſtatis amoenitatibus certiſſime ſe fruiturum eſſe, ſubito diem obibat ſupremum. Examinando corpus ſequentia obſervabantur. Cutis muſculis arcte adhærebat, nam membrana adipoſa vix obſervabatur, tunicaque celluloſa fere evanuerat. Omentum retro oſſa pubis deſcendebat, cohærebat firmiter cum inteſtino colo, & præcipue ea parte, quæ *S.* nominatur *romanum*, glandulæ meſenterii valde erant obſtructæ, potiſſimum in iis locis, ubi cum tenuibus inteſtinis cohæret, eaque parte meſenterii, quæ corporibus vertebrarum conjungitur lumborum. Vaſa lymphatica, per glandulas penetrantia, ob earum obſtructionem fluidum cum non transmittere valerent, lacte erant turgida, quod jucundum præbebat ſpectaculum, colon transverſum vaſis abundabat lacteis, quod valde in ea regione erat conſtrictum, ubi ſitus eſt pylorus, præterea variis in locis erat inflammatum ac peranguſtum, ubi deſcendit, & rectum conſtituit, inflammatio erat præcipua, & vaſa turgebant ſanguine. Pancreas, quod alias molle & facile diſſolubile, durum erat, & plenaria totius corporis glandularum obſtructio ſiccitatem ſubjecti explicabat. Hepar

præ-

præter omnem exſpectationem ſanum inveniebatur, & cum diſſecabatur, nullum obſtructionis aut inflammationis ſignum aderat, vaſa omnia pervia, color hepatis rubellus. Ventriculus in arctum ſpatium contractus, tunicæ ejus craſſæ & fere ſcirrhoſæ, ſed de vomitionibus non conqueſtus eſt æger, quod in tali caſu ab aliis obſervatum eſt. o) Nonne hæc ventriculi præternaturalis conditio nimio corticis peruviani uſui, quem aſſumſerat æger, adſcribi poteſt? Diameter latitudinis pectoris erat anguſtiſſimus, & cavitate thoracis aperta, pulmones adeo pleuræ adhærebant, ut nec vi digitorum cederent, ſed cultro ſolvi deberent, externe pulmones colorem habebant ſub cœruleum, & cum tangebantur, lapidis inſtar erant duræ, & ſectæ vomicis diſſeminatæ, quædam valde profundæ, amboque lobi pulmonum aut tuberculis crudis aut vomicis adeo corrupti, ita ut vix ad latitudinem duorum digitorum ſani eſſent pulmones, reliqua vero perdita. Thoracis anguſtia, de qua ſermo fuit, in hoc ſubjecto ad phthiſin diſponebat, cum pulmones nimis compreſſi afficiebantur. Hic vir vitam ſuam absque omni moleſtia, excepto ultimo vitæ anno, continuavit, & quod variorum annorum ſeries tamen requiſita ſit, ad plenariam in pulmonibus producendam deſtructionem, facile mihi unumquemque largiturum eſſe credo. Humorum in hoc cadavere acrimonia erat vehemens, quod ipſe expertus ſum. Digitus meus index dexter in dorſo, & quidem in eo loco, ubi os metacarpi primum cum prima indicis phalange conjungitur, ab apice coſtæ fractæ leviſſime vulnerabatur, & multum temporis ad hujus ſanationem requirebatur. Vulnusculum in principio vilipendebam, quoniam talia in corpore meo ſoli trado naturæ, ad ea ſananda, cruſta obducebatur vulnuſculum, ſed ambitus erat inflammatus, auferebatur itaque cruſta & pus proveniebat, ſuppuratio per tempus quoddam continuabatur & exſpectabam ſanationem, ſed fruſtra, nam vulnus obducebatur callo, ita ut me coactum viderem, eum tam cultro quam medicamentis applicatis tollere, callus craſſitiei quadrantis fere un-

ciæ cum ſenſim auferetur, vulnus aderat profundum, ad cujus conſolidationem plenariam ultra annum requirebatur. Non ſolum mihi, ſed etiam ei, qui manus in ſecando mihi præbebat auxiliatrices, hoc obveniebat, & leves cutis inciſuræ in manibus per longum tempus ſanationem admittere recuſabant. Ex hiſce elucet, quantum pulmo ad præparationem ſanguinis, de quo reliqua pendent fluida, conferat, p) quæ ex ejus deſtructione adeo erant maligna, nam pulmo ſi ſolum afficitur, corporis totius marcorem producere valet q).

o) HALLER opuſcul. patholog. Obſ. 21. Laubius in ephemer. natur. cur. Cent. 7. Obſ. 41.

p) HERM. BOERHAVE Inſt. med. Norimberg. 1747. 8. 208.

q) v. SWIETEN Comment. in Boerh. aphor. de cognoſc. & cur. morb. Lugd. Bat. 1753. Tom. 3. pag. 653.

OBSERVATIO VII.

Hydrocephali inveſtigatio.

Puella 17. menſium hydrocephalo a nativitate laborabat, pes ac manus ejus ſiniſter erant paralytici, ita ut uterque proprio conatu moveri non poſſet, ſi vero movebatur, tunc infans lacrymando & clamando indicabat, eum dolorem ſentire. A nativitate chirurgi medela quidem applicabatur, ſed absque fructu, motibus tandem corripitur epilepticis, a quibus etiam brevi ſubit mortem. In cadaveris ſuperficie huc & illuc tumores quidam piſi magnitudinis inveniebantur, quidam erant abſceſſus, alii cyſtici tumores, & in lumbis aderant furunculi. Caput in ambitu ulnam fere æquabat, hiatus rhomboideus latitudinem quatuor habebat digitorum, oſſa cranii per ſynymenſin adhuc conjungebantur, ac os frontis usque ad radicem naſi erat diviſum, nulla aqua ſub cute & inter eam & cranium collecta deprehendebatur, r) neque tumebat in ullo loco caput, in quo aqua continebatur. ſ) Membranis, quibus oſſa cranii conjungebantur, ſectis, duram matrem oſſibus ejus firmi-

ter adhærere videbatur, in ſinubus duræ matris nihil obveniebat præternaturale. Dura matre remota, cerebri lobi valde extenſi conſpiciebantur, ac ſubſtantia externa valde tenuis, anterior lobus dexter in foſſa coronali ſitus valde erat depreſſus, ſulcumque habebat profundum, ſiniſtro latere in lobo cerebri poſteriori ſupra tentorium cerebelli etiam ſulcus obſervabatur. Hæmiſphæria cerebri cum diducerentur, corpus calloſum membranam duram atque calloſam eſſe vidimus, & inciſa hac tunica, non ſubſtantia mollis aut medullaris, ſed firmiſſimum corpus aderat, ſeptum lucidum valde erat craſſum, quod clariſſimus WATSON alias etiam obſervavit, centrum ovale VIEVSSENII ventriculos cerebri anteriores tegens conſtituebat hæc tunica, lobi cerebri adeo extenſi ac penitus erant excavati, ut ad lineam ſubſtantia eorum inciſa culter ſtatim in cavum penetraret, ex quo aqua alba, pellucida, ſaporis ſalſi, ponderis libræ circiter unius civilis effluebat, plexus choraides pallidus ac morboſus, lobi cerebri ejusque ventriculi tunica forti, alba, calloſa, craſſitiei 1/6. unciæ erant muniti, nec corpora ſtriata aut thalami nervorum opticorum diſtingui poterant, nam aqua compreſſerat medullam, eaque erat glabra & ſolida. Nervi quidam, uti par olfactorium, ſubflavum habebant colorem, oculos movens vero erat album; olfactorium, quod medulloſas molleſque habet ſtrias, tam in principio quam progreſſu erat ſolidum ac firmum. Opticum par erat denſum, & ubi nervi coeunt optici, ibi firmum formabant corpus, ita ut ex iis videri poſſet, quod tunica alba denſa ac ſolida, quæ cerebrum intus circumdabat ac ventriculos, nihil aliud fuerit, quam medulla, quæ per aquam ſemper ſuprajacentem compreſſa, condenſata & in tunicam hanc glabram & ſolidam mutata fuit. Separari poterat hæc tunica a ſubſtantia corticali ſine dilaceratione, ac inſtar corii firmiter inter ſe cohærebat. Infundibulum ſtatim oculis ſe ſe oſtendebat, rotundum, anguſtum ac ſolidum, tubercula quadrigemina indiſtincta, crura cerebri valde dura: hæc erant in cerebro notatu quam maxime

digna.

digna. Dein ad examen cerebelli progrediebamur, ſecto ejus tentorio ſanum inveniebatur, proceſſus ejus vermiformes, arbor vitæ optime conſpicuæ. Medulla oblongata ſoliditatem habebat naturalem, ventriculus quartus naturalis & nulla labes in cerebello aderat. Corpora olivaria grandem habebant figuram, nervique in ſtatu ſano. Abdomen a flatibus valde extenſum erat uti & inteſtina, in quibus nihil morboſi aderat, in omento vix pinguedo obſervabatur, ut & in meſenterio, ubi multæ conſpiciebantur glandulæ ac quædam induratæ. Hepar ſanum & grande. Ovaria erant hydropica & ita extenſa, ut majora eſſent utero; ceterum neque in cavitate thoracis aut abdominis fluidum inveniebatur præternaturale, ut & viſcera pectoris non a ſtatu recedebant naturali.

r) MORGAGNI de ſedibus & cauſſ. morbor. Epiſt. 12. Art. I. Sauvages Noſolog. method. Ed. in 4to Tom. 2. pag. 496.
s) P. AEGINETA L. VI. Cap. 3.

OBSERVATIO VIII.

Vaſorum ſanguiferorum mira conditio per iniectionem ceræ detecta.

Menſe Decembri anni 1775. corpus infantis duorum annorum theatro anatomico illatum, ſequentia ſub diſſectione, vaſis ejus antea cera repletis, exhibuit. Cum aperiebatur abdomen, omentum verſus latus ſiniſtrum inclinatum usque ad umbilicum ſolum deſcendebat. Vaſa cordis materia ceracea per arteriam cruralem injecta dilaceraverat, ita ut pericardium cera eſſet adimpletum, dilaceratio in ſuperficie ventriculi anterioris ad auriculam inveniebatur ſiniſtram. In arcu arteriæ aortæ hoc ſingulare erat, quod ex eo quatuor rami peculiares orirentur, immediate nempe ex eo proveniebant duæ carotides & duæ ſubclaviæ, cum alias, uti notum eſt, tres oriuntur ex arcu arteriæ, nempe arteria innominata, ex qua ſubclavia & carotis dextra, ac carotis & ſubclavia ſiniſtra, arteria ſubclavia dextra ſub œſophago ad brachium dextrum repebat, & in

eo loco oriebatur, ubi alias arteria ſubclavia ſiniſtra oriri ſolet, t) longitudo itaque arteriæ ſubclaviæ dextræ magna erat usque axillarem conſtituebat ac brachialem, in qua hoc notabile, quod ea, ubi tendines muſculi bicipitis ſecedunt, in duos divideretur ramos & ita duplex eſſet. u) Porro ſublingualem ac maxillarem externam ſ. facialem diviſus ramus conſtituebat, mediante uno ramo etiam proveniebat occipitalis cum auriculari. Arteriæ emulgentes tribus ramis ex aorta in quovis latere proveniebant. Haſce vaſorum digreſſiones ulteriori diſquiſitioni ac delineationi dignas judicabam, & filio meo cum hoc committere vellem, fato mihi eripiebatur præparatum, ita ut ulterius inquirere non poſſem. Reliquum viſcera ſana & nihil prænaturale in iis obſervabatur, quantum ex examine generaliori notari poterat.

t) Illuſtr. Boehmer. obſerv. binæ anat. de quatuor & quinque ramis ex arcu arter. magn. aſcendent. Halæ 1741. Heister. compend. anat. Norimberg. & Altorf 1732. Tom. 2. N. 64. pag. 123.

v) Heister. compend. anat. 1732. Tom. 2. pag. 126. Moebius in diſſertat. inaug. Obſerv. med. miſcell. Obſervat. 8. Reinig Diſſertat. de arter. crural. vulner. periculos. Præſ. B. Heist. 1741. ubi arteriae brachialis duplex figura exhibetur.

OBSERVATIO IX.

Inteſtina præter ventriculum ab omento denudata.

Eodem menſe & anno, in cadavere virili hæc obſervabantur. Omentum ſurſum retractum erat ac revolutum, ut ventriculum operiret, figebatur in latere dextro retro cœcum inteſtinum ita, ac ſi conſulto ac cogitato hoc factum eſſet, nihil itaque, cum abdominis aperiretur cavitas, de omento in conſpectum veniebat, ſed inteſtina nuda conſpiciebantur. In reliquis corporis partibus præternaturalia non obſervabantur. Cum vero omentum inteſtina tegens multum ad frigus externum avertendum, & calorem iis conciliandum, confert, ac partibus ſuis oleoſis ea, quæ tegit, lubricat; nonne

ne hic ſitus ac compreſſio omenti obſervata præternaturalis ſecretionem partium oleoſarum impedire, præparationem bilis imminuere, ac anſam dolorum colicorum difficilisque digeſtionis in talibus ſubjectis præbere poteſt, quorum diagnoſis perſpectu non erit poſſibilis?

OBSERVATIO X.

Phimoſis & viſcera abdominis auctæ magnitudinis.

Menſe Januario 1776. cadaver viri ſexaginta circiter annorum ex vicinia advectum fuit, in quo in examine partium corporis externarum conſpiciebatur, colem phimoſi laborare, ceterum vero non ulcus aut ſub præputio latens deterioratio aderat. Cavitatibus apertis, in abdomine conſpiciebantur viſcera ingentis magnitudinis. Hepatis x) pondus ſtatera indicabat decem eſſe librarum civilium, ſubſtantia ejus vero naturalis & ſana, habebat colorem rubicundum. Valvula ſpiralis in veſiculæ felleæ collo & ductus cyſtici initio erat diſtincta. Ventriculi capacitas erat permagna. Lien y) quinque libras ponderabat & lividum habebat colorem. Renes ſanguine congrumato adimpleti & nigri obſervabantur, laboraverat mictu cruento, veſica erat penitus inflammata & tumida, muſculi detruſoris urinæ fibræ valde erant conſpicuæ. Urethra non inflammata, nec ſignum prægreſſæ forſitan gonorrhœæ in ea conſpici poterat. Vena cava, portæ, meſeraica, nigrum, coagulatum ac grumo-

x) De hepatibus magnis recenſet MORGAGNUS, & ad quatuordecim libras pondus hepatis in cadavere quodam judicatum fuiſſe dicit. De ſedib. & cauſſis morborum Epiſt. 36. N. 25.

y) In cadavere ſtudioſi a febre intermittente diutius conflictati obſervavit VATERUS lienem ad humani capitis magnitudinem accreviſſe Ephemer. Nat. curioſor. Dec. [illegible] A. 9 & 10 Obſerv. 1[illegible]5. & quod in hominum cadaveribus, qui febre graviore aliquando laboraverint, vel intermittente, vel ſynocha continua, prægrandes lienes ſæpiſſime inveniantur recenſet WEISSIUS Commerc. litterar. An. 1745.

nioſum ſanguinem continebat. In cavitate thoracis lobus ſiniſter pulmonum inſolitæ erat magnitudinis, & pondus ejus aſcendebat ad ſeptem libras; tam tubercula cruda quam vomicæ in magna copia aderant, multumque incidendo effundebant puris. Lobus dexter pulmonum erat ſanus, ſed firmiſſime cum pleura cohærebat, & apex hujus lobi cum vena cava valde erat coalitus. In cava ſuperiori & jugularibus aderant polypi, quibus canales hi penitus erant occluſi, ac quidam erant membranacei. Cor erat permagnum ac perpingue, ut fibræ muſculares a pinguedine obſcurarentur. Frigus hoc menſe erat penetrantiſſimum, cerebrum congelabat, & diſruptis a frigore orbitis cerebrum in eas penetrabat. De reliquo nihil præternaturale videri poterat.

Helmſtadio Onoldum
miſſæ d. 21. *Maii* 1780.

LAURENTII CRELLII

MED. DOCT. MEDICINAE THEORET. ET MATER.
MED. PROF. PUBL. ORDINAR. IN ACAD. IULIA CAROLINA ACAD. CAESAR. LEOP. CAROL. NATUR. CURIOSOR.
ADIUNCTI ACAD ELECT. MOGUNT. SCIENT. UTIL. SOCIETAT. PHILOS. EDINB. AMICOR. NATUR. SCRUT. BEROLIN. SOCII ACAD. REG. SCIENT. GOETTING.
CORRESPONDENTIS

PERICULORUM
CHEMICORUM

DE ACIDI PINGUEDINIS CONCENTRATIONE
EIUSQUE IN CORPORA METALLICA EFFICACIA,

SECTIO PRIMA.

Perpetua eſt atque ſacratiſſima lex ſociorum illuſtriſſimæ Academiæ Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ, quorum numero me eſſe adſcriptum gratus, lætusque prædico, ut vel novas, quæ ad naturæ penetralia tendunt, vias detegant, vel notas, tritasque proſequantur ulterius. Quo officio quum & ego obſtrictus ſim, omnes intendi nervos, ut pro virili defungar, nihilque magis iam nunc in votis eſt, quam ut hæcce, quas ſumma, qua par eſt, obſervantia illuſtriſſimæ Naturæ Curioſorum Academiæ offero obſervationes chemicæ, non diſpliceant, tantoque virorum celeberrimorum conſortio ipſe haud indignus videar.

Novum plane acidum, ſi non primus detexit, (quod cl. I. I. *Rhadeſio**) tribuendum videtur) attamen ejus naturam mirum quantum patefecit vir inter mathematicos ſummus, I. A. *Segner***), cujus ego quidem veſtigia premens, non ſolum, quæ ſcripſit, veriſſima, repetendo ejus labores, reperi; ſed & ſingularia quædam phænomena, quæ plane non tetigit, deprehendi. Evicit ille quidem, adipem animalium ex oleo fluido & peculiaris generis acido eſſe conflatam, quod cum ſale alcalino vegetabili fixo, nec non cum volatili, coeat in aliud quoddam mediæ naturæ: aſt adipis analyſin ad plenariam ejus usque reſolutionem, novem modo deſtillationibus obtinendam, proſequendo inveni, illam eſſe compoſitam (numero rotundo) ex 7/16 olei, 4/16 acidi & 5/16. carbonis. ***)

Præ-

*) Diſſ. de ferro ſanguinis humani, aliisque liquidis animalium. Gött. 1754.

**) Diſſ. de Acido pinguedinis animalis, Reſp. D. H. *Knape*.

***) Aeris fixi, qui quamplurimis corporibus admixtus eſt, magna haud indicia inveni; parvus autem ponderis defectus, in analyſi adipis obſervatus, illi tribuendus eſſe videtur: majorem vero aëris fixi partem fluidi obtenti interſtitia intrare, a vero abeſt propius.

Præterea nupſi acido ſal alcali minerale, terram calcariam, ut & illam magneſiæ albæ, atque baſin aluminis, qua ratione nova vidi ſalia media, nondum adhuc deſcripta: acidum vero ex his, adjecto oleo vitrioli, expuli, ut concentratius obtinerem; quo facto, & vapores continuo emittebat viſibiliter, & ſaporis erat maxime acris, & ejusmodi puritatis, ut combinationem ineundo cum vini ſpiritu concentratiſſimo, numerum augeret oleorum artificialium, naphtharum nomine notorum *)

At enim vero, qua hoc acidum concentratum obtinerem via, non expedita ſatis, & tædii plena erat; quam ob rem mente agitavi modos, quibus rectius ad finem conſequendum progredi poſſem: tentamina vero, quæ hanc ob cauſſam inſtitui, nunc paulo fuſius deſcribere animus eſt.

EXPERIMENTUM I.

Veſicæ cupreæ, alembico ſtanno obducto clauſæ, impoſui adipem depuratam; igne leni ſubſtrato, nil obtinui, niſi paullulum aquæ; quo vero adaucto, prodiit fluidum viridi colore tinctum. Sed eodem quoque tempore ſtannum alembici, diverſis locis fuſum, hic & illic præcipue eo in loco, quo tubus alembico jungitur, prodibat. Finita deſtillatione, citra expectationem obtinui oleum omne, ut & acidum, in forma fluida, ita ut nihil illius iterum coagulatum eſſet; quamvis reſiduum naturam fere carbonis induiſſet. Hac quidem ratione proceſſus integer, quo antea acidum ex adipe ſeparabam, multo reſectus videri poſſet, quum nec fuſione, nec repetita deſtillatione olei, in excipulo iterum coacti, opus eſſet: at enim vero (ut jam taceam de acido hoc modo impuro, atque cupro infecto, quod indiget maxime depuratione & concentratione,) vaſa, huic operi deſtinata, nimiam vim experiuntur, eaque

*) Quæ vero experimenta, ſi ulteriori perluſtratione digna videntur, liceat mihi, pace L. B. illic nominare ſaturam obſervationum chemicarum a me editam ſub nomine Chemisch. Iournal I. P. p. 60.

que ad alios uſus futuros imparia fere, nec niſi prævia reparatione idonea iterum redduntur.

Hac itaque ſpreta methodo, cogitationi ſubiit, anne forſan, ex ſebo & ſale alcalino conflatus ſapo, ſcopo meo ſubſervire poſſet. A vero enim propius abeſſe videbatur, illum ſolvendo adipem, præcipue ejus acido ſe jungere; quo autem poſito, nihil ſperabam ſupereſſe amplius, quam eam a partibus oleoſis liberare, quod vero nec nimis arduum eſſe credidi, quia ſapo per quodvis acidum, & per ipſa quædam ſalia media, illas dimittit.

Periculis inſtitutis, an exſpectationi reſpondeat effectus experiendo, ſtatim intellexi, ſapone communi, ex cineribus clavellatis, ſalibus plurimis mediis turgidis, compoſito & ſale communi divite, nullo modo poſſe uti, neceſſe itaque erat, ut ſaponem ipſe conficerem.

EXPERIMENTUM II.

Immiſi itaque calcis vivæ recentis ſolidæ libram dimidiam ollæ, eamque ſalis tartari libra una ubique obrui, et linteo leviter tecta repoſui tam diu, donec calx dehiscere inciperet. Tunc affudi aquæ pluviæ calidæ libras ſex, & coxi ad quartæ partis conſummationem, & transcolavi per linteum. Lixivii, ovum recens injectum ſuſtinentis, (vel ad ſic dictam magiſtram ſaponariorum accedentis) unam quartam, portione quadam aquæ dilutam, coxi cum libra una ſebi ſub perpetua agitatione, donec, maxima humiditatis parte evaporata, jam bene coire inter ſe inciperent. Tunc affudi ſenſim lixivii reliquam partem, continuata agitatione, uſque dum mixtura pellucida, & quaſi mucilaginoſa adpareret, & frigefacta gelatinæ inſtar concreſceret.

Ut nunc partes oleoſas, ſali alcalino unitas, rurſus expellerem, quodnam ſal adhiberem, deliberavi; elegi tandem alumen, quia & omnium viliſſimum eſſet, nec timendum, illud via humida (uti ab acidis mineralibus adhibitis eveniſſet) ſal illud, ex acido pinguedinis & alcali vegetabili ortum, in ſapo-

ne *) forte reperiendum, in partes divellere, eoque modo, acidum exſolutum, inſtituta evaporatione in auras eſſe abiturum, cum e contrario acidum aluminis tantundem modo ſuæ terræ derelinquat, quantum alcalini liberi inveniat.

EXPER. III.

Gelatinæ experimenti antecedentis in aqua fervida ſolutæ addidi aluminis pulveriſati partem quandam. Quo vero momento hoc illam intraret, ſubito adeps coagulata petiit ſuperficiem. Separata nunc illa per cochlear cribratum, iterum alumen adieci, coactam partem fluido ſubduxi; eademque methodo continuata, donec illud, huic mixtum, nullam amplius mutationem produceret. Quo facto, colatoque lixivio amaro, ad ſeparandam terram aluminoſam, & interſperſas adipis particulas, fluidum evaporavi ad ſiccitatem. **)

EXPER. IV.

Maſſæ ſalinæ exſiccatæ admixtum, ut ſperabam, ſal Segnerianum, optime in partes conſtitutivas diſcerpi poſſe credidi adjecto novo alumine, quum acidum, hoc modo obtinendum, minus acido vitrioli eſſe inquinatum ſuſpicarer. Itaque maſſæ ſalinæ partibus duabus addidi partem unam aluminis uſti, ignique fortiori balnei arenæ expoſui. Quo facto, obſervavi vapores griſeos excipulum occupantes. Quibus diſparentibus, vaſisque frigefactis, inveni acidum fumans eiusdem ſaporis, reliquarumque qualitatum, quas iamiam acido pinguedinis ineſſe alias deprehendi.

Hac ratione itaque cognovi experimento, eam, quam excogitaveram, viam revera breviorem eſſe, illa, quam antea inieram. At enim vero ſimul animadverti, in excipulo odorem quendam acidi ſulphuris, quod licet parva quidem copia ab alumine, igne urſo, teſte cl. Beaumé (Chym. Exp. T. I. p.

*) Huic ſali in memoriam Ill. Inventoris, nomen tartari animalis Segneri impoſui.

**) Alumen forte ſuperfluum, ut & tartarus vitriolatus maxima parte, mediante ſi placet cryſtalliſatione, ſeparanda ſunt, & tunc lixivium evaporandum; quo modo maſſa valde imminuitur.

p. 335.) expellatur, tamen heic ob partes inflammabiles, non penitus a maſſa ſalina ſeparandas, ceſſit multo facilius. Quam ob cauſſam, cum hoc itaque modo acidum peregrinum noſtro admixtum eſſet, aluminis loco, ob imminutam molem maſſæ, & ignis gradum tunc minorem, adhibui vitriolicum acidum.

EXPER. V.

Tribus maſſæ ſalinæ partibus ſuperfudi unam partem olei vitrioli; quo facto ſtatim vapor griſeus, acidum adipis prodens, ſurgebat. Non opus erat niſi leni igne ad expellendum omne acidum; fortiſſimo enim quoque adhibito, paucas modo guttulas olei ex rubro bruni obtinui *)

Cum nec exactum ducere calculum valerem tartari vitriolati, in maſſa ſalina contenti, nec acidi vitriolici, ad exturbandum ex ſale noſtro acidum neceſſarii; nimium forſan illius eſſe adhibitum ſuſpicabar. Quam ob cauſſam ſaccharo ſaturni ſoluto admiſcui quidpiam acidi noſtri; quo facto fundum petebat pars in nitri acido non iterum ſolubilis; certo documento, noſtro acido admixtum eſſe vitriolicum: quod ut ſepararem, mixtum acidum ſuper nova maſſæ ſalinæ parte iterum deſtillare decrevi, ut vitriolicum, alcali ſe iungens, novam acidi noſtri portionem educeret.

EXPER. VI.

Quatuor itaque uncias acidi Exp. V. unciis duabus maſſæ ſalinæ Exp. IV. ſuperfudi, fluidumque leni igne evocavi; quod quidem fumans, aſt limpidum erat, quodque nunc ex ſacchari ſaturni ſolutione exturbabat, acido nitri adjecto evaneſcebat.

 Hoc

*) Quotieſcunque hoc modo acidum expellebam, ſemper (quod utique notatu dignum) aliquid ſalis ammoniaci animalis, ex acido noſtro & alcali volatili conflati, obtinui. Hoc enim, aqua ſolutum, ſenſum frigoris linguæ imprimebat; cum calce viva tritum odorem alcali volatilis, & adiecto acido vitriolico illum edebat acidi pinguedinis. Hoc vero alcali volatile cum adipi deſit, aut in ſale tartari latuit, (cf. cl. *Wiegleb* Verſuch über die alkal. Salze) aut, (quod tamen a veritate longius abeſſe videtur) alcali fixum, ob accedentes partes oleoſas, volatilem naturam induit. Alumini enim omnium minime eſt tribuendum, me iudice.

Hoc itaque modo, leviori opera & ſumptu, copiam acidi concentrati mihi parare licebat, quum de veritate experimenti edoctus, nunc cineres clavellatos adhibere ſalis tartari loco poſſem.

EXPER. VII.

Supererat adhuc inquirendum, anne acidum noſtrum a ſale alcalino ſolo igne divelli poſſet? Sumſi itaque uncias tres ſalis Segneriani, quas inieci retortæ vitreæ loricatæ, quam igni nudo per gradus aucto exponebam, iuncturis vaſorum optime clauſis. Primo prodibat paululum fluidi, (quod ſine dubio aqua erat cryſtalliſationis) ſimulac vero retorta ignitioni proxima erat, protinus oriebatur magna vis vaporum griſeorum, quæ mihi ſpem injiciebant, fore, ut acidum maxime concentratum obtinerem. Vaſis vero frigefactis, in excipulo inveniebam fluidum XI. drachmarum, nec fumans, nec noto acidi noſtri odore, ſed illo potius præditum, quo ſpiritus tartari gaudere ſolet. Huic quoque accedebat quoad reliquas qualitates: color aureus, parciſſima cum ſale tartari efferveſcentia, cet. Reſiduum in retorta ſal erat alcalinum verum, paululum modo nigreſcens, ob carbonaceum quodpiam adhærens; veſtigia ſalis alcalini volatilis nulla deprehendi. Non multus ero in conſiderandis mutationibus ſingularibus, quas forte hoc acidum habuit, igni expoſitum: ſimilia enim phænomena iam obſervata ſunt in terra foliata tartari, tartaro ipſo, & ſale acetoſellæ. Ex hiſce itaque omnibus apparet, acida intime iuncta, principio inflammabili, igne fortiori urſa, deſtructionem quandam pati; niſi (uti videtur ill. *Priſtleyo* in proceſſu clyſſi nitri) loco deſtructionis apparentis tranſeant in peculiarem aëris ſpeciem.

EXPER. VIII.

Acidum concentratum depuratum nunc ad ſolutiones metallorum convertere animus erat. Initium feci cum auro: licet enim non magna aderat ſpes, e rationibus theoreticis deducenda, fore ut hoc ſolvatur: tamen nihil in chemia liquidum

eſſe

eſſe, niſi quod experientia probatum, ratus, periculum inſtitui. Grana 4. auri per vitriolum martis præcipitati, immiſi uni unciæ noſtri acidi; digeſſi leni igne, & paulo poſt inveni, quod antea limpidum erat, acidum aureo colore tinctum, licet multum adhuc pulveris aurei fundum occuparet. Experientiæ huic non fidens, loco præcipitati uſus ſum bractea, eodem vero cum ſucceſſu. Veram itaque ſupponens ſolutionem, illam majori ignis gradu promovendam eſſe putavi. Acidum itaque cum auri bracteis retortæ parvæ indidi, & alii grana quatuor platinæ, ope magnetis a ferro, quantum licet, liberatæ. Ex utraque acidum, coquendo, omne fere evocavi. Tunc hoc reſiduo affudi, iterum evocavi; quo facto, utrumque gaudebat colore ſaturate aureo, quamvis nec metalla penitus ſoluta viderentur. Idem acidum nunc ſuperfudi argenti foliolis & mercurio: illa coquendo in partes minores diſcerpebantur; utrumque induebat colorem aureum, hiſce ſolutionibus non familiarem: quo percepto ſpem omnem ſolutionis auri & platinæ, ex colore hauſtam, abjeci, quem potiori iure acido ipſi adſcribendum cenſui.

EXPER. IX - XVIII.

Unciam itaque unam noſtri acidi maxime limpidi, coquendo per ſe deſtillavi, atque vidi, illud in fine flavo colore eſſe imbutum. Remanſit in retorta maſſula bruna ſub forma circulorum concentricorum conſpicua; acidum vero tranſtillatum aquæ inſtar erat limpidum. Hoc unum idemque iterum infudi novæ, ac mundæ retortæ; eodem modo egi; atque eandem quantitatem portionis brunæ obtinui; & quamvis adhuc octies, eadem methodo, idem acidum tractarem; ultima tamen vice non minorem partem reſidui bruni in retorta inveni, quam prima. Quod quidem, ſiccum penitus, difficillime, & non niſi parce, nec in aqua, nec in proprio acido iterum ſolvebatur; nec in aqua forti, niſi calore adiuta; quo facto, hæc colorem induebat aureum.

Aci-

Acidum noſtrum non amplius edebat vapores; acredo ejus non ita inminuebatur, ut differentia ab una deſtillatione ad proximam ſenſus incurreret; at enim vero percipienda erat, ſi ſemel deſtillatum cum eo, quarta vice obtento, compararetur. Singulare utique eſt phænomenon, quod hoc acidum limpidum, quamvis antea totum volatile, deſtillatione, vel ipſa fortiori digeſtione, & colorem induat & ſedimentum deponat; illudque ſemper magis magisque debilitetur, & continuata opera integre fere deſtruatur. Hac itaque ratione videtur eſſe intermedium, ad concatenanda inter ſe acida, mineralia, ut & acetum cum illis, quæ non niſi integra virium iactura deſtillari per ſe poſſunt, ut tartarus, & ſal acetoſellæ.

Ut itaque certior redderer, an aurum, vel platina ſolvatur acido noſtro, ſequentia inſtitui pericula.

EXPER. XIX. XX.

Superfudi auri bracteis quibusdam, ut & paucis granis platinæ, unciam dimidiam acidi, quod totum fere e retorta evocavi, iterumque autem metallis reddidi; et eadem methodo peregi. Utrumque fluidum coloris erat aurei; bracteæ discerptæ quidem; aſt magnam partem (ut & platina) non ſolutæ erant. Acidi auro ſupernatantis dimidiam, ſolutioni dilutæ ſtanni admiſcui; quo facto ſedimentum coloris rubelli induebat leve veſtigium, ſimilis illi, qui exoriebatur, cum eidem ſolutionis ſtanneæ quantitati adderem dimidiam aquae, gutta una ſolutionis auri communis gravidæ.

Quod cum platina digeſtum erat, acidum ſaturavi oleo tartari per deliquium; peracta effervescentia parcum deprehendi præcipitatum ejusdem coloris, ac illud ex ſolutione ejus communi; quod quidem iterum diſſolvi in aqua regia, cui colorem aureum impertiebatur. Hinc fluere mihi utique videtur, partem in acido noſtro ſolutam, non fuiſſe ferrum, adhuc forſan admixtum, ſed platinam ipſam.

Quodſi ex hisce periculis, quodammodo vagis, negare in hæcce metalla acidi noſtri efficaciam animus haud eſſet, tamen

men minimam eſſe utique confitendum. Qualiscunque vero ſit, animadverſione tamen atque ulteriori inveſtigatione digna eſt, quæ vero in ſecundam horum periculorum ſectionem, ob præſentem acidi inopiam, rejicio.

EXPER. XXI.

Majorem omnino vim exſerebat acidum noſtrum in hydrargyrum per corium preſſum. Deficiente quidem calore, intactum hoc relinquere videbatur; aſt, ſecunda deſtillatione peracta, mercurius, parca adhuc fluidi quantitate circumfuſus, mobilitatem, & metallicum ſplendorem ex parte amiſit, atque circumacto vitro formam cylindraceam induit. Adieci iterum tranſtillatam partem, remanente eadem pigra mobilitate, & languido ſplendore: calor autem deſtillatorius ei reddidit utrumque. Quodſi fluidum penitus evocarem; tota fere retortæ ſuperficies amalgamate quaſi ſuperinducta erat, quod vero non ex meris globulis, ſed utplurimum ex planis foliolis, argenti ſpeciem præ ſe ferentibus, conſtabat; affuſo iterum fluido excipuli, foliola, diu ſuperficiei ſupernatantia, tandem fundum petebant, rurſus diſſoluta; quod quidem phænomenon, deſtillatione iterum ad ſiccitatem protracta, ſæpius obſervavi.

Colata ſolutio cupri laminulis ſuperficiem argenteam inducebat, & ſale communi addito nullo fere modo turbabatur: quod ſi enim multo hoc ſale divitem per filtrum ſepararem a minimis & pauciſſimis particulis flocculentis; attamen cupro mercurium ſuperinduere valebat.

EXPER. XXII.

Argenti bracteas, auro vehementius, corrodebat acidum noſtrum; at ſoluti parca erat quantitas, quæ tamen cupro adjecto evadebat conſpicua. Salis autem acido adjecto, nulla fere exoriebatur præcipitatio. Evaporato fluido cryſtalli apparebant minimæ, aquam ex aere non attrahentes.

EXPER. XXIII. XXIV.

E contrario vero noſtrum acidum, (& celerius adhuc & copioſius ſal ammoniacum animale (Exp. V. *)) argentum & mercurium, in aqua forti ſolutum, e menſtruo exturbabat ſub forma albi pulveris.

EXPER. XXV.

Cuprum ſolvebatur ſine prævia quidem digeſtione, docente colore, quem noſtrum acidum præ ſe ferebat, viridi; calor vero accedens vim hujus augebat. Evaporatione inſtituta in cryſtallos quidem coire ſolutio videbatur, aquam vero mox ex aere iterum attrahebat.

EXPER. XXVI.

Ferrum facilius adhuc cedit menſtruo noſtro; ſapor eius nunc evadit adſtringens; cryſtallos dat aciformes, aëre non liqueſcentes.

EXPER. XXVII.

Plumbi difficilior eſt ſolutio, quam proxime antecedentium; corroditur modo potius, fluidumque evadit turbidum. Minium vero facilius ſuperatur ab acido noſtro, & quod maxime ſingulare, ſuperflua illius quantitas, quæ ſolvi penitus nequit, colorem tamen rubrum amittit & alba fit. Sapor ſolutionis dulceſcens; & ſal commune nihil fere ex menſtruo præcipitat.

EXPER. XXVIII.

In regulum antimonii acidum quidem valde agit; aſt non niſi calore adhibito; quum enim, quod tranſtillaverat, parvæ in retorta adhuc reliquæ fluidi quantitati, adderem, turbidum evadebat, lactisque ad inſtar erat conſpicuum, & non niſi calori expoſitum priſtinam pelluciditatem acquirebat. Solutio evaporata, in cryſtallos ſurgebat in aëre perſiſtentes.

Ex-

EXPER. XXIX.

Zincum facili modo in noſtro acido ſolvitur, & tunc peculiarem acquirit ſaporem metallicum. Salis tartari ſolutio ex eo præcipitat pulverem album, qui, florum zinci more, in igne flavum induit colorem.

Quæ adhuc ſuperſunt, corpora metallica, in ſecundam horum periculorum ſectionem reſervo: at liceat mihi, pauca quædam adhuc annotare de ſimilitudine noſtri acidi cum illo ſalis communis. Utrumque ſali alcalino volatili nuptum, efficit ſal medium volatile ſiccum; & terræ magneſiæ, ſal amarum maxime deliqueſcens: utrumque præcipitat argentum & hydrargyrum ex aqua forti; & turbidum evadit, ſi hujus ſolutioni antimoniali addatur aquoſius fluidum. Eandem acidorum convenientiam teſtatur ſingulare illud phænomenon, quod ſal commune non turbet ſolutiones argenti & mercurii in noſtro acido factas. Intercedit quidem inter illa non levis utique differentia, quod noſtrum videlicet intime coëat cum partibus oleoſis, cum calce concreſcat in cryſtallos regulares, non deliqueſcentes; cum ſpiritu vini rectificatiſſimo copioſam det atque facile parabilem naphtham; argentum ſolvat, atque mercurium, via conſueta humida; ſed nec animus erat affirmare perfectam æqualitatem utriusque, potius modo ſimilitudinem quandam, & quæ apparet convenientia, màjor eſt & fortior, quam eorum diſſimilitudo.

Quæ vero omnia ſi animo perpendimus, & acidum pinguedinis humanæ & ſic dicti ſpermatis ceti (quod utrumque ejusdem naturæ eſt cum noſtro acido) reſpicimus, facillima eſſet conjectura: acidum noſtrum non eſſe, niſi ſal commune aſſumtum, vi mechaniſmi animalis parum mutatum. At enim vero difficilius hoc cederet cum noſtro acido, quia, quæ id

largiuntur, animalia, pabulo vegetabili veſcentia, rariſſime ſal commune aſſumant. Sed difficillime accomodatur hæc hypotheſis eo acido, quod e fructus theobromæ cacao oleo expreſſo elicitur, & itidem ad naturam noſtri acidi vergit. A vero itaque propius mihi abeſſe videtur, ſal noſtrum oriri a principiis, regno & vegetabili & animali, communibus.

Helmſtadio Onoldum
miſſa d. 19. Septembris 1779.

LAURENTII CRELLII

MEDIC. DOCTORIS, SERENISSIMO BRUNOVICENSIUM ET LUNEBURGENSIUM DUCI A CONSILIIS IN REBUS METALLICIS, MEDICINAE THEORETICAE ATQUE MATERIAE MEDICAE PROFESS. PUBL. ORDIN. ACAD. CAESAR. LEOPOLDINO - CAROLIN. NATURAE. CURIOSORUM ADIUNCTI ACAD. ELECT. MOGUNTIN. SCIENT. UTIL. SOCIET. REG. FRANCOF. AD VIADRUM AD INCREMENTUM SCIENTIARUM DIRECTAE SOCIETATIS DUCAL. BRUNOV. MEDICINAM FACIENTIUM UT ET TEUTONICAE, SOCIETAT. BEROLIN. AMICOR. NATUR. SCRUTANT. PHILOSOPH. EDINB. SOCII, ACADEM. REG. SCIENT. GOETTING. SODALIS AD LITTERARUM COMMERCIUM

PERICULORUM CHEMICORUM

DE ACIDI PINGUEDINIS CONCENTRATIONE EIUSQUE IN CORPORA METALLICA EFFICACIA

SECTIO ALTERA.

Experimentorum, quæ Illuſtriſſimæ Naturæ Curioſorum Academiæ oblata, ſumma accipere humanitate haud dedignata eſt, ſectionem alteram gratiſſima mente & omni, qua par eſt, obſervantia, nunc offero.

EXPERIM. XXX.

Auri, ab acido pinguedinis animalis ſoluti, veſtigium illud, cujus Exp. XIX. XX. mentionem feci, me impulit, ut idem experimentis ulterius proſequerer. Hujus metalli itaque bracteolam in vaſis bene occluſis per 6. hebdomades calori fornacis expoſui: fluidum tunc decantavi, ut adiecto ſale tartari viderem, an pars quædam ex illo præcipitaretur a), quod quidem minime eveniebat. Ex hac vero mixtione calori iterum expoſita pulvis deſcendebat, qui fluido decantato, aqua edulcoratus & ſiccatus albi coloris erat. b) Quæ quidem terræ ſpecies hoc modo non ſolum non efferveſcebat, ſed etiam digeſtione adhibita difficillime ſolvebatur; alia & contraria ratione, intermiſſa nimirum ſiccatione, ſe habebat; cui ſolutioni, an quid metallici inſit, ut explorarem, tincturam ſulphuris volatilem Beguini (metallorum optimum proditorem) adieci; ſed præcipitatum ſulphur eiusdem erat coloris, ut cum puro acido factum. Hiſce obſervationibus inductus pulverem illum terram meram eſſe opinor, quam acidum noſtrum ſecum attol-

a) Mirum forſan poſſet videri, quare ſolutionem ſtanni in aqua regia iterum non adieciſſem: ſed ab eadem abſtinui, cum caſu viderem, fluida ſupernatantia præcipitationibus (e ſolutionibus plumbi, ſtanni, reguli antimonii bismuthi & mercurii per acidum noſtrum factis) confuſa, invicem novum præbere ſedimentum, rubello colore conſpicuum, cuius cauſſa, ut infra patebit, in ſtanno latere videtur.

b) Idem fere phænomenon obſervavi, miſcendo & digerendo ſolutionem alcalinam cum pinguedinis acido, quod cum platina, argento & biſmutho antea digeſſeram.

attollebat, quæque terrarum alcalinarum communium qualitatibus haud induta, ob volatilem naturam ad illam fluoris mineralis pertinere videtur; quod vero aſſertum experimentis probare, parca ſedimenti quantitas vetuit.

EXPER. XXXI.

Auri nunc calcis per ſal tartari paratæ gr. viij. cum acidi noſtri unc. dimidia per menſis ſpatium digeſſi, cujus tamen magna adhuc pars in fundo vaſis remanebat. Fluido colato addidi tincturam ſulphuris volatilem, quo facto mixtum colorem e cœruleo griſeum adeptum erat. Subſidentia facta, colatoque tunc fluido, reſiduum in filtro ſiccatum e nigro flavum erat, auri ſoluti præſentiam ſic demonſtrans; quod autem luculentius adhuc apparebat, evaporata parte quadam illius ſolutionis, e qua tunc cryſtalli e flavo brunæ, figuræ incertæ prodibant.

EXPER. XXXII.

Difficultatem ſolvendi auri vincere cogitabam addendo alia acida. Pari itaque aureæ calcis portioni, affundebam acidi pinguedinis guttas 40. quibus in uno vaſe addebam guttas 20. acidi nitroſi puri, in altero tantundem ſpiritus ſalis. In priori vaſe ſtatim fere conſpiciebam bullulas aereas ſeſe extricantes, atque ſolutionis initium indicantes: poſterius nullam mutationem patiebatur. Utrumque poſtea leni calore fovi; ſed licet ſolutio in priori concreſceret; tamen in poſteriori nullum eius apparebat veſtigium. Utriusque fluidi guttas 8. infundebam in duas ſtanni ſoluti atque diluti portiones, quarum prior purpuram ſtatim dimittebat, poſterior mutato haud colore turbida modo aliquatenus evadebat.

EXPER. XXXIII.

Quo ex periculo cum ſpem haurirem, fore, ut aurum metallicum ipſum ſolverem, eius bracteolæ ſuperfudi guttas 80. acidi pinguedinis, & gutt. 20. acidi nitroſi puri. Eodem fere momento tota ejus ſuperficies bullulis aeriis tecta, placidaque erat illius ſolutio; additis vero adhuc acidi nitroſi guttis

tis 20. hæcce magis, magisque increſcebat, donec, calore adiuta, totam bracteolam conſumeret. Quod quidem phænomenon argumentum eſſe poteſt diſcriminis acidum noſtrum inter & illud ſalis intercedentis, certo enim certius eſſe videtur, duas partes acidi ſalis fumantis, & unam aquæ fortis, aurum non poſſe diſſolvere; inprimis ſi digeſtio non adhibeatur: quam ob rem itaque pinguedinis acidum ſuo iure inter efficaciora acida locum ſibi vindicare videtur.

EXPER XXXIV.

Platinæ calcem ex aqua regis per tartari ſal præcipitatam, eodem modo (Exper. XXXI.) tractavi, cujus ſolutio colata cum Beguini tinctura ſedimentum deponebat obſcurioris coloris, quod in filtro collectum, ſiccatum ex flavo brunum erat. Solutionis altera pars evaporata in cryſtallos oblongas ex flavo brunas concreſcebat; quarum copia illas ex auro obtentas multum ſuperabat.

EXPER. XXXV.

Argenti calx, continuata digeſtione ſolvebatur, ex quo, adiecta tinctura Beguini, metallum ſulphuri adhærens fundum petebat, quod in filtro collectum, & ſiccatum nigreſcebat. Solutio evaporata in cryſtallos coibat, albo colore (ut argentum nitratum) haud conſpicuo; id quod acido longa digeſtione obſcuriorem colorem induenti tribuo. Oleum vitrioli (minime vero ſalis ſpiritus) ſolutioni admixtum, ſedimenti quid procreabat.

EXPER. XXXVI.

De Mercurio ab acido noſtro ſoluto iam Exper. XXI. retuli. Facilius adhuc calx (a mercurio ſublimato cum tartari ſale remixto, exorta) ab acido noſtro ſuſcipiebatur absque caloris adiumento. Quod vero mixtum deſtillare decrevi ex arenæ balneo; quo facto in initio fluidi aliquid tranſibat, poſtea vero paululum adaucto calore, pars quædam ſublimata alba collo retortæ adhærebat. Hæc autem nova mercurii ſublimati ſpecies, aquæ deinde immiſſa, difficilius, adhibita etiam di-

digeſtione, ſolvebatur, & adiecto ſale tartari ſedimentum album deponebat. Cum Beguini tinctura commixta ſtatim in ſubſtantiam nigram, paulo poſt in cinnabarim mutabatur; cupro attrita, exacte licet ſicca, albam ei inducebat ſuperficiem (id quod mercurius quoque ſublimatus communis præſtat). Noſtrum itaque acidum, excepto ſalis acido, ſolum omnium eſt, quod ſublimatum ſiccum cum mercurio facit, atque (quod ſingulare utique eſt) leniori adhuc caloris gradu ſurgit. Arena enim inferius circumdata retorta, incumbebat receptaculo ex tenui ferri lamina confecto, atque lateribus coctis ſuperpoſito: quo modo ignis vis, & ob deficientem craticulam, & ob parvum foci ſpatium magna haud eſſe poterat.

EXPER. XXXVII.

Stanni Malaccenſis raſura ab acido noſtro in pulverem flaveſcentem corrodebatur; & maiori quidem adhuc vehementia, ſi calori exponeretur, ſic ut huius unc. dimidia deſtruendis illius ſcrup. II. ſufficeret. Odor ex mixtura ſurgens maxime ingratus, & illi fere ſimilis erat, quem ſalis acidum cum zinco edit. Fluidum paucum ſupernatans turbidum erat, quod omni ſtudio decantatum chartæ bibulæ ſuperfudi; ſed haud mutatum tranſibat: quin chartam iſtam duplicatam, immo quadruplicatam penetraret; haud minus quam antea turbulentum. Aliquo tempore poſt pulvis ſubſidebat flaveſcens, atque ei ſupernatans fluidum pellucidum colore pulchre roſeo ſplendebat, quod decantare fruſtra tentabam; ſimul ac enim vitrum ſolummodo tangebam, ſumma imis miſcebantur; & fluidum chartam bibulam, eadem ſub ſpecie turbide penetrabat; poſtea iterum ſubſidens. Cui vero colori rubro ſedimentum rubellum (Exper. XXX. n. a.) tribuendum videtur.

Hanc corroſam calcem ſtanneam digerebam aqua deſtillata, quæ colata dein atque evaporata relinquebat ſal album facile deliqueſcens. Quodſi vero eidem calci affunderem novam acidi copiam, ut eandem ex toto in fluidum roſeum liquerem, illa quidem mox colore iſto ornata, ſed ſedimenti quan-

quantitas haud imminuta erat: quæ nunc calori expoſita, illud non ſolum non ſolvebat, ſed & gratum colorem cum flavo commutabat.

EXPER. XXXVIII.

Bismuthum, per longum quidem temporis ſpatium cum acido licet digeſtum, non ſolvebatur; contrarium vero eveniebat adhibita calce, (quam ex ſolutione illius, cum nitroſo acido multa aqua diluto facta, deiecerat admixtum ſal alcalinum). Quæ vero ſolutio aqua adiecta lacteſcebat; & ſedimentum album dimittebat: ab acidis vero vitrioli & ſalis mutationem nullam experiebatur.

EXPER. XXXIX.

Cobalti ex ſmalta reductus regulus, eodem ut bismuthum modo digeſtus, eadem pertinacia acido reſiſtebat: calx vero ex nitrato cobalto per tartari ſal deſidens eidem facile cedebat. c) Cuius ſolutionis drachm. tribus, cum unam nitri adiicerem, & deſtillationem inſtituerem, hac ad medium perducta vapores appercepi flavos, verſus illius finem rubros. (Exper. LXVI.) Partem ſalis iam cryſtalliſati & viridis diſtincte obſervabam dealbari a vaporibus nitroſis; quod deinde ſolutum in aqua, ſpeciem conſtituebat atramenti ſic dicti ſympathetici, ex flavo virideſcentis.

EXPER. XL.

In regulum niccoli (repetita ſæpius, etiam adjecto carbonum pulvere, toſtione, atque interpoſita fuſione cum nitro, calce & borace, præparatum) nulla fere erat acidi noſtri etiam cum illo digeſti actio. Adiectum ei ſal tartari nihil deturbabat, quum e contrario tinctura Beguini, parvam metalli quantitatem ſulphuri junctam deiiceret. Calx e niccolo nitrato per alcalinum ſalem præcipitata absque digeſtione diſſol-

bb 2 ve-

c) Hæcce ſolutio, calori expoſita, partem aliquam dimittit, quæ poſtea non iterum ſuſcipitur; id quod in aliis ſolutionibus, e. g. niccoli & bismuthi, quoque obſervavi.

vebatur ab acido noſtro, cujus color evadebat virideſcens, & adiectis acidis vitrioli & nitri nihil dimittebat.

EXPER. XLI.

Arſenicum album magna cum difficultate, digeſtione licet adhibita, ſolvebatur ſic, ut ejus ſcrupulus unus ab acidi noſtri uncia dimidia vix ſuſciperetur. Caloris ope autem hanc ſubibat maior illius copia, quam eo abſente ſuſtentari poterat; quo factum, ut tunc parvæ cryſtalli fundum peterent. Si noſtræ ſolutioni immittebatur cuprum, illud nihil deiiciebat, ſed potius pro parte ab acido ſuſcipiebatur. Parte aquoſa ſenſim evaporante ſal apparebat e viridi cœruleum; ſub finem vero aliud ſaturate viride; luculento argumento, prius eſſe compoſitum ex arſenici acido & cupro; alterum ex noſtro acore, eodemque metallo.

Altera pars ſolutionis adiecto ſale alcalino nihil dimittebat; ea quoque pars, cuius fluidum in auras abierat, adiecto oleo tartari per deliquium ex integro ſolvebatur; quod vero non ita multo poſt ſedimentum deponebat, nova ſalis tartari portione non auferendum; idque ſal neutrum arſenicale fuiſſe, parca aquæ quantitate haud ſolvendum cenſeo.

EXPER. XLII.

Magneſiæ mineram Ilfeldenſem digerebam cum noſtro acido, quod illam in initio corrodebat, pulveremque nigrum a cryſtalliformi minera ſeparabat; deinceps vero illam in parca haud quantitate ſolvebat. Quod cum aliis metallis digeſtum acidum colorem brunum induebat, cum magneſia nullam pateretur mutationem; & odorem ſpargebat ad illum ſolutionis ſtanneæ accedentem, ſaporis metallici. Addita aqua illam turbidam paululum reddebat; vitriolicum acidum vero nihil deiiciebat; (indicio, terram calcaream mineræ haud ineſſe) cum ſale fixo alcalino mixtum, ſedimentum copioſum dimittebat, quod ſtatim novo adiecto acido iterum diſparebat; ſi vero converſa vice ſal alcalinum ſedimento maiori adhuc copia ſuperfunditur, illud diſſolvit; adiecto vero tunc acido e.

g.

g. ſalis, metallicam partem iterum deponit. Tinctura Beguini acidae noſtræ ſolutioni admixta colorem præ ſe ferebat rubellum, & quæ copioſiſſime dimittebat, ſiccata, eiusdem adhuc erant coloris.

Abſolutis nunc eis, quæ de actione acidi noſtri in metalla dicenda erant, ſupereſt adhuc, ut videamus, quam rationem habeat idem acidum metallicis ſolutionibus adiectum.

Præcipitationes metallorum, in aliis acidis ſolutorum, per acidi pinguedinis admixtionem exortæ.

EXPER. XLIII.

Aurum. Huius metalli ſolutionem in aqua regis (quam vitro, in quo medicamenta fluida aſſervari ſolent, infuderam) aeri libero expoſueram, ex qua hac ratione tandem pulchræ cryſtalli flavæ exortæ erant; quæ figuræ ſalis communis appropinquantes, ex ſuperimpoſitis lamellis angulatis conſtabant, in aere vero per plures hebdomades detentæ haud diffiuebant. d) Quas quidem cryſtallos in aqua ſolvebam deſtillata ſimplici, quæ adiecto noſtro acido, ſedimentum flavum dimittebant. Decantato fluido, illud lavabam nova aquæ quantitate, qua deſuſa, cum alia ejusdem deſtillatæ portione adiecta, ſedimentum per plures dies digeſſi, colavi, evaporavi, atque hoc modo obtinui reſiduum, aquam ex aere attrahens.

EXPER. XLIV.

Platina. Ex ejus ſolutione in aqua regis acidum noſtrum deiiciebat pulverem fere aurantium, qui edulcoratus, multa aqua ſuperfuſus, digeſtus, colato atque evaporato fluido, reſiduum exhibebat e griſeo flavidum, quod in aere auro minus diffluebat.

d) Aliquo tempore poſt inveniebam haſce cryſtallos motum velut inteſtinum paſſas, volumine adaucto in farinoſam vel flocculentam ſubſtantiam mutatas.

EXPER. XLV.

Argentum. Quod acidum pinguedinis ex argento nitrato præcipitabat e) coloris erat griſei paululum in rubellum vergentis; & edulcoratione prægreſſa cum aqua digerebatur. Cuius parti uni addebam guttas aliquot acidi vitriolici, a quo imperfecta oriebatur præcipitatio; altera, evaporata, relinquebat reſiduum aquam valde attrahens: Argentum vitriolatum ſtatim adiecto acido ſedimentum album dimittebat; luna vero cornua cum acido digeſta haud mutata videbatur.

EXPER. XLVI.

Mercurius. Acidum noſtrum album prôducebat ſedimentum ex mercurio nitrato f) ſed (quod notatu quam maxime dignum mihi videtur) idem ex ſublimato aliquid exturbabat g); affuſo enim illo, mixtio paulo poſt lactea evadebat; pulverem dein album deponens; quod eo citius evenit, ſi mixtum digeritur. Fallor; aut hoc ſedimentum album ex ſublimato corroſivo hac ratione ortum criterii inſtar eſſe poteſt, ad diſtinguendum acidum noſtrum ab aliis, præcipue vero a muriatico. Illud vero ſedimentum ablutum, digeſtum, in aqua ſolvebatur, eique immiſſum cuprum albeſcebat; eadem quoque ſolutio evaporata reſiduum dabat album, in aere non liqueſcens.

EXPER. XLVII.

Plumbum. Quæ a ſaturno nitrato deſcendebant cryſtalli parvæ aciculæ formam gerentes edulcoratæ, aqua digeſtæ facilius ſolvebantur; acidoque tunc vitriolico admixto ſedimentum

e) Promptior adhuc erat præcipitatio per ſal ammoniacum animale.

f) Hic quoque magis adhuc præcipitabatur adiecto ſale ammoniaco animali.

g) Mercurius, acido ſalis optime nuptus, addito acido vitriolico minime mutatur; atque ſi aquæ, ſale ſelenitico fœtae, ſublimatum ſolventes, aliquid flavi deponant (cf. Cl. Beaume Chym. T. 2. p. 434.) quod & ipſe vidi, tribuendum mihi hoc videtur affinitati duplici, quum nimium acidum ſalis terram calcaream quoque amet, eamque ob rationem metallum vitriolico acido cedat.

tum dimittebant. Diſſipata illius ſolutionis humiditate ſuperſtes erat pulvis aquam parum attrahens.

EXPER. XLIIX.

Bismuthum. Nitroſum acidum, metallo ope digeſtionis ſolvendo deſtinatum, tanta aquæ copia dilutum erat, ut, ſolutione peracta, nova illi admixta aqua nihil præcipitaret. Simulac vero acidi noſtri guttæ aliquot accedebant, pulverem album deiiciebant, qui ablutus, cum aqua digeſtus, ſolutione colata, evaporata, reſiduum album progignebat facillime liqueſcens.

EXPER. XLIX.

Regulus antimon. Saturata ejus in aqua regis ſolutio, adjecta aqua deſtillata turbida evadebat, quam colatam, nova addita aqua, non amplius mutabat: ab affuſo vero noſtro acido, ſtatim oriebatur ſedimentum album, ex quo aqua extrahebat partem fluido diſſipato conſpicuam, quæ humiditatem iterum attrahens, in cryſtallos parvas tenues coibat.

EXPER. L.

Stannum. In aqua regis ſolutum metallum deiiciebatur ab acido noſtro, & colorem induebat ex flavo brunum. Præcipitatum ablutum & cum aqua digeſtum ſal progignebat albidum facillime liqueſcens. h)

EXPER. LI.

Cuprum. Hoc neque ex vitriolo cœruleo, nec ex cupro nitrato per pinguedinis acidum præcipitabatur.

EXPER. LII.

Ferrum. Nec nitratum, nec vitriolatum cum acido noſtro mixta ſedimentum dimittebant.

EXPER. LIII.

Zincum, nec nitratum, nec vitriolatum mutabantur ab acido noſtro adiecto.

Ex-

h) Hæc, quæ ab acido noſtro natales ducunt, præcipitata nil eſſe videntur, quam ſalia metallica in aqua ſolutu difficilia.

EXPER. LIV.

Cobalti regulus nitratus ab acido pinguedinis affuſo nullam perturbationem paſſus eſt.

EXPER. LV.

E *Niccoli regulo* nec nitrato, nec ſalito acidum noſtrum aliquid extricare valebat.

EXPER. LVI.

Arſenicum nitratum, acido noſtro admixtum, nullum ſedimentum deponebat.

EXPER. LVII.

Magneſia nitrata nullam converſionem experta eſt a noſtri acidi admixtione.

Acidorum diverſorum actio in ſal ſegneriamum i)

Quod vitriolicum acidum, noſtrum acorem ex ſale hoc medio expellat, iam ſupra protuli.

EXPER. LIIX.

Nitroſum acidum. Duabus ſalis noſtri drachmis affudi tantundem aquæ fortis, ut vocant, duplicis, (quam peracta eius præcipitatione deſtillaveram) nulla effervefcentia ſenſibili inde oriente. Quod peracta deſtillatione excipulo inerat fluidum, ſaporis acidi noſtri proprii erat, ſed odori admixtum aliquid aquæ fortis. Decompoſitum vero fuiſſe ſal noſtrum, eiusque acidum expulſum, demonſtrat præcipitatio celerrima

e

i) De figura huius ſalis monenda quædam adhuc mihi ſuperſunt; quod ad terram foliatam accedat, aſſerui; Segnerum ſecutus. Sed cum illud majori in copia paraviſſem, & maſſam ſalinam perſcrutarem, inveni illam cruſta firma ſuperius tectam, qua vero ablata, huic adhærebant multæ cryſtalli tres utplurimum lineas longæ, pugionis quadrangula forma conſpicuæ, quarum duo latera oppoſita ceteris anguſtiora erant. Si ſalis alcalini quantitas nimia haud adjecta eſt, & cryſtalli ſiccantur ſupra charta bibula; illæ in aere haud diffluunt: qua ratione, ut & cryſtallorum forma a terra foliata tartari, mirum, quantum differunt. *Segnerus* vero in hanc opinionem ex eo deductus videtur, quod ſalis medii parcam modo quantitatem pararet; quapropter latentes ſub cruſta ſalina cryſtallos, ob ſpatii & materiæ defectum obſervare haud poſſet. Forſan nec acidum ejus ab oleoſis particulis ſalis liberum; nec ad ſaturationem aliud ſal alcalinum, quam cineres clavellati, adhibitum erat.

e ſaturno nitrato, per fluidum illud, quod deſtillando obtinueram.

EXPER. LIX.

Muriaticum acidum. Aequale noſtri ſalis medii & acidi muriatici pondus commiſcebam: quæ, deſtillata, exhibebant acidi pinguedinis drachm. II. proprio odore præditas, & e ſublimato corroſivo pulverem album præcipitantes.

EXPER. LX.

Aceti vini optimi drachm. VI. ſuperfudi ſalis noſtri drach. II. quod ex hiſce deſtillando obtinui fluidum odoris erat aceti, & ſublimato corroſivo admixtum, illud intactum relinquebat. Cum in majorem rei explanationem reſiduum in retorta adiicerem ſalis ſpiritum, & deſtillarem, acidum adipis ſe prodebat iam odore & præcipitatione mercurii ſublimati.

EXPER. LXI.

Fluoris acidum pari pondere noſtro ſali admixtum celerrime in illud penetrabat, ut ſiccum videretur. Quod nonniſi magno caloris gradu adhibito prodibat fluidum, fluoris acidum haud mutatum erat, quod etiam ſaturno nitrato affuſum ejus pelluciditatem (ut ei moris eſt k) non tollebat; hac ratione quam maxime abhorrens ab acido pinguedinis.

EXPER. LXII.

Phoſphori ſal. Huius in aqua ſoluti unc. dimidiam addebam ſalis medii noſtri drachm. II. Sub initium deſtillationis fluidi quid tranſibat, quod vero nil niſi aqua erat. Qua ex excipulo evacuata, ignem adaugebam, l) quo adhuc aliquid ex maſſa extorquebam, quod vero nec acidum erat, nec ſaturni ſaccharum decomponebat.

EXPER. LXIII.

Arſenici albi & ſalis noſtri paulliſper flavidi parem quantitatem in pulverem album comminuebam, quorum actionem in ſe reciprocam ut promoverem, adiiciebam aquæ deſtillatæ drachm.

k) cf. cl. *Scheele* in Comment. Stockh. Vol. 33.

l) Idem erat hujus gradus, qui ad ſublimandum ſal ammoniacum animale requiritur, & majorem adhuc adhibere dubitabam, cum ſal noſtrum ſolo igne vehementiori iam decomponatur.

drachm. II. quæ omnia leni calore digerebam. Elapſa vix horæ una quarta, pars quædam pulveris nigreſcebat, & parieti in forma annuli nigri m) fortiter adhærebat; reliqua maſſa ſalina ab illo ſeparata erat. Deſtillando (eodem, ut in Exp. præcedenti, ignis gradu) parum fluidi obtinui, quod nec ſapidum erat, nec plumbum ex ejus ſaccharo præcipitabat. In collo retortæ parum ſublimati, eiusque tenuis reperi.

EXPER. LXIV.

Cobaltum nitratum. Salis noſtri drachm. unam immiſi ſolutionis cobalti nitratæ unc. dimidiæ, & fluidum penitus evocavi. Sal exſiccatum in retorta viridi gaudebat colore, quod frigefactum hunc commutabat cum albo: illud ſolvebam in aqua deſtillata, quæ nunc exhibebat novam atramenti ſympathetici ſpeciem, cobaltino communi haud abſimilem, in luteum modo magis vergentem colorem.

EXPER. LXV.

Salis ammoniaci animalis (ex acido pinguedinis & alcali volatili compoſiti) drachm. II. commiſcebam cum lapidis ſic dicti hæmatitæ granis XV. quæ igni expoſita ſublimatum exhibebant; quod vero, peracta operatione, immutatum eſſe ſal ammoniacum, reperiebam, relicto in fundo hæmatite. Eadem iterum miſcebam, addendo aquæ aliquid in meliorem utriusque combinationem: ſed tamen eadem eveniebant omnia.

Actio acidi pinguedinis in ſalia media.

EXPER. LXVI.

Nitrum. Huius exacte depurati drachmis II. ſuperfudi acidi noſtri tantundem, quod illud cum aliqua vehementia ſolvebat. Retorta vix arenæ calidæ immiſſa, flavida iam a vaporibus evadere mihi videbatur; qui color ſemper ſaturatior fiebat, donec eundem ruborem acquireret, qui adhibito vitriolico acido conſpicitur. Fluidum in excipulo odore acido nitroſo communi præditum erat, cui etiam aliquid acidi pinguedinis admixtum: nam argentum purum non ſolito ab aqua forti more

m) Nil hoc mihi videtur, niſi ſubita reductio quædam arſenici albi in regulum; deſtillatione quoque peracta nigrum adhuc erat & durum; quod abraſum monſtrabat maſſam albam, nonnihil firmam. A vero propius mihi eſſe videtur, reductionem hanc ortam eſſe a phlogiſto, ſali flavido inhærente.

more ſolvebatur; potius cruſta tegebatur ſatis craſſa, colore dilute hepatico conſpicua.

EXPER. LXVII.

Sal muriaticum. Hujus drachm. II. ſolvebam in acidi noſtri pari pondere. Deſtillatione ad finem tendente, diſtincte obſervabam vapores griſeos: odor fluidi in excipulo contenti, erat acidi muriatici; ſed ut hoc cum certitudine quadam conſtaret, et an acidum pinguedinis admixtum ſit, exploraretur, res haud parum perplexa erat, cum utrumque magnam inter ſe alat ſimilitudinem. Cui vero fini reſpondere ſtannum poſſe iudicabam; eamque ob cauſam miſcebam 1) aquæ fortis guttas 80. cum gutt. 40. ſpiritus ſalis, 2) eandem aquæ fortis & ſpiritus ſalis copiam (ut 1.) cum acidi pinguedinis gutt. 40. 3) aquæ fortis guttas 80. cum acidi pinguedinis gutt. 40. Unicuique harum mixtionum deſtinabam ſtanni Malacc. ſcrup. II. & in quodvis vitrum, a quavis ſtanni portione, tenuiſſima fila non prius immittebam, quam olim iniecta, absque caloris auxilio, plane diſparuiſſent. Quævis enim mixtiones in metallum agebant. N. 1. maxime, N. 3. minus, N. 2. minime. Cum vero N. 1. ſolvendo ulterius ſtanno impar eſſet, grana huius 7. adhuc ſupererant: ſolutio erat pellucida, & absque ullo ſedimento. N. 2. maxime turbidum erat, coloris ex griſeo flavidi, ſedimento copioſo nigreſcente refertum; ſtanni reſidui pondus erat gran. XVII. N. 3. exhibebat ſolutionem pellucidam, cum parvo in brunum vergente ſedimento; ſtanni granis 9. adhuc ſuperſtitibus. Hiſce periculis peractis, quæ regulæ inſtar eſſe debere mihi animus erat, admiſcebam guttis 80. fluidi ex deſtillatione obtenti guttas 160. eiusdem aquæ fortis. In qua mixtione diſſolvebam pedetentim (iisdem phænomenis apparentibus, ut in N. 1.) ſtanni fila, donec drachma 1. conſumta eſſet; ſed ſedimenti nigri quid in fundo hærebat. Quibus ponderatis, concludendum mihi eſſe videtur, quod fluidum in excipulo repertum acidum fuerit muriaticum; id quod præprimis ex vaporibus griſeis, & ex magna ſtanni copia, quæ absque magna ſedimenti copia ſolvebatur, colligo: pinguedinis vero acidum haud admixtum fuiſſe, ea ex ratione cen-

ſeo, quia ſolutio clara, nec ſedimentum brunum erat; nigrum vero illud ex eo ortum fuiſſe iudico, quod ſalis ſpiritum (concentratiorem, quam opinabar) non diluerem nitroſi acidi quantitate ſufficiente.

EXPER. LXIIX.

Terra tartari foliata. Huic addebam æquale pondus acidi noſtri, cum qua paululum effervefcebat; peractaque tunc deſtillatione acetum excipulo ineſſe prodebat odor, nec non deficiens in ſublimatum corroſivum actio.

EXPER. LXIX.

Sal mirabile Glauberi. Quamvis haud exſpectari poſſe videbatur, acidum noſtrum expulſurum eſſe vitriolicum, tamen experientiam conſului. Utroque æquali pondere mixto & deſtillato, inveniebam in excipulo fluidum, quod præter odorem acidi noſtri ſulphureum quoque admixtum habebat. Quamobrem illud affudi ſolutioni plumbi in acido noſtro factæ, quæ ſedimenti albi quid dimittebat; indicio, parvam acidi vitriolici quantitatem divulſam eſſe a ſale alcalino; quod phlogiſto, acido noſtro adhuc adhærenti tribuo, quo nimirum vitriolici acidi pars volatilior reddita videtur.

EXPER. LXX.

Tartarus tartariſatus in aqua ſolutus, adiecto acido ſedimenti magnam copiam dimittebat, quod, fluido decantato, veri cremoris qualitates demonſtrabat.

Hæc ſunt pericula chemica, quæ cum acido pinguedinis hucusque inſtitui omnia. Minime me fugit, materiam hanc nondum eſſe exhauſtam, multaque adhuc eſſe ſupplenda, quæ intimiori noſtri acidi cognitioni favent; inprimis explorandos eſſe affinitatis gradus, quam metalla contrahunt cum acido noſtro. Quibus vero omnibus exantlandis minime deero, ſi modo cognovero, labores meos huic rei impenſos plane haud diſplicuiſſe eruditis, imprimis illuſtriſſimæ Naturæ Curioſorum Academiæ, cuius aliquem in me favorem quam maxime cupio, eique omni qua par eſt obſervantia, de meliori me commendo.

Dabam Helmſtad. Pridie
Iduum Mart. CIↃIↃCCLXXXI.

MEMORIA

VIRI EXCELENTISSIMI ET EXPERIENTISSIMI

DOMINI

GEORGII CHRISTIANI MATERNI
DE CILANO

MEDICINAE DOCTORIS, AUGUSTISSIMI REGIS DANIAE A CONSILIIS IUSTITIAE, PHILOSOPHIAE NATURALIS, MEDICINAE ET ANTIQUITATUM GRAECARUM ET ROMANARUM PROFESSORIS IN GYMNASIO ACADEMICO ALTENAVIENSI, S. R. I. ACADEMIAE NATURAE CURIOSORUM COLLEGAE MENANDER II. DICTI, ET REGIAE SOCIETATI SCIENTIARUM HAFNIENSI ADSCRIPTI.

Polymathiam, nobile iſtud ſtudium, omni ævo mortalium ſagaciores habuerunt in deliciis. Tales, ſi quidem hiſtoriæ fidem habere, & , quod res eſt, fateri volumus, in nullo propemodum vitæ genere frequentius comparuerunt, quam inter Medicos. Quod tantum abeſt, ut illis ſit exprobrandum, ut potius laudi dari, & certo reſpectu neceſſarium haberi debeat, quemadmodum præter Io. Dan. Maiorem, Car. Patinvm aliosque Illuſtris Wedelius, Pater, adeo firmiter evicit, ut noſtra nihil opus ſit probatione. Equidem ex his quoque nonnulli πολυμαθεστάτων illuſtre nomen adepti & in omni fere ſcibili verſati ſunt, ad minimum pro talibus haberi ſtuduerunt, quemadmodum Hieron. Cardani, Iul. Caes. Scaligeri, Conr. Gesneri, Fortun. Liceti, Hermanni Conringii, Godofredi Thomasii & aliorum exemplis poſſet comprobari. Plures tamen ſuo ſe metientes modulo unam tantum atque alteram diſciplinam, ſcientiam ut artem ſibi ſelegerunt iuxta palmarium Medicinæ ſtudium inveſtigandam, atque excolendam, uno magis appetente hanc, alio aliam, prout nempe diverſi ſolent eſſe mortalium genii. Vnde cum Franc. Bac. de Verulamio de Augment. ſcientiar. Lib. IV. cap. 2. inter Medicos licet obſervare eminentes cumulatim Poetas, Antiquarios, Criticos, Rhetores, Philoſophos, Politicos, Theologos. Et hoc fit, ut habeant, quæ ſibi obverſantur obiecta tam fœda & triſtia, animum ad alia abducere, & Muſis amoenis vacare. Hiſtorici & antiquitatum periti Scriptores ex ordine Medicorum floruerunt Wolffg. Lazius, Io. Sambucus, Meibomii, Adolphus Occo, Hieron. Mercurialis, Carolus Patinus, G. W. Wedelius, Hermannus Conringius, & Mich. Frid. Lochnerus.

Quod vero in proverbio dici ſuevit, ubi deſinit Phyſicus, ibi incipit Medicus, hoc in Academiis quoque crebro uſu venire ſolet, ordini Aſclepiadeo adſcriptos ſpartam Profeſſorum Phyſices ornaſſe. Ampliſſimus ſeſe offert numerus Virorum duplici hoc nomine Celeberrimorum. Commendationem & famam merentur Nicolaus Agerius Med. Doctor, Phyſices in Academia Argentoratenſi Profeſſor Publicus floruit 1628.

Io.

Io. Conr. Brotbekh, Med. Doctor & Philoſophiæ naturalis Profeſſor Ordinarius Tubingenſis, floruit 1655. In ſola Academia Altorfina ſucceſſione quadam Taurellus, Sonerus, Noesslerus, in utraque cathedra docuerunt. A condita Vniverſitate Fridericiana Halenſi ius tradendi Phyſicam apud Medicos fuit, agmen duxit Fridericus Hoffmannus. Felix ab omni laude eſt Academia noſtra, complures in ſinu ſuo fovens Polyhiſtores, eo magis autem luget fata triſtia ſodalium præmatura morte defunctorum, in ſtudio rerum phyſicarum multum & ſæpe verſatorum. Celebre hoc nomen tuetur Georgius Christianus Maternus de Cilano, ex antiqua nobili familia oriundus. Auram vitalem haurire cœpit Poſonii, metropolis Hungariæ ſuperioris d. 18. Decembris A. R. S. 1696. Patrem coluit Martinum Maternum, dignitate ſenatoria ibidem illuſtrem, avum Iacobum Maternum ex Italia advenam, cui placuit vitam degere privatam. Etenim avitum decus in Longobardia floruiſſe, ſplendidam vero poſteritatem fatorum inclementia per Burgundiam, Bavariam, Alſatiam, Sueviam, Auſtriam & Pannoniam ſparſam fuiſſe novimus. A. 1564. Soli natalis opportunitas Muſis manſuetioribus favens, iuvenem ad diſciplinam bonarum artium detulit, ita, ut bene præparatus Halam Magdeburgicam adiret. Quum ſe primum conſecraſſet ſtudio Theologico, literis quoque, quæ ad humanitatem ſpectant, ſedulo incubuit, Ciceronis ſtrenuus aſſecla, cuius opera a capite ad calcem perlegit, ceu videre licuit in autographo exemplari manuali, finivi die 5. Novembris 1719. hora prima noctis. Poſtea mutavit conſilium, & artis ſalutaris præcepta tradentibus adhæſit, Hoffmanno, Alberti, Coſchwizio & aliis, quorum perſpicuitas & ſuada præclare ſatisfecerunt auditoribus. Aliquamdiu in orphanotropheo Regio praxin clinicam exercere curæ cordique habuit, inſimulque varia elaborare ſcripta, non immemor bonæ indolis iuvenes erudire. Arridebat autem cumprimis ipſi Helmſtadium ad impetrandos honores doctorales, Brabevta Heiſtero, id quod poſt habitam diſſertationem: de chirurgia cum medicina neceſſario coniungenda, factum die 30 Maii 1730. Ad colophonem

ſic perductis ſtudiis academicis Halberſtadium ſe contulit, & in circumiacente regione plurima ad hiſtoriam naturalem ſpectantia monumenta collegit. Hæc, & ſelectus librorum apparatus, Altonaviam transferebantur, ubi Medicinam facere decreverat. Omni doctrina & experientia ornatiſſimus feliciter proſpexit atque conſuluit rebus plurium aegrotantium lapſis, unde fama perlata eſt ad Potentiſſimum Daniæ Regem, cuius auguſta clementia Materno de Cilano ſparta Phyſici civitatis Altonavienſis & Comitatus Pinnebergenſis & Ranzovienſis concredebatur, & paullo poſt munus docendi Medicinam, Phyſicam, & antiquitates Græcas atque Romanas, in Gymnaſio Regio 1738. fundato, nec non Directoris theatri anatomici, deferebatur. Ut vero academici officii partes alacrius expleret, praxi clinicæ poſt aliquod tempus nuncium miſit, & nihil prius nihilque antiquius habuit, quam inſtructiſſimæ bibliothecæ propriæ delicias in uſum convertere peramœnum. Teſtes ſunt varia ſcripta elegantioris literaturæ & obſervationes, quibus condecoravit acta noſtra phyſico-medica, quas paſſim ibidem videre licet. Sunt in promptu collectanea manuſcripta, ad pertexendas operum inchoatorum telas ſatis idonea, quæ illuminate antiquitates demonſtrant, & in oculis conſpectuque exponunt. Dolendum ſane fuit, imbecillitatem ingruentis ſenectutis virum laborioſum impediviſſe, quo minus plurimorum expectationem explere potuiſſet. Verum enimvero lampada tradidit maxime reverendo *Adlero*, Eccleſiæ cathedralis Altonavienſis Paſtori, cujus ſub accurata procuratione, Antiquitatum Romanarum Volumina quatuor in lucem prodierunt Altonavii 1775. & 76. Sub initium anni 1772. vires animi corporisque ſenſibiliter labaſcere cœperunt, quæ tamen ad priſtinum redierunt robur, ita, ut ipſi integrum eſſet, eodem temporis tractu abſolvere aliquot capita parti poſteriori addenda. Menſe Iunio anni ſequentis febris intermittens in viſcera ipſius ſæviit, cujus paroxyſmi parum curati in febrem ardentem, atque continuam, degenerarunt, & finem vitæ

chriſtianorum more laudabiliter geſtæ, die 9 Iulii 1773. impoſuerunt.

Præter varia, breviaque, themata, ex Medicina, Phyſica & Antiquitatibus, quæ, pro uſu diſputatorio, typis impreſſa ſunt, ſequentia ſcripta proſtant, ordine chronologico collocata.

Programma de præſtantia Philoſophiæ naturalis An. 1739.

Einladungsſchrift von dem Wachsthum der Anatomie, bey Eröffnung des theatri anatomici An. 1740.

Diſſertatio de corruptelis artem medicam hodie depravantibus. Reſp. Henr. Frid. Delio. An. 1740.

Diſſertatio de terræ concuſſionibus Anno 1739, in Anglia obſervatis. Reſp. Io. Pieter 1741.

Diſſertatio de cauſſis lucis borealis 1743.

Diſſertatio de vi centripeta corporum ſublunarium. Reſp. P. Biel. 1745.

Programma de aqua virgine, ingenti ædilitatis opere Marci Agrippæ 1754.

Programma de anniverſaria Romanorum februatione 1749.

Diſſertatio de cauſſis grandinum, nocturnis horis decidentium. Reſp. Io. Henr. Ludov. Brüning. 1755.

Nova disquiſitio hiſtorica, & critica de gigantibus 1756.

Programma de hiſtoria, vitæ magiſtra 1757.

Programma de Saturnalium origine & celebrandi ritu apud Romanos 1759.

Diſſertatio de motu humorum progreſſivo, veteribus non ignoto. 1762.

Programma de lavatione Matris Deum apud Romanos anniverſaria 1763.

Programma de modo furtum quærendi apud Athenienſes & Romanos, & apud hos tam ante latam legem Aebuciam, quam poſt illam. 1769.

ME-

MEMORIA

VIRI

ILLUSTRIS ET DOCTISSIMI

CHRISTOPHORI TRAUGOTT DELII

SACRAE CAESAREAE ET REGIAE APOSTOLICAE MAIESTATIS CONSILIARII AULICI ACTUALIS ATQUE IN MONTANISTICIS ET RES METALLICAS SPECTANTIBUS

REFERENDARII.

ACAD. IMP. NATUR. CURIOSOR.

Apollodori III.

VIRGIL.

Daphnin ad aſtra feremus, amavit nos quoque Daphnis.

Vix ſibi de acceſſu Viri gratulabatur academia Imperialis naturæ curioſorum, e cujus indefeſſa naturæ, regni præcipue mineralis, ſcrutatione, improboque labore, pulcherrimos fructus ſibi poterat polliceri; cum jam habeamus, ex quo ſincere, graviterque, doleamus, quod conceptas ſpes lætas abſtulerit una dies. Scilicet occubuit vir, longiori vita digniſſimus, cujus memoriam ſaltem & in actis noſtris conſervabimus, quanquam multis non opus videatur verbis, ubi meritorum, & rerum bene geſtarum, teſtimonia loquuntur: quemadmodum in variis diariis literariis, vario idiomate, noſtris temporibus editis, honorifica Ejus elogii mentio quoque facta eſt.

Antiqua gaviſa eſt nobilitate gens *Deliorum*, ſiquidem eorum familia in Holſatia, & ducatu Megapolitano, ex nonnullis retro ſeculis, floruit. Reditus vero, quos e ſuis terris, prædiisve, olim ceperant, cum vix amplius ſoli ſufficerent, ad ſuſtentandum variorum ſingulorum rei familiaris aliquem ſplendorem, plures poſtea e maſculis aliud vitæ genus elegerunt, atque ſtudiis operam navarunt. Inter hos præcipue *Lucas* quidam *a Delien* memoratur, qui, Medicæ ſcientiæ præſtantia allectus, eam artem excoluit, cujus inventionem ab Apolline, ab inſula *Delo*, quam ipſi natalem dederat antiquitas, *Delius* vocato, pöetæ deriuarunt. *Lucæ* autem, Archiatri Sverinenſis, poſteri, literarum nobilitate ducti, relicto antiqui ſtemmatis nomine, eo præeunte, *Delios* ſeſe vocarunt, cum, quæ iſtius temporis erat conſuetudo, literarum cultores latio quoque nomine venire debere, autumarent: retento tamen ſigillo antiquo, *ſolis florem* referente, ea propter, quod idem Delius Apollo, *Sol*, vocaretur, planta hæc autem quoque ſit *Soliſequa*. Plures poſtea ex iis, varia fortuna, e ducatu Megapolitano, in Saxoniam inferiorem, ac ſuperiorem, inque Weſtphaliam, tranſierunt, & variarum familiarum, ulterius poſtea extenſarum, conditores, ſago togaque clari, exſtiterunt, unus vero eorum, quos autem hic enumerare inſtituti, & verecundiæ, vetat ratio, *Ioannes Adolarius Delius*, Wall-

 huſæ

huſæ Thuringorum vixit, & munere Commiſſarii provincialis, in ducatu Weiſſenfelſenſi, functus eſt. Cum eo ornatiſſima femina *Geitneria*, cæſarei officialis filia, ſecundas nuptias contraxit, cum ex ejus primo matrimonio Cel. *de Iuſti*, variis ſcriptis, quæ mineralogiam præcipue, politiam, & oeconomiam ſpectant, clarus, eſſet prognatus. Ex hiſce parentibus natus eſt *Chriſtophorus Traugott Delius*, noſter, anno MDCCXXVII.

Mature ſatis in filio cum animadverterent optimi parentes ſingularem in literas ardorem, præceptoribus eum tradiderunt, qui partim in ſchola cœnobiali *Dondorfienſi*, in Gymnaſiis *Quedlinburgenſibus*, & *Magdeburgenſibus*, iis ſtudiis vacabant, quibus juvenilis aetas inpertiri debet. Inde in *Wittenbergenſem* academiam ſe contulit, & Iure conſultorum prælectionibus inrerfuit. Cum vero ipſum penitior naturæ cognitionis traheret voluptas, eas præcipue recitationes ſedulo frequentavit, in quibus utriusque matheſeos præcepta, & philoſophiæ, hiſtoriæque naturalis inſtitutiones, tradebantur, quæ maxime ipſi erant in deliciis. Atque in his ita verſatus eſt, ut perpetuo, ultra proficiendi, flagraret amore, & amplius quæreret theatrum, in quo ſitim, ex ipſis naturæ fontibus, dulcius reſtingueret.

Lubenter itaque occaſionem arripuit, quæ ipſi ſubnaſcebatur, *Viennam* Auſtriacam proficiſcendi, cum haud ignoraret, quam dives naturæ gazis ſit, e terris domus Auſtriacæ late patentibus, præcipue Hungaria, in quibus inquirendis locare poſſet induſtriam. Viennæ itaque Auguſtiſſimæ Imperatrici *Mariæ Thereſiæ*, terrarum ſuarum, & literarum, & quarumcunque bonarum artium, matri indulgentiſſimæ, commendatus, Eadem annuum ipſi ſtipendium generoſiſſime conceſſit, eumque iuſſit, ut *Schemnitium* ſe conferret, ibique omnibus iis ſtudiis, laboribusque, imbueretur, quæ omnem mineralogiam & metallurgiam, ſpectant. In hoc ſtudiorum tramite brevi, ſcientiarum mathematicarum inprimis peritia, quam ſibi comparaverat, iis innotuit, qui excitatiorum ingeniorum do-

documenta recta, æquaque, iudicii lance ponderare debebant. Igitur anno MDCCLVI. in eas provincias miſſus eſt, quas, nomine collectivo, *Bannatum* nuncupant, ut ibi geometriæ ſubterraneæ, & definitioni metallifodinarum, quod officium *Markſcheider* vocant, vacaret. In hoc ſuo officio ita ſe geſſit, ut anno MDCCLXI. metallifodinarum magiſter, anno autem MDCCLXIV. ſummus earum præfectus, & illuſtris *collegii montaniſtici Aſſeſſor*, nominaretur: in quibus officiis adminiſtrandis ita ſe Auguſtiſſimæ commendavit, ut anno MDCCLXX. in academia, quæ *Schemnitii* eſt, inque qua futuri metallurgi formarentur, *profeſſor* metallurgiæ, & mineralogiæ practicæ, *Conſiliarius cæſareus*, & ſupremi *Cammergrafiatus Aſſeſſor*, conſtitueretur.

Adimpletis itaque, ex voto, iis functionibus, quibus hucusque in Hungaria erat præfectus, conſiliis ſuis propius uti decrevit *Auguſtiſſima Imperatrix*, quæ itaque anno MDCCLXXII. *Delium* noſtrum iterum Viennam evocavit, ut ſummo iſto collegio, quod rem omnem montaniſticam, & monetariam, curat, adſociaretur, & honore, conſiliarii aulici commiſſionum, adficeretur. Atque cum priſtino jam tempore cognitionem intimiorem metallifodinarum Hungaricarum reddiderit ſibi familiarem, juſſit eum *Auguſtiſſima Maria Thereſia* ut annis MDCCLXXV. & LXXVI. per univerſam Hungariam iter faceret, cunctaque viſitaret metallifodinas, ibique, ubi neceſſe videretur, plura melius diſponeret. Viennam demum, exactis hiſce, cum laude, laboribus, redux, conſiliarii actualis aulici Cæſarei titulo Eum ornavit indulgentiſſima Imperatrix, atque eum ſimul Referendarium, in rebus metallurgicis, & monetariis, declaravit.

Præter ea autem, quod induſtria ſua, & perpetuo labore, Auguſtiſſimæ egregie placuerit, non minores quoque, ex iisdem, pulcherrimos fructus cepit orbis literarius. Scilicet iuſſit eum Auguſtiſſima, ut, quicquid longo ſtudio, circa omnem rem montaniſticam, & metallifodinarum ſtructuram, & diſpo-

ſitio-

ſitionem, adeoque oeconomiam, & architecturam, ſubterraneam, conſignaverat, cum publico communicaret, & in uſum præcipue academiæ metallurgicæ *Schemnicenſis*, ederet. Natum inde eſt ſplendidum illud opus, ob quod fere ſolum dignum laude virum muſa vetat mori, quodque, ſummi aerarii ſumtibus, ſub rubro: *Einleitung in die Bergbaukunſt*, cum pluribus iconibus, aere expreſſis, Viennæ MDCCLXXIII. in forma quarta, ut aiunt, maiori, prodiit, quod, quantum orbi literario, & ſcientiæ ſubterraneæ amatoribus, in aliis Europæ provinciis degentibus, acceptum fuerit, plures eiusdem recenſiones, atque elogia, teſtantur, ita ut & nuper Cl. *Ferberus*, in egregio libro: *phyſicaliſch metallurgiſche Abhandlungen über die Gebürge und Bergwerke in Ungarn*, profeſſus ſit, adeo diſtincte cuncta in eo opere eſſe deſcripta, & enumerata, ut vix aliquid ſupereſſe videatur, quod addi poſſet.

Antea iam vero phyſicæ ſubterraneæ ſuæ ſcientiæ documenta ediderat in diario illo, quod nomen: *der Oeſterreichiſche Patriot*, geſſit, quamque tractationem, ſub rubro: *Abhandlung vom Urſprunge der Gebürge, und der darinn befindlichen Erzadern, oder der ſo genannten Gænge und Klüfte, ingleichen von der Vererzung der Metalle, und inſonderheit des Goldes*, b. D. *Daniel Gottfried Schreberus*, *Lipſiæ* 1770. noviter edidit, atque ſimul ea adiecit, quæ de ſingulari illa minera, quæ prope pagum *Nagyay*, in confiniis Ungariæ & Transſilvaniæ ſitum, effoditur, agit, quæque auro admodum dives, *Delio* inventore, reperta eſt, quanquam ea charactere externo vix eo gaudere poſſe videatur, cum mineram antimonii, vel galenam plumbi, primo intuitu, referat, ut ideo ad poſſibilitatem mineraliſationis auri quoque merito concludi poſſit.

Non minorem quoque plauſum meruit vir beatus, ob egregium opuſculum, quod inſeruit volumini tertio *der Schrifften der Boehmiſchen Privat Geſellſchaft* in quo *Opali*, ut & caræ illius gemmæ, quam *oculum mundi* vocant, quæque in Hungaria reperitur, geneſin & naturam, deſcripſit, ſiquidem ipſe

ipſe, in loco natali Hungariæ, haſce gemmas legit, earumque ortum inveſtigavit, cuiusque nonnulla exemplaria ad cognatum ſuum, *Henr. Frid. Delium*, profeſſorem medicinæ, & chemiæ Erlangenſem primarium, quo erat in eum amore, benevole miſit. Qua occaſione non poſſumus non hic annotare, ſæpius contigiſſe, ut, propter idem cognomen, imo & ſimilia nonnulla ſtudia, in chemiam, & hiſtoriam naturalem, locata, ambo hi viri inter ſeſe non ſemper fuerint diſtincti, ſed commutati, neque perpetuo ſuum cuique tributum: qui vero error, ſeu paralogismus, literarius, nunc facile eſt excutiendus.

Plura autem adhuc opera literaria, orbis eruditus, & academia noſtra, in quam, paucis ante obitum menſibus, ex merito, receptus erat, plura adhuc emolumenta, altera ſua patria, a beato viro, pro ea, qua pollebat, hiſtoriæ naturalis, & mineralogiæ præcipue, ſcientia, potuiſſet exſpectare, niſi triſte illud fatum ipſi ſubeundum quoque fuiſſet, quod ſæpiuſcule alii viri docti experti ſunt, ut aliis inſerviendo ſe ipſos conſumerent. Perpetui enim, & concatenati, graviſſimique, labores chemico metallurgici, in quibus exantlandis tantopere, nocteque diuque, deſudabat, vaporesque acres, qui Eum, dum philoſophus per ignem exſiſtebat, & ſpeluncas metalliferas perreptabat, circumdabant, effecere, ut cum arthriticis doloribus, aſthmati, aliisque oppreſſionibus, ſæpius ipſi fuerit colluctandum, quibus ſpecies quædam colicæ iſtius ſiccæ, quam Pictonum vocant, acceſſit, e quibus ſæpenumero graviter decumbebat. Pluribus itaque medendi methodis, in caſſum adhibitis, autores ipſi, ſuaſoresque, medici erant, ut labores ſuos ſtrenuos ad tempus ſeponeret, & priſtinum aërem, qui ipſi minus conveniebat, cum manſuetiori climate commutaret. Impetrata itaque, ab indulgentiſſima *Maria Thereſia*, venia, in Italiam ſe conferre decrevit, ut præcipue e thermis, quibus ea regio abundat, novam quæreret ſalutem, ſimul autem eam ſcientiam, quæ ipſi erat in deliciis, amplificaret. Igitur exeunte Auguſto

menſe MDCCLXXVIII. iter iſtud ſuſcepit, & præcipue *Piſam* elegit, ubi, per anni ſpatium, commoraretur. Verum non erat in fatis, nec votis, ut eum in locum, quo tendebat, pervenerit. *Florentiæ* enim itineris literarii, & medici, dabatur meta, ſiquidem, poſtquam ibi per quatuor menſes ſubſtitiſſet, die XXI. Januar. MDCCLXXIX. quicquid in eo mortale fuerat, depoſuit. Triſtem hunc nuntium accepimus ab illuſtri, generoſiſſimoque Domino *de Born*, quem cum b. *Delio* diu junxerat communis in mineralogiam, & hiſtoriam naturalem, amoris, ſtudiorumque, vinculum, communium quoque in eodem Imperiali, regioque, collegio, cui ambo adſcripti erant, officiorum rationes, ac integerrima amicitia. Præſenſerat autem forte vir beatus, haud diu eum inter vivos fore amplius verſaturum, atque, cum filio non gauderet, qui iis, quæ multo labore, ſumtuque, comparaverat, poſtea gaudere, utique, poſſet, ante ſuſceptum iter, integra ejus, ſplendidaque, & multis mineris dives, collectio ad *Gankerum*, pharmacopoliorum caſtrenſium Imperialium directorem, tranſiit, atque ſic cautum eſt, ne naturæ gazæ, multo ſtudio collectæ, & ordinatæ, fato quodam iterum dilaberentur, vel diſtraherentur. Viduæ autem moeſtiſſimæ, prout ſolet Auguſtiſſima, erga relictas fidorum, meritisque ſuis conſpicuorum, virorum, coniuges, eſſe gratia, annale donum ſolvere juſſit, ſicuti laudatus perill. *de Born* filiæ octennis, pro eo, quo erat in b. defunctum ſincero amore, curam benevole in ſe ſuſcepit. Nos autem, cum ſpectatiſſimo admodum ſodali amplius frui nequeamus, ultimum illud Ipſi Vale dicimus, atque curamus, ut exactis, in ſtadio noſtro, laboribus ingenuis, tandem eo deveniamus, ubi non amplius dolere fas eſt, ſcientiam noſtram, quamvis & multo interdum ſudore paratam, uberioris adhuc, & ſupra fragilitatem humanarum rerum poſitæ, cognitionis, exſtitiſſe nonnulla ſaltem fragmenta.

ME-

MEMORIA

VIRI

CELEBERRIMI ET EXCELLENTISSIMI

ANTONII MARIAE MATANI

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORIS

IN PISANO ATHENAEO PUBLICI MEDICINAE PROFESSORIS, ACADEMIAE IMPERIALIS LEOPOLDINO CAROLINAE NATURAE CURIOSORUM, REGIAE SCIENTIARUM LONDINENSIS, GOETTINGENSIS, MONSPELIENSIS, OECONOMICAE BERNENSIS, ET BOTANICAE FLORENTINAE SODALIS.

Inter præclariſſimos Viros, qui magna literarum laude florentes Piſtorienſem urbem memoria noſtra exornarunt, honeſtiſſimum locum habuit *Antonius Matani*. Antiquiſſima civitas, fertilitate agri, ſacrarum aedium decore, ac eloquii coruſci fama inſignis, natale ſolum eſt, in quo ille lucem aſpexit VI. Cal. Aug. A. R. S. MDCCXXX. Patre *Ioanne Maria*, Matreque *Maria Cecilia Angeluccia*, lectiſſima femina. Ab incunabulis in ſinu optimorum Parentum educatus, pueritiam egit ſub eorum diſciplina: primamque eius ætatem ſolers Magiſtrorum cura iis artibus erudivit, quibus ingenia ad ſummum excitantur decus. Ab ineunte ætate ſtudiis addictus, facilis ingenii, indolis egregiæ ſpecimen dedit: Amori literarum, par in puero ſtudium pietatis, clericali enim militiæ nomen dedit, ac tonſura fuit initiatus. Præceptorem habuit P. *Io. Petrum Angeluccium*, quo duce latinæ linguæ, rhetoricæ propterea, ceterarum bonarum artium ſtudiis operam dedit, in quibus haud mediocres progreſſus fecit. Ex ephebis inde egreſſus, & iucundiſſimorum ſtudiorum illecebra captus, ipſos doctrinarum omnium fontes conſectabatur, atque in Epiſcopali Patriæ ſuæ Seminario ad Philoſophiam, & Matheſin adeo impigre animum applicuit, ut inter æquales longe præſtaret, & alios doceret. Piſas viginti annos natus profectus, ut in celebri illo Lyceo Medicinæ operam daret, ſub *Claudio Fromond*, *Io. Gualberto* de *Soria*, *Io. Baptiſta Caracciolo*, aliiſque, Philoſophiam, & Mathematicen didicit, atque uno eodemque tempore ſub *Raynerio Buona* totum ſe Medicinæ tradidit, cui ſtudio per quadriennium deditus, tales in illo progreſſus fecit, ut aliis edocendis aptus iudicaretur. Anatomen, Chymiam, Græcamque linguam didicit. Botanicam adeo in deliciis habuit, ut ſemper herbas colligeret, atque contemplaretur.

tur. Non illum aſſiduus frangebat labor, ceteræque lubricæ ætatis peſtes, aut avertebant ab inſtituto, aut retardabant: contraque in tanta Gymnaſii frequentia, præſtantium ingeniorum æmulatio, maximum ſtudiorum incitamentum, cupidam excellentius mentem, acerrime excitabant. Conatui reſpondit eventus; nam ſtudiorum curſu, ut conſtanter, ſic feliciter abſoluto, non doctrinam ſibi modo, doctorumque etiam decus, peperit. Philoſophiæ ac Medicinæ Doctoris inſignia, prid. Cal. Iun. A. R. S. MDCCLIV. Piſis conſecutus eſt. In Patriam reverſus, animum ad Medicinæ ſtudium magis magisque convertit, ac deinde Florentiam contendit, ubi ejusdem artis Medicæ, humanique corporis ſtructuræ peritiam non exiguam adeptus eſt. Ibidem enim ut πολλὰ θνητοῖς ἡ σχολὴ ποιεῖ κακά fugeret, excellentes Medicos *Antonium Cocchium*, *Ioan. Iargionium*, aliosque ingenti cum fructu audivit. Hos egregios Philoſophos cum ſibi gratia, officio, & ingenii præſtantia conciliaſſet, eosdem ſibi familiaritate & conſuetudine devinctos tenuit. In publico Florentino valetudinario ægrotorum grabatos cœpit circumire, moeſtos, qui gravioribus morbis plectebantur, blande conſolando, pretioſiora medicamenta ac remedia tali cautione præſcripſit, quæ culpa in quolibet eventu vacare credantur. Medicinæ itaque clinicæ ſtrenuam operam navavit, & maxime naturali ſcientiæ totum fere ſeſe tradidit. Crebro ſe contulit ad Bibliothecas, theatrum anatomicum, & hortum botanicum, divitis Florentiæ gazis inſtructiſſimum, quibus in locis optimum ſemper ingenii, doctrinæque ſpecimen dedit. Auſpicio Beneficentiſſimi *Cæſaris Auguſtiſſimi*, juſti meritorum æſtimatoris *Franciſci I.* in ampliſſima Piſani Athenæi luce fuit conſtitutus. In eodem Lyceo cathedra donatus, aliquot annis cogitandi artem diſciplinis omnibus anteferendam publice profeſſus eſt, atque hanc ſpartam ornandam tyronibus diligentiſſime ſuſcepit.

Poſtquam vero Medicinæ theoreticæ cathedram implevit, ſuum animum induxit ad conſcribendas medicas inſtitutiones,

ac

ac plurimum laboris, & temporis in erudiendis Medicinæ ſtudioſis impendit, ut docte omnia explicaret, atque omnem ſuam operam & diligentiam ad bene exequendum conferret injunctum officium. Munere ſuo cum magna eloquentiæ & eruditionis functus eſt laude, adeo, ut omnium in ſe ſtudia, benevolentiamque converterit. Anatomes amator eam facultatem docuit in Piſtorienſi valetudinario, quo in loco ægrotos lecto affixos, & manuali medelæ obnoxios comitantibus aliquot Philiatris viſitavit. Anno MDCCLXII. octavo Id. Iun. connubii iure ſibi copulavit *Annam Marchi*, cum qua vixit conjunctiſſime, & ex qua ſeptem ſuſcepit liberos, inter quos duo tantum virilis ſexus fuerunt. Filiarum vero geminæ occiderunt in cunis, reliquæ amiſſum parentem plorant. Ad Botanicam vero convertens Piſtorienſem agrum ſedulo peragravit, ad alpes perrexit, eiusque iter fuit per ſylvas, & prata, florida rariſſimis plantis. Humaniter ab agricolis exceptus, inempta nactus dona ad cibum habuit. Per acclivem & aſperam viam perrexit ad locum vulgo dictum *Scaffaiolo*, ad quem de more viatorum prandium ſumpſit in ſcopulis, a natura quaſi ad menſas, & ſedilia fictis. Plantas omnes in alpibus, nemoribus, antris, pratis aliisque locis ultro creſcentes, attente conquiſivit. Animantia, fodinas, cryſtallorum generationem, marmora, lapides, aquarum naturam diligentiſſime obſervavit, ac denique ex hiſce regni lapidei corporibus polyædris geometricis, parvum ſuum muſeum locupletavit. Poſteaquam Piſtorienſem tractum peragravit, penitusque pernovit, ejusdem naturalem hiſtoriam conſcripſit, ſumtusque pene omnes *Auguſtiſſimus Cæſar Franciſcus I.* in opus laudatiſſimum ſuppeditavit. In Chymica ſtudia ſe totum abdidit, ſtudium metallorum arripuit. Privatorum hominum inſigniora Cimeliarchia ſpectare, & contemplari voluit, deque numismatibus, aliisque cimeliis, appoſite ſapienterque diſſerendo, ſuæ eruditionis ſpecimina præbuit. Permultas horas non raro eruditiſſimis colloquiis una cum fratre ſuo, Sacroſanctæ Theologiæ

Docto-

Doctore nec non in Patrio Epiſcopali Seminario & Collegio Sacræ Scripturæ Rectore, conſumpſit, atque hac conſuetudine plurimum illi delectabantur & proficiebant in dies magis. Hunc etiam minorem natu fratrem, non ob naturæ conjunctionem tantum, ſed ob quorundam ſtudiorum ſimilitudinem, ſingulari quodam amore proſequebatur. Non ita tamen diſciplinarum, doctrinarumque ſtudiis ſe totum devovit, ut perutilem variarum linguarum cognitionem neglexerit. Amicitiæ fœdus cum plurimis literatis viris, cum Italis, tum exteris iniit, quam nunquam intermiſſo litterarum commercio colere, & fovere pertendit; nam in Germaniam, Poloniam, Angliam, Galliam, alibique epiſtolas latine exaratas perſæpe mittebat. In multos Eruditorum conventus, quos Academias appellant, cooptatus fuit. Varia ingenii hujus, ſcientiæque ſpecimina præbuit litterariarum Ephemeridum ſcriptoribus, quibus debemus celebres eas litterarias novitates, quæ inſcribuntur *Excerpta*, aut *Iournaux*. Doctos viros quocunque eſſe, aut verſari intelligeret ad ſe frequenter, & comiter admittebat, familiariterque illis utebatur. Ophthalmia quondam gravi afflictus eſt, quæ magnum, & acerbum commovit dolorem, eique legendi, ſcribendique, & ſomnum tenendi facultatem diu ſuſtulit. Recti tenax, & veritatis cultor ſtudioſiſſimus, integritate fidei, morum candore, ſingulari erga Patriam charitate præſtantior, iucundus fuit clariſſimis ſuæ Vrbis Viris, quos ipſe proſequebatur omni officio, & apud quos modeſtia ſingulari, morum ſuavitate, eloquentia, eruditione, honeſtiſſimum benevolentiæ & æſtimationis gradum tenebat. Procul ab illo fuerunt procacia verba pudori inimica, procul ſcurriles ioci, aut mimici, vel ſcommata, quæ Religionem lædunt, aut Piorum geſta in riſum vertunt. Etenim cum doctrina ſemper miram vitæ, morumque integritatem coniunxit. Febri correptus Piſis, atque illius initia negligens, deinceps incrementa ſentiens, Piſtorium conceſſit, ubi poſt dolorem, ſubſecutum eſt faſtidium ciborum omnium; jam enim

cibum

cibum adeo faſtidiebat, nihil ut ſumere omnino poſſet; cumque morbus magis magisque ingraveſceret; magis etiam illius patientia & virtus enituit. Maligna demum, continua, ac mortifera febris eum invaſit, quæ aditum ei ad æternam vitam communi opinione citius aperuit. Diu conflictatus cum valetudine, de vita ex Medicorum ſententia, & maximo febris æſtu (cujus vim æquiſſimo ſubibat animo) deſperans, nihil reliqui fecit, quo per religionem expiaret animum; & ſacra ſynaxi ſingulari pietatis ſignificatione refectus, divinum judicem jam prope adventantem ſibi exorabilem placabilemque redderet. Poſtremo poſt cætera fruſtra adhibita Medicinæ auxilia, manibus in crucis formam compoſitis, oculisque in cœlum intentis ad extremum uſque ſpiritum fortiſſime cum morbo, ac morte luctatus XI. Cal. Iul. occubuit A. MDCCLXXIX. Ejus cadaver ab ingenti ſociorum ſodalitatis ſacrorum ſtigmatum S. Franciſci caterva ſtipatum, apparatu decoro, ad S. Ioannis *Fuor-Civita* Eccleſiam elatum fuit, ubi piaculare ſacrum ſolemni ritu, cantuque peractum eſt, ac veſpere ad Minorum ædem delatum, proprio tumulo conditum fuit. Funus tanti viri, maxima civium pars lacrymis fuit proſecuta. *Ant. Matani* ſtatura fuit juſtam aliquantulum excedente, colore flavo, viſu infirmo, facie honeſta, ac liberali, ſed gravi, & ſubtriſti; magnis & cæſiis oculis, naſo recto, barba & capillo nigro, ſed jam curis cano, longis manibus, toto corpore integer.

Ejus opera, quæ typis excuſa prodierunt, hæc ſunt.

De Anevrysmaticis præcordiorum morbis animadverſiones. Florentiæ. 1756. Liburni. 1761. Francofurti. 1766.

De rationali Philoſophia, ejusque præſtantia. Piſis. 1757. & 1766. Extat quoque in *Excerptis totius Italicæ, nec non Helveticæ literaturæ* T. II.

 Helio-

Heliodori Lariſſæi capita opticorum e græco latine converſa, & illuſtrata. Piſtorii. 1750.

Lettera medica ad un amico di Novara. *In diario literatorum menſis Auguſti. Florentiæ.* 1750. & in *Diario Encyclopedico Leodienſi.* Tom. XXIV. Lucæ. 1759. tandem *in Diario Medico* Tom. VI. Venetiis 1760.

Præfatio in novam Opuſculorum Bellinianorum editionem. Piſis. 1759.

Ragionamento filoſofico iſtorico ſopra la figura della terra. Piſa 1760. 1766.

De oſſeis tumoribus obſervationes. Piſtorii. 1760. Coloniæ. 1765.

De lapideis cyſtidis felleæ concretionibus poſt icterum periodicum repertis Obſervationes Phyſico-Anatomicæ. *In excerptis totius Italicæ, nec non Helveticæ literaturæ.* Tom IV. *In miſcellaneis variæ literaturæ: In Collectionibus Obſervationum Medicarum, quæ Anatomiæ ſuperſtructæ ſunt*, quas edidit celeb. Ioſephus Benvenutius, quem literarum honeſtatisque laude ſpectatiſſimum, veluti amicum omni officio quoad vixit Matanus coluit, carumque habuit. Demum in *Diario Medico* Tom. IV.

Delle produzioni naturali del Territorio Piſtojeſe relazione Iſtorica, e Filoſofica. Piſtoja. 1762.

De lapidea Pancreatis concretione. *In Miſcellaneis variæ literaturæ. In collectionibus. Obſervat. Medicarum. In Diario Medico* Tom. IV.

De

De Philoſophicis Piſtorienſium ſtudiis Diſſertatio. Auguſtæ. 1764.

Præfatio in alteram editionem Nicolai Stenonis de ſolido intra ſolidum. Piſtorii. 1764.

De Dyſentericis affectionibus Obſervationes. In *novis Actis Phyſico-Medicis Acad. Leopold. Carol. Nat. Cur. Tom. IV. In Diario Medico Tom. IV.*

In editionem Italicam Hallerianæ Phyſiologiæ introductio. Venetiis. 1766.

Epiſtola Medico-Critica ad Amicum. Piſis. 1766.

De remediis tractatus. Piſis. 1769.

Elogio di Michel-Angiolo Giacomelli. Piſa. 1775.

Michaelis Angeli Giacomellii Prologi in Terentium. Piſtorii 1777.

Qui plura volet, Diaria Veneta Hiſtoriæ naturalis, & Medicinæ aliaque adeat, quorum nonnulla Matani ſcripſit, quaſi ſpoliis opimis ſe condecorare curarunt.

Opera vero MSS.

Obſervationes Medico-Philoſophicæ in libros de arte Gymnaſtica Hieronymi Mercurialis.

Inſtitutiones Philoſophiæ Rationalis & Artis Criticæ.

Prælectiones ex Philoſophia rationali, & arte Critica deſumptæ, & in Piſano Lyceo habitæ.

De lineis curvis Tractatus Mathematieus.

Delle proporzioni Geometriche.

Spiegazione delle principali voci della Storia Naturale.

Inſtitutiones Medicinæ Rationalis Theoricæ & Practicæ.

Prælectiones Medico-Phyſicæ habitæ in Piſano Lyceo.

Miſcellanea varia MSS. extant apud Ioſephum Matani.

INDEX

Aſteriſco numeri notati indicant Appendicis paginas

A.

Aar-*gaten* eſt nomen belgicum actiniae plumoſae 110
Abies taxi folio, 135 * tenuiore folio 136
Abſinthii vulgaris foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 21 *
— — ex eo parata mixtura febrifugum certum 22 *
Acaciarum florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 14 *
Acarus Ypſilophorus, in mytulo cygneo iaventus, deſcribitur 52. in Mya pictorum repertus 53
Acer tenuifolium 122 *
Acetum lavendulae anni intervallo vappidum fit, tandem nigreſcit 16 *
Acidi pinguedinis admixtione exortæ præcipitationes metallorum, in aliis acidis ſolutorum 197 *
Acidi pinguedinis actio in ſalia media 207 *
Acidi pinguedinis concentratio, eiusque in corpora metallica efficacia 175 * 189
Acidi pinguedinis ſimilitudo cum illo ſalis communis 187 *
Acido pinguedinis ſolutio tentata, auri, argenti, platinæ, mercurii 183 * 184. 185. 191. &c. cupri 186. ferri ib. plumbi ib. reguli antimonii ib. Zinci 187. ſtanni 194. bismuthi 195. cobalti ib. niccoli ib. arſenici albi 196. magneſiae ib.
Acidum pinguedinis cum ſpiritu vini rectificatiſſimo dat naphtham 187 *
Acidi vitrioli & ſalis effectus in præparatione mercurii præcipitati rubri 104. 105
Acidi vitriolici partem ſemper continet ſpiritus ſalis communis dulcificatus 183
Acidum ſalis communis fontibus ineſt ſoteriis 125
Acidum ſalis dulcificandi melior ratio 162 ſeq.
Acidum ſalis culinaris ſpiritum dulcificandi variæ deſcribuntur methodi 165 ſeqq.
Acidum ſalis volatiliſat terras 154 *
Acidus ſalis culinaris ſpiritus difficilius, præ reliquis, dulcificatur 163
Aconitum cœruleum vid. Napellus.
Actinia craſſicornis 113
Actinia effoeta 112
Actinia equina 112
Actinia felina 112
Actinia iudaica 112
Actinia plumoſa 110
Actinia ſenilis 112
Additamenta ad Floram Halenſem *Leyſeri* 198
Adeps animalium parvam continet æris fixi copiam 177 * eius partes conſtitutivæ ib. conf. Pinguedo
Adianthi nigri foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 22 *
Adonis æſtivalis 122 *
Aegineta citatur 171 *
Aeris ex contagio putrido orta pecudum lues per ignem arcenda 221
Aeris fixi in crinonibus curandis effectus 215 ſeq.
Aeris fixi parvam continet copiam adeps 177 *
Aetheris indoles illuſtratur 190

Aetheris olea nequeunt multiplicari 195

Aether & liquor anodynus, ſulphure inquinati, ad uſus medicos, ſuper aquam ſunt rectificandi 196

Aether, oleis gravioribus liberatus, nil amplius oleoſi in lucem profert 196

Aethiopis mineralis per ſe præparatio 48. & proprietates 49

Affectioni hyſtericæ medetur ſulphur antimonii auratum 235

Agaricus terreſtris, oris reflexis, ſubſtantia rubra 107* polyporus adgregatus ib. polyporus pileo cervino caſtanei coloris ib. polyporus hemiſphæricus elaſticus mucoſus mollis rubellus 108. polyporus hemiſphæricus mollis fulvus ib. pileo convexo ib. ſemicircularis fuſcus ib. ſemigloboſus ib. ſolitarius ſemicircularis ib. albus repens 109. pedis equini facie ib. ſtipitatus, pileo teſtaceo, ſucco luteſcente ib. quercinus ſemiorbicularis craſſus ib. Lichen-agaricus ib.

Ahætulla coluber 23

Aira præcox 199

Ait ſippa, nomen Groenlandicum Actiniæ craſſicornis 113

Alaliæ & aphoniæ hiſtoriæ 120. ſunt morbi diverſi ibid.

Alalia eſt magis ſymptomatica, aphonia autem idiopathica 123

Alcali volatil fluor, quid ſit? 125

Alcalini ſalis &c. vid. Salis alcalini

Alcohol indoles illuſtratur 190

Alcohol inſunt duplicis generis olea 196

Aliſma *Riv.* 122*

Alium campeſtre purpuraſcens 122*

Alnus rotundifolia 110*

Alſtonus citatur 4*

Althææ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 22*

— — radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 38*

Alvi obſtructionis pertinaciſſimæ curatio 144

Alvi obſtructio pertinaciſſima perfecte ſanata 216. ſeqq.

Ameivae ſpecies 15

Ammoniaci fixi ſalis ſpecies eſt natrum 124

Ammoniacum ſal fixum, vid. Sal ammoniacum.

Amphibia facile poſſunt viva transferri 27

Amphibiorum claſſis examinatur 14

Amphisbænarum notæ characteriſticæ 25

Amygdalarum dulcium & amararum oleum aeque dulce 32* amararum aqua deſtillata amara ib.

Anatome puellæ hydrocephalo demortuæ 169*

Anatomia melancholici 286

Anatomicarum obſervationum decas 159*

Anemone de mer eſt nomen gallicum Actiniæ plumoſæ 110

Anemone nemoroſa 121* ſylveſtris Thalictri folio ib.

Aneuryſmata & polypi cordis & maximarum arteriarum 156

Angelicæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 39*

Anguium notæ characteriſticae 24

Animalia ſerpentia diſtinguendi nova methodus 12 ſeq.

Animalium putridorum effluvia ſunt omnium peſſima 221

Animi pathemata ſubitaneæ mortis cauſſa 95 ſeq.

Anthelmintici Noufferiani ſucceſſus in lumbricis exturbandis 145

Antimonii ſulphur auratum in affectione hyſterica proficuum 235

Antimonii reguli ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*

Aortæ polypi 165*

Aphoniæ & alaliæ hiſtoriæ 120. ſunt morbi diverſi ib.

Aphonia eſt magis idiopathica, alalia autem ſymptomatica 123

Apo-

Apoplexia extincti viri eiusdemque pedis monſtroſi ſectio 59
Aqua fortis a mercurio præcipitato abſtracta ad novas adhiberi poteſt ſolutiones 102. coeruleum induit colorem 108
Aqua regia ex natro & ſpiritu nitri parari poteſt 125
Aquæ ſoteriæ continent acidum ſalis communis 125
Aquam fortem maxima copia obtinendi & caput mortuum ad varios uſus adhibendi methodus 149*
Arbuſcula ex arcano duplicato impuro nata 197
Arcani duplicati impuri vegetatio ſpontanea, pulcre figurata 197
Arcani duplicati præparatio 153*
Arenariae caricis vires radicis ſarſaparillæ vires fere ſuperant 1. conf. Caricis arenariæ ſeq.
Argenti ſolutio per acidum pinguedinis tentata 183* 193
Argentum vivum vid. Mercurius.
Ari radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 39*
Ariſtolochiæ rotundæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 39*
Ariſtoteles citatur 156
Arnicæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 22*
— — rumor virtutibus major ib.
Arſenicales partes continet mercurius 103
Arſenici albi ſolutio per acidum pinguedinis tentata 196*
Artedi citatur 119
Artemiſiae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 23*
Arteriarum maximarum & cordis aneuryſmata & polypi 156
Arteriarum mira conditio 171*
Artuum inferiorum paralyſis poſt lapſum veſicatorio ſublata 143
Arundo vulgaris 110*
Aſcanius citatur 117
Aſter acris 202
Aſter luteus 122*
Aſtragalus luteus procumbens 122*
Aſtrantia *Riv.* 29*
Aſtruc citatur 242
Atropa Belladonna 47. conf. Belladonna
Auditus privatio a decocto radicis belladonnæ aquoſo 43. 45
Aurantiorum corticis noxii effectus 14*
— — florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur ib.
Auratum antimonii ſulphur in affectione hyſterica proficuum 235
Auri ſolutio per acidum pinguedinis tentata 183* 184. 191. ſeq.

B.

Baldinger citatur 162
Balneo immerſionis iliaca paſſio cum vomitu ſtercoreo ſanata 147
Bardanæ vis ſanguinem purificans 10
Baron citatur 168
Bartholinus, *Thom.* citatur 220 221
Baſterus citatur 110. 112
Baſterus citatur 113
Bauhinus, C. citatur 47
Bauhinus, I. citatur 47
Baumgaertner, tenthredo 138
Baumé citatur 171
— — citatur 180* 198
Beguini tinctura ſulphuris volatilis optimus metallorum proditor 191*
Belladonnæ radicis decoctum aquoſum, ſenſorium commune afficiens, ſenſus externos ac internos ſuſpendens, deglutitionem impediens, furores &c. producens 38. mortem efficiens 46
— notæ characteriſticæ 47 ſeq.
Bellidis foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 23*

Beto-

Betonicæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 23*
Betula vulgaris 122*
Beure gris & verd pyrorum nomina 29
Bibernell, vvelſche 34*
Bilioſa cephalæa ſanata 232
Biſmuthi ſolutio per acidum pinguedinis tentata 195*
Blattaria lutea 123*
Boa conſtrictor aliquamdiu vivus ſervatus 27
Boarum notæ characteriſticæ 17. familiæ 17
Boehmer citatur 166* 172
Boerhaave citatur 242. 245. 246
Boerhaave citatur 169*
Boletus eſculentus 111*
— — phallus ib.
— — phallus 141*
Bombardæ ex ictu gravis capitis læſio, eius ſymptomata & medendi ratio 55
Bon Chrétien pyri nomen 29*
Bonguatrora ſerpens 23
Borrichius citatur 4
Bromfield citatur 73
Bromus arvenſis 199
— — mollis ib.
Browne citatur 25
Bucquet citatur 26*
Bufonum a ranis differentia 13
Buffonius citatur 12
Bugula 123*
Bugloſſum anguſtifolium 123*
Büſching citatur 136*
Burghard citatur 137* 138. 142
Byſſus albus ramoſiſſimus 111*
— — niger ib.
— — paludoſus ib.

C.

Caeciliarum notæ characteriſticæ 26
Calami aromatici radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 39*
Calculus felleus cryſtalliformis 163*
Calvariæ oſſi depreſſo trepanum applicandi nova methodus 61
Canum rabidorum morſus curatio 128. ſeq.
Capillorum veneris foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 23*
Capitis a bombardæ ictu læſionis ſymptomata & medendi ratio 55 ſeq.
Capitis in oſſe parietali percuſſio lethalis 90
Capitis læſio gravior viſcerum pectoris & abdominis functiones turbat 74. quare? 75
Capitis percuſſio gravis poſt decem annos lethalis 91
Caput mortuum aquæ fortis ad varios uſus adhibendi methodus 149*
Carbonum foſſilium ſtrata intra quinquaginta annos reſarciuntur 141*
Cardui benedicti foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 24*
Carex capillaris 203.
— — ſylvatica ib.
Caricis arenariæ deſcriptio 8. locus natalis ib.
— — radicis odor 8. ſapor ib. extracta & tincturæ affinitatem habent cum extractis ligni guaiaci ib.
— — arenariæ extracta, aquoſum, ſpirituoſum, gummoſum 9
— — arenariæ ſuccus uſum præſtat in morbis pectoris & nimos humorum muco 10
— — decoctum eſt remedium ſanguinem purificans 10
— — uſus oeconomicus 11
— — arenariæ vires radicis ſarſaparillæ vires fere ſuperant 1
Carl citatur 39
Carpinus *Dodon.* 112*
Cartheuſer citatur 175
Caryophyllus vid. Tunicæ flores
Caſtratione hydroſarcocele curata 253
Caſtro, Ezechiel a, citatur 206

Catarr-

Catarrhalis febris ſymptoma, aphonia 132
Catarrhoſorum dolorum remedium eſt ſpiritus cornu cervi, cum oleo olivarum 146
Catesby citatur 20 23
Celſus citatur 92
Cenchris 17. 18
Centaurei minoris florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 14*
— — aqua ſtillatitia, emeticum ib.
Cephalaea bilioſa ſanata 232
Cerebelli tentorium aquam, cui guttæ olei innatabant, continebat 83
Cerebri commotio, cum variis ſymptomatibus, vomitum ſequebatur diuturnum 82. 83
Cerebri dura mater celerrime concreſcit 71
Cerebri polypoſæ concretiones 165*
Chamaeleontis ſpecies 15
Chamaemeli romani & vulgaris florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 15*
Chamæmelum 123*
Chamænerion glabrum 123*
Chamæpytis 123*
Champignon 112* 113. 116. *rother* 116
Chanterelle 119*
Chemica pericula de acidi pinguedinis concentratione, eiusque in corpora metallica efficacia 175* 189
Chemico-medica producta majore copia, minori ſumtu, præparandi modus 143*
Chinæ cortex vid. Cortex peruvianus
Cholelithus cryſtalliformis 153*
Chryſocoma 123*
Cichorei ſylveſtris radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 40*
— — hortenſis radix toſta, ſuccedaneum Coffee exotici ib.
Cimex punctum album 134. ſuperbus 136
Cimex Vilburgenſis 137
Ciſtus ſerpillifolius 201
Claſſificatio infuſorum florum ſecundum colores 61* ſapores 62 odores 66. phænomena 68
Claſſificatio infuſorum foliorum ſecundum colores 72* ſapores 73. odores 75. phænomena 78
— — radicum ſecundum colores 85* ſapores 87. odores 89. phænomena 91
Clauderi tinctura ſulphuris febrim ſanat hecticam 226
Clyſma e muria ſalis gemmae obſtructionem alvi pertinaciſſimam ſolvit 144
Clyſmata vomitu reiecta 261
Cobalti ſolutio per acidum pinguedinis tentata 195*
Cobre Verde 17
Coffee exotici ſuccedanea quædam enumerantur 40 ſeqq.
Colchicum 123*
Coli inflammatio 166*
Colli anguſtia a decocto radicis belladonnæ aquoſo orta 42
Colores piſcium, ſerpentium & lacertarum naturales cum vita pereunt 26
Coloris infuſorum florum claſſificatio 61*
Coloris infuſorum foliorum claſſificatio 72*
— — radicum claſſificatio 85*
Colon inteſtinum anguſtatum 163*167
Colubrorum familiæ 18. &c. notæ characteriſticæ ib.
Columbus citatur 165*
Comedones vid. Crinones
Conſolida *Riv.* 124*
Contagio ex putrido aeris orta pecadum lues per ignem arcenda 221
Convolvulus minor 124
Convulſivis morbis medetur ſuccus ſedi ſeu ſempervivi majoris 33.
Conyza 124*
Cor permagnum & perpingue 174*

Cordi pericardium arcte accretum 164*
Cordis & maximarum arteriarum polypi & aneuryſmata 156
Cordis polypi 165*
Cordyli ſpecies 15
Cornu cervi ſpiritus cum oleo olivarum uſus in doloribus catarrhoſis 146
Corticis aurantiorum noxii effectus 14*
— — peruviani extractum aquoſum calorem inducit hecticum 40*
— — peruviani nimius uſus contractionis ventriculi cauſſa 168*
Cotulæ foetidae florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 15
Courtenvaux, Marq. de, citatur 168
Cranii depreſſio præternaturalis, abſque ſugillatione & fiſſuris, per ſectionem legalem detecta 230
— — ſuper oſſe depreſſo trepanationem inſtituendi nova methodus, duobus caſibus comprobata 61
Crellius Laur. citatur 178*
Cremoris tartari efficacia in hydrope 187
Crinones ſunt morbus infantilis 203. eorum deſcriptio ib. ſeq. quas corporis partes frequentiſſime occupent 204. eorum ſymptomata 205. variæ de iis autorum ſententiæ 205. ſeqq. obſervationes circa illos factæ 209. 210. vera illorum materia 211. cauſſæ 211. ſeq. medendi methodus 214. ſeqq.
Criſta galli 124*
Crocodili ſpecies 15
Crotali notæ characteriſticæ 16. ſpecies ib.
Crotalus horridus aliquamdiu vivus ſervatus 27
Cruris monſtroſi cauſſa phlegmone 61
Cryſtalliformis cholelithus 163*
Cuſcuta 124*
Cul d'ane eſt nomen gallicum Actiniae plumoſæ 110
Cul de cheval, nomen Gallicum Actiniæ craſſicornis 113
Cupri ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*
Cutanei folliculi non ſunt ſedes crinonum 213
Cynapium *Riv.* 124*

D.

Decoctum caricis arenariæ eſt remedium ſanguinem purificans 10
Deglutitio ciborum a decocto radicis belladonnæ aquoſo impedita 42
Delii Chriſtoph. Traug. Memoria 211*
Delius citatur 121. 126. 285
Depreſſio cranii præternaturalis, abſque ſugillatione & fiſſuris, per ſectionem legalem detecta 230
Dianthi hortenſis in flore reperta larva phalænæ, noctuae elinguis 34. conf. Larva
Dianthus ſuperbus 124*
Diarrhœa habitualis, cum febre hectica ſtipata, ſanata 227
Diſſectio melancholici 286
Digitalis 125*
— — ambigua 201
Dolaeus citatur 186
Dolores venereos ſarſaparilla ſanat 7
Dolorum catarrhoſorum remedium eſt ſpiritus cornu cervi cum oleo olivarum 146
Doris lacinulata 116
Dovvari pulveris deſcriptio 73
Draco volans eſt lacerta 13
Dulcamaræ radix ſæpius pro radice polygalæ amarae exhibetur 105*
Dura cerebri mater celerrime concreſcit 71

E.

Echioides 125*
Edvvards citatur 15
Effluvia animalium putridorum ſunt omnium peſſima 221

Ein-

Einbrennen, modus cibandi vaccas 53*
Eiſerpathen krichender 5
Emaciationem veneream ſarſaparilla ſanat 7
Emeticis & purgantibus remediis epilepſia curata 147
Enemata vomitu reiecta 261
Enula vid. Helenium
Epilepſia a mercurialibus inducta 184. ſanata 187
Epilepſia ſola primarum viarum evacuatione curata 147
Epiplocele cum ſarcocele ſine operatione chirurgica, tantum per medicamenta interna & externa curata 247
Epitaphium *Verheyenii* 223
Erigeron acre 125*
Erxleben citatur 168
Eryſipelate feminæ in facie, mares in tibiis corripiuntur 122*
Euphraſia lutea 201
Experimenta circa ſalis culinaris ſpiritum acidum dulcificandum 177. ſeq.
Exſtirpatione teſtis & ſectione longitudinali hydroſarcocele curata 253
Extracta caricis arenariae & ſarſaparillae 9

F.

Fagus rubra, alba 112*
Fallopius citatur 99
Faſciculus plantarum *Veteraquenſium* 139*
Febre hectica ſtipata diarrhæa habitualis ſanata 227
Febris catarrhalis ſymptoma aphonia 122
Febris hecticæ remedium eſt tinctura ſulphuris *Clauderi* 226. mixtura Griffithiana 228
Febris varioloſa intermittens 152
Felleus calculus cryſtalliformis 163*
Felſenſteiger, cimex 136
Feminae prae viris minus a decocto belladonnae aquoſo afficiebantur 45
Fermentantium corporum in crinonibus curandis effectus 215
Ferri ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*
Feuer-Blumen 18*
Ficaria 125*
Fieber-Klee 37*
Filago germanica 202
Floræ Halenſis *Leyſeri* additamenta 198
Floræ Peylavienſis ſpecimen 107*
Flores mercuriales 102 ſeq.
Florum acaciarum, aurantiorum, centaurei minoris, chamaemeli romani & vulgaris, cotulae fœtidæ, hyperici, lavendulæ, liliorum alborum, malvæ roſeæ flore puniceo & incarnato, napelli, papaveris rhœados, primulæ veris, roriſmarini, roſarum rubellarum & albarum, ſambuci, ſcabioſæ, tiliæ, tunicæ, infuſa quoad colorem, ſaporem, odorem & phænomena deſcribuntur 14-21*
Florum infuſorum claſſificatio ſecundum colores 61* ſapores 62. odores 66. phænomena 68
Flugſandried 5
Flurant citatur 255. eſt inventor punctionis veſicae per inteſtinum rectum ib.
Foliorum abſinthii vulgaris, adianthi nigri, althæa, arnicae, artemiſiae, bellidis minoris, betonicae, capillorum veneris, cardui benedicti, hyſſopi, maioranae, malvæ vulgaris, marrubii albi & nigri, mari veri, matricariæ, meliloti, meliſſæ, menthæ, pimpinellæ ſanguiſorbæ, pulegii, pulmonariæ maculoſæ, rutæ, ſalviæ, ſaniculæ, ſatureiæ, ſcordii, ſcrophulariæ, ſennæ, ſerpilli, tanaceti, trifolii fibrini, veronicæ, infuſa quoad colorem, ſaporem, odorem & phænomena deſcribuntur 22-37*

Fomentationes frigidæ in capitis læſionibus quid efficiant? 93. ſæpe effectu carent ib.
Fœtus putridi os parietale, in utero relictum, gemellum mentiebatur 54
Foetum & matrem diverſo tempore affligentes variolæ 151
Folliculis ſubcutaneis incluſo & inſpiſſato muco falſo adſcribitur crinonum origo 206. 213
Fontibus ſoteriis ineſt acidum ſalis communis 125
Fordyce citatur 7
Forskaol citatur 113. 116
Fraga remedium contra perniones 125*
Fragaria 125*
Frangula 125*
Freind citatur 165*
Frigidæ fomentationes in capitis læſionibus quid efficiant 93. ſæpe effectu carent ibid.
Frigoris phænomena in cadavere, cuius inteſtinum ileum a lumbrico perforatum 161*
Frontis oſſis a ſclopeti ictu leviter percuſſi ſymptomata & curatio 67
Funguli minimi nigri pulverulenti 120*
Fungus orbicularis planus 112* conicus pileo globoſo ib. conicus pileo lamellis albis ib. conicus, pileo lamellis fuſcis 113. campeſtris albus ib. minor violaceus mollis ib. pileolo glabro concavo ib. adgregatus minor & major ib. hemiſphæricus colore rufo 114. conico-mollis violaceus ib. pileo plano cervino ibid. conicus mollis albus ibid. luteus planus villoſus ib. convexus ſolitarius ib. conico planus glaber ib. mollis conicus glaber ib. adgregatus maior ib. glaber excavatus 115. adgregatus, pileo conico ib. pileolo cavo, coloris lateritii ib. ſuillus pileo plano magno coccineo ib.
Fungus phalloides foetidus 141*
Furor a decocto belladonnæ aquoſo 45

G.

Galangæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 43*
Galenus citatur 41
Galeopſis 131*
Gallium boreale 126*
Garindſi el bahr, nomen Arabicum Actiniæ craſſicornis 113
Gauthier ci.atur 77
Gemellus alter fruſtra expectatus 53
Gentiana cærulea 125*
Gentianæ rubræ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 43*
Geofrois citatur 186
Geyersberg vid. Mons vulturinus
Gladiolus 125*
Glandula pinealis naturali major 83
Glandulæ pinealis defectus in viro melancholico 288
Gonorrhaeam malignam ſuppreſſam rhagades ſequebantur 154
Gonorrhæam virulentam ſuppreſſam varia ſequebantur mala, tandem & epilepſia 184
Gramen loliaceum radice repente 116* caninum arvenſe ib. loliaceum anguſtiori folio & ſpica ib. dactylon 117. typhoides ib.
Griffith citatur 228. eius mixtura antihectica 229
Gronovius citatur 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26.
Guaiacum lignum vid. Lignum guaiacum.

H.

Hæmocatarcticum medicamentum eſt carex arenaria 10
Hæmorrhagia narium enormis 130
Haen, de, citatur 38. 152
Hafenrefferus, Sam. citatur 206
Ha-

Halenſis Floræ *Leyſeri* additamenta 198
Haller citatur 47. 211
— — citatur 169*
Hartmannus, Io. citatur 205
Haſeneſt citatur 52
Hectica cum febre ſtipata diarrhoea habitualis ſanata 227
Hecticæ febris remedium eſt tinctura ſulphuris *Clauderi* 226. mixtura Griffithiana 223
Heiſter citatur 162* 165. 172
Helenii radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 43*
Helianthemum indicum tuberoſum 51*
Hellebori nigri radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 44*
Helleborine 126*
Hellot citatur 169
Hemiplegiæ ſenilis remedium 143
Hepar prægrande 162* 173
Hepatica flore cœruleo 126*
Hermann citatur 214
Hernia omentalis vid. Epiplocele
Hiems maxime opportunum tempus variolis inferendis 153. ſeq.
Hieracium 126*
Hildonus Fabric. citatur 94
Hill, Iac. citatur 98
Hippocrates citatur 233. 246
Hiſtoria morbi ſpasmodici ſingularis 259. ſeqq. 289
Hiſtoriam naturalem Suidnicenſem illuſtrantia meletemata 103*
Hoeferus Wolfg. citatur 205
Hoffmann Fr. citatur 164
Hofmann Fr. citatur 205
Hoffmann Frid. citatur 166*
Huid-aal 118
Hunds-Chamillen 15*
Hydra brevicornis 114
— — capitata 115
— — carnea 116
— — crateriformis 115
— — minuticornis 114
Hydragogum potens eſt ſemen baccarum ſambuci 20*
Hydrocephali inveſtigatio 169*
Hydropis remedium eſt cremor tartari 187
Hydroſarcocele ſectione longitudinali cum exſtirpatione teſtis curata 253
Hypopytis lutea 126*
Hyperici florum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 16* ſemen maturum oleum fundit ib.
Hypochæris maculata 126*
Hyſſopi foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 24*
Hyſtericæ affectioni medetur ſulphur antimonii auratum 235
Hyſterici morbi, cum vermibus inteſtinorum complicati, hiſtoria 259. ſeqq. 289.

I.

Ialappæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 44*
— — uſum gratum reddendi modus ib.
Ibiiarum cæcilia 26
Ibiboboca ſerpens 22
Ichneumon mixtus 140
Igne arcenda pecudum lues, ex contagio aeris putrido orta 221
Ileum inteſtinum a lumbrico perforatum 161*
Ilex 119*
Iliaca paſſio, cum vomitu ſtercoreo, balneo ſanata 147
Immenkraut 32*
Indigenarum plantarum virtutes, hactenus abſconditæ, ſunt inveſtigandæ 1
Infantes, qui crinonibus maxime ſint obnoxii 212
Infantis hydrocephalo mortui anatome 169*
Infantilis morbus ſunt crinones 203

Inflammatio coli 166*
Inflammatio oculi a piſo in nares intruſo orta 127
Infuſa plantarum & obſervationes oeconomicæ 1* ſeqq.
Infuſorum florum claſſificatio ſecundum colores 61* ſapores 62. odores 66. phænomena 68
Infuſum malvæ roſeæ flore puniceo ad dignoſcendum acidum & alcali idoneum 17*
Ingeris-pilt 118.
Inoculatio variolarum vid. Inſitio.
Inſchuvvier 118
Inſecta, quæ in *Linn.* Syſt. nat. non proſtant, recenſentur 131
Inſitio variolarum optime hieme fit 153
Intellectus eclipſis a decocto radicis belladonnæ aquoſo 43
Inteſtina ab omento denudata 172*
Inteſtinorum & omenti mala conformatio 163*
Inteſtinum ileum a lumbrico perforatum 161*
Inteſtinum rectum acu tricuſpide perforatum pro educenda urina ex veſica 255
– – rectum ex vagina uteri ingrediens peſſus 49
Johanns-Kraut-Blumen 16*
Iohnſtonus Io. citatur 205
Ipecacuanhæ radix diaphoretica 94*
– – radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 55*
Iſchuria punctione veſicæ per inteſtinum rectum curata 255
Iſopyron thalictroides 121*
Ivik 118
Iunci medulla polypus narium abſumtus 140*
Iuncus levis panicula ſparſa minor 117*

K.

Kaeſe-Pappeln 24*
Kalm citatur 118
Ketrüperak eſt nomen Grœnlandicum Actiniæ plumoſæ 110
Keulhaken 19*
Klap-Konten eſt nomen belgicum Actiniæ plumoſæ 110
Klinkoſch citatur 214
Kropſvvurz 35*
Kupferſchroeter, Lucanus aeneus 139

L.

Lacertarum colores naturales cum vita pereunt 26
Lacertarum *Linnaei* varia genera 13
Lacertarum ſpecies 15
Lactiferorum tubulorum in venas lac revehens via 164*
Lactuca Scariola 202
– – ſaligna ib.
Lapſu producta paralyſis partium inferiorum veſicatorio ſanata 143
Larva phalænae, noctuæ elinguis, in dianthi hortenſis flore reperta 34. eius deſcriptio 35. cum quibus maxime conveniat 37. & ab iisdem differat ib.
Laubius citatur 169*
Lavendulæ acetum anni intervallo corrumpitur 16*
– – florum infuſi color, ſapor, odor, phænomena deſcribuntur 16*
Laxantia poſt graviores capitis læſiones porrigenda 74. 79
Laxantia prophylactica nociva 47*
Lemery citatur 165
Lemures volantes ad quodnam genus pertineant 13
Lentilius citatur 52
Leucoium vernum album 126*
Lewis citatur 150*
Leyſeri Floræ Halenſis additamenta 198
Lichen-Agaricus 109*
Lichen niveus tumidus 118* coriaceus fuſcus ib.
Lien permagnum 173*

Ligni ganiaci extracta affinitatem habent cum extractis radicis caricis arenariæ 8
Lightfoot citatur 200
Liguſtrum 127 *
Liliorum alborum florum infuſi, color, ſapor, odor, phænomena 16*
Limax tergipes albidus 116
Linaria cærulea 127*
Linnæus citatur 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 37. 47. 52. 118.
Linguæ paralyſis a decocto radicis belladonnæ aquoſo orta 42
Linum ſativum 127*
Liquiritiæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 44*
Liquor anodynus & æther, ſulphure inquinati, ad uſus medicos, ſuper aquam ſunt rectificandi 196
Lithoſpermum 127 *
Lobaria quadriloba 116
Lobus pulmonum ſiniſter inſolitæ magnitudinis 174*
Lorry citatur 206. 207
Lucanus æneus 139
Luem veneream, mercurio non ſanatam, ſarſaparilla ſanat 7
Lues pecudum, ex contagio aeris putrido, per ignem arcenda 221
Lumbrici in magna copia exturbati per anthelminticum Noufferianum 145
Lumbrici innumeri per os & anum excreti 260. ſeqq.
Lumbrici multorum morborum cauſſa 163 *
Lumbricorum ingens numerus in inteſtinis tenuibus 162*
Lumbricorum vomitus poſt gravem capitis læſionem 55
Lumbricus inteſtinum ileum perforans 161*
Lumbricus latus vid. Taenia
Lycoperdon ſolitarium 118* vulgare ib. capitatum aſperum ib. capitulo globoſo ib. pyriforme cineraceum ib. pyriforme album ib. petiolo longiſſimo ib. leve ſeſſile ib. minimum 120

M.

Machina ferrea pro deſtillanda aqua forti 150*
Macquer citatur 148*
Maegde-Hülle 32*
Maets citatur 167. 168. 176
Magneſiae ſolutio per acidum pinguedinis tentata 196*
Maioranæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 24*
Malpighius citatur 166*
Malvæ, flore puniceo & incarnato, infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 17*
— — flore puniceo & incarnato, infuſum ad dignoſcendum acidum & alcali idoneum 17*
Malvæ vulgaris foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 24*
Malus ſylveſtris 127*
Manipulus plantarum *Sabothicarum* 137*
Marggrafius citatur 146* 148
Marinorum molluſcorum Norvagiæ deſcriptio 110 ſeqq.
Mari veri foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 25*
— — hiſtoria ſuccincta 26*
— — ſpiritus acidus cum alcali abit in ſal medium 26*
Marrubii albi & nigri foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 25*
Marrubium album 128*
Matani Ant. Mar. Memoria 219*
Mater dura cerebri celerrime concreſcit 71

Ma-

Materni de Cilano, Georg Chriſtiani, Memoria 205*
Matrem & foetum diverſo tempore affligentes variolæ 151
Matricariæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 32*
Matthiolus citatur 38. 47
Mattuſchka citatur 132*
Maxillae inferioris a dyſcraſia ſcorbutica mutatæ exemplum 27
Meckel citatur 165*
Medicamenta inveniendi variae rationes exponuntur 3
Medico-chemica producta majore copia, minore ſumtu, praeparandi modus 143*
Medulla iunci polypus narium abſumtus 140*
Medicus citatur 226
Melampyrum 128*
— — luteum, Thee ſuccedaneum 38*
Melancholici diſſectio 206
Meletemata ad hiſtoriam naturalem Suidnicenſem 103*
Melica nutans 117*
Meliloti foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 32*
Melilotus flore caeruleo & flavo 127*
Meliſſae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 32*
Meliſſophyllum *Riv.* 127*
Memoria *Chriſtoph. Traug. Delii* 211*
— — *Anton. Mar. Matani* 219*
— — *Georg. Chriſtian. Materni de Cilano* 205*
Memoriae eclipſis a decocto radicis belladonnae aquoſo 43
Meninx dura cerebri celerrime concreſcit 71
Mentha eſt anthelminticum 33*
Menthæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 33*
Mercuriales flores 102. ſeq. ad varios uſus chemicos adhiberi poſſunt 103
Mercurialia medicamenta epilepſiam inducebant 184
Mercurii ſolutio per acidum pinguedinis tentata 183* 193
Mercurii vivi puritatis notæ 101
Mercurium dulcem, qua anthelmiaticum, exhibendi modus 36*
Mercurium præcipitatum rubrum maiori in quantitate præparandi methodus 101
Mercurius partes arſenicales immixtas habet 103
Mercurius quæ mala relinquit, ſarſaparilla aufert 7
Merulius flavus oris contortis 119*
flavus pileolo flavo ib.
Meſenterii & pancreatis obſtructio cum inflammatione coli 166*
Meſpilus germanica 200
Metallica in corpora acidi pinguedinis efficacia 175.* 189
Metallicæ noxiæ partes facile ſpiritui ſalis culinaris dulcificato immiſcentur 169
Metallorum, in aliis acidis ſolutorum, præcipitationes, per acidi pinguedinis admixtionem exortæ 197*
Methodus nova diſtinguendi ſerpentia 12. ſeq.
Methodus nova trepanationem ſuper oſſe cranii depreſſo inſtituendi, duobus caſibus comprobata 61
Mineralis aethiops vid. Aethiops mineralis.
Miſchling, Ichneumon mixtus 140
Mixtura antihectica Griffithiana 229
Moebius citatur 172*
Mohn-Klöſel 18*
Molluſcorum marinorum Norvagiæ deſcriptio 110. ſeqq.
Mon Dieu pyri nomen 29*
Monro, Donald, citatur 73
Monſtroſæ plantæ 133*
Monſtroſi pedis cauſſa phlegmone 61

Mons

Mons vulturinus lapides alit figuratos 142
Montis *Sabotki* altitudo 138*
— — hiſtoriam naturalem concernentes obſervationes ib.
Morbi nigri hiſtoria 224. ſeq.
Morbi nigri lethalis hiſtoria 105. ſeq. cadaveris ſectio 107
Morbi ſpasmodici ſingularis hiſtoria 259. ſeqq. 289.
Morborum convulſivorum remedium eſt ſedum ſeu ſempervivum maius 33
Morborum oſſium claſſes 28
Morbus infantilis ſunt crinones 203
Morgagni citatur 74. 90. 94.
— — citatur 162* 163. 171. 173
Morley citatur 165
Morſus canis rabidi curatio 128
Mort, le, citatur 165. 168. 175
Mortis ſubitaneæ quorundam militum cauſſa 95. ſeq.
Muco in folliculis ſubcutaneis retento falſo adſcribitur crinonum origo 206. 213
Mucor albus 118* ſphærocephalus 119
Muraria Riv. 128*
Murray citatur 109*
Mures volantes ad quodnam genus pertineant 13
Muria ſalis gemmae in forma enematis ſolvit obſtructionem alvi pertinaciſſimam 144
Myae pictorum incola Acarus ypſilophorus 53
Myoſurus 128*
Myrrhinis remediis febris hectica ſanata 229
Mytuli cygnei inter labia acari ypſilophori inventi 52
Myxine glutinoſa 118

N.

Napelli cœrulei hortenſis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 18*
— — flores innoxii ib.
— — radicis infuſi, color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 44*
Naphtha ex acido pinguedinis & ſpiritu vini rectificatiſſimo! 187*
Naphthae vitrioli oleum reſinoſum chemice examinatum 190
Narciſſus racemoſus 128*
Narium hæmorrhagia enormis 130
— — polypus medulla iunci abſumtus 140*
Naſſauer, cimex 137
Natrum cum ſpiritu nitri combinatum dat aquam regiam 125
— — ſalis ammoniaci fixi ſpecies 124
Neifeld citatur 141*
Niccoli ſolutio per acidum pinguedinis tentata 195*
Nigri morbi hiſtoria 224 ſeq.
— — morbi lethalis hiſtoria 105 ſeq. cadaveris ſectio 107
Ninſing Penſilvanici radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 45*
Nitri cum acido pinguedinis mixti producta 202*
Noctuae elinguis phalaenae larva rarior in dianthi hortenſis flore reperta 34. conf. Larva.
Norvagiae molluſcorum marinorum deſcriptio 110 ſeq.
Noufferiani anthelmintici ſucceſſus in expellendis lumbricis 145

O.

Obſervationes oeconomicae 1* ſeq.
— — quomodo varia producta medico-chemica, majore copia, minore ſumtu praeparanda ſint 143*

Obſervationum anatomicarum decas 159*
Obſtructio alvi pertinaciſſima perfecte ſanata 216 ſeqq.
— — meſenterii & pancreatis, cum inflammatione coli 166*
Obſtructionis alvinae pertinaciſſimae curatio 144
Oculi inflammatio vid. Ophthalmia.
Oculi rigidi a decocto belladonnæ aquoſo 44
Odoris infuſorum florum claſſificatio 66*
Odoris infuſorum foliorum claſſificatio 75*
— — — radicum claſſificatio 89*
Oeconomicæ obſervationes 1* ſeqq.
Oelhafen citatur 136*
Oenothera biennis 129*
Oettinger citatur 38
Olea duplicis generis alcohol inſunt 196
Olei olivarum cum ſpiritu cornu cervi uſus in doloribus catarrhoſis 146
Oleorum in aethere non datur multiplicatio 195
Oleum ex amygdalis dulcibus & amaris aeque dulce 82*
Oleum reſinoſum ex naphtha vitrioli ſecedens chemice examinatum 190
Oleum vitrioli dulce deponit oleum reſinoſum, quod chemice examinatur 190
Oleum vitrioli, ſali culinari infuſum, correxit foetorem templi cuiusdam Pariſienſis 223
Olla ferrea pro deſtillanda aqua forti 150*
Omentalis hernia vid. Epiplocele
Omenti & inteſtinorum mala conformatio 163*
Omento denudata inteſtina 172*
Onagra 128*
Ononis 128*
Ophthalmia a piſo in nares intruſo orta 127
Orchis 128*
Orificium uteri praeternaturale 165*
Orobanche 128*
Orobanche major flore albo, rubente ſ. fuſco, cœruleo 201
Os parietale foetus putridi, in utero relictum, gemellum mentiebatur 54
Oſſi cranii depreſſo trepanum applicandi nova methodus 61
Oſſis frontis gravis ex ictu bombardue contuſio, ejus ſymptomata & medendi ratio 55
Oſſis frontis percuſſio gravis poſt decem annos lethalis 91
Oſſis frontis a ſclopeti ictu leviter percuſſi ſymptomata & curatio 67
Oſſis parietalis percuſſio lethalis 90
Oſſium morborum claſſes 28
Ovaria hydropica 171*

P.

Pallas citatur 12. 96
Pancreatis & meſenterii obſtructio, cum inflammatione coli 166*
Pandang ſalamandra 15
Panicum glaucum 199
— — viride ib.
Panthenaviae fruſtum ſuccini magnum repertum 142* & duo ſceleta armata ib.
Papaveris rhoeados florum infuſi, color, ſapor, odor et phaenomena deſcribuntur 18*
Papilio Pompadur deſcribitur 132
Pappel-Roſen 17*
Paracelſus citatur 174
Paralyſis linguæ a decocto radicis belladonnæ aquoſo orta 42
Paralyſis partium inferiorum poſt lapſum veſicatorio curata 143
Parietale os foetus putridi, in utero relictum, gemellum mentiebatur 54
Pariſienſe templum a ſepultis in eo cadaveribus foetore infectum 223
Paſſio iliaca, cum vomitu ſtercoreo, balneo ſanata 147

Paſ-

Paſſiones hyſtericas ſanat ſulphur auratum antimonii 235
Pathemata animi ſubitaneæ mortis cauſa 95 ſeqq.
Pectoris polypoſae concretiones 165*
Pecudum lues, ex contagio aëris putrido, per ignem arcenda 221
Pedis monſtroſi ſectio 59 cauſſa 61
Penſylvanica radix ninſing 45*
Percuſſio capitis in oſſe parietali lethalis 90
Percuſſio oſſis frontis gravis poſt decem annos lethalis 91
Pericardium cordi arcte accretum 164*
Pericula chemica de acidi pinguedinis concentratione, ejusque in corpora metallica efficacia 175* 189 ſeq.
Pernionum remedium fraga 125*
Perſicaria urens 129*
Peſſus informis ex vagina uteri in inteſtinum rectum tranſiens 49 ejus deſcriptio 50
Pethola ſerpens 23
Petit citatur 77 78
Petiver citatur 23
Peylavienſis floræ ſpecimen 107*
Pfefferkraut 35*
Phænomena frigoris in cadavere, cujus inteſtinum ileum a lumbrico perforatum 161*
Phænomenorum infaſorum florum claſſificatio 68*
Phænomenorum infuſorum foliorum claſſificatio 78*
— — — — radicum claſſificatio 91*
Phalæna bipunctata 141
Phalæna, noctua elinguis, ejusque larva in dianthi hortenſis flore reperta 34 ejus deſcriptio 36 conf. Larva.
Phallus 141*
Philine quadripartita 117
Phimoſis ſine cauſſa venerea 173*
Phlegmonis ſingularis exitus 61
Phoſphorum ac urinæ ſal eſſentiale majori copia praeparandi modus 145*
Pilorum ſub cute retentioni falſo adſcribitur crinonum origo 206
Pilularum ſcillinarum deſcriptio 189
Pimpinella ſanguiſorba 129*
Pimpinellæ ſanguiſorbæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Pimpinellæ albæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 46*
Pinealis glandula naturali major 83
Pinealis glandulae defectus in viro melancholico 288
Pinguedinis acidi concentratio, ejusque in corpora metallica efficacia 175 189. conf. Adeps, Acidum
Pinguedo nimia monſtroſitatis pedis cauſſa 61
Pinus ſylveſtris 136*
Piſces volantes 14
Piſcium colores naturales cum vita pereunt 26
Piſo citatur 26
Piſum in nares intruſum ophthalmiæ cauſſa 127
Plancus citatur 110 112
Plantæ monſtroſæ 133*
Plantago anguſtifolia 129*
Plantago maritima 199 in ſummis etiam montium cacuminibus reperitur 200
Plantarum indigenarum virtutes, hactenus abſconditæ, inveſtigandæ 1
Plantarum infuſa & obſervationes oeconomicæ 1* ſeqq.
Plantarum multarum partes varias poſſident facultates 5
Plantarum *Sabothicarum* manipulus 137*
Plantarum *Veteraquenſium* faſciculus 139*
Platerus, Fel. citatur 52
Platinae ſolutio per acidum pinguedinis tentata 183* 184 193.
Plinius citatur 156
Plumbi ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*

Polygalae amarae nomine ſaepius exhibetur radix dulcamara 105*
Polypi & aneuryſmata cordis & maximarum arteriarum 155
Polypi in pectore & cerebro 165*
Polypodii radicis infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 46*
Polypus narium medulla iunci abſumtus 140*
Poma monſtroſa 134*
Pompadur papilio deſcribitur 132
Ponticelli citatur 243
Porterol, nomen Gallicum Actiniae craſſicornis 113
Potamogeton gramineum 200
— — marinum ib.
Pott citatur 89. 163. 168. 170. 171. 176
Potta di mare eſt nomen italicum Actiniae plumoſae 110
Pouteau citatur 255
Praecipitationes metallorum, in aliis acidis ſolutorum, per acidi pinguedinis admixtionem exortae 197*
Praecipitatus mercurius ruber vid. Mercurius
Priapus equinus 110
Priapus proboſcidibus craſſis rotundis 113
— — totus rubens ib.
Primula veris 129*
Primulae veris infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 19*
Pringle citatur 146*
Priſtley citatur 182*
Producta medico - chemica majore copia, minore ſumtu, præparandi modus 143*
Prunorum variæ ſpecies enumerantur 31*
Prunus avium 200
Puellæ hydrocephalo mortuæ anatome 169*
Puerperæ anatome, cuius cordi pericardium arcte accretum erat 164*
Polegii foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Pulmonaria 129*
Pulmonariæ maculoſæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Pulmonum lobus ſiniſter inſolitæ magnitudinis 174*
Pulmonum vomicæ 166*
Pulveris *Dowari* deſcriptio 73
Punctio veſicæ urinariæ per inteſtinum rectum 255
Pür - aal 118
Purgantia prophylactica nociva 47*
Purgantibus & emeticis remediis epilepſia curata 147
Purgantium uſus in ſtatu variolarum deſperatiſſimo 152
Putredo totius cadaveris celerrima 94
Putridorum animalium effluvia ſunt omnium peſſima 221
Pyrola 129*
Pyrorum variæ ſpecies deſcribuntur 29*
Pyrum monſtroſum 133*
Pyrus ſylveſtris 129*

Q.

Quecken 116*
Quercus latifolia mas 119* cum longo pediculo ib.
Quesnay citatur 90

R.

Rabidorum canum morſus curatio 128 ſeq.
Radicis ſarſaparillæ vires a viribus caricis arenariæ fere ſuperantur 1. conf. Sarſaparillæ
Radicum althææ, angelicæ, ari, ariſtolochiæ rotundæ, calami aromatici, cichorei ſylveſtris, galangæ, gentianæ rubræ, helenii, hellebori nigri, ialappæ, liquiritiæ, napelli, ninſing, pimpinellæ albæ, polypodii,

dii, rhei, ſiſari, tormentillæ, ypecacuanhæ, zedoariae, zingiberis, infuſa, quoad colorem, ſaporem, odorem & phænomena deſcribuntur 38-56*
Radix caricis arenariæ vid. Caricis arenariae
Ranarum a bufonibus differentia 13
Ranunculus longifolius 130*
Rapiſtrum 130*
Ray citatur 119
Ray-Gras 117*
Reguli antimonii ſolutio per acidum pinguedinis tentata 186*
Remedia inveniendi variæ rationes recenſentur 3
Ren dexter abſumtus 51
Reſinoſum ex naphtha vitrioli ſecedens oleum chemice examinatum 190
Rhadeſius citatur 177*
Rhagades ſequebantur gonorrhæam malignam ſuppreſſam 154
Rhamnus catharticus 130*
Rhei radicis infuſi, color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 46*
Richterus citatur 67
Riedgras 5
Riverius citatur 220
Roederer citatur 151
Roeſel citatur 37
Rondeletius citatur 113
Roriſmarini florum infuſi, color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 19*
Roſa centifolia monſtroſa 133*
— — ſylveſtris pomifera 130*
Roſarum rubellarum & albarum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 19* 20
Roſe, nomen Gallicum Actiniæ craſſicornis 113
Roſenſtein citatur 163*
Rotange ſerpens 21
Rouſſelet hatif pyri nomen 29*
Rumex maritimus 120*
Rutae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Ruyſchius citatur 164* 165

S.

Sabothi montis altitudo 138*
— — hiſtoriam naturalem concernentes obſervationes ib.
Sabothicarum plantarum manipulus 137*
Salamandræ ſpecies 15
Sal culinare ac vitriolum, in crucibulo tractata, omne acidum libero aere emittunt 158*
Sal eſſentiale urinae & phoſphorum maiore in copia præparandi modus 145*
Sal mirabile *Glauberi*, quomodo differat a ſale amaro anglico & ſedlicenſi 124
Sal Segnerianum 180* 200
Sal amarum anglicum & ſedlicenſe, quomodo differant a ſale mirabili Glauberi 124
Sal ammoniacum animale 181*
Sal ammoniacum fixum ad parandum ſpiritum ſalis culinaris dulcificatum optimo adhiberi poteſt ſucceſſu 184
Salia in media acidi pinguedinis actio 202*
Salia media nova, nondum deſcripta 178*
Sali culinari infuſum oleum vitrioli correxit fœtorem nocivum templi cuiusdam Pariſienſis 223
Salis acidum dulcificandi melior ratio 162 ſeq.
Salis acidum volatiliſat terras 154*
Salis alcalini in aquis mineralibus præſentiam experimenta inſtituta non ſemper probant 120
Salis ammoniaci fixi ſpecies eſt natrum 124
Salis communis acidi ſimilitudo cum acido pinguedinis 187*
Salis communis acidum fontibus ineſt foteriis 125

Salis culinaris ſpiritus acidus difficilius, præ reliquis, dulcificatur 163
Salis culinaris ſpiritus dulcificatus, ab omni vitrioli acido liber, obtineri nequit 183
Salis culinaris ſpiritus dulcificatus facile partibus noxiis inquinatur 169
Salis culinaris ſpiritum dulcificandi variæ deſcribuntur methodi 165 ſeqq.
Salis & vitrioli acidi effectus in præparatione mercurii præcipitati rubri 104. 105.
Salis gemmæ muria, enematis forma applicata, ſolvit pertinaciſſimam alvi obſtructionem 144
Salis mirabilis *Glauberi* cum acido pinguedinis mixti producta 204*
Salis muriatici cum acido pinguedinis mixti producta 203*
Salis ſpiritus iuxta methodum aquae fortis deſtillari nequit 154*
Salivatio in variolis diutiſſime protracta 152
Salix 120*
Salviæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 34*
Salzaſche 184
Salzmann citatur 164*
Sambuci florum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 20*
— — ſemen baccarum hydragogum ib.
Sanctorius citatur 166*
Sanctum lignum vid. Lignum guaiacum.
Sandſegge 5
Sandriedgras 5
Sanguiferorum vaſorum mira conditio 171*
Sanguinem purificantia remedia ſunt carex arenaria, bardana, ſaponaria 10
Saniculæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Saponacea vis ſarſaparillæ 7
Saponariæ vis ſanguinem purificans 10
Saporis infuſorum florum claſſificatio 62*
Saporis infuſorum foliorum claſſificatio 73*
— — — radicum claſſificatio 87*
Sarcocele cum epiplocele ſine operatione chirurgica, tantum per medicamenta interna & externa curata 247
— — cum hydrocele ſectione & extirpatione teſtis curata 253
Sarmentum indicum eſt nomen ſarſaparillæ 6
Sarſaparillæ extracta, aquoſum, ſpirituoſum, gummoſum 9
Sarſaparillæ radicis nomen, unde? 6 notæ bonitatis ib. affinitatem cum radice chinæ habet ib. vires 7 partes conſtitutivæ ib.
Sarſaparillæ radicis vires a viribus caricis arenariæ fere ſuperantur 1
Saturejæ foliorum infuſi, color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Sauvages citatur 285 171*
Saxifraga 200
Scabioſa multifido folio 130*
Scabioſæ florum infuſi color, odor, ſapor, & phænomena deſcribuntur 20*
Scabiem veneream ſarſaparilla ſanat 7
Sceleta armata *Panthenaviæ* reperta 142*
Scheele citatur 201*
Schenck Io. citatur 52. 206
Scheuchzerus citatur 19 20 21 22 25
Schiſtus cinereus piantas pictas ſiſtens 141*
Schloſſer citatur 15
Schlüſſelblumen - Wein 19*
Schneeblümel 14*
Schmucker citatur 255. 162*
Scholler citatur 109* 112 119

Schre-

Schreberus citatur 203
Schulze citatur 164*
Scillinarum pilularum deſcriptio 189
Scinci ſpecies 15
Sciuri volantes ad quodnam genus pertineant 13
Sclopeti ictu in fronte leviter percuſſi ſymptomata & curatio 67 ſeq.
Scorbuti varia ſymptomata 28
Scorbutica dyſeraſia mutans maxillam inferiorem 26
Scordii foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Scrophulariæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 35*
Scroti ſphacelus curatus 142
Scytale 17
Seba citatur 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.
Sectio melancholici 286
Sectio viri apoplexia extincti eiusdemque pedis monſtroſi 59
Sedi maioris virtus mirabilis in morbis convulſivis 33
Segner citatur 177*
Segneri tartarus animalis 180* 200
Selinum Carvifolia 200
Semen hyperici maturum oleum fundit 16*
Sempervivi maioris virtus mirabilis in morbis convulſivis 33
Sennæ foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 36*
— — infuſum pro tenellis parandum ib.
Sennertus citatur 205
Senſorium commune a decocto radicis belladonnae aquoſo affectum 38
Senſus externi & interni a decocto radicis belladonnae aquoſo ſuſpenſi 38
Serapias 130*
Serpentia diſtinguendi nova methodus 12 ſeq.
Serpentium colores naturales cum vita pereunt 26
Serpentium varia genera 14
Serpilli foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 37*
Sherardia 130*
Sicelius citatur 38
Siſari Europaei radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 47*
Siſari penſylvanicum 45*
Situs 120* albus tenuis ib. lateritii coloris ib. ſphaerocephalus ib.
Slep-mark 118
Smilax ſarſaparilla 6
Söe-kuſe, ſöe-nelde, nomina Danica Actiniae craſſicornis 113
Solanum dulcamara vid. Dulcamara
Solanum melanoceraſos ſ. manicum vid. Belladonna
Solani tuberoſi varietates quatuor 50*
Spaſmodici morbi ſingularis hiſtoria 259. ſeq. 289
Sphacelus ſcroti curatus 142
Sphaerobaſius 121*
Sphaerocephalus 121*
Spielmann citatur 158*
— citatur 167. 168
Spiritum ſalis culinaris dulcificatum facile partes peregrinae & noxiae intrant 169
— — ſalis culinaris dulcificandi variae deſcribuntur methodi 165 ſeq.
Spiritus cornu cervi cum oleo olivarum uſus in doloribus catarrhoſis 146
Spiritu ſacchari colores naturales piſcium, ſerpentum &c. conſtantiores ſervantur, quam ſpiritu vini 26
Spiritus mari veri acidus cum alcali abit in ſal medium 26*
— — ſalis culinaris acidus difficilius, prae reliquis, dulcificatur 163

Spi-

Spiritus ſalis culinaris dulcificatus, ab omni vitrioli acido liber, obtineri nequit 183
– – ſalis juxta methodum aquae fortis deſtillari nequit 154*
Spirituum acidorum dulcificatorum utilitas indubitata 162
Stachys annua 201
– – recta ib.
Stannii ſolutio per acidum pinguedinis tentata 194*
Stellionum nota characteriſtica 15. ſpecies 16
Stibii ſulphur auratum in affectione hyſterica proficuum 235
Strobelberger citatur 205
Ström citatur 113. 118
Succi ſempervivi majoris mirabilis virtus in morbis convulſivis 33
Succini fruſtum magnum *Pantheniaviae* repertum 142*
Succus caricis arenariae medetur morbis pectoris & a nimio humorum muco ortis 10
Sugare 118
Suidnicenſem hiſtoriam naturalem illuſtrantia meletemata 103*
Sulphur antimonii auratum in affectione hyſterica proficuum 235
Sulphuris tinctura *Clauderi* febrim ſanat hecticam 226
– – tinctura volatilis *Beguini* optimus metallorum proditor 191*
Suppreſſio urinae vid. Iſchuria
Svvieten, van, citatur 242. 245
– – – – citatur 166* 169
Sydenham citatur 239. 242
Sylloge obſervationum, quomodo varia producta medico-chemica, maiore copia, minore ſumtu praeparanda ſint 143* ſeq.
Syrupus florum tunicae acidi aut alcali index 21*

T.

Tabaci pulvis polypi narium cauſſa 140*
Tactus privatio a decocto belladonnae aquoſo 45
Taenia inſignis longitudinis cum permultis lumbricis teretibus excreta 292 ſeq.
Tanaceti foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 37*
Tartari cremoris efficacia in hydrope 187
– – tartariſati cum acido pinguedinis mixti producta 204*
– – terrae foliatae cum acido pinguedinis mixtae producta ib.
Tartarus animalis *Segneri* 180* 200
Templum Pariſienſe a ſepultis in eo cadaveribus fœtore infectum 223
Temulentia ex infuſi abſinthii uſu 22*
Tenthredo arbuſtorum 138
Terræ foliatæ tartari cum acido pinguedinis mixtæ producta 204*
Terrarum volatiliſatio per acidum ſalis 154*
Teſticuli exſtirpatione & ſectione longitudinali hydroſarcocele curata 253
Tetrahit 131*
Thalictrum 131*
Theden citatur 255
Thya 131*
Thymbra hiſpanica maioranæ folio 25*
Thymus acinos 131*
Tilia folio maiore & minore 131*
Tiliæ florum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 21*
– – folia verna iuniorum frondium ovibus pabulum ib.
Tinctura ſulphuris *Clauderi* febrim ſanat hecticam 226
Tinctura ſulphuris volatilis *Beguini* optimus metallorum proditor 191*

Tor-

Tormentillæ radicis infuſi color, ſapor, odor, & phænomena deſcribuntur 55*
Trepanationem ſuper oſſe cranii depreſſo inſtituendi nova methodus, duobus caſibus comprobata 61
Trifolii fibrini foliorum infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 37*
Triorchis 128*
Triſmoſinus, Sal., citatur 168
Tunicæ florum infuſi color, ſapor, odor, & phænomena deſcribuntur 21*
– – – ſyrupus acidi aut alcali index ib.
Turritis glabra 131*
Tuſſilago 131
Typha paluſtris maior 121*

V.

Vaginam uteri perforans & in inteſtinum rectum tranſiens peſſus 49
Valentini citatur 15. 40.
Valentinus, Baſil. citatur 165. 168. 169
Valvulæ tricuſpidales oſſeis lamellis munitæ 158
Variolæ cum diutiſſime protracta ſalivatione 152
Variolæ eodem in homine bis obſervatæ 150
– – fœtum & matrem diverſo tempore affligentes 151
Variolæ ſero ſuppurantes 130
Variolæ ſolvebant ulcus venereum 155
Variolarum in ſtatu deſperatiſſimo purgantium uſus 152
Variolis inſerendis opportunum tempus, hiems 153
Varioloſa febris intermittens 152
Vaſorum ſanguiferorum mira conditio per iniectionem ceræ detecta 171*
Vaterus citatur 173*
Vegetatio ſpontanea, pulcre figurata, arcani duplicati impuri 197
Venæ cavæ polypi 165*
Venereæ rhagades a gonorrhæa maligna ſuppreſſa 154
Venerei ulceris ſolutio a variolis 155
Venereos morbos ſarſaparilla ſanat 7
Ventriculo gravis cortex aurantiorum 14*
Ventriculus permagnua 173*
Ventriculus valde contractus, forte ex nimio corticis peruviani uſu 168*
Verheyenii epitaphium 223
Vermes inteſtinales graviſſimos excitant morbos 259. per os & anum innumeri fere reiecti 260 ſeq.
Vermibus crinonum origo falſo adſcribitur 205
Vermium ingens numerus in inteſtinis tenuibus 162*
Veronica hybrida 199
– – proſtrata ib.
– – Teucrium ib.
Veronicae foliorum infuſi color, ſapor, odor & phaenomena deſcribuntur 87*
Veſicae urinariae punctio per inteſtinum rectum 255
Veſicantis effectus in paralyſi partium inferiorum poſt lapſum ex alto 143

Veteraquenſium plantarum faſciculus 139*
Vicia caſſubica 201
– – militaris 202
– – onobrychioides ib.
Viri apoplexia extincti eiusdemque pedis monſtroſi ſectio 59
Viri prae feminis a decocto radicis belladonnae aquoſo magis afficiebantur 45
Viſcera abdominis auctae magnitudinis 173*
Viſcerum pectoris & abdominis functiones a capitis graviori laeſione turbantur 74. quare! 75
Viſus privatio a decocto radicis belladonnae aquoſo 43
Vitrioli acidi partem ſemper continet ſpiritus ſalis communis dulcificatus 183
Vitrioli & ſalis acidi effectus in praeparatione mercurii praecipitati rubri 104. 105
Vitrioli ex naphtha ſecedens oleum reſinoſum chemice examinatum 190
Vitrioli oleum ſali culinari infuſum correxit foetorem templi cujusdam Pariſienſis 223
Vitriolum ac ſal culinare, in crucibulo tractata, omne acidum libero aere emittunt 158*
Vlceris venerei ſolutio a variolis 155
Vnzerus citatur 149
Vogel citatur 164. 168. 170. 206
Volatiliſatio terrarum per acidum ſalis 154*
Vomicæ pulmonum 166*
Vomitoriis & purgantibus epilepſia curata 147
Vomitu rejecta clyſmata 251
Vomitum cruentum antecedentia pathemata 224
Vomitum diuturnum commotio cerebri cum variis ſymptomatibus ſequebatur 82. 83
Vomitus lumbricorum poſt gravem capitis læſionem 55
Vomitus nigri lethalis hiſtoria 105 cadaveris ſectio 107
Vomitus poſt capitis læſiones graviores ciendus 74. 79
Vomitus ſtercoreus, paſſioni iliacæ junctus, balneo ſanatus 147
Vrinariæ veſicæ punctio per inteſtinum rectum 255
Vrinæ involuntarius effluxus a decocto belladonnæ aquoſo 44
Vrinæ ſal eſſentiale & phoſphorum majore in copia præparandi modus 145*
Vrinæ ſuppreſſio vid. Iſchuria
Vrtica ſoluta caryophyllum referens 110
Vteri ex vagina in inteſtinum rectum tranſiens peſſus 49
Vteri orificium præternaturale 165*
Vtero incluſum os parietale foetus putridi gemellum mentiebatur 54
Vulnuſculum ex apice coſtæ fractæ poſt integrum annum demum ſanatum 168*
Vulturinus mons lapides alit figuratos 142*

W.

Wallerius citatur 164
Waſſer - Klee 37*
Weber citatur 157*
Weigel citatur 174
Weiſſ-ſaum, papilio 132
Weiſſius citatur 173*
Weiſſpunct, cimex 134
Wenzel citatur 169. 183
Wiegleb citatur 170
Wiegleb citatur 181*
Wierus, *Io.* citatur 205. 206
Wilder Mohn 18*
Willougby citatur 119
Wolfs - Kappe 17*
Woulff citatur 172

X.

Xequipiles ſerpens 21

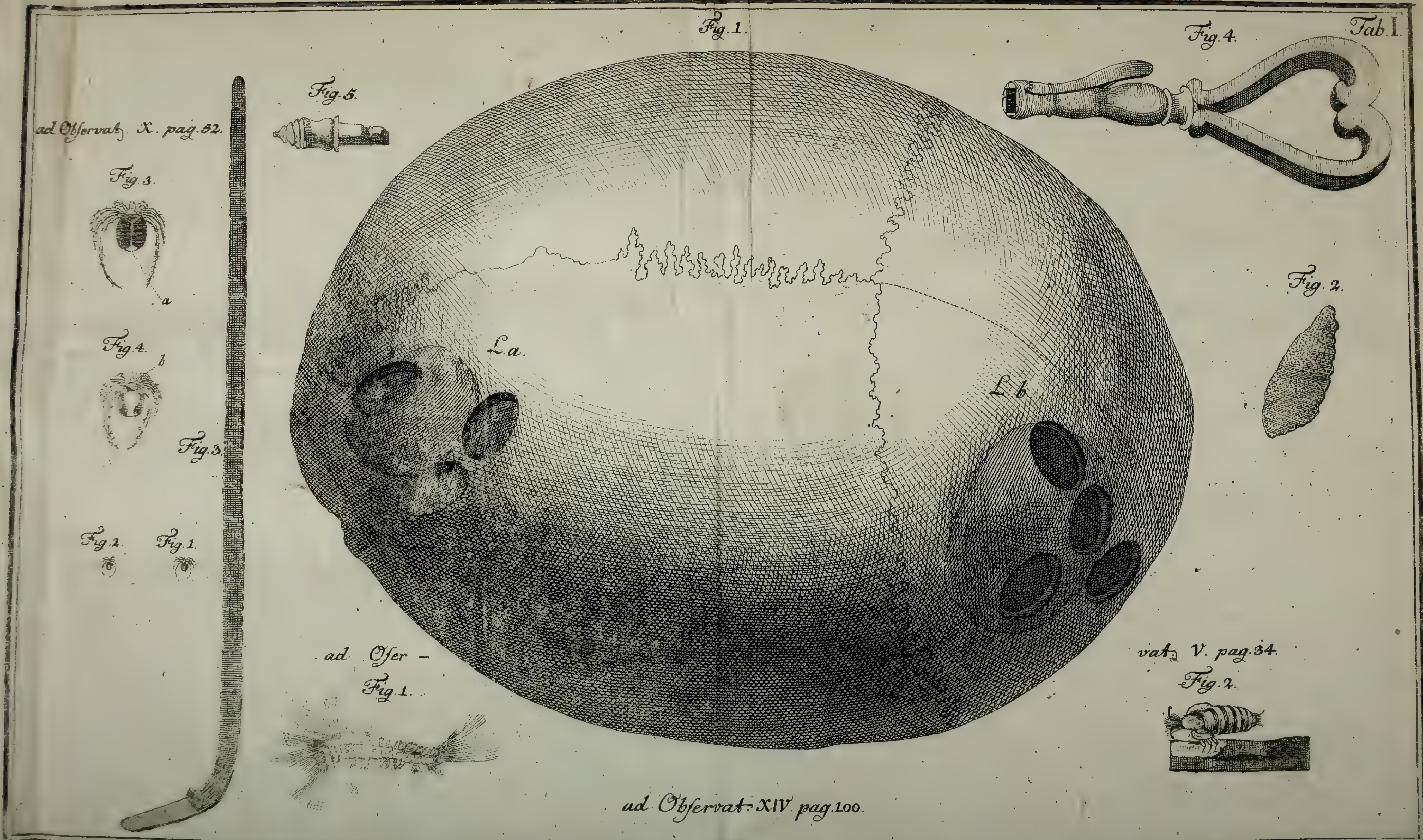
Y.

Ypecacuanha vid. Ipecacuanha
Ypſilophorus Acarus, in mytulo cygneo inventus, deſcribitur 52

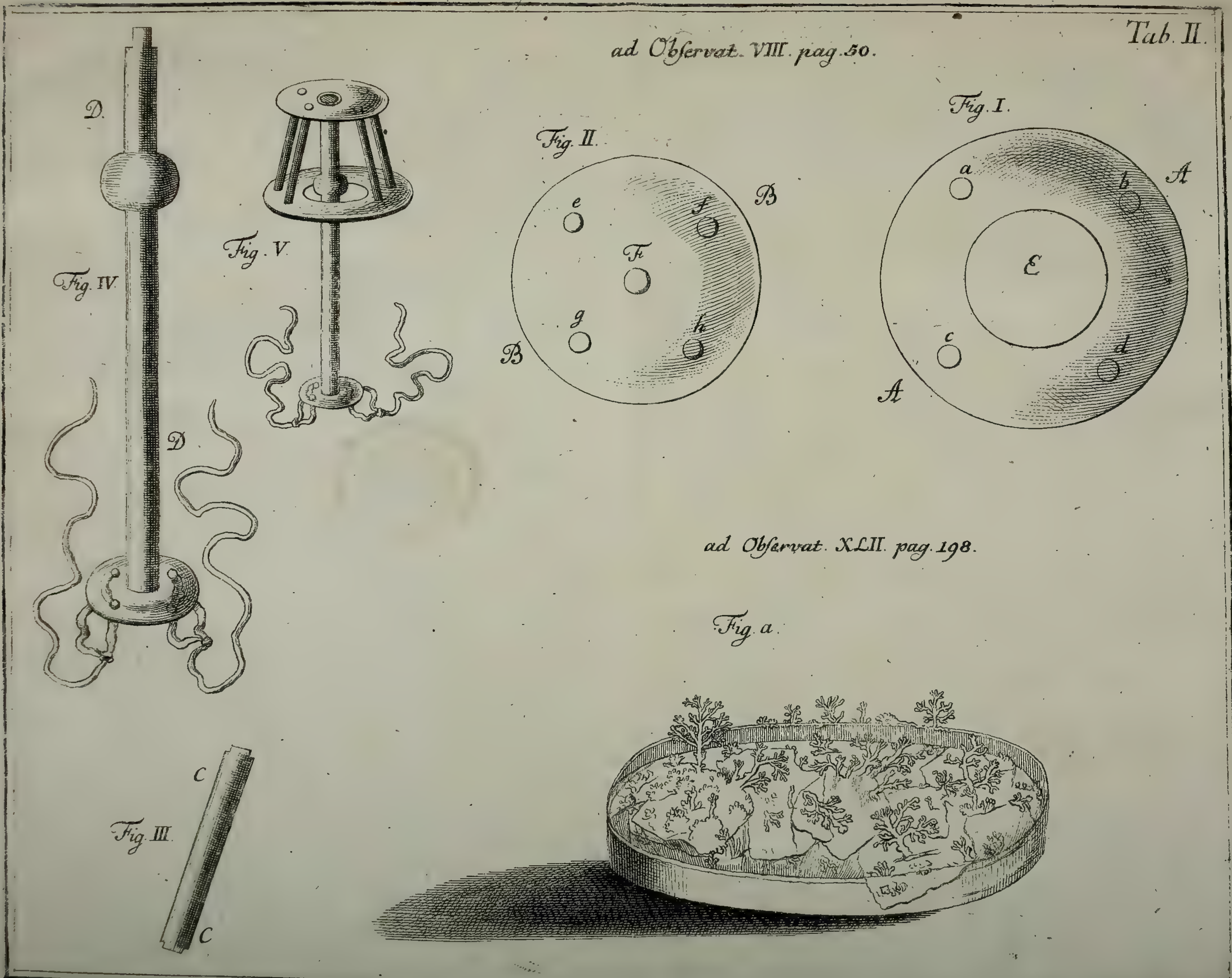
Z.

Zanichellia paluſtris 203
Zea - poding eſt nomen belgicum Actiniæ plumoſæ 110
Zedoariæ radicis infuſi color, ſapor, odor & phænomena deſcribuntur 55*
Zinci ſolutio per acidum pinguedinis tentata 187*
Zingiberis radicis infuſi color, ſapor odor & phænomena deſcribuntur 56*
Zorza nobiliſſima eſt nomen ſarſaparillæ 6
Zuckervvurzel 48*
Zvveipunct, Phalæna bipunctata 141

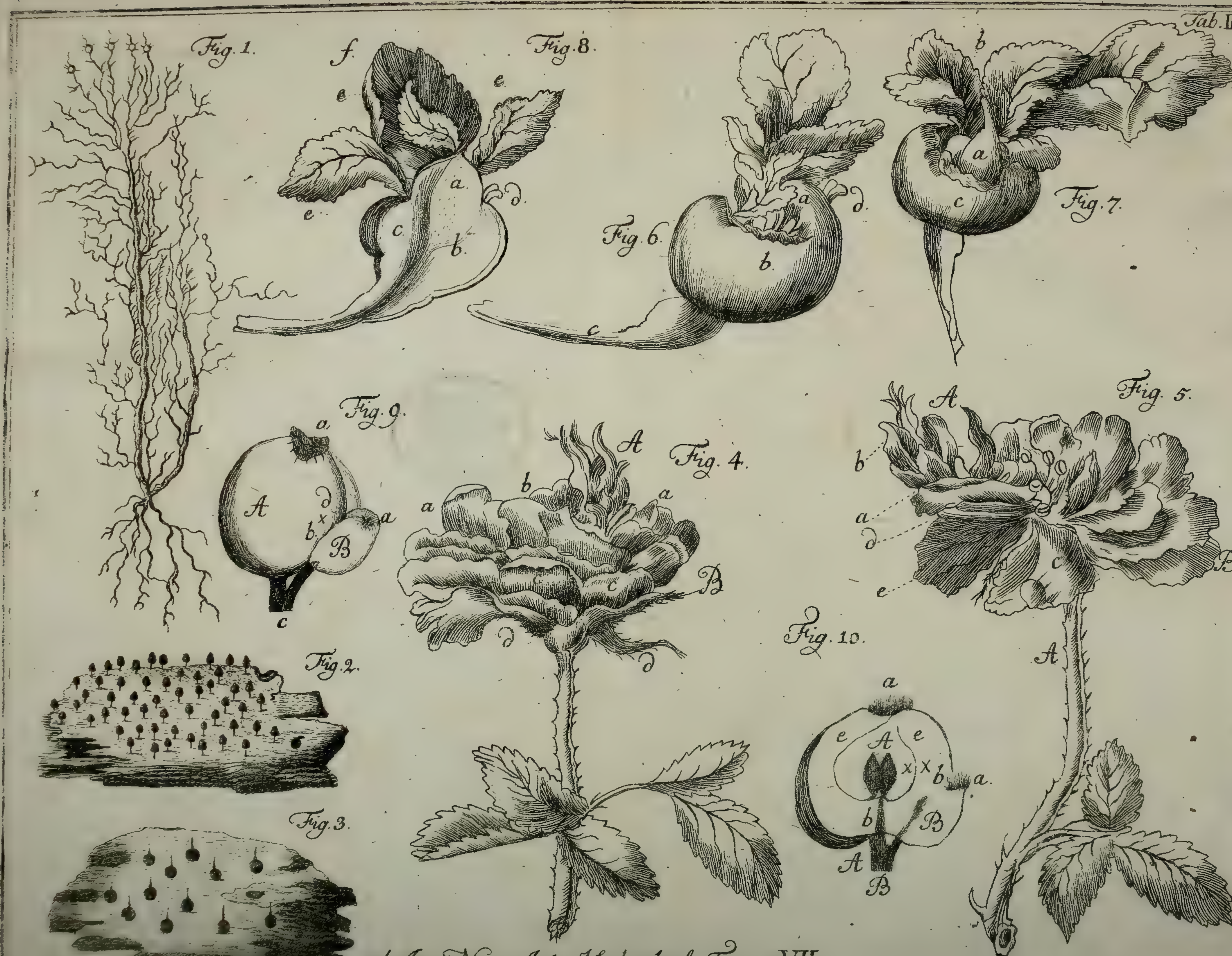
BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY.

Tab. I.
Fig. 1.
Fig. 4.
Fig. 5.
ad Obſervat. X. pag. 52.
Fig. 3.
a
Fig. 4.
b
Fig. 3.
Fig. 2.
Fig. 1.
L. a.
L. b.
Fig. 2.
ad Oſer -
Fig. 1.
vat. V. pag. 34.
Fig. 2.
ad Obſervat. XIV. pag. 100.

BRITISH MUSEUM NATURAL HISTORY

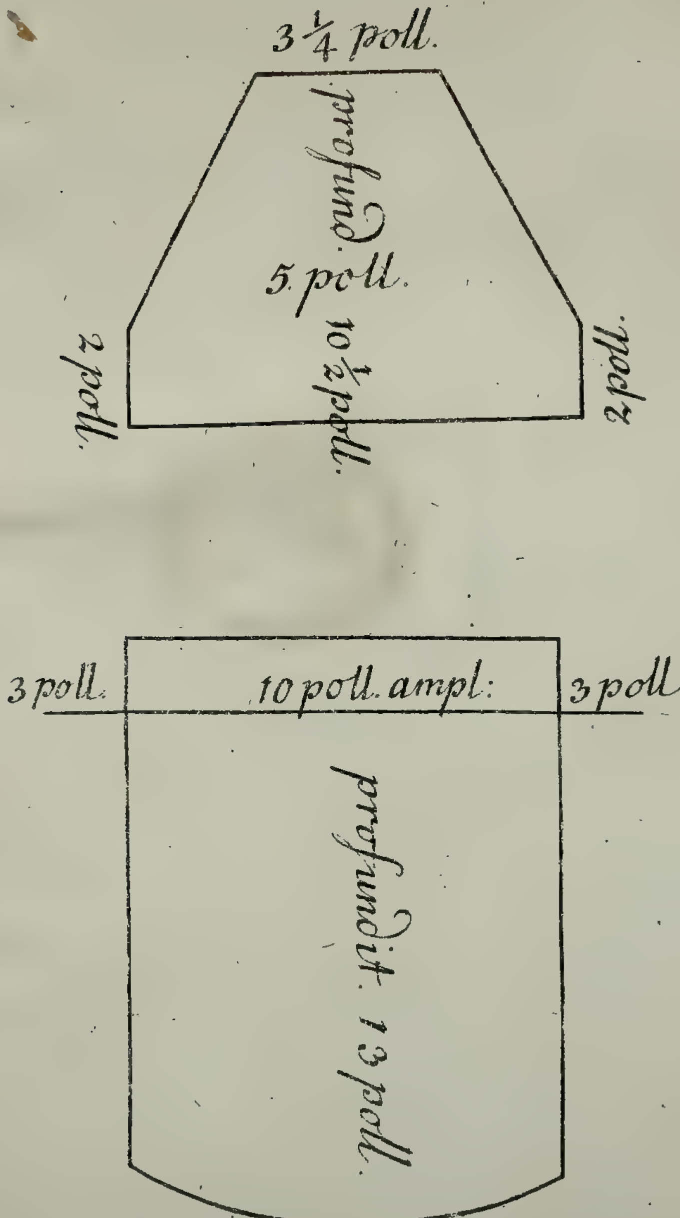

Tab. II.
ad Obſervat. VIII. pag. 50.
Fig. I.
Fig. II.
Fig. III.
Fig. IV.
Fig. V.
D.
D
C
C
a
b
c
d
e
f
g
h
A
A
B
B
E
F
ad Obſervat. XLII. pag. 198.
Fig. a.

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY.

ad App. Nov. Act. Med. phyſ. Tom. VII.

Tab. IV.

3 1/4 poll.
profund.
5. poll.
2 poll.
10 1/2 poll.
2 poll.
3 poll.
10 poll. ampl:
3 poll.
profundit. 13 poll.